

Prof. Nicolae Șt. Făulete

**Monografia istorico-etnografică
a comunei Costești - județul Vâlcea**

Lucrare de diplomă, 1977

**Istoria învățământului în comuna Costești -
județul Vâlcea, până în anul 1918**

Lucrare de grad, 1994

2013

Monografia istorico-etnografică a comunei Costești - județul Vâlcea

Lucrare de diplomă, 1977
Universitatea București, Facultatea de Istorie
îndrumător Prof. Dr. Gheorghe Focșa

ISTORIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

în comuna Costești - județul Vâlcea, până în anul 1918

Lucrare de grad, 1994
Universitatea București, Facultatea de Istorie
îndrumător Prof. Dr. Dinu Giurescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PROF. NICOLAE ȘT. FĂULETE

**Monograf a istorico-etnografică a comunei Costești - județul Vâlcea,
Lucrare de diplomă, 1977**

**Istoria învățământului în comuna Costești - județul Vâlcea, până
în anul 1918, Lucrare de grad, 1994 / Prof. Nicolae Șt. Făulete - București:
Contaplus, 2013**

Bibliogr.

ISBN 978-973-88845-7-1

Tehnoredactare: Sovis Print

Coperta: Dan Tăuțan

DTP: Marian Ungureanu

ISBN 978-973-88845-7-1

Tipar executat de:

SOVIS PRINT

PREFAȚĂ

Cred că cel mai potrivit pentru prefața acestei lucrări este să menținez cum a reușit ea să vadă lumina tiparului, după peste 35 de ani de la realizare.

De multă vreme știam că domnul profesor de istorie Nicolae Făulete are câteva materiale scrise despre comuna Costești, rodul muncii de documentare de zeci de ani. Am vorbit cu dânsul de mai multe ori despre acestea și înrebându-l de ce nu le publică, îmi tot spunea că nu sunt gata, că mai are ceva de lucru, că-i lipsesc câteva date ce trebuiesc scoase de prin arhive, că dorește să mai adauge unele informații ce nu puteau fi publicate în vremea când lucrările au fost scrise, că-i lipsesc fotografiile ce s-au pierdut din lucrarea originală.

Am tras concluzia că în acest fel, datorită rigurozității documentaristice de care autorul dă dovadă, lucrarea nu avea să fie terminată niciodată. Așa că, după mai multe discuții și cu ajutorul altor oameni din comună apropiați domnului profesor, am reușit să-l convingem să ne lase să-l ajutăm cu publicarea a ceea ce există deja scris.

Astfel mi-au fost încredințate două volume: Monografia istorico-etnografică a comunei Costești - județul Vâlcea - Lucrare de diplomă, susținută în anul 1977 la Facultatea de Istorie a Universității București, sub îndrumarea Prof. Dr. Gheorghe Focșa și Istoria învățământului în comuna Costești - județul Vâlcea, până în anul 1918 - Lucrare de grad, susținută în anul 1994, la aceeași facultate, sub îndrumarea Prof. Dr. Dinu Giurescu.

Citindu-le am realizat ce valoare documentaristică și informativă au acestea și împreună cu voluntarii din Asociația Kogayon, am luat hotărârea de a o publica, din respect pentru domul profesor și pentru munca acestuia și în folosul comunității locale. Însă ca să ajungem aici a trebuit să muncim aproape un an de zile, pentru a transcrie sutele de pagini (volumele erau în original, scrise la mașina de scris), pentru a aduce mici corecturi și actualizări textului, pentru a fotografia și prelucra fotografiile originale, pentru a edita și tipări lucrarea. La această treabă migăloasă s-au înhămat alături de mine câțiva voluntari ai asociației, printre care amintesc pe: Ionela Samoilă, Mirela Dardac, Monica Huidu, Daniela Stoican, Diana Somogyi, Dan Tăuțan, Ioana Stan, George Ivan și Andreea Mătăcuță.

Cu toții suntem de acord că merită efortul. Pentru noi parcurgerea lucrării a însemnat aflarea de lucruri noi despre Costești (pentru unii satul în care ne-am născut, pentru alții locurile pe care le-au îndrăgit), despre istoria locurilor, despre oamenii și obiceiurile lor.

Am citit paginile ca pe o poveste, cu întâmplări și istorisiri din trecut, cu dovezi arheologice, cu fapte ale oamenilor locurilor, cu ctitoriri și lupte, cu împliniri și dezamăgiri, cu bune și rele.

Toate acestea sunt parte din istoria locurilor și deci din istoria noastră a celor care s-au născut acolo, lucruri ce trebuie știute de noi toți.

Dar munca noastră nu înseamnă nimic față de munca autorului, care a adunat în lucrare informații din sute de documente, a vorbit cu zeci de oameni ai locurilor, a adunat tot ce s-a scris și spus despre comuna natală, a cercetat arhivele locale și naționale.

Nu am putut să nu mă întreb oare cum ar fi arătat Costeștiul acum dacă această carte ar fi văzut lumina tiparului acum 35 de ani? Sunt convins că dacă aceasta s-ar fi întâmplat, lucrurile ar fi stat măcar un pic mai bine, cel puțin prin prisma faptului că am fi știut să ne promovăm mai bine valorile de lângă noi, atât pe cele materiale, cât și pe cele imateriale.

Costeștean fiind, bucuria mea este cu atât mai mare că această carte ce nu ar trebui să lipsească din nicio familie a Costeștiului a văzut în sfârșit lumina tiparului, cu cât am avut și eu o contribuție la publicarea ei, cu ajutorul Asociației Kogayon, reușind astfel să contribuim la publicarea unor materiale valoroase, la realizarea unui pas înainte în dezvoltarea zonei și nu în ultimul rând la cinstirea unui dascăl de seamă al școlii costeștene.

Florin Stoican

CUPRINS

MONOGRAFIA ISTORICO-ETNOGRAFICĂ A COMUNEI COSTEȘTI - JUDEȚUL VÂLCEA.....	1
PREFAȚĂ	3
INTRODUCERE	10
I. CADRUL GEOGRAFIC ȘI STRUCTURA COMUNEI	13
1. AȘEZAREA ȘI MEDIUL GEOGRAFIC	13
2. RESURSE NATURALE	17
3. CLIMA.....	18
4. APELE	20
5. SOLURILE.....	22
6. VEGETAȚIA	23
7. ANIMALELE.....	25
8. COMPONENTA COMUNEI	27
9. TIPUL COMUNEI.....	29
10. TOPONIMIA.....	31
II. ISTORICUL COMUNEI	41
1. VECHI URME DE LOCUIRE ÎN COSTEȘTI	41
2. PERIOADA DESCOPERIRILOR DE LA FERIGILE	48
3. ALTE DESCOPERIRI ÎN DEPRESIUNEA COSTEȘTI	50
4. DESCOPERIRI DIN EPOCA ROMANĂ	52
5. DESCOPERIRI DIN SECOLELE X – XII D.HR.	54
6. DATArea SATELOR. FORMAREA COMUNEI COSTEȘTI.....	54
III. REGIMUL SOCIAL-AGRAR	57
ÎN TRECUT ȘI AZI	57
IV. INSTITUȚII ȘI AȘEZĂMINTE VECHI. MÂNĂSTIRI ȘI BISERICI	67
1. MÂNĂSTIREA BISTRIȚA	67
2. MÂNĂSTIREA ARNOTA	77
3. BOLNIȚA BISTRIȚEI	82
4. BISERICUȚELE DIN PEȘTERĂ.....	84
5. BISERICA GRĂMEȘTI	86
6. BISERICA ȚIGĂANIA (DE LA PĂR)	87
7. BISERICA FOSTULUI SCHIT DE SUB PIATRĂ (44 DE IZVOARE)	88
8. BISERICA PĂPUȘA.....	90
9. BISERICA CIOROBEȘTI.....	91
10. BISERICA GRUȘETU	92
11. BISERICA SĂCĂTURI	93
12. BISERICA NOUĂ DIN COSTEȘTI (1937).....	94

13. BISERICA VĂRATICI – O BISERICĂ DISPĂRUTĂ	94
V. COSTEȘTI ȘI MOMENTE IMPORTANTE DIN ISTORIA ROMÂNIEI.....	95
1. ANUL 1821	96
2. PARTICIPAREA LA RĂZBOIUL RUSO-TURC ÎN ANII 1828-1829.....	100
ÎNAINTE DE ANUL 1848	101
3. REVOLUȚIA DE LA 1848	103
4. VREMEA LUI CUZA	105
5. RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ (1877 - 1878).....	106
6. RĂSCOALA DIN 1907	109
7. PRIMUL RĂZBOI MONDIAL	111
8. AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL.....	117
VI. DATE ANTROPOLOGICE. POPULAȚIA.....	119
1. TIPURI FIZICE	119
2. EVOLUȚIA POPULAȚIEI.....	119
3. UNITĂȚI SOCIALE	125
4. GRADE DE RUDENIE.....	128
5. ONOMASTICA.....	134
VII. GRAIUL LOCAL, SPECIFICITATEA, EXPRESII LOCALE	141
VIII. ALIMENTAȚIA.....	151
ALIMENTE ȘI MENIURI	152
IX. PORTUL POPULAR.....	156
X. ARHITECTURA.....	158
XI. DATE DESPRE INSTITUȚIILE DIN COSTEȘTI.....	164
1. PRIMĂRIA	164
2. COMERȚUL.....	168
COOPERAȚIA	170
3. ÎNVĂȚĂMÂNTUL DIN COSTEȘTI.....	172
A. DEZVOLTAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI	
DIN COSTEȘTI ÎNTRE ANII 1900-1948.....	174
B. ÎNVĂȚĂMÂNTUL DIN COSTEȘTI DE LA 1948 PÂNĂ AZI	178
4. CĂMINUL CULTURAL.....	183
5. DOMENIUL SANITAR: DISPENSARUL ȘI BĂILE MINERALE	189
BĂILE MINERELE	190
XII. OCUPAȚIILE LOCUITORILOR.....	191
1. OCUPAȚIILE SECUNDARE	191
2. AGRICULTURA	196
3. CREȘTEREA ANIMALELOR.....	200
4. INDUSTRIA	206
5. MEȘTEȘUGURILE ȘI INDUSTRIA CASNICĂ	210
6. TRANSPORTURILE	217

XIII. OBICEIURI	221
1. OBICEIURI LEGATE DE MOMENTELE PRINCIPALE DIN VIAȚA OMULUI	221
2. OBICEIURI CALENDARISTICE	238
XIV. CULTURA SPIRITUALĂ	248
1. ARTA COREGRAFICĂ	248
2. SCULPTURA	249
3. ARTA COREGRAFICĂ	249
4. ARTA MUZICALĂ	250
XV. VIAȚA FOLCLORICĂ	250
LEGENDA COMUNEI COSTEȘTI	260
LEGENDA MĂNĂȘTIRII ARNOTA	260
LEGENDA DRAGNEI	260
XVI. RELIGIA	261
ÎNCHEIERE	264
A N E X A NR. 1	268
A N E X A NR. 2	269
A N E X A NR. 3	270
A N E X A NR. 4	271
A N E X A NR. 5	272
A N E X A NR. 6	273
A N E X A NR. 7	274
A N E X A NR. 8	275
A N E X A NR. 9	276
A N E X A NR. 10	277
A N E X A NR. 11	278
A N E X A NR. 12	279
A N E X A NR. 13	280
G L O S A R	281
B I B L I O G R A F I E	284
N O T Ă	293

**ISTORIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
ÎN COMUNA COSTEȘTI - JUDEȚUL VÂLCEA,
PÂNĂ ÎN ANUL 1918** **297**

INTRODUCERE	298
CAP I. DATE MONOGRAFICE PRIVIND LOCALITATEA COSTEȘTI DIN JUDEȚUL VÂLCEA	300
AȘEZAREA ȘI MEDIUL GEOGRAFIC	300
DIN ISTORICUL LOCALITĂȚII	302

CAP.II. ÎNCEPUTURILE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DIN COSTEȘTI	315
ȘCOALA DE LA BISTRIȚA.....	315
CAP.III. ÎNVĂȚĂMÂNTUL DIN COSTEȘTI DE LA 1838 PÂNĂ LA ANUL 1918	331
ȘCOALA DE LA BISTRIȚA.....	331
ȘCOLILE SĂTEȘTI DIN COSTEȘTI DE LA 1838 PÂNĂ LA 1918	348
COSTEȘTI, PIETRENI ȘI VĂRATICI.....	348
ÎNCEPUTURILE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SĂTESC	348
ȘCOLILE SĂTEȘTI DIN COSTEȘTI. ÎNVĂȚĂTORI.....	350
BAZA MATERIALĂ A ȘCOLILOR	388
LOCALUL DE ȘCOALĂ.....	388
TERENUL ȘCOLII	391
CĂRȚILE DIDACTICE ȘI BIBLIOTECA.....	395
PROGRAME, METODE DE ÎNVĂȚĂMÂNT ȘI EXAMENE	397
ELEVII – CLASE, EFECTIVE ȘI FRECVENȚA LOR.....	399
SALARII ȘI INSPECȚII.....	401
ACTIVITATEA EXTRAȘCOLARĂ A ÎNVĂȚĂTORILOR	402
ELEVII ABSOLVENȚI	405
CAP. IV. MODALITĂȚI FOLOSITE PENTRU CUNOAȘTEREA EVOLUȚIEI	
ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DIN COSTEȘTII VÂLCII PÂNĂ LA ANUL 1918.....	409
ÎNCHEIERE	415
ANEXA NR. 1	420
ANEXA NR. 2	421
ANEXA NR. 3	422
ANEXA NR. 4	423
ANEXA NR. 5	424
ANEXA NR. 6	425
ANEXA NR. 7	426
ANEXA NR. 8	427
ANEXA NR. 9	428
ANEXA NR. 10	429
ANEXA NR. 11	430
ANEXA NR. 12	431
ÎNVĂȚĂTORI CARE AU PREDAT LA ȘCOLILE DIN COMUNA COSTEȘTI	432
GLOSAR	436
B I B L I O G R A F I E.....	439

Monografia istorico-etnografică
a comunei Costești - județul Vâlcea

Lucrare de diplomă, 1977
Universitatea București, Facultatea de Istorie
îndrumător Prof. Dr. Gheorghe Focșa

INTRODUCERE

Studiul de față își propune să prezinte aspecte de ordin istoric și etnografic privind comuna Costești, județul Vâlcea.

Mobilul care m-a îndemnat să abordez această temă a fost dragostea față de comuna natală, localitate cu un bogat trecut istoric și cu oameni care, azi, prin munca lor, contribuie la înflorirea ei și a țării întregi. La aceasta se mai adaugă și dorința de a ști cât mai multe date despre ea, pentru a le putea spune și altora.

Multe fapte de seamă s-au săvârșit în orice colț de țară, dar uitarea le-a acoperit cu vălul ei întunecos. Datoria noastră, a celor ce ne dăm seama de însemnătatea lor, e să nu le dăm uitării, ci să ridicăm acest văl, spre a le da la iveală contemporanilor și generațiilor ce ne vor succeda.

Astăzi trăim în secolul marilor transformări, viața însăși e în continuă transformare, omul tinde mereu spre modernizare, spre mai frumos și spre mai bine. Dar în această goană după modern, se pierd comori ale frumosului și în domeniul etnografiei, lucru pe care nu-l observă oricine. Iar datoria noastră, a unora dintre intelectualii satelor, e de a salva de la pieire tot ce a aparținut spiritualității poporului nostru, ce l-a individualizat și caracterizat, ce l-a făcut să fie roman prin el însuși.

Iată deci cum s-a născut idea prezentei lucrări, care l-a făcut pe autor să se așeze la masa de lucru sau să-și poarte pașii printre cătunele costeștene pentru a consemna informații prețioase de la săteni.

În vederea alcătuirii monografiei, mai întâi am studiat lucrările apărute care se referă la metodică alcătuirii unui asemenea studiu de istorie, pentru a ști cum să pornesc la drum, ce să cercetez și cum să cercetez. Am folosit ca îndreptar studiul "Metodica alcătuirii unui studio de istorie", publicat în anul 1967 de către Aurelian Sacerdoteanu, lucrare în care autorul arată cum se alcătuiește o monografie istorică, dând ca exemplu chiar comuna Costești – Vâlcea (comuna natală a regretatului profesor) și sfaturi însoțite de o bibliografie. Am mai studiat și alte asemenea lucrări, printre care amintesc volumul "Muzeul satului – Studii și comunicări - 1967", apărut sub îngrijirea directorului muzeului Gh. Focșa, (mai ales studiul "Clasificarea funcțională a obiectelor din colecțiile etnografice" de C. Marinescu), indicațiile date în revista "Studii și articole de istorie"; am studiat de asemenea alte monografii, printre care amintesc pe cea scrisă de V. Păcală în anul 1915 ("Monografia comunei Rășinari").

Apoi am început consultarea în biblioteci a materialelor publicate despre mănăstirile Bistrița și Arnota, precum și despre satele comunei. Remarc faptul că materialul bibliografic publicat despre cele două mănăstiri este impresionant, foarte vast, fapt ce denotă interesul unor istorici pentru aceste ctitorii și locuri pitorești. Am găsit foarte multe

materiale publicate în revistele „Arhivele Olteniei” și „Mitropolia Olteniei”, unele publicate de Aurelian Sacerdoțeanu, un bun cunoscător al acestor locuri.

De asemenea, am mai studiat și lucrările unor istorici și etnografi de seamă ai țării, printre care amintesc pe cele scrise de Al. Odobescu, Gr. Tocilescu, V. Drăghiceanu, N. Iorga, Al. Vulpe, D. Berciu, Ion. Conea, P.P. Panaitescu, Gh. Focșa, I. Vlăduțiu, C. Irimie și alții.

Informarea în bibliotecă am făcut-o la bibliotecile din București – Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Centrala Universitară, Biblioteca Facultății de Istorie și Biblioteca de la Arhivele Statului, iar în țară la bibliotecile din Rm. Vâlcea (Biblioteca municipală și cele de la Muzeul județean și Arhivele Statului), Craiova și Horezu.

Materialul arhivistic l-am cercetat la Arhivele Statului filiala Rm. Vâlcea (dosarele Preturii Plășii Horezu și cele ale comunei Costești). Mai puțin am cercetat la Arhivele Statului din București și Craiova. În comună am cercetat fondul arhivistic de la școlile Pietreni, Costești și în parte la Școala Primară Bistrița, precum și o parte din dosarele existente la Primăria comunei.

Pe lângă ajutorul bibliotecarilor și arhiviștilor, la cerere am primit o fotocopie de la Biblioteca Academiei Române după un document ce se referă la existența Școlii de la Bistrița, din secolul al XVII-lea, iar de la Muzeu de Artă al României, alte fotocopii după materialele expuse provenind de la mânăstirile Bistrița și Arnota, printre care amintesc tâmpla de la Arnota.

Mai scot în evidență amabilitatea arheologului Gh. Petre de la Muzeul din Govora - Vâlcea, care mi-a pus la dispoziție unele materiale referitoare la cele mai noi descoperiri arheologice din Costești, recent publicate în revistele de specialitate și chiar informându-mă de altele nepublicate.

Am folosit și metoda de lucru pe teren. Este știut faptul că „acela care alcătuiește o monografie.... trebuie să meargă el însuși să vadă cu ochii lui ce trebuie văzut și să audă cu urechile lui ceea ce trebuie auzit în sat.”¹

Am procedat ca atare, condus fiind și de zicala românească „ochii văd, inima crede”. Am mers să vad și să aud ce trebuie, ca să pot crede și scrie. Sper că n-ar fi lucru de mirare pentru nimeni dacă aș afirma că la ora actuală cunosc mai bine comuna mea natală. Faptul că lucrez de 14 ani în această comună a ușurat într-o oarecare măsură strângerea și explicarea materialului.

De la oameni am cules informații de ordin istoric, toponimic, etnografic etc.. Pe la săteni am găsit și materiale de arhivă importante, așa cum ar fi un document găsit în Pietreni, care data din anul 1714, din care reiese tendința egumenului de la Bistrița de a trece în stare de rumânie, prin orice mijloace, oamenii liberi.

Un alt document de seamă este un brevet cu fotografia unui veteran din Costești, participant la războiul de independență din 1977-1978. Sursele mele de informații au fost sătenii, cei mai mulți în vârstă, dar buni cunoscători ai satelor comunei.

¹ Henri Stahl, Monografia unui sat, cum se alcătuiește spre folosul căminului cultural, București, 1939, p. 21

Am folosit, de asemenea, spre a întări cele spuse, și aparatul fotografic, mai ales că localitatea Costești oferă mult ochiului, prin pitorescul său și prin monumentele istorice ce le are.

Totodată țin să arăt că munca n-a fost ușoară, ci chiar foarte dificilă, fiind pus uneori în fața unei vaste bibliografii și a unei multitudini de probleme.

Țin să mulțumesc Profesorului Universitar Dr. Gheorghe Focșa, îndrumătorul meu, care pe tot parcursul elaborării lucrării mi-a dat sfaturi utile, chiar și încurajându-mă uneori, pentru ca până la urmă să duc totul la bun sfârșit.

Am scris această monografie ca un omagiu adus locuitorilor de ieri al Costeștiului, celor care și-au vărsat sângele în lupta pentru libertate națională și socială, celor care au trăit, muncit și murit aici, contemporanilor care prin munca lor contribuie la dezvoltarea comunei și a țării noastre.

I. CADRUL GEOGRAFIC ȘI STRUCTURA COMUNEI

Cu acest capitol începe studiul monografic de față, privind localitatea Costești din Județul Vâlcea, iar în locul lui vom prezenta așezarea, mediul geografic, componența, tipul, precum și câteva denumiri toponimice mai importante.

1. AȘEZAREA ȘI MEDIUL GEOGRAFIC

Comuna Costești, Județul Vâlcea, este așezată pe Bistrița olteană, în partea de est a depresiunii subcarpatice Horezu, la poalele Munților Căpățâanii. În cadrul județului ea se situează printre comunele așezate în partea de nord a acestuia, la distanță de 40 kilometri vest de Municipiul Rm. Vâlcea și la 6 kilometri de Horezu, cel mai apropiat oraș.

Are o poziție geografică favorabilă, fiind situată pe drumul național 67 Tg. Jiu – Rm. Vâlcea, ce leagă zona de sub munte a Olteniei și pe aceasta de ținuturile sudice ale țării, iar prin văile Jiului și Oltului de meleagurile transilvănene din interiorul arcului carpatic.

Limitele sale tradiționale, la nord sunt conturate de Curmătura Rodeanu, vârfurile Zmeuret (1938 m) și Ionașcu, culmi ale Munților Căpățâanii ce despart Costeștii de comuna Malaia – Vâlcea.

La est, horarul urmează tot repere muntoase, vârfurile Govora (1958 m) și Scânteia (1685 m), Munții Albu, Buila și Cacova, apoi dealurile Scărișoara, Albina, Pădurea Mare și Bărbătești, Valea Glăvociului și Dealul Costeștilor (Cornățel), care o despart de comuna Bărbătești.

În sud-est Culmea Dealului Măgura o desparte de comuna Pietrari. În sud, hotarul cu comuna Tomșani (satul Tomșani) urmează Dealul Măgura, Valea Modârcii și zona de confluență a celor trei ape: Bistrița, Costești și Romani, la sud de drumul național Tg. Jiu – Rm. Vâlcea.

La vest, Valea Badei (situată la vest de Dealul Văratici), dealurile Neagota (Vârful Pupezii, 557 m) și Dăroaia, o despart de satul Bogdănești, comuna Tomșani și satul Romanii de Jos ce aparține orașului Horezu. Hotarul continuă apoi pe Plaiul Clăbucetului, până spre Vârful Văleanu (1840 m).

Comuna Costești cuprinde un teritoriu ce însumează o suprafață de 8848 hectare.

Relieful teritoriului comunei Costești este alcătuit din munți, dealuri, văi și zonă depresionară. Partea sudică a comunei, în care se află cele patru sate, geografic se încadrează în estul Depresiunii Horezu, depresiune situată între Cerna și Bistrița Olteană,

delimitată la rasărit de aceasta, de dealurile Costeștilor și Bărbăteștilor, mărginită la nord de bordura Munților Căpățâanii iar la sud fiind închisă de Măgura Slătioarei (767 m).²

Mica depresiune subcarpatică Costești-Bistrița este străbătută de albiile a două râuri paralele: Bistrița și Costești, ce-și adună apele din Munții Căpățâanii. Muchia ce desparte cele două ape, relativ joasă, se înalță spre centrul depresiunii (Dealul Mlăci) și culminează cu Vârful Stogul (720 m), care desparte depresiunea în două compartimente: Ferigile și Pietreni Bistrița.

Fig. 1: Costești, vedere spre munte

Limita de nord a depresiunii este alcătuită de Muntele Arnota (1183 m), prelungire a masivului calcaros Buila (altitudinea maximă: Vf. Vânturarița Mare, 1885 m). Limitele de est și de vest sunt formate respectiv de Dealul Costeștilor (750 m) și Dealul Neagota-Văratici (500-650 m), ambele reprezentând prelungirea unor picioare ale Munților Căpățâanii (piemonturi). Spre sud, depresiunea se îngustează, luând sfârșit în zona confluenței celor două ape: Costești și Bistrița. Partea sudică a satului Costești, ce corespunde locului ocupat de fostul sat Ferigile, este situată în cea mai mare parte pe vechiul con de dejecție al confluenței celor două pâraie, ce s-a întins în decursul veacurilor spre sud (cota 420 m).³

Din dealurile comunei pornesc numeroase văi, puternic erodate de apa ce se adună în timpul ploilor și topirii zăpezilor, cum sunt văile: Albinii și Ciorobeștilor în Pietreni, Afinetului, Brăianului, Secăturilor și Jidovii în satul Costești.

Din punct de vedere geologic depresiunea se află în zona sedimentară (pietrișuri, nisipuri și argile), în albia celor două râuri întâlnindu-se mai ales pietriș (numit pe plan local balastru) și piatră folosite la construcții.

În cariera de nisip Costești, devenită între timp Rezervația Naturală Muzeul Trovanților Costești, ce se află lângă drumul național Tg. Jiu – Rm. Vâlcea, se gasesc în stratele de nisip elemente cu aspect rulat, de forme diferite, de la sferic până la păpuși, formațiuni grezoase de vârstă sarmațiană, care au luat naștere prin cimentarea nisipului cu ciment calcaros. (Fig. 2)

² Tufescu V., Subcarpații și depresiunile marginale ale Transilvaniei, Edit. Științifică, Buc. 1966, p. 185

³ Vulpe Alex., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., Buc. 1967, p. 9

Fig. 2: Trovanți în Rezervația Naturală a Trovanților Costești, pe locul acoperit cândva de fosta Mare Sarmatică

În Costești au fost găsite trei vertebre de balenă, care trăiau în apele fostei Mări Sarmatice, care au fost identificate la Muzeul Grigore Antipa din București.

Pe dealuri, din cauza precipitațiilor, mai ales a ploilor torențiale, au loc eroziuni și prăbușiri, iar ploile liniștite, dar de lungă durată, favorizează dezvoltarea proceselor de alunecare. Alunecări de teren întâlnim în Văratici-Căline (alunecări vechi), în Costești (alunecări cu reactivări), în Pietreni, la nord, în partea de est a râului Costești (eroziune de adâncime asociată cu prăbușiri), la Măgureni (alunecări vechi).⁴

Din cauza pietrei de calcar subgabaritice, depusă de la exploatarea de calcar Bistrița la poalele Muntelui Arnota, în punctul Târșa din Pietreni, s-au produs puternice alunecări de teren, care au dat reliefului un aspect tot mai frământat. Aceste alunecări și prăbușiri s-au accentuat în timpul ploilor îndelungate cazute în luna mai 1970 și în toamna anului 1972, când a fost astupată vechea albie a pârâului Costești, aflată mai la vest de canalul pe care acesta curge în prezent. (Fig. 3)

În timpul ploilor de la începutul lui iulie 1975, albia canalului s-a lățit și adâncit cu circa 2-3 m.

Fig. 3: Canalul râului Costești din Pietreni

Acest proces de modelare a reliefului va continua în această zonă și în perioada următoare, pe măsură ce noi cantități de piatră se vor depune la baza muntelui sub forma conului de grohotiș ce produce prăbușiri și apăsând pe stratele argiloase le antrenează pe acestea în alunecări în masă.

⁴ Neamu Gh., Observații asupra proceselor actuale de modelare a reliefului în Depresiunea Horezu, în Probleme de geografie, vol. III, 1961, p. 472

Relieful este dominat de formele montane, aflate în partea de nord, care cuprind peste 50% din suprafața comunei. Acești munți fac parte din Munții Căpățâanii, care sunt situați între Olt și Olteț și reprezintă câteva culmi mai proeminente ale acestora. Începând dinspre est spre vest, comuna este dominată la început de pereții prăpastioși și vârfurile stâncoase ale Masivului Buila-Vânturarița. După ce lasă albia râului Costesti să-și facă loc printre pereții săi calcaroși, apele săpând aici chei de o îngustime aproape inaccesibilă, masivul se continuă spre vest cu Muntele Arnota, cu poziție centrală față de satele comunei. Culmile rotunjite ale Arnotei și orientarea lor pe direcția est-vest, panta sudică destul de abruptă, dau acestuia o înfățișare maiestuoasă. Fiind limita cea mai sudică a munților comunei, vârful ei constituie locul de unde se poate admira atât întreaga vale a

Bistriței vâlcene până spre Olt, cât și culmile muntoase din nordul ei. Acestea, deși mai înalte, nu pot fi văzute de jos, din sat, deoarece Arnota stă ca un paravan în fața lor, decât, mai recent, prin imensa spărtură produsă în munete de către cariera de calcar. Apele Bistriței n-au lăsat ca semeția Arnotei să continue prea mult spre vest, tăind-o de sus și până jos, creând frumoasele chei ce-i poartă numele, „o cheie de o nemaipomenită sălbăticie, poate cea mai îngustă cheie de la noi din țară”.⁵

Fig. 4: Cheile Bistriței, drumul forestier

Atât Cheile Bistriței (Fig. 4) cât și Cheile Pietrenilor (Fig. 5) constituie adevărate frumuseți naturale.

Fig. 5: Cheile Pietrenilor (Cârligele), albia pârâului Costești

În munții din vecinătatea comunei se află numeroase peșteri săpate în rocile calcaroase, prin acțiunea apei de infiltrație. Cea mai importantă dintre ele este Peștera Grigore Decapolitul, care este cunoscută și sub numele de Peștera Liliecilor. În această peșteră se află două bisericuțe rupestre.

Despre aceste locuri, pe care le-a vizitat la începutul secolului al XIX-lea, Alexandru Vlahuță, autorul cărții „România pitorească”, spunea că „reprezintă unul dintre cele mai frumoase ținuturi ale țării”. Admirând pentru prima dată împrejurimile Bistriței, el spune: „... Valea se deschide, codrii se trag la o parte, o priveliște

⁵ Bleahu Marcian, Flori de piatră. Frumusețile regiunilor carstice din România, Ediția a II-a, Edit. Științifică București, 1966, p. 45

neașteptată, negrăit de mândră, se înalță ochilor... pe malul drept al Bistriței s-așterne o poiană de toată frumusețea...". Despre Cheile Bistriței el vorbea ca despre „...lumea prăpăstiilor și a vâltorilor”.⁶ Tot el a făcut și o relatare amănunțită a Peșterii Grigore Decapolitul, aflată chiar în Cheile Bistriței.

Munții Căpățâanii sunt alcațuiți din roci metamorfice (șisturi cristaline) iar spre est calcare jurasice (Masivul Buila-Vânturarița), sedimente cretacice și paleogene la poalele lor.⁷

Două drumuri forestiere urcă în munte pe văile celor două ape, cel de pe valea Bistriței la punctul numit „Între Râuri” și drumul Prislopului, în nordul satului Pietreni, pe valea pârâului Costești. (Fig. 6)

Fig. 6: Drumul satului Pietreni ce duce la Prislop

2. RESURSE NATURALE

Prin așezarea ei la locul de întâlnire a celor două forme de relief – muntele și depresiunea subcarpatică – comuna Costești dispune de resurse naturale importante.

Ținuturile „de contact sunt un fel de concentrare de bunuri materiale, de produse și materii prime, de alimente pentru om și pentru vitele de care omul se ajută în existența lui”.⁸ Fiecare din aceste forme de relief vine cu propriile lui produse.

Muntele a oferit și continuă să ofere și azi omului numeroase bunuri, cum sunt: lemnul (folosit în construcții și foc), calcarul (întrebuințat în construcții și industria chimică), pășunile unde pasc numeroase turme de oi, fauna (mistrețul, vulpea, lupul, ursul, râsul, jderul, pisica sălbatică, cerbi și căprioare, cocoșul de munte, capra neagră și altele).

În apele limpezi și reci ale celor două ape – Bistrița și Costești – întâlnim păstrăvul.

Munții constituie și o importantă zonă turistică asigurând clipe de relaxare pentru vizitatorii din localitate și străini.

Depresiunea ofera și ea esențe diferite de lemn, locuri pentru culturi, pomi fructiferi, islazuri și fânețe.

Izvoarele minerale de la Costești sunt folosite în tratarea diferitelor boli.

⁶ Vlahuță Al., România Pitorească, Editura pentru Literatură, București, 1965, p. 68

⁷ Păun M., Maloș C., Popescu M., Excursii în Munții Olteniei, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 10

⁸ Conea I., Așezările omenești în depresiunea subcarpatică din Oltenia, în Bul. Soc. Rom. Gogr., Tomul L 1931, București, 1932, p. 337

Cele două râuri asigură piatra de construcție și balastul (pietrișul), pun în mișcare diferite instalații ca: mori, joagare și pâna în urmă cu câțiva ani numeroase pive. Pe unele dealuri aflăm piatră de construcție, numită de localnici „piatră de mal”, alcătuită din gresii.

Fauna aflată pe coasta dealurilor este alcătuită în special din mistreț, căprior, iepure, vulpe și altele.

Resursele naturale amintite mai sus, la care s-au mai adăugat și condițiile favorabile de climă, au determinat popularea acestor locuri din timpurile cele mai îndepărtate.

3. CLIMA

Munții Căpățâanii formează un adăpost natural întregii zone piemontane și dealurilor subcarpatice. Comuna Costești, fiind așezată la poalele acestor munți, dispune de condiții climatice favorabile.

Adăpostul pe care muntele îl oferă depresiunii dinspre nord, face ca la poale iarna să nu se simtă frigul decât într-o slabă măsură. Frigul de peste iarnă al munților trece, când coboară de pe ei, pe deasupra satelor de la poalele peretelui abrupt. „Gerul trece spre luncă pe deasupra noastră”⁹, spun oamenii locului. Apele care taie depresiunea în lat, se observă că iarna îngheață mai întâi în partea de sud a acesteia.

În timpul verii, la poalele muntelui este mai răcoare și un curent de aer continuu se lasă peste depresiune, iar primăvara și toamna, când soarele e mai slab, lumina și căldura lui bat mai puternic la poalele și în fața muntelui, în partea expusă spre miazăzi.

În verile călduroase, calcarul munților din apropiere se încălzește puternic și răspândește căldura în jur, determinând „o vară deosebit de calduroasă”.¹⁰

Temperatura medie a lunii ianuarie (luna cea mai rece) este de -8°C, iar cea a lunii iulie (cea mai calduroasă) este de +20°C și cu precipitații abundente (aproximativ 800 mm), toate acestea amintindu-ne de climatul mediteranean.¹¹

Partea muntoasă a comunei și dealurile cele mai înalte aparțin unor zone în care înghețul poate surveni din a doua jumătate a lunii septembrie, data medie stabilindu-se în jur de 1 octombrie. Înghețurile târzii, de primăvară, a caror dată medie de apariție oscilează în jur de 1 mai în nord, pot aduce pagube mari, în special pomiculturii.¹²

Zona muntoasă aparține unei arii cu un număr mai mare de zile noroase decât senine. Aici numărul mediu al zilelor acoperite depășește 180 zile. La înălțimile de peste 1200-1300 se apreciază că precipitațiile ating o medie anuală de 1000 mm, crescând

⁹ Conea I., Așezările omenești în depresiunea subcarpatică din Oltenia, în Bul. Soc. Rom. Gogr., Tomul L 1931, București, 1932, p. 336

¹⁰ Idem, Studiul geografic al castanilor din Oltenia, în Bul. Soc. Rom. Gogr., Tomul L 1931, București, 1932, p. 120

¹¹ Velcea I., Cercetări economico-geografice în Oltenia subcarpatică dinre Gilort și Bistrița Vâlcii, în probl. de geogr. V, 1957, p. 356

¹² Badea L., Rusenescu C., județul Vâlcea, Edit. Academiei R.S.R., București, 1970, p. 28

progresiv odată cu altitudinea, până pe la 1400 mm anual. La periferia sudică a munților cad în medie 800-900 mm anual.¹³

Pe teritoriul Depresiunii Horezu cad anual aproximativ 850 mm precipitații. Ploile sunt repartizate neuniform pe anotimpuri, observându-se două perioade maxime, când cad mai mult de 100 mm precipitații lunar (mai-iunie și octombrie-noiembrie) și două perioade minime când precipitațiile căzute nu depășesc 50 mm (ianuarie-februarie și iulie-august). Maxima precipitațiilor căzute în 24 de ore este cuprinsă între 25-75 mm.¹⁴

În lunile de toamnă (octombrie-noiembrie), sub influența deplasării maselor de aer umed din vest, se pune în evidență o a doua sporire a cantităților lunare, în raport cu cele din vară și din iarnă, constituind așa-numitul al doilea maxim de toamnă, specific pentru partea vestică a țării – ploaia nucilor. Mai ales în perioada caldă a anului survin deseori ploi care pot da în 24 ore cantități care depășesc nu numai media lunii respective, ci chiar media sezonului respectiv. În timpul verii se produc deseori căderi rapide și abundente, așa-numitele „ruperi de nori”, care provoacă, local, unde de viituri cu putere mare de distrugere. Astfel, la Costești, în 12 august 1955, au căzut 102,4 mm într-o oră. Asemenea exemple sunt mai numeroase, dar mai frecvente în zona montană.¹⁵

În privința ninsurilor, pe culmile montane cele mai înalte, zăpada se așterne în strat continuu, uneori încă din septembrie. În depresiunile și dealurile mai înalte din sud, data medie a primei zăpezi se situează numai în ultimele zile ale lunii decembrie. În instalarea stratului de zăpada se urmăresc în general treptele mari ale reliefului și tot în același mod (dar invers) dispare de la sfârșitul lunii martie, până în mijlocul lui aprilie. Numărul mediu al zilelor de ninsoare din zona alpină, de peste 80, scade la 25-30 la periferia munților și în dealurile subcarpatice mai înalte. Stratul de zăpadă se menține în medie 150 zile în munte, iar în zona dealurilor numărul scade la 60-80 zile. Grosimea medie a stratului de zăpadă pe sol este la munte de peste 90 cm, iar în zonele de deal până la peste 60 cm.

Iarna mari cantități de zăpadă se acumulează în părțile înalte ale munților din nordul comunei. Avalanșele sunt frecvente în zonele alpină și subalpină, acolo unde pantele rezezi creează condiții favorabile. Deși altitudinea nu depășește 2000 m, pe unele vârfuri vara mai pot fi întâlnite petece de zăpadă pe fețele nordice, pe firul apelor sau în mici zănoage.

Pe teritoriul comunei bat vânturi din diferite părți ale continentului. Pe înălțimile munților bate vântul dominant din sectorul vestic, cu frecvență mai mare iarna. Vântul nordic este reținut de culmile înalte ale Munților Lotrului.

În timpul iernii are loc circulația aerului rece din estul sau nord-estul continentului (aer polar continental). Acest vânt, cunoscut sub numele de „Crivăț”, se simte mai puțin în această parte a țării, intensitatea lui fiind frântă de dealurile din partea de est a țării. Când acest vânt bate cu putere, troienește zăpada (așa cum s-a întâmplat în iarna anului

¹³ Badea L., Rusenescu C., județul Vâlcea, Edit. Academiei R.S.R., București, 1970, p. 29

¹⁴ Neamu Gh., Observații asupra fenomenelor actuale de modelare a reliefului în Depresiunea Horezu, în probl. de geogr. VIII, 1961, p. 471

¹⁵ Badea L., Rusenescu C., județul Vâlcea, Edit. Academiei R.S.R., București, 1970, p. 31

1954), aduce ger și uscăciune. Când se întâmplă ca aerul polar continental să se mențină timp mai îndelungat, iernile devin geroase, cum au fost, de exemplu, acelea din 1962-1963 și 1963-1964.

„Austrul”, numit de localnici și „Traistă goală”, bate dinspre sud-vest în toate anotimpurile – este un vânt uscat, iarna aduce ger, iar vara căldură și secetă.

„Băltărețul” bate de la sud, dinspre Peninsula Balcanică, este un vânt domol și călduț, adesea aducând ploaie.¹⁶

Vara predomină vânturile oceanice umede, din vestul Europei, care determină ploile bogate de la sfârșitul primăverii și începutul verii (mai-iunie), tocmai când plantele au nevoie de apă pentru creștere.

Mai rare sunt vara revărsările de aer polar oceanic, care provoacă o răcorire trecătoare și ploi reci. În schimb, de obicei în lunile iulie-august, aerul tropical uscat și cald din sud staționează și în ținuturile sudice ale comunei. Atunci zilele calduroase sunt numite popular „zile de cuptor”.

Întâlnim și vânturi cu caracter local, cauzate de diferența de altitudine dintre culmi și depresiune. Sunt brizele de munte care umplu seara vaile cu aerul răcoros coborât din munte și cele de vale, care se formează în cursul zilei, prin încălzirea și rarefierea aerului din văi și urcările lui pe pante.

Climatul de sub munte, de adăpost al comunei Costești, se reflectă fidel prin vegetație; nuci, viță de vie și castani dulci cresc și rodesc aici, iar omul, ca și planta, a dibuit și el locurile cele mai prielnice pentru așezare.

4. APELE

Teritoriul comunei face parte din bazinul hidrografic al râului Olt, prin râurile mai mici – Bistrița și Costești – care izvorasc din Munții Căpățâanii și al căror curs străbate localitatea de la nord la sud, formând numeroase cotituri.

Bistrița izvorăște din munții din nordul comunei. De la obârșii diferite pleacă cele două pâraiașe ale ei, Gurguiul la vest (izvorăște din Muntele Văleanu) și Cuca la est (își trage izvoarele din Muntele Zănoaga), întâlnindu-se la locul numit „Între Râuri”, după care își ia denumirea de râul Bistrița. Ea curge de la nord la sud până în comuna Tomșani, iar de aici se îndreaptă spre sud-est și se varsă în Olt, pe malul drept, în dreptul comunei Băbeni, după ce parcurge o lungime de 50 km. Lărgimea medie a albiei minore (permanente) este de 6 m, adâncimea de 50 cm, iar iuțea curentului de 3 m/s. Are lărgimea medie a albiei majore (inundabile) de 25 m. Fundul apei este pavat cu pietre de diferite mărimi. De la izvoare și până la mănăstirea Bistrița, valea Bistrița este adâncă și

¹⁶ Badea L., Rusenescu C., județul Vâlcea, Edit. Academiei R.S.R., București, 1970, p. 32

îngustă, iar de aici la vale se lărgește treptat, atingând în cursul său inferior 1000-3000 m lățime.¹⁷

Bistrița este unul dintre afluenții principali ai Oltului, care izvorăște din Carpații Meridionali, are debit mare de apă, mai ales în timpul primăverii.¹⁸ Își adună apele din mai multe izvoare, localizate pe versantul sudic al Căpățânei, afluenți principali fiind Horezu (Romani) pe dreapta și Costești pe stânga. Străbătând fâșii de calcare jurasice, aceste ape au creat după cum am mai arătat, minunate formațiuni carstice între care Cheile Bistriței și Cheile Costeștilor sunt cele mai frumoase.¹⁹ Mai sus de locul de vărsare Bistrița primește pe malul stâng Otăsăul, un afluent care izvorăște din Muntele Buila.

În bazinul Bistrița Vâlcii, scurgerea medie multianuală este cuprinsă între 3 și 10 l/s/m². Apele mari se produc în luna martie, când ploile de primăvară se asociază cu topirea zăpezilor, iar cele mici în ianuarie-februarie și octombrie.

Debitele maxime provin numai din ploi și ajung la 1500 l/s/ m². Înghețul râurilor începe din a doua jumătate a lunii decembrie, iar dezghețul spre sfârșitul lunii februarie. Perioada de îngheț este așadar scurtă, până la două luni.²⁰

Pârâul Costești izvorăște din Muntele Neteda, curge de la nord spre sud printr-o vale îngustă și adâncă, udă satele Pietreni (localnicii de aici îi mai spun râul Pietreni sau Prislop) și Costești, după care se varsă în Bistrița, pe malul stâng, la hotarul dintre comunele Costești și Tomsani.²¹ Acest pârâu, în satul Pietreni primește văi cu apă permanentă cum sunt: Valea Bisericii (denumită și valea celor 44 de izvoare), care izvorăște de la poalele munților din locul numit Piscul Schitului, Valea Morii, care are un debit important de apă și Valea Albinii.

Cele două ape, având obșia în munte, au totdeauna apă din belșug. Seacă numai văile torențiale pe care le adună și care au apă numai când plouă și se topește zăpada. Debitul bogat al râurilor Costești și Bistrița este rezultat al precipitațiilor abundente și alimentării din pânza freatică (izvoare). Prezintă mari variații de nivel în perioada anotimpurilor cu precipitații bogate, când ies din matca lor și se revarsă, producând pagube căilor de comunicații și pe alocuri culturilor. Au o mare viteză de scurgere și o mare putere de eroziune, modificându-și de multe ori albia.²²

Râurile Bistrița și Costești au oferit oamenilor condițiile cele mai prielnice de așezare, în [punctele de unde ele ies din munte, în gura văilor. Apele acestora și-au oferit omului valea lor ca drum de suit la munte, s-au oferit pe însele ca aliment – pentru om și vite – sunt limpezi și curate; au mănânat morile, pivele și ferăstraiele (joagărele) pe care omul le-a instalat pe ele; pe calea lor a suit și suie omul în munte, la păscut vitele. Pe calea lor a adus omul din munte lemnele de construcție și foc, mai ales după ce pădurea

¹⁷ Alexadrescu C., Dicționar geographic al județului Vâlcea, București, 1893, p. 13

¹⁸ Mihăilescu C., Geografia fizică a României, Edit. Științifică, București, 1969, p. 204

¹⁹ Păun M., Maloș C., Popescu M., Excursii în Munții Olteniei, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 19

²⁰ Giurcăneanu Cl., Mocanu C., Valea Oltului, Edit. Științifică, București, 1967, p. 55

²¹ Alexadrescu C., Dicționar geographic al județului Vâlcea, București, 1893, p. 49

²² Velcea I., Cercetări economico-geografice în Oltenia subcarpatică dinre Gilort și Bistrița Vâlcii, în probl. de geogr. V, 1957, p. 356

a fost rărită în preajma satului. Mai târziu, pe văile lor s-a cărat fie pe cale ferată, fie cu mijloace auto, lemnul necesar industriei. Acestea sunt motivele care l-au făcut pe om să se așeze pe aceste locuri întemeind sate pe ele. Gura unei văi e ca un fel de poartă de pătruns în sus, spre munte – un cap de pod.²³

În prezent apa celor două râuri este folosită pentru punerea în mișcare a morilor, joagărelor, și până acum 4 ani a pivei lui lincă (Nicolae Gheorghe), de pe unul din iazurile Bistriței. Când vin apele mari, aduc bușteni și alte lemne mai mici și pietre mari care sunt strânse de localnici pentru construcția temeliiilor la case. În trecut piatra de râu era strânsă mai puțin de către cetățeni, era mai multă, aceștia făceau temelie mai joasă iar casele se construiau mai puține. Astăzi în albia râurilor găsim mai puțină piatră mare, deoarece a fost strânsă în fiecare vară, ca urmare a numeroaselor necesități – se construiesc mai multe case, iar unii cetățeni și-au făcut și gard de zid la drum. La irigații se folosea în trecut apa din iazuri, pentru udatul culturilor în timpul secetelor.

Pânza de apă freatică în comuna Costești se găsește la o adâncime variind între un metru și jumătate și 8 metri (în alte puncte la 10-12 m). Izvoarele numeroase ies la suprafața pământului, mai ales la poalele muntelui.

Aprovizionarea cu apă potabilă a populației comunei se face din izvoare naturale, din fântâni cu lanț și cumpene de lemn (mai puține cazuri); unii locuitori și-au forat în incinta gospodăriilor individuale puțuri (cu lanț); în satele Pietreni, Vărățici (în Mlăci) și Costești – până la șoseaua națională – apa a fost adusă pe tevi metalice, de la poalele muntelui, din punctul „44 Izvoare”, aflat în satul Pietreni.

5. SOLURILE

Solul, care se formează în urma modificării rocilor, sub acțiunea apei, aerului și a organismelor vii sau moarte, reprezintă suportul material al vieții pe pământ.

Solul comunei Costești se prezintă ca un înveliș complex, cu variații de la solurile pajiștilor alpine, până la solurile brune de pădure și la cele slab evoluat din lungul văilor largi, care în general aparțin solurilor podzolice, formate sub vegetația de pădure.

La altitudini de peste 1700-1800 m, stratul de sol subțire și de culoare cenușie-negricioasă este cel format sub pătura ierburilor din pajiștea alpină. Mai jos, până la sub 1000 m, solurile cu profil mai complex decât cele din pajiștile alpine sunt brune acide montane, de obicei puternic scheletice. Bordura munților este acoperită cu sol brun – montan tipic sau podzolic.²⁴

Partea de sud a comunei, formată din dealuri și depresiune, reprezintă domeniul de dezvoltare a solurilor brune de pădure, la altitudini ce variază între 420 și 720 m, aflate în diferite grade de podzolire. Din cauza fragmentării reliefului și a intensității proceselor

²³ Conea I., Așezările omenești, p. 338

²⁴ Badea L., Rusenescu C., județul Vâlcea, Edit. Academiei R.S.R., București, 1970, p. 38

de denudare a versanților, pătura de sol, și așa puțin fertilă, este supusă în mare măsură spălării și eroziunii.²⁵

Pe coastele cu alunecări de teren, pante abrupte, culmi înguste, în general văile apelor, se formează regosoluri, adică soluri tinere nedezvoltate, care au la bază depozite nedezvoltate (nisip, loess, argile, marne, etc.). Terenurile cu sol subtire și degradat, mai ales cele din pantă, sunt foarte favorabile pomiculturii și fânețelor, mai puțin culturilor cerealiere. Dealtfel, podzolurile din depresiune sunt cunoscute ca soluri cu foarte slabă fertilitate pentru culturile agricole. În lungul văilor celor două ape, Bistrița și Costești, există soluri aluvionare, în diferite stadii de solidificare, care prezintă un grad mai mare de fertilitate și care sunt destinate celor mai rentabile culturi: porumb, cartof, fasole, etc.. Solurile aluviale se formează tot în lungul apelor, însă pe grinduri sau pe porțiuni plane, mai rar inundate.²⁶

Aluviunile depuse de cele două ape în partea de sud a comunei – spre locul de confluență – au format un „con de dejecție” (un fel de delte uscate). Ele sunt fertile și acest lucru a determinat întemeierea aici de așezări omenești. Pământul e reavăn și afânat și menține umezeala.

Ca urmare a extinderii suprafețelor cu soluri erodate, datorită defrișărilor și a utilizării neraționale a terenurilor, problema principală în comună este combaterea eroziunii solurilor prin lucrări speciale antierozionale, valorificarea terenurilor degradate și utilizarea rațională a teritoriului. În munte, în afară de combaterea eroziunii solurilor, problema principală este utilizarea rațională a pajiștilor și ameliorarea lor prin aplicarea de var, îngrășăminte minerale sau prin târlire.

Solul comunei se află într-o continuă transformare. Frunza arborilor care cade pe el, restul vegetației și organismele care putrezesc, contribuie la această transformare, alături de agenții externi: apa, aerul, temperatura și viețuitoarele, între care un rol principal îl are omul.

6. VEGETAȚIA

Din punct de vedere biogeografic, teritoriul comunei Costești se prezintă diferențiat în zona locuită și în cea montană.

Pe teritoriul ocupat de actualele sate ale comunei Costești, în trecutul nu prea îndepărtat, pădurea care servea ca loc de refugiu pentru populație în vremuri de restriște, ocupa întinderi mult mai mari decât cele actuale, ea fiind treptat înlăturată parțial prin înmulțirea așezărilor omenești. Astăzi, pâlcurile de pădure care acoperă unele dealuri ale comunei sunt alcătuite în mare parte din fag (*Fagus silvatica*) în alternanță cu gorun (*Quercus petraea*) și alte esențe: mesteacăn, paltin, ulm, frasin, tei etc..

²⁵ Badea L., Rusenescu C., județul Vâlcea, Edit. Academiei R.S.R., București, 1970, p. 39

²⁶ Conea I., Așezările omenești, p. 338

Climatul de adăpost de la poalele munților face ca în depresiune să crească în condiții excelente nucul (*Juglans regia*) și castanul dulce (*Castanea sativa*). Pâlcuri de castan dulce cu exemplare uriașe, ca și plantații tinere, le întâlnim în jurul mănăstirii Bistrița, în Pietreni, cât și la Hurez.²⁷ Există condiții favorabile pentru extinderea acestuia, în vederea obținerii unor recolte valoroase. Castanul este o esență de climă caldă, mediteraneeană. Lui îi trebuie: iarnă blândă, adăpost de vânturi, expunere la soare și soluri de natură argilo-calcaroasă, condiții pe care le întâlnește și la Bistrița.²⁸

Castanul din Oltenia a fost adus de călugări pe la mănăstiri „în călătoriile patriarhului Macarie de la Antiohia în țările române”, între 1653-1658. Se arată că Nicodin a adus la Tismana castanul de la Athos, din Grecia, de unde s-a răspândit și în vestul Olteniei.²⁹

Nucul este „ca la el acasă” și în Costești, de secole, drept dovadă fiind nucul din satul Bistrița, apreciat ca fiind cel mai mare din țară și la respectabila vârstă de peste 300 ani după cum spun unii specialiști.³⁰ Nucul de la Bistrița, din păcate a fost tăiat în anul 2011, fiind parțial uscat, deși era considerat monument al naturii, asta însă doar declarativ, fără a avea statut de protecție însă.

În afară de castan și nuc, aici rodesc repede și alte plante iubitoare de climat blând, ca vița de vie, alunul și liliacul sălbatic. Salcâmul îl întâlnim izolat și în plantații, pe locurile cu eroziuni de teren, iar mesteacănul pe platourile expuse la soare.

Ca specii de arbuști, întâlnim porumbul (*Prunus spinoasa*), păducelul (*Crataegus monogyna*), sângerul (*Cornus sanguinea*), cornul, (*Cornus mas*), etc.. Dintre vegetația ierboasă amintim firuța, păiușul, ghizdeiul și diferite specii de trifoi și lucernă.

După spusele localnicilor în vârstă, precum și din relicvele ce mai pot fi observate în prezent, zona sudică a satului Costești (Ferigile) avea înfățișarea tipică luncii unui râu de munte. Vegetația de aici era alcătuită din pâlcuri de mesteceni, sălcii, ulmi și plop, printre care creșteau tufișuri de ferigă.

În apropierea apelor întâlnim specii iubitoare de umezeală, printre care amintim aninul și salcia, care cresc repede, contribuind în unele locuri la consolidarea malurilor, în fața furiei apelor din timpul ploilor abundente.

Dintre plantele cultivate, în comuna Costești predomină porumbul, cartoful și fasolea. Cultura pomilor fructiferi (pruni, meri, peri, vișini, cireși etc.) se dezvoltă normal deoarece aceștia găsesc condiții favorabile de climă și sol.

În zona montană din partea de nord a comunei, vegetația este răspândită astfel: de la circa 600 m și până la 1800 m aflăm zona de pădure sau forestieră, cu sub-zona fagului (*Fagus silvatica*), continuă cu pădurile amestecate de fag, molid (*Picea excelsa*) și brad (*Abies alba*), intrând astfel în subzona bradului.

²⁷ Velcea I., Cercetări economico-geografice în Oltenia subcarpatică dinre Gilort și Bistrița Vâlcii, în probl. de geogr. V, 1957, p. 356

²⁸ Conea I., Studiul geografic al castanilor, p. 117 și 121

²⁹ Conea I., Studiul geografic al castanilor, p. 136

³⁰ Popescu Gh., Botanică, în Lumina Slovelor, Școala Generală Costești, 1973, p. 29. Ionete Liviu, Monumente ale naturii în județul Vâlcea, în Studii și cercetări, editată de Comitetul de cultură al județului Vâlcea, 1973, p. 27, dă vârsta nucului de la Bistrița de 400 ani și înălțimea de 30 m. Vezi și Constantin C. Ciurăscu, Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi, Ed. a II-a revăzută și adăugită, Edit. Ceres, București, 1976

Pereții calcarosi ai Builei și ai Cheilor Bistriței adăpostesc minunata și gingașa floare a reginei, numită și floare de colț (*Leontopodium alpinum*), monument al naturii.³¹ Gh. Popescu, lector la Universitatea din Craiova, a identificat în Cheile Bistriței un exemplar de tisă (*Taxus baccata*), plantă rară, ocrotită de lege în țara noastră.³²

Fraxinus ornus – mojdreanul – arbore sudic, crește la cantonul Între Râuri. Frumoasele garofițe albe (*Dianthus spiculifolius*), endemism al Carpaților, sunt întâlnite pe stâncile înșorite al Arnotei. *Crocus heuffelionus* – brândușa de primăvară – este răspândită pe văi, până în etajul alpin. Gârnița (*Quercus froineto*), unul dintre cei mai frumoși arbori care cresc în ținuturile mai calde, e întâlnit în munții din nordul comunei Costești.³³

De la 1600-1800 m în sus urmează zona alpină. Rășinoasele scunde (smirdarul, jneapănul și ienupărul) ca și tufărișurile de afin și merișor, urcă mult către golul alpin. Pășunile alpine, ca și pajiștile din zona subalpină sau fânețele din zonele de mai joasă altitudine, sunt smălțuite cu numeroase flori risipite printre ierburile și păiușurile atât de valoroase pentru economia pastorală.³⁴

Zona pastorală este bine dezvoltată în acești munți. Aproape toate vârfurile, platourile de altitudine și plaiurile permit pășunatul, determinând ca pe picioarele de munte să-și facă loc stânele, loc de adăpost și pentru turiști. Întâlnim și tufe de coacăz, iar în tăieturile de pădure zmeura și murele, căutate de către localnici pentru vânzare și de către turiști.

Vorbind despre rolul vegetației, arătăm că ea ajută la protejerea solului, sprijinind și fixarea lui, împiedicând procesul de eroziune a versanților. De asemenea, vegetația constituie și un factor care asigură purificarea aerului din zonă, dând totodată un aspect pitoresc și odihnitor acestor locuri ale județului Vâlcea.

7. ANIMALELE

Munții cu pădurile lor de fag și conifere, unele dintre ele rar străbătute și dealurile acoperite de păduri de fag și stejar, au constituit dintotdeauna locuri populate de o faună bogată.

În Munții Căpățânii (Masivul Buila-Vânturarița) se întâlnește capra neagră.³⁵

Urșii întâlniți în pădure, ajung să se ascundă până în tufișurile de jnepeni. Mai jos, în pădurile de rășinoase și de fag, trăiesc câteva mamifere răspândite: jderul de copac (*Martes martes*), mai rar jderul de piatră (*Martes foina*), care preferă locurile stâncoase ale Munților Căpățânii. Cerbul (*Cervus elaphus*), mistrețul (*Sus scrofa*) și

³¹ Popescu N., Munții Căpățânii și Coziei, Edit. Consiliului Național pentru Educație Fizică și Sport, Intrep. Poligrafică Oltenia, 1968, p. 12

³² Păun M., Maloș C., Popescu M., Excursii în Munții Olteniei, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 79

³³ Popescu Gh., Botanică, în Lumina Slovelor, Școala Generală Costești, 1973, p. 29

³⁴ Colectiv ONT Carpați, Munții dintre Olt și Jiu, p. 6

³⁵ Badea L., Rusenescu C., județul Vâlcea, Edit. Academiei R.S.R., București, 1970, p. 45

căpriorul (Capreolul capreolus) se mențin mai ales în făgete, putând fi întâlnite frecvent din etajul molidișurilor (cerbul) până în pădurea de stejar (mistrețul și căpriorul), iar râsul apare destul de rar. Mistrețul și ursul au început să coboare câteodată în satul Pitreni, producând pagube culturilor sătenilor din apropierea muntelui. În munte ursul se simte în largul său, înfruptându-se din belșug cu fructe de pădure și ciuperci, din când în când intrând în conflict cu ciobanii ce au grijă de turmele de oi.

Un număr mare de specii de rozătoare populează padurile de foioase (cu deosebire cele de fag), dar nu lipsesc din zona rașinoaselor: veverița (*Scirus vulgaris*), pârșul (*Glis glis*), iepurele (*Lepus europaeus*), șoarecele gulerat (*Apodemus tauricus*). Pădurile de rășinoase și de fag adăpostesc o faună bogată de păsări, dintre care unele rare, protejate: cocoșul de munte (*Tetrao urogallus*), adaptat pădurilor de molid, potârnichea (*Perdix perdix*), care ajunge să cuibărească până la 1900-2000 m, ierunca (*Tetraster bonasia*), asemanătoare cocoșului de munte, care apare frecvent în pădurile de rașinoase și fag din nordul comunei.

Peștera din apropierea mănăstirii Bistrița (Peștera Grigore Decapolitul sau Peștera Liliiecilor), situată la 50 m înălțime față de râul Bistrița, este populată de colonii de lilieci, ce se adăpostesc aici, agățându-se de bolțile înalte ale galeriilor. Liliecii lasă pe podeaua peșterii mari cantități de guano – fosfați.³⁶

Pentru conservarea comorilor naturale din această regiune a Carpaților Românești, Comisia Monumentelor Naturii a luat sub ocrotirea sa Peștera Grigore Decapolitul de la Bistrița.³⁷

Mai târziu (în anul 2000) Peștera Liliiecilor (Grigore Decapolitul) împreună cu Peștera Valea Bistriței au fost declarate prin Legea nr. 5/2000 rezervații naturale, înglobate ulterior (în anul 2004) în Parcul Național Buila-Vânturarița, declarat arie protejată prin Hotărârea Guvernului nr. 2151/2004. Li s-a adăugat în 2005 Rezervația Naturală Muzeul Trovanților Costești, înființată prin Hotărârea Guvernului nr. 1581/2005.

Dintre speciile rare și protejate mai amintim vipera, pe care o întâlnim în Masivul Buila-Vânturarița, datorită climatului cald de aici.

Pădurile de pe dealurile comunei erau populate în trecut de numeroase animale, printre care amintim lupii (*Canis lupus*), vulpile (*Vulpes vulpes*), astăzi mai puțin întâlnite, viezurii (*Meles meles*), iepurii, căpriorii etc.. Căpriorii și-au mărit aria de răspândire, coborând până în pădurile și zăvoaiele din partea de sud a comunei. Alături de aceste viețuitoare traiesc numeroase specii de rozătoare, dintre care cele mai frecvent întâlnite sunt veverițele. Pădurile, zăvoaiele și livezile costeștene sunt populate de numeroase păsări.

Cele două râuri de munte – Bistrița și Costești – constituie domeniul de răspândire al păstrăvului (*Salmo trutta fario*). Tot aici se mai întâlnesc moaca sau zglăvocul (*Cotus gabis*) iar mai la sud întâlnim mreana (*Barbus barbus*), nisiparnița (*Combitis romanica*),

³⁶ Ionescu I., Dunăreanu și Cristescu M., Prin Oltenia subcarpatică, Edit. Meridiane, București, 1969, p. 40

³⁷ Colectiv ONT Carpați, Munții dintre Olt și Jiu, p. 7

jaietele și popetele. Cu peste 15 ani în urmă, pe cele două ape, în vecinătatea izvoarelor, se întâlnea cleanul (*Lauciscus cophalus*).

Cu circa 10 ani în urmă, pe cele două râuri – Bistrița și Costești – era mai mult pește. Pe apa Bistriței, în munte, la locul numit „Între Râuri”, s-a aflat amenajat un lac cu puiet de pastrăv, care ulterior a fost desființat.

Cauzele care au dus la reducerea numărului peștelui și dispariția unei specii (cleanul) sunt următoarele: desființarea, în mare parte a iazurilor ce curgeau paralel cu cele două ape și puneau în mișcare numeroasele pive și mori, care ofereau condiții favorabile de înmulțire a peștelui; consecințele poluării Oltului cu reziduri industriale, care au dus la reducerea numărului peștelui ce-l popula în trecut, lucru care a făcut să nu mai urce mreana pe firul Bistriței; distrugerea puietului prin procedeele practicate de „a pescui” cu var și curent electric; braconajul – pescuitul fără permis de către un număr mare de pescari; dese viaturi generate de ploile abundente, la care se adaugă lipsa unor amenajări piscicole – lacuri de acumulare, unde să se înmulțească puietul.

În încheiere arătăm că dintre animalele domestice, mai răspândite sunt cornutele mari și mici, porcinele, iar cabalinele mai puțin. Având în vedere condițiile de climă și sol, zona de producție agricole, în viitor se va axa pe dezvoltarea pomiculturii și zootehniei.

8. COMPONENTA COMUNEI

Primele unități administrative aflate pe actualul teritoriu al comunei Costești au fost satele. Prin reforma administrativă a lui Alexandru Ioan Cuza, introdusă cu „Legea pentru comunele urbane și rurale a Principatelor Unite Române”, dată în București în aprilie 1864, s-au format și comunele rurale, din unul sau mai multe sate.

La această împărțire administrativă, comuna Costești a făcut parte din județul Vâlcea, plaiul Cozia, fiind alcătuită din 6 cătune și anume: Costești (unde se afla centrul comunei), Pietreni, Văratnici, Desrobiți, Costeasca și Negrulești. Costeștii a constituit una dintre comunele aflate în partea de vest a plaiului Cozia, mărginindu-se cu comunele Tomșani și Romani, care au aparținut de plaiul Cozia.³⁸

Din legea sancționată prin înaltul decret regal nr. 1012 din 20 februarie 1896, reiese, de asemenea, cum comuna Costești făcea parte în cadrul județului Vâlcea tot din plaiul Cozia și era compusă tot din același număr de cătune și anume: Costești (care era și reședința comunei), Ferigile (sat nou înființat), Negrulești, Pietreni, Țigănia (fost Desrobiți) și Văratnici. Reședința plaiului Cozia se afla în comuna Călimănești, cătunul Călimănești.³⁹

La 1899, comuna Costești făcea parte din plasa Horezu.⁴⁰

³⁸ Ministerul de Interne, Agricultură și Lucrări Publice – Serviciul Statistic, Indicele comunelor României după noua organizare a Legii comunale, București, 1865, p. 91

³⁹ Ministerul de Interne, Indicator al comunelor urbane și rurale din Regatul României, București, 1896, p. 399

⁴⁰ Lahovari G., Marele dicționar geografic al României, Vol. II, București, 1899, p. 676

În 1962 s-a făcut o altă împărțire administrativă, aplicându-se „Legea pentru unificarea administrativă”, promulgată cu decretul regal nr. 1972 din 13 iunie 1952. Comuna Costești figura cu satele: Bistrița (fost Țigănia), Costești, Ferigile, Negrulești, Pietreni și Văratoci. Acum aflăm ca reședință era satul Ferigile, iar comuna făcea parte tot din plasa Horezu.⁴¹

În anul 1941, comuna Costești era compusă dintr-un număr de 5 sate – Bistrița, Costești, Ferigile, Pietreni și Văratoci. Acum nu mai figura satul Negrulești, care intrase în componența comunei vecine, Bodești.⁴²

Prima împărțire administrativ-teritorială de după al doilea război mondial a fost făcută în anul 1950, când s-a stabilit pentru comuna Costești să facă parte din raionul Horezu, regiunea Vâlcea. Celor 5 sate amintite mai înainte li s-au mai adăugat acum satele Bogdănești și Tomșani, care până atunci au aparținut de comuna Tomșani, județul Vâlcea. Reședința comunei Costești era în satul Costești.⁴³

În urma modificărilor aduse de Decretul nr. 331 din 27 septembrie 1952, comuna Costești, avea același număr de sate - șapte - și făcea parte din raionul Horezu, regiunea Pitești.⁴⁴

Ca urmare a modificărilor aduse prin Decretul nr. 12 din 4 ianuarie 1956, comuna Costești a rămas cu un număr de 5 sate, cele două sate – Bogdănești și Tomșani – alipite în urma împărțirii administrativ-economice din anul 1950, au format o comună aparte – comuna Tomșani.⁴⁵

Prin Legea nr. 3/1960, pentru îmbunătățirea împărțirii administrative a teritoriului Republicii Populare Române, s-a schimbat denumirea regiunii, din Pitești în Argeș, iar comuna Costești a rămas alcatuită tot din 5 sate: Bistrița, Costești, Ferigile, (satul de reședință al comunei), Pietreni și Văratoci.⁴⁶

În urma ultimei împărțiri administrative, din anul 1968, regiunile și raioanele au fost desființate și înlocuite cu județele- unități administrativ-teritoriale complexe din punct de vedere economic și social-cultural, având legături atât cu instituțiile de conducere centrale, cât și cu cele locale, din comunele și orașele subordonate. De la această împărțire administrativ-teritorială, comuna Costești face parte din județul Vâlcea și are în componența sa un număr de patru sate și anume: Bistrița, Costești (la care s-a alipit

⁴¹ Ministerul de Interne, Împărțirea administrativă a României, însoțită de Legea pentru unificare administrativă..., București, 1926, p. 310

⁴² Președinția Consiliului de Miniștri, Institutul Central de Statistică, Dr. Sabin Manuila – Indicatorul localităților din România. Datele recensământului general din 6 aprilie 1941, Imprimeria Institutului Statistic, București, 1943, p. 699, 705 și 726

⁴³ ... Împărțirea administrativă a teritoriului Republicii Populare Române, 1950, Legea nr. 5 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului R.P.R., p. 23

⁴⁴ Indicator alfabetic al localităților din R.P.R., Edit. de Stat pentru Literatură Științifică, București, 1954. Legea nr. 5 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului R.P.R. (cu modificările aduse prin Decretul nr. 331 din 27 septembrie 1952)

⁴⁵ Indicator alfabetic al localităților din R.P.R., Edit. de Stat pentru Literatură Științifică, București, 1956. Legea nr. 5 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului R.P.R. (cu modificările aduse prin Decretul nr. 331 din 27 septembrie 1952 și nr. 12 din 4 ianuarie 1956)

⁴⁶ Împărțirea administrativă a teritoriului R.P.R., București, 1965. Anexa la Legea nr. 3/1960 pentru îmbunătățirea împărțirii administrative a teritoriului R.P.R. (cu modificările ulterioare)

fostul sat Ferigile), Pietreni și Văratici. Reședința comunală a ramas în satul Costești, fiind situat în centrul comunei.⁴⁷

9. TIPUL COMUNEI

Comuna Costești este o comună rurală; din cauza configurației reliefului, satele ei componente nu sunt grupate și intră în categoria satelor de tip „răsfirat”, întâlnite adesea în zona subcarpatică. Satul răsfirat este caracterizat prin gospodării distanțate una de alta prin terenuri cultivate, plasate în apropierea caselor. Împrăștierea este mai mică decât cea a așezărilor din zona montană.

În cadrul acestui tip de sat răsfirat, în funcție de forma vetrei comunei, întâlnim așezări dispuse „la linie” (în lungul drumurilor sau a apelor), „areolare” sau „pluricelulare”, de forme diverse, cu case grupate în anumite puncte – încrucișări de drumuri și așezări „mixte”, în care aflăm ambele cazuri.⁴⁸

Satul de tip răsfirat, caracteristic regiunilor deluroase, constituie forma cea mai răspândită și cea mai obișnuită de așezare rurală românească. Are o rețea de uliți largi, cu traseu neregulat. Casele sunt așezate mai întotdeauna la drum, formând grupuri ca niște cătune, pe alocuri depărtate unele de altele. Pământul care aparține fiecărei gospodării este divizat: o parte se găsește în jurul casei, formând curtea gospodăriei și grădina, cu o mică porțiune rezervată culturii legumelor; o altă parte, teren de cultură agricolă și fâneată, se află în afara satului.⁴⁹

Satul răsfirat are o variantă – casele dispuse în lungul văii unui râu, sau pe o zănoagă – sat de vale. Ulița sa principală, adesea unică și gospodăriile răsfirate de-a lungul ei, urmăresc de aproape traseul văii sau cursul capricios al râului, ale carui maluri, plantate, sunt legate din loc în loc cu podețe și punți. Aglomerarea gospodăriilor și a caselor – ca o consecință a nevoii de adaptare la teritoriul disponibil, propice așezării, în poieni înguste dintre dealuri sau funduri aproape circulare de văi, au dus la sate clădite ca niște cuiburi. În acest ultim caz se încadrează satul Pietreni.

În comună, întâlnim în unele cazuri, părți din sate cu case adunate: dispoziția neregulată a gospodăriilor, ulițe întortocheate, curți și grădini destul de spațioase în jurul caselor și arbori; ne înfățișează adică toate acele trăsături particulare, care pun în evidență simțul deosebit și străduința firească a țaranului român pentru înfrumusețarea vieții, chiar când aceasta era îngrădită de nevoi aprige sau învăluită în mizerie. O caracteristică a satului românesc este așezarea lui în mijlocul naturii, adaptarea la teren și legătura lui organică cu peisajul înconjurător.

⁴⁷ Colectiv – Județele României Socialiste, Edit. Politică, București, 1969, p. 534

⁴⁸ Cucu V., Caracteristici geografice ale satului românesc, Terra, anul IV (XXXIV), nr. 6, noiembrie-decembrie, 1972, p. 1

⁴⁹ Ionescu Gr., Arhitectura populara românească, Edit. tehnică, București, 1957, p. 10

Primele aşezări s-au înfiinţat pe dealuri, în vecinătatea surselor de apă potabilă, în locurile expuse la soare, acolo unde se puteau observa mai bine pericolele din vremurile de restrişte, în vecinătatea pădurilor care asigurau locul de ascunziş şi lemnul necesar pentru foc şi construcţii.

Pe vale aflăm mai multe sate noi. Oamenii s-au tras la linie în 1864, când li s-au dat scaune de casă, de-a lungul drumurilor.⁵⁰

Cele mai mari sate ale comunei Costeşti sunt Costeşti şi Pietreni. Satul Costeşti – satul reşedinţă al comunei – este aşezat pe şoseaua Bistriţei, în depresiunea dintre cele două ape – Bistriţa şi Costeşti – pe locul fostului sat Ferigile, apoi urmează, din centrul comunei, cursul pârâului Costeşti, până la întâlnirea cu satul Pietreni, pe o lungime de cca. 6 km. Multe case sunt dispuse pe dealurile ce pornesc din stânga apei Costeşti.

Satul Pietreni îl aflăm urmând cursul pârâului Costeşti şi pe dealurile din depresiunea mărginită de cele două dealuri mai înalte, ce-l despart de Bistriţa şi comuna vecină, Bărbăteşti. Aici casele le găsim amplasate până la poalele muntelui.

Bistriţa, un sat mai mic, este dispus mai mult în vecinătatea şoselei asfaltate ce urmează (paralel) malul drept al râului Bistriţa, până în vecinătatea muntelui.

Satul Văratoci se întinde de la drumul naţional Tg. Jiu – Rm. Vâlcea, urmând drumul ce curge pe Dealul Văratoci, iar din centrul comunei cuprinde şirul de case aşezate pe şoseaua asfaltată a Bistriţei, până la întâlnirea cu satul Bistriţa, în punctul numit „La Cireş”. Tot de satul Văratoci aparţine şi catunul Mlăci, aflat pe dealul ce desparte Valea Bistriţei de cea a Costeştilor.

În comună întâlnim şi gospodarii situate departe de drumurile principale sau de drumurile de legătură. Aceste case, sau grupuri de case, se leagă de restul satului prin drumuri secundare sau poteci.

Şirul de case ale satelor comunei, care urmează cursul celor două ape – Bistriţa şi Costeşti – este întrerupt în unele locuri de spaţii libere, acolo unde n-au fost condiţii optime de amplasare a clădirilor, sau în unele locuri cu condiţii bune nu s-a ivit ocazia, dar în viitor o parte dintre acestea vor fi ocupate de noi construcţii, ca urmare a necesităţilor generate de creşterea numărului populaţiei localităţii.

Evoluţia firească a satului românesc a fost întreruptă de perioada comunistă, care au „impus elaborarea politicii ştiinţifice de sistematizare a localităţilor rurale, pentru ca în viitor comunele să devină localităţi capabile să asigure condiţii asemănătoare cu cele de la oraşe”. În acest sens s-a elaborat şi schiţa de sistematizare a comunei Costeşti, delimitându-se vatra satelor şi centrul lor civic, unde sa fie amplasate viitoarele edificii social-culturale.

Din schiţa de sistematizare au reieşit următoarele probleme principale cu care se confruntă comuna Costeşti:

⁵⁰ Petrescu P, Stahl P., Construcţii ţărăneşti din Vâlcea (sec. XIX şi începutul sec. XX), în Studii şi cercetări de istoria artei, Seria artă plastic, Tomul 12/1965, nr. 1

- elaborarea unor studii de specialitate pentru predarea în circuitul economic al unor terenuri în pantă, degradate din cauza eroziunii;
- corelarea utilizării forței de muncă necesară producției agricole cu diferite activități social-economice din cadrul comunei și teritoriul înconjurător;
- stabilirea satelor care prezintă condiții favorabile de dezvoltare, delimitarea vetrelor pentru etapa viitoare, mărirea densității populației în cadrul vetrelor de sat;
- reamplasarea acelor centre de producție care stânjenesc dezvoltarea resedinței de comună;
- îmbunătățirea drumurilor și acceselor spre localități și locuri de producție;
- dotarea și echiparea corespunzătoare a localităților în raport cu funcția de importanță pe care o dețin.

Atunci au fost luate măsuri pentru interzicerea amplasării noilor clădiri în afara vetrelor satelor, la întâmplare, urmărindu-se dispunerea caselor la linie, sau în zona drumurilor de legătură, avându-se în vedere a nu se scoate noi suprafețe din circuitul agricol.

Au fost proiectate noi străzi – drumuri ce vor fi create în satul de reședință Costești – cum este acela care va tăia de la nord la sud depresiunea dintre cele două ape Bistrița și Costești, în cătunul Ferigile. De o parte și de alta a acestei „străzi” au fost amplasate noile gospodării.

S-a urmărit și în Costești, ca de altfel în toate localitățile rurale din țară, pe lângă școala de învățământ general, cămin cultural, cinematograful, bibliotecă publică, dispensar, magazine, unități de alimentație publică, brutărie, să se dispună și de casă de naștere, baie comunală, ateliere de reparații și deservire, secții industriale pentru valorificarea resurselor locale, iar casele moderne să fie concentrate în vatra satului.

„Prin crearea unor asemenea condiții, se vor diminua continuu deosebirile dintre sat și oraș, una dintre cerințele esențiale ale făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate”.

10. TOPONIMIA

Numele de locuri reprezintă un izvor important în cercetarea unei localități și interesează pe istoric, geograf, etnograf și lingvist. Pentru istorici, toponimia reprezintă istoria nescrisă a unui popor, o adevărată arhivă unde se păstrează amintirea atâtor evenimente, întâmplări și fapte, mai mult sau mai puțin vechi sau importante, care s-au petrecut de-a lungul timpurilor și au impresionat într-un chip oarecare sufletul popular. Tot felul de momente din viața colectivității umane – istorice, sociale, economice, politice și psihologice – găsesc ecou în toponimie.

Cele mai vechi, care sunt mai rezistente, sunt numele masivelor montane și ale apelor. De asemenea, numele celorlalte forme de relief, ale accidentelor solului, au o vechime și o importanță tot mai mare.⁵¹

Dăm mai jos câteva exemple, din numărul mare de toponime, de ordin topografic, social, istoric, pe care le aflăm pe teritoriul comunei Costești.

NUME CARE DESCRIU NATURA TOPOGRAFICA

Nume care descriu forma sau aspectul exterior al locului

Buila	munte aflat în partea de nord a comunei; etimologie neclară
Bulzu	o ridicătură de stâncă, ca un „bulz de mămăligă”, aflată în zona Cheilor Bistriței
Cacova	vârf de munte în partea de nord a satului Pietreni, un loc ridicat ¹
Calea cu ciocanele	potecă îngustă pe versantul muntelui, cu pietre greu de trecut
Cheile Bistriței	loc strâmt, pe unde curge pârâul Bistrița, cu stânci calcaroase și abrupte
Cârlige	loc îngust, cu teren accidentat, în Cheile Costești, la nordul satului Pietreni
Cornățâl	pisc pe creasta Dealului Costeștilor; pădurice de corn, amintită documentar la 9 ianuarie 1610 (vezi Anexa nr. 7)
Costești	numele pârâului care străbate de la nord la sud comuna, al satului reședință și al comunei; vine de la formele de relief numite „coaste”; după legendă, satul Costești și-ar fi luat numele de la Costea; amintit documentar din anul 1512 (vezi Anexa nr. 2)
Curăturile	deal, loc curățat de vegetație pentru a fi transformat în terenuri agricole, livezi, fânețe etc.; obișnuiau locuitorii să taie copaci din pădure mereu, de o făceau câmp pentru arat și cosit fân; aceste locuri se chemau „curături”; și obiceiul pământului și legea scrisă hotărâseră că „cine pe cât loc putea să taie copacii, locul acela al său era” ²
Curmătura Rodeanu	pas de munte, legat de remanierea în spațiile muntoase a rețelei hidrografice prin captări sau afluenți temporari (o șa între două culmi)
Dăroaie	pădure în nord-vestul comunei; documentar apare la 8 aprilie 1556 (Dăruie, vezi Anexa nr. 4)
Fruntea Răchiții	o culme cu loc de popas, acoperită cu răchită

⁵¹ Iorgu Iordan, Toponimia românească, Edit. Academiei R.P.R., 1963, p. 2

Glăvoci	fânețe, loc cu o vale; documentar apare la 8 aprilie 1556 (vezi Anexa nr. 4).
Grușet	deal, parte a satului Costești (cătun), loc cu mulți peri
Gurgui	în munte, înălțime sub formă de movilă (deal mai înalt); afluent al pârâului Bistrița, în munte
Între Râuri	poeniță în munte, unde se întâlnesc cele două ape, Cuca și Gurgui, de unde curg cu numele de Bistrița
Lazurile	deal în estul comunei Costești, colină, loc defrișat de pădure (curătură); apare documentar din anul 1609, ianuarie 12 (vezi Anexa nr. 6) ³
Măgură	deal izolat, cu vârf înalt, acoperit cu pădure, aflat în sud-estul comunei; documentar apare la 12 ianuarie 1609, (vezi Anexa nr. 6)
Plaiul Neteda	plai, munte cu partea superioară lipsită de pante prăpăstioase (munte cu creasta ușor de urcat, neted); documentar apare la 12 ianuarie 1609, (vezi Anexa nr. 6)
Peștera Veche	loc cu o grotă foarte largă, în Cheile Bistriței
Ponor	loc cu puternice alunecări de teren (ponorât), surpat; apare documentar pentru prima dată la 9 ianuarie 1610 (vezi Anexa nr. 7)
Prislop	munte, loc mai coborât de urcuș în munte, trecătoare îngustă între munți ⁴
Patruzeci și patru de izvoare	loc situat la poalele Muntelui Buila, în Pietreni, unde ies, după unele însemnări, 44 izvoare
Rovine	loc șes, mlăștinios, în cătunul Ferigile
Sacii cu Lână	stânci de forma unor saci umpluți cu lână, aflate în apropierea apei Prislop (Costești)
Seciul	pisc în stânga pârâului Costești, cu pășune, pe un loc unde s-a tăiat pădurea; loc secat de vegetație; când se ia coaja copacilor de jur împrejur, ca un inel, aceștia seacă, se usucă din picioare, creându-se o „secătură”, care devine astfel în pădure un „seciu” ⁵
Secături	parte din satul Costești (cătun); loc sărăcăcios, cu o vale seacă; loc curățit de vegetație în trecut
Stogul	deal cu un vârf înalt, acoperit de pădure, amintit documentar la 8 aprilie 1556; deal de formă conică ⁶
Scărișoara	culme, pas cu trecătoare spre vest, din satul Bistrița înspre Horezu; apare documentar la 8 aprilie 1556 (vezi Anexa nr. 4)

Toponime care evocă natura terenului

Afenet	deal în satul Costești, pe unde cresc afine, loc cu puține case
Albina	pisc de deal în satul Pietreni, unde pe vremuri aici erau multe albine sălbatice
Aluniș	loc cu aluni, în Pietreni
Căline	parte din satul Văratici (cătun), care și-a luat numele de la arbustul salbatic „călin”, cu fructe de culoare roșie și gustul acrișor („căline”); după alte păreri, de la numele de persoană Călin
Cireș (La)	poieniță unde se află un cireș mare
Cracu Cireșului	loc unde se găsea un cireș mare, al cărui crac servea drept ascunzătoare pentru vânători
Dealul Viei	loc plantat cândva cu vii
Ferigile	loc acoperit cândva cu ferigă; parte a satului Costesti (cătun); apare documentar la 12 ianuarie 1609 (vezi Anexa nr. 6)
Glod (În)	poiană unde, după ploaie se face noroi care, uscându-se se întărește, formând bulgări de pământ
Izvorul Fagul Frumos	izvor care curge pe un loc unde, cu circa 3 decenii în urmă, se afla un fag frumos
Izvorul Rău	Izvor pe care nu se poate merge și pleacă din Clăbucet, din fața stâniei
Izvorul Rece	izvor cu apă foarte rece
Lac (La)	loc unde se află un lac
Luncă (În)	loc șes, aflat în stânga pârâului Costești, format din viiturile aduse de apă
Mlăci	deal cu un platou mare, parte a satului Văratici (Mlăcile); mlacă-baltă complet acoperită de vegetație, cu pământ având încă dedesubt apă; teren mlăștinos unde și azi se mai strânge apa; ⁷ documentar apare la 8 aprilie 1556; documentar apare la 8 aprilie 1556 (vezi Anexa nr. 4)
Neagota	câmpie unde se află o vale în care seacă apa în timpul verii; documentar apare la 8 aprilie 1556 (vezi Anexa nr. 4)
Nisipuri (La)	loc cu nisip; cariera de nisip Costești; Rezervația Naturală Muzeul Trovanților Costești
Pădurea Mare	trup de pădure mare, în satul Pietreni
Piatra Roșie	loc cu grote și cu pietre roșiatice, în nordul satului Pietreni
Piatra cu foc	pe o culme mică de munte, se află pietre cu mică, care în bătaia razelor soarelui, dau impresia ca ar fi foc; după altă părere este o iesitura mică din stâncă, unde oamenii se adăposteau de ploaie și făceau focul

Pietreni	denumirea satului de sub munte, unde se află piatră de calcar, pe care localnicii o foloseau în construcții; loc cu piatră
Păpușa	loc pe versantul muntelui, unde se află schitul Păpușa, bisericuță (schit mic) ca o păpușă
Plopișu	vârf acoperit cu plopi; documentar apare la 9 ianuarie 1610 (vezi Anexa nr. 7)
Ruget	parte din satul Pietreni (cătun), loc cu mulți rugi în trecut, de la care și-a luat numele; astăzi terenul a fost defrișat
Soci (În)	poiană cu soci pe margine
Valea Nisipului	vale cu mult nisip; documentar apare la 12 ianuarie 1609 (vezi Anexa nr. 6)
Valea Albinii	vale unde se află multe albine (în Pietreni)
Văratici	deal situat în partea de vest a comunei, cu un platou mare; sat, loc ce și-a luat denumirea de Văratici, deoarece este expus spre soare, din trei puncte cardinale, loc unde vegetația înfrunzește mai devreme și vara vine mai repede; departe de sat și izolate, se găseau în trecut, de obicei în poieni defrișate, „odăi” sau adaposturi pentru vite, locuință sezonieră a omului; în jurul adapostului de vară s-a localizat și așezarea omenească Văratici; ⁸ a aparut documentar la 8 aprilie 1556 (vezi Anexa nr. 4)
Zănoagă	munte, pașune în munte, între păduri, cu o adâncitură a reliefului
Zmeurătu	vârf de munte, punct de hotar la nord cu comuna Malaia; loc cu multă zmeură
Zăvoi (În)	loc pe marginea apei, cu anini și sălcii

Nume toponimice care arată însușirea locului

Bistrița	pârâu principal al comunei; numire dată de slavi sau cel mult de români, care vorbeau o limbă slavă; înseamnă „râu repede”; ⁹ apare documentar în anul 1494
Coasta Rea	loc neproductiv, în pantă cu eroziune mare
Colțu	colț de pădure, în formă de piramidă
Culmea Arsurii	loc de munte, unde a avut loc un incendiu în 1948, când au ars cca. 8 ha de pădure
Fagul Frumos (La)	pajiște în munte, loc de popas
Jariștea Dogăriei, Jariștea Plaiului Zănoagei, Jariștea din Plaiul Neteda	poienițe mici situate în interiorul pădurilor pe plaiuri (culmi), rezultate prin arderea pădurii

Măgura Albă	loc unde crește mesteacăn; apare documentar la 8 aprilie 1556 (vezi Anexa nr. 4)
Ograda Mare	loc cu ogrăzi multe
Stog	deal sub formă de stog, acoperit cu pădure (ca un con); apare documentar la 8 aprilie 1556 (vezi Anexa nr. 4)
Târșa	deal, partea de vest a satului Pietreni, hotar cu Bistrița, plantat cu pomi; parte din pădure (târșă) unde s-au tăiat de puțină vreme copacii, până a nu începe să crească alții; a târși – a curăți un loc de mărăcini, de tufe, pentru a-l transforma în loc de cultură; ¹⁰ apare documentar la 11 octombrie 1512 (vezi Anexa nr. 2)

Denumiri toponimice care arată poziția locului față de punctele cardinale, față de altitudinea solului sau față de localitățile învecinate

Dosul	trup de pădure în continuarea Muntelui Neteda
Fața Mare	câmpie și pădure
Fața Nucului	loc plantat cu nuci (în Pietreni)
Fața cu Paltini	pană cu paltini mulți
Izvorul din Dosul Stâniei	Izvor
Pă Su Colț	poiană pe un deal în formă de colț
Su Dos	vale, loc cu fânețe, în spatele unui deal
Su Dosu Feții Mari	în dosul unui deal cu față mare
Vârful Fețelor	vârf de stâncă, în formă de piramidă

TOPONIME LEGATE DE PROBLEME SOCIALE

Topice derivate de la un nume de persoane sau animale

Arnata	denumire luată de la arnăut (ostaș); culme montană
Ancești	parte din satul Pietreni, de la numele Ancescu
Belețești	parte din satul Costești, de la numele Belețescu
Borășți	parte din satul Pietreni, de la numele Borăscu
Brăianul ă Mic	loc cu fânețe; nume de persoană: Brăianu
Ciorobești	parte din satul Pietreni (cătun), de la numele Ciorobea
Coasta Marinii	coastă, de la numele Marina
Cracu Iu Ilea	crac de munte, de la numele Ilea
Cracu Iu Sabin	crac (ramificație) de munte, de la numele Sabin
Fântâna Căprarului	fântână făcută de un fost căprar (ostaș) în Cheile Bistriței

Fântâna Ciobanului	fântână ce și-a luat numele de la un cioban
Fântâna Domnească	fântână a mănăstirii
Fântâna Eneștilor	loc cu fântână, de la numele Enescu
Fântâna lui Gină	fântână, de la numele Gină
Fulgești, Fulgeștilor	loc cu un grup de case din satul Costești, de la Fulgescu
Grămești	parte din satul Costești, de la numele Grămescu
Ionașcu	vârf de munte și munte, punct de hotar cu comuna malaia, de la numele Ionașcu
Izvoru lu Ilea	izvor ce și-a luat numele de la persoana Ilea
Izvoru lui Nicolae	izvor, de la numele Nicolae
Izvoru lui Vasile	izvor, de la numele Vasile
Izvoru Voicesii	izvor cu cascadă, de la numele Voica
Izvorul Răchierului	izvor, denumire dată acum circa 50 ani de către inginerul silvic Răchieru (și-a dat propriul nume deoarece a găsit izvorul fără nume când a întocmit o hartă a munților din nordul Costeștilui)
Lacu lu Bădeanu	lac artificial pentru plutirea buștenilor în munte, de la numele Bădeanu
Lacu lu Blidaru	lac, de la numele Blidaru
Lacu lu Miu	lac, de la numele Miu
La Țurțuru lu Bornete	vale mică cu izvor, de la numele Bornete
La Tudoran	loc, de la numele Tudor (Tudoran)
Merii Mutului	loc cu câțiva meri, ai unui mut
Odaia Voicî	poiană unde o femeie (Voica) își făcuse o odaie
Pă Calea Domnească	(sau Drumul Doamnei) – drum făcut pe culmea muntelui, pt. acces la Muntele Văleanu
Piscu lu Crăcană	pisc, de la numele Crăcană
Puiculeștii	grup de case din satul Costești, de la numele de Puică (mai multe familii cu același nume)
Poiana Ștefăncii	o poiană cu resturile casei unei femei, Ștefănoaia
Piscu lu Zaharia	pisc acoperit cu mesteceni, de la numle Zaharia
Poiana Basarab	poiană, de la numele de Basarab
Pă Calea lui Bărbat	potecă, de la numele de Bărbat
Puntea Muntenilor	punte peste pârâul Costești, în apropiere de centrul comunei, de la numele Munteanu
Puntea Stoicăanii	punte, loc de trecere peste pârâul Costești, astăzi înlocuită cu un pod, de la numele Stoican
Poiana Babei	poiană unde în trecut a locuit o bătrână
Râpa lui Târsan	râpă, de la numele de Târsan
Valea lui Vasile	vale care și-a luat numele de la egumenul Bistriței, Vasile, care foarte demult ar fi fost ucis pe aceste locuri ¹¹

Valea lui Lazăr	vale, de la numele Lazăr
Valea Brăianului	vale, de la numele Brăianu
Valea lui Capră	vale, de la numele Capră
Valea Ilieștilor	vale, de la numele Iliescu
Valea Păculesii	vale, de la numele Păcu
Valea Babei	vale ce-și ia numele de la on bătrână
Vâlceaua lui Chilom	vâlcea denumită după numele Chilom
Valea Boului	vale mare, se varsă lângă fostul conac al boierilor Cucești
Valea Căpriorii	vale pe unde umblă căprioare
Valea Lupului	vale, trecătoare de lupi

Toponime care arată ocupația locuitorilor

La Arie	loc ridicat, cu o piniță, unde în trecut se treiera grâu
La Bocșe	loc unde se făceau bocșe pentru cărbuni din lemn
La Cânepă	poiană cu bălți unde se topea cânepa
Izvorul cu bușteni	izvor de munte unde, înainte de Primul Război Mondial s-a plutărit bradul exploatat
Izvorul Sterpelor	izvor în apropiere de o poieniță unde se țineau oile sterpe, în apropiere de Neteda
Izvorul din Fața Dogăriei	izvor în apropierea căruia se făceau doage din lemn de brad pentru vedre (bote)
La Piuă	pășune unde mai demult au fost pive la care se bătea postavul țărănesc (dimia)
Balta Dogăriei	poiană unde se lucrau doage
Băcila	deal, loc pe unde se sta mult cu vacile, era „băciuit”; își ia numele de la baci sau de la o femeie
Trupul Purcarețul	pădure comunală, ce probabil și-a luat numele de la o porcărie; aici aduceau oamenii porcii să mănânce jir și ghindă
Valea Caselor	vale pe unde au fost mai multe case
Valea Chirigiilor	vale unde se ascundeau chirigiile
Valea Morii	vale în Pietreni, cu apă permanentă, unde în trecut a fost o moară
Valea Pătulelor	vale unde se făceau pătule în timpul iernii
Valea Oboarelor	vale unde se ascundeau animalele în vreme de primejdie
Valea Stuparului	vale lângă un loc însorit, cu mulți tei, unde se duceau stupii
Valea Strungii	vale unde se dădeau oile la strungă pentru muls
Valea Grajdului	vale cu pășune, în Căline, unde era un grajd în care se închideau vitele

Toponime care vorbesc despre credințe, superstiții, obiceiuri

Calea Popii	deal în satul Costești, de la popă
Cimitirul turcilor	o groapă în formă de potcoavă, unde au fost îngropați turcii uciși la Bistrița
Crucea de Piatră (La)	loc pe delaul ce desparte satul Bistrița de Pietreni, unde a fost o cruce de piatră, care astăzi nu se mai găsește
Izvorul Popii din Sus și Izvorul Popii din Jos	două izvoare din munte, pe care popa Mihăilescu din Bistrița a plutărit buștenii tăiați; a luat în exploatare de la stat, păduri de brad de pe aceste locuri, de la el rămânând actualul nume al celor două izvoare
La Cruci	o poieniță unde se spune că ar fi fost cândva casa haiducului Cimpoiu
La Crucea lui Matei	loc izolat unde s-a găsit o cruce de piatră, așezată de Matei Basarab odată cu zidirea mănăstirii Arnota
La Castanul Popii	poiană unde se afla un castan mare
Piscul Popii	pisc lângă casa popii
Valea Bisericii	vale unde este o biserică veche din lemn

TOPONIME LEGATE DE MOMENTE DIN ISTORIA COMUNEI

Buciumat	deal de unde se buciună
La Bejenie	loc de ascuns în vremuri de restriște
La Bordee	pisc unde stăteau haiducii iarna, la loc ferit
La Cuptoară	hoagă unde cei ce se refugiau în vremuri de restriște, și-au făcut cuptoare
La Copacii cu Masă	o poieniță unde demult a fost un copac mare, unde se spune că lua masa haiducii
La Colțu cu Toaca	o peșteră, loc de refugiu cu semnal
Păzuica Jupâneselor	loc cu scobitură sub stâncă, unde erau duse fetele pentru a fi ferite de primejdie
Piscul cu Gropile	în vremurile de primejdie, în timpul năvălirii turcilor, oamenii fugeau în pădure, unde au făcut gropi, în care ascundeau cartofii și alte alimente
Piscul Turcilor	pisc în apropiere de mânăstirea Bistrița, unde se află mormintele turcilor veniți aici
Piatra Dragnei	o stâncă pe versantul muntelui din nordul comunei, de pe care s-a aruncat o fată numită Dragna, pentru a nu cădea în mâinile tătarilor (sau ale turcilor)

Mormintele haiducilor	loc în munte, situat mai sus de Fagul Frumos, un pisc unde se spune că au fost surprinși, uciși și înmormântați de poterași (cea mai mare parte dintre ei), haiducii care au atacat mănăstirea Hurez
Valea Jidovii	vale ce se varsă în stânga pârâului Costești; legenda spune ca pe aici au trăit oameni cu o înfățișare de uriași, cărora li s-a zis jidovi; nu se știe de unde au venit; cu mulți ani în urmă, se spune ca prin eroziunea văii și alunecări de teren au fost scoase la iveală schelete de oameni uriași, lucru ce ar confirma cele transmise din generație în generație; Valea Jidovii – jidovul uriaș, ținutul uriașilor (evrei) ¹²

În concluzie, arătăm că în Costești aflăm un număr foarte mare de denumiri toponimice. Unul dintre ele datează încă de la începutul secolului al XV-lea (Bistrița), iar altele din secolele al XVI-lea și al XVII-lea. Printre aceste denumiri toponimice care se mențin și astăzi, după trecerea a mai multor sute de ani, amintim următoarele: Costesti și Târșă (1512), Măgura Albă, Dăroaia, Neagota, Văratici, Mlăci, Glăvoci și Scărișoara (1556), Valea Nisipului, Măgură, Valea Humii și Ferigi (1609), Cornățul, Ponor, Vârful Plopișului și Lazuri (1610), Dealul Viei, (1746-1747). Numărul mare de toponime este explicat de prezența activă a omului pe aceste meleaguri și este în strânsă legătură cu activitatea lui, cu munca și lupta lui pentru dreptate socială.

Au apărut și denumiri toponimice noi, cum sunt următoarele: „La Carieră” – legat de apariția marii cariere de calcar, care asigură materia primă pentru industria chimică; „La Cariera de Nisip” – situată pe drumul național Tg. Jiu – Rm. Vâlcea, în partea de sud a comunei (astăzi Rezervația Naturală Muzeul Trovanților Costești); „La Șantier” – tot lângă șoseaua națională, unde s-a înființat un șantier pentru asfaltarea drumurilor (astăzi complex comercial).

În perioada următoare, ca urmare a noilor transformări ale comunei Costești, vor apărea noi denumiri toponimice.

II. ISTORICUL COMUNEI

1. VECHI URME DE LOCUIRE ÎN COSTEȘTI

Istoria pământului costeștean se pierde în negura vremurilor. Relieful variat – munte, deal și depresiune, climatul de adăpost și cele două ape limpezi, Bistrița și Costești, au creat condiții favorabile desfășurării unor intense activități omenești, încă din cele mai vechi timpuri.

Existența unor vechi urme de viață omenească pe teritoriul comunei Costești este atestată de cele două topoare-ciocan, descoperite cu câțiva ani în urmă. Primul exemplar este toporul-ciocan perforat, de dimensiuni mici, având 10 cm lungime și 3,8 cm lățime. Acesta a fost găsit în satul Vărățici, cătunul Căline, în locul numit Valea Grajdului. Al doilea este un ciocan-topor descoperit cu mai mulți ani în urmă de către Ungureanu T. Mihai din Pietreni, în punctul Cacova din Masivul Buila-Vânturarița (Fig. 7), aflat în nordul satului amintit, într-un loc fără vegetație și cu multe pietre. Acesta este de dimensiuni mai mari, cu partea perforată de 18 cm lungime și 7,8 cm lățime, cea neperforată având aceeași lungime și 9,8 cm lățime. Partea ciocan e de 9,6 x 8,6 cm, iar diametrul locului perforat pentru coadă, perfect rotund, este de 3,2 cm.

Fig. 7: Urme arheologice din Costești-Vâlcea: topor-ciocan din piatră, vârf de lance, topor din fier, pumnal scitic din fier

Toporul-ciocan amintit este bine șlefuit și proporționat, lucru care ne determină să afirmăm că deține din perioada de tranziție de la neolitic la bronz, sau chiar din epoca bronzului.

Anul trecut (1975), în satul Costești s-a mai găsit un fragment de topor șlefuit. Toate cele trei piese arheologice amintite se găsesc la colțul muzeistic al Școlii Generale Costești.

Numeroase peșteri din partea de nord a comunei Costești, îndeosebi cele aflate în zona Cheilor Bistriței, au oferit loc de adăpost omului în antichitate. Cu peste 16 ani în urmă, pe când era student la Facultatea de Biologie din București, profesorul Mituțoiu I. Iulian a găsit prin peșterile din Cheile Bistriței oase de animale, iar în anul 1976, localnicul Gheorghe Frigură (Lică), locuitor al satului Bistrița, împreună cu tânărul Grămadă I. Ion din Vărățici, a găsit fragmente de ceramică în Peștera Haiducilor (numită și Peștera de la Bulzu), peșteră aflată în partea de est a Măgurii Bistrița, în apropierea Cheilor Bistriței. Ulterior, Frigură Gheorghe a informat pe neobositul arheolog Gheorghe Petre din Govora cu privire la aceste dovezi arheologice. Acesta s-a deplasat la peștera

amintită în luna august 1973, unde a găsit oase de *Ursus spaeleus*, fragmente și cioburi din epoca bronzului incipient, cultura Glina III și prima epocă a fierului. S-a descoperit un fragment ceramic dintr-un vas mare, pântecos, cu gâtul înalt, buza dreaptă și ușor îngroșată spre exterior.⁵²

Tot în vara anului 1973, deplasându-mă împreună cu tânărul Grămadă I. Ion la Peștera Bulzu (Haiducilor), am găsit câteva cioburi de ceramică fără ornamentații. În toamna aceluiași an, Puică Stelian din Pietreni, împreună cu alți trei băieți au găsit într-o peșteră aflată pe malul stâng al Bistriței, un craniu de *Ursus spaeleus*, în parte pietrificat.

La colțul muzeistic de la Școala Generală Costești se mai află trei fragmente pietrificate din coarnele uni cerb, însoțite de un vârf de lance, armă cu care a fost răpus, toate găsite în Cheile Bistriței cu circa 10 ani în urmă de către profesorul de biologie Lăcraru V. Ion, actualul director al Școlii Generale Costești.

În ultimele două decenii s-au făcut ample cercetări arheologice în Costești, cercetări care s-au încheiat cu descoperirea unor urme de activitate umană intensă cu circa 2500 ani în urmă. Cel mai mult a intrat în zona acestor cercetări partea de sud a satului Costești, ce corespunde cu fostul sat Ferigile.

Depresiunea Ferigile a fost întotdeauna propice așezărilor omenești. Pe coastele dealurilor din jurul ei s-au găsit urme de locuire din epoca de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (cultura Coțofeni), din epoca bronzului (cultura Verbicioara), de la începutul primei epoci a fierului și epoca dacică. Dacă locuirile erau situate pe deal, depresiunea a servit în epoca preistorică, drept cimitir. La Ferigile s-a descoperit un grup de tumuli din epoca de tranziție de la neolitic la bronz, peste care s-a suprapus cimitirul tumular hallstattian. O coincidență a făcut ca cimitirul actual al satului Costești de aici să fie situat la marginea necropolei hallstattiene, astfel încât cele două cimitire nu s-au suprapus.⁵³

La circa 1 km nord de limita cimitirului tumular hallstattian, în centrul comunei Costești, pe o zonă cuprinsă între clădirea Primăriei, Școala Generală Costești și biserica satului, la poalele Dealului Mlăci, se află o altă necropolă hallstattiană, în cea mai mare parte plană.⁵⁴

De asemenea, în satul Bistrița, pe cuprinsul teritoriului mănăstirii cu același nume, a fost identificată încă o necropolă hallstattiană, conținând pe cât se pare, doar morminte plane.⁵⁵

Vorbind despre istoricul descoperirilor de la Ferigile, arătăm următoarele: înainte de Primul Război Mondial, cu prilejul amenajării grajdurilor pentru fosta școală militară

⁵² Gheorghe Petre, Descoperiri arheologice din epoca fierului în județul Vâlcea, în *Materiale și cercetări arheologice*, vol. IX, Edit. Academiei R.S.R., București, 1970, p. 467-489

⁵³ Vulpe Al., *Necropola Hallstattiană de la Ferigile*, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 9

⁵⁴ Vulpe Al., *Necropola Hallstattiană de la Ferigile*, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 9

⁵⁵ Vulpe Al., *Necropola Hallstattiană de la Ferigile*, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 9

de lângă mănăstirea Bistrița, s-a descoperit o urnă funerară. Ulterior, în partea de nord a satului Ferigile, a fost descoperită o altă urnă. Niciuna din acestea n-au fost comunicate la timpul lor instituțiilor arheologice românești. Informațiile respective au fost obținute de la fostul preot al satului, Nicolae Sacerdoțeanu, decedat de mult.⁵⁶

În anul 1942, profesorul universitar Aurelian Sacerdoțeanu, originar din Costești, pe atunci directorul general al Arhivelor Statului și al Școlii de Arhivistică din București, a pus la îndemână spre publicare arheologului Dumitru Berciu, un fragment de ceramică (Fig. 8), descoperit cu câțiva ani în urmă, în satul Ferigile.

Fig. 8: Fragment ceramic descoperit în 1942

Vasul de ceramică, din care inițial fragmentul a făcut parte, a fost găsit întreg pe când se săpau șanțurile de temelie la casa învățătorului Constantin Iliescu (azi decedat), aflată la margine de terasă spre povârnișul care duce în valea râului Costești. Lucrătorii, crezând că e vorba de o comoară, au spart vasul și n-au aflat în el decât cenușă și cărbune. Această descoperire indică prezența unui cimitir proto-istoric.⁵⁷

Vasul amintit, lucrat cu mâna, din lut de culoare cărămiziu închis, cu pasta conținând și pietricele, ars în general satisfăcător, are dimensiunile: înălțime 18 cm, lățime 25 cm și grosime 1,6 cm.⁵⁸

Descoperirea făcută – arată Dumitru Berciu – ne dă indicii asupra prezenței unui cimitir din perioada hallstattiană, dobândind astfel primele date certe asupra celei dintâi epoci a fierului din județul Vâlcea.⁵⁹

În satul Ferigile, lângă cimitirul satului, la circa 1000 m sud de clădirea Primăriei Costești, s-a descoperit cu prilejul unor săpături făcute în vara anului 1955, pentru a ascoate pietre din propria curte, de către săteanul Procopie Iliescu, pe lângă bolovani, o spadă scurtă și trei vârfuri de suliță, toate din fier. De această descoperire a luat cunoștință profesorul Aurelian Sacerdoțeanu, care a strâns obiectele și împreună cu un topor bipen de fier, găsit într-o altă curte, la circa 60 m spre sud de aceasta descoperire, și cu mai multe ceramice adunate de la fața locului, le-a dăruit Muzeului Național de Antichități. Tot el a semnalat descoperirea în curtea morii satului Costești, la 50 m în spatele primăriei, a unor fragmente de vase urmă, ce pare să fi conținut oase calcinate.⁶⁰

⁵⁶ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 12

⁵⁷ Berciu D., O descoperire arheologică de la Ferigile, jud. Vâlcea, în Revista Arhivelor, V, 1, București, 1942, p. 219

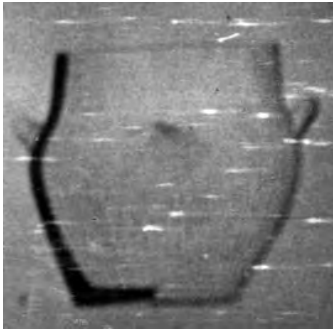
⁵⁸ Berciu D., O descoperire arheologică de la Ferigile, jud. Vâlcea, în Revista Arhivelor, V, 1, București, 1942, p. 220

⁵⁹ Berciu D., O descoperire arheologică de la Ferigile, jud. Vâlcea, în Revista Arhivelor, V, 1, București, 1942, p. 221

⁶⁰ Vulpe Alex., Cimitir din prima epocă a fierului la Ferigile, raionul Horezu, regiunea Pitești, în Materiale și cercetări

În același an, săpându-se o groapă în curtea brutăriei din Ferigile, s-a dat peste un complex funerar, constând din numeroase fragmente ceramice arse secundar, printre care și un vas întreg.⁶¹ (Fig. 9)

Fig. 9: Vas întreg descoperit în anul 1955

În septembrie 1956, arheologul Al. Vulpe a fost delegat de către conducerea Institutului de Arheologie să facă un sondaj la fața locului, prilej cu care au fost săpați patru tumuli hallstattieni. Cercetările efectuate în toamna aceluși an au dus la concluzia existenței unui cimitir din prima epocă a fierului, așezat de-a lungul terasei din dreapta a pârâului Costești, întinderea acestuia părănd a fi mare, de circa 1-1,5 km lungime și cam 300 m lățime.⁶²

Noi săpături au fost efectuate în necropola din prima epocă a fierului de la Ferigile în luna octombrie 1957, urmându-se un dublu țel: să se reconstituie un mormânt parțial distrus prin lucrările agricole din primăvara precedentă și din care proprietarul locului adunase un topor de luptă, un vârf de lance și o zăbală, toate din fier; săparea unui număr mai mare de morminte, pentru a verifica observațiile făcute. S-a cercetat tot în curtea localnicului Procopie Iliescu, deoarece această zonă urma să fie arată din nou, lucru care amenința distrugerea completă a resturilor arheologice. S-au cercetat 12 morminte, aceste lucrări fiind ușurate și de culegerea porumbului. Au putut fi numărați 40 tumuli vizibili, întinși pe o rază de circa 400 m spre sud.⁶³

Prin săpăturile efectuate în octombrie 1958 s-a căutat determinarea suprafeței s-a căutat determinarea suprafeței ocupate de necropola din prima epocă a fierului de la Ferigile, luându-se în cercetare zone noi. Pe când în campaniile anterioare din 1956-1957, lucrările se limitaseră la ogorul lui Procopie Iliescu, acestea au fost extinse la grădinile localnicilor Ilie C. Stoican, Anania Măgureanu și Gheorghe Lăcraru, situate la o depărtare de 50-150 m spre sud. S-a efectuat un sondaj pe proprietatea lui Gheorghe C. Ciobanu, unde au mai fost descoperite la arat un topor din fier și un vârf de sulită din fier. S-au descoperit în toate aceste sectoare movile joase, cu morminte de incinerăție din prima epocă a fierului. În suprafața de teren a lui Stoican Ilie s-au făcut descoperirile cele mai importante din acel an. Au fost săpate un număr de 32 movile. Săpăturile ulterioare vor arăta treapta de evoluție a triburilor războinice de la sfârșitul primei epoci a fierului.⁶⁴

arheologice, vol. V, 1959, p. 363

⁶¹ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 12

⁶² Vulpe Alex., Cimitir din prima epocă a fierului la Ferigile, raionul Horezu, regiunea Pitești, în Materiale și cercetări arheologice, vol. V, 1959, p. 363

⁶³ Vulpe Alex., Săpăturile de la Costești Ferigile, raionul Horezu, regiunea Pitești, în Materiale și cercetări arheologice, vol. VI, 1959, p. 237

⁶⁴ Vulpe Alex., Săpăturile de la Ferigile, în Materiale și cercetări arheologice, vol. VII, 1961, p. 219 și 222

În anul 1960 săpăturile au fost reluate, tot sub conducerea arheologului Alexandru Vulpe, la necropola tumulară, cu sprijinul Muzeului regional Argeș, din Pitești. Până în anul 1962 s-au săpat 149 tumuli, epuizându-se întreaga necropolă tumulară. Între anii 1963 și 1964 s-au executat săpături pe scară redusă în necropola plană hallstattiană din nordul satului Ferigile, cercetându-se 28 de morminte. Odată terminată exploatarea integrală a necropolei tumulare, a fost publicată în formă definitivă, în monografia amintită, apărută în anul 1967, lucrarea cuprinzând toate rezultatele obținute cu prilejul săpăturilor de la Ferigile.⁶⁵

Necropola tumulară: un procent de 20-30% din ea a fost răvășită în timpul aratului, bolovanii fiind scoși pentru a servi ca material de construcție. Răvășirea necropolei s-a datorat și vegetației bogate din zonă, în special a arborilor cu rădăcinile mari, a parilor grosi din lemn pentru construirea gardurilor și mai ales pentru ridicarea clăilor de fân sau a pătuegelor de coceni de porumb. Necropola probabil a fost răscolită și în epocile romană sau feudală.⁶⁶

Vorbind despre structura tumulilor de la Ferigile, arătăm că este aceeași în toată necropola: peste solul antic, unde era deja depus mortul, se constituia o grămadă de

bolovani de râu de diferite mărimi, dispuși în cele mai multe cazuri pe un singur strat, arareori pe două sau chiar trei straturi. (Fig. 10). Grămada de bolovani, de formă ovală, rareori circulară, constituie mantaua de bolovani a tumulului, fiind acoperită la rândul ei cu o manta de pământ vegetal.⁶⁷

Fig. 10: Morminte de incinerare în necropola hallstattiană Ferigile

În unele movile s-au găsit cioburi izolate, lucru care ne arată că în construcția mantalei de pământ s-a folosit material luat din alți tumuli mai vechi. S-au găsit fragmente din culturile Coțofeni sau Verbicioara, lucru ce ne dovedește că a fost adus pământ din altă parte, dintr-o zonă unde se aflau asemenea urme de locuire din acele vremuri.⁶⁸

⁶⁵ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 12

⁶⁶ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 13

⁶⁷ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 15

⁶⁸ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 18

Ritul de înmormântare în necropola de la Ferigile este exclusiv de incinerare. S-au găsit oase calcinate sau cărbuni de rug în 72 tumuli. În 33 tumuli s-au găsit urme de ardere pe obiectele din metal și pe fragmentele ceramice.⁶⁹

La un număr de 13 tumuli nu s-au găsit nici oase calcinate, nici cărbuni, lucru care se explică prin faptul că în zona păduroasă de pe lunca apelor din nordul Olteniei, scheletele nu se conservă, nu s-a găsit în această zonă niciun mormânt de înhumare din antichitate. Faptul se explică atât prin proasta conservare a oaselor, chiar și arse, cât și prin obiceiul ritual de a se pune foarte puține oase în morminte.⁷⁰

În cuprinsul necropolei tumulare nu s-a descoperit niciun rug, ceea ce demonstrează că incinerarea se făcea în altă parte. Fragmentele de ceramică existente au fost sparte tot la rug. Rugurile erau colective, mai multe cadavre fiind incinerate pe același loc de ardere.⁷¹

Cea mai importantă parte a ceremoniei funerare se desfășura la rug. Acolo avea loc ospățul, căruia îi urma spargerea vaselor. Este de presupus că, în credința localnicilor, mortul lua parte la ospăț, probabil înainte de ardere.⁷²

Cu privire la natura alimentelor, nu putem face decât presupuneri vagi. Desigur, în câni se puneau lichide, în timp ce mâncărurile solide se puneau în străchini. În morminte au fost găsite cești mari și pântecoase, vase pântecoase mari sau vase borcan; au fost găsite fragmente ceramice din circa 1570 vase diferite, acest lucru dovedind amploarea ceremoniei la rug.⁷³

Mormintele bogate de luptatori s-au găsit cu grupul de arme depuse separat de inventarul ceramic și de urnă.⁷⁴

În necropola hallstattană de la Ferigile au fost găsite vase de ceramică, arme, piese de harnașament, obiecte de podoabă și altele. Ceramica din necropola tumulară este unitară, tehnica de lucru fiind în linii generale aceeași. Pasta este neagră în spărtură, arderea fiind destul de slabă. Ca degresant s-a folosit nisip conținând mică și pietricele. Arderea în condiții semi-deschise face ca vasele să capete culoarea bruna deschis, până la brun închis. Nuanța brun-roscată se datorește lutului feruginos caracteristic regiunii. Unele vase, străchinile în special, au fost arse înăbușit în interior.⁷⁵

Sortimentele de ceramică sunt diferite: ceramică fină, la care se folosește nisip fin și ceramica grosolană, în pasta fiind folosite pietricele cât boabele de fasole. Întâlnim

⁶⁹ Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 20

⁷⁰ Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 21

⁷¹ Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 23

⁷² Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 24

⁷³ Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 24

⁷⁴ Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 27 și 28

⁷⁵ Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 37

următoarele forme de ceramică în necropolă: străchini, cești, căni, vase mari pântecoase, vase borcan, pahar globular.⁷⁶

Decorul ceramicii de la Ferigile este destul de variat, realizat prin caneluri, apoi prin modelare (butonii de pe toarte) și foarte rar prin incizii. Canelurile întâlnite sunt: verticale, oblice, orizontale și cu incizii.⁷⁷

În necropola hallstattiană de la Ferigile s-au găsit numeroase arme și piese de harnașament. Printre acestea amintim: 4 exemplare „akinakes”, 3 cu măciulie dreaptă și unul cu antene, decorate cu șiruri de puncte pe mâner sau pe măciulie și pe gardă,⁷⁸ datate din a doua jumătate a secolului al VI-a î.Hr.⁷⁹ S-au mai găsit și alte arme: cuțite de luptă oșor curbe, cu un singur tăiș, prevăzute cu nituri care fixau îmbrăcămintea din lemn, având lungimea de 23 cm; s-au găsit în total 18 exemplare de acest fel;⁸⁰ cuțitașe, topoare de luptă, celțul de fier, vârfuri de lance, teci din fier pentru cuțitele de luptă, vârfuri de săgeți, sule din lemn (unelte sau arme), zăbale și piese de harnașament, butoni de harnașament ș.a.⁸¹ Dintre podoabele găsite amintim: fibule tracice⁸², piese de centură, lanțuri spiralice, mărgelile (din fier, bronz, sticlă și cretă), brațări din bronz, verigi din fier⁸³, cercei din bronz⁸⁴ și ace. Acele: unul este din bronz, iar celălalt este din fier. Cel din fier este cu capătul din bronz, turnat în forma unui cilindru, cu coaste transversale în relief. Această din urmă piesă este importantă, deoarece asemenea ace sunt reprezentate pe vasele grecești începând de la sfârșitul secolului al VII-lea până în secolul al V-lea î.Hr.. Piesa de aici este datată de la începutul secolului al V-lea î.Hr.. Un toporaș votiv din lut, miniatură, a fost găsit într-un tumul. Este un caz unic și s-ar putea să parvină dintr-o așezare de tip Coțofeni.⁸⁵

Necropola plană este situată în partea de nord a satului Ferigile, unde au fost semnalate mai multe descoperiri funerare, care în urma săpăturilor de control s-au dovedit a constitui o necropolă cu morminte plane de incinerare. S-a descoperit izolat și un tumul. Această zonă a putut fi foarte greu cercetată, fiind cea mai intens locuită din toată comuna. Multe morminte erau deja rascolite de tot felul de lucrări din epoca

⁷⁶ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 38

⁷⁷ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 54

⁷⁸ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 58

⁷⁹ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 61

⁸⁰ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 61

⁸¹ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 62

⁸² Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 68

⁸³ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 71

⁸⁴ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 73

⁸⁵ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 74

noastră. Din sonajul făcut, rezultă că necropola se compune din grupuri de morminte, situate la distanță mare unele de altele. S-a cercetat numai unul dintre aceste grupuri, cel aflat în curtea Școlii Generale Costești-Ferigile. Pe o suprafață de 2000 m² s-au săpat 28 morminte, numărul total din acest grup fiind evaluat la circa 40.⁸⁶

Un alt grup de morminte a fost semnalat chiar în centrul comunei, la brutărie, de unde provin câteva vase descoperite în 1955, în mod întâmplător, iar un al treilea grup pare a fi la circa 200 m est de Primărie, unde s-a descoperit urna din anul 1942.

Mormintele din necropola plană conțin aproape în toate cazurile pământ ars. Învelișul de bolovani lipsește. În gropile mormintelor plane s-a găsit mai mult cărbune, în unele oase calcinate (chiar multe), iar altele sunt fără oase calcinate. Cioburile de vase sunt arse până la corozioane. Mormântul izolat, amintit mai înainte, cu arderea pe loc și cu manta de bolovani, identic movilelor din necropola funerară, este unic în Ferigile.⁸⁷

Ceramica din necropola din nordul satului Ferigile nu prezintă deosebiri esențiale față de necropola tumulară. Sărăcia de forme și raritatea decorului este evidentă. Mai numeroase sunt vasele pântecoase, cămile mari, grosolane, vasele borcan și străchinile. Ceșcuțele sunt foarte rare. Vorbind despre ornamentație, amintim că lipsesc toate categoriile de decor, numai câteva au urme de decor în relief sau în caneluri oblice.⁸⁸

2. PERIOADA DESCOPERIRILOR DE LA FERIGILE

În necropola hallstattaniană se întâlnesc elemente ale culturii scitice, care datează din secolul al VI-lea î.Hr. (akinakes-urile și zăbalele cu cap de cal), până în anul 500 î.Hr..⁸⁹

Urmărind cimitirul de incinerație de la Ferigile, se observă că s-au adăugat morminte tot mai noi, grupate în jurul celor vechi. Poziția și eșalonarea mormintelor de la

nord-est spre sud-vest indica succesiunea în timp a diferitelor faze ale necropolei.⁹⁰ (Fig. 11)

Fig. 11: Stratigrafia orizontală a cimitirului de la Ferigile, județul Vâlcea, din secolele VI – IV î.Hr. 1. Faza I; 2. Faza II; 3. Faza III (după K. Horedt)

⁸⁶ Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 75

⁸⁷ Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 75

⁸⁸ Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 79

⁸⁹ Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 88

⁹⁰ Horedt K., Istoria comunei primitive, Edit. Didactică și Pedagogică, Buc. 1970, p. 16

Condițiile obiective nu au permis analizarea resturilor cromate de la Ferigile în timpul studiului arheologic definitivat al rezultatelor săpăturilor din acest cimitir.

Rezultatele analizei antropologice a arătat vârsta foarte mică a mării majorității a defuncțiilor din necropola amintită. După D. Nicolaescu Plopșor și W. Wolski este vorba de o necropolă de copii și adolescenți, elementele mature fiind foarte rare. Este posibil ca mormintele adulților să fi fost foarte sărăcăcioase în general, față de cele ale copiilor. Sau cimitirul adulților să fi fost amplasat în altă parte. Gropile cu cenușă și fragmentele ceramice din necropola plană de la Ferigile ar putea fi considerate ca fiind mormintele adulților. Această necropolă plană este mult mai întinsă decât suprafața săpată în 1963 și 1964.⁹¹

Necropola tumulară de la Ferigile este prin excelență o necropolă de copii, aproape în totalitate de sex masculin, aparținând unei comunități tribale cu caracter războinic. Necropola de copii, sau de copii și adolescenți, are un procentaj ridicat de copii: 85%. Se pare că aici erau înmormântați copii de sex masculin, vizati să facă parte, dacă ar fi trăit, din pătura luptătorilor punându-li-se drept compensație un bogat inventar de arme și podoabe.⁹²

În concluzie, considerăm că necropola tumulară de la Ferigile s-a dezvoltat între 550 și 450 î.Hr. (descoperirile hallstattiene); necropola plană cuprinde intervalul dintre 450 și până în jurul anului 400 î.Hr..⁹³ Prelucrarea rezultatelor săpăturilor de la Ferigile a contribuit la definirea unui anumit grup cultural, grupul sau aspectul Ferigile, a cărei arie de răspândire cuprindea regiunea subcarpatică a Olteniei și a Munteniei, din părțile Horezului, până la bazinul Buzăului. Aria grupului Ferigile corespunde unei zone geografice unitare morfologic și peisagistic, oferind comunității omenești respective condiții de viață asemănătoare.⁹⁴ Materialele rezultate din cercetările făcute se află la Muzeul Național de Antichități din București, la Muzeul din Pitești (al fostei regiuni Argeș), la Muzeul din Rm. Vâlcea, la Muzeul de Istorie al României și la colțul muzeistic de la Școala Generală Costești. În Muzeul de Istorie al României sunt expuse vârfuri de lănci și topoare de luptă, descoperite în săpăturile de la Ferigile.⁹⁵

⁹¹ Vulpe Al., Observații privitoare la analiza antropologică a osemintelor incinerate din mormintele Hllstattiene de la Ferigile, în Buridava – Studii și materiale, Muzeul Județean Vâlcea, 1972, p. 271

⁹² Wanda Wolski, Dardu Nocolăescu-Plopșor, Studiul antropologic al necropolei hallstattiene târzii de la Ferigile, în Buridava – Studii și materiale, Muzeul Județean Vâlcea, 1972, p. 260-261

⁹³ Vulpe Al., Necropola Hallstattiiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 91

⁹⁴ Vulpe Al., Necropola Hallstattiiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 101

⁹⁵ Georgescu Fl. și alții, Muzeul de Istorie al R.S.R., ghid istoric, București, 1974, p. 13

3. ALTE DESCOPERIRI ÎN DEPRESIUNEA COSTEȘTI

În satul Pietreni, la poalele muntelui, în zona Cârligelor Costești, săteanul Vasile Ungureanu a găsit un topor de aramă cu gaură de înmănușare transfersală. Piesa a fost pierdută ulterior.⁹⁶

În satul Costești, în partea de nord a Dealului Cioclova s-au găsit, cu prilejul săpării unor gropi pentru pomi fructiferi, câteva cioburi hallstatiene și un cuțitas din fier.⁹⁷ Nu sunt urme de așezare.

Tot în satul Costești, pe piciorul sud-vestic al Măgurei Costeștilor se găsesc fragmente sporadice Coțofeni.⁹⁸

În satul Vărățici, în punctul „La Nuci” și în alte două puncte de pe coasta de răsărit a Dealului Vărățici, au fost găsite urme de așezare Coțofeni.⁹⁹

În Muntele Arnota, în zona carierei de calcar, muncitorii au găsit un vf de lance din fier și un topor din fier cu brațele în cruce.¹⁰⁰

Concluziile ce se mai pot desprinde sunt acelea că Oltenia a fost o zonă de contact între traci și iliri¹⁰¹ și se observă sărăcia decorării ceramicii.¹⁰² Tipurile armelor din fier sunt de asemenea comune: cuțite simple de luptă, vârfuri de lance, topoare plate cu aripioare și celturile din fier. Toporul bipen și cel ciocan sunt mai puțin răspândite. Spada scurtă (akinakes), considerată mai mult ca tip scitic, este caracteristică și populațiilor nord-tracice. Cele patru exemplare găsite la Ferigile sunt singurele din Oltenia.¹⁰³

Zăbalele și piesele de harnașament găsite ne arată că cei care au trăit atunci pe aceste locuri foloseau caii. Mormintele sunt individuale. Într-un tumul, alături de mormântul principal, întotdeauna cel mai bogat (luptător), s-au aflat și câteva morminte secundare, sărăcăcioase, aparținând desigur, familiei defunctului. După cum s-a mai arătat, ceramica este numeroasă, variată ca forme și decor, armele și piesele de harnașament sunt numeroase, iar podoabele sunt relativ rare.¹⁰⁴

La triburile trace din nordul Dunării, podoabele sunt rare. Mormintele bogate de luptători de la Ferigile nu conțin podoabe. Explicația este aceea că în lumea tracică

⁹⁶ Vulpe Al., Necropola Hallstatiiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 190

⁹⁷ Vulpe Al., Necropola Hallstatiiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 190

⁹⁸ Vulpe Al., Necropola Hallstatiiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 190

⁹⁹ Vulpe Al., Necropola Hallstatiiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 190

¹⁰⁰ Vulpe Al., Necropola Hallstatiiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 190

¹⁰¹ Vulpe Al., Traci și iliri la sfârșitul primei epoci a fierului în Oltenia, în Studii și cercetări de istorie veche, XIII, 1962, p. 307

¹⁰² Vulpe Al., Traci și iliri la sfârșitul primei epoci a fierului în Oltenia, în Studii și cercetări de istorie veche, XIII, 1962, p. 300

¹⁰³ Vulpe Al., Traci și iliri la sfârșitul primei epoci a fierului în Oltenia, în Studii și cercetări de istorie veche, XIII, 1962, p. 313

¹⁰⁴ Vulpe Al., Traci și iliri la sfârșitul primei epoci a fierului în Oltenia, în Studii și cercetări de istorie veche, XIII, 1962, p. 316

existau mai multe zăcăminte de cupru decât în cea ilirică. În mormintele de la Ferigile s-au găsit doar 12 fibule.¹⁰⁵ L-a Ferigile s-a găsit și un pumnal scitic. Mulțimea elementelor specifice culturii scitice sau scioide din zona nord-tracică (pumnale, vârfuri de săgeți cu trei muchii, oglinzi, cazane, podoabe, piese de harnașament etc.) ne face să admitem existența unor legături etno-culturale strânse, de lungă durată, între triburile nord-tracice și sciții din silvostepă. Descoperirile de la Ferigile, asemenea celor de la Bârsești, sunt concludente în această privință.¹⁰⁶

Perioada de sfârșit și de tranziție către a doua epocă a fierului este cuprinsă între 600 (550) – 450 (300) î.Hr.. Necropola de la Ferigile, după cum afirmă arheologul Al. Vulpe, datează din perioada 550-450 î.Hr.. Aici, după cum arată reputatul arheolog Dumitru Berciu, este vorba de o „necropolă cu circa 500 tumuli, conținând morminte de incinerare cu pietre”.¹⁰⁷

Tot privind descoperirile de la Ferigile, Dumitru Berciu arată, vorbind despre arta traco-getică: „deocamdată, cele mai numeroase descoperiri de obiecte de artă traco-getică se plasează în secolul al IV-lea î.Hr., adică în perioada Latène II. În ținuturile din nordul Carpaților au pătruns, în unele grupe culturale locale, cum este grupa Bârsești-Ferigile, elemente de cultură scitică. Oricum, în procesul de dezagregare a culturii locale tracice, finala hallstattiene și de trecere la epoca Latène, trebuie să avem în vedere și factorul scitic, nu numai pe cel elenic și general sud-tracic. Pumnalele akinakes descoperite în mormintele tracice de la Bârsești, Vrancea și Ferigile, Vâlcea, sunt de factura general sud-scitică, dar ele au fost folosite de localnici și poate chiar lucrate în atelierile acestora.”¹⁰⁸

În incinta mănăstirii Bistrița a fost descoperită o vatră rituală din prima epocă a fierului, din care s-au scos circa 20 vase mari și mijlocii, sparte ritual. După informațiile primite de la Gh. Petre ar fi vorba de un „cenotaf” (spargeri rituale în amintirea unui luptător decedat în altă parte), pentru care se făceau anumite obiceiuri rituale, iar în apropierea zidurilor bisericii s-au descoperit o urnă mare cu cenușă și oase calcinate. Vasele se găsesc la Muzeul Govora și sunt în studiul lui gh. Petre și Al. Vulpe.

Pentru perioada următoare, amintim că în zona mănăstirii Arnota s-a găsit o tetradrahmă macedoneană, emisiune postumă de tip Filip al II-lea, achiziționată de preotul Gh. Petre din Govora. Pe aversul monedei figurează capul lui Zeus, cu barbă și cunună de lauri, ușor barbarizat, în profil spre dreapta. Pe revers, călărețul olimpic, cu ramură, cu calul la trap, spre dreapta; ușoare urme de stilizare; sub cal un delfin, iar sub piciorul din față, sigla; prezintă și o tăietură. Se consideră că moneda ar fi fost emisă între anii 318-308 î.Hr.¹⁰⁹ (Fig. 12)

¹⁰⁵ Vulpe Al., Traci și iliri la sfârșitul primei epoci a fierului în Oltenia, în Studii și cercetări de istorie veche, XIII, 1962, p. 316

¹⁰⁶ Daicovicu C. și alții, Istoria României, vol. I, Editura Academiei R.S.R., București, 1960, p. 157

¹⁰⁷ Berciu D., Zorile istoriei la Carpați și Dunăre, Edit. Științifică, București, 1966, p. 253

¹⁰⁸ Berciu D., Arta traco-getică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1969, p. 160

¹⁰⁹ Preda C., Câteva descoperiri de monede antice, în Studii și Cercetări de numismatică, vol. VI, extras, Edit. Academiei R.S.R., București, 1975, p. 208. Despre monede dacice, imitație locală după monedele macedonene de tip Filip II, dar emise postum, descoperite în aceeași zonă a Vâlcii vezi și Gh. Boenaru Bordea și Onoriu Stoica,

Fig. 12: Tetradrahmă macedoneană emisă între anii 318-308 î.Hr.

4. DESCOPERIRI DIN EPOCA ROMANĂ

Într-un tumul s-a descoperit o fibulă de bronz de tip provincial roman (secolele III-IV d.Hr.). S-a mai descoperit și o brațară de bronz cu secțiunea în bandă lată, cu capetele rotunjite, găsită în mod izolat la 0,4 m în mantaua unui tumul.

Ambele piese ar putea proveni din inventarul unor morminte secundare de înhumație din tumulii respectivi, din perioada de după evacuarea provinciei Dacia. Scheletele acestor morminte au fost conservate în solul din această zonă. În același timp remarcăm că în zona necropolei tumulare nu s-au mai găsit urme de locuire din epoca respectivă.¹¹⁰

Pentru perioada stăpânirii romane în Dacia (106-271), Dumitru Tudor, în două lucrări publicate cu câțiva ani în urmă, amintește despre urmele arheologice existente în această parte a Vâlciei. În prima lucrare amintește despre descoperirile din această perioadă, din zona Horezului. Astfel, monede romane au fost descoperite la Dobriceni, Gorunești – comuna Slătioara (monede romane și două săgeți din fier), Mateești, Ogrăzi – comuna Pietrari, Bărbătești (monede romane izolate).¹¹¹ Alte descoperiri au fost semnalate la Folești – comuna Tomșani. Acest lucru arată pătrunderea așezărilor rurale din vremea stăpânirii romane în văile îndepărtate ale Horezului. De altfel, un drum important lega Horezul de Stolniceni pe Olt, drum ce trecea prin punctul numit „La Plută”, unde s-au descoperit urmele unui fort roman,¹¹² din care soldații romani supravegheau calea amintită, ce lega Valea Oltului de ținutul de sub munte al Olteniei. Costeștii n-au fost consemnați în cele două studii amintite, dar aceste urme trebuie să-și facă apariția în viitor.

Teritoriul comunei Costești, din cele arătate mai sus, a continuat să fie locuit și în timpul stăpânirii romane în Dacia (106-271), cât și după această dată, când îi aflăm pe daco-romani, care au ramas aici și în timpurile deosebit de grele din timpul migrației popoarelor rasăritene. Dintre migratori, slavii au fost asimilați de către populația daco-romană și au continuat să trăiască împreună, fapt dovedit și de denumirea râului Bistrița, care, după cum s-a arătat, este de origine slavă și înseamnă râu cu un curs repede.

Din perioada formării poporului român și a limbii române, amintim o fibulă digitată, cu mască umană. A fost descoperită în anul 1971 pe vatra fostului sat Ferigile, astăzi cătun al satului Costești, de către localnicul C. Florescu, în grădina casei sale. La

Câteva descoperiri monetare din Oltenia preromană, în Buletin Monetar Istoric, anul XLII, Nr. 1, 1973, p. 15

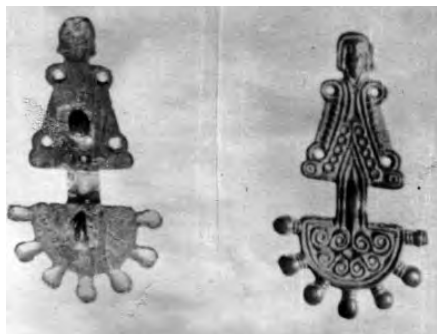
¹¹⁰ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 186

¹¹¹ Tudor D., Oltenia romană, Edit. Academiei R.S.R., București, 1968, p. 239

¹¹² Tudor D., Orașe, târguri și sate în Dacia Romană, Edit. Științifică, București, 1968, p. 367

fața locului nu mai există alte urme sau materiale arheologice. Fibula este foarte bine conservată, lipsindu-i doar acul de prins și este o piesă unică în felul ei, pe teritoriul țării. Turnată din bronz, într-o tehnică impecabilă, ea face parte din grupa exemplarelor mari (lungimea 10 cm) și se compune din 5 părți distincte: masca umană, placa superioară, arcul de legătură, placa inferioară și acul. (Fig. 13)

Fig. 13: Fibulă digitată descoperită în Ferigile; a. față; b. Verso

Masca reprezintă un cap uman bine stilizat, cu plete bogate redade, fața expresivă și barba alungită. Pe fibulă au fost încrustate și pietre semiprețioase.¹¹³ Fibula este decorată cu buline – o tehnică a atelierelor bizantine și autohtone. Motivul spiralic de pe fibulă este cunoscut pe obiectele romane încă din secolul al V-lea.¹¹⁴ Fibula de la Ferigile aparține ultimelor două decenii ale secolului al VII-lea, sau poate

chiar primei jumătăți a secolului al VII-lea. Se presupune că fibula ar proveni din atelierelor de orfvrărie bizantină și sunt creații ale imperiului, constituind o preferință a lumii barbare. În nordul Olteniei au mai fost descoperite asemenea podoabe, dar nu în morminte sau complexe avaro-slave, ci în puncte izolate sau în apropiere de așezări autohtone. Astea așezări rurale, din secolele V-VIII d.Hr., ce sunt atribuite localnicilor, au fost descoperite în numeroase puncte din nordul și sudul Olteniei. S-a constatat că localnicii mențineau încă legături economico-politice cu imperiul și cu marea invazie hunică, iar în timpul incursiunilor avaro-slave din Câmpia Panonică, spre mirajul Bizanțului, se retrăgeau cu tot avutul.

În Oltenia dominația avarilor este puțin posibilă, iar cercetările arheologice și numismatice atestă în secolele VI – VII d.Hr. o populație romanică de rit creștin, dovedită prin prezența în necropola de la Obârșia – Olt¹¹⁵ a unei serii de elemente creștine, printre care inele și cercei cu granulații. Credem că unele descoperiri de pe teritoriul Olteniei se pot încadra în timpul migrațiilor din secolele VI – VII d.Hr., printre care și fibula digitată de la Ferigile.¹¹⁶

¹¹³ Gh. I. Petre și A. Stoican, O fibulă digitată din nordul Olteniei, în S.C.I.V.A., tomul 27, nr. 1, București, ianuarie-martie 1976, p. 115

¹¹⁴ Gh. I. Petre și A. Stoican, O fibulă digitată din nordul Olteniei, în S.C.I.V.A., tomul 27, nr. 1, București, ianuarie-martie 1976, p. 116

¹¹⁵ Gh. I. Petre și A. Stoican, O fibulă digitată din nordul Olteniei, în S.C.I.V.A., tomul 27, nr. 1, București, ianuarie-martie 1976, p. 117

¹¹⁶ Gh. I. Petre și A. Stoican, O fibulă digitată din nordul Olteniei, în S.C.I.V.A., tomul 27, nr. 1, București, ianuarie-martie 1976, p. 118

5. DESCOPERIRI DIN SECOLELE X – XII d.Hr.

S-a descoperit la 25 cm în pământ vegetal o brățară din sârmă de argint împletită, cu capetele late și rotunjite. Acest tip de brățară datează din epoca feudală timpurie, după afirmațiile arheologilor Maria Comșa și Dan Teodoru. Nu s-au găsit alte urme din această epocă.¹¹⁷

În perioada anterioară organizării de state feudale pe teritoriul României, comuna Costești a făcut parte din cnezatul lui Farcaș. Acesta este amintit în „Diploma Ioaniților”, din 2 iunie 1247, dată în timpul regelui Bela al IV-lea al Ungariei. Cnezatul lui Farcaș se afla în dreptul Oltului, pe teritoriul actual al județului Vâlcea și își avea centrul în depresiunea Horezului.¹¹⁸ Deocamdată, centrul cnezatului lui Farcaș poate fi admis ca probabil în depresiunea Horezului. Farcaș era un feudal puternic, care dispunea de o oaste capabilă să lupte alături de cea a regelui și a cavalerilor ioaniți, fiind înconhurat de o nobilime locală din rândul căreia își alegea dregătorii de la curte și pe cei care adunau dările.

Istoricul Sergiu Columbeanu, vorbind despre cnezatele și voievodatele românești, nu amintește nimic despre locul unde și-ar fi avut reședința cnezatul lui Farcaș din secolul al XIII-lea d.Hr.¹¹⁹

6. DATA SATELOR. FORMAREA COMUNEI COSTEȘTI

Îmbinarea felurită a condițiilor naturale favorabile, cu resurse, multiple posibilități de adăpostire și apărare împotriva popoarelor migratoare, cu ascunzișuri în umbra codrilor ori prin cotloanele labirintice ale văilor înguste, dar și cu locuri libere pentru arătură, pășunat, pomicultură etc., a prilejuit din timpuri aglomerarea populației în subcarpați, mai mult decât în alte regiuni.

Sectorul subcarpatic oltean se caracterizează printr-o străveche populare, după cum am văzut, încă de pe vremea dacilor și romanilor.¹²⁰

Satul a constituit de-a lungul secolelor o formă tipică de așezare a poporului român. Alcătuit dintr-o adunare de oameni, în număr destul de restrâns, populația lui era alcătuită îndeobște pe familii legate prin rudenie, formând o singură ceată de oameni.

Încă din secolele XIV – XV, din punct de vedere economic, satul era de obicei autoarhaic, neavând decât prea puține legături cu o piață deschisă, deoarece își satisfăceau toate nevoile economice prin propriile lui puteri, consumând ceea ce producea

¹¹⁷ Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile, monografie arheologică, Edit. Academiei R.S.R., București, 1967, p. 186

¹¹⁸ St. Pascu, Ion Ionașcu și alții, Istoria medie a României, Partea I, Edit. didactică și pedagogică, București, 1966, p.81

¹¹⁹ Sergiu Columbeanu, Cnezate și voievodate românești, Edit. Albatros, București, 1973, p.111

¹²⁰ Velcea I., Cercetări economico-geografice în Oltenia subcarpatică dinre Gilort și Bistrița Vâlcii, în probl. de geogr. V, 1957, p. 359

și producând cât era necesar ca să consume. Organizate în obști, satele au avut un rol hotărâtor în lupta țăranilor împotriva stăpânilor de pământ. Ele au depus o rezistență dâră și au constituit un mijloc de coeziune a țăranilor.

Așezările sătești au apărut cu mult înainte de primele mențiuni documentare. Denumirea actualului sat Bistrița o aflăm ca fiind dată mănăstirii Bistrița, așezată pe pârâul Bistrița, și menționată într-un document din 1492, prin care voievodul Vlad Călugărul întărește mănăstirii Bistrița mai multe sate.¹²¹ Satul Bistrița se va forma mai târziu, iar la sfârșitul secolului al XV-lea se afla aci, probabil, la poalele muntelui, numai mănăstirea și așezările mizere ale robilor mănăstirii.

Într-un document datat în 11 noiembrie 1512, Neagoe Basarab voevod întărește lui Barbu Craiovescu ban, ctitorul Bistriței ocină la Târșa, deal ce astăzi aparține satului Pietreni, situat în partea de vest a acestuia, spre Bistrița, luată în schimb pentru satul Slătioara. Tot în acest document apare ca martor popa Frâncu din Costești.¹²² (vezi Anexa nr. 2) Deci, la această dată apare documentar pentru prima dată actualul sat de reședință Costești.

În secolele următoare, satul Costesti este întâlnit în numeroase documente.

Pietreni, unul din satele care compun comuna Costești, formează partea de nord, tot veche, a comunei: biserica satului, fost schit, a fost ridicată în 1701, dar pe locul alteia mai vechi, lucru explicat de faptul că Alexandru Odobescu găsisse acolo obiecte de cult purtând data 1694.¹²³

De-a lungul pârâului Bistrița a fost o moșie mănăstirească și de aceea, cu ani în urmă, „casele erau mai rare”.

În afară de Văratici, sat de moșneni, Floreștii, Călinele (cătune ale satelor Văratici) și Bistrița, s-au încheiat abia după 1864.

De partea cealaltă, la rasărit de pârâul Costești, cătunele se țin lanț, acolo fiind și partea cea mai veche a comunei. O parte se numește Costești, căreia i se mai spune și Blezeni; mai sus se află Săcăturile, Grămeștii și Ciorobeștii. Șirul acestora sfârșește cu Pietrenii. Între cele două ape, pe colina sudică a Stogului, se află cătunul Mlăci, parte a satului Văratici, locuit și el de vechi țărani moșneni.¹²⁴

Ferigile (astăzi cătun al satului Costești), sat nou, s-a format din costeșteni și din vărățiceni, după împrăștierea însurățeilor din anul 1881.¹²⁵ Li s-a dat pământ în Ferigile, care până atunci era islaz. Până la 1880-1881 nu erau aici decât câteva case așezate pe loturile împrăștiților de la 1864. Linia de demarcație pornea din colțul grădinii școlii în jos, către punctul Capul Ferigile.

¹²¹ Documente priviind istoria României, veacul XIII, XIV, XV, B. Țara Românească (1247 – 1500), Edit. Academiei Române, 1953, document 213, p. 206

¹²² Documente priviind istoria României, veacul XVI, B. Țara Românească, volumul I (1501-1525), Edit. Academiei Române, 1951, document 86, p. 83

¹²³ A. Sacerdoțeanu, Pomelnicul Schitului Pietreni, Mitropolia Olteniei, anul XXIV, Nr. 1-2, ianuarie-februarie, Craiova, 1972, p. 105

¹²⁴ A. Sacerdoțeanu, Inscricții și însemnari din Costești-Vâlcea, București, 1937, p. 3

¹²⁵ Arhivele Statului, Rm. Vâlcea, Primăria Comunei Costești, dosar nr.6

Toate aceste sate și locuri au la un loc numele de Costești, nu de când cu adoptarea numelui de comună, ci din vremi foarte îndepărtate. În toate izvoarele istorice, câte ne sunt cunoscute, nu aflăm alt nume general de cât acesta.¹²⁶

Pe o hartă anexată la o broșură ce însoțește cunoscuta „Auria Romano-Dacica” a lui Köleseri, apărută în anul 1720, apare și localitatea Costești (alături de cele două mănăstiri - Bistrița și Arnota), dar mult deplasată spre est, față de localitățile vecine: Horez (oraș), Râmești (Râmești), Bodești ș.a.¹²⁷

În lucrarea sa “Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea”, istoricul C. C. Giurescu face importante constatări istorice, geografice și statistice, pe temeiul hărții ruse din 1835, redând o listă a celor 7798 de așezări omenești, rânduite alfabetic, pe județe și ținuturi. În județul Vâlcea, apar însemnate pe hartă mănăstirile Bistrița și Arnota, alături de localitățile Costești și Pietreni, în vecinătatea altor sate: Horez, Pietrari de Sus, Tomșani, Măldărești, Bărbătești și Folești de Sus.¹²⁸

Într-o cartografie a județului Vâlcea din anul 1838, aflăm date importante despre localitatea Costești. La acea dată, satul Costești era împreunat cu satele Văratici și Pietreni, aflat în proprietatea mănăstirii Bistrița. Localitatea Costești era a doua ca mărime din județul Vâlcea, după localitatea Bărbătești.¹²⁹

În trecut, hotarul comunei era împădurit cu foioase. Localitatea Costești era o mică așezare omenească și nu un loc pustiu, nepopulat. Nu tot hotarul comunei a fost populat, ci numai locurile celor mai vechi cătune ale satelor, amintite mai înainte. După cum se va vedea la capitolul următor, cu privire la problema social-agrară, stăpânirea unor părți din sate de către mănăstire și boieri a dus la schimbări de limite ale hotarelor. Pe otarul comunei au existat și oameni liberi, care puteau dispune liber de pământul lor, dovadă fiind o serie de acte de vânzare, întâlnite în secolele trecute.

Urmărind harta stolnicului Constantin Cantacuzino, generalul Bauer arată că în secolul al XVIII-lea, în regiunile muntoase populația era mai numeroasă decât în regiunile de câmpie.¹³⁰

Așezările s-au înfiripat pe locurile defrișate, ale căror denumiri toponimice se mai păstrează și astăzi. La sfârșitul secolului al XIX-lea, în cătunul Ferigile, după cum spun bătrânii, era un loc acoperit cu anini, mesteceni și ferigă, iar treptat, fiind defrișat, au venit aici mulți locuitori care până atunci au locuit în punctul Măgureni, loc aflat în apropiere de Măgură, în zona de confluență a celor trei ape: Bistrița, Costești și Romani (informație culeasă de la Ioana A. Măgureanu, în vârstă de 94 de ani).

De casele existente la Măgureni își amintesc numai cei mai în vârstă oameni ai satului. Mulți dintre cei care au venit de la ăgureni și-au luat numele de Măgureanu.

¹²⁶ A. Sacerdoțeanu, Inscricții și însemnări din Costești-Vâlcea, București, 1937, p. 3

¹²⁷ T.G. Bulat, O hartă a Olteniei în timpul ocupației austriece (1718-1739), în arhivele Olteniei, anul IV, nr. 25-26, mai-aug. 1926, p. 175-178.

¹²⁸ C.C. Giurescu, Principatele Române la începutul secolului XIX, Edit. Științifică, București, 1957, p. 283-284.

¹²⁹ Arhivele Statului Craiova, Cartografia județului Vâlcea – 1838, manuscris nr. 65

¹³⁰ Gen. F.G. Bauer, Memories historiques et géographiques sur la Valachie, Francfort et Leipzig, 1778, p. 117-118.

Primele aşezări au fost bordeiele (în toponimie este cunoscut locul "la bordeie"), iar apoi oamenii şi-au durat locuinţe din lemn; prin roire, satul s-a mărit. Au venit aici şi oameni din ţinuturile de sud ale ţării, fugiţi din calea năvălitorilor, în vremurile grele ale evului mediu. Oamenii au preferat această zonă ce le asigura condiţii bune de adăpost. De dincolo de munţi, au coborât în mai multe etape ale evului mediu ungurenii care nu se împăcau cu jugul nemilos al iobăgiei.¹³¹ Aceştia au întemeiat sate de ungureni la sud de Carpaţi, cum sunt cele de la Vaideeni şi Băbeni. Unii dintre ei au rămas în Costeşti, lucru explicabil prin existenţa numelor de Ungureanu, întâlnite în special în Pietreni, sat situat în imediata apropiere a muntelui.

Nu numai datorită ocupaţiilor tradiţionale locale sau aduse de peste munţi de cei veniţi, mai cu seamă crescători de animale, dar şi prin diferenţieri ulterioare în economia locală, s-a ajuns la o oarecare nuanţare a tipurilor lor funcţionale, cum sunt satele comunei Costeşti, încadrate în zona zoo-pomicolă-forestieră.

III. REGIMUL SOCIAL-AGRAR ÎN TRECUT ŞI AZI

În această zonă subcarpatică în care se află comuna Costeşti, pe locurile din poienile pădurilor sau pe cele desţele nite din pajiştile naturale din regiune, în timpurile îndepărtate, oamenii au putut să-şi agonisească cele necesare traiului făcând semănături, plantând pomi fructiferi şi viţă de vie şi crescând vite. De asemenea, ei îşi aduceau de prin apropiere lemne de foc, de construcţie pentru locuinţe, îşi procurau sarea necesară gospodăriei şi piatra pentru fântâni, pivniţe şi întărituri. Toate erau grupate la mici distanţe unele de altele, oferind mai bine decât alte regiuni geografice din ţară atâtea posibilităţi şi atâtea resurse naturale reunite pe un spaţiu restrâns.

În trecut, forma straveche de proprietate a fost „devălmăşia”, care s-a păstrat până în timpurile recente. Această stăpânire în comun a pământurilor a fost cea obisnuită pentru toate regiunile, de o străveche populare pentru o lungă perioadă istorică, numai că în subcarpaţi ea s-a păstrat intactă până la sfârşitul secolului al XIX-lea. Ea presupune stăpânirea în comun de către obştea sătească a „părţilor din câmp, din pădure şi din ape”, pe întreg hotarul satului, după o formă aproape stereotipă în documentele vremii. Prin câmp se înţelegea mai ales locul necultivat, lăsat păşune, spre deosebire de câmpul cultivat agricol.¹³² Doar casa şi curtea dimprejur, curăturile facute prin curăţirea curăţirea pădurilor cu toporul, porţiunile de arătură şi îngrădirile pentru fâneţe din păşunea sătească, livezile şi viile, pe scurt, tot ce se obţinea prin muncă omenească şi se marca pe teren

¹³¹ Conea I., Sate de ungureni din Oltenia Subcarpatică, în Bul. Soc. Rom. Geogr., tom LVIII/1939, p. 45-66.

¹³² Panaitescu P.P., Obştea ţărănească în Ţara Românească şi Moldova. Orânduirea feudală, Edit. Academiei R.P.R., Bucureşti, 1964, p. 107

prin semnul muncii, chiar dacă acesta era o simplă îngrăditură, reprezenta proprietatea individuală, cu condiția, însă, ca gospodarul respectiv să facă parte din obștea sătească; străinii nu puteau obține un asemenea drept.¹³³

O viață patriarhală s-a depănat în aceste locuri, cu sute de ani înainte de formarea statelor feudale românești. Procesul de formație a relațiilor feudale fiind determinat de dezvoltarea la un anumit nivel, a forțelor de producție, presupune o populație sedentară, cu așezări permanente. Asemenea așezări au fost evidențiate în zonă de săpăturile arheologice amintite mai înainte, fiind atestate și de numeroase izvoare narrative.

Obiceiul pământului era legea de bază, nescisă, dar respectată cu strășnicie. Treburile acestor colectivități sătești erau conduse de însăși obștea, adică de totalitatea membrilor componenți, iar adunarea acestora se făcea oriunde: „în casa sfatului, dacă exista, în curtea vreunuia dintre săteni” sau chiar, așa cum specifică unele documente, „la umbra copacului”.¹³⁴ Dregători nu existau; aleșii satului pentru a reprezenta obștea cu diferite pricini, aveau doar atribuții limitate și vremelnice. O adevărată democrație sătească, care, prin trăirea ei de veacuri, a trebuit să fie recunoscută și întărită de statul feudal la apariția lui, astfel că ea a continuat și mai târziu, câteva secole.

În nordul Olteniei, la fel ca în Vrancea și în părțile Buzăului, ea s-a menținut până la începutul secolului al XX-lea, în vreme ce în alte regiuni, mai ales în cele care au suferit mari transformări prin trecerea în secolul al XIX-lea la agricultura extensivă cerealică, ele au dispărut mai demult.

În depresiunile de sub muntele subcarpaților, în care populația s-a îndesit din vremuri vechi și în care viața pulsa mai viu decât în alte părți ale țării, au luat naștere și primele formațiuni de stat românești. După cum am mai arătat, la vest de Olt, în Vâlcea, se citează încă de la începutul secolului al XIII-lea cnezatul lui Farcaș.¹³⁵

Locuitorii din Costești se ocupau cu agricultura, folosind fiecare petec de pământ arabil, creșteau vite, ținutul fiind bogat în fânețe, exploatau pădurile seculare de fag și brad ce îmbrăcau munții până sus.

Vechea formă de proprietate, după cum s-a mai arătat, a fost devălmășia, ca și în alte părți ale țării noastre. Ceea ce i-a determinat pe sătenii din Costești să iasă din devălmășie, au fost nevoile economice, precizându-se mai întâi partea fiecăruia, în mod abstract, apoi detrimându-o pe teren. Se păstra însă obiceiul de a nu se introduce un străin în ocina satului, pentru orice vânzare megieșii având întâietate. O altă cauză a descompunerii devălmășiei a fost ilegalitatea, abuzul boierilor sau al domnilor. Majoritatea proprietăților erau sătești și boierii care au format mai târziu marea proprietate, nu s-e puteau introduce acolo decât prin mijloace ilegale, prin silă.¹³⁶

¹³³ Panaitescu P.P., *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova. Orânduirea feudală*, Edit. Academiei R.P.R., București, 1964, p. 107

¹³⁴ Stahl H.H., *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, Edit. Academiei, vol. I, 1958, vol. II, 1959, p. 35

¹³⁵ Tufescu V., *Subcarpații și depresiunile marginale ale Transilvaniei*, Edit. Științifică, București, 1966, p. 55-56

¹³⁶ Sacerdoțeanu A., *O chestie de diplomatie românească. Tot satul cu tot hotarul*, în *Arhivele Olteniei*, IX, Craiova, 1930, p. 22-23

Documentul datat din 11 octombrie 1512 ne arată că Neagoe Basarab Voievod confirma schimbul lui Barbu – ban, care da în schimb satul Slătioara, pentru ocină în Târsa, loc aflat în partea de est a actualului sat Bistrița. Este amintit ca martor popa Frâncu din Costești.¹³⁷ (vezi Anexa nr. 2)

La 23 iulie 1514, domnitorul Neagoe Basarab întărea lui jupân Tudor logofăt și jupân Stanciu ban, stăpânirea peste jumătate din partea lui Leaotă din Costești.¹³⁸ (vezi Anexa nr. 3)

Cu privire la pierderea libertăților și trecerea sătenilor în starea de rumâni, au existat acte răzlețe ce se află la Arhivele Statului din București. Astfel, vecinilor din satele mănăstirii Bistrița, li se recomandă într-o carte domnească din anii 1523-1525, „să asculte de egumen și poslușnicii sfintei mănăstiri; iar cine nu va asculta dintre voi, părintele egumen sa aibă voe să-l certe și să-l pedepsească după fapta sa și să-l aducă legat la domnia mea”.¹³⁹

Printr-un document din 8 aprilie 1556, Pătrascu Voevod întărea ocină mănăstirii Bistrița în juru-i și hotărnicind moșia ei de a satului Costești.¹⁴⁰ (vezi Anexa nr. 4)

Unele dintre acte au fost falsificate, cum se dovedește a fi cel din 12 aprilie 1604, prin care Radu Șerban întărea mănăstirii Bistrița satul Costești, cumpărat de la megieși de Mihai Viteazul cu 42000 aspri din leafa ostașilor și dăruită apoi mănăstirii, scutindu-l de bir și de dăjdii. Mihai Voevod a cumpărat acest sat de la toți megieșii din sat: de la Milcea și ceata lui și Voicul, Barbul, Popa, Oprea al Moșoaei cu ceata lui, cu 42000 aspri. Radu Șerban amintea, vorbind de donația mănăstirii Bistrița, satul Costești, „tot și cu tot hotarul”, pe baza unui act de cumpărare a satului de către Mihai Voevod.¹⁴¹ (vezi Anexa nr. 5)

Mănăstirea Bistrița n-a avut la 1600 proprietate în sat. După această dată, Buzeștii au numai o parte din sat, mai târziu Bistrița căpătând două două părți din partea Buzeștilor.¹⁴² În hrisovul Buzeștilor din 1656, se spunea că în 1600 tot satul Costești cu tot hotarul și cu toți vecinii se vând banului Radu Buzescu.¹⁴³ Originalul acestui act este necunoscut. Abia după cinci ani de la reconfirmarea daniei către mănăstirea Bistrița a satului Costești, se dovedește documentar, în toate părțile satului, o intensă cumpărare de bucăți de pământ, ale popei Stanciu și ale fratelui Vintilă din Costești.

Din această controversă documentară reiese că în anul 1609 satul era moștenesc și orice proprietar își putea vinde încă ocina lui unui consătean sau unui megieș, conform obiceiului.¹⁴⁴

¹³⁷ Documente privind istoria României, veac XVI, B, Țara Românească, vol. I, doc. 86, p. 89

¹³⁸ Documente privind istoria României, veac XVI, B, Țara Românească, vol. I, doc. 100, p. 90

¹³⁹ Documente privind istoria României, veac XVI, B, Țara Românească, vol. I, doc. 177, p. 156

¹⁴⁰ Documente privind istoria României, veac XVI, B, Țara Românească, vol. III, doc. 51

¹⁴¹ Documente privind istoria României, veac XVIII, Țara Românească, vol. I, p. 114

¹⁴² Sacerdoțeanu A., O chestie de diplomatică românească. Tot satul cu tot hotarul, în Arhivele Olteniei, IX, Craiova, 1930, p. 1

¹⁴³ Sacerdoțeanu A., O chestie de diplomatică românească. Tot satul cu tot hotarul, în Arhivele Olteniei, IX, Craiova, 1930, p. 6

¹⁴⁴ Sacerdoțeanu A., O chestie de diplomatică românească. Tot satul cu tot hotarul, în Arhivele Olteniei, IX, Craiova, 1930, p. 7

La 9 ianuarie 1610, Radu Șerban Voevod îi dădea lui Oprea ocină în Bârzești la Ponoară, în hotarul Costeștilor.¹⁴⁵ (vezi Anexa nr. 7), iar la 12 aprilie 1610 tot el confirma mânăstirii Bistrița satul donat de Mihai Viteazul.¹⁴⁶

Mitropolitul Luca, după cum reiese din documentul datat la 13 ianuarie 1613, mărturisește că Pătru și Dobrin din satul Costești sunt rumâni ai Mânăstirii Bistrița.¹⁴⁷ (vezi Anexa nr. 8). Jupan Panait, mare stolnic, după cum vedem din documentul datat 24 februarie 1613, la Rm. Vâlcea, arată și el că Dobrin și Coman se vânduseră ca rumâni.¹⁴⁸ (vezi Anexa nr. 9)

Radu Mihnea Voievod scutea, prin documentul dat la 12 ianuarie 1614, satul Bistrița de toate dările și slujbele ca să fie de poslușanie mânăstirii.¹⁴⁹ (vezi Anexa nr. 10).

Constantin Brâncoveanu întărea și el, la 12 ianuarie 1689, mânăstirii Bistrița satul Costești, „ca să fie sfintei mânăstiri 50 de case de rumâni în acest sat, să fie de treaba și de poslușania sfintei mânăstiri și de către Domnia mea vor fi în pace și ertați de toate dările”.¹⁵⁰ Episcopul Râmnicului (1708 – 1725) hotărniceste și el satul Costești în 6 funii mari de moșie: 3 ale boierilor, și 3 ale satului, în lungul hotarului. Cele 3 funii boierești s-au dat la 3 fete. Funiile sunt hotărnicite astfel: „din Feregi pân în muchia Dealului din hotarul Bodeștilor și lotul din vârful Stogului drept jos pă Mlăci pân în mijlocul Feregilor, pân unde se împreună râul Bistriții cu al satului și apucă valea Lespezilor în sus pân în obârșia Văii Bune și de aici pă muchia Măguri drept în sus pă deal pă lîngă hotarul Bârzeștilor pân în Plopiși în hotarul Bodeștilor. Pe urmă pe Deal, Zăpodie, în vârful Lazurilor. De aici pe Valea Glăvocilor spre Furcături și Tîrsă. Din una din aceste funii s-a dat și la oameni străini să facă curătură”.¹⁵¹

Până în secolul al XVIII-lea, au fost trei proprietari în comună: moșnenii, boierii și mânăstirea.

În secolul al XVIII-lea rămân însă doi proprietari: mânăstirea – parte a două șesimi, a treia parte din sat - și moșnenii – dintre care unii cumpără și o treime din partea boierească, deci încă o șesime din sat. Știm că între mânăstire și sat a fost un lung și costisitor proces, lucru ce reiese din anaforele din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, în care satul câștigă întotdeauna cauza. Procesul nu se încheie decât târziu, după Regulamentul Organic, în profitul moșnenilor. Deci finalul arată o neîntreruptă proprietate.¹⁵²

Proprietatea particulară a sătenilor n-a încetat niciodată să existe în comuna Costești. Pământ moștenesc, după cum arată profesorul Aurelian Sacerdoțeanu, se afla în punctele: În Vie, Peste Deal, Valea Cheii, Cornețel și Funia Neagotii.

În cele ce urmează, vom prezenta câteva aspecte ale raporturilor care au existat între mânăstirea Bistrița și locuitorii comunei.

¹⁴⁵ Documente privind istoria României, veac XVII, vol. I, doc. 376, p. 356

¹⁴⁶ Documente privind istoria României, veac XVII, vol. I, doc. 396, p. 356

¹⁴⁷ Documente privind istoria României, veac XVII, vol. II, doc. 136, p. 138

¹⁴⁸ Documente privind istoria României, veac XVII, vol. II, doc. 151, p. 157

¹⁴⁹ Documente privind istoria României, veac XVII, vol. II, doc. 219, p. 236

¹⁵⁰ A. Sacerdoțeanu, O chestiune de diplomatică românească, p.6

¹⁵¹ A. Sacerdoțeanu, O chestiune de diplomatică românească, p.6

¹⁵² A. Sacerdoțeanu, O chestiune de diplomatică românească, p.6

Astfel, la 17 noiembrie 1728, Administrația Olteniei poruncea locuitorilor din Costești care prin judecată au obținut eliberarea de sub rumânie, să se învoiască cu egumenul în privința dijmei, pentru pământul ce-l folosesc de pe moșia mănăstirii Bistrița.¹⁵³

Un document datat la 15 ianuarie 1735, în timpul stăpânirii austriece, ne relatează despre sătenii din Costești care refuză să presteze muncă la mănăstirea Bistrița. În jalba egumenului Climent se arată că acest sat era locuit de 50 de familii, „nu mi-au lucrat în această vară preț de 20 de taleri”.¹⁵⁴ Din cauza insuficienței mâinii de lucru și a refuzului țăranilor de a munci, mănăstirea Bistrița angajează pe Dima, pârcălabul din satul Costești, să cosească fânul mănăstirii de pe moșia Vaideei, în iulie 1738.¹⁵⁵ Țăranii din Costești au fost constrânși de nevoi să plece în căutare de lucru, deoarece moșia satului lor nu le putea oferi hrana necesară. Mănăstirea era stăpâna satului. Între aceasta și săteni se realizau și învoieli speciale. Satul Costești era scutit de plata dijmei, deoarece recolta de cereale era insuficientă chiar pentru nevoile locuitorilor. Clăcașii lucrau pentru mănăstire 9 zile pe an și erau îndatorați să-și pună carele la dispoziția acesteia, când era nevoie. De pe la 1760, satul intră în conflict cu egumenul. Față de nesupunerea clăcașilor, starețul le cerea ca sancțiune plata dijmei și claca obișnuită, devenită acum de 12 zile. Pricina se judecă și sub domnia lui Alexandru Ipsilanti, în 1779, când se hotărăște ca țăranii clăcași să lucreze opt zile pe an, iar dijma să o dea după obicei, dar se interzice egumenului de a lua dijma pentru fân din cinci care un car sau din cinci căpițe o căpiță, motivarea fiind strâmtorarea locului.¹⁵⁶

Un alt document, din 29 martie 1777, ne arată obligațiile ce le-au avut locuitorii din Costești față de mănăstirea Bistrița: „șase zile de clacă omul casnic a făcut, dijmă numai din cânepă au dat, iar din celelalte semănături, nu. Au avut un munte numit Neteda, pe care l-au stăpânit înaintașii lor, iar o dată cu venirea arhimandritului Ștefan li se ia suhat. Au avut mosti numite făcae, dar li s-au luat”. Se mai arăta că atunci când își cumpărau în trecut vin, li se lua un taler de bute, iar „acum” doi taleri și 30 de bani. Dădeau mănăstirii trei oameni meșteri de lucrau mănăstirii și trei oameni vieri scutiți de toate obligațiile. Din pomat, înainte dijmă n-au dat, dar acum oamenii mănăstirii veneau cu carăle și le scuturau. Totul se încheia cu cuvintele: „de vreme ce am ajuns să ne ia și poamele, nu vom mai putea răbda”.¹⁵⁷

Egumenul Bistriței mai reclama domnitorului, în martie 1795, că unii locuitori din Costești care au așezământ mai vechi să stăpânească moșia Vaideei în schimbul dijmei și a trei zile de clacă, nu-și mai îndeplinesc îndatoririle și cere să se dea ordin ispravnicilor să-i scoată pe cei împotriviți spre a se da moșia la străinii care caută locuri de hrană.

¹⁵³ Fl. Constantiniu, V. Mihordea, S. Papacostea, Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea, vol. I, Țara Românească, Ed. Academiei Române, București, 1961, doc. 138, p. 321; vezi și S. Papacostea, Oltenia sub stăpânirea austriacă, 1718-1739, Ed. Academiei, Buc., 1971, p. 173

¹⁵⁴ Fl. Constantiniu, V. Mihordea, S. Papacostea, Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea, vol. I, Țara Românească, Ed. Academiei Române, București, 1961, doc. 166, p. 347-348

¹⁵⁵ Fl. Constantiniu, V. Mihordea, S. Papacostea, Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea, vol. I, Țara Românească, Ed. Academiei Române, București, 1961, doc. 196, p. 372-373

¹⁵⁶ Florin Constantiniu, Relațiile agrare din Țara Românească în secolul al XVIII-lea, doc. 480, p. 629

¹⁵⁷ Florin Constantiniu, Relațiile agrare din Țara Românească în secolul al XVIII-lea, doc. 676, p. 838

Se mai relatea chiar de o răzmeriță în timpul căreia au participat mulțime de săteni din Costești și s-a dat „foc” mănăstirii.¹⁵⁸

Tot din secolul al XVIII-lea mai amintim faptul că țaranii din Costești aveau dreptul de a vinde vin, dând egumenului de la mănăstirea Bistrița ”un taler de bute”. Legiuirea Caragea interzicea țăranilor din Costești să țină moară, cu toate că dreptul lor era consfințit prin datină. Se interzicea, de asemenea, țăranilor din Costești de a face pive pe apa de pe moșia mănăstirii Bistrița.¹⁵⁹

Din 12 decembrie 1832, mai aflăm un document care ne relatează despre plângerea locuitorilor din satele Costești, Pietreni și Văratice către Vornicia Treburilor din Lăuntru, împotriva nenumăratelor asupri ale egumenului mănăstirii Bistrița.¹⁶⁰

După secularizarea averilor mănăstirești din 13 decembrie 1863, s-a făcut prima împrumțare, când s-a împărțit din pământul mănăstirii Bistrița și s-a dat pământ în vatra satului și în împrejurimi. Într-un dosar aflat la Arhivele Statului, filiala Rm. Vâlcea, găsim o copie după tabela de împrumțare a foștilor clăcași din comuna Costești, din anul 1864.

Dăm în continuare date din conținutul dosarului amintit:

”Tabel cu numărul clăcașilor, a categoriilor și sumei de despăgubire cuvenită proprietarului. Districtul Vâlcea, Plaiul Cozia, comuna Costești: apar înscriși un număr de 435 țărani clăcași, din care:

1. Frunțași: 91 – au primit fiecare, pentru claca făcută cu 4 boi, câte 11 pogoane, iar pentru casă și grădină 300 stânjeni. În totalitate se plătea 49 lei și 25 parale.
2. Mijlocași: 90 – pentru 2 boi primeau câte 7 pogoane, 19 prăjini și 300 stânjeni pentru casă și grădină, plătind 37 lei și 25 parale.
3. Brățași: 225 – au primit pentru claca făcută 4 pogoane și 15 prăjini: 300 stânjeni numai pentru casă și grădină, plăteau suma de 26 lei și 48 parale.
4. Cu locuri de casă și grădină au fost împrumțăriți un număr de 29 clăcași cu câte 300 stânjeni, plătind pentru aceasta câte 11 lei și 75 parale.

Total: 13792,25 lei pentru frunțași, mijlocași și brățași;

340,25 lei pentru cei 29 săteni care au primit numai locuri de casă și grădină¹⁶¹

Dintr-un alt dosar cuprinzând actele de valoare ale primăriei, găsim mai multe procese verbale, care se referă tot la problema agrară:

Procesul verbal din anul 15 septembrie 1865, al Comisiei ad-hoc pentru aplicarea articolului 16 din Legea rurală la proprietatea Costești, vatra mănăstirii Bistrița,¹⁶² consemnează:

- 91 familii care au clăcuit cu 4 boi;

¹⁵⁸ Colectiv, Istoria României, vol. III, Ed. Academiei, Buc. 1964, p. 636, 638.

¹⁵⁹ Colectiv, Istoria României, vol. III, Ed. Academiei, București, 1964, p.636, 638

¹⁶⁰ Al. Bălintescu, Problema țărănească în Oltenia în secolul al XIX-lea, București, 1967, doc. nr. 66, p.121

¹⁶¹ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria Comunei Costești, dosar nr. 1

¹⁶² Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria Comunei Costești, dosar nr. 1, f. 2

- 90 familii care au clăcuit cu 2 boi;
- 255 familii care au clăcuit cu mâinile;
- 22 familii cu locul de casă și grădină;
- 7 preoți numai cu casă și grădină;
- 435 total împrăștiți

Districtul Vâlcea, plasa Cozia, comuna Costești, satul Costești, anul 1865, noiembrie: Proces Verbal.

Numărul și categoriile locuitorilor săteni așezați pe moșia Costești, vatra mănăstirii Bistrița, conform dispozițiilor Legii rurale promulgate la 14 august 1864 se cuvine a se da:¹⁶³

- pentru preoți câte 17 pogoane;
- 91 săteni cu 4 boi, câte 11 pogoane;
- 90 săteni cu 2 boi, câte 7 pogoane și 19 prăjini;
- 225 săteni cu mâinile, câte 4 pogoane și 15 prăjini;
- Case și grădini, ceea ce constituie vatra satului, câte 398 stânjani pătrați, în care intră ulițele, piețele și cimitirul;
- se adaugă clădirile comunale;
- biserica primește 2 pogoane și 194 stânjani iar
- școala și primăria 2 pogoane și 6-48 stânjani, în total 3004 pogoane și 362 stânjani.

Nămeștiile și clădirile oprite pe seama proprietății în cuprinsul pământului care s-a deosebit locuitorilor săteni:

- 18 pive – câte 64 stânjani (9 pogoane)
- 1 han – 3 pogoane
- 4 mori – câte 398 stânjani (1 pogon și 296 stânjani), în total 13 pogoane și 296 stânjani.

Districtul Vâlcea, plaiul Cozia, comuna Costești, anul 1867.

Proces verbal privind numărul și categoriile locuitorilor așezați pe moșia Costești, vatra mănăstirii Bistrița, proprietatea satului:¹⁶⁴

- 91 săteni cu 4 boi;
- 90 săteni cu 2 boi;
- 225 săteni cu 4 brațe;
- 33 săteni cu loc de casă și grădină, în total 439 săteni pe comună.

Conform dispozițiilor Legii rurale promulgate la 14 august 1864, se cuvine a se da:

- pentru 91 săteni cu 4 boi, câte 11 pogoane;
- pentru 90 săteni cu 2 boi, câte 7 pogoane și 19 prăjini;

¹⁶³ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria Comunei Costești, dosar nr. 1, f. 4

¹⁶⁴ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria Comunei Costești, dosar nr. 1, f. 12

- pentru 221 săteni cu brațele, câte 4 pogoane și 15 prăjini;
- pentru 439 săteni câte 398 stânjani, casa și grădina;
- pentru biserică 34 pogoane, în total 2911 pogoane și 896 stânjani.

La aceștia se adaugă:

- vatra mănăstirii Bistrița cu Schitul Păpușa – 22 pogoane și 933 stânjani;
- întinderea actualelor biserici – 1 pogon și 1200 stânjani;
- școala și primăria – 1 pogon.

Pe seama proprietății:

- pentru un han la Negrulești – 400 stânjani;
- pentru 19 pive – câte 648 stânjani;
- pentru 5 mori – câte 1 pogon, în total 5 pogoane;
- conacul și magazinul moșiei – 10 pogoane.

Tabela – Constatarea numărului de clăcași și categoriei lor și sumei de despăgubire cuvenită proprietarului – districtul Vâlcea, plasa Cozia, comuna Costești¹⁶⁵ - sunt trecuți pe tabelul acesta tot 435 cetățeni.

Tabela – Constatarea numărului de clăcași și categoriei lor și sumei de despăgubire cuvenită proprietarilor – județul Vâlcea, plaiul Cozia, comuna Costești:¹⁶⁶

- fruntași – 91 cetățeni;
- cei cu câte 2 boi – 90 cetățeni;
- cu brațele – 246 cetățeni;
- preoți – 8 cetățeni;

Sunt înscrși cei 8 preoți la fila 32:

- preot Matei Bălintescu;
- preot Roman;
- preot Nicolae Vărățiceanu;
- preot Nicolae Gheorma;
- preot Nistor Ciorobescu;
- preot Constantinescu;
- preot Marin Fulgescu;
- preot Dumitru Florescu.
- Însurăței din anii 1863 și 1864 – 7, în total fiind 442 cetățeni.

Copia a fost făcută de Prefectura județului Vâlcea, la 1880, octombrie 15, după original.

A doua împrumutură s-a făcut în anul 1881, când au fost împrumuturi "însurăței". S-a dat pământ unui număr de 44 cetățeni. Astfel, "Registrul indicativ de

¹⁶⁵ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria Comunei Costești, dosar nr. 1, f. 18-23

¹⁶⁶ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria Comunei Costești, dosar nr. 1, f. 26-32

numărul cetățenilor împrăștiți de pe articolul 5 și 6 din Legea rurală și de câtimea de pământ ce li s-au dat din moșia satului Costești - 1881¹⁶⁷,¹⁶⁷ ne indică acest lucru. Tabelul nominal cu împrăștiții indică un număr de 44 cetățeni împrăștiți, cărora li s-a dat între jumătate de pogon și un pogon.

O altă împrăștiere s-a făcut în anii 1893 și 1894, când au fost împrăștirite familiile cu pământ sub un hectar. S-au împărțit câte 5 hectare din fostul pământ al mănăstirilor, devenit al satului, care era arendat prin arendașii Cocărăscu și Cucescu. Elevii și subofițerii de la școala de subofițeri Bistrița au luat parte la măsurarea loturilor din punctul Târșa. S-au împărțit loturi și în alte părți ale comunei: în Rovine, Măgură, Cornețel, Gârliciu. Primăria comunei a primit atunci două loturi a câte 10 pogoane, în Târșa.

În procesul verbal din 6 mai 1893, "de punere în posesiune pe locuitorii cumpărători", aflăm un număr de 86 cetățeni.¹⁶⁸

Din loturile primăriei, aflate în Târșa, s-au făcut câteva împrăștiări ale demobilizaților în 1920-1921, iar între 1920 și 1924 primăria a primit islazuri comunale, ca de exemplu Stog (40 ha), Arnota (35 ha), Neteda (155 ha), Zănoaga (210 ha).

În 1945, un număr de 21 demobilizați, veniți din apus, au primit până la 0,25 ari. Din situația centralizatoare cu cei împrăștiți prin legea din 1945, din comunele din plasa Horezu, aflăm amănunte referitoare la această problemă: suprafața de teren la Costești – 4 ha; 58 ari.

Comitetul Comunal de reformă agrară al comunei Costești, județul Vâlcea a întocmit un tabel cu "îndreptății la împrăștiere, revizuiți de Comisia de plasă și rămași definitiv"¹⁶⁹:

		Satul	Suprafața ce posedă	Suprafața atribuită
1	Crăcană N. Alexandru	Ferigile	0,75	0,22
2	Istocescu I. Ion	Ferigile	0,25	0,22
3	Munteanu I. Ion	Costești	0,50	0,22
4	Diaconu N. Ion	Costești	0,25	0,22
5	Purece N. Gheorghe	Pietreni	0,25	0,22
6	Ciopleală C. Constantin	Pietreni	0,75	0,22
7	Rebega Toader	Bistrița	0,50	0,22
8	Borăscu N. Ion	Pietreni	0,75	0,22
9	Olaru Gh. Virgil	Pietreni	0,50	0,22
10	Puică Constantin	Pietreni	0,025	0,25
11	Crăcană N. Ion	Văratoci	0,75	0,25
12	Ciurea Gr. Constantin	Văratoci	0,50	0,25
13	Capră Gh. Ion	Bistrița	0,25	0,22

¹⁶⁷ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria Comunei Costești, dosar nr. 1, f. 52-62

¹⁶⁸ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria Comunei Costești, dosar nr. 1, f. 42-45

¹⁶⁹ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Inv. Preturii Horezu, dosar nr. 12, np

14	Ciurea Gh. Grigore	Văratici	0,50	0,22
15	Ioana Petrescu Ion	Pietreni	0,50	0,22
16	Stoica C. Constantin	Bistrița	0,50	0,22
17	Chirali Carol	Văratici	0,25	0,22
18	Paraschiva V. Nistor	Costești	0,25	0,22
19	Alexandru C. Nicula	Ferigile	0,25	0,22
20	Paraschiva...		0,20	0,25

Tot din același dosar aflăm procesul verbal din 27 octombrie 1946, care arată: “Noi membrii comisiei de revizuire și definitivare a reformei agrare din plasa Horezu, județul Vâlcea, transportându-ne astăzi data de mai sus în comuna Costești, județul Vâlcea, am participat la revizuirea îndreptățiților la împrăștiere din această comună și definitivarea tabelului de cei împrăștiți în felul următor:

1. S-a găsit expropriat un teren în suprafață de 36.685 mp din moșia lui Ion Niculescu – Bărbătești.

2. S-a mai găsit expropriat un teren în suprafață de 750 mp din moșia Elisabetei și a lui Ilie Dumitrescu din comuna Costești.

Suprafețele de mai sus s-au repartizat îndreptățiților la împrăștiere din comuna Costești.”

Comitetul provizoriu al comunei Costești, județul Vâlcea, prin adresa nr. 710 din 11 aprilie 1950, comunica către Sfatul plășii Horezu, secția secretariat: “La ordinul nr. 4138/1950, se înaintează un tabel nominal de locuitori care au primit semințe de grâu și de secară. Totodată. Raportăm că în această comună au fost împrăștiți 21 locuitori, după legea agrară din anul 1945, cu câte 0,25 ha teren fânețe și pășune, din fosta moșie Niculescu și din proprietatea Ilie Dumitrescu... președinte P.N. Crăcană, secretar I. Chipurici”.

Probabil că ulterior s-a mai dat pământ la o altă persoană care nu figurează în tabelul arătat mai sus. Mai adăugăm că moșia proprietarului Ion Niculescu se afla în punctul Neagota.

Prin decretul nr. 308/1953, din pământul donat de 14 cetățeni ai comunei, în mare parte funcționari, au fost împrăștiți 35 cetățeni, dintre cei săraci și demobilizați, împrăștierea făcându-se prin tragere la sorți.

Comuna Costești a rămas necooperativizată în perioada comunistă, datorită condițiilor specifice ale reliefului. Locuitorii comunei au lucrat ca și acum în gospodării individuale, produsul muncii realizate contribuind în parte la cele necesare traiului, dar și la îndeplinirea obligațiilor impuse de conducerea comunistă prin sistemul contractelor.

Ca urmare a creșterii numărului populației și împărțirii pământului la moștenitori, loturile s-au micșorat tot mai mult.

IV. INSTITUȚII ȘI AȘEZĂMINTE VECHI. MÂNĂSTIRI ȘI BISERICI

Comuna Costești este bogată în monumente istorice. Frumusețea locurilor, liniștea și condițiile bune de adăpost pentru vremurile de restriște au atras privirile mai marilor zilei – domni, boieri și episcopi – care au clădit actualele monumente istorice cu caracter religios. Pe teritoriul comunei Costești au fost zidite cele două mănăstiri – Bistrița și Arnota – la care se mai adaugă un număr de 9 biserici monumente istorice (Grușetu în satul Costești, Grămești, Ciorobești și 44 Izvoare în satul Pietreni, Păr și Păpușa din satul Bistrița, bolnița de la mănăstirea Bistrița, Ovidenia și Sfinții Arhangheli din Peștera Lilieciilor) și alte 4 biserici mai noi.

Iată aceste monumente în ordinea zidirii lor:

1. MÂNĂSTIREA BISTRIȚA

A fost ridicată de boierii Craiovești, Barbu-ban și frații săi Pârnu, Danciu și Radu, în jurul anului 1490, data precisă a fondării ei nefiind cunoscută. Tradiția spune că pe locul unde a fost zidită mănăstirea Bistrița se afla un schit răzleț.¹⁷⁰ Un document din anul 1942, dat de către voievodul Vlad Călugăru, întărea Bistriței mai multe sate din Câmpia Română, daniile făcute acesteia de către ctitori, boierii Craiovești.¹⁷¹ Din toate daniile ulterioare, aflăm numele celor 4 ctitori Craiovești, a căror familie a dat Țării Românești domni vestiți ca Neagoe Basarab, Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu.

Mănăstirea Bistrița și-a luat numele de la apa lângă care este așezată.

Din vechea pisanie a mănăstirii Bistrița, azi distrusă, dar păstrată în copie în dosarul reparațiilor făcute mănăstirii în 1846, reiese că printre meșterii care au lucrat la ridicarea ei au fost și Dobromir, Dumitru și Chirtop, considerați a fi meșteri pământeni și formați în țară.¹⁷² Un alt meșter al Bistriței a fost Mane, al cărui nume Gr. Tocilescu l-a găsit semnat pe un fragment din chenarul ușii de la vechea biserică a mănăstirii și pe care, unii specialiști l-au identificat cu legendarul meșter Manole, care a zidit mănăstirea Curtea de Argeș în vremea lui Neagoe Basarab.¹⁷³

Imaginea originară a mănăstirii Bistrița nu ni s-a păstrat, dar e posibil “că ea se înfățișa ca o cetate, poate să fi fost la fel cu Tismana și Cozia, care aparțin stilului de arhitectură sârbesc.”¹⁷⁴

Bistrița n-a durat decât două decenii, fiind apoi distrusă de Mihnea cel Rău. În 1509, între Craiovești și domn se născu un conflict. Craioveștii au trecut în pribegie peste

¹⁷⁰ Ștefan Ștefănescu, Bănia din Țara Românească, Edit. Științifică, București, 1965, p. 120

¹⁷¹ Documente privind istoria României, B, Țara Românească, veac XIII-XV, Edit. Academiei R.S.R., 1953, p. 206

¹⁷² N. Iorga, Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor, ed. a 2-a, vol. I, București, 1929, p. 124-125

¹⁷³ S.P. Cegăneanu, Ceva cu privire la meșterul Manole, în Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice, an III, 1910, p. 47

¹⁷⁴ Giurescu C.C., Istoria Românilor, vol. III, partea a II-a, ed. II, București, 1937, p. 121

Dunăre și drept răzbunare, în 1509 în mănăstirea Bistrița se trage cu tunul, cum zice inscripția din piatră din anul 1683, pusă în zid sub clopotniță și care ține locul vechii pișanii, ce nu s-a mai păstrat.¹⁷⁵ A fost refăcută în anul 1519, tot de către Barbu Craiovescu, “mai bună și încă mai frumoasă”, cu ajutorul lui Neagoe Basarab, nepot al Craioveștilor și un mare iubitor de cultură.¹⁷⁶

În timpul domniei lui Neagoe Basarab, banul Barbu a adus din Serbia moaștele Sfântului Grigore Decapolitul, pe care le-a depus la mănăstirea Bistrița.¹⁷⁷ Spre sfârșitul domniei lui Neagoe Basarab, în 1520, banul Barbu, ajuns la adânci bătrâneți, s-a retras din viața politică la mănăstirea Bistrița, unde s-a călugărit, luând numele de Pahomie. Soția sa, călugărindu-se și ea, a rămas la mănăstirea Dintr-un Lemn, cu numele de Salomia. Un tablou pe pânză, pierdut în forma sa originală și păstrat în copie la mănăstirea Bistrița, a fost descris de Grigore Tocilescu. Acest tablou reprezenta plecarea lui Barbu-ban la mănăstire să se călugărească. Se vedeau în prim plan biserica cu două turnuri și casele vechi, înconjurată de un pătrat de ziduri înalte cu creneluriș mai sus se vedea Arnota, iar mai jos schitul Păpușuș alături era Barbu-ban și 18 persoane din întreaga familie.

Mănăstirea Bistrița a devenit, la puțin timp după construirea ei, un focar de cultură, asemănătoare, ca importanță mănăstirii Neamț din Moldova. Aici s-au scris frumoase manuscrise și s-a format o școală de iscușiți caligrafi. În atmosfera vieții cărturărești de la Bistrița a crescut și și-a format cultura Neagoe Basarab, cel mai învățat domn român până la Dimitrie Cantemir. “Frumusețea de stil și înalta învățatură din cartea sa”, adresată către “fătul său”, se datoresc, fără îndoială, “acestei atmosfere de înălțare spirituală bistrițeană”.¹⁷⁸ La Bistrița, tipograful Macarie, venit din Serbia, probabil odată cu Maxim, devenit Mitropolit al Țării Românești după alungarea lui Nifon, dădea la lumină în 1508, un frumos Liturghier, prima carte tipărită pe pământul Țării Românești, după cum afirmă Nicolae Iorga.¹⁷⁹ Problema despre locul unde Radu cel Mare a avut tipografia în 1508 mai este și astăzi pusă în discuție, specialiștii în istoria culturii românești având opinii diferite. P.P. Panaitescu nu se pronunță și dă numai părerea lui Nicolae Iorga cu privire la tipărirea Liturghierului lui Macarie: în 1508 la Târgoviște, mănăstirea Dealu (de lângă Târgoviște) sau mănăstirea Bistrița din Vâlcea,¹⁸⁰ iar M. Tomescu se pronunță și el pentru Dealu sau Bistrița.¹⁸¹ Manole Neagoe¹⁸² și Augustin Z.N. Pop¹⁸³ opinează pentru Bistrița. Se știe că la 1860 Odobescu a găsit la Bistrița un număr de 7 exemplare din Liturghierul

¹⁷⁵ Grigore Tocilescu, Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară, în *Analele Academiei Române*, Seria II, tomul VIII, 1885-1886, București, 1888, p. 191

¹⁷⁶ Grigore Tocilescu, Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară, în *Analele Academiei Române*, Seria II, tomul VIII, 1885-1886, București, 1888, p. 191

¹⁷⁷ N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, ed. a 2-a, vol. I, București, 1929, p. 124-125

¹⁷⁸ T.G. Bulat, *Istoria bisericii oltenie, în Oltenia, Craiova*, 1943, p. 463

¹⁷⁹ N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, ed. a 2-a, vol. I, București, 1929, p. 129; T.G. Bulat, *Istoria bisericii oltenie, în Oltenia, Craiova*, 1943, p. 463

¹⁸⁰ P.P. Panaitescu, *Contribuții la istoria culturii românești*, Edit. Minerva, București, 1971, p. 326

¹⁸¹ Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, Edit. Științifică, București, 1968, p. 31

¹⁸² Manole Neagoe, Neagoe Basarab, Edit. Științifică, București, 1971, p. 105

¹⁸³ A.Z.N. Pop, *Din istoria tipografiei vâlcene (I) – Bistrița a avut tiparniță?*, în *Orizont*, organ al Comitetului județean Vâlcea al P.C.R. și al Consiliului popular județean, anul III, nr. 448, 9 aprilie 1970, p. 2

lui Macarie.¹⁸⁴ Acest fapt dă autoritate ipotezei că la Bistrița a fost instalată tiparnița lui Radu cel Mare și că de aici a iradiat răspândirea imprimatelor ei.

Craioveștii au înzestrat ctitoria lor, mănăstirea Bistrița, cu manuscrise prețioase cumpărate sau executate din porunca lor în țară sau în afara hotarelor ei. După multe devastări și pierderi, se mai păstrau încă la Bistrița, pe la mijlocul secolului al XIX-lea, 72 manuscrise slavone, 4 grecești și 44 românești.¹⁸⁵ Aici s-a păstrat, adusă din Serbia de familia doamnei Despina, frumoasa psaltire scrisă în 1346, în vremea țarului Ștefan Dușan.¹⁸⁶ Tot aici era și Tetraevenghelia slavonă, tipărită probabil în 1512 de Macarie, din porunca lui Neagoe Basarab, exemplar de lux, care a aparținut, se pare, lui Neagoe însuși.¹⁸⁷

Preda-ban, fiul lui Pârnu vornicul, frate cu Neagoe Basarab și urmaș în bănie al lui Barbu I, a pus pe grămăticul Dragomir să scrie cărți dogmatice și populare pentru folosul și instruirea celor din mănăstire. Pe una din ele se indică data de 17 martie 1521.¹⁸⁸

Grămăticul Dragomir ne-a lăsat "Albina", ce cuprinde povestiri populare, lucrare pe care a transcris-o în timpul domniei lui Neagoe Basarab, având însemnarea "anul 7027 (1519), noiembrie 23".¹⁸⁹

Neagoe Basarab se interesa în permanență de dezvoltarea vieții culturale. Așa cum credea A. Sacerdoțeanu, Neagoe însuși a fost mai întâi grămătic. Numele de Neag – grămătic – a fost întâlnit într-un document din 1480.¹⁹⁰

S-au mai păstrat la Bistrița și alte obiecte de artă religioasă, datorite de Craiovești, printre care amintim: două clopote cu inscripția dăruirii lor în 1497 de către frații Craiovești, Barbu, Pârnu, Danciu și Radu,¹⁹¹ un chivot de argint aurit prezentând în miniatură o mănăstire,¹⁹² o frumoasă cădelniță din argint aurit dăruită mănăstirii de Neagoe Basarab, cu inscripție care amintește numele lui Neagoe Vodă, al doamnei Despina și al copiilor lor.¹⁹³ Dintre donațiile mai importante ale lui Neagoe Basarab amintim un covor de proveniență italiană, un covor velur albastru de Genua, țesut cu desene venețiene din fir neted de aur și din fir încrețit. Făcut din 17 bucăți, el are o inscripție în limba slavonă, în care se spune că în ziua de 4 august 7022 (1514), Neagoe Vodă Basarab a venit la mănăstirea Bistrița și a dat acest pocrov pentru moaștele Sfântului Grigore Decapolitul.¹⁹⁴

¹⁸⁴ Al. Odobescu, Despre unele manuscrise și cărți tipărite aflate la mănăstirea Bistrița, în Revista Română, 1, 1861, p. 818

¹⁸⁵ N. Iorga, Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor, ed. a 2-a, vol. I, București, 1929, p. 125

¹⁸⁶ P.P. Panaitescu, Manuscrisele slavone din biblioteca Academiei R.S.R., vol. I, București, 1959, p. 301

¹⁸⁷ Gr. Tocilescu, Catalogul Muzeului Național de Antichități din București, București, 1906, p. 146

¹⁸⁸ P.P. Panaitescu, Manuscrisele slavone din biblioteca Academiei R.S.R., vol. I, București, 1959, p. 297 și 358

¹⁸⁹ Al. Odobescu, Despre unele manuscrise și cărți tipărite aflate la mănăstirea Bistrița, în Revista Română, 1, 1861, p. 729

¹⁹⁰ A. Sacerdoțeanu, Contribuții la studiul diplomatiei slavo-române. Sfatul domnesc și sigiliile din timpul lui Neagoe Basarab (1512-1521), în Romanoslavica, X, 1965, p. 411, și nota 5

¹⁹¹ Grigore Tocilescu, Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară, în Analele Academiei Române, Seria II, tomul VIII, 1885-1886, București, 1888, p. 198

¹⁹² Al. Odobescu, Despre unele manuscrise și cărți tipărite aflate la mănăstirea Bistrița, în Revista Română, 1, 1861, p. 814

¹⁹³ Gr. Tocilescu, Catalogul Muzeului Național de Antichități din București, București, 1906, p. 114

¹⁹⁴ Al. Odobescu, Despre unele manuscrise și cărți tipărite aflate la mănăstirea Bistrița, în Revista Română, 1, 1861, p. 704

Tipăriturile lui Coresi, mai ales cele de la Brașov, în limba română, au jucat un rol important ca instrumente în făurirea limbii literare române, mijlocind în același timp nevoile spirituale ale tuturor românilor. Coresi a tipărit aceste cărți în perioada 1556-1582, în limbile slavonă, română și slavo-română, pentru nevoile bisericii ortodoxe române, atât din Transilvania, cât și din Țara Românească și Moldova. La mănăstirea Bistrița a fost găsită o psaltire slavo-română.¹⁹⁵

La Bistrița, încă din secolul al XVI-lea, călugării îi învățau pe ucenicii lor să scrie și să citească, pentru ca astfel să poată copia texte. Aici îi găsim pe primii apostoli ai limbii române în vorbire și în scris. Aici găsim elemente care atestă că graiul românesc scris apăruse cu circa 50 ani înainte de începutul secolului al XVII-lea. Astfel, B.P. Hașdeu, în "cuvente den bătrîni", amintește de acte scrise în limba română înainte de anul 1600, cum este și memoriul egumenului Evtemie de la mănăstirea Bistrița, referitor la iazul de la Băbeni, datat din anul 1573. Acesta este al doilea act românesc ce ni s-a păstrat, după crisoarea lui Neacșu din Câmpulung.¹⁹⁶

În anul 1620, călugărul Mihail Moxa a scris la Bistrița, în românește, un cronograf, o istorie a lumii de la începutul ei și până la 1489, după izvoare slavone. Acest cronograf a fost întocmit la îndemnul episcopului Teofil al Râmnicului (1619-1637), și el un mare iubitor al limbii române. Această lucrare este primul text istoriografic în limba română.¹⁹⁷

La Bistrița a funcționat o școală, mai întâi slavonă, iar apoi și românească, din secolul al XVII-lea și până în primele trei decenii ale secolului al XIX-lea. Ea a avut un rol important în mișcarea culturală de pe teritoriul țării noastre, pregătind dieci, grămățici, dascăli, preoți, diaconi, unii dintre ei chiar fii ai sătenilor din Costești și din localitățile vecine. Astfel, în secolul al XVII-lea, doi grămățici, Constantin din Corbșor (Vâlcea) și Mihail din Bodești (Romanai), ne-au lăsat însemnare aflată pe o carte din Biblioteca Academiei din București, care glăsuiește: "să se știe că am șezut la mănăstirea Bistrița ca să învățăm carte".¹⁹⁸

Tot din secolul al XVII-lea, amintim că, la 1656, Martinus Weiss cel Bătrân din Brașov, meșter argintar, a executat pentru Constantin Șerban Vodă și doamna Bălașa, celebra raclă a Sfântului Grigore Decapolitul.¹⁹⁹ Cam în aceeași vreme, între 1653 – 1658, Paul de Alep, în calitate de fiu, arhidiacon și "istoric" al patriarhului Macarie de Antiohia, a vizitat monumentele istorice din Oltenia, printre care Bistrița și Arnota, despre care a lăsat niște însemnări. În însemnări, a remarcat caracterul de "fortăreață" al mănăstirii

¹⁹⁵ St. Pascu, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, 1968, p. 17

¹⁹⁶ B.P. Hașdeu, Cuvente den bătrîni, Tom 1, București, 1878, p. 3-24; vezi și Ion Donat, Mănăstirile Olteniei, Almanah Ramuri, 1967, Craiova, p. 36

¹⁹⁷ Colectiv, Istoria literaturii române, vol. I, Edit. Academiei R.S.R., București, 1964, p. 355ș vezi și Pr. I. Popescu-Cilienii, Cărturarii trecutului oltean, în volumul Oltenia, Ramuri, 1943, p. 110; Lucian Predescu, Un cronicar oltean: Mihail Moxa (Moxalie), Arh. Olteniei, X, nr. 43, 1931, p. 12

¹⁹⁸ P.P. Panaitescu și alții, Viața feudală în Țara Românească și Moldova (secolele XIV – XVII), Edit. Științifică, București, 18=957, p. 507ș vezi și Ms. Slavon, Academia R.S.R., nr. 303

¹⁹⁹ Viorica Guy Marica, Sebastian Hann, Edit. Dacia, Cluj, 1972, p. 73

Bistrița, a descris frumosul coșciug din argint al Sfântului Grigore Decapolitul și bisericuța din peșteră.²⁰⁰

Despre continuitatea activității școlii de la Bistrița în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, avem numeroase informații. Astfel, în secolul al XVIII-lea sunt semnalati dieci și grămătici care scriau acte în limba română (în primele trei decenii ale acestui secol) în satele: Bârsești, Bărbătești, Costești, Drăgășani, Măldărești, Zătreni ș.a., care învățaseră carte la Bistrița.²⁰¹

Constantin Brâncoveanu, mare iubitor al culturii, și el descendent al puternicei familii a Basarabilor, se îngrijește de Bistrița. El face mănăstirii însemnate reparații în anul 1683, înzestrând-o cu multe odoare, pe când era spătar și logofăt, în timpul domniei lui Ștefan Cantacuzino.²⁰²

Trei documente de la sfârșitul secolului al XVIII-lea (fiind vorba de niște însemnări pe alte cărți) ne relatează despre surghiunirea unor boieri la mănăstirile Bistrița și Arnota.

Astfel, primul dintre ele ne arată că în zilele lui Alexandru Vodă Moruzi (1793 – 1796) au fost surghiuniți (de către domn) la mănăstirea Bistrița și Arnota câte 3 boieri. Aceștia erau: Scarlat Izvoreanu, Dinu brat-său, Iancu Brebinocu (la Bistrița), Scarlat Milcoveanu, Nicolae Gigîrtu și Micu Vulturescu (la Arnota). Însemnarea scrisă de Micu Vulturescu la 13 noiembrie 1793, mai consemna că acești șase boieri erau veri unii cu alții. Al doilea document se referă tot la cei șase boieri, dar se mai arată că Scarlat Milcoveanu este din județul Olt și că toți au aceeași vină, “adecă pe bună dreptate, căci s-au jăluit păsurile măriei sale” (3 decembrie 1793). Cel de-al treilea document consemnează că s-a scris “pentru ca să se pomenească într-această carte” (20 decembrie 1793).²⁰³

“La 2 aprilie 1779 s-a dus scriul cu moaștele Sfântului Grigore Decapolitul în orașul Craiova, fiind secetă la lăcuste.”²⁰⁴

Din secolul al XIX-lea avem numeroase referiri la mănăstirea Bistrița. Astfel, un document din 11 septembrie 1813 relatează despre aducerea moaștelor Sfântului Grigore Decapolitul de la mănăstirea Bistrița, din porunca domnitorului Ioan Gheorghe Caragea, “pentru boala ciumei, ce foarte rău se aprinsese la București și a stat în Craiova, unde și-a făcut slujba, apoi s-a dus la București”.²⁰⁵

În anul 1815, Dionisie Ecclesiarhul de la Bistrița a scris o cronică a Țării Românești de la 1764 la 1815. El este considerat unul dintre cei mai de seamă cărturari pe care i-a avut vrodată Bistrița, asemenea înaintașilor săi Teofit II, Mihail Moxa (cel care a mai

²⁰⁰ Radu Crețescu, Monumentele istorice din cuprinsul Mitropoliei Olteniei, în lumina relatărilor lui Paul de Alep, Mitropolia Olteniei, anul XIX, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1967, p. 916-917, vezi și St. Ionescu, P. Panait, Constantin Vodă Brâncoveanu, Viața, domnia, epoca, Ed. Științifică, București, 1969, p. 129

²⁰¹ Arhivele Statului, București, mss. 129, 209, 463, 447 și diverse documente de la Bistrița

²⁰² N. Stoicescu, Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I, Țara Românească (muntenia, Oltenia, Dobrogea), vol. I, 1970, p. 71

²⁰³ Corfus I., Însemnări de demult, Edit. Junimea, Iași, 1975, p. 20-21

²⁰⁴ Corfus I., Însemnări de demult, Edit. Junimea, Iași, 1975, p. 20-21

²⁰⁵ Biblioteca Academiei R.S.R., Catalogul manuscriselor românești, vol. IV, 1062 – 1830, Însemnări, București, 1967, p. 273

tradus și Pravila de la Govora) și Ștefan, mitropolitul lui Matei Basarab.²⁰⁶ El a scris și pomelnicul bisericii Țigănia din Bistrița, numită azi biserica Păr.²⁰⁷

În 1820, sub domnia lui Alexandru Șuțu, când ban al Olteniei era Grigore Brâncoveanu iar egumen la Bistrița Teodosie, mănăstirea s-a zugrăvit de nou. Dar vântul, ploaia, zăpada și gerul, frământările anilor ce au urmat au dus Bistrița la ruină. La 1842, scriitorul Grigore Alexandrescu, vizitând împreună cu proetenul său Ion Ghica mănăstirea Bistrița, o află în această stare, după ce un călugăr de la Cozia îi spusese: "Ia noi pică, dar la Bistrița plouă".²⁰⁸

Trecând prin momente grele în primele decenii ale secolului al XIX-lea, mănăstirea s-a părăginit și activitatea școlii s-a mutat la metohul ei, schitul Păpușa, din apropiere.²⁰⁹

Dar Bistrița, la fel ca și Arnota, poseda un valoros fond arhivistic, tezaur cunoscut după afirmațiile lui N. Iorga și de revoluționarul Nicolae Bălcescu.²¹⁰

În epoca medievală Bistrița a fost înzestrată cu numeroase sate, de la munte și până la ținuturile dunărene, încât la acea epocă s-a numărat printre cele mai bogate mănăstiri din Țara Românească. Acum însă nu se mai putea reface, trebuia zidită din temelii.

În urma nenumăratelor plângeri ale conducătorilor mănăstirii către domni și către Departamentul Cultelor, domnitorul Gh. Bibescu dispune dărâmarea ei și în această stare au găsit-o evenimentele anului revoluționar 1848.

Dar în 1852, noul domnitor Barbu Știrbei a reluat lucrările de zidire a mănăstirii și la 15 august 1855 s-a sfințit actuala biserică de către mitropolitul Nifon, în prezența domnitorului și a doamnei, iar în septembrie 1856 s-a dat gata întreaga construcție.²¹¹

Aceasta se vede din inscripțiile de pe clopotele mănăstirii, scrise cu literele alfabetului de tranziție de la cel chirilic la cel latin. Lucrările au fost executate sub conducerea arhitecților Ion Sclahter, Scarlat, Beniș, ajutați de Iuliu Traivald. Aceștia au făcut și planul Arnotei.²¹²

Bistrița era de acum reședința de vară a domnitorului. Toată aripa dinspre sud cuprindea apartamentul domnitorului, iar aripa dinspre nord apartamentele doamnei. Tot aici erau rezervate și locuințele pentru călugări. Cele două aripi erau unite cu o a treia (înspre vest), unde se aflau bucătăriile, locuințele oamenilor de serviciu, corpul de gardș, etc.. Spre est, spre malul Bistriței, s-a construit un foșor, iar de o parte și de alta a acestuia două turnuri, ce-i dau mănăstirii aspect de castel medieval.²¹³

²⁰⁶ Ion Donat, Mănăstirile Olteniei, Almanah Ramuri, 1967, Craiova, p. 38

²⁰⁷ Pr. Teodor Bălășel, Un manuscris din 1798 al lui Dionisie Eclesiarhul, Arhivele Olteniei, XV, 1936, nr. 83-85, p. 100

²⁰⁸ Gr. Alexandrescu, Versuri și proză, Edit. Tineretului, București, 1967, p. 246

²⁰⁹ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Ocârmuirea județului Vâlcea, dosar nr. 119/1836, f. 39-40

²¹⁰ Barbu Teodorescu, Bălcescu în opera lui Nicolae Iorga, Studia, 1970 – 1971, Bălcești pe Topolog, 1971, p. 314

²¹¹ Grigore Tocilescu, Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară, în Analele Academiei Române, Seria II, tomul VIII, 1885-1886, București, 1888, p. 190; vezi și C. St. Bîlculescu, Mănăstirile și bisericile din România, cu mici notițe și gravuri, București, 1890, p. 219

²¹² N. Răutu, Monografia ecleziastică a județului Vâlcea, București, 1908, p. 29

²¹³ Gr. Ionescu, Istoria arhitecturii române, în Buletinul C.M.I., 1925, partea I, p. 172

În mijlocul curții se înalță biserica, cu un aspect exterior impunător. În față, pe acoperiș. Are două turlă pătrate, o absidă flancată de două absidiole laterale și două frontoane triunghiulare pe laturi. În mijloc se ridică turla centrală. (Fig. 14)

Fig. 14: Mănăstirea Bistrița, noua construcție din secolul al XIX-lea (1855)

Interiorul bisericii impresionează prin mărimea ei neobișnuită, în comparație cu celelalte biserici, de obicei mici. Policandru lui Brâncoveanu este impresionant, însă ochiul deprins cu stilul bizantin al bisericilor noastre este contrariat de catapeteasma în stil gotic, ce a fost executată la Viena. Vizitând mănăstirea Bistrița în urmă cu câteva zeci de ani, Ion Simionescu consemna noua ctitorie a Bistriței ca pe o clădire “spațioasă, dar cu tipar străin”, căreia Barbu Știrbei “i-a dat mai ales pe dinlăuntru tiparul bisericilor vieneze”.²¹⁴ Pictura bisericii este executată în ulei, fiind opera lui Gheorghe Tătărăscu, picturile interioare fiind moderne: la stânga este portretul mural al lui Barbu Craiovescu, întâiul fondator al mănăstirii, cu barbă albă și mâinile la piept, cu mănăstirea Bistrița în fundal, iar în dreapta se află portretul lui Barbu Știrbei, principele domnitor în 1855.²¹⁵

În anul 1860 Bistrița și Arnota au fost vizitate de doi pictori străini de mare talent. Primul a fost pictorul peisagist August Lancelot din Franța, care a călătorit cu poștalionul pe sub munte, de la Cozia până la Turnu Severin. Timp de 6 săptămâni Lancelot a trecut pe la toate mănăstirile din zona subcarpatică a Olteniei și a desenat și descris apoi aceste monumente medievale, inclusiv cele două mănăstiri din Costești, Bistrița și Arnota. El ne-a lăsat unul dintre cele mai frumoase albume, cu 80 gravuri în lemn, făcute de artiști meritorii. A făcut o sumară descriere a Bistriței, a vorbit și despre Cheile Bistriței, biserica Păpușa (metoc al Bistriței), Mănăstirea Arnota cu arestul politic construit de către stat în jurul anului 1948, iar la Bistrița a remarcat picturile “hospodarilor Valahiei”. A arătat că aceste picturi sunt executate cu mult lux, multe aurituri și picturi, ele prezintă figuri diferite, dintre care unele sunt caracterizate ca fiind bizantine iar altele naive. Lancelot a mai relatat și despre târgul și hramul mănăstirii de la 15 august. A făcut și un desen al Bistriței.²¹⁶

²¹⁴ Ion Simionescu, *Opere alese*, Ed. Științifică, București, 1974, p. 150

²¹⁵ Grigore Tocilescu, *Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară*, în *Analele Academiei Române, Seria II, tomul VIII, 1885-1886*, București, 1888, p. 192

²¹⁶ Mircea Teleguț, *Mănăstiri din Oltenia văzute de un pictor francez*, *Mitropolia Olteniei*, anul XVIII, nr. 7-8, iulie-august 1966, p. 643-644

Al doilea pictor a fost H. Trenk, pictor elevetian stabilit în București, care, în vara anului 1860 a cercetat împreună cu Al. Odobescu, mănăstirile din județele Argeș și Vâlcea în scopul de a înscrie aceste antichități. H. Trenk a întocmit un album cu 110 planșe, numit "Album arheologic și pitoresc", reprezentând și mănăstirile Bistrița și Arnota. Cei doi cercetători, Al. Odobescu și H. Trenk au găsit la Bistrița o bibliotecă cu vreo 390 volume.²¹⁷

Amintim faptul că până la 1877 și cîva timp după aceea se mai păstrau încă la Bistrița unele dintre splendorile palatului domnesc, apartamentele îmbrăcate în atlas ale domnitorului și ale doamnei, oglinzile și candelabrele pentru lumînările din seu, ca și grandioasele fanioane de la intrare.²¹⁸

Ceva mai târziu, se mai puteau încă vizita unele camere conservate în amintirea lui Bibescu. În timpul războiului de independență (1877-1878), palatul domnesc de la Bistrița a găzduit un spital al Crucii Roșii, care se îngrijea de sănătatea prizonierilor turci și a soldaților români.²¹⁹

În același an, la o adresă a mitropolitului Calinie al Ungro-Valahiei și primat a toată România, se răspunde cu o listă de 4 călugări apți pentru servicii sanitare.²²⁰

Mitropolitul țării, în acord cu Ministerul de Război și Crucea Roșie, au hotărât să înființeze, spre ușurarea suferințelor celor răniți pe câmpurile de luptă de la Plevna și din alte localități ale Bulgariei, o societate de caritate, numită "Ambulanța Română", deservită de călugări și călugărițe. Numele celor 4 călugări de la Bistrița care au activat în această societate sunt: ieromonah Teofilat Maxim, ierodiacon Ezechil Roșcovanu, monah Daniil Durcelu și ieromonah Severian.²²¹

Începând cu 1877, la Bistrița, pe lângă cei care viețuiau aici din anul 1872, au început concomitent să funcționeze și alte instituții cu caracter social sau cultural.²²²

Astfel, de la 1883, în cele 156 camere ale palatului de la Bistrița a fost instalată o școală militară (de ofițeri), care a funcționat până în anul 1889.²²³ Dar Ghenadie Enăchescu a vizitat școala la 1890, în momentul în care la școală se susțineau examenele la limba română. Acesta arată că directorul școlii, care funcționa din 1884, era maiorul Al. Capitanovici.²²⁴ Aurelian Sacerdoțeanu afirmă că la școala de ofițeri de la Bistrița ar fi învățat și mareșalul Averescu, unul dintre principalii conducători ai armatei române în Primul Război Mondial.²²⁵

²¹⁷ Al. Odobescu, Despre odoarele, manuscritele și cărțile aflate în mănăstirea Bistrița, districtul Vâlcea, în România, Opere complete, vol. III, Edit. Minerva, București, 1909, p. 3

²¹⁸ V. Drăghiceanu, Monumentele Olteniei, Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice, 1933, p. 55-58

²¹⁹ Gr. Ionescu, Istoria arhitecturii române, în Buletinul C.M.I., 1925, partea I, p. 172

²²⁰ Biserica Ortodoxă Română, III, 1867-1878, p. 545

²²¹ V. Drăghiceanu, Monumentele Olteniei, Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice, 1933, p. 55-58

²²² Ion Ionașcu, Contribuții la istoria mănăstirii Hurez, după documente inedite din arhiva Eforiei Spitalelor Civile, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 1935, p. 38

²²³ Melete Răuțu, Monografia eclesiascică a județului Vâlcea, p. 30

²²⁴ Ghenadie Enăchescu, Vizite canonice însoțite de note istorico-arheologice, anii 1890-1891, București, 1892, p. 26

²²⁵ Aurelian Sacerdoțeanu, Metoda alcătuirii unui studiu de istorie, în Revista Arhivelor, XI, 1976, p. 31

După desființarea școlii de ofițeri s-a înființat la Bistrița un orfelinat de băieți ai corpului didactic, cu vreo 50-60 copii.²²⁶

Din 1908 și până în 1911, la Bistrița și-a avut sediul primul Seminar Episcopal al Râmnicului, care s-a mutat apoi la Rm. Vâlcea.

Cea mai importantă ca număr, extindere și durată, a fost Societatea Acoperământul Maicii Domnului, care a funcționat la Bistrița, actul ei de fondare datând din 16 mai 1913. Societatea amintită a înființat la Bistrița o grădiniță de copii, o școală primară, o școală secundară (liceu) cu program special pentru diferite secții practice de lucrări casnice și gospodărești. Tot în cadrul societății s-a înființat la Bistrița și un seminar monahal pentru călugărițe și surori, pe care Ministerul Educației Naționale îl echivala cu liceele de stat,²²⁷

Lipsa de fonduri a societății era completată prin donații de către episcopul Vartolomeu Stănescu și Nifon Criveanu, prim mitropolit al Olteniei.

Societatea a avut și publicații pentru instruirea copiilor, cum ar fi: "Mămica", "Gândește-te bine" și "Îndrăzneții".

În 1933, în palat nu mai erau decât niște oglinzi, restul mobilierului fiind înstrăinat în sat. Cu ocazia unei călătorii de studii, Virgil Drăghiceanu spunea că prin sat, la un cârciumar a văzut patul, lavoarul, canapeaua de birou și alte lucruri ce aparținuseră domnitorilor Gh. Bibescu și Barbu Știrbei.²²⁸ Drăghiceanu ne mai informează că i s-a spus că în satul întreg se află risipit câte ceva dintre obiectele ce împodobeau cu atâta farmec mai înainte palatul domnesc de la Bistrița. Mai aflăm că în latura de apus a palatului "a fost într-o vreme arestul public".²²⁹

Societatea „Acoperământul Maicii Domnului”, cu școala sa primară, cu școala profesională și liceul teoretic de fete, încetează să mai funcționeze în 1948.

De la școlile acestei Societăți, prin sângea profesoarelor călugărițe și prin munca elevelor sale, călugărițe sau fete de prin satele Vâlcii, au ieșit profesoare, medici etc.

După 1948, aici la Bistrița a funcționat „Cooperativa Meșteșugărească Bistrița”, cu secții de ceramică, ateliere de țesut covoare, ateliere de strungărie în lemn și ateliere de cusături naționale și broderii. Covoarele cu motive naționale, broderiile, cusăturile naționale și articolele de artizanat ale atelierelor de la Bistrița făceau o mare cinste exportului românesc.

În anul 1954, Cooperativa Bistrița a funcționat cu un număr de 150 muncitoare călugărițe, repartizate pe cinci sectoare de activitate: covoare, țesături românești (vâlnice, fote), confecții, obiecte din lemn și ceramică. Producția anuală a Cooperativei a fost de 200 m² covoare lână și 500 m² covoare milaneze, acestea din urmă fiind repartizate îndeosebi la casele de odihnă din Govora, Călimănești, Olănești, etc. Cooperativa producea mărfuri și pentru magazinul profilat pe artizanat U.C.E.C.O.M. – București.

²²⁶ Melete Răuțu, Monografia eclesiasitică a județului Vâlcea, p. 30

²²⁷ Vitalie Florescu, Viața, faptele și minunile Sfântului Grigore Decapolitul de la sfânta mănăstire Bistrița-Vâlcea, Cernica, 1940, p. 48-49

²²⁸ Virgil Drăghiceanu, Monumentele Olteniei, p. 55

²²⁹ Gr. Ionescu, Istoria arhitecturii românești, Bistrița, p. 55

Cooperativa meșteșugărească de la Mănăstirea Bistrița a fost cea dintâi cooperativă de acest fel, înființată în țară, în cuprinsul unei mănăstiri.²³⁰

În 1959 încetează să mai funcționeze această cooperativă și este adusă la Bistrița Școala Profesională Specială a Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale. Și această școală continuă într-un fel tradiția cultural-artistică ce are vechime de peste 4 secole la Bistrița,²³¹ prin aceea că școala are în programa sa materiile de cultură generală și ateliere de teracotă, secție de strungărie în lemn, secție de zidărie (zugrăvi), croitorie etc. Până acum câțiva ani, la această școală au fost și fete și băieți, dar apoi a rămas numai școală pentru băieți. Fetele învățau să facă covoare naționale.

Legat de evenimente importante din istoria țării, amintim că în vara anului 1940 (la 9 iulie), a fost adus la Bistrița, din ordinul regelui Carol al II-lea, generalul Ion Antonescu. El a stat aici cu domiciliu obligatoriu până în preajma lui 6 septembrie 1940, când a luat conducerea țării. În surghiunul de la Bistrița, Ion Antonescu s-a bucurat de un tratament îngăduitor, putând să întrețină o vastă corespondență cu hitleriștii, legionarii și partizanii lui, fiind perfect informat asupra evenimentelor din țară și a situației de la Palat, unde avea agenți personali. De aici, el a stabilit legătura cu reprezentanții Germaniei hitleriste, ducând chiar tratative.²³²

În 1944, a fost adus spre păstrare la Bistrița, de către Aurelian Sacerdoțeanu, pe atunci director general al Arhivelor Statului, o parte din materialul arhivistic, cealaltă parte fiind dusă la Școala Costești.

Menționăm că la această mănăstire se mai află numai câteva maici și se oficiază serviciul religios.

În încheiere, afirmăm că în scurtul istoric al Bistriței s-au dat numai câteva aspecte din existența ei seculară și că ea a jucat un rol de primă mână în istoria națională, printre instituțiile mănăstirești.

Se preconizează ca în viitor, o dată cu construirea atelierelor²³³ pentru Școala profesională specială, în locul rămas liber, să se înființeze un centru (cu laboratoare) de restaurare a operelor de valoare (de artă).

²³⁰ I. Velcea, Cercetări economico-geografice în Oltenia subcarpatică dintre Gilort și Bistrița Vâlcii, în Probleme de geografie, vol. I, Ed. Academiei Române, 1957, p. 361

²³¹ D. Stănescu, Școala românească de la mănăstirea Bistrița, București, 1931, p. 12-13, vezi și P. Manole, Lumina Slovelor, Școala generală Costești – Vâlcea, 1973, p. 5-7

²³² Al. Gh. Savu, Dictatura regală (1938-1940), Editura politică, București, 1970, p. 383 și 442.

²³³ Va începe construirea în apropiere și a unor cămine pentru acești elevi.

2. MĂNĂSTIREA ARNOTA

Constituie un alt monument istoric și de artă de care se leagă o serie de evenimente din trecutul comunei Costești. Ea este așezată pe versantul sudic al Muntelui Arnota, ramificație a Masivului Căpățâanii. (Fig. 15)

Fig. 15: Ansamblul arhitectonic al Mănăstirii Arnota

Arnota este ctitoria și locul de odihnă veșnică al voievodului Matei Basarab, domn al Țării Românești între anii 1632-1654. După tradiția păstrată în satele din apropierea mănăstirii, alegerea locului de ridicare a ctitoriei se leagă de o întâmplare dramatică din viața lui Matei Basarab. Urmărit de o oaste turcească, Matei Basarab fuge degrabă, fiind urmat de câțiva oșteni credincioși, trece de la Târgoviște- unde se afla curtea domnească,

la Curtea de Argeș, de aici la Mănăstirea Cozia, la schitul Iezerul și în Muntele Arnota, lângă Bistrița unde- urmărit fiind de turci, s-a ascuns într-un lac cu stufăriș ce se afla acolo. Înainte de a urca aici, Matei Basarab a dat poruncă oștenilor să potcovească caii cu potcoavele puse în sens invers, derutând astfel pe urmăritori. Turcii nu l-au putut găsi și astfel domnitorul a scăpat cu viață, fapt ce l-a determinat să ia hotărârea zidirii , pe acel loc, a ctitoriei sale.

Se pare că Arnota ar fi existat într-o stare modestă de la boierii Craiovești, ctitorii mănăstirii Bistrița, rudele de sânge ale lui Matei, care ar rămâne numai înnoitor din temelie de cărămidă și piatră.²³⁴

După pisanăa unui clopot, Arnota ar fi fost construită de Matei Basarab în 1634-1635. Într-un document din 17 aprilie 1637, , domnul spune că Arnota „este făcută și întemeiată de domnia mea din temelie”. În alt document din decembrie 1643, Partenie, patriarhul Constantinopolului, afirma că Mănăstirea Arnota, „fiind învechită din vremuri neștiute și ruinată”, Matei a ridicat-o de jos, chiar din temelii, cu multe cheltuieli și osteneli”. Din acest document, ar fi vorba de o refacere a mănăstirii de către Matei Basarab.²³⁵

În urmă cu doi ani, cu ocazia sondajelor efectuate la fundațiile mănăstirii Arnota în scopul întocmirii proiectului de consolidare, s-au descoperit vestigii ale unei vechi construcții peste care se suprapune biserica lui Matei Basarab. Noile descoperiri modifică aproape integral tot ce se știa despre trecutul mănăstirii Arnota. Astfel, la 43 cm sub actuala pardoseală din lespezi de gresie, s-a descoperit o veche pardoseală, foarte roasă de pași, din cărămidă presată pe lat. Îndepărtându-se pământul de umplutură de pe această pardoseală, s-au găsit resturi de tencuială pictată, a cărei tehnică este total

²³⁴ Mănăstirea Arnota, în *Viața bisericească în Oltenia*, Anuar Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1941, p. 834

²³⁵ N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din Țara Românească I*, vol. I, p. 36

diferită de cea folosită în Țările Române (frescă pe tencuială din var cu câlți). Această tencuială pictată este formată din var cu nisip, specifică tehnicii apusene, practică și în Transilvania în secolele XIII-XV. Săpându-se mai jos, s-a descoperit la circa 70 cm sub actuala pardoseală o veche fundație a unei biserici, peste care se suprapune fundația mănăstirii de astăzi. Remarcăm ca fiind foarte interesant faptul că, spre interior, această zidărie din piatră și cărămidă – presupusă fundație – este totuși tencuială. La 1,40 metri adâncime, a apărut o pânză de apă, care a împiedicat, pentru un moment, continuarea săpăturilor. Noile săpături, ca o primă ipoteză, îi fac pe istorici să se gândească la o datare mult mai timpurie a așezării de la Arnota.²³⁶

Denumirea de Arnota vine de la arnăuții (oștenii) săi și multă vreme mănăstirea se va numi Arnăutul. Imediat după zidirea sa, Arnota a fost refăcută de cutremurul din 1636, trebuind apoi să fie reparată.²³⁷ Din porunca domnitorului, în anul 1648 au fost aduse la Arnota și reînhumate rămășițele pământești ale lui Danciu Vornicul, tatăl său, care a făcut parte din oastea lui Mihai Viteazu și a murit în 1595, la Alba Iulia. Prin aceasta, domnitorul și-a arătat respectul și recunoștința față de aceste meleaguri, pregătite a-i fi loc de odihnă după moarte, lui și întregii familii.²³⁸

Răscoalele semenilor din ultimul an al domniei, care cereau mărirea soldei, căpătată mai înainte de lupta de la Finta, purtată cu rivalul său Vasile Lupu (1655), cât și moartea soției sale Elina, i-au măcinat sănătatea. Moare la 9 aprilie 1654, într-o duminică, pe când odihnea într-un jilț, în palatul de la Târgoviște. Deși dorește să fie înmormântat la Arnota, alături de tatăl său, familia îl înmormântează la biserica domnească din Târgoviște, lângă fiu și soție.

În anul 1662, sub domnitorul Constantin Șerban, mormântul a fost jefuit, iar osemintele bătrânului voievod au fost aruncate afară. De la Târgoviște, osemintele vor fi aduse la Arnota de către Preda Brâncoveanu, bunicul lui Constantin Brâncoveanu, împreună cu piatra de marmură albă, sculptată în stil baroc, având pe ea dăltuită în partea superioară stema Țării Românești, mărginită sus de două armuri, iar jos de două tunuri; în partea inferioară și pe margini, inscripția în limba slavă (Fig. 16)

Fig. 16: Piatra de mormânt a voievodului Matei Basarab, de la Mănăstirea Arnota.

Inscripția amintită are următorul cuprins: „Aici zace Matei Basarab, cu mila lui Dumnezeu, odinioară stăpân și domn al Țării Românești, bărbat înțelept, îndurător și milostiv, întemeietor și înnoitor a multe biserici și mănăstiri, niciodată biruit, ci biruitor,

²³⁶ Dr. Ing. Dinu Moraru, I.N.C.E.R.C., București, „O interesantă descoperire arheologică, Arnota – cu mult mai bătrână”, în *Horizont*, anul VII, nr. 1711, vineri 24 mai 1974, p.6

²³⁷ Colectiv, *Istoria artelor plastice în România*, Editura Minerva, București, 1970, p.26

²³⁸ Pr. D. Cristescu, *Arnota*, Rm. Vâlcea, 1973, p.31

și a multe războaie învingător, preaslăvit, dușmanilor înfricoșat, prietenilor de folos, îmbogățitor al țării sale, cel ce cu multă bogăție și întru toate îndestulat în lină pace a domnit peste 23 de ani (sic!)?; a adormit întru domnul la cinstea bătrâneții în anul 1654”.²³⁹

În decursul veacurilor, Mănăstirea Arnota a suferit multe refaceri și unele transformări. Din forma inițială, nu se păstrează astăzi decât biserica din incintă. (Fig. 17)

Fig. 17: Mănăstirea Arnota, ctitoria lui Matei Basarab (1633-1636)

Constantin Brâncoveanu i-a adăugat acestei biserici pridvorul împreună cu mica turlă ce se află pe el și unele picturi interioare și exterioare, între anii 1695-1699.²⁴⁰

Tot Constantin Brâncoveanu o înzestreață în anul 1705 cu o admirabilă tâmplă din lemn de tei. (Fig. 18), aurită, o adevărată operă de artă care, în anul 1913 a fost demontată și transportată la București, iar azi se află la Muzeul Brâncovenesc de

la Mogoșoaia.²⁴¹

Ușa bisericii a fost adusă tot de Constantin Brâncoveanu, acest mare iubitor al culturii, artei și arhitecturii. Ea este făcută din lemn de castan, frumos sculptată cu o inscripție care glăsuiește „Această ușă a fost făcută de Constantin Brâncoveanu, vel logofăt”.

Fig. 18: Tâmpla veche a Mănăstirii Arnota, existentă la Muzeul de Artă de la Mogoșoaia (1705).

Biserica Mănăstirii Arnota este o construcție relativ mică, are structura originală cu arhitectura în stil bizantin. Are un plan trilobat, cu abside poligonale, pridvor deschis cu arcade. Cele două turlă, diferiteca înălțime, se termină cu două socluri de piatră sculptată, care susțin crucile și care se pare că sunt unicele din țară. Acoperișul bisericii este cu plăci de plumb aduse din Viena. Dimensiunile bisericii mărturisesc admirabilul simț al proporțiilor, specific artistului popular. Planul trilobat este tipul Voditei, cu simplificațiile structurale introduse în decursul anilor.

²³⁹ „M-tirea Arnota”, în „Viața bisericească în Oltenia”, Anuarul Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1941, p. 836

²⁴⁰ D. Cristescu, Arnota, p.46

²⁴¹ Mircea Popescu și Paul Petrescu, Muzeele Capitalei, Arte plastice și etnografice, Editura Științifică, București, 1966 (D. Giurescu, în aceeași carte despre Muzeul de artă de la Mogoșoaia).

Vezi și D. Cristescu, Arnota, p.25

Biserica de la Arnota e caracteristică stilului arhitectonic al secolului al XVI-lea.²⁴²

Arnota reprezintă una dintre cele mai reușite giuvaere ale străvechii noastre arte sculpturale. Bogăția ornamentelor și a împletiturilor florale de pe tâmpla bisericii uimește pe orice privitor. Ușile ei, de o grație excepțională, colonetele lucrute elegant, aurul veritabil cu care e poleită întreaga suprafață sculptată au încântat și încântă pe oricine le contemplă. Piatra de pe mormântul lui Matei Basarab, aflată în pronaosul bisericii, constituie și ea o părticică a giuverului sculptural de la Arnota. Mai amintim că pe piatra de mormânt a domnitorului se mai află sculptat un vultur cu capul întors spre stânga, soarele, luna și o mulțime de trofee.

Între anii 1852-1856, domnitorul Barbu Știrbei a dat dispoziții de dărâmare a vechilor chilii, lucrările fiind executate tot sub conducerea arhitecților Slachter și Benis, care au lucrat și la Bistrița. Mănăstirea a devenit, pe lângă un așezământ monahal, și o închisoare pentru boierii „haini”, aici fiind închiși adversarii politici.²⁴³ Același lucru l-a făcut la Bistrița și Tismana.

Arhitectura noilor construcții devine însă străină arhitecturii vechi românești și în discordanță cu cea inițială. Dintr-o catagrafie datată la 1829, reiese că împrejmuirea era de zid cu clopotniță deasupra porții, cu chilii de o parte și de alta, acoperită cu șită, iar dedesubt cu pivnițe. Biserica era albă peste tot, iar învelișul era de plumb și aramă.

Picturile murale din pronaosul bisericii sunt printre puținele opere de artă din acea vreme și care se mai păstrează până azi. Acestea îl înfățișează pe domnitor împreună cu soția sa, Elena Doamna, cu tatăl său, Vornicul Danciu și cu mama sa, Stanca. Matei Basarab poartă pe cap coroană de aur, e îmbrăcat cu caftan roșu de brocard, iar pe deasupra poartă o haină de sarasil de aur cu guler negru (Fig. 19)

Fig. 19: Matei Basarab și Doamna Elena, pictură la Mănăstirea Arnota.

1699.²⁴⁵

Istoricii de artă au remarcat originalitatea acestui tablou, arătând că nicăieri nu s-a păstrat mai bine chipul lui Matei Basarab ca aici, la Arnota.²⁴⁴

În aceste locuri lipsite de izvoare, Constantin Brâncoveanu a adus apa pe olane de pe culmea muntelui, după cum reiese dintr-o inscripție datată cu anul

²⁴² D. Cristescu, Arnota, p.17; vezi și Gh. Oprescu, Istoria Artelor plastice în România, vol. II, Editura Meridiane, București, 1970, p. 25; N. Ghika, Budești, Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia, în Bul. Com. Mon. Ist., anul XXV, fascicola71-74, partea a III-a, veacul al XVII-lea, Vălenii de Munte, 1933, p.30-31

²⁴³ Al. Odobescu, Arnota, Atheneul Român, anul II, București, 1869, p.11

²⁴⁴ Al. Odobescu, Arnota, p.13; vezi și Gh. Oprescu și alții, Istoria Artelor plastice în România, vol. II, p. 64

²⁴⁵ D. Cristescu, Arnota, p.46

Multe obiecte de cult din metale prețioase, cu inscripții de la Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu, precum și cărți, câteva icoane pictate o dată cu biserica au fost duse la București și se păstrează în Muzeul de Artă religioasă al României.

Arnota a avut și ea un fond de cărți important. Astfel, cunoscutul istoric Grigore Tocilescu a ridicat de la ctitoria lui Matei Basarab – Arnota – un număr de peste 20 de cărți, multe fiind rare, din biblioteca mănăstirii fiind depuse la Academia Română.²⁴⁶

Muzeul aflat la Arnota prezintă un interes deosebit. El conține o bogată colecție de obiecte bisericesti, icoane din secolul al XVIII-lea, ploști din aramă plumbuite în care se aducea mir de la Constantinopol, candelă dăruite de Maria Brâncoveanu, o cazanie datând din secolul al XVIII-lea și altele.

Ctitorii, alți domni și boieri, au înzestrat Arnota cu moșii, munți, vii și privilegii. Dintre moșiile aflate în județul Vâlcea amintim: Bogdănești, Dobriceni, Cucești, jumătate din Muntele Arnota, în întregime Scânteia și Neteda; la Drăgășani și Ocnele Mari avea vii. Ca privilegii primește „vinericiul” din satele Costești și Bărbătești, de la hotarul Dobricenilor și până la cel al Hurezului. Alte moșii le posedă Arnota în județul Dolj și Teleorman.²⁴⁷

La fel ca și pe moșiile mănăstirii Bistrița, țărani de pe domeniile stăpânite de Mănăstirea Arnota manifestă numeroase acte de nesupunere, după cum relatează documentele. Astfel, o poruncă domnească din 1655, prevedea „să se ia măsuri împotriva rumânilor din satele mănăstirii Arnota, careucid călugării și jefuiesc metocurile mănăstirii”²⁴⁸. În 1745, egumenul mănăstirii Arnota se plângea domnitorului Constantin Mavrocordat (1730-1769) că pe moșiile Dobriceni și Bogdănești țărani „s-au pus de au împărțit moșia de o au făcut tot părți, iar când egumenul intervine ei sar la noi cu gâlceavă, cu micu, cu mare”.²⁴⁹

O viață culturală n-a fost în această mănăstire niciodată. Un singur cărturar este cunoscut, egumenul Ștefan, care trece la Govora și ajunge în 1726 episcop al Râmnicului.²⁵⁰

La 1804, Dionisie Eclesiarhul de la Bistrița a făcut o schiță a Arnotei.²⁵¹

Mănăstirii Arnota i s-au făcut reparații în anul 1834. Într-o noapte a anului 1923, a fost incendiată de un om care venise să-i prade pe călugări, rămânând numai schelete de ziduri. Numai biserica a fost cruțată, datorită acoperișului de plumb și de aramă. Ultima restaurare i s-a făcut în anul 1935, prin subscripție publică la stăruința preotului D. Cristescu, consilier eparhial care i-a scris și un istoric.²⁵²

Drumul ce duce la Mănăstirea Arnota a fost făcut în anul 1935, de către tineri studenți, iar în anul 1936 a fost consolidat de către un detașament de 50 de soldați de

²⁴⁶ V. Tamaș, Mari biblioteci vâlcene în evul mediu, în Școala vâlceană pe coordonatele socialismului, Culegere de studii și articole, Râmnicu Vâlcea, 974, p.28

²⁴⁷ D. Cristescu, Arnota, p.46, 83 și 84

²⁴⁸ Colectiv, Istoria României, vol. III, Editura Academiei Române, București, 1964, p.72

²⁴⁹ Colectiv, Istoria României, vol. III, Editura Academiei Române, București, 1964, p.441

²⁵⁰ „Mănăstirea Arnota”, în „Viața bisericească în Oltenia”, Anuarul Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1941, p. 857

²⁵¹ D. Cristescu, Arnota, p.46

²⁵² „Mănăstirea Arnota”, în „Viața bisericească în Oltenia”, p. 837

la Regimentul I Pionieri, Craiova.²⁵³ În ultimii ani, acesta a fost amenajat foarte bine, deservind și mașinile grele de la carieră și, în același timp, pe vizitatori.

Ctitorie voievodală a lui Matei Basarab, în decursul anilor a fost amintită în multe opere. A fost consemnată în „Istoria Țării Românești” (de Constantin Cantacuzino) și în „Călătoriile” lui Paul de Alep; de ea ne amintește și Dionisie Eclesiarhul în secolul trecut. Asupra ei s-au oprit cu interes de istoric în operele lor Alexandru Odobescu, Constantin Giurescu, Nicolae Iorga, Petre Constantinescu-Iași, V. Drăghiceanu – care a asmuț-o cu „un cuib de vultur cățărât pe stancă”, D. Cristescu ș.a.²⁵⁴

Nicolae Iorga considera pe bună dreptate Arnota unul dintre cele mai reușite giuvaere ale artei noastre sculpturale, „o lumină de îndreptare și mângâiere, ca o rază pornită din sufletul luminos al strămoșilor”.²⁵⁵

De câțiva ani, starea mănăstirii Arnota s-a înrăutățit din cauza mișcărilor seismice provocate de exploziile în cariera de calcar aflată în apropiere, precum și din cauza umezelii generate de amplasarea ei pe o mlaștină. Este amenințată de degradare. S-au făcut numeroase apeluri pentru a se lua măsuri de salvare a ei, de către numeroase publicații: „Magazin istoric”²⁵⁶, „Scânteia”²⁵⁷, „România pitorească”²⁵⁸, „Orizont”²⁵⁹ și într-unul din numerele revistei „Contemporanul”. D. Almaș și Ion Scurtu, în cartea „Turism cu manualul de istorie”, arătau că Arnota „este unul din monumentele de valoare, care trebuie să se afle în atenția restauratorilor”.²⁶⁰

Institutul de cercetări în construcții (I.N.C.E.R.C.) București a elaborat documentația pentru salvarea mănăstirii. S-a realizat o fundație specială, care preia solicitările seismice și le neutralizează.

În anii șaptezeci au început lucrările de restaurare ale Arnotei și s-a pornit cu consolidarea temeliei. Lucrările de restaurare ale acesteia au durat mai mulți ani. Dar merită orice osteneală pentru această ctitorie voievodală, o construcție relativ mică, sobră, expresia unei armonii care încântă ochiul, de dimensiuni care mărturisesc admirabilul simț al proporțiilor, specific artistului popular. Bogăția ornamentelor și a împletiturilor florale uimesc pe orice privitor.

3. BOLNIȚA BISTRIȚEI

Este singura ctitorie ce ne-a rămas de la Craiovești, datând de la sfârșitul secolului al XV-lea. Ea se află în imediata apropiere a mănăstirii Bistrița²⁶¹ (Fig. nr. 23)

²⁵³ D. Cristescu, Arnota, p.10-12

²⁵⁴ Nicolae Nicolaescu, Furia pietrelor de la Arnota, Magazin istoric, anul IV, nr. 11 (44), noiembrie 1970, p.37-39

²⁵⁵ Nicolae Nicolaescu, Furia pietrelor de la Arnota, p.37-38; vezi și N. Iorga în Istoria Românilor în chipuri și icoane

²⁵⁶ Nicolae Nicolaescu, Furia pietrelor de la Arnota, p.37-39

²⁵⁷ Mihai Dumitrescu, Două monumente vestite din Oltenia solicită respect și grijă, Scânteia din 20 august 1972

²⁵⁸ Seisme la Arnota, România pitorească, nr. 9/1972, p.23

²⁵⁹ Ing. Dinu Moraru, Arnota va fi salvată, în Orizont, supliment social-cultural, august 1973, p.20

²⁶⁰ D. Almaș și I. Scurtu, Turism cu manualul de istorie, Editura pentru turism, București, 1973, p.268

²⁶¹ Nicolae Ghica-Budești, Evoluția arhitecturii în Oltenia și Muntenia, partea a II-a, vechiul stil românesc din veacul al XVI-lea, Vălenii de Munte, 1931, p. 12. Autorul arată că paraclisul mănăstirii Bistrița este clădit de Barbu Craiovescu, călugărit sub numele de Pahomie în 1495 sau 1517. Vezi și Al. Odobescu, Schiturile și moaștele

Nu avem documente pentru a preciza numele ctitorului și anul zidirii, dar prezența chipului lui Barbu Craiovescu, pictat pe un perete al Bolniței, a făcut pe toți cercetătorii să creadă că a fost zidită de el. (Fig. 20)

Fig. 20: Biserica Bolnița de la mănăstirea Bistrița, ctitorie a boierilor Craiovești

E o bisericuță mică de zid, de 11 m lungime și 4 m lățime. Se compune dintr-un naos pătrat, cu altarul rotunjit în interior și poligonul în exterior; pronaosul lipsește și pridvorul pe stâlpi din fața bisericii este din altă epocă, probabil de la vornicul Șerban Cantacuzino, care ste pomenit aici, într-o inscripție cu data de 1710 și al cărui chip este zugrăvit, cu doamna sa Adriana, pe peretele din stânga ușii. Bolta bisericii este în formă de cilindru și fără turlă, ceea ce ar fi un indiciu de vechime mare, căci îi dă o asemănare cu Cotmeana. Construcția este din piatră, bolovani de munte cu cărămidă pe alocuri, însă acestea sunt așezate fără regulă și fără fâșiile alternante din veacul al XV-lea. Exteriorul este astăzi acoperit cu o tencuială groasă. Dispoziția panului, cu naosul pătrat și cu bolta cilindrică, care probabil la origine era vizibilă în fațada principală sub forma unui fronton rotunjit, care astăzi este ascuns, ne arată că principiile constructive ale acestui mic monument sunt în legătură cu acelea din veacul al XIV-lea. Forma rotunjită a altarului nu este un semicerc, ci o curbă mai adâncă. Pridvorul, zugrăvit, după inscripție, pe la 1710, arată că este dintr-o altă epocă decât biserica. Probabil că acest pridvor a fost clădit în locul altuia sau în locul unui pronaos mai vechi.²⁶²

În interiorul bisericii aflăm un tablou votiv reprezentând pe Barbu Craiovescu și pe soția sa Neagoslava.

mănăstirii Bistrița din Vâlcea, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, I, 1908, p.106, unde spune că Barbu Craiovescu a zidit bolnița odată cu mănăstirea Bistrița.

²⁶² Nicolae Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii în Oltenia și Muntenia, partea a II-a, vechiul stil românesc din veacul al XVI-lea, Vălenii de Munte, 1931, p. 12*

Fig. 21: Barbu Craiovescu – ctitorul Bistriței și soția sa Neagoslava – pictură de la biserica Bolnița

Barbu Craiovescu (în călugărie purtând numele de Pahomie) apare cu părul și cu barba albă, mare, și alături de el soția sa, în costum vechi, dar cu numele șters; amândoi ctitorii țin în mână bisericuța.

Ușa de la intrare este frumos sculptată, din vremea lui Matei Basarab.²⁶³

După părerea unor cercetători, tabloul votiv reprezentându-l pe Barbu Craiovescu și soția sa Neagoslava, ar data dinainte de călugărirea lor.²⁶⁴

4. BISERICUȚELE DIN PEȘTERĂ

Munții calcaroși ai comunei Costești au numeroase peșteri. Într-una din aceste peșteri numită Peștera Liliiecilor sau Peștera Sfântul Grigore Decapolitul se află două bisericuțe, una „la întuneric”, iar cealaltă „la lumină”.

Tradiția ne spune că aici, în peșteră, a fost primul altar de închinăciune de la Bistrița.²⁶⁵

Prima dintre aceste bisericuțe, cea de piatră, este lungă de 5 m și lată de 2,5 m. Aici se păstrau moaștele Sfântului Grigore Decapolitul și obiectele mai de preț ale mănăstirii. Altarul și intrarea sunt despărțite și conturate prin zid de cărămidă. Această biserică poartă hramul „Intrarea în biserică” (Ovidenia) – 21 noiembrie. În partea dreaptă, la intrarea în bisericuță, se află chilia sihastrului, cioplită în stâncă. Sihăstria aceasta este socotită una dintre cele mai vechi așezări bisericesti de la noi din țară.²⁶⁶

Moaștele se găseau în biserică și în vremea lui Radu Vodă Mihnea (1611-1616 și 1620-1623). Acest voievod a vizitat peștera și a făcut un coșciug din lemn pentru Grigore Decapolitul.²⁶⁷

Bisericuța Ovidenia a fost zidită în anul 1633, de Mitropolitul Teofil. Acesta fusese egumen la Bistrița, episcop de Râmnic și, în cele din urmă, a ajuns mitropolit. El a zidit această biserică ca o prețuire pentru Bistrița și pentru că peștera îl salvase de la moarte într-o vreme de primejdie.²⁶⁸

²⁶³ Al. Odobescu, Schiturile și moaștele mănăstirii Bistrița din Vâlcea, în Bul. Com. Mon. Ist., I, 1908, p.102

²⁶⁴ Al. Efreș, Pictura interioară din paraclisul Mănăstirii Bistrița – Vâlcea, Bul.Mon.Ist., anul XLI, nr. 3, 1972, p.69

²⁶⁵ Pr. D. Bălașa, Sihăstriile Ovidenia și Sfinții Îngeri, Mitropolia Olteniei, IX, nr. 9-10, septembrie-octombrie, Craiova, 1957, p.663

²⁶⁶ Virgil Drăghiceanu, Monumentele Olteniei, în Bul. Com. Mon. Ist, XXVI, fasc. 76 (aprilie-iunie), 1933, p.56

²⁶⁷ Pr. D. Bălașa, Sihăstriile Ovidenia și Sfinții Îngeri, Mitropolia Olteniei, IX, nr. 9-10, septembrie-octombrie, Craiova, 1957, p.663

²⁶⁸ Pr. D. Bălașa, Sihăstriile Ovidenia și Sfinții Îngeri, Mitropolia Olteniei, IX, nr. 9-10, septembrie-octombrie, Craiova, 1957, p.663

Ctitoria lui Teofil s-a deteriorat din cauza umidității peșterii și a fost reparată de Macarie Ieromonahul la 1737. O altă reparație, dar de mai mică însemnătate, și pictura i s-au făcut la începutul secolului al XIX-lea, de către egumenul mănăstirii Gavriil, care a scris și o pisanie, în care apar numai anii 18... Acesta a fost egumen la Bistrița între anii 1830-1833.

În bisericuță, aproape de intrare, sunt două chipuri de ctitori: Daniil egumenul și Macarie egumenul. Acesta din urmă a fost la Bistrița între anii 1742 și 1743.²⁶⁹

A doua bisericuță este cea din cărămidă, mai mare decât prima. Are hramul Sfinții Îngeri și este așezată la intrarea peșterii care se deschide spre prăpastie. Este acoperită cu șită, având altarul în semicerc și trei ferestre. Naosul este pătrat. Nu se cunoaște precis când a fost construită, probabil că odată cu cealaltă, de către Teofil, episcopul Râmnicului, și a fost refăcută la 1732.²⁷⁰

Pictura bisericii a fost refăcută între 1781-1782. Fiind distrusă de un incendiu, a fost reînnoită între 1828-1831.²⁷¹

În biserică se află și câteva chipuri de ctitori: Ștefan arhimandrit, egumenul Bistriței, Grigore ieromonah proegumen, Daniil din Peșteră (1781-1782).

Unele îmbunătățiri au fost aduse celor două sihăstrii în anii 1944-1945, de către călugării Inochentie Hățiș și Varvara Greabu.²⁷²

CU privire la rolul peșterii Sfântului Grigore Decapolitul și a altor peșteri, amintim că mănăstirea Hurez, în vremuri de restriște, își ascundea aici tezaurul, odoarele și scrisorile.²⁷³

Scriitorul alexandru Vlahuță ne-a lăsat cea mai frumoasă descriere a acestor bisericuțe în „România pitorească”, lucrarea lui cea mai de seamă.

²⁶⁹ Pr. D. Bălașa, Sihăstriile Ovidenia și Sfinții Îngeri, Mitropolia Olteniei, IX, nr. 9-10, septembrie-octombrie, Craiova, 1957, p.664

²⁷⁰ A. Sacerdoțeanu, Inscriptii și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 5

²⁷¹ Pr. D. Bălașa, Sihăstriile Ovidenia și Sfinții Îngeri, Mitropolia Olteniei, IX, nr. 9-10, septembrie-octombrie, Craiova, 1957, p. 665

²⁷² Pr. D. Bălașa, Sihăstriile Ovidenia și Sfinții Îngeri, Mitropolia Olteniei, IX, nr. 9-10, septembrie-octombrie, Craiova, 1957, p. 666

²⁷³ Ion Ionașcu, Contribuții la istoricul Mănăstirii Hurez, p. 34 și 44.

5. BISERICA GRĂMEȘTI

Este cea mai veche biserică a satului Costești, din câte se mai păstrează în forma lor de la început. Este interesantă atât prin felul construcției din lemn, cât și prin trecutul ei, fiind ridicată de Mitropolitul Ștefan (+1668), cel cu metnia de la Bistrița, devenind ctitor și la Bălăneștii Horezului. Datorită acestui fapt, biserica a fost foarte mult cercetată de specialiști ca: Ghika-Budești, Drăgiceanu și alții. Citind numele pisarului inscripției aflăm e întâiul preot slujitor. Pe peretele sudic al bisericii și la altar, în exterior, aflăm o serie întreagă de însemnări funerare. Icoanele împărătești și prăznicarele, care s-au menținut până în zilele noastre, toate rămase de la Mitropolitul Ștefan, ctitorul bisericii, astăzi nu mai sunt la locul lor. Aceste icoane au fost executate foarte îngrijit și cu un colorit minunat.²⁷⁴

Inscripția săpată în lemn la intrare, în traducere, prezintă următorul cuprins: „cu voia Tatălui, și cu ajutorul Fiului, și cu săvârșirea Sfântului Duh, acest sfânt hram dumnezeesc l-a ridicat în slava și cinstea Adormirii Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, cu trudă, Arhiepiscopul și Mitropolitul chir Ștefan. S-a zidit din temelie până la săvârșire, în zilele lui io Grigore Voevod, în anul 7173 (1664). Am scris eu popa Stan.”²⁷⁵

Simplitatea planului și, în general, a liniilor arhitecturii interioare se reflectă și în formele exterioare la biserica de la Grămești. Ea are înfățișarea unei case de locuit (Fig. 22) și este una dintre cele mai vechi biserici de lemn ce ni s-au mai păstrat în țară. Nu are, în afară de forma poligonală a părții dinspre răsărit, unde se află altarul, și de crucile care marchează, în locul obișnuitelor „săgeți”, vârfurile coamei învelitorii, nici un alt semn exterior care să o deosebească prea mult de o casă. Ridicată pe o fundație din piatră zidită cu mortar, prin intermediul căreia se face adaptarea firească a clădirii de lemn la terenul ușor accidentat, ea este precedată, spre apus, unde se găsește intrarea, de un pridvor la care se ajunge pe o scară lăturalnică. În contrast cu pridvorul, scund ca o prispă de casă, cele trei încăperi rituale, pronaosul, naosul și absida, sunt monumentalizate prin acoperirea lor cu bolți în leagăn, care totuși abia atinge o înălțime de 4 m la cheie.

²⁷⁴ A. Sacerdoțeanu, Inscriptii și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 10

²⁷⁵ A. Sacerdoțeanu, Inscriptii și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 10; vezi și N. Ghika-Budești, Câteva biserici de lemn din Oltenia, Bul. Com. Mon. Ist, XIX, 1926, p. 10

Fig. 22: Biserica Grămești (1664)

La biserica de la Grămești observăm cumpătare în formă și dimensiuni, se oglindește de asemenea modestia, dar și priceperea cu care meșterul popular a reușit să realizeze opere valoroase chiar cu mijloace extrem de reduse.²⁷⁶

Biserica de la Grămești are bârnele încheiate cu cuie de lemn, stâlpii de la pridvor sunt legați prin bârne tăiate în acoladă, în felul arcadelor. Brâul de la mijloc, ce se află la alte biserici, aici lipsește. În schimb, cornișa pe care se ridică acoperișul țuguat, imită cornișa de cărămizi în zimțuri, numai din spirit de podoabă și imitație, fără nici o nevoie organică rezultată din modul de a se lucra al lemnului.²⁷⁷

Deși are o vechime de peste trei secole, biserica de la Grămești se află în stare bună și în ea se desfășoară serviciul religios de către preotul Ovidiu Mureșan. Se bucură de o mare atenție din partea vizitatorilor. Are un cimitir ce se întinde pe o suprafață de 800 mp. Este unul din principalele monumente istorice ale comunei Costești.

6. BISERICA ȚIGĂNIA (DE LA PĂR)

Se află în satul Bistrița. Este destul de veche, datând din anul 1689, și n-a suferit modificări în zidărie. Pictura ei este mai nouă. Din pomelnicul ei, publicat în anul 1936 de preotul Th. Bălășel (un manuscris din 1798 al lui Dionisie Eclesiarhul), lipsesc foile cu numele ctitorilor. Ușa bisericii face pereche cu ușa de la biserica Arnotei și după câte se spune, au fost ale vechii biserici a mănăstirii Bistrița. Se mai numește și „biserica de la Păr”.²⁷⁸

²⁷⁶ Gr. Ionescu, Istoria arhitecturii în România, vol. I, Editura Academiei Române, București, 1963, p. 296

²⁷⁷ V. Drăghiceanu, Vechea biserică de lemn din Grămești – Vâlcea, în Bul. Com. Mon. Ist., anul III, 1910, p. 112

²⁷⁸ V. Drăghiceanu, Vechea biserică de lemn din Grămești – Vâlcea, în Bul. Com. Mon. Ist., anul III, 1910, p. 112

Fig. 23: Biserica Țigănia, zisă și biserica de la Păr (1689)

Are formă de navă, acoperită cu șindrilă. A fost construită de Pârnu Cantacuzino logofătul și Paisie, arhimandritul mănăstirii Bistrița, după cum s-a mai arătat, la 1689. Acest lucru reiese clar din inscripția aflată la intrare: „... am rădicat zidind casa aceasta noi robii tăi, Pârnu Cantacuzino logofăt și Paisie arhimandritul Bistriții... august dni leat 7197 (1689)”²⁷⁹

Probabil să fi fost reparată între anii 1775 – 1776 (data unui pomelnic).²⁸⁰ În timpul domnitorului Nicolae Mavrocordat, la 1788, sub episcopul de Râmnic Filaret, egumen fiind la Bistrița Nectarie, s-a reparat și zugrăvit de către zugravul Ion Pop Tudor, fapt ce reiese din inscripția pictată la interiorul bisericii.²⁸¹

Astăzi biserica este deschisă cultului religios de către preotul Ion Mladin și are în apropiere un cimitir. În 2012 au început lucrările de restaurare ale acestei biserici.

7. BISERICA FOSTULUI SCHIT DE SUB PIATRĂ (44 DE IZVOARE)

Biserica satului Pietreni, fost schit, se mai numește și „De Sub Piatră” sau „44 de Izvoare” a fost zidită în anul 1701 de către Ștefan Ieromonahul, ajuns apoi egumen al mănăstirii Bistrița, care a mai ridicat și biserica fostului schit Păpușa.

Zidirea acestei biserici s-a făcut pe locul alteia mai vechi, căci după cum spune Ștefan în predoslovie pomelnicului, este ctitor nou, împreună cu ieromonahii Epifanie și Nicodim. Așa se explică și faptul că Odobescu găsisse acolo obiecte de cult purtând data 1694. Va fi fost deci, mai înainte, o biserică din lemn, care la 1701 a trebuit refăcută.²⁸²

Din inscripția aflată la intrare aflăm anul construirii acestei minunate biserici de zid: „Acest sfânt hram s-au ridicat întru laudă lui Dumnezeu și cinstea sfântului său Nicolae și s-au zidit cu toată nevoița de smeritul chir Ștefan ieromonah, egumen ot Bistrița, ajutorând și Epifanie ermonah, Nicodim ermonah, întru veșnică pomenirea lor, Domnul și stăpânitorul țării fiind Constantin Brâncoveanu Basarab voevodul leat 7209 (1701)”²⁸³

²⁷⁹ V. Drăghiceanu, Vechea biserică de lemn din Grămești – Vâlcea, în Bul. Com. Mon. Ist., anul III, 1910, p. 112

²⁸⁰ N. Stoicescu, Bibliografia localităților și monumentelor feudale din Țara Românească I, vol. I, p. 678

²⁸¹ A. Sacerdoțeanu, Inscriptii și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 13

²⁸² A. Sacerdoțeanu, Pomelnicul Schitului Pietreni, Mitropolia Olteniei, anul XXIV, nr. 1-2, ianuarie, Craiova, 1972, p. 105

²⁸³ A. Sacerdoțeanu, Inscriptii și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 11

Apar aici și portretele ctitorilor: Ștefan egumenul Bistriței, Grigore proegumen al Bistriței, Lavrentie ermonah, Gherman ermonah și eclesiarh al Bistriței, Popa Pătru Schiteanu.²⁸⁴

Înainte de 1763, probabil în timpul războaielor turco-austriece, când episcopul Climent o înzestrea cu cărți, biserica a fost descoperită și jefuită de turci, încât a fost nevoie de o adevărată resaurare și înzestrare, cum se arată în pomelnic. Refacerea picturii a avut loc mai târziu, la 1779, de către Grigore proegumen al mănăstirii Bistrița, împreună cu Gherman eclesiarh și Lavrentie monah, purtător de grijă fiind popa Pătru Schiteanu, cum se arată în inscripția pictată, învrednicindu-se cu aceasta Efrem zugravul.

În anul 1784 a fost nevoie de o nouă acoperire a bisericii, când averea ei se îmbogățește cu odăjdii și cărți. Cum acoperișul de șindrilă dura 40-50 de ani, va fi refăcut în 1831.

Pomelnicul schitului, care ne dă aceste informații, constituie o adevărată cronică.²⁸⁵

Biserica este un monument istoric simplu, scund, fără turlă, cu un acoperiș de șindrilă.

Fig. 24: Schitul 44 de Izvoare din Pietreni (1701)

Biserica de la Pietreni a fost găsită în anul 1935 de Aurelian Sacerdoțeanu în stare foarte rea. Ulterior a fost refăcută, încât astăzi (1977) în ea se oficiază cultul religios de către preotul Fulga Dumitru și cântărețul Rădescu Nicolae.

Restaurarea bisericii fostului schit a fost finalizată în anul 2011 și în prezent serviciul religios este oficiat de către preotul Ion Mladin.

Cimitirul bisericii se află puțin mai departe (spre sud) și provine de la un lot de pământ cu o suprafață de 1500 mp, primit de biserică în 1864. Aici a fost construită cu ajutorul sătenilor și o capelă.

Biserica amintită și locurile pitorești din apropiere, merită a fi vizitate.

Mai amintim că lângă biserică se află și bazinul în care a fost captată din cele 44 izvoare apa potabilă pentru nevoile locuitorilor din Pietreni, Văratici și Costești.

²⁸⁴ A. Sacerdoțeanu, *Inscripții și însemnări din Costești-Vâlcea*, extras din *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXVIII, București, 1937, p. 11

²⁸⁵ A. Sacerdoțeanu, *Pomelnicul Schitului Pietreni, Mitropolia Olteniei*, anul XXIV, nr. 1-2, ianuarie, Craiova, 1972, p. 105

8. BISERICA PĂPUȘA

Are o așezare pitorească, pe un pisc de piatră la poalele Muntelui Arnota, pe partea stângă a râului Bistrița, în fața mănăstirii cu același nume. A fost construită de Ștefan, starețul Bistriței, în anul 1712.

Biserica fostului schit Păpușa (Eleonul) are hramului Sfântul Grogore Decapolitul. Probabil a fost făcută mai întâi de boierii Craiovești, la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, iar între anii 1711-1712 să fi fost refăcută de Ștefan, egumenul mănăstirii Bistrița. A fost metoh al mănăstirii Bistrița.²⁸⁶

Fig. 25: Biserica Păpușa din Bistrița (1712)

Inscripția de la intrarea bisericii are următorul conținut: „Sfânta biserică aceasta din temelia ei zidită iaste, întru cinste și pohta la Sfântului Grigore Decapolitul, de robul lui Dumnezeu chir Ștefan egumen, ot Bistrița, ajutorându și alți frați cu ce s-au îndurat, ca în veci să aibă bună pomenire, în zilele bunului credincios io Constantin Voievod, leat 7220 (1712)”.²⁸⁷

În interior se află o altă inscripție care spune: „.... și nastavnic fiind cuv. Chir Ștefan sfintei lavre Bistriți și s-au zugravit la leat 7220 (1712)”.²⁸⁸

Arhitectura bisericii Păpușa este foarte simplă, fără arcaturi și panouri, ci numai un simplu brâu în formă de tor, care o încinge de jur împrejur. Partea cea mai importantă este turla, cu plan octogonal, ridicată pe o bază cubică înaltă. Decorația ei este cu arcade în semicerc, amintind mult de turla bisericii de la Arnota.²⁸⁹ Biserica mai are și o mică tindă pe stâlpi.

În biserică sunt zugrăviți Constantin Brâncoveanu cu Doamna Maria, Constantin – unul din fii săi și una din fiicele lor, Safta, care a fost soția vornicului lordache Crețeanu. În tindă sunt portretele lui jupân lordache Vel Postelnic și al lui jupân Andronache, care au contribuit la zugrăvirea bisericii.²⁹⁰

Pomelnicul bisericii a fost văzut de Alexandru Odobescu, care credea să fi fost scris încă de la zidire, iar în el, printre alții, erau trecuți, în parte și neamul Doamnei Maria, soția lui Constantin Brâncoveanu.²⁹¹

²⁸⁶ N. Stoicescu, Bibliografia localităților și monumentelor feudale din Țara Românească I, vol. I, p. 472

²⁸⁷ A. Sacerdoțeanu, Inscriptii și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 12

²⁸⁸ A. Sacerdoțeanu, Inscriptii și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 12

²⁸⁹ N. Ghika, Budești, Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia, partea a IV-a, Schitul Păpușa, în Bul. Com. Mon. Ist., anul XXIX, fascicula 87-90, 1930, p. 68

²⁹⁰ Al. Odobescu, Schiturile și moaștele mănăstirii Bistrița din Vâlcea, în Bul. Com. Mon. Ist., I, 1908, p.103

²⁹¹ Al. Odobescu, Schiturile și moaștele mănăstirii Bistrița din Vâlcea, în Bul. Com. Mon. Ist., I, 1908, p.103

Acum 80 ani, pomelnicul bisericii Păpușa, cu o frumoasă scriere, a fost văzut de către Aurel Sacerdoțeanu, dar în prezent nu știm dacă se mai păstrează pe undeva.²⁹²

În muzeul de Artă al României aflăm picturi cu imaginea bisericii Păpușa, făcute de pictorii Szatmarz și Trenk.²⁹³

Astăzi biserica deservește satul Bisrița, serviciul religios fiind oficiat de preotul Ion Mladin. Are și un mic cimitir lângă.

9. BISERICA CIOROBEȘTI

Se află în cătunul Ciorobești din satul Pietreni. A fost zidită în anul 1750 de către egumenul Antonie de la mănăstirea Bistrița.

Inscripția bisericii are următorul conținut: „Această sfântă și dumnezeiască biserică întru carea să cinstește și să prăznuiește Ovedenia prea Sfintei de Dumnezeu Născătoare și pururea Fecioara Maria, care din temeliile iastă zidită de bunu gându și cu toată cheltuiala Sfinției sale chir Antonie igumenul Bistriței, în zilele Prealuminatului domn Io Grigore Voievod, la curgerea anilor, cu blagoslovenia pre Sfinției sale iubitorului de Dumnezeu părintelui nostru chir Grigori episcopul Râmnicului Noului Severin, părintele proigum Bistriți, 7258 (1750) August 12 dni”.²⁹⁴

La această biserică aflăm și portretele ctitorilor Popa Nicolae, chir arhimandrit Antonie egumenul Bistriței, chir Elarion proegumenul Bistriței și Ionichie monah.

În afară de indicațiile inscripției, nu se mai cunoaște nimic asupra bisericii. Pomelnicul bisericii a fost scris între anii 1869-1876 și nu aduce nicio lămurire în plus cu privire la biserică. Este un pomelnic sătesc mai nou și nu ctitoricesc și a fost publicat integral de către Aurelian Sacerdoțeanu în anul 1933, fiindu-i pus la dispoziție pe atunci de către tânărul preot C. Constantinescu, parohul bisericii.²⁹⁵

Hramul bisericii este „Intrarea în Biserică”. Cimitirul bisericii este de la 1864 și are 1000 mp. Și în această biserică se oficiază serviciul religios, de către preotul Ovidiu Mureșan.

²⁹² A. Sacerdoțeanu, *Inscripții și însemnări din Costești-Vâlcea*, extras din *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXVIII, București, 1937, p. 12

²⁹³ N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din Țara Românească I*, vol. I, p. 519

²⁹⁴ A. Sacerdoțeanu, *Inscripții și însemnări din Costești-Vâlcea*, extras din *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXVIII, București, 1937, p. 10

²⁹⁵ A. Sacerdoțeanu, *Pomelnicul bisericii Ciorobești din Costeștii Vâlcei*, în *Arhivele Olteniei*, XII, 1933, p. 242-247

10. BISERICA GRUȘETU

A fost în trecut biserica propriu-zisă a satului Costești și se află în cătunul Grușetu, pe valea Jidovii. Este construită din lemn și tencuită.

Fig. 26: Biserica Grușetu, Costești (1801)

S-a clădit înaintea de octombrie 1801, pe vremea lui Alexandru Moruzi voevod. Crucea din curtea bisericii a fost pusă în 1820.

Satul Costești a avut însă biserică și înainte de această dată. În pomelnicul bisericii, de la 1804, publicat de A. Sacerdoțeanu în anul 1933, șirul domnilor începe chiar cu Matei Basarab. Se presupune ca a existat o biserică în Grușetu încă de atunci. Dintr-o

însemnare pe o Evanghelie se dovedește precis că la 1751 exista o biserică din lemn.²⁹⁶

Satul a mai avut o biserică de lemn și în Munteni, la curțile așa-zisilor boieri Cucești, care după tradiția orală s-ar fi aflat acolo unde se varsă Valea Dealului în râul Costești. Valea a ros pământul și a făcut râpă, năruind biserica. Oase din vechiul cimitir erau scoase afară de torent. Nu se poate ști dacă actuala biserică din Grușetu a fost mutată de la Munteni. Poate că pe vreuna din bârne există o inscripție veche, care ar putea să dea explicație la această întrebare. Când s-a făcut tencuirea bisericii, pe vremea preotului Matei Grigorescu, s-a făcut și pridvorul care este în prezent. Clopotnița este mai nouă, fiind zidită și pictată între 1840 și 1843 de Constantin și Gheorghe zugrăvi.²⁹⁷

Ion Gh. Duca, fiind ministru al Instrucțiunii Publice, a ridicat câteva icoane dintre cele mai bune din această biserică.²⁹⁸

Din alt pomelnic al bisericii Grușetu-Costești, publicat în anul 1964 în Mitropolia Olteniei (3-4) de Aurelian Sacerdoțeanu, aflăm noi date cu privire la această ctitorie. Biserica a trebuit să fie șindrilită din nou în 1834. Atunci s-a luat hotărârea să se procure și clopot. Biserica a fost înzestrată cu obiecte și vase de cult, cu odăjdii, cărți și steag. Aflăm de asemenea despre dania unui negustor de cuie din Horezu.

Dar pomelnicul amintit mai arată ceva. Se vede că Dionisie Eclesiarhul, care a avut ședere mai îndelungată la mănăstirea Bistrița crease aici o școală de caligrafi.

Biserica din Grușetu a avut un cimitir în apropiere. O vreme (câteva zeci de ani) biserica a fost părăsită, serviciul religios pentru locuitorii satului făcându-se în biserica din centrul comunei, constrită acum aproape 75 de ani. În urmă cu vreo 40 ani a fost

²⁹⁶ A. Sacerdoțeanu, Inscriptii și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 7; vezi și Pr. I. Popescu-Cilien, Biserici, târguri și sate din județul Vâlcea, Ramuri, Craiova, 1941, p. 37

²⁹⁷ A. Sacerdoțeanu, Inscriptii și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 7

²⁹⁸ A. Sacerdoțeanu, Inscriptii și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 7

șindrilită din nou, dar înăuntru nu mai era nimic. A fost restaurată recent, lucrările fiind finalizate în 2010 și redată serviciului religios și reprezentând un obiectiv de atracție turistică în plus al comunei. Are hramul „Adormirea Maicii Domnului”.

Fig. 27: Pictură de la biserica Grușetu-Costești (exterioară), reprezentându-l pe Sfântul Mucenic Gheorghe ucizând balaurul

11. BISERICA SĂCĂTURI

Biserica veche de la Săcături – satul Costești – a fost construită din zid în anul 1803, de către părintele arhimandrit Constantin Bistriceanu, egumen al mănăstirii Bistrița.²⁹⁹

Actuala biserică a fost ridicată pe locul celei vechi, ajunsă în paragină, între anii 1912-1919. Inscricția bisericii vechi s-a păstrat, fiind pusă afară, spre nord, în peretele de la altar. Crucea din curtea bisericii vechi a fost spartă și băgată în temelile celei noi, bucăți din ea putând fiind văzute în unele locuri din această temelie. După mărturisirile celor care au vazut-o, la biserica veche mai era o piatră cu inscripție, pe care a spart-o zidarul și a pus-o în temelie. Bucata cu anul inscripției a fost pusă în afară, la amvon, spre sud și pe ea se poate citi anul 7176 (1668). Probabil că aceasta este data bisericii celei mai vechi, care a fost, după cum s-a mai arătat, tot din zid. Altfel nu ne putem explica inscripția ei din piatră. Inscricția bisericii vechi are următorul cuprins: „Această sfântă biserică, unde se prăznuiește hramul Adormirii Nascătoarei de Dumnezeu, s-a zidit din temelie în zilele Prea-înălțatului Domnul Io Costandie Peloponesiotul, igumenul mănăstirii Bistriții, întru a sa veșnică pomenire, la leat 1803, August 21.”³⁰⁰

În această biserică se desfășoară seveciul religios (1977) de către preotul Ion Constantinescu și cântărețul Puică Haralambie. Astăzi (2012), aici slujește preotul Ovidiu Mureșan, care face slujbă prin rotație la bisericile Săcături, Grămești și Ciorobești.

Cimitirul bisericii Săcături, aflat în imediata apropiere, are o suprafață de 1200 m și a fost dat bisericii prin împroprietărirea din 1864.

Mai menționăm că această biserică deservește locuitorii din Costești (cătunul Săcături) și pe cei din cătunul Mlăci (satul Văratici).

²⁹⁹ A. Sacerdoțeanu, Inscricții și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 8; vezi și Pr. I. Popescu-Cilieni, Biserici, târguri și sate din județul Vâlcea, Ramuri, Craiova, 1941, p. 38

³⁰⁰ A. Sacerdoțeanu, Inscricții și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 8

12. BISERICA NOUĂ DIN COSTEȘTI (1937)

Temelia acestei biserici a fost pusă în anul 1913, luna septembrie 1, de către episcopul Râmnicului Ghenadie Georgescu, paroh fiind preotul Nicolae Sacerdoțeanu și inițiatori C. Angelescu, Gh. Bălintescu și Nicolae Huidu.

Construcția bisericii s-a terminat în anul 1937, sfințindu-se de episcopul D. D. Vartolomei al Eparhiei Noului Severin, în ziua de 15 august 1937, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, paroh fiind preotul Ion Angelescu, epitropi Severian Constantinescu, Ioachim Popescu și Anton Stoicănescu. Din inscripția aflată la intrare, deasupra ușii, mai aflăm și alte nume: Simion Cîrstan (constructor), Ștefan Emil Pantel și C. Iliescu din Rm. Vâlcea, pictori, și Chiriac N. Stoican, casier.

Preot la această biserică a fost Constantin T. Constantinescu, născut în anul 1906, în Costești-Vâlcea, hirotonit în anul 1930, licențiat în teologie. Cântăreț bisericesc este Pistol Gheorghe din Pietreni.³⁰¹

Au mai desfășurat activitate la această biserică: preot Ioan Angelescu, născut în anul 1896 în Bodești-Vâlcea, hirotonit în anul 1918, licențiat în teologie, fost paroh, a rămas onorific, optând pentru învățământ. Cântăreți: Gh. Puică, născut în 1891, care a făcut școala de cântăreți și a fost numit în 1911, Ion Stănescu, născut în anul 1911, care a terminat școala de cântăreți și a fost numit în anul 1917.³⁰²

Biserica din Ferigile a avut și o casă parohială, o construcție din zid acoperită cu țiglă, ridicată în anul 1926. În ea se află astăzi dispensarul comunei Costești. Cimitirul acestei biserici, acolo unde în anii 2000 a fost construită o capelă din lemn, se află în Ferigile și a fost dobândit prin legea de la 1881, având o suprafață de 5000 mp.³⁰³

13. BISERICA VĂRATICI – O BISERICĂ DISPĂRUTĂ

Biserica din Văratichi nu mai există de peste 50 ani, ce se mai poate vedea fiind doar locul unde a fost biserica, unde acum este o troiță și pietre din fosta clopotniță.

Aceasta era o biserică joasă, construită din lemn, ca o casă de locuit, cu clopotniță separată, ca la Grușetu.

Fig. 29: Biserica din satul Văratichi (1818)

Această biserică avea forma din imagine, datând din 1818, cu amvonul adăugat mai târziu. De fapt, această

³⁰¹ Costești, Din viața bisericească în Oltenia, p. 708

³⁰² Costești, Din viața bisericească în Oltenia, p. 708

³⁰³ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria comunei Costești, județul Vâlcea, Dosar nr. 6/1926, n.p. (Dosar cuprinzând lucrările de inventariere a averii ținutului, aflată pe teritoriul comunei Costești)

biserică a fost mult mai veche. La început a fost pe același deal, ceva mai sus, dar surpându-se pământul a trebuit să fie mutată mai jos, la un loc mai bun, după cum spune tradiția. Lucrul poate fi exact, întrucât un an scris pe o bucată de piatră indică 1781, când probabil că exista biserica. Mutarea aceasta o va fi săvârșit popa Nicolae Vărățeanu, amintit de inscripție. De jur împrejur, biserica avea un brâu sculptat în serpentine, care se mai observau la altar, unde căzuse tencuiala cu care a fost acoperită mai târziu.

Toată zestrea acestei biserici fusese dusă în anul 1935 la biserica din Grușetu. La acea dată, biserica era deja părăsită și pe cale de a se năruși.³⁰⁴

Inscripția de la intrare, săpată în lemn, cuprindea următoarele: „Această sfântă biserică s-a pornit din temelie în zilele Preluminatului Domn ... Ion Gheorghe Caragea ... cu toată cheltuiala ... popi Nicolae Vărățeanu ... leat 1818 (7229), noiembrie.”

Aurelian Sacerdoțeanu a găsit și aici anumite inscripții, din care amintim: pe o piatră aruncată în curte, însemnat anul 1781; pe o cruce din curtea bisericii anul 1819; pe o icoană a Maicii Domnului pictată pe pânză, data 8 noiembrie 1819; pe icoanele prăznicare (două), data 8 august 1863; pe o liturghie tipărită la Sibiu data 8 septembrie 1848; pe Mineiul lunii ianuarie, București, anul 1852.³⁰⁵

Mai amintim că pomelnicul bisericii din Vărățici, datat din 1818 când se presupune că preotul paroh nu avea mai mult de 20 familii, a fost publicat de Aurelian Sacerdoțeanu în Mitropolia Olteniei (nr. 5-6) în anul 1965. Avea hramul „Adormirea Maicii Domnului”.

Lângă biserică se afla și un cimitir.

V. COSTEȘTI ȘI MOMENTE IMPORTANTE DIN ISTORIA ROMÂNIEI

De teritoriul comunei Costești se leagă momente importante din istoria patriei, iar locuitorii costeșteni au participat activat la numeroase evenimente din trecutul zbuciumat al poporului nostru.

Astfel, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, situația politică în Țara Românească era nesigură din cauza războaielor ruso-turce din această vreme; dificultățile economice și intensificarea exploatarei determină puternice frământări sociale, care-și găsesc expresie și în frecvența apariției unor haiduci de seamă, bine cunoscuți. În primele decenii ale secolului trecut, pe aceste locuri îl aflăm haiducind pe vestitul căpitan de haiduci olteni – Iancu Jianu.

³⁰⁴ A. Sacerdoțeanu, Inscripții și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 14

³⁰⁵ A. Sacerdoțeanu, Inscripții și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, București, 1937, p. 14

De pădurea dintre Bistrița și Horezu, aflată în vecinătatea Mănăstirii Bistrița, se leagă una dintre cele mai grele bătălii purtate de lancu Jianu cu ceata sa, alcătuită numai dintr-un număr de 12 haiduci, împotriva a circa 200 de poterași.³⁰⁶

În satul Bistrița, în apropierea mănăstirii, pe locul unde astăzi se află casa familiei Popian, se găsea la începutul secolului al XIX-lea o cârciumă zisă “a birjarului”, unde lancu Jianu se oprea și ospăta uneori, împreună cu haiducii Mereanu și Trancă (informație orală culeasă de la învățătorul Constantin Popian). Tot din aceeași sursă aflăm că Tudor Vladimirescu, când venea de la boierul Vasile Moangă de la Tg. Jiu, trecea prin Horezu și cobora pe sub munte, prin pădurea Scărișoara, aflată în apropierea Bistriței.

Amintirea lui lancu Jianu și a faptelor haiducești săvârșite în fruntea cetei sale, s-a transmis la localnici din generație în generație, figura și fapta sa de vajnic “împărțitor de dreptate” nu s-a uitat nici până în zilele noastre.

1. ANUL 1821

Când Tudor Vladimirescu s-a ridicat împotriva nedreptăților sociale și asupririi naționale, în anul 1821, revoluția a cuprins în întregime și ținuturile din nordul județului Vâlcea, deci și teritoriul comunei Costești.

Moșenii din rândul cărora se recrutau pandurii aveau să-și apere libertatea amenințată de cotropirile boierești și mânăstirești. Ei erau liberi și proprietari, primejdia pentru ei era tendința stăpânilor feudali de a-i aservi și, de aceea, au făcut cauză comună cu clăcașii. În această regiune de munte majoritatea țărânimii se compunea din moșeni, care au constituit masa răsculaților și care au răspuns cei dintâi la chemarea lui Tudor, rămânându-i credincioși până la urmă. Vâlcea, cu un procent de 63% moșeni, se situa în fruntea celorlalte județe.³⁰⁷

La 19 ianuarie 1821, Tudor însoțit de 40 panduri, a plecat din București spre Tg. Jiu, a trecut Oltul pe la Budești, apoi la Râmnic “el a stat în târg de și-a potcovit caii”. Seara a rămas la Ocnele Mari, unde “cumpără cu bani tot ce-i trebuie și fără a-i aduce cuiva cea mai mică supărare”. Pe drumul de sub munte, care unește Rm. Vâlcea cu Tg. Jiu, Tudor și însoțitorii săi au trecut prin Costești. La trecerea prin județ, oamenii lui Tudor l-au ridicat pe vechilul plaiului Horezu, pe care l-au întâlnit ducând la zărâfia (casieria) ispravnicului două mii de galbeni. Tudor i-a ordonat să-l urmeze cu banii și cu plăieșul ce-l însoțea.³⁰⁸

Apelul lui Tudor către popor a produs în rândul țăranilor efectul unei declarații de război, dată stăpânirii, boierilor și întregii orânduiri feudale. Nicolae Iorga arată că “în câteva zile focul răscoalei a cuprins toată Oltenia și țăranii au început cu toții a se scula”.

³⁰⁶ N.D. Popescu, lancu Jianu căpitan de haiduci, nuvelă originală, Edițiunea IV, București, 1887, p. 58 și 62

³⁰⁷ Tamaș C., Noi documente privind participarea unor panduri din Vâlcea alături de Tudor Vladimirescu, în Orizont, II, 336/1969, noiembrie 26, Rm. Vâlcea, p. 2

³⁰⁸ Tamaș C., Noi documente privind participarea unor panduri din Vâlcea alături de Tudor Vladimirescu, în Orizont, II, 336/1969, noiembrie 26, Rm. Vâlcea, p. 2

Pandurii cutreierau satele în cete, îndemnând poporul să se răscoale. În acest timp dările nu se mai plăteau.³⁰⁹

Într-o jalbă a sătenilor din Tomșani se arată că “Tănase I., Tudor I., Dumitru s-au dusu câte trei la slugeru Tudor și au venit cu carte să facă 500 de panduri”.³¹⁰ Acest document de mare importanță dovedește că Tudor căuta să-și întărească armata și este una din informațiile care atestă participarea vâlcenilor la revoluție. În mod sigur, la apelul lansat de Tudor prin cei trei săteni din Tomșani – localitate vecină – au răspuns și locuitorii satelor din Costești.

Viitorul haiduc din Bodești (sat vecin cu Costești), Nicolae Grozea, a aflat din gura unui țăran de la Bistrița despre “silnica revoluție” care izbucnise. Țăranul de la Bistrița, întâlnise în cale pe drumul Horezului, pe țăranii din Baia de Fier, veniți la mănăstirea Hurez în frunte cu Dumitru Gârbea, loțiitorul lui Tudor pentru toată Oltenia, să-și ia înapoi vitele sechestrate de mănăstire pentru zisa “neplată a taxelor”.³¹¹

Sătenii care nu s-au înrolat în “Adunarea norodului” au atacat conacele și moșiile bisericesti și mănăstirești. Moșiile mănăstirilor Cozia și Arnota au fost prădate de produsele lor.³¹²

Propovăduind slobozenie și ușurare de sarcini, Tudor a reușit să ridice în picioare toată Oltenia și să strângă o armată căreia nicio forță locală nu-i mai putea rezista. Tabăra lui Tudor se afla la Țânțăreni. De acolo el puse stăpânire pe Crasna, Polovragi, Horezu, Bistrița și Cozia, stabilind o rețea de puncte întărită în munți, consolidând situația oamenilor săi în Tg. Jiu.³¹³

Trimițând detașamente speciale și ocupând mănăstirile amintite, printre care și Bistrița, Tudor urmărea să-și creeze spre munți o rețea de puncte de asigurare pentru baza de operații olteană și eventualele puncte de refugiu și de rezistență în cazul unui eșec. El spune că se poate „ține doi ani sau trei ani luptând pentru drepturile țării, până le va căpăta”. Mănăstirile prevăzute cu subzistențele și trupele necesare urmau să joace în ansamblu rolul de apărători ai cetățenilor.³¹⁴

Într-un document din 21 ianuarie 1828, la 7 ani de la revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, sătenii din satul Costești se plâng Domniei că având „o chingă de moșie ohamnică de la moși și strămoși, în hotar cu moșia mănăstirii Bistrița, unde era o cârciumă care a fost distrusă de zaveră în anul 1821 și acum voind să o refacă iar, Egumenul mănăstirii nu le îngăduie, zicând că moșia lor este lângă a mănăstirii. Ei cer să fie slobozi pe a lor ohamnică moșie”.³¹⁵

³⁰⁹ Tamaș C., Noi documente privind participarea unor panduri din Vâlcea alături de Tudor Vladimirescu, în *Orizont*, II, 336/1969, noiembrie 26, Rm. Vâlcea, p. 2

³¹⁰ Tamaș C., Noi documente privind participarea unor panduri din Vâlcea alături de Tudor Vladimirescu, în *Orizont*, II, 336/1969, noiembrie 26, Rm. Vâlcea, p. 2

³¹¹ Gârleanu S.I., Haiducul Nicolae Grozea, Editura Militară, 1968, p. 16

³¹² Colectiv, *Istoria României*, vol. III, Editura Academiei R.P.R., București, 1964, p. 874

³¹³ Gârleanu S.I., Răscoala populară condusă de Tudor Vladimirescu (1821), Editura Științifică, București, 1966, p. 43

³¹⁴ Gârleanu S.I., Răscoala populară condusă de Tudor Vladimirescu (1821), Editura Științifică, București, 1966, p. 43

³¹⁵ Berindei Dan și Mutașcu Traian, Aspecte militare ale mișcării revoluționare din 1821, Ediția a II-a revizuită, Editura Militară, 1973, p. 70 și 71

După intrarea turcilor în Țara Românească, Tudor a luat hotărârea de a se retrage în Oltenia, unde mănăstirile din munți îi ofereau o bază de rezistență îndelungată și sigură. Dar, marele patriot și iubitor al norodului n-a putut să-și pună planul în aplicare și să participe personal la el, fiind ucis mișelește din ordinul lui Alexandru Ipsilanti, conducătorul Eteriei, care l-a acuzat pe nedrept de trădare.

Lupta de la Zăvideni, pe care pandurii de sub conducerea polcovnicului Solomon, care cu un mic corp de oaste a reușit să țină piept o perioadă de timp celor 3000 de turci, se înscrie între faptele de vitejie ale neamului. Masacrarea grecilor la Drăgășani a pecetlui și soarta Eteriei din Țara Românească, după această bătălie armatele Eteriei împrăștiindu-se.³¹⁶

Hagi Prodan, Mihaloglu și Macedonski s-au retras cu restul de panduri în Oltenia, unde s-au unit cu forțele de rezistență orânduite de Tudor Vladimirescu – mai înainte – sub comanda fratelui său Papa și a căpitanilor Dumitru Gîrbea și Ghiță Haiducul, în mănăstirile Tismana, Cozia, Hurezi, Bistrița, Polovragi și Lainici.³¹⁷

Într-un studiu din anul 1972 și publicat în „Buridava”, D. Bălașa și P. Purcărescu – directorul Muzeului Județean din Rm. Vâlcea, susțin că ultima bătălie a unor reduse forțe eteriste, conduse de serdarul Diamandi și Matargi-Bașa, căpetenie de arnăuți, alături de care a luat parte un corp de 160 panduri și bulgari – împotriva turcilor susținuți și de Bimbașa Sava, trădător a Eteriei, ar fi avut loc la mănăstirile Bistrița și Arnota, și nu la Cozia cum se afirma până în prezent.³¹⁸

După relatarea lui C.D. Aricescu, lupta lui Sava cu serdarul Diamandi, „cu familia sa și cu Matargi-Bașa”, susținuți de 160 panduri și bulgari bine înarmați, dispunând încă de vreo două tunuri, ar fi avut loc la mănăstirea Cozia.³¹⁹ De aici, mănăstirea Cozia a fost admisă ca ultimă rezistență a lui Diamandi, în toate lucrările de specialitate. Un izvor din 22 noiembrie 1821 ne informează însă că luptele au avut loc la mănăstirea Bistrița. Să restabilim faptele: Alexandru Ipsilanti se afla la Cozia, înainte de a trece în Ardeal împreună cu lordache, și „ei dau ordin căpitanului Diamandi să plece la mănăstirea Bistrița, lui Mihaloglu la o altă mănăstire din cele 5 județe, căpitanului Anastasie la Ocne, iar altora în alte părți”. Căpitanul lordache pleacă cu oastea sa spre Argeș.³²⁰

Deci, după acest izvor, se hotărăște ca Diamandi să plece la mănăstirea Bistrița pentru a organiza rezistența.

Confuzia nu pare posibilă, întrucât hotărârea se ia chiar în mănăstirea Cozia. Mai mult, același izvor, vorbind despre Sava Fochianus (Popocici), general al Eteriei, spune textual: „Sava, după ce s-a unit cu turcii, a pornit cu aceștia împotriva serdarului Diamandi, care aflându-se închis în mănăstirea Bistrița³²¹, respinge vitejește atacurile

³¹⁶ Tamaș C., Noi documente privind participarea unor panduri din Vâlcea alături de Tudor Vladimirescu, în Orizont, II, 336/1969, noiembrie 26, Rm. Vâlcea, p. 2

³¹⁷ Istoria României, v. I, paginile 893-899

³¹⁸ D. Bălașa și P. Purcărescu, Luptele pandurilor și eteriștilor pe Valea Oltului (1821), în Buridava – Studii și materiale, Muzeul Județean Vâlcea, 1972, p. 319 și 320

³¹⁹ C.D. Aricescu, Istoria revoluției române de la 1821, București, 1873, p. 296-198

³²⁰ Documente. Răscolă 1821, IV, p. 265-266

³²¹ A. Oțetea, Documente privind istoria României, III, Solidaritatea românilor din Transilvania cu mișcarea lui Tudor

dușmanului, dar fiind înșelat de Sava, s-a predat dușmanului nemilos și îndată după ce nenorocitul a fost trimis la Constantinopol³²², a fost decapitat^{4*}³²³.

C.D. Aricescu ne informează că împreună cu Diamandi a fost Matargi-Bașa³²⁴ și împreună cu ei, mai mulți panduri și arnăuți. Lupta a început la 1 iulie și a durat două zile. Sava i-a promis „cu jurământ viața sa și a familie sale, cum și iertarea pandurilor, în fine, păstrarea rangului cârc-serdar”³²⁵.

Matargi-Bașa, împreună cu un grup de panduri, „gugi noaptea din mânăstire”. Diamandi, „cu 70 de panduri și bulgari, cu două steaguri și două tunuri”, au fost trimiși la București la Cheia-Bei, care i-a trimis prin Silistra, la Constantinopol, unde au fost măcelăriți.³²⁶

Aproape toate documentele referitoare la locul luptei au fost scrise foarte târziu, din amintiri sau povestiri. Ele au fost consemnate la mai bine de o jumătate de secol.³²⁷ În afară de aceasta, este greu de admis că Diamandi s-ar fi închis într-o mânăstire aflată pe un drum principal, ca al Coziei. „Iată deci – arată autorii – de ce acceptăm izvorul menționat mai sus, care este scris la 4-5 luni (22 noiembrie 1821) după petrecerea acestei lupte și admitem că ea s-a dat nu la Cozia, ci la Bistrița.”³²⁸

În concluzie, referitor la această problemă, documentul apropiat de eveniment poate fi luat ca argument principal. Într-adevăr, cele două mânăstiri, Bistrița și Arnota, aflate la un loc mai retras de la „drumul mare”, constituiau două puncte întărite, unde se putea organiza rezistența, iar nu departe de aici era Hurezul, care asigura aceleași condiții. După cum am văzut, asediații au rezistat, n-au putut fi scoși din interiorul zidurilor incintei mânăstirii Bistrița. În plus, pandurii și eteriștii, fiind puțini, nu se puteau măsura cu forțele mai numeroase ale inamicului, în cazul de față forțele otomane și ale trădătorului Sava. De partea lor mai aveau relieful accidentat din zona Cheilor Bistriței, unde pe atunci abia se strecura omul, codrii seculari ai Bistriței constituind și ei un prețios aliat pentru panduri și eteriști. Aici forțele otomane mai numeroase nu se puteau desfășura în voie. În cele două mânăstiri, ca și la Hurez, pandurii puteau găsi provizii și aliați.

Sigur, printre panduri au fost mulți de prin părțile nordice ale Olteniei, din zonă, poate chiar din Costești și satele apropiate, ei cunoscând foarte bine locurile cutreierate

Vladimirescu, Editura Academiei Române, București, 1967, p. 416, doc. 299 și p. 371, doc. 278

³²² Documentul Răscola 1821, IV, p. 269-270. Diamandi ocupase și mânăstirea Arnota, vezi A. Oțetea, Documente privind istoria României, III, Solidaritatea românilor din Transilvania cu mișcarea lui Tudor Vladimirescu, Editura Academiei Române, București, 1967, p. 416, doc. 299 și p. 371, doc. 278

³²³ Berindei Dan și Mutașcu Traian, Aspecte militare ale mișcării revoluționare din 1821, Ediția a II-a revizuită, Editura Militară, 1973, p. 195

³²⁴ C.D. Aricescu, Istoria revoluției române de la 1821, București, 1873, p. 296, crede că episodul s-a petrecu la mânăstirea Cozia

³²⁵ C.D. Aricescu, Istoria revoluției române de la 1821, București, 1873, p. 296

³²⁶ C.D. Aricescu, Istoria revoluției române de la 1821, București, 1873, p. 297

³²⁷ Ilie Fotino publică lucrarea Tudor Vladimirescu și Alexandru Ipsilanti în revoluția din anul 1821, supranumită zavera, București, 1874, iar lucrarea lui C.D. Aricescu, Istoria revoluției române de la 1821, apare la Craiova în același an

³²⁸ D. Bălașa și P. Purcărescu, Luptele pandurilor și eteriștilor pe Valea Oltului (1821), în Buridava – Studii și materiale, Muzeul Județean Vâlcea, 1972, p. 320, mânăstirea Cozia a fost împresurată de turci cu puțin timp înainte de 5 august, iar ultima luptă cu arnăuții a avut loc la Râul Vadului, vezi A. Oțetea, Documente privind istoria României, III, Solidaritatea românilor din Transilvania cu mișcarea lui Tudor Vladimirescu, Editura Academiei Române, București, 1967, p. 429-440

cu ani în urmă de către haiduci. Probabil că pandurii de prin partea locului, văzând că nu mai au nicio șansă de a rezista, au rămas în satele lor, în așteptarea unui alt prilej de a continua lupta.

2. PARTICIPAREA LA RĂZBOIUL RUSO-TURC ÎN ANII 1828-1829

Înfrângerea revoluției lui Tudor Vladimirescu de la 1821 și a grecilor eteriști nu a însemnat încetarea definitivă a luptei. Odată cu deschiderea ostilităților din anul 1828 dintre Rusia și Turcia și mutarea frontului la Dunăre, s-au organizat atât în principate, cât și la popoarele din Balcani, formații de luptă anti-otomane. Una din acțiunile acestei manifestări din partea românilor o reprezintă corpul de panduri români organizat de polcovnicul Solomon, imediat după sosirea trupelor ruse în Oltenia (1828),³²⁹ cu locuitorii din județele acestei provincii. Polcovnicul Solomon a adunat în jurul său mulți din pandurii lui Tudor Vladimirescu, el însuși fiind cap de panduri.³³⁰

Detășamentele de panduri români comandate de Solomon – printre care s-au aflat și vâlceni – au purtat lupte grele cu turcii la Calafat, Ciuperceni, Salcia și alte localități din sudul Olteniei. Pandurii s-au dovedit „viteji și destoinici în lupte, obținând multe decorații”.³³¹

În iulie 1832, la aproape 3 ani de la terminarea ostilităților, subocârmuirile plășilor și plaiurilor au întocmit listele locuitorilor din județul Vâlcea care au fost la război, fiind centralizate apoi într-un registru numit „Catastih de numele pandurilor și cătanelor care au slujit în trecutul război (1828-1829), care se cere din porunca excelenței sale domnul șef al miliției Țării Românești”.³³²

Cu porunca nr. 800 din 17 iunie 1832, marele apărător Alex. Ghica, șeful Miliției Țării Românești, a ordonat, în urma dispoziției primite de la prezidentul plenipotent al divanurilor, care era generalul Kiselev, cârmuitorului județului Vâlcea, să cerceteze și să trimită „catastișe” despre „ce au slujit între panduri și cătanele ce s-au întrebuințat de stăpânire în război... care unde au slujit, câți răniți, câți au murit și câți au lăsat familie, câți au adestaturi sau nu și de cine sunt iscălite acestea, cum și ce cuprindere au”.³³³ Situația se cerea în scopul acordării unor scutiri de bir pentru foștii luptători, „ca după slujba fiecăruia să li se facă mângâiere”.³³⁴ Catastihul de panduri și cătane..., centralizat pe județ, cuprinde 594 de nume, dintre care 589 panduri și 5 cătane.

Satele mănăstirești, aparținând mănăstirilor Arnota, Bistrița, Cozia, Dintr-un Lemn, Episcopia Râmnic, Govora, Horezu și altele, au dat fiecare între 1 și 3 panduri.³³⁵

³²⁹ Istoria României, volumul III, pag. 296

³³⁰ C.D. Aricescu, Istoria revoluției române de la 1821, Craiova, 1874, p. 278-281

³³¹ Istoria României, volumul III, pag. 296

³³² Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Ocârmuire, dosar 13/1832, inv. 98, f. 77-91

³³³ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Ocârmuire, dosar 13/1832, inv. 98, f. 77-91

³³⁴ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Ocârmuire, dosar 13/1832, inv. 98, f. 77-91

³³⁵ Ion Constantin Vasile, Panduri vâlceni, în File vâlcene, Societatea Prietenii Muzeului Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1972, p. 113

Participarea unui număr însemnat de locuitori din județul Vâlcea la războiul din 1828-1829 constituie o manifestare a maselor populare în lupta pentru independență, realizată cu imense sacrificii. Din catastihul amintit aflăm date importante despre unul dintre fiii satului Costești care a participat la acest război.

Redăm mai jos extras din respectivul Catastih:

„1833 ian. 25 Rm. Vâlcea – Ocârmuirea jud. Vâlcea întocmește situația pandurilor morți și răniți în război (1828-1829), județul Vâlcea.

Catastih de cercetare ce s-au făcut pandurilor foști în campania trecută după porunca cinstitei Visterii cu no. 3911.³³⁶

No.	Numele și porecla lor	Satul de unde sunt	Cercetarea ce s-a făcut
1.	Ilie Mecu	Costești	L-au împușcat la Calafat și ducându-l la spital au murit. După încredințarea satului. Și i-a rămas nevasta lui Maria care are trei fete și doi feciori nevârstnici, nu este de nimic, dara altă răsplătire nu i s-a făcut.

(În total sunt trecuți pe tabel 22 panduri)
Ocârmuirea județului Vâlcea”

ÎNAINTE DE ANUL 1848

Legat de lupta pentru unitatea națională a românilor, în perioada anterioară revoluției de la 1848, amintim răspândirea Gazetei de Transilvania în Costești-Vâlcea, la această publicație fiind abonat egumenul Bistrițeanu de la mănăstirea Bistrița.

„Gazeta de Transilvania”, ziar din Brașov, a apărut în anul 1838 sub conducerea profesorului George Barițiu, unul dintre fruntașii revoluționari transilvăneni de la 1848. Înfruntând foarte mari greutăți, gazeta a luptat în coloanele ei pentru drepturile culturale și politice ale poporului român și a luat poziție hotărâtă și în chestiunea limbii. Chair George Barițiu, în suplimentul gazetei, „foaia pentru minte, inimă și literatură”, arată că între românii din Transilvania și cei din Moldova și Țara Românească este un contact „național strâns” care cheazășuiește existența națiunii române.³³⁷

Conștiința unității naționale se regăsește și în scrierile lui Vasile Alecsandri, Gricore Alexandrescu, Costache Negruzzi, Cezar Bolliac, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu și a altor oameni de seamă, apărute în paginile Gazetei și suplimentelor ei. Barițiu avea în același timp strânse legături personale cu intelectuali ca: Eftimie Murgu, August Treboniu Laurian, Florian Aron, Nicolae Bălăceanu care își desfășurau activitatea în Moldova și

³³⁶ Ion Constantin Vasile, Panduri vâlceni, în File vâlcene, Societatea Prietenii Muzeului Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1972, p. 122

³³⁷ Istoria României, Vol. III, p. 122

Țara Românească. În acest timp, în concepția intelectualității române se conturează deci tot mai puternic, alături de conștiința națională, ideea unității naționale.³³⁸

Publicația „Gazetei de Transilvania” și-a creat legături cu românii din Țara Românească și Moldova, din rândul cărora și-a găsit sprijinitori și sub raport material, a susținut energic ideea unității românești, încurajând cercurile progresiste din Principate, criticând boierimea și arătând simpatie și înțelegere pentru soarta țărănimii.³³⁹

Din corespondența lui August Treboniu Laurian și Gheorghe Barițiu aflăm printre cei abonați la „Gazeta de Transilvania” și pe egumenul Bistrițeanu al mănăstirii Bistrița-Vâlcea. Acest lucru reiese din documentele nr. 44, 46 și 48.

Doc. nr. 44, București, 1/13 februarie 1846, A.T. Laurian către Gheorghe Barițiu: confirmă primirea scrisorii. Trimite lista abonaților prin intermediul său la „Gazeta de Transilvania”. Printre abonați figurează și Arh. Gavril Bistrițeanu.

„... ascultă, abonații sunt aceștia la gazetă:

1. Ștefan Golescu
2. Maioru Voinescu
3. Arhim. Eufrosin Potecă
4. Arh. Gavril Bistrițeanu...” (în total 20 abonați)³⁴⁰

Doc. nr. 46, București, martie 29 / 10 aprilie, 1846, A.T. Laurian către Gheorghe Barițiu... printre altele amintește și despre „situația abonamentelor la foile lui Barițiu”.

„... La mine ai dumneata să-ți răspunz pentru 21 ecsemplare de gazetă. Părintele Bistrițeanu e abonat la mine și eu am să răspunz și pentru dânsul...”³⁴¹

Doc. nr. 48, București, 21 iunie / 3 iulie, 1846, A.T. Laurian către Gheorghe Barițiu: comunică lista abonamentelor făcute prin intermediul său.

„București, 21 iunie 1846.

Domnule Bariț!

Apropiindu-se al doilea semestru de abonament la Gazetă, mă grăbesc a vă scrie, ca lucrurile fără nicio zăbavă să poată merge pe drumul cel convenit. Așadar, aceștia sunt abonații care continuă și pe al doilea semestru:

1. Postelnicu Ștefan Golescu
2. Arh. Gavril Bistrițeanu
3. Prof. A.T. Laurian
4. D. Nicolae Bălcescu
5. Procuror Cezar Bolliac

³³⁸ Istoria României, Vol. III, p. 1028

³³⁹ Istoria României, Vol. III, p. 1072

³⁴⁰ Cornelia Bodea, Lupta românilor pentru unitate națională, 1834, 1849, Editura Academiei Române, București, 1967, Documentul 44, p. 79

³⁴¹ Cornelia Bodea, Lupta românilor pentru unitate națională, 1834, 1849, Editura Academiei Române, București, 1967, Documentul 46, p. 282

6. Căpitan Pleșoianu... 20³⁴²

Vedem că egumenul Bistrițeanu de la mănăstirea Bistrița se numără printre puținii abonați din Țara Românească la revista „Gazeta de Transilvania”, alături de personalități de seamă ale culturii și vieții politice românești din acea vreme.

3. REVOLUȚIA DE LA 1848

Revoluția de la 1848 a avut ecou și în întreaga Oltenie. Punctul din „Proclamația de la Izlaz”, referitor la împrăștierea țăranilor clăcași, a atras de partea revoluției toate simpatiile poporului.

La 12 iulie 1848, guvernul provizoriu a dispus trimiterea generalului Gheorghe Magheru în Oltenia pentru a organiza oștirea regulamentară formată din voluntari. Între 14-26 iulie el a urmat itinerariul: București – Slatina – Caracal – Craiova – Tatomirești – Broșteni – Turnu Severin – Tg. Jiu, trecând apoi prin Vâlcea, prin târgul Horezului³⁴³, Costești și celelalte localități de sub munte. A sosit la 30 iulie în Rm. Vâlcea. În acea zi, Costache Cerchez, administratorul județului Vâlcea, anunțând sosirea lui Magheru, îi cerea magistratului local să-l întâmpine la marginea orașului, cu toți orășenii, cu garda națională, ca să i se arate, scria Cerchez, „cu acest prilej recunoștința ce au către persoana d-sale pentru mântuitoarele întreprinderi la care domnia sa se îndeletnicește cu atâta patriotism.”³⁴⁴ S-a stabilit în cele din urmă la 2 august, la Câmpul Troian, între Râmnic și tabăra dorobanților de la Râureni.³⁴⁵

Trecerea generalului Magheru prin județele Olteniei a înflăcărat poporul, redându-i încrederea în revoluție. Într-o scrisoare adresată generalului Cristian Tell, Magheru îl anunța că a vizitat întreaga Oltenie „... fără a întâmpina cea mai mică stavilă sau împotrivire din partea cuiva” și că a fost primit cu cele mai vii și entuziaste aclamații din partea „poporului de jos pentru drepturile și foloasele ce li se făgăduiesc de Constituție.”³⁴⁶

În vara anului 1848, printre cei 31 de comisari de propagandă stabiliți în județele din Oltenia, a activat în județul Vâlcea, alături de alți 6 membrii și Teodor, economistul Bistriței. În fiecare sat, comisarul de propagandă trebuia să strângă pe toți locuitorii, să le citească punct cu punct „cele 21 de puncturi ale Constituției... nu o dată, ci în mai multe zile de-a rândul”, să ia măsuri „pentru o grabnică înarmare a gardiei naționale din orașe și a tuturor cu sulite, lănci, coase, topoare, arme de foc și să-i îndemne a sta a apăra drepturile ce le-au dobândit împotriva oricărei năvăliri de străini.” În fiecare localitate, în

³⁴² Cornelia Bodea, Lupta românilor pentru unitate națională, 1834, 1849, Editura Academiei Române, București, 1967, Documentul 48, p. 285

³⁴³ Ileana Petrescu, Sprijinirea revoluției de la 1848, de masele populare din județul Dolj, în Revista Arhivelor, anul VII, nr. 2, București, 1964, p. 144

³⁴⁴ Ileana Petrescu și Vladimir Osiac, Anul revoluționar 1848 în Oltenia, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1973, p. 61; vezi și Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Magistratul orașului Rm. Vâlcea, dosar 50/1848

³⁴⁵ Ileana Petrescu, Sprijinirea revoluției de la 1848, de masele populare din județul Dolj, în Revista Arhivelor, anul VII, nr. 2, București, 1964, p. 144

³⁴⁶ Ileana Petrescu și Vladimir Osiac, Anul revoluționar 1848 în Oltenia, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1973, p. 61-62

prezența comisarilor de propagandă, oamenii trebuiau să depună jurământul că vor fi credincioși „voinței nației române, apărând-o din toate puterile împotriva oricărui atac și asupra” și că își vor jertfi chiar viața pentru Constituție.³⁴⁷

În tabăra lui Magheru de la Râureni, la sfârșitul lunii august, numărul dorobanților și al voluntarilor s-a ridicat la 6000, toți fiind recrutați din județele Olteniei.³⁴⁸

Eugenia Mihăilescu, fostă profesoară de istorie la școala Costești, consemna într-un scurt istoric al comunei, probabil pe baza unor informații culese de la bătrânii satului, cu circa 20 ani în urmă, că din Costești au fost în tabăra generalului patriot Gheorghe Magheru un număr de 26 voluntari care au stat în câmpul lui Troian până la desființarea taberei și plecarea lui Magheru în Austria. Informația dată privește numărul locuitorilor din satele actualei comune Costești, care au participat în număr aprecialbil la acțiunea de apărare a revoluției. Acest lucru este întărit și de armele găsite după înăbușirea revoluției pe la săteni. În mod sigur propaganda făcută în sprijinul revoluției de Teodor, economul de la mănăstirea Bistrița, comisar al revoluției, i-a înflăcărat pe sătenii din Costești, determinându-i să participe ca voluntari în tabăra lui Magheru.

După înăbușirea revoluției, în Costești s-au găsit arme pe la săteni. Astfel, în 6 noiembrie 1848, subocârmuirea plaiului Cozia înainta Ocârmuirii județului Vâlcea trei puști rămase în satele Budești și Costești de la soldați.³⁴⁹

La 5 decembrie 1848, subocârmuirea plaiului Cozia trimitea Ocârmuirii județului Vâlcea lista armelor adunate de la săteni: „Listă de armele ce are d-lui pitaru Nicu Vlădescu, subocârmuitorul acestui plai, precum și câte trele căprăriile ale dorobanților în slujba acestei Suptcârmuiri:

1. Pătru Borăscu – Costești – o pușcă și două pistoale (însă din pistoale este unul stricat)”³⁵⁰

Documentele de arhivă mai vorbesc și de o altă contribuție adusă revoluției de la 1848, de un alt monah de la Bistrița. Astfel, dintr-un raport al Ocârmuirii Episcopiei de Râmnic către Mitropolit, reiese că în Oltenia au luat parte activ la revoluție 6 fețe bisericești: ieromonahul Atanasie – fostul paroh al bisericii Episcopiei din Râmnic, monahul Veniamin Zăgănescu – economul mănăstirii Bistrița, preotul Radu Șapcă din Celei, protopopul Marin Vădăsteanu al plășilor Ocolul, Oltul de Jos și Balta din județul Romanați, monahul Teodorit Zăgănescu de la mănăstirea Tismana și ieromonahul Atanasie Stoenescu de la Episcopia din Craiova.³⁵¹

³⁴⁷ Ileana Petrescu și Vladimir Osiac, Anul revoluționar 1848 în Oltenia, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1973, p. 67

³⁴⁸ Ileana Petrescu, Sprijinirea revoluției de la 1848, de masele populare din județul Dolj, în Revista Arhivelor, anul VII, nr. 2, București, 1964, p. 145

³⁴⁹ Corneliu Tamaș, Anul 1848 în județul Vâlcea – Catalog de documente, în Studia et acta, Muzei Nicolae Bălcescu (Studia), 1970+1971, Bălcești pe Topolog, 1971, doc. 139, p. 618. Vezi și Ocârmuirea județului Vâlcea, dos. 5-1848, fila 51

³⁵⁰ Ileana Petrescu, Documente privind revoluția din 1848 din Oltenia, Editura Academiei R.S.R., Craiova, 1969 (Documente istorice II), doc. nr. 201, p. 208

³⁵¹ A.M. Pîrvulescu, Contribuțiunile la revoluția de la 1848 din Oltenia, Rolul preotului Popa Șapcă și a altor fețe bisericești în această mișcare, în Arhivele Olteniei, anul XII, Nr. 67+68, Craiova, 1933, p. 191

4. VREMEA LUI CUZA

Pentru anii anteriori unirii de la 1859, amintim că Ieronim, egumenul Bistriței a fost ales deputat în Adunarea ad-hoc. Acesta figura pe lista trimisă la 27 septembrie 1857 de către Nifon, mitropolitul Ungrovalahiei, către Ministrul de Interne, așa cum vom vedea mai jos:

„Onorabilului Departament din Năuntru

Spre îndeplinirea cererii onor. departament, făcută prin ordinul nr. 7842, se împărtășește prin aceasta știință de numele deputaților din cler, aleși pentru Divanul ad-hoc și anume: ... arhimandrit Ieronim, egumenul mănăstirii Bistrița, ... arhimandrit Atanasie, egumenul mănăstirii Sadova, aleși din partea egumenilor mănăstirilor pământești ... Acești șase fiind, se face cunoscut onor. Departament.

Nr. 2757 Nifon mitropolitul

1857, sept. 27³⁵²

Chiar în anul unirii Principatelor, comuna Costești a primit vizita domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

Districtele din nord-vestul Munteniei și cele din Oltenia au atras atenția lui Alexandru Ioan Cuza și Mihail Kogălniceanu, fie în vederea apărării actului unirii, fie pentru consolidarea statului român modern prin înfăptuirea unor reforme sociale, administrative, politice și culturale. La 17 iunie 1859, Cuza, însoțit de Ministrul Afacerilor Străine, Scarlat Fălcoianu și de Ministrul de Război și cap al armatei din Țara Românească, Alexandru Dimitrie Macedonski, a plecat prin câteva districte de munte și „România Mică”.³⁵³

Cu acest prilej, Cuza a vizitat în ordine, localitățile: Târgoviște, Găiești, Pitești, Câmpulung, Curtea de Argeș, Rm. Vâlcea, mănăstirea Dintr-un Lemn, mănăstirea Bistrița, închisoarea din mănăstirea Arnota, Horezu, Tg. Jiu, Turnu Severin, Craiova, Slatina, Caracal și Turnu Măgurele, înapoiindu-se la 30 iunie în București.³⁵⁴

Scopul vizitei lui Cuza prin țară a fost „pentru a mobiliza resursele umane necesare completării puterii armate”, pentru a vedea „starea de spirit a maselor populare”, exprimată printr-o primire entuziastă ce i s-a făcut pretutindeni, deși se dăduseră dispoziții să nu se organizeze manifestații publice cu acest prilej. Cu această ocazie Cuza a luat și petiții de la oameni.³⁵⁵

³⁵² Colectiv, Documente privind Unirea Principatelor, vol. I, Documente interne, 1854+1857, București, 1961, Doc. 711, p. 573

³⁵³ Crăciunescu Șerban, Vizita domnitorului Al. I. Cuza în Oltenia și nord-vestul Munteniei (iunie 1859), p. 117, extras din culegerea Studii și Articole de istorie, vol. XV, București, 1970, p. 118-123

³⁵⁴ Crăciunescu Șerban, Vizita domnitorului Al. I. Cuza în Oltenia și nord-vestul Munteniei (iunie 1859), p. 117, extras din culegerea Studii și Articole de istorie, vol. XV, București, 1970, p. 119

³⁵⁵ Crăciunescu Șerban, Vizita domnitorului Al. I. Cuza în Oltenia și nord-vestul Munteniei (iunie 1859), p. 117, extras din culegerea Studii și Articole de istorie, vol. XV, București, 1970, p. 119

5. RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ (1877 - 1878)

Unul dintre momentele cele mai importante din istoria patriei, la care și-au adus aportul și costeștenii, a fost războiul de independență din anii 1877 – 1878, în care unii dintre ei s-au jertfit pe câmpul de luptă din Bulgaria, împotriva turcilor.

În „Cartea de Aur a comunei Costești, județul Vâlcea”, aflată la Arhivele Statului din Rm. Vâlcea, sunt înscriși printre cei 126 eroi ai comunei și 4 eroi din războiul de independență și anume:

1. Bălintescu Nicolae – soldat – 1877-1878
2. Constantinescu Nicolae – soldat – 1877-1878
3. Istocescu Nicolae – soldat – 1877-1878
4. Nicolăescu Nicolae – soldat – 1877-1878

Cei 4 eroi mai apar înscriși și pe Monumentul Eroilor Neamului din centrul comunei Costești și pe Monumentul Independenței din Rm. Vâlcea. (Fig. 30 și Fig. 31). Monumentul Independenței din Rm. Vâlcea este un grup statuar ridicat în 1913 de către sculptorul I. Iordănescu, „în memoria celor căzuți în războiul de la 1877-1878”. Pe acesta din urmă sunt trecute și unitățile din care au făcut parte cei 4 eroi:

1. Bălintescu Nicolae – soldat – Batalionul II Vânători, Regimentul I Linie (aici apare sub numele de Istocescu Gheorghe)
2. Constantinescu Nicolae – soldat – Regimentul IV Linie
3. Istocescu Nicolae – soldat – Regimentul II Dorobanți
4. Nicolăescu Nicolae – soldat – Regimentul II Dorobanți

Fig. 30: Monumentul Eroilor din Costești

Fig. 31: Monumentul Independenței din Rm. Vâlcea

În Arhivele Statului din Rm. Vlcea aflăm și un „Tablou cu numele și prenumele locuitorilor din Costești medaliați și decorați la 1877-1878”³⁵⁶:

1. Cosmescu Gheorghe
2. Istocescu Nicolae
3. Istocescu Constantin
4. Petrescu Marin
5. Constantinescu Vasile
6. Georgescu Nicolae
7. Rădulescu Nicolae
8. Ionescu Dumitru

Tot pentru participarea la războiul de independență, soldatul Ionescu Nicolae din Costești, a primit „Medalia Comemorativă a Apărătorilor Independenței”, conferită de Regimentul nr. 2 Dorobanți – Vâlcea „pentru merite deosebite pe câmpul de luptă”. Un brevet l-a primit în anul 1878 (Fig. 32), iar un altul în anul 1906 (Fig. 33).

Fig. 32: Brevet din 1878 pentru Medalia

Apărătorilor Independenței, acordat Ionescu Nicolae din Costești, în anul 1878, ca unul care a participat la campania din 1877-1878

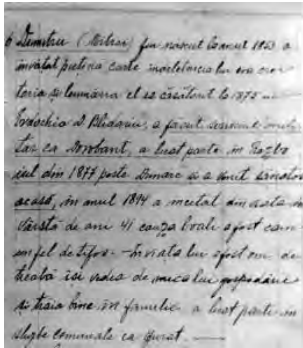

Fig. 33: Brevet din 1907 acordat Ionescu Nicolae pentru participarea la războiul de independență (1877-1878)

³⁵⁶ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Pretura Plășii Horezu, fond 1085, Dos. Nr. 10/1922, fila 363

Din „Cartea neamului Stăneștilor” din comuna Costești, județul Vâlcea, scrisă de Grigore S. Stănescu³⁵⁷, unul dintre membrii acestui neam, aflăm și despre Dumitru S. Stănescu (Mitroi), care a participat la războiul de independență. (Fig. 34)

Fig. 34: Stănescu S. Dumitru (Mitroi) din Costești, participant la războiul pentru independență.

În august 1975 am găsit la Elena V. Măgureanu din Costești – Ferigile, un „Livret de Recunoaștere” emis de „Societatea Veteranilor Grade Inferioare din Oltenia Smârdan”, fondată la 11 mai 1908 la Craiova, pe numele Ionescu Nicolae IV din județul Vâlcea, plasa Horezu, comuna Costești, satul Văratoci, de profesie „plugar”. Din acesta reiese că Ionescu Nicolae „e veteran și a făcut campania din 1877 – 1878, în Regimentul 2 Dorobanți-Vâlcea, compania a 5-a, din contingentul 1875, cu gradul de soldat, pentru care s-a admis ca membru al Societății Smârdan”. Livretul

a fost emis în decembrie 1909 și este însoțit de o fotografie a veteranului. (Fig. 35)

Fig. 35: Livretul de Recunoaștere aparținând fostului veteran de la 1877-1878 Ionescu Nicolae IV (Măgureanu Nicolae) din Costești-Ferigile

Cei mai bătrâni oameni ai satelor comunei ne-au dat informații prețioase despre foștii veterani ai războiului pentru independență, care în trecut, în zilele de sărbătoare, purtau pe piept medaliile primite pentru vitejia de care au dat dovadă în

războiul cu turcii. Astfel, în Costești mai pot fi amintiți veteranii:

- Frumușelu C. Petre, din satul Văratoci, fost primar în Costești timp de 17 ani (informație de la Frumușelu Gheorghe, veteran din Primul Război Mondial, azi decedat);
- Marcu Lăzărescu, din satul Văratoci, și Măgureanu Nicolae (amintit mai înainte) din satul Costești (informație de la Alexandru Crăcană din Costești, pensionar);
- Popescu Ion, din satul Pietreni (informație de la I.D. Tudor și Ticu Gr. Nicolae);
- Liciu Mecu și Ion Ciopleală, din satul Pietreni (informație de la Cosma Constantin din satul Pietreni, comuna Costești);
- Cosmescu Grigore (Ploaie) și Istocescu Ion (Goiu), din satul Costești (informație de la Istocescu Gh. Gheorghe, veteran din Primul Război Mondial). Din relatările acestuia aflăm că în anul 1916 veteranul de la 1877, deși în vârstă, asemenea lui

³⁵⁷ Cartea neamului Stăneștilor – culeasă și scrisă de Grigore Stănescu, unul dintre membrii acestui neam. Însemnările au fost începute în 1915 și continuate în 1920 și 1934. S-au aflat în posesia preotului Constantinescu S. Ion din Costești, unul dintre reprezentanții acestui neam.

Peneș Curcanul (Constantin Turcanu), a cerut în scris să fie încorporat ca voluntar în Regimentul 2 Vâlcea, pentru a participa la războiul de întregire națională și a rămas mândrit când nu i s-a îndeplinit dorința.

Sătenii din comuna Costești, la fel ca și alții din satele județului Vâlcea, au contribuit la ajutorarea materială a războiului cu alimente, îmbrăcăminte, bani ș.a. Mulți vor fi participat cu carele lor la transportarea diferitelor materiale necesare războiului, pe drumurile pe care ei deja le cunoșteau, de pe vremea când se deplasau cu produsele pentru vânzare în satele din regiunile de câmpie. Astfel, la 28 mai 1877, prefectul județului Vâlcea, Simulescu, informa Ministerul de Interne, printr-o telegramă, că din acest județ a trimis la Slatina 160 de care, pentru transportarea la Turnu Măgurele a lemnăriei „trebuincioase la construirea podului de peste Dunăre, de către armata imperială rusă” și peste acestea „300 care cu doi boi și alte 300 perechi de boi cu tânjală, făcând reparație de Comitetul permanent, am depus a fi gata la cerere”.³⁵⁸

Lemnul din pădurile vâlcene, sub formă de scânduri sau grinzi era dus pentru nevoile armatei, cu carele la Piatra Olt, iar de acolo cu trenul la Craiova.³⁵⁹

În concluzie, putem spune despre comuna Costești, că a contribuit la acest important act istoric al poporului nostru, atât prin prezența fiilor ei pe câmpurile de bătălie, cât și prin ajutorul material acordat de către cei rămași acasă, după posibilitățile lor.

6. RĂSCOALA DIN 1907

Răscoala țăranilor din 1907 nu a atins comuna. Sătenii din Costești n-au avut boier asupra căruia să-și descarce ura, totuși ei s-au solidarizat cu țăranii din Măldărești, nemulțumiți de proprietarii de acolo.

În acel an mulți țărani din Costești erau nemulțumiți de modul în care a fost făcută impunerea la dări, în sensul că nu a fost o echitate, unii cetățeni din comună care aveau mai mult pământ, plăteau puțin sau chiar deloc.

Astfel, poate fi relatat cazul lui Cosmescu Grigore, veteranul de la anul 1877, care și-a exprimat în public nemulțumirea față de nedreptăți, el spunând că „să plătească dări și cei care au ogrăzi multe”. Pentru aceasta a fost acuzat de „instigație” în rândul sătenilor, prins și dus la plasă la Horezu, „aici fiind bătut crunt, încât abia a mai venit acasă. Toată vara s-a târât, n-a mai putut să muncească nimic, i-au rupt oasele” (informație de la Istocescu Gh. Gheorghe, Costești).

Despre participarea lui Cosmescu Grigore din Costești la acțiunile sângerosului an 1907 aflăm și din documentele publicate în studiul „Răscoala țăărănească din 1907 în județul Vâlcea”, apărut în anul 1974. Din documentul 143 aflăm următoarele: la 20 martie 1907, Inspectoratul comunal al plășii Horezu informează Prefectura județului

³⁵⁸ Adăniloaiie N., Pagini din lupta poporului român pentru independența națională, 1877-1878, Editura Politică, București, 1967, doc. 28, p. 135

³⁵⁹ Colectiv, Documente privind istoria României. Războiul pentru independență, Vol. III, Editura Academiei R.P.R., București, 1954, p. 19

Vâlcea despre agitațiile din comuna Slătioara și măsurile luate. Se arată că „e liniște în toată plasa. Secretarii comunelor Costești, Vaideeni și Stroești Pojogi nu au răspuns astă noapte la telefon” la niciuna din chemările ce le-au făcut. (I. St. Pleșoianu), inspector comunal.³⁶⁰

Documentul 195 – 31 martie 1907 – Adresa prin care Inspectoratul comunal al plășii Horezu trimite Prefecturii județului Vâlcea actele adresate lui Grigore Cosmescu din Comuna Costești, care a instigat la răscoală:

“Inspectoratul plășii Horezu

1907 martie 31

Nr. 271

Domnule Prefect,

Am respectul de a vă înainta alăturat un proces verbal și 3 declarații din care se constată că individual Grigore Cosmescu din Costești a cercat a agita locuitorii comunei Costești. Totodată se înaintează și individual Grigore Cosmescu, rugându-vă să dispuneți cele de cuviință.

Primiți vă rog, domnule Prefect, asigurarea respectului ce vă port.

Inspector comunal

D-sale

Domnului Prefect al județului Vâlcea.”³⁶¹

Documentul 198 – 31 martie 1907 – Adresa Inspectoratului comunal al plășii prin care informează Prefectura județului Vâlcea că a trimis 11 arestați participanți la distrugerea proprietății Sordoni din comuna Sătioara Pojogi. Printre cei 11 arestați aflăm și pe Cosmescu Grigore din Costești:

“Nr. 3318/1907 aprilie 2

Procuror Tribunalul Loco,

Am onoarea a înainta Dv. pe lângă acesta un process verbal adresat de Dl. Inspector comunal al plășii Horezu și pe indivizi:

Zamfir Ion Andrei din comuna Pojogi..... Ion N. Preoteasa și Grigore Cosmescu din comuna Costești, care a devastat proprietatea d-lui C. Sordoni din comuna Stroești Pojogi și...”³⁶² Adresa a fost trimisă de către Prefectura județului Vâlcea către Tribunalul din Rm. Vâlcea.

³⁶⁰ Tamaș C. și alții, Răscoala țărănească din 1907 în județul Vâlcea, Societatea „Prietenii Muzeului Nicolae Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1974, p. 176

³⁶¹ Tamaș C. și alții, Răscoala țărănească din 1907 în județul Vâlcea, Societatea „Prietenii Muzeului Nicolae Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1974, p. 228

³⁶² Tamaș C. și alții, Răscoala țărănească din 1907 în județul Vâlcea, Societatea „Prietenii Muzeului Nicolae Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1974, doc. 198, p. 230

Din studiul citat mai înainte mai aflăm și despre telegrama prin care Ministerul Agriculturii comunică Prefecturii județului Vâlcea că locuitorii din Arnota s-au plâns împotriva arendașilor care nu voiesc să încheie învoielii și îi cere să ia măsuri.³⁶³

Ecolul violenței răscoalei țăranilor a ajuns în Costești. Cei care în acest timp au mers cu diferite treburi la Rm. Vâlcea sau în zona Oltului, au putut vedea, dincolo de acestea, flăcările uriașe care se ridicau din conacele boierești incendiate și care „noaptea luminau cerul și împrejurimile ca ziua”. La sosirea lor în localitate au istorisit celorlalți săteni ceea ce au văzut (așa cum ne-a relatat locuitorul Istocescu Gh. Gheorghe din Costești).

7. PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Locuitorii comunei Costești au participat în număr mare la Primul Război Mondial. Aceasta reiese, după cum vom vedea mai jos, din „Cartea de Aur a comunei Costești”, alcătuită la 9 mai 1929, care cuprinde un număr de 122 de eroi dintre cei 126 în total, „mortți și dispăruți în războiul pentru întregirea neamului 1916-1918”:

1. Catrina Nicolae, plutonier, 1916-1918
2. Florescu Trifon, sergent, 1916-1918
3. Stoican Vasile, sergent, 1906, Divizia I Obuziere, nu se știe unde este mort (1916-1918)
4. Cîrstea Leontie, caporal, 1905, Regimentul 42 Infanterie, Lagărul de prizonieri german, 1 februarie 1917
5. Constantinescu Anghel, caporal, Măldărești, 1916-1918
6. Crăcană Florea, caporal, 1916-1918
7. Crăcană Ion, caporal, 1916-1918
8. Dobrinescu Gheorghe, caporal, 1906, Regimentul 42 Infanterie, Spitalul Rm. Vâlcea, 5 noiembrie 1916
9. Duță Ion, caporal, Regimentul 42 Infanterie, Lagărul de prizonieri german, 10 februarie 1917
10. Giubega Dumitru, caporal, 1916-1918
11. Conescu Constantin, caporal, 1916-1918
12. Istocescu Anania, caporal, 1893, Regimentul 42 Infanterie, mort Cazarma Centrală Instrucție Armata 2 Bacău, 25 februarie 1917
13. Lăcrariu Gheorghe, caporal, 1916-1918
14. Târlescu Gheorghe, caporal, 1916-1918
15. Andrei Gheorghe, soldat, Regimentul 16 Infanterie, mort Spitalul Chirurgical Regina Maria – Troțuș, Bacău, 4 septembrie 1917
16. Avrămoiu Constantin, soldat, 1901, Regimentul 2 Infanterie, mort Iași, 12 februarie 1917

³⁶³ Tamaș C. și alții, Răscoala țărănească din 1907 în județul Vâlcea, Societatea „Prietenii Muzeului Nicolae Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1974, doc. 198, p. 190

17. Andrei Ion, soldat, 1916-1918
18. Avram Nechit, soldat, 1915, Regimentul 2 Infanterie, nu se știe unde este mort, 1916-1918
19. Andrei Silvestru, soldat, 1916-1918
20. Bălintescu Constantin, soldat, 1908, Regimentul 42 Infanterie, mort în luptele de la Poeana, 31 octombrie 1917
21. Blidaru Gheorghe, soldat, 1894, Regimentul 42 Infanterie, mort în lagărul de prizonieri german, 24 ianuarie 1917
22. Bivolariu Mihail, soldat, 1892, Regimentul 42 Infanterie, mort în lagărul de prizonieri german, 29 septembrie 1917
23. Bornete Mihail, soldat, Tomșani, 1916-1918
24. Bălintescu Ignatie, soldat, 1908, Regimentul 2 Infanterie, mort spital, 7 martie 1917
25. Buzilă Gheorghe, soldat, 1916-1918
26. Borăscu Marin, soldat, 1906, Regimentul 42-66 Infanterie, mort comuna Ciurea, Iași, 21 aprilie 1917
27. Bărănguță Ion, soldat, 1906, Regimentul 42-66 Infanterie, mort Valea Sușiței, cota 461, 15 septembrie 1917
28. Coca Dometie, soldat, 1916-1918
29. Constantinescu Tudor, soldat, 1916-1918
30. Ciurea Ion, soldat, 1916-1918
31. Colniceanu Alexandru, soldat, 1916-1918
32. Crăcană Dumitru, soldat, 1916-1918
33. Ciortan Gheorghe, soldat, 1916-1918
34. Crăcană Constantin, soldat, 1916-1918
35. Ciortan Gheorghe, soldat, 1916-1918
36. Cravă Ion, soldat, 1916-1918
37. Crăcanuși Ilie, soldat, 1916-1918
38. Castravete Constantin, soldat, 1916-1918
39. Dimulescu Petre, soldat, 1916-1918
40. Enescu Ion, soldat, 1916-1918
41. Fulgescu gheorghe, soldat, 1916-1918
42. Istocescu Nicolae, soldat
43. Istocescu Ion, soldat
44. Istocescu Haralampie, soldat
45. Ispășoiu Gheorghe, soldat
46. Istocescu Toma, soldat
47. Ilie Alexandru, soldat
48. Ionescu Șerban Ion, soldat
49. Jidoveanu A. Ion, soldat

50. Jidoveanu O. Nicolae, soldat
51. Zugravu Constantin, soldat
52. Lăcrariu Gavril, soldat
53. Lăpădat Ion, soldat
54. Loghin Grigore, soldat
55. Loghin Ion, soldat
56. Marinescu Marcu, soldat
57. Matei Nicolae, soldat
58. Mecu Toma, soldat
59. Marinescu Calistrat, soldat
60. Munteanu Hariton, soldat
61. Mierlă Grigore, soldat
62. Marinoiu Dumitru, soldat
63. Matei Constantin, soldat
64. Munteanu Ion, soldat
65. Murariu Ilie, soldat
66. Monafu Dumitru, soldat
67. Mihăilescu Ion, soldat
68. Nicula Gheorghe, soldat
69. Nechersu Gheorghe, soldat
70. Nicolăescu Gheorghe, soldat
71. Nicula Constantin, soldat
72. Ologu Grigore, soldat
73. Pavel Moisă, soldat
74. Predoiu Nicolae, soldat
75. Papa Nicolae, soldat
76. Puică Dumitru, soldat
77. Popescu Carp, soldat
78. Pistol Ion, soldat
79. Paraschiva Toma, soldat
80. Preoteasa Toma, soldat
81. Robu Macsim, soldat
82. Robu Meletie, soldat
83. Sanda Nifon, soldat
84. Statie Ion, soldat
85. Stănescu Nicolae, soldat
86. Tițoiu Niculaie, soldat
87. Tițoiu Gheorghe, soldat
88. Ticu Constantin, soldat
89. Tapu Gheorghe, soldat

90. Ungureanu Tudor, soldat
91. Ungureanu Savu, soldat
92. Vîrtopeanu Nicolae, soldat
93. Zamfir Dumitru, soldat
94. Zamfir Ștefan, soldat
95. Ciobanu Simion, soldat, Regimentul 42 Infanterie
96. Popescu Nicolae, soldat
97. Popescu Gheorghe, soldat
98. Văduva Gheorghe, soldat
99. Pavel Dumitru, soldat
100. Bărăgănescu Petre, soldat
101. Stoica Petre, soldat
102. Rucă Damian, soldat
103. Castravete Grigore, soldat
104. Ciurea Gheorghe, soldat, 1916-1918
105. Dinulică Luchian, soldat, 1916-1918
106. Crăcănuși Procopie, soldat, 1916-1918
107. Mărinescu Gheorghe, soldat, 1916-1918
108. Florescu Toma, soldat, 1916-1918
109. Tănăsie Nicolae, soldat, 1916-1918
110. Ciorgan Filimon, soldat, 1916-1918
111. Mărinoiu Gheorghe, soldat, 1916-1918
112. Cîrstoiu Constantin, soldat, 1916-1918
113. Lăpădat Constantin, soldat, 1916-1918
114. Nicula Grigore, soldat, 1916-1918
115. Monafu Ion, soldat, 1916-1918
116. Voineag Avram, soldat, 1916-1918
117. Pasmantu Ilie, soldat, 1916-1918
118. Cărfan Ion, soldat, 1916-1918
119. Predoiu Gheorghe, soldat, 1916-1918
120. Surcel Grigore, soldat, (Romani)
121. Slabu Constantin, soldat, 1916-1918
122. Stoica Constantin, soldat, 1916-1918, acasă

Mai sus de mănăstirea Arnota, lângă un izvorăș, aflat în apropierea stâniei, se găsește o cruce de piatră pe care sunt scrise numele a doi eroi din Pietreni, căzuți în Primul Război Mondial: „în amintirea eroilor Constantin Castravete, Vasile Marcu, morți în războiul 1916-1918”.

În vara anului 1921, din inițiativa dirigintelui Școlii Costești-Ferigile, Gheorghe Pretorianu, s-a constituit un comitet compus din învățători, preoți, autoritățile comunale

și frunțași ai satului, care au pornit apoi la ridicarea monumentului din centrul comunei, „în amintirea celor morți în războiul de întregirea neamului”.³⁶⁴

Monumentul amintit nu se construiește nici în anul 1927. Astfel, la 31 august 1927, Prefectura județului Vâlcea, aducea la cunoștință Preturii plășii Horezu, că Prefectura a autorizat pe directorul Școlii Generale Costești ca „în ziua de 4 septembrie 1927 să dea o serbare urmată de bal, în folosul construirii monumentului eroilor”. Acesta va fi construit la puțină vreme.

La Primul Război Mondial au mai participat și alți fii ai comunei, printre care amintim pe Frumușelu Gheorghe, Stoican Calinic, Duducă Gheorghe, Pamfil Stoican, Huidu Titu, Istocescu Gheorghe, Cosma Constantin și alții.

Frumușelu Gheorghe, în august 1967, împreună cu Cojocar Simion din satul Romani-Horezu, a făcut parte din delegația regiunii Argeș. Alcătuită din 16 veterani, care au participat la adunarea populară de la Mărășești, cu prilejul aniversării a 50 de ani de la victoria purtată de români, pe aceste locuri, împotriva cotropitorilor germani. Cu această ocazie el a primit medalia Virtutea Ostășească, clasa a III-a. (Fig. 36)

Fig. 36: Delegația regiunii Argeș prezintă la festivitățile de la Mărășești, august 1967. În spate aflăm pe Frumușelu Gheorghe (x) din Costești, veteran din Primul Război Mondial.

În dosarele Primăriei comunei Costești de la Arhivele Statului din Rm. Vâlcea, aflăm două tablouri care se referă la bunuri ridicate de la cetățeni în timpul Primului Război Mondial. Primul tablou prezintă nominal un număr de 84 cetățeni din Costești, de la care ostașii români, aflați în retragere, au luat diferite bunuri, pentru nevoile armatei, printre care amintim: sârmă ghimpată, cai, harnașamente (pentru călărie și căruțe), căruțe, trăsuri, fân, porumb, tunici, cisme, șei, hamuri și altele. Se arată că aceste bunuri „au fost luate de către convoiul de munte, jandarmi etc.” și că „nu s-au dat bani”. Situația centralizată a bunurilor date de cetățeni pentru ajutorarea armatei române, aflată în retragere, se prezintă astfel:

1	cai	71	Capete
2	harnașament	12	buc.
3	sârmă ghimpată	766	Kg
4	brișcă brașovenească	13	buc.
5	hamuri	12	buc.
6	pături	2	buc.
7	fân	15000	Kg
8	căruțe	5	buc.

³⁶⁴ Arhivele Statului, Rm. Vâlcea, Inventarul Preturii Plășii Horezu, Fond 1085, Dosar nr. 10, n.p.

9	mantale	1	buc.
10	tunici	2	buc.
11	cisme	1	Pereche
12	porumb	360	Kg

Al doilea tablou prezintă „pagube ce s-au făcut sătenilor de germani și austro-ungari”. Tabloul cuprinde 76 cetățeni din comună de la care s-au luat următoarele bunuri:³⁶⁵

1	Grâu	400	Kg
		19	bănicioare
2	Cai	11	capete
3	harnașamente (hamuri)	6	buc.
4	păsări (gâște, găini, rațe)	49	buc
5	Purcei	4	buc.
6	împrejmuirea curții de ulucă de la cetățeanul Spiridon Istocescu		
7	vin – de la Petre Ionescu	300	vedre
8	Cântare	2	buc
9	brânză – de la Alexandru M. Târlea	200	Kg
10	Mere	1670	Kg
11	Magiun	20	Kg
12	Nuci	26000	buc.
13	clopote biserică – de la preot N. Lăzărescu	3	buc.
14	osii de fier	2	buc.
15	sare – de la Alexie Măgureanu, când se afla spre vânzare în țară, în comuna Baia din județul Gorj	200	Kg
16	butoi de 80 dal.	1	buc.
17	Țuică	20	dal.
		1	butoi
18	Porumb	9475	Kg
		250	bănicioare
		41	saci
19	care cu prune	2	buc.
20	Fân	32800	Kg
21	Cartofi	100	Kg
22	Biciclete	1	buc.
23	Fasole	100	Kg
24	Căruțe	2	buc.
25	lână (miță)	324	Kg
26	Pături	13	buc.
27	cergi cânepă	3	buc.
28	Oi	4	buc.

³⁶⁵ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Primăria comunei Costești, foi libere

Din situația prezentată vedem că armatele germane și austro-ungare au luat din comună o cantitate foarte mare de bunuri, lăsându-i săraci pe săteni. Aceasta i-a nemulțumit pe costeșteni, făcând să crească tot mai mult ura lor împotriva ocupanților.

8. AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Marea conflagrație mondială, care a fost războiul trecut, a adus un cortegiu de suferințe și pentru locuitorii comunei Costești. În anii de război în care a fost angajată țara, mulți fii ai comunei și-au pierdut viața pe câmpul de luptă, lăsând acasă familii îndurerate, văduve și orfani. Acest lucru reiese și din „Tabelul nominal de morți și dispăruți din actualul război și urmașii cu drept de pensie”³⁶⁶, tabel înaintat cu 4 luni înainte de ziua victoriei asupra fascismului german, din 9 mai 1945. Pe acest tabel, după cum vom vedea mai jos, sunt trecuți 39 de „morți și dispăruți” din comuna Costești:

„Primăria comunei Costești

Tabel nominal cu morți și dispăruți din actualul război și urmașii cu drept de pensie:

1. Diaconescu Constantin, Locotenent în rezervă, contingent 1928, mort, soție cu 3 copii, Virginia Diaconescu
2. Mituțoiu Iulian, Sublocotenent în rezervă, contingent 1934, mort, soție cu 2 copii, Elena I Mituțoiu
3. Zamfir D. Ion, sergent, contingent 1934, mort, soție cu un copil, Elena I. Zamfir
4. Andrei Gh. Petre, sergent, contingent 1934, mort, soție fără copii, Maria P. Andrei
5. Chipurici L. Ion, sergent, contingent 1939, dispărut, soție cu un copil, Elisabeta I.L. Chipurici
6. Ispas Nicolae, caporal, contingent 1936, dispărut, soție cu un copil, Maria
7. Coca D. Petre, soldat, contingent 1931, mort, soție fără copii, Ioana
8. Bălintescu Dumitru, soldat, contingent 1935, mort, soție cu 2 copii, Floarea
9. Nicula Gh. Constantin, soldat, contingent 1932, mort, soție cu 2 copii, Maria
10. Dincă D. Dumitru, soldat, contingent 1937, dispărut, soție cu un copil, Alexandrina
11. Buzilă Gh. Gheorghe, soldat, contingent 1941, mort, soție cu 2 copii, Elena
12. Ciorgan I.I. Gheorghe, soldat, contingent 1933, dispărut, soție cu 2 copii, Elisabeta
13. Ispas P. Ion, caporal, contingent 1932, dispărut, soție cu 3 copii, Ioana
14. Stanca Gh. Nicolae, soldat, contingent 1943, dispărut, soție cu un copil, Paraschiva
15. Pavel N. Toma, soldat, contingent 1936, dispărut, soție cu un copil, Ioana
16. Stoica Consantin, soldat, contingent 1937, mort, soție cu 2 copii, Filofteia

³⁶⁶ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Primăria comunei Costești, foi libere

17. Jidoveanu C.N. Ion, soldat, contingent 1927, dispărut, soție cu 4 copii, Paraschiva
18. Lăpăduță Constantin, caporal, contingent 1935, dispărut, tată, Tudor
19. Huruială Procopie, caporal, contingent 1938, mort, tată, Nicolae
20. Mecu M. Ion, soldat, contingent 1943, dispărut, tată, Mihail
21. Marinoiu Ion, soldat, contingent 1942, dispărut, tată, Gheorghe
22. Constantin Pavel, plutonier, contingent 1938, dispărut, tată, Constantin-Solomon
23. Petrescu C. Constantin, sergent, contingent 1939, dispărut, mamă, Elisabeta
24. Andrei A. Gheorghe, caporal, contingent 1938, mort, mamă, Pelaghia P. Bărănguță
25. Stoican David, caporal, contingent 1942, mort, mamă, Caterina Calistrat
26. Ciortan Gavril Ion, caporal, contingent 1941, dispărut, tată, Ciortan Gavrilă
27. Armășescu A. Ion, soldat, contingent 1943, dispărut, mamă, Paraschiva
28. Ciortan Alexandru, soldat, contingent 1941, dispărut, mamă, Diana A. Ciortan
29. Toma T. Ungureanu, soldat, contingent 1941, dispărut, mamă, Maria T. Ungureanu
30. Cocleț Ion, soldat, contingent 1937, mort, soție, un copil, Elisabeta Cocleț
31. Căproiu Ion, soldat, contingent 1942, dispărut, mamă, Neonela Căproiu
32. Curelaru I. Ion, soldat, contingent 1942, mort, tată, Curelaru N. Ion
33. Mischiu I. Ion, soldat, contingent 1941, dispărut, tată, Victor Mischiu
34. Marinescu Petre, soldat, contingent 1941, mort, tată, Gheorghe Japca
35. Hirizan C. Constantin, soldat, contingent 1944, dispărut, tată, Hirizan Constantin
36. Anghel Petre, sergent, contingent 1938, dispărut, tată, Anghel P. Naum
37. Papa Gh. Ion, sergent, contingent 1941, dispărut, tată, Papa Gheorghe
38. Măgureanu Ilie, caporal, contingent 1939, dispărut, mamă, Sofronia V. Măgureanu
39. Schiteanu Nicolae, caporal, contingent 1937, dispărut, mamă, Alexandra Costești, la 4 ianuarie 1945, Primar V. Nițulescu”

Cei care s-au mai întors în comună după terminarea războiului, dintre cei dispăruți, s-au încadrat în diferite sectoare de activitate.

VI. DATE ANTROPOLOGICE. POPULAȚIA

1. TIPURI FIZICE

Comuna de Costești este situată în partea de nord a provinciei istorice Oltenia, care a constituit partea de pătrundere în Dacia a armatelor romane și coloniștilor romani. Datorită acestui fapt, populația acestor locuri are o dominantă legătură de caractere mediteraneene și dinaride. În linii mari, se pot diferenția după indicele pigmentar, talie, conformația feței și a craniului două grupe de caractere antropologice. Dacă în regiunea de sud a Olteniei, în câmpie, predomină caracterele mediteraneene, aici, în nordul provinciei predomină cele dinaride. Dar limitele geografice ale provinciei nu au fost bariere de netrecut și oamenii s-au deplasat dintr-un loc în altul.³⁶⁷

Având în vedere criteriul culorii, populația comunei Costești se împarte în următoarele tipuri fizice: tipul castaniu, cu părul și sprâncenele castanii, ochii căprui, nas și gură potrivită și fața smeadă; tipul brunet, de statură mijlocie, cu părul, sprâncenele și ochii negri; tipul bălan, cu ochii albaștri sau verzi. Dintre aceste tipuri, în comună predomină cel castaniu. Tipul brunet este răspândit mai mult în satul Bistrița, iar tipul bălan este rar întâlnit.

2. EVOLUȚIA POPULAȚIEI

Costeștii au avut în primele timpuri un număr foarte restrâns de locuitori, stabiliți pe dealuri – în Costești, Pietreni și Văratici – de unde, ulterior au coborât și s-au așezat în vatra actuală, în apropiere de cele două ape: Bistrița și Costești.

Populația comunei s-a format din oameni trăind de secole pe aceste locuri, la care s-au mai adăugat cei veniți din sud, dinspre câmpie, precum și unii sosiți din Transilvania.

În această regiune subcarpatică nu a existat prea mult loc de formare a satelor de colonizare, deoarece proprietățile de aici erau în mare parte moșnenești, iar moșnenii au avut de obicei puțin pământ, pe care l-au muncit. Țăranii liberi au preferat așezările din regiunile subcarpatice și de pădure, ferindu-se de cele de câmpie și stepă deschisă. Explicația este lesne de dat: în epoca când se înființau aceste sate, prădăciunile și jafurile popoarelor încă nomade (ne referim la cele de origine tătară), impuneau așezărilor omenești, ca o primă necesitate de apărare, adăpostul oferit aici de păduri. Câmpia a prezentat multă vreme nesiguranță (datorită năvălirilor), a conflictelor armate și a frământărilor mai accentuate cu caracter social.

În regiunile subcarpatice mai ferite se poate observa cu mult înainte decât în alte părți ale țării o viață politică și socială mai intensă. Populația s-a îngrămădit de nevoie în aceste locuri.³⁶⁸

³⁶⁷ St. M. Micu, H. Dumitrescu, Atlasul antropologic al Olteniei, Editura Academiei R.S.R., București, 1968, p. 9

³⁶⁸ Matei D. Vlad, Colonizarea rurală în Țara Românească și Moldova (secolele XV-XVIII), Editura Academiei R.S.R.,

Cercetările atestă că regiunile de câmpie, deschise și expuse mai ușor invaziilor, aveau așezări omenești mult mai rare decât în regiunile submontane.³⁶⁹

În perioada următoare a Evului Mediu, prin înăsprirea condițiilor de viață ale țăranilor săraci, a avut loc o bejenie a populației dinspre șes spre munte, pentru a se feri de jaful turcilor de peste Dunăre și pentru a scăpa de birul la care erau supuși. O altă cauză de bejenie, în aceleași secole, o constituie și molimele foarte dese de ciumă și holeră, care răreau satele de câmpie și alungau locuitorii.³⁷⁰

În veacul al XVIII-lea Țara Românească, la fel ca și Moldova, a fost teatrul de luptă al războaielor ruso-austro-turce. Satele din sud au fost pustiite, unii călători spunând în scrierile lor că trebuia să mergi zile întregi până să dai de vreun sat sărăcăcios, cu câteva sate și câțiva zeci de oameni. Astfel, războiul austro-turc din 1716-1718 a provocat o mare mișcare demografică înspre zonele deluroase, mai ales cele aflate în vecinătatea munților.³⁷¹

Se știe că regiunea de nord a Olteniei este locuită, în afară de olteni băștinași, și de o populație păstorească venită din Ardeal. Sunt mocanii, numiți și „ungureni”, adică românii veniți din ținuturile transilvănene aflate sub dominația maghiară. Sate compacte de ungureni se află în apropiere (Vaideeni) și mai departe (Băbeni, localitate aflată acolo unde Bistrița se varsă în Olt).

În Costești, satul Pietreni, unii dintre aceștia au rămas în mod sigur, fapt întărit de prezența unor familii cu numele de Ungureanu, ai căror înaintași au venit pe aceste locuri. Fugind de sub crunta exploatare a nobilimii maghiare, acești oameni au contribuit la salvarea vistieriei principatelor pusă la grele încercări din cauza cererilor exagerate ale otomanilor. Ei au fost totodată un element admirabil de unitate culturală și națională, contribuind la menținerea legăturilor dintre Țara Românească și Transilvania.³⁷²

Privind evoluția populației comunei Costești, amintim că în ianuarie 1735, în timpul dominației austriece din Oltenia (1718 - 1739), satul Costești, aflat lângă mănăstirea Bistrița, era locuit de 150 de familii.³⁷³

O dovadă a existenței în Costești a unor locuitori veniți din Ardeal, îl constituie documentul din 8 ianuarie 1856. La această dată, sfatul satului Costești-Vâlcea da bilet de trecere la neamuri în Transilvania, Mariei Nedelcu Ungureanu, Plaiul Cozii, județul Vâlcea: “Maria, soția lui Dumitru Nedelcu Ungureanu, fiind din neamul lor din țara Austria și s-a sălășluit în Costești... merge pe la rudele sale pe timp de 40 zile, fiindcă este

București, 1973

³⁶⁹ Aurelian Sacerdoțeanu, Elemente de continuitate în istoria medievală a românilor, în Unitate și continuitate în istoria poporului român, București, 1968, p. 119

³⁷⁰ Velcea I., Cercetări economice-geografice în Oltenia subcarpatică dintre Gilort și Bistrița Vâlcii, în probl. de geogr. V, 1957, p. 359

³⁷¹ Matei D. Vlad, Colonizarea rurală în Țara Românească și Moldova (secolele XV-XVIII), Editura Academiei R.S.R., București, 1973, p. 37 și 38

³⁷² Matei D. Vlad, Colonizarea rurală în Țara Românească și Moldova (secolele XV-XVIII), Editura Academiei R.S.R., București, 1973, p. 37 și 38

³⁷³ Ștefan Papacostea, Oltenia sub stăpânirea austriacă, 1718-1739, Editura Academiei R.S.R., București, 1971, p. 173; vezi și V. Micorde, Ș. Papacostea, Florin Constantiniu, Documente privind relațiile agrare din veacul al XVIII-lea, vol. I, Țara Românească, Editura Academiei R.S.R., București, 1961, doc. 166, p. 347-348

aprinșă de dorul lor”. Biletul de trecere a fost semnat de deputații: Ioan Ispas, Stanciu Bucur, Gheorghe Popescu și Nicolae Dima, Mihai Cozmescu, pârcălab, și scriitor Nicolae Popescu.³⁷⁴

Urmărind populația comunei Costești, în ultimii 80 ani s-au produs modificări importante în privința demografiei și ocupațiilor practicate de locuitori. În anul 1893, în comuna Costești erau 2476 locuitori, în care intra și un număr de 50 familii de țigani. La data respectivă erau 524 familii, 475 contribuabili și 600 case de locuit.³⁷⁵

În secolul al XIX-lea, mai mult ca în secolele precedente, valorificarea unor resurse locale – bogățiile din zonă: pădurile, pomii fructiferi, pășunile, calcarul – a continuat să influențeze evoluția numerică a populației comunei.

Raportul general pentru darea de seamă a comunei Costești din județul Vâlcea, datat din 16 septembrie 1903 și semnat de Grigore Stănescu, primarul comunei, referitor la populație ne dă următoarele date: total populație pe comună: 2706 suflete, din care 741 bărbați căsătoriți, 520 necăsătoriți, 58 văduvi, 716 femei căsătorite, 533 necăsătorite și 134 văduve. Dintre locuitorii amintiți știau carte 920 bărbați și 36 femei, nu știau carte 399 bărbați și 1347 femei. Referitor la evoluția populației, de la 1 ianuarie 1903 și până la 15 septembrie în același an, se arată un număr de 68 născuți, 5 căsătoriți și 46 decedați. Străini nu existau în comună.³⁷⁶

Populația comunei a cunoscut o creștere lentă și foarte lentă, mai ales între anii 1912-1930 și 1941-1948, încetinire cauzată de pierderile de vieți omenești pricinuite de cele două Războaie Mondiale și de urmările lor, care au influențat negativ și evoluția populației.

Pe placa de marmură fixată pe monumentul eroilor din central comunei aflăm 122 eroi din Primul Război Mondial (1916-1918) și mulți alți costeșteni căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial (1941-1945).

După cum ne arată un buletin statistic din 5 ianuarie 1921, în comună existau 3168 locuitori, dintre care 1422 de sex masculin și 1746 de sex feminin. Satele cu populație mai numeroasă erau Costești (815 locuitori) și Pietreni (646 locuitori). Celelalte sate, Ferigile, Bistrița, Văratice și Negrulești aveau o populație mai mică, cuprinsă între 378 și 419 locuitori. Capi de familie erau în comună 622 cetățeni, cei mai mulți în Costești (208) și cei mai puțini în Văratice (50). Din table se observă că la această dată predominau persoanele de sex feminin.³⁷⁷ În această perioadă mortalitatea este mare, mai ales în rândul copiilor, din cauza bubatului.

În legătură cu migrarea populației comunei, amintim despre venirea în Costești a unor străini, meșteri zidari sosiți pentru lucru:

- Simion Cristea, 49 ani, zidar sârb venit în anul 1891;
- Sideris Gheorghe, zidar grec venit în anul 1902;

³⁷⁴ Preot I.I. Constantinescu, Câteva acte din Costești-Vâlcea, Revista Arhivelor nr. 1, 1946, p. 173

³⁷⁵ Lahovari G., Marele dicționar geografic al României, București, 1899, vol. II, p. 676

³⁷⁶ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Pripăria comunei Costești, dosar nr. 6

³⁷⁷ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Pretura Plășii Horezu, Fond 1085, Pachet I, dosar nr. 10/1921

- Velcu Cristea, 36 ani, sârb venit în anul 1912;
- Serafim Cristea, 37 ani, sârb venit în anul 1897.³⁷⁸

La 20 martie 1923, administratorul plășii Horezu da informații prefecturii județului Vâlcea asupra cetățeanului Teofan Stoicănescu, care cerea să plece din țară la New-York: născut în anul 1898, "Teofan Stoicănescu, născut în anul 1898, domiciliază cu părinții săi în comuna Costești, este absolvent a cinci clase primare... de meserie tâmplar. Dorește să meargă la New-York în vederea unui câștig mai mare, prin meseria ce cunoaște. 20 martie 1923"³⁷⁹

În anul 1941, în satele Costești, Ferigile, Văratice, Bistrița și Pietreni se aflau un număr de 732 familii și 2941 suflete.³⁸⁰

După cum reiese din "Situția de brațe de muncă" din 10 februarie 1942, trimisă de autoritățile din comuna Costești către Pretura plășii Horezu, aflăm următoarele:

- copii sub 7 ani: 702;
- copii de 7-12 ani: 430;
- copii de 12-18 ani: 378;
- bărbați 18-62 ani: 744;
- bărbați 62-68 ani: 31;
- femei 18-62 ani: 880;
- restul populației de peste 62 ani, invalizi, nefolosiți în agricultură: 251;
- total populație: 2463
- total concentrați și mobilizați: 135
- populația rechiziționată: 18

Totalul general al populației comunei se ridică la un număr de 3569 locuitori.³⁸¹

În plin război mondial, după cum ne arată ancheta agricolă 5 din ianuarie 1944, populația comunei Costești se prezenta astfel:

- copii de la 0-14 ani, băieți și fete: 1225;
- copii de la 10-14 ani, băieți și fete: 778;
- bărbați de la 18-62 ani: 746;
- bărbați de peste 62 ani: 78;
- femei de la 18-62 ani: 863;
- total brațe de muncă: 2165
- concentrați: 217
- numărul rechizițiilor: 18

Totalul populației comunei la această dată era de 3625 locuitori.³⁸²

³⁷⁸ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Pretura Plășii Horezu, dosar nr. 10/1922, f. 222

³⁷⁹ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Pretura Plășii Horezu, dosar nr. 10/1923, f. 58

³⁸⁰ Viața bisericească în Oltenia, Anuarul Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1941, p. 707-708, 755-756

³⁸¹ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Pretura Plășii Horezu, dosar nr. 10/1942, f. 119

³⁸² Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Pretura Plășii Horezu, dosar nr. 1/1944, f. 183

Numeric populația comunei a crescut după cel de-al doilea Război Mondial, dar creșterea a fost lentă, aceasta datorită faptului că a avut loc un proces de migrare a oamenilor de la sat spre oraș.

Mutații pe plan social și demografic au avut loc și din cauza dezvoltării în ansamblu a economiei din regiune, mai ales a dezvoltării industriei chimice de către regimul comunist pe platforma industrială Govora – Rm. Vâlcea, mai întâi prin punerea în funcțiune a uzinei cloro-sodice Govora și apoi a actualului combinat chimic Olchim Rm. Vâlcea. Deplasări ale locuitorilor spre mediul orășenesc s-au făcut mai ales spre orașele Horezu și Rm. Vâlcea, iar alții au plecat la Sibiu, București, Craiova și Pitești, îndeosebi noii absolvenți.

Procesul de mobilitate tot mai mare a populației a provocat și provoacă schimbări destul de însemnate pe plan local în evoluția numerică a populației.

La recensământul populației din 21 februarie 1956 aflăm următoarea populație a comunei Costești, pe satele componente:³⁸³

	Sat	Total	Masculin	Feminin
1	Bistrița	755	327	428
2	Costești	849	387	462
3	Ferigile	721	366	355
4	Pietreni	896	408	488
5	Văratici	509	233	276
	Total	3730	1721	2009

Totalul populației era de 3730 locuitori.³⁸⁴ Din aceeași sursă, urmărind mișcarea migratoare a populației, pentru anii 1956 și 1961, aflăm următoarea situație statistică:

I. Mișcarea naturală a populației	1956	1961
Născuți vii	79	68
Decedați	39	38
Spor natural	+40	+30
Născuți morți	2	0
Căsătorii	47	56
Divorțați	1	0
I. Mișcarea migratoare a populației	1956	1961
Sosiți	18	76
Plecați	37	56
Spor migratoriu	-19	+20
Spor total	+21	+10

Unele sate ale comunei au cunoscut creșteri mai însemnate și mai accentuate în ultimii ani. Natalitățile mai ridicate a populației i s-a asociat și migrația de persoane venite din alte localități pentru diferite lucrări (forestiere, cariera de calcar), dintre care mulți s-au

³⁸³ Din volumul Recensământul populației din 21 februarie 1956, editat de Direcția Centrală de Statistică, p. 105-106

³⁸⁴ Direcția Regională de Statistică Argeș, Pașaport statistic al comunei Costești, raionul Horezu, f. 1-4

stabilit în comună. Ca exemplu putem aminti pe următorii locuitori veniți din alte zone ale țării, care s-au stabilit în comună: Balea Petre (stabilit în Pietreni, venit din Ardeal), Tebrean Cornel (venit din Bucovina), Macovei Isidor (venit din Ardeal), verii Ivan (veniți din județul Argeș) ș.a. Populația satului Pietreni a crescut foarte mult, sporind de la 627 locuitori în anul 1912, la 1075 locuitori la recensământul din 1966,³⁸⁵

După datele culese de la Direcția Județeană de Statistică Vâlcea, la recensământul populației din 1966, în comună erau în total 4416 locuitori, dintre care 2250 de sex masculin și 2166 de sex feminin.

Dacă densitatea locuitorilor din Costești a fost la 1912 sub 25 locuitori pe km², în 1970 aceasta depășise pragul și se încadra în categoria 25-50 locuitori pe km².³⁸⁶

La 1 decembrie 1970 comuna avea o populație de 4446 locuitori, dintre care 2277 de sex masculin și 2169 de sex feminin.

Din punct de vedere al numărului locuitorilor, Costeștiul este o comună rurală de gradul II, cu o populație cuprinsă între 4001 – 7000 locuitori. După ultima împărțire administrativă din anul 1968, comuna Costești a rămas cu 4 sate, a căror populație era în anul 1970:

- satul Costești, sat de reședință, cu 1481 locuitori;
- satul Bistrița, cu 1395 locuitori;
- satul Pietreni, cu 1114 locuitori;
- satul Văratici, cu 569 locuitori.

Tot la sfârșitul anului 1970, în Costești se aflau 1286 familii, cu 1212 case de locuit. Populația activă a comunei număra în același an 938 cetățeni, dintre care 106 intelectuali de profesii diferite (învățători, profesori, medici, ingineri, cadre medii sanitare, cadre medii tehnice etc.).

Comuna Costești este printre puținele comune din județul Vâlcea în care numărul bărbaților este mai mare decât cel al femeilor, asemenea localităților Voineasa, Căineni, Racovița ș.a., așezări rurale în care predomină activitățile industriale care cer multă mână de lucru masculină,³⁸⁷ datorită exploatărilor forestiere și miniere. Satele Costești și Pietreni au peste 1000 locuitori și intră în categoria satelor mari, cum sunt și satele vecine Bărbătești, Bodești și Bunești.³⁸⁸

Mai amintim un alt aspect privind populația comunei, și anume că mulți costeșteni au stabilit legături de rudenie cu locuitorii din comuna Malaia – Vâlcea, comună aflată pe valea Lotrului, dincolo de Munții Căpățâni, care străjuiesc comuna la nord. Asemenea legături de rudenie au familiile Puică, Rădescu și Ungureanu din satul Pietreni și familia Stoican din satul Văratici, dar mai sunt și alte cazuri.

³⁸⁵ Susănescu C., Evoluția numerică a populației din suncarpații Vâlcii (Topolog-Olteț) în sec. Al XX-lea, în Valorificarea economică și turistică a Carpaților Meridionali, culegere de studii și comunicări științifice, Rm. Vâlcea, 1974, p. 78

³⁸⁶ Marele atlas geografic al R.S.R., fascicola I, harta VIII-2

³⁸⁷ L. Badea, C. Rusenescu, Județul Vâlcea, Editura Academiei R.S.R., București, 1970, p. 74

³⁸⁸ L. Badea, C. Rusenescu, Județul Vâlcea, Editura Academiei R.S.R., București, 1970, p. 88

În anul 1974 comuna avea o populație de 4556 locuitori, dintre care 2365 de sex masculin și 2191 de sex feminin. Și în momentul de față (1977) predomină persoanele de sex masculin.

O caracteristică actuală a populației o constituie transformarea structurii populației, atât în ceea ce privește cadrul activității sale, cât și în ceea ce privește structura propriuzisă a ocupațiilor oamenilor. La creșterea numărului populației a contribuit și numărul mare de muncitori implicați în activitățile industriale, care au creat un puternic nucleu muncitoresc, în special cei de la cariera de calcar Arnota.

În schița de sistematizare a comunei Costești se preconiza ca numărul populației comunei să ajungă în anul 1980 la 5242 locuitori.

3. UNITĂȚI SOCIALE

Dintre unitățile sociale, cea care este mai firească omului și mai asiduu legată de viața sa trupească și sufletească este, fără îndoială, familia. Ea este o formă de organizare a vieții în comun a oamenilor, fiind formată din grupul alcătuit de soți și copii. Rostul social al familiei a fost și este și astăzi acela de a pune la îndemâna oamenilor o ocrotire și o ajutorare pentru îndeplinirea a două scopuri: mai întâi nașterea copiilor și în al doilea rând educarea lor.

În comună, în trecut se făcea caz de familie și de „neam” (descendenți ai aceluiași strămoș comun). Se spunea adesea: „e de familie bună” sau „de familie rea”, „e de neam bun” sau „de neam rău, prost”.

În fiecare sat sunt mai multe neamuri. Așezarea oamenilor în sate s-a făcut uneori grupat, după neamuri. Astfel, avem unele părți din sate, care și-au luat denumirea de la aceste neamuri, ca de exemplu: Bălințeștii, Fulgeștii și Belețeștii în Costești, Borăștii în Pietreni etc. În alte cazuri, această așezare a oamenilor în sate s-a făcut în mod dezorganizat, fără să se țină prea mult seama de neamuri.

Dintre neamurile mai numeroase, care corespund numelui de familie, amintim: Măgureanu, Bălintescu, Stoican, Huidu, Chilom și Istocescu în Costești, Rădescu, Ungureanu, Borăscu, Ciorgan, Huruială, Lecu, Ticu și Ciopleală în Pietreni, Șontrop și Stoica în Bistrița, Ciortan și Lăzărescu în Văratice.

În epoca medievală, locuitorii comunei au fost: unii țărani liberi (moșneni), iar alții dependenți de mănăstirea Bistrița (rumâni). Văratice, Mlăci și Costești au fost sate de moșneni, iar de-a lungul râului Bistrița a fost moșia mănăstirii Bistrița.

După cum s-a mai arătat, cele mai noi părți de sat – Floreștii, Călinele și Bistrița – s-au încheșat abia după 1864, imediat după secularizarea averilor mănăstirești din 1863, iar mai apoi Ferigile.³⁸⁹

³⁸⁹ A. Sacerdoțeanu, Inscricțiuni și însemnari din Costești-Vâlcea, București, 1937, p. 3

Ion Popescu-Cilienii citează ca moșii ale mănăstirii Bistrița și satul Pietreni – Ciorobeștii, Grămeștii și Țigănia, aceasta din urmă fiind astăzi în satul Bistrița, iar din Costești Grușetu și Secăturile, încheind cu satul Vărățici.³⁹⁰

Deoarece moșia din Costești era a mănăstirii Bistrița, locuitorii de acolo cumpărau moșie în alte hotare. Astfel, este amintit zapisul prin care logofătul Alexandru din Costești cumpără moșie în hotarul Bunești.³⁹¹

Dar trebuie să arătăm că nu întreg teritoriul satelor comunei a fost dependent de mănăstire. Numeroase documente ne amintesc de existența moșnenilor în comună. Astfel, unele dintre ele se referă la lunga judecată a moșnenilor din satul Grușetu, comuna Costești, județul Vâlcea, purtată cu moșnenii din satul Bărbătești, pentru livada Glăvociu de Sus, aflată în hotarul dintre cele două sate moșnenești.

Documentul din 12 septembrie 1730 ne vorbește despre Cartea de judecată a administrației austriece, dată lui Constantin Știrbul și cetașilor săi moșneni din satul Grămești, prin care li se dă dreptul de a stăpâni un codru de la Glăvociu de Sus, împresurat de moșnenii Bărbătești. În afară de Constantin Știrbul, mai sunt amintiți: fratele său Ion, Grămeștii și nepotul lor Dumitru, Popa Mihăilă și alți cetași.³⁹²

Din alt document aflăm că moșnenii din Costești au fost până la Divan în judecata lor cu moșnenii din Bărbătești, pentru acest loc din Glăvocii.³⁹³

La 8 aprilie 1855, moșnenii grămești din Costești fac o jalbă împotriva moșnenilor din Bărbătești și o înaintează Președintelui Curții Apelative, arătând că Bărbăteștii le-au tăiat din pădure. Printre moșnenii grămești semnatori ai jalbei, amintim pe Popa Ion Nistorescu, Dumitru Pavel Grămescu, Ion Tudor Dobrinescu, Nicolae Predescu, Ioan Duducă, Marin Chilom și alții.³⁹⁴

Întâlnim numeroase cazuri când unii moșneni din Costești vând pământ. Astfel, zapisul din 6 februarie 1821, ne vorbește despre Niță Copaci, care vinde popei Nicolae și fratelui său, diaconul Ion, o livadă în Glăvocii, cu 22 taleri.³⁹⁵

Zapisul din 20 martie 1850 ne arată despre moșnenii Dobrinești din Costești, care își vând merticul lor de pământ popei Ioan sin Popa Cîrstea, loc aflat în hotarul Bodeștilor.³⁹⁶

Numeroase documente ne arată că locuitorii comunei Costești au dus o luptă continuă pentru menținerea unei stări de independență socială. Cel mai concludent exemplu îl constituie documentul din 1714, găsit în anul 1973 la localnicul Marinescu D. Nicolae din Pietreni (document nepublicat până în prezent, ce se află la Muzeul Județean Vâlcea). Din document (vezi anexa nr. 11) aflăm că Stan Greci, cu feciorul lui Iane Grecu, au stat multă vreme în Costești, până în vremea lui Constantin Brâncoveanu (la 1713).

³⁹⁰ Pr. I. Popescu-Cilienii, Biserici, târguri și sate din județul Vâlcea, Ramuri, Craiova, 1941, p. 37-38

³⁹¹ Pr. I. Popescu-Cilienii, Biserici, târguri și sate din județul Vâlcea, Ramuri, Craiova, 1941, p. 37

³⁹² A. Sacerdoțeanu, Acte grămeștene din Costești-Vâlcea, în Revista Istorică, XXII, 1936, p. 331

³⁹³ Pr. I. Popescu-Cilienii, Biserici, târguri și sate din județul Vâlcea, Ramuri, Craiova, 1941, p. 335

³⁹⁴ Pr. Constantinescu S.I., Câteva acte din Costești-Vâlcea, în Revista Arhivelor, nr. 1/1964

³⁹⁵ A. Sacerdoțeanu, Acte grămeștene din Costești-Vâlcea, în Revista Istorică, XXII, 1936, p. 336

³⁹⁶ Pr. Constantinescu S.I., Câteva acte din Costești-Vâlcea, în Revista Arhivelor, nr. 1/1964, p. 168

Egumenul mănăstirii Bistrița – Ștefan – împreună cu călugării, “au arătat că sunt rumâni ai mănăstirii”, dar ei au spus că “nici moșii, și nici părinții lor, nici ei n-au fost rumâni ai mănăstirii Bistrița”, au fost slobozi. Au mers pentru soluționarea cazului la Divan, în fața domnitorului Constantin Brâncoveanu, și au rămas liberi. După moartea lui Constantin Brâncoveanu, egumenul Ștefan a încercat din nou să-i aducă în stare de dependență și din nou au mers la divan și unii și alții, înfățișându-se domnitorului Țării Românești Ștefan Cantacuzino. Domnitorul a trimis apoi pe Radu logofătul la mănăstirea Bistrița, cu cartea de blestem a mitropolitului țării, Antim, asupra tuturor călugărilor din mănăstirea Bistrița și asupra satului Costești, cum că “acest neam ce se scrie mai sus nu sunt rumânii mănăstirii, ci au fost oameni slobozi”. Și a scos Stan Greci și o carte a lui Veniamin din Bistrița, în care se scria că “moșii lor au fost străini veniți din țara grecească și rămânând în satul Milostea al mănăstirii Bistrița, s-au însurat acolo și de acolo au mers de s-au așezat în satul Costești, dar nu este rumân (1622).” Părintele Ștefan, egumenul și cu tot soborul mănăstirii au mărturisit “cum că acești neamuri... nu sunt rumânii mănăstirii, ci sunt oameni slobozi”. Domnitorul a dat cartea amintită (documentul) lui Stan Grecu cu feciorul lui Ion, nepotul lui Iane Grecul, cu feciorii și nepotul lui și tot neamul lui ”ca să fie de acum înainte în pace și slobozi de rumânie de către Sfânta Mănăstire Bistrița... 2 septembrie 1714”.

Documentele ne vorbesc și despre unii boieri existenți în Evul Mediu în Costești. Printre boierii hotarnici ai moșiei Pietrari, se amintește la 1722 despre boierul “Mihăilă pârcălab ot Costești”.³⁹⁷

În pomelnicul schitului Pietreni se amintește despre boierul Pătru Pietreanu, care a ajutat la refacerea steagului cu 5 taleri și a data pânza (1830).³⁹⁸ Boieri de neam semnalăți la 1838 au mai fost: Pătru Istocescu și Ion Sin Tănase.³⁹⁹

În familie ar fi existat și o familie a boierilor Cucești, cu mai multe secole în urmă, care ulterior au sărăcit. După unele informații primite în anul 1973 de la Aurelian Sacerdoțeanu, acești boieri și-ar fi avut curtea aproape de centrul comunei, dincolo de pârâul Costești, în locul numit La Munteni. Mai amintim faptul că boierii Cucești s-au aflat în divergență cu călugării de la mănăstirea Bistrița. Se crede că acești boieri au fost oameni cu o avere modestă.

³⁹⁷ Al.T. Dumitrescu, Actele Pietrarilor din Vâlcea. Vlădica Climent al Râmnicului. Note și aspecte. Documente, în Revista pentru istorie, arheologie și filologie, Col. X, 1909, p. 236

³⁹⁸ A. Sacerdoțeanu, Pomelnicul Schitului Pietreni, Mitropolia Olteniei, anul XXIV, Nr. 1-2, ianuarie-februarie, Craiova, 1972, p. 107

³⁹⁹ Arhivele Statului, Filiala Craiova, Catagrafia jud. Vâlcea, 1838, Costești, mss. 65

4. GRADE DE RUDENIE

Ruda este persoana care face parte din aceeași familie cu alte persoane, unite între ele prin legături de sânge sau prin alianță. Rudenia constituie legătura directă sau colaterală între persoane care fac parte din aceeași familie. Gradul de rudenie reprezintă raportul de apropiere dintre rude.

Rudenia este de două feluri: fizică și morală. Cea fizică se realizează din naștere și din căsătorie, iar cea morală prin botez și adopție.

Nașul – persoana care ține pruncul în brațe în timpul botezului, devine rudă cu persoana respectivă.

Prin adopție sau prin înfiere, „când se ia un copil de suflet”, acesta primește drepturi de la părinți ca un adevărat copil al lor.

Înrudirea se mai poate realiza și prin cuscire, aceasta reprezentând legătura între o persoană dintr-o rudenie și o persoană din altă rudenie. Cuscirea se face din dou- sau trei neamuri. Ea reprezintă deci înrudirea prin alianță între părinții a doi soți. Cuscrul este tatăl unuia dintre soți în raport cu părinții celuilalt, iar cuskra este mama unuia dintre soți în raport cu părinții celuilalt soț.

Fiecare naștere se numește spiță, iar o linie este un șir de persoane care se trag dintr-o tulpină și este dreaptă sau lăturalnică. Linia cea dreaptă cuprinde persoanele care una pe alta au născut și este linia suitoare și coborâtoare, adică de la născători coborându-se către cei născuți și de la născuți suindu-se către născători.

Rudenia directă, ascendentă este linia genealogică care suie de la fiu la părinți, de la nepoți la bunici și merge spre origine: fiul (fiica), tatăl (mama), bunicul (bunica), străbunicul (străbunica), prestrăbunicul (prestrăbunica).

Rudenia directă descendentă este linia genealogică ce coboară de la strămoși către urmași: tatăl (mama), fiul (fiica), nepotul (nepoata), strănepotul (strănepoata), prestrănepotul (prestrănepoata).

În cazul rudeniei directe (ascendente și descendente), aflăm un impediment pentru căsătorie până la infinit.

Rudenia colaterală sau lăturalnică reprezintă legătura de rudenie care unește între ei pe frați și surori și pe descendenții acestora: fratele (sora), nepotul (nepoata) de frate și de soră și fiul (fiica) fratelui și a surorii.

În acest caz este impediment de căsătorie până în gradul VII, după rânduierile bisericești (numai cu dispensă), iar după Codul Civil, nu se admite până în gradul IV inclusiv.

Cuscirea de felul I – rudenie între două neamuri; este oprită căsătoria până în gradul VII după rânduierile bisericești, dar se poate da dispensă pentru gradele V și VI.

Cuscirea de felul II – rudenie între trei neamuri; este oprită căsătoria până în gradul III inclusiv. Doi frați nu pot lua pe soacră și noră, adică sunt în gradul III.

Rudenia spirituală, de la Botez, este impediment pentru căsătorie până la gradul III inclusiv.⁴⁰⁰

Dăm în continuare ca exemplu evoluția a două neamuri din Costești: cel al Sacerdoțenilor și cel al Stăneștilor.

Astfel, din două dosare care au aparținut istoricului A. Sacerdoțeanu și care mi-au fost puse la dispoziție de către fratele acestuia, avocat, și căpitan în rezervă Gheorghe Sacerdoțeanu, urmărind acele documente, acte și fișe, am putut realiza spița de neam a Sacerdoțenilor (vezi anexa nr. 12). Materialul respectiv fusese adunat în vederea realizării unei lucrări genealogice de familie a istoricului.

După tată, primul despre care se amintește a fost Pătru Diți din Bărbătești-Vâlcea. Acesta a avut ca fiu pe Nicolae Pătru Diți, dogar de meserie, care s-a căsătorit cu Stana Bălășete, tot din Bărbătești. Aceștia din urmă au avut ca fii cunoscuți pe Ioana, Toma (preot), Dumitru, Ion și Gheorghe N, Nicolaescu. Gheorghe și-a luat numele de Nicolaescu de la tatăl său Nicolae P. Diți. Pe când se afla la seminar, Gheorghe Nicolaescu a primit și numele de Sacerdoțeanu (în latinește preot), dar a folosit mai frecvent numele nicolaescu, nume sub care este cunoscut ca preot și învățător în comuna Pietrari-Vâlcea, pe vremea răscoalei de la 1907.

Gheorghe Nicolaescu (Niculescu), bunicul istoricului A. Sacerdoțeanu, a fost inițiatorul Societății Reuniunea Tărănească din Pietrari, care avea ca scop să apere drepturile țăranilor. Aceasta a fost creată în ziua de 6 decembrie 1906, ca răspuns la apelul lui Vasile M. Kogălniceanu. Crearea ei s-a făcut legal, “cu o deosebită solemnitate și fast”. De la biserică, “după săvârșirea liturghiei”, au mers la școală, unde locuitorii li s-a ținut o “înfierbântată cuvântare”. La 10 martie 1907, Reuniunea Tărănească din Pietrari a lansat un apel la o “mare întrunire politică”, apel semnat de secretarul societății, Constantin D. Dincă și afișat pe ziduri și pe stâlpii telefonului în dreptul primăriei și a școlii, de către un seminarist, învățător suplinitor, deoarece titularul Gh. Nicolăescu era bolnav. Acest apel – scris de mână – a fost considerat incendiar, întrunirea a fost interzisă, iar cei doi conducători ai societății (cântărețul C.D. Pietraru – președinte și paracliserul C.D. Dincă – secretar) au fost arestați, iar Gh. Nicolăescu a fost anchetat pentru activitatea sa depusă în cadrul Reuniunii Tărănești, fără a fi arestat, fiind bolnav. A fost acuzat de “slăbiciune morală și de nepăsare”.⁴⁰¹ Se mai spune că Gh. Nicolăescu a fost salvat de la o pedeapsă aspră numai datorită unei intervenții a fiului său, preotul Nicolae Sacerdoțeanu din Costești, care fusese coleg la seminar cu fiul prefectului Crăsnaru.⁴⁰²

Gheorghe Nicolăescu Sacerdoțeanu (mai târziu a abandonat numele de Nicolăescu, păstrându-l numai pe cel de Sacerdoțeanu) s-a căsătorit cu Maria Pietraru din satul Bărbătești, fiica preotului Ion Pietraru și a preotesei Stănica, născută preot

⁴⁰⁰ Informații de la preotul Constantinescu S. Ion, Costești, 63 ani

⁴⁰¹ C. Tamaș și alții, Răscoala din 1907 în județul Vâlcea, p. XLIX și LVIII; vezi și Gh. Dumitrașcu, Atitudinea învățătorilor satelor vâlcene față de răscoala din 1907, în Buridava, p. 237

⁴⁰² Informație de la Gheorghe N. Sacerdoțeanu, Costești, 68 ani

Burcea din satul Bârzești, comuna Bărbățești. La rândul său, Ion Pietraru a fost fiul preotului Pietraru și al Casandrei din Pietrarii de Jos.

Despre Ion Pietraru amintim că a fost elev la Școala de la Sf. Sava din București. Atunci a dăruit profesorului Al. Papiu-Ilarian manuscrisul lui Dionisie Eclesiarhul, cuprinzător al cronografului Țării Românești,⁴⁰³ păstrat în casa tatălui său, ca urmaș al conicarului, după cum susține A. Sacerdoțeanu.

În secolul al XVIII-lea, neamul Pietrarilor a dat pe vestitul episcop al Râmnicului, Climent, care înainte fusese egumen la Bistrița. Acesta a fost episcop al Râmnicului între anii 1735-1748.⁴⁰⁴

Pietrarii au fost moșneni amintiți în documente pe la 1557, pe vremea lui Pătrașcu Vodă, tatăl lui Mihai Viteazul. La 1743, din acest neam, pe lângă Climent, mai sunt amintiți: Popa Mihul din Pietrari și Simion Vătășelu (probabil străbunul Vătafilor de astăzi din Pietreni). Cei trei au mai avut două surori: pe Ștefania Monahia, fosta soție a preotului Matei și Mihalcea Monahia, fosta Marta Stănilă.⁴⁰⁵

În urma războiului dintre turci și austrieci, episcopia Râmnicului a fost arsă și distrusă. Episcopul Climent a ridicat o nouă biserică episcopală, bolnița, clopotnița și chiliile. A zidit și înzestrat schitul Pietrari pe pământul familiei sale (pe la 1747). Aici se află pictate chipul lui Climent și al fraților săi, în calitate de ctitori. A mai zidit și alte ctitorii, dintre care amintim schitul Pătrunsa, din munte, ridicat pe locul unde a născut mama sa, fugită de turci, biserica Bodești-Bărbățești etc.

Episcopul Climent este cea mai de seamă figură românească din acea vreme. Cărțile sale se adresau tuturor celor care vorbeau românește. În prefața Evangheliei din 1746 spune că se îndreaptă "către toate țările și ținuturile ce vorbesc în limba românească" și adaugă mai departe că prin ea "să luminează nu numai o seamă de norod, ci toți pravoslavii și luminând nu numai celor din casă, adică din țara Măriei Tale, ci tuturor celor care vorbesc limba românească."⁴⁰⁶

Climent a lăsat o urmă neștersă în eparhie și un cult în familie. De aceea, de multe ori strănepoții de frați ai episcopului Climent, la vreme de neînțelegeri între ei, se împăcau, dându-și bine seama că "luând îndeaproape băgare de seamă data strămoșului" din leatu 7259 (1759) martie 4, "neunirea dintre noi", spun ei, "i-ar aduce călcare".⁴⁰⁷

Revenind la Gheorghe N. Nicolăescu Sacerdoțeanu, căsătorit cu Maria Pietraru, arătăm că ei au avut 12 copii, printre care și pe Nicolae Sacerdoțeanu, născut în anul 1876, preot și el până în 1916 în Costești-Vâlcea apoi în comuna Țepeș din județul Ialomița până în 1936.

⁴⁰³ Al. Papiu-Ilarian, Chronograful Țării Rumânești de la 1764 până la 1815, scris de Dionisie Eclesiarhul la 1814, în *Tesaur de monumente istorice pentru România*, Tomul II, București, 1863, p. 139-236

⁴⁰⁴ N. Șerbănescu, *Episcopii Râmnicului, Mitropolia Olteniei*, XVI, 1964, p. 193-194

⁴⁰⁵ Al.T. Dumitrescu, *Actele Pietrarilor din Vâlcea. Vlădica Climent al Râmnicului. Note și aspecte. Documente*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, Col. X, 1909, p. 328

⁴⁰⁶ A. Sacerdoțeanu, *Dosar nr. 2*, n.p.

⁴⁰⁷ Al.T. Dumitrescu, *Actele Pietrarilor din Vâlcea. Vlădica Climent al Râmnicului. Note și aspecte. Documente*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, Col. X, 1909, p. 328

În anul 1899 Nicolae Sacerdoțeanu s-a căsătorit cu Filofteia, fiica preotului Matei Grigorescu din Costești-Vâlcea și a Ilincăi, născută Ciontea, din Râmeștii Horezului. La rândul lui, preotul Matei Grigorescu a fost fiul preotului Grigore Bălintescu din Costești.

Despre Grigore Bălintescu ne vorbește un document sflat în original în fondul de documentare al istoricului A. Sacerdoțeanu și datat din 5 ianuarie 1822.⁴⁰⁸ Un număr de 40 săteni din satul Costești, cătunul Grușetu și cu duhovnicul lor Ion, dau adeverință grămăticului Grigore, fiul lui Ilie grămăticul, că au nevoie de preot și-l cer pe el preot desăvârșit: "Adică noi sătenii de la satul Costești, cătunu Grușetu, dat-amu această carte au noastră la mână acestui grămăticu anume Grigore fiindu că avemu lipsă de preoți la sfânta biserică a noastră unde se prăzmuiește rama Sfintei Adormiri a Maicăi Duhovnicești ca să să facă diaconu și priotu desăvârșitu... 1822 ghenar 5" După înșiruirea numelor celor 40 de săteni, jos se face precizarea că dorința lor s-a cercetat "și s-a găsit vrednică" și se mai amintește că Grigore era fiul lui Ilie Grămăticu (Grigore sin Ilie grămăticul, 1822, februarie 8.

Preotul Grigore sin Ilie Bălintescu s-a căsătorit în anul 1822 cu Dobrița Voiculescu, fiica preotului Gheorghe Voiculescu din Dianu-Stroiești. Aceasta o aflăm din foaia de zester din 30 ianuarie 1822, a Dobriții și a lui Grigore, dată de părinții lor Gheorghe Voiculescu și Ilie Bălintescu din Costești. Din aceasta aflăm că Dobrița primea de la tatăl său Gheorghe Voiculescu de zestre "un bou, o vacă cu vițalu în fole, trei stupi, doi porci, o pătură de târgu, din pădure să nu aibă opreliște, doi goruni buni de trebuială, o sapă...", iar Ilie Bălintescu da de zestre fiului său Grigore "doi boi, doo vaci, unu calu, cinci oi, dinu livezi ca de Peste deal, dinu stupid unu, din doo casă care o vrea să ia..."⁴⁰⁹

Bunicul preotului, Matei Gr. Bălintescu, căsătorit cu Anuța, este amintit în mai multe documente. La 15 aprilie 1805, Ilie Bălintescu din Costești cumpăra moșie în Dealul Ulmului, de la Ioan Romănescu.⁴¹⁰ În 28 noiembrie 1815, Ilie Bălintescu cumpăra loc Bogdănești, înre martori fiind și diaconul Gligore.⁴¹¹ Ilie Bălintescu este cel mai vechi amintit în documente dintre neamul Bălinteștilor.

Între Valea Jidovii și Valea Boului, la piciorul dealului, se întinde cătunul Grușet, ce ține de satul Costești. În partea de jos a acestuia, un teren umed și smârcos, sunt Bălinteștii, parte a satului locuită de Bălintești și Nistorești (ultimii la origine tot Bălintești).

Numele de Bălintești vine de la Balint, nume care este atestat în Țara Hațegului și în Țara Loviștei.⁴¹² A. Sacerdoțeanu afirmă că probabil este vorba de un fugar hațegan care ar fi trecut în Valea Lotrului, iar de acolo, peste munte, ar fi venit în satul Costești. S-a așezat aici, la marginea satului, obștea satului neîngăduindu-i să se așeze în vatra satului ori în loc mai bun.

⁴⁰⁸ Documentul amintit a fost publicat: A. Sacerdoțeanu, Documente hurezene, XV, nr. 83-85, 1936, p. 140-145

⁴⁰⁹ A. Sacerdoțeanu, Documente hurezene, Arhivele Olteniei, XVI, 1932

⁴¹⁰ A. Sacerdoțeanu, Documente hurezene, Arhivele Olteniei, XII, 1933, p. 382-383

⁴¹¹ A. Sacerdoțeanu, Documente hurezene, Arhivele Olteniei, XII, 1933, p. 383-384

⁴¹² Conea I., Țara Loviștei – Geografie istorică, București, 1935, p. 157. Autorul semnalează un Balint în Boișoara-Găujani și msi citează ca nume de botez în Țara Hațegului pe cel de Balint, trimițând la O. Densușeanu, Graiul din Țara Hațegului, p. 72

În mod sigur, strămoșii Bălințeștilor au venit de prin ținuturile transilvănene, deoarece numele de Balint nu-l întâlnim decât acolo, probabil cu cei veniți la Vaideeni și Băbeni în număr mai mare și în alte localități de sub munte (cum e cazul celor ce poartă numele de Ungureanu, nume întâlnit frecvent și în satele comunei Costești) sau este posibil să fi venit mai demult.

Diaconul Ilie Bălintescu, amintit pe la anul 1805, a fost și el fiu al unor țărani care au trăit în Costești înainte de anul 1800. De aici, după cum afirmă istoricul Nicolae Iorga, ar fi descins mitropolitul Țării Românești, Ștefan (1648-1653; 1657-1668). El a fost ctitorul bisericii Râmnești-Horezu și al celei din lemn de la Grămești – Costești. Părinții lui Ștefan au fost sătenii Dimitrie și Dumitra din Costești.⁴¹³

Nepotul lui Ilie Bălintescu, preotul Matei Gr. Bălintescu, a purtat numele de Grigorescu luat după prenumele tatălui său, Grigore, renunțând în cele din urmă la cel de Bălintescu, nume pe care alte rude ale sale îl poartă și astăzi. El a avut 8 copii, printre care și pe Filofteia, căsătorită, după cum s-a mai arătat, cu Nicolae Sacerdoțeanu, domiciliat în satul Bârzești, comuna Bărbătești, fiu (din frați) al preotului Gheorghe Nicolăescu Sacerdoțeanu.

Nicolae și Filofteia Sacerdoțeanu au avut un număr de 5 copii (o fată și 4 băieți), printre care și pe Aurel Sacerdoțeanu (istoric). Dintre toți, nu se mai află astăzi (1977) în viață decât Felon Sacerdoțeanu (colonel-medic) care locuiește la Timișoara și Gheorghe Sacerdoțeanu (fost avocat și căpitan în rezervă), astăzi pensionar, după ce a lucrat în ultimii ani ca profesor la Școala Profesională Specială Bistrița din Costești, fiind stabilit la Costești, locul strămoșilor săi după mamă.

Ca o concluzie ce se desprinde din cele arătate este că pe amândouă liniile, actualii Sacerdoțeanu descend din vechi neamuri de preoți sătești.

Al doilea neam din Costești căruia îi facem o scurtă descriere este cel al Stăneștilor (vezi anexa nr. 13 cu arboreal genealogic) despre care m-am documentat din "Cartea neamul Stăneștilor", culeasă și scrisă de Grigore S. Stănescu, unul dintre membri acestui neam. Însemnările amintite au fost făcute pe 41 pagini de caiet cu întreruperi în anii 1915, 1920 și 1934.

Autorul arată că neamul Stăneștilor începe cu preotul Constantin Ilea din Costești și soția sa Iliana, care au trăit înainte de anul 1832 (chiar înainte de anul 1800). Aceștia au avut mai mulți copii dintre care autorul își mai aduce aminte doar de Stan, tatăl său, care, după calculele lui, s-ar fi născut pe la anul 1817 deoarece la 1837 se găsea căsătorit cu Maria Sin Ion Fulgescu, când se poate să fi avut 20 de ani. Autorul n-a găsit condici mai vechi de anul 1832 din care să obțină date certe.

Stan s-a căsătorit cu Maria Sin Popa Fulgescu și împreună au avut 9 copii. Dintre aceștia, doi au murit de mici rămânând în viață numai 7. În anul 1866 a murit Maria Stan Ilea și Stan s-a recăsătorit în același an cu Ilinca Gh. Mituțoiu – văduvă, căsătorie din

⁴¹³ N. Iorga, Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor, vol. I, Vălenii de Munte, 1908, p. 290-372

care a avut numai un fiu – pe Filip. În anul 1874 a încetat din viață și Ilinca, iar la 1877 și Stan Ilea, în vârstă de 60 ani.

Stan Ilea, pe lângă agricultură se mai ocupa și cu croitoria, a fost și cântăreț bisericesc, din care cauză la împrumutarea de la 1864 nu i s-a dat pământ ca la ceilalți clăcași. A lăsat moștenire fiilor săi 10 pogoane de pământ cumpărat de el și dreptul său de însurățel, iarăși 10 pogoane, ce s-a luat de moștenitori la 1881. Avea marea dorință ca fiii și fiicele sale să învețe carte. Dintre fiii săi despre care dăm câteva informații, amintim pe următorii:

1. Preotul Ion Stan Ilea-Stănescu – s-a născut în anul 1849 în Costești. S-a căsătorit în Recea, azi satul Izvorul Rece, comuna Vaideeni, cu Maria, fiica preotului Mihăilă (Bufoiu), cu care a avut 10 copii. Autorul însemnărilor i-a cunoascut pe fiii lui Ion S. Stănescu și nepoții lui Stan Ilea, dar pe strănepoții nu.

2. Dumitru S. Stănescu – după cum s-a mai arătat, a participat la Războiul de Independență din anul 1877-1878. A murit tânăr, lăsând 10 copii orfani.

3. Grigore S. Stănescu – s-a născut în anul 1858. A absolvit seminarul și a îndeplinit funcții în comună ca notar, primar al comunei Costești (de 4 ori), cântăreț bisericesc și secretar la bancă. În anul 1892 a fost suspendat din funcția de primar al comunei Costești deoarece nu a dat concurs lui Toma Cocorășcu, arendașul moșiei Costești, dar, după scurt timp, a fost numit din nou în această funcție. Și-a dat concursul la zidirea bisericii din Secături, ținând contabilitatea ca încasator până în iunie 1934. S-a aflat printre primii care s-au așezat la începutul veacului nostru în Ferigile, cel mai nou sat al comunei. A lăsat urmașilor și celor interesați însemnările amintite referitoare la neamul lui. Grigore S. Stănescu a făcut și o "Recapitulare generală" a neamului Stăneștilor pornind de la Stan Ilea, bunicul:

	Fii lui Stan Ilea	Nepoți	Strănepoți
1	Rusandra	5	17
2	Constantin	1	8
3	Sanfira	5	28
4	Tudor (mort fără moștenitori)	-	-
5	Ion – popa (stabilit la Recea-Vaideeni)	10	
6	Dumitru (participant la războiul de independență)	10	35
7	Grigore (autorul însemnărilor)	7	12
8	Tudor	4	7
9	Nicolae (geamăn cu Grigore, mort de mic)	-	-
Total		42	107

Până aici, Grigore Stănescu a descris întinderea acestei familii dând amănunte despre ce fel de oameni au fost aceștia și ce îndeletniciri au avut.

Prin înrudire, fiind numeros, neamul Stăneștilor a stabilit legături de rudenie și cu alte neamuri al căror nume îl amintim: Mituțoiu, Diaconescu, Persu, Puică, Florescu,

Borăscu, Mierlă, Măgureanu, Anghel, Crăcană, Voineag, Predoiu, Stoican, Anhelescu, Bălintescu, Bafoiu (din Recea), Blidariu (Blidaru), Huruială, Castravete (dispărut), Păunescu, Constantinescu, Predescu, Cheran, Armășescu (din Tomșani), Iacov (din Bogdănești), Crăcănuș etc.

Alt aspect pe care-l desprindem este acela că atât neamul Sacerdoțenilor cât și cel al Stăneștilor, în legăturile lor de rudenie, au trecut mult granițele comunei până în localitățile din apropierea comunei Costești, cum ar fi Pietrari, Bărbătești, Horezu, Stroești, Vaideeni etc.

Atât aceste neamuri, cât și altele din comună, sunt un izvor continuu, prelungindu-se din generație în generație.

Născându-se unii pe alții, cei mai vechi locuitori ai satelor au murit anonimi în lumea care a urmat peste veacuri. Apariția scrisului a făcut să-i cunoaștem pe unii dintre ei.

5. ONOMASTICA

Onomastica se ocupă cu studiul numelor proprii de persoană (antroponimie), de alte ființe vii (zoonimie) și de locuri (toponimie). Numele este o părticică din tradiția, din istoria țării, informându-ne asupra culturii și asupra modului de viață al celor care ne-au precedat.⁴¹⁴

În cele ce urmează ne vom referi numai la numele de persoane. Numele este un cuvânt prin care numim, arătăm cum se cheamă o persoană. Numele de familie este denumirea unei persoane care se transmite de la părinți la copii, iar numele de botez, sau numele mic, formează prenumele.

Trăind într-o colectivitate, oamenii au simțit nevoia de a vorbi unii cu alții. La început existau doar nume de botez (nume de persoană): cineva era Ion sau Maria, iar dacă se cerea o precizie mai clară, se adăuga numele tatălui sau al soțului, câteodată al mamei sau al soției: Gheorghe al lui Ion, Nicolae al Mariei, Ioana lui Vasile etc.. Adesea se folosea numai numele părinților: al lui Stan, al Ioanei (evident, între oameni pentru care această indicație era suficientă) și formula aceasta se mai poate întâlni și astăzi în mediul sătesc. În actele mai vechi apare formula slavonă cu „sin”. Când populația a devenit mai numeroasă, s-a dezvoltat o formă de a da numele de familie din poreclă.⁴¹⁵ La numele tatălui nu se mai adaugă niciun sufix (ex. Gheorghe Ion). Când doi au acelașii nume, pentru a nu se confunda, se adaugă la nume și prenume, numele bunicului (ex. Ion Gheorghe Dinu, iar celălalt Ion Gheorghe Petre).

Au apărut mai târziu și cazuri de schimbare a numelui. Țăranii au observat că pe boieri îi chemă mai ales cu „escu”. Numele acestea, până la sfârșitul secolului al XIX-lea, erau purtate într-adevăr numai de boieri. Numeroși țărani au adăugat pe „-escu” la

⁴¹⁴ Al. Graur, Nume de persoane, Editura Științifică, București, 1965, p. 9

⁴¹⁵ Al. Graur, Nume de persoane, Editura Științifică, București, 1965, p. 89

numele de botez al tatălui lor⁴¹⁶, devenind astfel, din Gheorghe Ion, Gheorghe Ionescu, din Matei Grigore, Matei Grigorescu, din Ion al Popii, Ion Popescu. Și acum, în urma Regulamentului Organic, clasa intermediară era formată mai ales din fii de preoți, astfel ne putem explica de ce avem atât de mulți Popești. O mare parte a populației din comuna Costești are astăzi nume de familie autentice, care se transmit din tată în fiu.

Numele de Ungureanu e explicat ca nume dat în trecut în mod curent românilor veniți din Transilvania, care se afla în acea vreme sub dominația Ungariei.⁴¹⁷

Unele nume provin de la meserii. Într-o vreme, când numele de familie nu erau fixe, iar meseriașii erau destul de rari, se adăuga adesea la numele de botez numele meseriei, suficient pentru a identifica persoane astfel denumite. Printre aceste nume amintim pe acela de Olaru.

Alte nume se referă la situații sociale, titluri de boierie (cum ar fi acela de Armășescu, care provine de la armaș), nume dispărut de câțiva ani.

Copiilor găsiți, deoarece familia lor nu este cunoscută, trebuia să li se inventeze un nume de familie. Adesea, acest nume trădează situația socială a purtătorului (ex. numele Lăpădat, Lăpăduță, Părăsiște etc.).

Numele de Popescu s-a format de la popă. Până la Regulamentul Organic, fiii de țărani nu aveau voie să învețe în școli. Noua reglementare le-a deschis accesul numai la școlile de popi, iar fiii de popi puteau urma orice școală. Aceasta explică de ce la mijlocul secolului al XIX-lea funcționarii au început să fie numiți adesea Popescu; fiul unui popă, mergând la școală, devenea Popescu. Tot legat de preoție este și numele de Popa, asemenea celui de Sacerdoțeanu, care în limba latină înseamnă preot.⁴¹⁸ Cele trei nume amintite le întâlnim și în Costești, iar la acestea se mai adaugă altele două: Alpopii și Popian.

În Costești mai întâlnim și alte nume printre care amintim: Dobrinescu (de la Dobrin), Petrescu (Petre), Dumitrescu (Dumitru), Măgureanu (de la Măgură), Munteanu (om venit poate din Muntenia sau de la munte), Poințeanu (venit poate tot din Transilvania, de la Poiana Sibiului sau din alt loc cu numele de Poiana).

Mai multe documente și pomelnice publicate de istoricul A. Sacerdoțeanu ne dau numeroase informații cu privire la numele unor oameni care au trăit în Costești în secolele trecute. Cel mai vechi document este cel din 11 octombrie 1512, prin care Neagoe Basarab confirmă schimbul lui Barbu Ban care dă Slătioara pentru Târșea. În acest document apare pentru prima dată numele unui locuitor din Costești: Popa Frâncu (vezi Anexa nr. 2).

Dintr-un alt document slavo-român din 12 ianuarie 1669 aflăm alte nume ca: Popa Stanciu, Vintilă, Crăciun, Nestor, Coman, Stan, Frâncu și Stoica.⁴¹⁹

⁴¹⁶ Al. Graur, Nume de persoane, Editura Științifică, București, 1965, p. 90

⁴¹⁷ Al. Graur, Nume de persoane, Editura Științifică, București, 1965, p. 94

⁴¹⁸ Al. Graur, Nume de persoane, Editura Științifică, București, 1965, p. 114

⁴¹⁹ A. Sacerdoțeanu, Un document slavo-român, Revista istorică, XIV, 1929, p. 160-163

Câteva acte grămeștene (din Costești) ne dau alte nume: Constandin Surdul din Costești (Grămești, 12 septembrie 1730), Copaci (6 februarie 1821) și Ghiorma (2 mai 1849).⁴²⁰

Numele de Bălintescu îl întâlnim pentru prima dată într-un document din 15 aprilie 1805 și apoi la 28 noiembrie 1815.⁴²¹

Sub titlul de „Documente hurezene” au fost publicate de același autor în revista „Arhivele Olteniei” mai multe documente care ne dau numeroase nume:

- documentul din 18 aprilie 1820: dintr-o diată dată de Ilie Bălintescu din Costești referitor la banii ce-i are împrumutați pe la săteni aflăm nume dintre care amintim: Ilie Tudorescu, Pătru Loghianu, Nicolae Ispasu, Dumitru Sandi, Dinu sin Dinu, Din al Cozmi, Gheorghe Jidoveanu, Nicolae Grămadă, Nicolae I., Pavelu Ciopleală, Nicolae sin Deaconu, Grigore Fulgescu, Dumitru Duducă, Dumitru Cârsti, Mihăilă Robu, plus ale martorilor popa Ionu Jidoveanu, deaconu Ion Bălintescu.⁴²²

- zăpisul din 12 aprilie 1824 ne relatează cum Lazăr Bălintescu-moșul, vinde un loc pentru o cămașă diaconului Grogore, nepotul lui.⁴²³

- 23 aprilie 1832: învoirea sătenilor din Costești pentru a paște vitele în Muntele Neteda al mănăstirii Bistrița pentru care au dat bani: popa Ion Ciorgan, Grogore sin Dumitru Bourescu, popa Ion Jidoveanu, popa Grigore Bălintescu.⁴²⁴

- 20 aprilie 1834: popa Grigore și Nistor împart un loc părintesc pentru a nu mai fi ceartă. Printre aleșii satului... Ion Istocescu, Ion Ispasu, adeveresc: popa Ionu Fulgescu, Nicolae Grămadă, Deaconu Bălintescu, Andrei Loghin.⁴²⁵

Preotul Ion S. Constantinescu a publicat, de asemenea, mai multe documente referitoare la comuna Costești:

- 20 martie 1850: zăpisul prin care Dobrineștii (Gh. Dobrinescu cu fiii săi Constandin, Niculae și Gheorghe, Iacob Dobrinescu, Ion Nicolae Dobrinescu și Vlad Dobrinescu vânzători din comuna Costești-Vâlcea vând merticul de pământ popei Ion sin popa Cârstea. Apar martori nume ca: popa Ion Nistorescu, popa Nicolae Nistorescu duhovnic, popa Nicolae Ghiorma, Ion Jidoveanu, Gh. Belețescu, Alecu Fulgescu (martor și scriitor), la jurați Constandin Ciortan.⁴²⁶

- documentul din 20 aprilie 1852: zăpisul lui Nicolae Popescu din Costești – Vâlcea, dat lui Grigore Popescu, pentru împrumut. Semnează Nicolae Popescu platnic, scriitor Iliescu, martori: Nicolae Gheorghe Crăcană, Grigore Ruget, Ion Bivolariu.⁴²⁷

- 3 aprilie 1855: jalba moșnenilor Grămești din Costești – Vâlcea, împotriva cotropitorilor Bărbăești, adresată Curții din Craiova. Erau nemulțumiți de hotărârile judecătorești din Vâlcea față de moșia Glăvociu de Sus și cereau să-i cheme pe ei și

⁴²⁰ A. Sacerdoțeanu, Acte grămeștene din Costești - Vâlcea, Revista istorică, XXII, 1936, p. 331-336

⁴²¹ A. Sacerdoțeanu, Documente hurezene, Revista Arhivelor Olteniei, XII, nr. 69-70, 1933, p. 382

⁴²² A. Sacerdoțeanu, Documente hurezene, Revista Arhivelor Olteniei, IX, 1930, nr. 51-52, p. 320

⁴²³ A. Sacerdoțeanu, Documente hurezene, Revista Arhivelor Olteniei, IX, 1930, nr. 51-52, p. 321

⁴²⁴ A. Sacerdoțeanu, Documente hurezene, Revista Arhivelor Olteniei, IX, 1930, nr. 51-52, p. 322

⁴²⁵ A. Sacerdoțeanu, Documente hurezene, Revista Arhivelor Olteniei, IX, 1930, nr. 51-52, p. 324

⁴²⁶ Pr. Constantinescu S.I., Câteva acte din Costești - Vâlcea, Revista Arhivelor, nr. 1, 1946, p. 168

⁴²⁷ Pr. Constantinescu S.I., Câteva acte din Costești - Vâlcea, Revista Arhivelor, nr. 1, 1946, p. 170

pe Bărbătești pentru o nouă judecată. Semnează moșnenii Grămești din satul Costești, plaiul Cozii, județul Vâlcea: popa Nicolae Ghiorma, popa Ion Nistorescu, Dumitru Pavel Grămescu, Ion Tudor Dobrinescu, Dumitru Popescu, Ion Popa, Nicolae Nistorescu, Ghiorma Grigore Popescu, Nicolae Predescu, Ion Duducă, Marin Chilom.⁴²⁸

- 8 aprilie 1855: jalba moșnenilor Grămești din Costești – Vâlcea, împotriva moșnenilor Bărbătești, către Președintele Curții apelative: Bărbătești le-au tăiat pădurea din Glăvociul de Sus (au tăiat pari, nuiete și alte lemne mari). Semnează jeluitorii: moșnenii Grămești din satul Costești, plaiul Cozii, județul Vâlcea: popa Ion Nistorescu, popa Nicolae Ghiorma, Dumitru Pavel Rădescu, Ion Tudor Dobrinescu, Dumitru Popescu, Ioan Popa, Nicolae Nistorescu, Pătru Pavel Grămescu, Ghiorma Grigore, Popescu Nicolae Predescu, Ion Duducă, Marin Chilom.⁴²⁹

- 8 ianuarie 1856: Maria Nedelcu Ungureanu obține bilet de trecere la rudele ei în Ardeal. Semnau deputații: Ioan Ispas, Stancu Bucur, Gheorghe Popescu, N. Dima, Mihai Cozmescu pârcaľab, scriitor N. Popescu.⁴³⁰

- 20 ianuarie 1856: zăpisul prin care popa Ion Nistorescu vinde un loc în Costești-Vâlcea popei Ioan și popa Cristea Popescu, tot din satul Costești, moșie aflată în Glăvoci. Vecini: Iacov Dobrinescu, D. Pavel Grămescu, Nicolae Popescu (cumpărat de la D. Ologu). Ilinca Frigurăe vânduse pământul pomenitului Ion de mai sus. Semnează: popa Ion Nistorescu – cumpărat, Ion Popa, Nicolae Nistorescu – vânzatori. Martori: Gh. Bălintescu, Ion Jidoveanu și N. Popescu (și scriitor). Cei doi s-au arătat în fața șfatului satului Costești pentru întărirea zăpisului. Semnează Stan Puică - proprietar, deputații Ioan Ispas, N. Dima, Gheorghe Popescu, Stancu Bucur, scriitor N.D. Popescu.⁴³¹

- Foaia de zestre pe care a făcut-o Pătru Oprea Boorăscu fetei sale Ioana este semnată de soția sa Dumitra Alisandra Ciorgan, de Gh. Ion Boorosc, N. Oprea Boorăscu, scris de preot C. Constandinescu.⁴³²

- 18 iulie 1859: zăpisul lui Ioan Tudor Dobrinescu pentru un împrumut cu ipotecă de la fratele său Iacov din Costești-Vâlcea. Semnează: Ion Tudor Dobrinescu (a dat), Constantin Ioan din Păușești-Măglași (martor). Șfatul satului Costești adevărește și întărește zăpisul, în 18 iulie. Deputați: Nistor Diaconescu, Constandin Enescu, Constandin Statie, scriitor N. Popescu.⁴³³

- 31 decembrie 1871: zăpisul prin care Ioan Popa Nicolae vinde lui Iacov Dobrinescu un loc în Valea Gîrdi, din Costești-Vâlcea. Vecini: Ion Tomulete, Nistor Chilom, Pătru lui Pavel. Semnează: Ioan Popa Nicolae – vânzător de bunăvoie, Gh. Predescu – martor, I. Popa Cristea – martor, Radu Dobrinescu – martor, scriitor și martor N. Popescu.⁴³⁴

⁴²⁸ Pr. Constandinescu S.I., Căteva acte din Costești - Vâlcea, Revista Arhivelor, nr. 1, 1946, p. 172

⁴²⁹ Pr. Constandinescu S.I., Căteva acte din Costești - Vâlcea, Revista Arhivelor, nr. 1, 1946, p. 173

⁴³⁰ Pr. Constandinescu S.I., Căteva acte din Costești - Vâlcea, Revista Arhivelor, nr. 1, 1946, p. 173

⁴³¹ Pr. Constandinescu S.I., Căteva acte din Costești - Vâlcea, Revista Arhivelor, nr. 1, 1946, p. 173-174

⁴³² Pr. Constandinescu S.I., Căteva acte din Costești - Vâlcea, Revista Arhivelor, nr. 1, 1946, p. 173-174

⁴³³ Pr. Constandinescu S.I., Căteva acte din Costești - Vâlcea, Revista Arhivelor, nr. 1, 1946, p. 175

⁴³⁴ Pr. Constandinescu S.I., Căteva acte din Costești - Vâlcea, Revista Arhivelor, nr. 1, 1946, p. 176

Dintre numele amintite în documentele prezentate, astăzi mai aflăm: Crăciun, Nistor, Stoica, Copaci, Bălintescu, Loghin, Ispas, Cozma, Jidoveanu, Grămadă, Ciopleală, Fulgescu, Borăscu, Istocescu, Dobrinescu, Nistorescu, Ciortan, Popescu, Iliescu, Crăcană, Ruget, Bivolaru, Chilom, Rădescu, Ungureanu, Cozmescu, Puică și Enescu.

Nume ale locuitorilor din Costești înainte de anul 1900 aflăm și în pomelnicele bisericilor. Pomelnicul bisericii din satul Costești redă nume printre care amintim: Ioan Jidoveanu (popă), Cîrstea Popescu (popă), Grigore Bălintescu (popă-1846), Ioan Bălintescu (diacon), Ioan Avram (diacon), Ilie Popescu (diacon), Constandin sin Cozma, Anghel Jidoveanu, Constandin Bălintescu, Nistor Bălintescu, logofătul Ioniță Petreanu, popa Grigore Voineag, Radu Giubega, Dumitru Popescu (1849).⁴³⁵

În pomelnicul bisericii Grușetu din Costești întâlnim nume de familie ca: Basarabă (probabil venind din careva robi eliberați de basarabești), Beleți, Cioplintea, Dobrinescu, Ilea, Jidoveanu și Voineag. Mai amintim și alte nume: Lazăr Grămescu (1804), Belețescu, popa Ion Zugravu, Ilie Voineag, Lăpădat, Stuparu, Păun Ungureanu, Ilie Demetrescu, Mărin Slabu, Procopie Florescu, Gheorghe Bălintescu (15 iunie 1879), Iacov Dobrinescu (13 martie 1881), Filip Milosteanu (probabil de fel din satul Milostea-Slătioara), preot Marin Fulgescu, Toma Gh. Florescu (17 mai 1874), Dumitru Voineag (17 mai 1874), Stan Ilea (13 mai 1874), Dima Voineag (14 mai 1874), Cîrstea Fulgescu (popă), Ion Fulgescu (popă), Popa Ion (preot-1883), Ioan Nistorescu (popă), Nicolae Popescu (popă), Dumitru Popa, Grigore Voineag (1855), Nicolae Marcu Frumușelu, Păuna Constantin Cîrstoiu, Ion Crăcănuși (1903), Ion NIță Butoi, N.Basarabă și alții.⁴³⁶

Pomelnicul bisericii din satul Văratici ne dă și el informații prețioase de ordin onomastic. Din el amintim câteva nume: Ciucă (nume rar), Băsărab, Frumușelu, Giubega, Lăcraru sau Lăcrăriu, Nicolae Vărățiceanu (preot), Pătru Pietreanu (boier), Ion Fulgescu (popă), popa Cîrstea din Grușet, popa Iona Jidoveanu din Grușet, Gh. Ciorobetu, Radu Giubega, Vasile Ciortan, Ion Lăzărescu, Matei Enescu, Stan Grămescu, Nicolae Enescu, Ion Ciortan, Radu Lăcraru, Nicolae Lăcraru, Niculae Ciortan, Păuna Găinoaiie (1847), Nicolae Măgureanu, Ion Jidoveanu, Nicolae Ciopleală, Nicolae sin Dumitru Bercea, popa Nicolae Lăzărescu, Nicolae Căpraru, Niculae Marcu Frumușelu etc..⁴³⁷

Și din pomelnicul schitului Pietreni aflăm următoarele mai multe nume ca popa Pătru Schiteanu, de la schitul amintit, de la care probabil și-a luat numele, amintit în 1763 și 1779. Mai apar după 1763 și alte nume ca: Istratie, Stanca, Tănasiu (Tănase), Lazeru (Lazăr), Anghel. Mai apar pomelnicul boierului Pătru Pietreanu (de la 1830), cel al lui Din sin Grigorie Boorăscu, preot Ion Ciorgan (1835), Macarie Peșterenu (popă), Grigore

⁴³⁵ A. Sacerdoțeanu, Pomelnicul bisericii din satul Costești, raionul Horezu, Mitropolia Olteniei, anul XVI, nr. 3-4, martie-aprilie, Craiova, 1964, p. 246-254

⁴³⁶ A. Sacerdoțeanu, Pomelnicul bisericii Grușetu din Costeștii Vâlcii, extras din Arhivele Olteniei, XIII, 65-66, 1933, Craiova, București, p. 5-18

⁴³⁷ A. Sacerdoțeanu, Pomelnicul din satul Văratici, Mitropolia Olteniei, anul XVII, nr. 5-6, mai-iunie, Craiova, 1965, p. 458-466

Marinescu (11 iunie 1842), Stan Ciorgan, Grigore sin Ionu Bourescu (1847), Grigore Ion Bourău.⁴³⁸

Dintre numele locuitorilor din Costești, majoritatea explicate în lucrarea lui N.A. Constantinescu „Dicționar onomastic românesc”, amintim următoarele:

- nume laice românești provenite din numirea diferitelor profesii și meserii: Blidaru, Ciobanu, Cobzaru, Cojocar, Curelaru, Dogaru, Lăcraru, Lăutaru, Olaru, Văcaru, Zugravu;
- nume calendaristice: Avram, Crăciun Ispas (Înălțarea), Lazăr, Petru, Pavel, Vasile, Gheorghe;
- nume provenite din floră și faună: Capră, Copaci, Cucu, Gâscă, Greeruș, Lupu, Mierlă, Puică, Purece, Ruget;
- nume provenite din adjective (arată însușirea): Bondoc, Butoi, Buzilă, Căruntu, Crăcană, Crăcănuși, Frumușelu, Grămadă, Gușatu, Mărunțelu, Murgescu, Murgu, Roșca, Slabu;
- nume provenite din verbe: Clipici, Oprea, Oprița, Oprițoiu;
- nume provenite din forme de adresare: Badea – nume vechi românesc;
- nume provenite de la diferite situații sociale: Armășescu, Desrobitu (fost rob al mânăstirii), Holtei, Lepădat, Lăpăduță, Părăsoște, Robu (fost rob la turci), Văduva;
- nume de origine maghiară: Tîrlea (miriște) și Tîrcală (peștiț);
- nume de origine greacă: Cosma;⁴³⁹
- nume de origine slavă: Neagu, Preda, Stan, Stanca, Stoica, Stoican, Stroe (providență, ordine), Voineag (ostaș, bărbat tânăr);
- nume de origine albaneză: Ticu (sau de origine tracă);
- nume de origine turcă: Duducă (cucoană);
- nume de origine tracă sau cumană: Basarabă, Comănescu (poate de la numele Coman);
- nume de lucruri: Baros, Bold, Butoi, Ciocan, Crăcană, Pistol;
- nume care arată originea locului: Costescu, Măgureanu, Pietreanu, Poenițeanu, Schiteanu;
- nume formate din sufixe: -an (Ciocan, Ciorgan, Ciortan), -aru (Bivolaru, Blidaru, Buharu, Curelaru, Dogaru, Lăutaru), - așcu (Dumitrașcu, Ionașcu), -eanu (Cacoveanu, Colniceanu, Jidoveanu, Munteanu, Milosteanu, Pietreanu, Poenițeanu, Sacerdoțeanu, Schiteanu, Ungureanu, -escu (Bălintescu, Beleşcu, Ciortănescu, Constantinescu, Cosmescu, Dumitrescu, Fulgescu, Grigorescu, iacovescu, Ionescu, Istocescu, Irimescu, Marinescu, Nistorescu, Nițulescu, Porumbescu, Predescu, Rădescu, Stoenescu, Vasilescu), -ița (Oprița), -oiu (Cîrstoiu, Goșoiu, Ispășoiu, Predoiu), -oi (Butoi, Brânzoi, Pașoi), -ică (Budică, Dinulică).

⁴³⁸ A. Sacerdoțeanu, Pomelnicul schitului Pietreni, Mitropolia Olteniei, anul XXIV, nr. 1-2, ianuarie-februarie, Craiova, 1972, p. 105-106

⁴³⁹ Pașca Șt., Nume de persoane și animale din Țara Oltului, București, 1936, p. 36

Două nume, Giubega și Borăscu, unul întâlnit în Bistrița, iar celălalt foarte răspândit în Pietreni, s-ar putea să se refere la oameni veniți pe aceste locuri în secolele trecute și au luat numele localităților de unde au venit. Astfel, numele Giubega îl poartă un sat și o comună din județul Dolj, localitate aflată pe șoseaua Craiova-Calafat.⁴⁴⁰ Numele Borăscu îl poartă o comună din sudul județului Gorj care are 7 sate, dintre care unul numit Borăscu.⁴⁴¹ A existat în extremitatea de vest a satului Borăscu, pe malul drept al pârâului cu același nume, o culă unde se refugiau locuitorii în vremuri de primejdie. În 1874, satul Borăscu a ars din cauza unui foc făcut de un locuitor în curte care a fost întins de vânt, incendiind tot satul, ulterior marcându-se actualul sat.⁴⁴² Posibil ca oameni de aici să fi venit în Costești, dar mai înainte, deoarece la 1848 apare numele de Borăscu, un localnic căruia i s-au luat armele de foc după înăbușirea revoluției.⁴⁴³ Cu mai mulți ani în urmă, cetățeanul Victor Borăscu din Pietreni, fost pădurar, azi decedat, vorbind despre originea familiei Borăscu, a arătat că a venit de pe aceste meleaguri ale Olteniei.

Cele mai numeroase nume întâlnite în satele comunei Costești sunt următoarele: Ciobanu, Huidu, Istocescu, Măgureanu, Crăcană și Bălintescu (în Cotești), Șontrop (în Bistrița), Ciortan și Lăzărescu (în Vărățici), Rădescu, Ungureanu și Borăscu (în Pietreni).

În satul Pietreni, în 1976, primele 5 locuri în privința numărului erau ocupate de următoarele nume de familie: Rădescu (25), Ungureanu (22), Borăscu (16), Ciorgan (13), Huruială (12), Mecu (12). Considerăm că marea lor frecvență dovedește că aceste nume amintite sunt purtate de cei mai vechi locuitori ai satelor comunei, iar cei care au venit aici în decursul anilor au fost în număr mare. După cum s-a mai spus, numele de Ungureanu, al doilea ca număr în satul Pietreni, dovedește venirea acestor oameni din părțile Transilvaniei. Și aceasta constituie o dovadă a legăturilor permanente ce au existat între locuitorii celor două provincii românești în decursul secolelor.

Unele nume din comună au dispărut, așa cum este Castravete. Pentru a nu se stinge un nume, când nu există urmași pe linie bărbătească, se folosește obiceiul ca la căsătorie, bărbatul să adopte numele soției. Amintim cel mai recent caz din Pietreni, când tânărul Tepeler Constantin a luat numele soției sale: Costescu.

Baza onomastică o formează numele de botez, sau prenumele. Acesta este numele care se dă copilului la naștere și pe care îl va purta toată viața. Mai întâi s-au acordat nume după cele ale sfinților (calendaristice), iar apoi s-au dat nume tradiționale sau nume moderne. A început tot mai mult să fie înlocuit criteriul calendaristic și genealogic de alegere a numelui. În Pietreni, recordul este deținut de numele calendaristice: la femei: Maria (107), Elena (97), Ioana (63), Elisabeta (43), Paraschiva (32); la bărbați: Ion (95), Constantin (79), Gheorghe (63), Vasile (47), Nicolae (44).

Rolul hotărâtor în alegerea numelor copiilor îl au părinții. Ei pun odraslelor lor nume după părinți: tata, mai ales, bunici, nași sau numele vreunui sfânt. Numele biografice sunt destul de frecvente: Maria, Elena, Constantin, Ion, Vasile, Gheorghe,

⁴⁴⁰ Colectiv, Județele României socialiste, Editura politică, București, 1969, p. 249

⁴⁴¹ Colectiv, Județele României socialiste, Editura politică, București, 1969, p. 273

⁴⁴² I. Atanasescu și V. Grama, Culele din Oltenia, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1974, p. 107

⁴⁴³ Ileana Petrescu, Documente privind revoluția de la 1848 din Oltenia, Editura Academiei R.S.R., Craiova, 1969, Documente istorice II, doc. 201, p. 208

Nicolae etc. Întâlnim și nume creștine: Floarea, Florin, Florica (legate de sărbătoarea Floriilor), Maria, Marin; nume calendaristice sau cărturărești: Daniel, Ilie, Ieremie. Alte nume vechi, de origine ebraică, greacă, romană și nume formate în epoca creștină sunt: Cristian (azi socotit modern), Emanuel(a), Irina, Irinel, Gheorghe etc. sau nume laice de origine cărturărească: Remus, Traian.

Tendința actuală este aceea de înlocuire a criteriului calendaristic cu cel estetic, de a folosi nume frumoase: nume formate în românește de la plante: Viorica, Viorel, Floarea, Florica; nume de botez formate de la nume comune: Doina, Dorel (Doru).

Modernizarea sistemului numelor de botez este tot mai evidentă:

- prenume de origine latină: Aurel, Iuliana, Remus, Valeria, Victoria;
- prenume de origine franceză: Georgeta, Nicoleta, Mirela;
- prenume de origine italiană: Angela;
- prenume de origine germană: Carolina;
- prenume preluate din istoria națională: Mihai, Mircea, Tudor.

Recent, unii părinți pun copiilor lor câte două nume, unul calendaristic și unul nou, considerat de ei mai frumos. Alții le pun două nume calendaristice, ca să aibă „doi îngeri păzitori”, sau două nume moderne, uneori pur și simplu pentru a împăca părinții, bunicii și nașii, punând numele dorite de aceștia. Dăm mai jos câteva nume duble întâlnite în Costești: Ioana-Olga, Maria-Paraschiva, Marian-Paul, Sorin-Mihail, Maria-Elvira, Maria-Nicoleta, Vasile-Cristian, Iuliana-Elena, Nicoleta-Gabriela, Ion-Adrian, Mirela-Daniela, Elena-Daniela, Ion-Dragoș, Constantin-Irinel, Mihaela-Elena, Ion-Marius, Grigore-Romulus ș.a.. Aceasta este tendința actuală a părinților de a da nume duble nou născuților.

VII. GRAIUL LOCAL, SPECIFICITATEA, EXPRESII LOCALE

Graiul este o unitate lingvistică subordonată dialectului și caracteristică pentru o regiune mai puțin întinsă.

Dialectul este aspectul local al unui popor, care se vorbește pe un anumit teritoriu și care are trăsături de structură gramaticală și de fond principal de cuvinte, deosebite de limba comună a întregului popor și de celelalte aspecte locale ale limbii.

Dialectul comunei Costești face parte din dialectul locuitorilor vâlceni, care este cel mai curat dintre toate dialectele din județele țării. Limba vorbită de locuitorii din Costești este foarte apropiată de cea literară. Se observă folosirea de către localnici, în mod frecvent a formelor gramaticale: fură, furăm și fuserăm (de la verbul „a fi”) și văzuși (de la verbul „a vedea”) etc.

Unele răspunsuri și afirmări în timpul discuțiilor se fac prin gesticulații spontane din umeri.

1. Particularități fonetice

- „i” = „â”, precedat de „s”, „t”, „z”: sătă, zăd, târzâu;
- „o” se diftonghează în poziție inițială, devenind „uo”: uochi, uoi;
- „e” devine „ă” după „p” inițial: pă vale, pă deal;
- „u” = „o” ca un accident fonetic de asimilare: în cuvântul „monoment”.

2. Particularități gramaticale:

- a. articolul proclitic sub forma „lu”: dă-i lu Ion, dealul lu Popescu;
- b. pentru viitor se folosește forma: oi face, om merge, ne-om duce, or mânca etc.
- c. folosirea articolului enclitic „lui” în fața numelor feminine românești: spun lui

Măria, dă-i lui Ioana.

Vorbe străine nu sunt introduse în dialectul locuitorilor, în afară de puține expresii locale și câteva cuvinte corupte slave; astfel, ei zic „vino iceda” în loc de „vino aici”, „picea” în loc de „pe aici”, „să mânca” în loc de „să mănânce”, „ciopor” în loc de „grup”, „gardilop” în loc de „garderob” ș.a.

Dintre cuvintele slave, foarte întrebuițate sunt „nojite” – curele de legat opincile; „plotog” – bucată din opincă; „bădăran” – om necioplit ș.a.

În satele comunei Costești se folosesc numeroase cuvinte dialectale și expresii, dintre care amintim:

a.

- abțiguit	- un om care a băut
- aciuat	- adăpostit
- aia	- aceea
- aiureală	- lucrare încurcată, încâlcită
- ăl cu coarne	- dracul
- alergători	- oameni care fac mâncarea și servesc la nuntă
- anine	- arine
- aninate	- agățate
- a pus-o pe-o parte	- a băut
- araci	- haraci
- astruca (a)	- ascunde (a) (ceva)
- așteamăt	- a se lua (sau a o lua de-a șteamățul) după cineva sau după

ceva, a urmări de-aproape

- azimă	- aluat dospit, copt ca o turtă și care se face mai ales la nunți, botezuri etc.; pâine subțire care se coace pe plită

b.

- ba	- nu
- baeram	- petrecere
- bazonat	- pantalon la care s-a aplicat (cusut cu mâna sau cu mașina) un petic (bazon), la genunchi sau la spate
- balastru	- amestec de pietriș și nisip

- banchet
- bașchiuri (îl ia)
- bârâce
- beatură
- bleasc
- boacăna
- bojbicăi
- bobonete
- brabete
- brașoavă
- brici
- brichisește
- brodește
- broșchiță
- bubează
- bură
- burtican (burtafete)
- stivă de cărămizi nearse
- cineva este luat în râs, în batjocură
- fântână mică la un izvor puțin adâncit de om, dar neîngrădit
- băătură
- ud foarte rău
- pozna
- a căuta ceva
- bucată de pâine în care se înfige o lumânare și care se dă de pomană la înmormântare
- vrabie
- prostie
- briceag
- face ceva
- nimerește
- un pătrat de pânză care se pune la încheietura de sub braț a iei
- despre puii de curcă cărora le ies pe gât mărgelele, caracteristica păsărilor mature
- ploaie de scurtă durată
- mezel preparat din stomacul porcului umplut cu măruntaie, slănină și carene de porc (fundărete)

c.

- caciorî(a)
- cantă
- carabete
- cășiță
- căldărită
- cămășuială
- căprît
- căsoaie
- cheauna
- chirăie
- cârmit
- cățan
- ceir
- a mângâli, a se murdări, a zugrăvi urât (rufe)
- vas de metal cu capac (găleată) sau garniță
- vierme mare care trăiește în pământ sau în alimentele stricate
- îngrăditură din lemn (sau sârmă) făcută la marginea apei pentru a proteja malul
- țuică făcută cu căldarea în gospodărie
- cărămida nearsă care se lipește în exteriorul cuptorului de cărămidă când acesta se arde
- tuns în dungi cu foarfecele, ca pe o capră
- construcție din lemn asemănătoare cu o casă, care este folosită ca magazie
- umblă fără rost
- țipă, plânge (un copil)
- om băut, cherchelit
- scaun mic, cu patru picioare, pe care se stă la masa mică, cu trei picioare (de obicei)
- un loc împrejmuit unde se țin vacile, porcii, păsările

- ciofâc - o sticlă micuță ce se folosește pentru a scoate țuică din butoi
- ciongar - prun cu crengile rupte, uscate
- cionaie - vacă slabă, mică
- cipilică - căciulă mică
- citov - te doare capul
- cârpogi - cârpi
- câștiuri - îi dă banii treptat
- cloță - cloșcă
- cocăraii - ghiocei
- cocoloș - mămăligă ce se adună cu lingura când se răcăie cratița ori tuciul, după ce s-a răsturnat mămăliga pe masă
- coleșit - slăbit de foame, moleșit
- comperativă - cooperativă
- copărăie - coadă de coasă (din lemn)
- coperiș - acoperiș de casă
- corcolit - ocrotit de cineva
- corconește (se) - se mișcă încet (la îmbrăcat)
- corhănit - coborâtul buștenilor
- coșar - grajd de nuiete
- costeli (a) - a căuta, a scotoci
- covăsât - lapte închegat, iaurt
- covercă - un mic adăpost, făcut în special de copii pentru a se feri de ploaie, din lemn, frunze și ferigă
- crambe - mâncare din foi crude de varză, fierte și prăjite
- criță - beat rău
- crumpe - cartofi
- cunie - bucătărie de vară, făcută din scânduri
- curmeț - frânghie scurtă
- d.
- de-a berbeleacul - de-a rostogolul (peste cap)
- depandă - depinde
- dești - deget
- dimie - postav de lână bătut la piuă
- dolie - adăpost
- drastă - o legătură de lemne ce se duce la spate
- drector - director
- droașcă - sanie mică, joasă, făcută din scânduri, cu tălpi rotunjite la un capăt
- duduie - tună

e.

- espre - anume, special
- ești crescut la poteraș - ești necivilizat

f.

- făsuși - fasole
- firosții - pirostii
- fituit - cheltuit
- fleanță - haină ruptă
- frimitură - firmitură

g.

- gaucă - lemn gros, scobit, în care maiele de la piuă bat țesăturile de lână
- găunos - scorbuos
- gâlcă - umflătură pe piele
- gâldău - loc cu apă adâncă, bun de scaldat
- gârtej - gât de pasăre
- ghenunchi - genunchi
- ghioașe - curăță nucile de coji
- gimintir - cimitir
- gloanță - boabe de fasole nefierte bine, tari
- godac - purceluș
- gol - fără nimic
- govește - bolește
- gozoreală - lichid (țuică) cu gunoaie
- grăsâme - grăsime
- grijește - împărțășește

h.

- harababură - dezordine
- haraci - araci
- haripă - aripă
- hârjoană - joacă
- hoagă - vale adâncă
- holercă - ciorbă cu bucăți puține, zeamă lungă
- hududoii - hoagă, vale adâncă

i.

- iacacui - dracu
- ici - aici
- ie - e
- iel - el
- ieste - este

- ieram	- eram
- io	- eu
- ițează	- umblă
- izâdește	- răspândește, risipește
- izânesc	- cămășile se murdăresc
î.	
- îmborășcăie	- un bou care scormonește pământul cu coarnele
- încurcălite	- încurcate
- înghebujeală	- înghesuială
- jneap	- bucată mai mare de pâine sau de mămăligă
- jordea	- nuia
- jepează	- când porcul este mic face jeg, adică jepează
l.	
- laibăr	- haină de dimie, mai lungă
- lasă găscă!	- taci!
- lățăria	- totalitatea laților de la acoperișul casei, pe care se pune țigla
- lihnit	- flămând
- lipie	- pâine subțire
- leșinat	- un mare mâncău
- learcă	- ud rău
- loază	- un copil mic
m.	
- machia?	- așa e?
- măglie	- grămadă, morman, moviliță
- micoară	- curăță drugile de porumb de boabe
- mirosat (a)	- a mirosit
- mână ursul!	- pleacă!
- mâncai	- am mâncat
- mânat	- trimis
- măță	- pisică
- mâtcă	- unealtă cu care se bate laptele în putinei
- modrigală	- lucru care nu e făcut bine
- morți	- stâlpi îngropați în pământ de care se ancorează sârmele funicularului
- moșmoande	- ștenii, vrăji
- muică	- babă
- murătoare	- brânză telemea
n.	
- năglâmbosă	- grosolană, nefinisată (lucrare)

- nătărău - prost
 - neato - dracul (nenso, ăl cu coarne)
 - niam - deloc
 - nițel - puțin
 - nohod - număr mare, mulțime de prune sau nuci pe jos
 - noroc - urare făcută celui care strănută
- o.
- ogoi - joc de copii
 - opărite - prune fierte
 - orbecăi (a) - a căuta ceva prin întuneric
 - ostropel - friptură cu usturoi
 - otrep - bucată de postav, zdreanță
- p.
- pană - mașină arhiplină, foarte aglomerată
 - parcă ai ouă în poală - pentru cei care merg încet
 - pardaf - o mare bătaie
 - părete - perete
 - păsat - porumb măcinat mai mare, care se fierbe
 - pătuiag - stog de coceni, așezați pe pământ sau în arbori
 - pecii - carne slabă, numai carne, fără grăsime
 - pele - grămezi mici de fân
 - pâci - țap
 - picoti (a), piroti (a) - a dormita
 - pieden - restul din urzeala pânzei care se taie din război
 - pită - pâine
 - piuă - pivă (de bătut haine)
 - pâclă - căldură
 - pârlit - om neserios
 - plaivas - creion
 - plastă - o grămadă de fân, în formă de con, mai mică decât clai
 - platagele - roșii
 - pocănit - pocnet
 - poci - pot
 - polomojii - minciuni
 - potaie, potăielnic - umblă prin vecini haimana
 - potereș - un țaruș de care se leagă vitele
 - pozânar - buzunar
 - premă - primă (de bani)
 - pritoci (la murături) - se scoate? și se scoate înapoi zeama dintr-un vas cu murături pentru a se amesteca mai bine sarea dizolvată

- pripor
- prinz
- privită

- proțap
- purecei
- purecă
- pute

- r.
- rabote
- rachiu
- răgălie
- răjghină
- răstoacă
- regulează-te mai repede - îmbracă-te mai repede
- retevei
- robotește

- s.
- sapin
- sădolă

- scarpeți
- scârțar
- scrobuș
- surupă
- slai
- spițat
- sprijoană
- storcit
- strucit

- ș
- șușea
- șandrama
- șarampoi
- șindilă

- coastă
- prind
- ramură de salcie, de mesteacăn, răsucită în formă de ochete la un capăt, cu care se leagă lemnele, cocenii etc.
- o prăjină lungă, despicăta în patru părți la un capăt, cu care se culeg merele
- turtă fărâmițată și prăjită
- caută în buzunar
- miroase

- lemne aduse de apă în timpul revărsărilor (mai mici)
- țuică
- rădăcini de arbori pe sub care curge apa
- se rupe (o parte din pom)
- apă mică, parte a unui râu care se poate seca
- lemnișor - îmbracă-te mai repede
- lemn scurt (nu prea gros)
- lucrează

- țapin, unealtă folosită de muncitorii de la munte
- săculeț făcut din pânză rară folosit pentru scursul zerului când se face brânza
- încălțăminte făcută din dimie cu talpă din cauciuc sau postav
- om nenerios, rău de plată
- culcuș făcut în fân de animale
- surpă
- scândură de la pat care ține cele două capete ale patului
- bine îmbrăcat
- prinde
- lapte- iaurt din care s-a scos apa
- zdruclit

- șosea
- construcție veche și mică, puțin rezistentă
- stâlp din lemn (gros) care se bagă în pământ, pe el bătându-se lații pentru ulucă
- șindrila (șiță)

- șteap	- rest de lăstar sau un pai mai gros, ascuțit, care rămâne în pământ după cositul fânului
- ștenii	- vrăji
- șubă	- haină lungă, făcută din dimie
t.	
- tăfălug	- grămadă de frunze, folosită pentru abaterea apei la pescuit
- tăureci	- taur mic
- tindichea	- tinichea, foaie subțire din metal
- tioc	- toc (de scris)
- tiugă	- cap
- târlie	- sanie mică din scânduri, pentru copii
- târtiță	- cobea de pasăre
- toi	- loc cu apă adâncă și mai liniștită, baraj construit pentru scaldat
- tomnă	- tocmă, pentru o lucrare
- totorete	- ciot, uscătură
- trandafiri	- cărnați de porc
- trei păzește (l-a luat la)	- l-a luat la fugă
- treasc	- rămășiță de fân ce se pune la porc pentru culcuș
- trușie	- un vas mare din lemn de forma trunchiului de con făcut din doage legate cu cercuri în care curge țuica de la cazan
- tulit-o (a)	- a luat-o la fugă
- turuie	- vorbește repede
ț.	
- țasă	- țese
- țanc	- la timp; stâncă; băț folosit pentru măsurarea țuicii din butoi
- țăcălii	- lați mici, stinghii
- țiment	- ciment
- țără	- puțin
- țârâita (cu)	- își dă datoria (de bani) cu puținul, treptat
u.	
- urla (a)	- a plânge (un copil)
- urcior	- urcior
z.	
- zacăr	- zahăr
- zadă	- tare
- zahar	- zahăr
- zarzăn	- zarzăr (corcoduș)
- zăhănit	- lătrat de câini
- zdupănește	- lovește podeaua cu piciorul

- zgaibă	- coaja formată la o rană
- zgorni (a)	- a izgoni
- zâce	- zice
- zâle	- zile
- zgrupos	- cartof fărâmicios
- zoană	- marginea drumului, porțiune acoperită cu iarbă

Cuvintele și expresiile arătate mai sus sunt mai mult folosite de către sătenii în vârstă. Generațiile tinere, trecute prin școli, treptat renunță la a mai vorbi așa cum au fost deprinși acasă, folosind tot mai rar dialectul local.

Chiar dintre cei rămași în sat, cei mai tineri, sub influența radioului și a televiziunii, deprind un nou mod de a vorbi, folosind mai puțin cuvintele amintite.

Merită ca în perioada următoare să fie culese și alte cuvinte și expresii vechi, în special de la oamenii în vârstă, pentru a le face în felul acesta cunoscute tuturor și a marca specificul graiului local al oamenilor de pe aceste locuri.

VIII. ALIMENTAȚIA

Pentru viața omului sunt absolut necesare apa și alimentele, acestea din urmă fiind de proveniență vegetală și animală.

Apa potabilă se găsește din abundență în Costești, unde aflăm numeroase izvoare care vin din munte sau din dealurile comunei. Se scoate din fântâni, unele dintre ele cu roată (Fig. 37), iar altele, în număr tot mai redus, cu cumpănă (fig. 43).

Fig. 37: Fântână cu roată și lanț

Amintim că aceste fântâni au fost săpate la 6-10 m adâncime. Fântâna se mai numește și puț, care este o groapă cilindrică, uneori cu pereții pietruiti (zidiți cu piatră de râu), cu ghizde împrejur, la suprafață, săpată în pământ până la un strat de apă și care servește la alimentarea cu apă.

Fig. 38: Fântână cu cumpănă din Văratice-Costești

În Costești mai aflăm și multe cișmele formate dintr-un bazin din care curge apa pe țevă. În anul 1935, Aurel Sacerdoțeanu amintea pe cele mai cunoscute cișmele din comună: cișmelele din Valea Bună, din Zlamene, din Căline, din Bistrița (Țigănie) și din Ciorobești; apoi fântâna lui Opran, a Ghiormeii, Sub Arnoțal, Sub Arnota și altele. Autorul relatează la acea dată că „puține din acestea au troițe cu inscripții care amintesc de numele ctitorilor” și acestea erau cu totul recente. A redat cea mai veche inscripție pe care a găsit-o la fântâna Sub Arnota, situată sub munte, pe drumul dintre mănăstirea Bistrița și piciorul Arnotei. Din inscripție s-a văzut că este vorba de o refacere, la 1874, a unei fântâni mai vechi. Dăm în continuare conținutul inscripției de la fântâna de Sub Arnota, descifrată de către A. Sacerdoțeanu:

„Anul 1874, august 14. Această cișmea ce au prefăcut de robii lui Dumnezeu preotul Constantin Iacovescu și Toma Din Popa Toma și Din Popa Toma și Dimitrie Iace(verscu). Adaos mai nou: preotu Cos(ma), Mariea er(eița)”⁴⁴⁴ ?

⁴⁴⁴ A. Sacerdoțeanu, *Inscripții și însemnări din Costești-Vâlcea*, extras din *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXVIII, București, 1935, București, 1937, p. 15

Mai amintim că la Pietreni, pe panta sudică a muntelui, aflăm un număr de circa 44 de izvoare care au fost captate parțial, iar apa alimentează satele Pietreni, Vărățici (Mlăci și Căline) și o parte din satul Costești, corespunzând cătunului Ferigile, până la drumul național Rm. Vâlcea – Tg. Jiu.

ALIMENTE ȘI MENIURI

Dintre alimentele de bază ale zonei, amintim produsele lactate, carnea, peștele, cerealele (grâul și porumbul) și fructele.

Laptele constituie un aliment aproape nelipsit pentru localnici. Mai toți gospodarii au vaci cu lapte, iar alții oi și capre. În casă, laptele se mulge și se pune în oale de pământ sau de metal, apoi se strecoară printr-o strecurătoare și se fierbe, consumându-se ca „lapte dulce”. Laptele se mai consumă și sub formă de „lapte încheșat” sau „lapte prins”, care se prepară mai ales în timpul postului când oamenii postesc și se strânge mult lapte sau în gospodăriile unde nu se consumă mult lapte. Laptele nefiert se pune „la prins” în oale bine curățite (opărite mai înainte cu apă fiartă) pentru a nu se sărbezi (strica) laptele. Acesta se lasă în oale până ce se încheagă.

Untul se obține prin baterea laptelui încheșat în putinei. Putineiul are forma unei putinici mici, înaltă și strâmtă. El este lung până la un metru și strâmt la gură, de 10-15 cm, iar la fund ceva mai larg. La gură este astupat cu un capac care are o gaură prin care trece coada mâtcii. Mâtca este un băț prevăzut la capătul de jos cu o roată perforată cu mai multe găuri pe unde intră și se agită laptele în putinei când omul îl mișcă în sus și în jos. Untul se depune la suprafață sau pe fundul putineiului. Când se alege tot untul, se scoate și se spală cu apă rece, se sarează și se pune în strachină sau în farfurie unde se păstrează. Ca să se înlătore zărul (zerul), untul proaspăt se topește. Untul galben provine dintr-un lapte gras, iar cel alb este apăsos. Untul cu zăr în el, nesărat bine, făcut într-un vas nespălat în bune condiții, se strică, se rânzezește. El se îndreaptă dacă se bate din nou, amestecat cu o cantitate de două ori mai mare de lapte. Zărul din lapte ia rânzezeala. Pentru a păstra untul mai mult timp, acesta trebuie topit. Când se topește, se pun în el dafin, foi de ceapă etc., iar focul trebuie să fie domol. Se ține în vase curate de pământ sau de metal. După ce se scoate untul, ceea ce rămâne se numește „lapte bătut” care, după un timp, capătă un gust acrișor. Avem mai multe feluri de lapte acru: „laptele acru”, care provine din ceea ce rămâne în oală după luarea smântânii (o parte încheșată, prinsă și zerul), se bate cu lingura sau cu ciutura și apoi se poate mânca; „laptele bătut” provine din laptele care se lasă un timp în putinei, până se încheagă, și apoi se bate. Înainte de a se începe bătutul, se toarnă în putinei puțină apă caldă pentru a se alege untul mai ușor. Laptele bătut are un gust nu prea acru. „Laptele covăsât” se prepară din lapte fiert, puțin calduș, care se încheagă cu o lingură de alt lapte covăsât, numită covăseală. Acest lapte este hrănitor și dătător de energie. Când laptele covăsât

se pune într-o sădilă (săculeț cu țesătură rară în care se pune laptele la scurs), se scurge apa din el și se obține „laptele storcit”.

Pentru închegarea laptelui se folosește cheagul. Acesta este un stomac de miel, purcel sau iepure mic care n-a apucat să mănânce verdeață. În el se pune sare până când se umflă puțin și apoi se pune la uscat. Din acest cheag se taie câte o bucățică mică și se pune în laptele proaspăt muls. După ce laptele se încheagă, se pune în sădilă pentru a se scurge zărul, obținându-se astfel brânza. Brânza de vacă se consumă cu smântână. Brânza se mai obține și din „lapte prins”, care, după ce s-a luat smântâna, se pune pe lângă foc și se încălzește până când se alege zărul. Apoi se pune într-o sădilă pentru a se scurge. Focul pe lângă care se pun oalele cu lapte prins nu trebuie să fie prea mare, deoarece brânza devine grăunțoasă și tare.

Carnea constituie un alt aliment principal al omului. Se consumă mult carnea de pasăre, porc, oaie și vacă. Carnea de porc stă 6 zile la saramură, apoi se atârnă în pod la uscat și la fum. Din carnea de porc se fac „trandafiri” (mațe umplute). Șunca se consumă tot afumată. Carnea cea mai bună se prăjește și se pune în vase mari cu untură, putând să fie consumate până primăvara târziu. Carnea de vacă și de oaie se poate face pastramă. Dintre mâncărurile tradiționale ale locuitorilor din Costești amintim tocana, ciorba tărănească și sarmalele cu mămăligă.

De la locuitorul Sandu Constantin din Costești – Pietreni (astăzi în vârstă de 65 ani), care se angajează de multe ori ca bucătar la nunți, am luat câteva informații privitoare la unele meniuri întâlnite în Costești.

Din carnea de vită se poate prepara supă, rasol, friptură, piftii și ciorbă de burtă. Supa se face în felul următor: se extrage carnea, după ce a fiert bine, se strecoară supa și se pune din nou la fiert și, treptat, se ia spuma cu o lingură. După ce supa s-a limpezit se pune sare (în completare) până se potrivește (sare se pune și în timp ce fierbe carnea). Se pun și zarzavaturi: țelină pentru aromă, pătrunjel, foi de dafin, piper etc.. Fideaua se pune în raport cu cantitatea meniului pregătit. În final, se mai poate pune pătrunjel, pentru a-i da o aromă plăcută. Se mai pot adăuga la supă și ouă.

Rasolul se pregătește din carnea extrasă din supă. Odată scoasă, carnea se pune într-un vas care se acoperă, pentru a sta caldă, și se pregătește mujdeiul de hrean, care este ras pe răzătoare. La nuntă se pune într-un vas de 5 kg hreanul amestecat cu oțet tare, la care se adaugă și sare după gust. La masă se servește carnea pusă în același vas cu mujdeiul de hrean. Uneori mujdeiul se pune separat de carne.

Friptura de vită tânără se pregătește astfel: se pune carnea la cuptor într-o tavă în care s-a pus vin, pentru a-i da o aromă. Carnea este împănată cu usturoi, șuncă etc. Ea nu trebuie să facă contact cu fundul tăvii. Pentru aceasta, în tavă se pun niște bețe, pentru a nu se lipi carnea. Vinul sau apa care se pun în tavă vor fierbe în timp ce se coace friptura.

Din măruntaie, picioare, cap etc. se pot prepara răciturile în două feluri: răcitori pârlite (fripte) la foc cu frigarea și răcitori opărite cu apă fiartă și date la foc după aceea.

În al doilea caz se obțin piftiile, mâncare preparată din carne, oase și cartilajii fierte timp îndelungat, într-o zeamă care după răcire se încheagă, devenind gelatinoasă. La piftii se pune ceapă, morcov, foi de dafin, usturoi etc.. După ce a fiert bine, se pune în farfurii și se lasă să se închege.

Ciorba de burtă sau „ciorba de mață” se prepară din mațe. După ce se scot de la vită, mațele se spală bine cu apă rece, apoi se întorc pe dos și se pun într-un vas cu apă rece. Se pun la foc după ce în apă s-a adăugat și puțină sare și se opăresc. Mațele sunt opărite atunci când se rup ușor. Se scot apoi din vasul în care s-au opărit și se pun în apă rece, se mai curăță de său, se spală din nou cu apă călduță, se storc, după care se pun în vasul care apoi se pune la fiert. Se adaugă zarzavaturile: morcov, ceapă, roșii, foi de dafin, piper, orez, mărar, pătrunjel și sare după gust. Se bat ouă amestecate cu oțet, iar când se toarnă acest amestec în ciorbă, acesta nu trebuie să fie prea fierbinte, deoarece se opărește. Cu puțin timp înainte de servit, se adaugă pătrunjel verde.

Mâncarea de spanac se poate prepara cu carne de vită sau miel. Se opărește spanacul, se scurge și se toacă, apoi se pune în apă la fiert, amestecat cu usturoi, ceapă verde, foi de dafin, piper ș.a.. După ce fierbe zarzavatul se face sos din făină cu grăsime, se toarnă în zarzavatul fiert, se pune mărar, pătrunjel, bulion, ceapă și se toarnă în vas. Când acestea se fierb, se servește cald.

Carnea de porc se servește sub diferite feluri. Când se taie porcul, carnea se desface și se sortează, se pune la saramură, unde stă 6-7 zile. Șuncile stau până la 14 zile la saramură, timp în care ele se încrudează. După aceea se opăresc și li se face „baia de față”, după care se pun la fum. Mulți săteni pun șunca la fum fără a-i mai face baia amintită.

Carnea se ține la fum mai mult sau mai puțin timp, după cum este fumul mai puternic. Se ține agățată în pod de cuie prinse de lații acoperișului sau de căpriori.

Toba se face din cap, șoric, carne sângeroasă de la gât, etc.. Caltaboșul se face tot din carne de la cap, șorici, carne sângeroasă și organe, tocate la mașină, cu mâna (sau barda), se amestecă cu diverse zarzavaturi (cimbru de grădină, piper, ceapă tocată, ardei etc.) și se pun în stomacul care apoi este cusut și pus într-un vas cu apă la fiert. În timpul fiertului acesta se umflă, de aceea se înțeapă cu ceva ca să nu plesnească. Caltaboșul se mai numește și burtă. Toba se face la fel. Carnea se taie cu cuțitul (felii), ca și șoricul, zgârciurile, plămâni, inima, etc.. După fiert se scot, se așază pe o masă, iar deasupra lor se pune o blană (scândură, cărpător), peste care se pune o greutate, ca să se preseze. Se pune apoi la fum pentru a putea fi păstrată mai mult timp.

Cârnații (trandafirii) se fac din mațe spălate și neopărite, în care se pune carne bună, tocată mărunț, care se amestecă cu ardei, usturoi, sare, piper. Și aceștia se consumă afumați.

Din carnea de porc se pot face piftii (din căpățână, șorici, picioare etc.), friptură, ciorbă, șuncă cu varză. Șunca se servește și la aperitiv.

Jumerile rămân după topirea slăninii și scurgerea unturii din ea. Ele se întrebuițează la mâncărurile preparate cu varză, etc..

Din grăsimile de porc se face și săpunul. În acest scop se folosesc osânza, jumări, untură râncedă. Se are în vedere ca untura să nu se ardă, de aceea se amestecă foarte des în vas. La prepararea săpunului se mai folosesc leșia din cenușă și soda caustică. După ce se fierbe bine, se lasă să se răcească pentru a se încheaga, după care este tăiat felii și se păstrează în pod.

Peștele este folosit foarte mult în alimentație. În trecut se consuma mai ales pește proaspăt, prins pe cele două râuri – Bistrița și Costești: mreana, păstrăvul etc. Se consuma și uscat la soare pe o scândură sau agățat pe o ață. Astăzi se cumpără de la magazinele alimentare în stare proaspătă, congelat sau sărat.

Ca produse obținute din cereale amintim în principal măămăliga și pâinea. În trecut se consuma mai mult măămăligă, în timp ce azi se consumă mai mult pâine. Din mălai se poate face și turtă (în vatră, acoperită cu jar și cenușă sau coaptă în tavă). Pâinea se făcea în trecut de către gospodine și se cocea în țest. Acesta era un fel de capac din tuci cu care se acoperea pâinea pe vatra fierbinte. Azi pâinea se cumpără de la magazin. La brutăriile din Costești și Bistrița se face pâine suficientă pentru nevoile locuitorilor din Costești și din satele vecine. De sărbători oamenii fac în familie cozonaci și diferite prăjituri. Din mălai măcinat mare și fiert se obține păsatul, în care se pune, când se consumă, lapte și jumeri.

În gospodărie, fructele constituie un aliment principal. Prunele uscate se obțin la cuptorul de prune, care este o instalație specială făcută din cărămidă, în care, pe gratii de nuiete, se usucă prunele. Prunele pot fi uscate și la soare după ce se scot oasele (sâmburii) din ele. Merele și perele pot fi de asemenea uscate la soare, obținându-se poamele. Fasolea se consumă boabe, sau tecile uscate la soare, după ce mai întâi au fost opărite. Bureții comestibili pe care oamenii îi găsesc pe dealuri sau la munte se consumă fripți pe jar, prăjiți în tigaie sau fierți și puși în oțet.

Dovleacul fiert este folosit pentru hrana porcilor. Uneori și oamenii consumă dovleac copt în cuptor sau fiert.

Uleiul comestibil, nelipsit din hrana oamenilor, se obține din semințe de dovleac, floarea soarelui sau sâmburi de nucleu.

Băuturile alcoolice

Țuica (rachiul) este o băutură alcoolică obținută prin fermentarea și distilarea prunelor sau a altor fructe (zarzăre, mere, pere etc.). În trecut, țuica se făcea în gospodărie de către oameni, în cazane individuale. Astăzi, în cele mai multe cazuri, după fermentare, prunele sunt transportate la cazane mai mari sau la centre speciale de colectare, de unde se obțin bani și țuică. Țuica se folosește pentru nevoile zilnice ale casei sau la diferite momente din viața omului: nunți, botezuri, înmormântări etc.

Vinul rezultat din struguri este de asemenea folosit de către consumatori. În comună sunt puține vii plasate de cele mai multe ori pe lângă case. Vinul obținut este folosit numai pentru satisfacerea nevoilor proprii ale familiei.

Alte băuturi se prepară din coacăze, măceșe, afine, zmeură etc.

În încheiere mai amintim că pentru nevoile casei, din zeama de prune fermentată se obține și oțetul, un lichid cu gust acru ce se folosește în alimentație și la frecții.

Mierea de albine constituie de asemenea un aliment mult folosit de oameni. Mulți cetățeni din Costești se ocupă cu stupăritul, obținând miere atât pentru nevoile lor, cât și pentru vânzare.

IX. PORTUL POPULAR

Costumul național (Fig. 39-42) a fost purtat mai ales în trecut de locuitorii comunei Costești. Costeștencele erau iscusite în cusături de ii, în țesutul fotelor sau zăvelcilor, pentru aceasta trebuind să sacrifice multe ore de muncă, încât cel care purta costumul să se arate lumii îmbrăcat „ca oamenii”.

Îmbrăcămintea avea și o semnificație specială, hainele fiind cele care îl așezau pe om în anumite situații în ochii celor din sat. Pentru o fată de măritat, a fi bine îmbrăcată era dovada că știe să țese, să coase, și adesea, că are și mijloace să o facă.

Femeile purtau cămașă cu fir negru sau cu fluturi, fustă albă și largă, cu râuri la poale, șoarțe (zăvelci) negre sau de alte culori, alese în război. Alte femei purtau cămăși cu râuri de sus până jos, neîntreruptă, cu râuri la poale, peste care se purtau în față zăvelci cu mărgelile, iar în spate zăvelci roșii cu flori. Uneori purtau fotă (cusută pe catifea neagră), cu diferite motive florale. Peste cămașă se încingeau cu un brâu lat, lung cât betele, iar peste zăvelci se încingeau cu bete făcute din lână, în mai multe culori.

Nelipsite în portul femeiesc erau marama din borangic (cârpa) și tulpanul. Vara purtau peste cămașă vestă neagră sau înflorată. În timpul iernii era nelipsit „cojocul înfudat” (un pieptar făcut din blană de miel) care era închis într-o parte sau la umăr cu bumbi făcuți din piele de miel, peste care se îmbrăcau cu șuba de dimie cu găitane (scurteică).

În picioare ele purtau opinci făcute în casă din piele de porc sau de vită, având moțul de forma unei creste. Opinca era legată de picior cu nojițe (curele din piele). Piciorul era învelit în obiele din dimie și tureci făcuți tot din dimie, cusuți la croitor. Mai târziu vor purta ciorai de lână făcuți în casă și ghete cumpărate din târguri și orașe.

Barbații purtau nădragi (cioareci) strânși pe picior și înflorați cu găitane. Aceștia erau făcuți din dimie albă, țesută în patru ițe și bătută la piuă. Mai purtau și pantaloni albi sau negri, ceva mai largi și cu buzunare.

Cămașa albă cu poale și închisă la gât cu ciucuri era făcută din pânză albă, țesută în casă din bumbac și se purta peste pantaloni.

Vesta albă sau neagră era înflorată cu găitane și se purta peste cămașă.

Șuba era o haină lungă și largă, cu găitane, făcută tot din dimie albă și se purta mai ales iarna.

Vara bărbații purtau pantaloni și cămașă din cânepă, mai largi, peste care se încingeau cu un chimir sau cu un brâu lat de lână.

Pe cap purtau pălărie (vara) și căciulă din blană de miel, rotundă sau moțată (iarna), de culoare neagră, mai rar albă. Cea mai veche a fost forma de căciulă rotundă, cea moțată apărând mai târziu.

În picioare purtau opinci, la fel ca și femeile, făcute tot din piele de porc sau de vită. Mai târziu, unii dintre ei au început să poarte opinci confecționate din cauciuc.

Ca o caracteristică a portului costeștean e faptul că, în satul Pietreni, întâlnim costumul unguresc, acesta fiind legat de ținuturile transilvane din jurul Sibiului.

În prezent, numărul celor care poartă costumul național este tot mai mic. Numai oamenii mai în vârstă, în zilele de sărbătoare, sau elevii școlii (Fig. 43) mai oferă posibilitatea de a admira frumusețea acestor costume, cu ocazia prezentării unor programe folclorice.

Fig. 39: Port popular din anul 1910: nuntă la Bistrița

Fig. 40: Locuitori din Costești la mănăstirea Arnota

Fig. 41: Gheorghe Cîrstea Alecu din Pietreni

Fig. 42: Port național din Pietreni

Fig. 43: Eleve din Pietreni în costume naționale

Fig. 44: Aspect din expoziția de costume naționale, organizată la căminul cultural Costești

Fig. 45: Aspect din expoziția de costume naționale, organizată la căminul cultural Costești

X. ARHITECTURA

Printre primele case ale costeștenilor au fost și bordeiele, dovadă că acestea s-au mai păstrat și în toponimia locului până în zilele noastre. Dar, după cum spun specialiștii în istoria arhitecturii, în această parte a Olteniei, bordeiele au existat în număr redus, sporadic.⁴⁴⁵ Casa de sub munte și din regiunea dealurilor e veche.⁴⁴⁶

Lemnul a constituit principalul material de construcție al caselor din Costești, el găsindu-se din belșug în munte și pe dealurile împădurite din apropiere. În trecut casele erau construite în întregime din lemn, bârne sau nuiile.

Astfel, în comuna Costești, din 579 case, 568 erau din lemn, 6 din zid și 5 din nuiile.⁴⁴⁷ Case din nuiile s-au mai păstrat până în zilele noastre în Pietreni. Dintre acestea

⁴⁴⁵ Petrescu P., Arhitectura în arta populară din Vâlcea, Rm. Vâlcea, 1972, p. 55

⁴⁴⁶ A. Vicenz, Tipuri de case țărănești din Oltenia, în Arhivele Olteniei, anul X, Nr. 54-55, 1931, p. 101

⁴⁴⁷ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Primăria comunei Costești, dosar nr. 6/1903, n.p.

amintim pe cea aparținând familiei Cosma (cu o singură încăpere) și alta aparținând Ecaterinei Mecu. Ambele sunt părginite și nu au mai fost locuite de multă vreme. Dintre casele foarte vechi, construite în secolul al XIX-lea și care mai există și azi amintim casa Alexandrinei Popescu (Vărățici), casa familiei Sacerdoțeanu (Costești) și cea aparținând locuitorului Vasile M. Marinescu, aceasta având înscris pe unul din stâlpi anul 1858.

Pereții casei din lemn erau așezați pe o „talpă” făcută din lemn mai gros, de esență tare, de obicei stejar, care rezista la umezeală. Rama dreptunghiulară de grinzi cioplite (secțiuni a 40 cm latură) sau de trunchi se îmbina prin creștături unghiulare, cu ajutorul cărora capetele lemnului se petreceau unul peste altul, ancorându-se puternic. Pentru legătură, în trecut, se foloseau cuie din lemn. Pereții interiori ai caselor se construiau odată cu cei exteriori.

Cele mai vechi case din lemn au talpa pusă pe câțiva bolovani mari, așezați la colțurile construcției, iar golurile dintre bolovani sunt umplute cu piatră, nelegată cu mortar. Temelia acestor case nu depășește 20-30 cm. (Fig. 46)

La temelia casei, câteodată, peste pietrele pe care era așezată talpa, se îngrămădea puțin pământ pentru a o apăra împotriva scurgerii apelor din ploi și a mări posibilitatea de reținere a căldurii.

Fig. 46: Casă veche, joasă, din Vărățici, circa 200 ani

Acoperișul caselor vechi este înalt, cu panta repede și coama foarte scurtă. Pe partea din față a acoperișului sunt, de multe ori, așezate „cășițe”, locuri libere, adăpostite sub câte o mică streășină de șindrilă (șindilă, cum îi mai spun localnicii). Podul este făcut din grinzi peste care se prinde scândură cioplită. În față, pe toată fațada, aceste case au o prispă (sală) cu trei stâlpi.

Vorbind despre planul caselor vechi, amintim că acesta este cel alcătuit din două încăperi cu o singură intrare din afară, tipul de casă cu o singură încăpere fiind mai rar întâlnit. La fațadă, casa are una sau două ferestre mici.

În prima încăpere în care se pătrunde și care face legătura cu exteriorul sunt așezate vatra liberă și „corlata” (coșul) pe unde urcă fumul în pod.⁴⁴⁸ Această primă încăpere se numește „la foc”, fiind încăperea unde se face focul ce servește atât pentru gătit, cât și pentru încălzit. În casele vechi, prima încăpere avea funcții multiple: aici locuiau oamenii majoritatea timpului, era ceea ce se cheamă în viața modernă „camera de zi”, aici își pregăteau mâncarea, aici lucrau, aici dormeau uneori, în jurul vetrei foarte joase.

⁴⁴⁸ Petrescu P., Arhitectura în arta populară din Vâlcea, Rm. Vâlcea, 1972, p. 60

Din această încăpere se trecea într-a doua, în care nu se prepară mâncarea și care este încălzită de o sobă oarbă, cu gura aflată în prima încăpere, chiar sub corlată, pe vatră. Această a doua încăpere este numită celar (azi camera bună), unde se păstrau hainele și alte lucruri de valoare. Mai târziu, celarul s-a transformat în cameră de locuit.

Aflăm și case cu două încăperi și intrări separate, dar acestea sunt mai puține în Costești.

Treptat, soclul a fost puțin înălțat, au apărut scări făcute din bolovani mari, apoi acestea au fost înlocuite cu scări din piatră cioplită. Deasupra scării s-a făcut o mică prelungire a streșinii, având rolul de a apăra scara.

Înălțarea temeliei a dus la apariția caselor înălțate, motivată de cerința măririi spațiului folosibil și de a conferi casei un caracter de întărire.

De cele mai multe ori, soclul este asimetric, deoarece casele nu sunt ridicate pe un teren plat. Soclul asimetric al caselor înălțate este mai înalt în față și mai scund în spate, mai înalt într-una din laturile casei și mai scund în alta, dar niciodată mai înalt în spate și mai scund în față. La acest tip de case, soclul poate ajunge până la 1,5 metri, scările fiind înălțate și construite din blocuri mari de piatră. Pentru a folosi spațiul din interior și a economisi piatra, în acest soclu înălțat s-au amenajat pivnițe. Numărul stâlpilor s-a ridicat acum la patru, prisma a devenit tot mai evidentă, i s-a schimbat și numele, zicându-i-se „sală”. Urcarea pe prispă se face pe o scară din piatră sau din lemn. Înălțarea soclului și construirea pivnițelor a dus la mărirea dimensiunilor caselor. Pivnițele sunt construite pe „urși” masivi din stejar care susțin podeaua casei. Ferestrele pivnițelor sunt înguste la exterior, lărgindu-se în interior, ca la așezările fortificate, lucru observat la casa Căprarului, astăzi proprietatea lui Chirilă Huruială, demolată parțial în anul 1974. Amintim că la această casă construită pe la începutul secolului al XIX-lea s-a folosit piatra în combinație cu cărămida, după modelul arhitecturii medievale: șiruri orizontale de piatră alternând cu șiruri orizontale de cărămidă.

În pivniță (beci) sunt depozitate țuica și proviziile pentru iarnă.

Câteodată, la această casă se mai adaugă câte o cameră cu o intrare separată de pe sală. Foarte rar, sala (prisma închisă cu balustradă) se întinde pe două laturi. Un exemplu în acest sens îl constituie casa locuitoarei Iancă Ioana din Costești.

Temelia, înălțându-se până la 2 metri și jumătate, s-au putut construi și o pivniță și o cameră de locuit sau o bucătărie. La casele noi, pivnițele sunt boltite, construite din cărămidă și piatră. La acest tip de case, ferestrele și ușile sunt mai mari.

Un element care dă o atracție deosebită caselor din această parte a Vâlcii îl constituie foișorul. Casa cu foișor reprezintă una dintre cele mai izbutite realizări ale meșterilor de case vâlceni. În foișor se putea instala un pat, războiul de țesut, urzoiul, o masă, scaune etc.. Foișorul este un loc de muncă, de odihnă, de servit masa și dormitor de vară, „el constituie un cadru estetic care înfrumusețează mult priveliștea”.⁴⁴⁹ Despre

⁴⁴⁹ Gh. Focșa, Muzeul Satului, Editura Științifică, București, 1967, p. 26

casa vâlceană cu foișor, specialiștii în arhitectură țărănească afirmă că „este poate cel mai izbutit tip de casă românească”.⁴⁵⁰

De aici se poate observa tot ce se petrece în curte. Acesta constituie o terasă așezată în fața intrării în casă, cu un acoperiș separat, dedesubtul căruia se află intrarea în pivniță și la care urcă scara de acces. În arhitectura ultimelor decenii au survenit unele modificări: foișorul nu mai este plasat în stânga clădirii, ci în axul ei și este acoperit cu un acoperiș în două ape. Servește pentru apărarea de intemperii a scării de intrare în casă.

Noua arhitectură din Costești se distinge prin case mai mari de vechea arhitectură din lemn cu dimensiuni modeste. Casele sunt mai spațioase, mai înalte, ferestrele se mai măresc. Temeliile noilor construcții sunt mai înalte și făcute din beton sau piatră. Pietrele sunt frumos rostuite, iar intrările beciurilor sunt arcuite de meșteri pricepuți. Pereții sunt construiți, în cea mai mare parte, din cărămidă, cazurile de construire a caselor din lemn devenind foarte rare. Corpul casei este mai înalt și este străpuns de ferestre și uși mai mari. Acoperișurile sunt mai joase. Casele de tip nou sunt acoperite cu țiglă și mai rar cu tablă.

Planul caselor s-a modificat. Au apărut multe încăperi cu funcții noi: sufragerii, dormitoare, băi. Se construiesc multe case în unghi, cu câte două sau trei săli. Aspectul general al acestor case se apropie tot mai mult de casa numită „vilă românească”. (Fig. 47)

Fig. 47: Casă înaltă cu două nivele, stâlpi și arcade

Casele înalte au și arcade. Foișorul apare din ce în ce mai des în axul clădirii și este împodobit cu coloane și arcade, fiind pe timp de vară „salonul” deschis al casei, unde se primesc musafirii. Se constată că majoritatea caselor sunt orientate spre șosea sau spre miazăzi pentru a avea o expunere mai mare la soare.

Culoarea este atotprezentă, albul din trecut păstrându-se pentru corpul casei, dar pe el apărând multe nuanțe de albastru, verde, maro, galben, roz etc.

Un alt tip de casă întâlnită în Costești este casa cu legătură, fiind vorba de legarea a două construcții: casa fânar-grajd (deasupra este folosită ca fânar, iar jos are o cameră amenajată) și casa joasă în unghi, cu tindă, două camere la fațadă, cămară, bucătărie etc., cu influență orășenească.

În perioada comunistă s-a întocmit schița de sistematizare a comunei. Trebuia ca noile case ridicate să valorifice elementele specifice ale tradiției locale. Se avea în vedere ca noile case să ofere condiții de locuit dintre cele mai bune, adecvate vieții la nivelul popular cel mai larg: amplificarea planului locuinței, mărirea numărului de încăperi, confortul lor ș.a.

⁴⁵⁰ P. Petrescu și alții, *Arta populară românească*, Editura Academiei R.S.R., București, 1969, p. 18

Interiorul casei țărănești, pe lângă sobă, mai cuprinde și alte piese: lavițe, paturi, dulapuri, cuiere, etc.. În afară de mobilier găsim piese textile: așternuturi și acoperitoare de pat și de învelit (cergi, cearșafuri, perne etc.), de perete (prosoape), perdele, piese care împodobesc culmea și tavanul, obiecte de cult, de podoabă (icoane pe lemn sau pe sticlă, farfurii etc.), diferite unelte (furci de tors etc.).

Mobilierul era format în trecut dintr-o laviță pusă pe lângă perete, pe care se putea dormi. Mesele erau de două tipuri: masa joasă, rotundă, cu trei picioare, care era așezată în apropierea lavițelor, pentru a fi ușor folosită (când nu era folosită se sprijinea de perete, se agăța de grindă sau era scoasă afară, în tindă) și masa cu ladă sau dulap, fixată într-un colț al camerei. În camera bună era o masă mare, dreptunghiulară, cu patru picioare, așezată la fereastră, între două paturi. Alături de mese mai amintim scaunele joase (cu trei sau patru picioare) și scaunele înalte.

Lada de zestre, existentă în camera bună, era frumos ornamentată cu un decor incizat sau pictat și era așezată mai ales pe lângă perete sau la capătul patului.

Patul la început a fost simplu (mai ales în încăperea în care se făcea focul), un pat pe pari bătuți în pământ, acoperit cu paie sau o rogojină, peste care se puneau o țesătură de cânepă sau lână. Ulterior s-au făcut paturi cu tablii.

Pernele, lungi, lucrate frumos cu mâna, erau umplute cu paie sau zdrențe.

Printre obiectele de uz casnic amintim: țestul (în care se făcea pâine și turtă), oale de fiert (făcute din lut de meșterii olari de la Horezu), bidlarul (făcut din lemn, în care se ținea sarea).

În zilele noastre au survenit modificări în organizarea interiorului caselor din Costești. Întâlnim frecvent mobilier de oraș, instalații moderne de iluminat și preparat hrana (aragazul), aparate radio și televizoare, țesături și obiecte de decor procurate din comerț. La împodobitul interiorului se folosesc însă și țesături și alte obiecte utilitare și decorative lucrate în casă, fie mai vechi, fie recente, printre care amintim frumoasele covoare oltenești.

Construcțiile anexe (acareturile) pot fi amenajate în subsol, la suprafața solului și suspendate pe stâlpi, având funcții diferite (adăposturi pentru animale, pentru furaje, pentru merinde, unelte și vehicule): șure, grajduri, coșare, cotețe etc..

Acareturile sunt și astăzi dispuse în jurul casei, astfel încât să fie la îndemâna omului. Alături de casă sau mai spre spate este așezată bucătăria de vară (cunia), construită din scânduri, având o vatră, cuptor pentru copt și toate cele necesare treburilor gospodărești legate de alimentație (troaca pentru mălai, sita pentru cernut, vase din ceramică sau metal, cărpătorul pentru pus mămăliga pe el, vadra de apă – în trecut mai ales, astăzi se folosește găleată din metal sau plastic – masă scundă, scaune mici etc.).

Înainte de a se construi fânarul, foarte frecvent era grajdul propriu-zis, care este o construcție de forma unei căsuțe din lemn, fără nicio fereastră, construită din bârne și acoperită cu șită. (Fig. 48)

Fig. 48: Grajd în Vărățici

Grajdul se află pe lângă casa omului sau mai departe, unde pășunează și vitele, care sunt adăpostite acolo. Unul dintre cele mai vechi grajduri este cel al familiei Sacerdoțeanu, datând din anul 1851.

În ultimul timp s-au construit fânarele, care sunt de diferite tipuri. Cele vechi sunt făcute din bârne orizontale. (Fig. 49)

Fig. 49: Fânar de lemn din Vărățici

Cele noi sunt lucrate frumos din cărămidă (Fig. 50). Aceste fânare sunt repartizate pe două corpuri separate de un gol la mijloc, cu funcție de șopron.

Fig. 50: Fânar nou de zid din Costești

În partea de sus se află fânăria, construite din grinzi rare dispuse în formă de X, ca să lase posibilitatea aerisirii fânului. Laturile și spatele grajdurilor adăpostesc sub prelungirea acoperișului buții mari pentru prune și diferite materiale. În părțile laterale, încăperile sau încăperea în imaginea de față sunt destinate ca grajd propriu-zis pentru vite, una, iar cealaltă ca magazie.

În șopru se adăpostește carul etc..

Căsoaia este unul dintre acareturile pe cale de dispariție în Costești. În ea se adăposteau diferite obiecte sau alimente. Este construită din lemn, într-un sistem identic cu cel în care sunt construite casele, dar la dimensiuni mai mici (3/4 m), lipsită de ferestre. Cu timpul, locul ei a fost luat de pivniță.

În jurul casei omul mai are un coteț pentru păsări, unul pentru porc, obor de vite împrejmuite cu gard. Împrejmuirile sunt făcute cu gard de ulucă. În ultimul timp oamenii și-au făcut la drum gard de zid și plasă de fier. Locul ce se află împrejurul casei, mărginit de gard, formează bătătura (curtea) gospodăriei. În vecinătate aflăm și câte o grădiniță pentru răzoare sau pentru alte zarzavaturi. În apropiere sau chiar în curte se găsesc

fântâni, cele mai multe cu roată. Departe de gospodării și foarte rare sunt fântânile cu cumpănă. În satele comunei apa a fost adusă pe conducte la fiecare gospodărie.

Locuința și anexele din jurul ei alcătuiesc gospodăria. (Fig. 51)

Fig. 51: Gospodării la poalele muntelui, în Pietreni

Gospodăria este o instituție, o unitate de producție economică (agricolă, pastorală, meșteșugărească) și în același timp o formă de cultură. Într-o gospodărie locuiește o familie sau mai multe, de obicei familii înrudite între ele prin filiație.

XI. DATE DESPRE INSTITUȚIILE DIN COSTEȘTI

Instituțiile din cadrul comunei sunt (1977): Consiliul popular comunal, cooperativa de consum, școlile, căminul cultural, dispensarul.

1. PRIMĂRIA

În trecut, satele comunei Costești au fost administrate separat, fiind conduse de pârcălabi, ajutați de aleșii satului, care erau un fel de deputați sătești, care se ocupau cu strângerea birului și judecarea pricinilor dintre localnici.

În urma reformei administrative, dată în timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza (1864), satele s-au unit și au format comuna Costești.

Primul sediu al primăriei comunei a fost în satul Costești, lângă casa locuitorului Petre Ionescu, până în anul 1908. Locul unde se află actualul sediu al primăriei, în Ferigile, s-a dat prin legea de împrumut din 1881, când au primit pământ tinerii căsătoriți (însurății). Tot atunci s-a înființat și satul Ferigile. Din anul 1908, aici s-a dat în folosință și localul primăriei.⁴⁵¹ (Fig. 52)

⁴⁵¹ Arhivele Statului Român, Rm. Vâlcea, Inventarul Preturii Plășii Horezu, Fond 1085, dosar nr. 10/1921, n.p.

Fig. 52: Localul primăriei Costești la 1908

Legea din 1908, cu privire la reorganizarea comunelor rurale, arăta că acestea se compun din mai multe sate sau cătune, un sat având 100 locuitori, iar o comună peste 200 contribuabili. Un cătun avea sub 100 locuitori.

Conducerea comunei era exercitată (ca și acum) de Consiliul comunal, un primar și un ajutor. Consiliul comunal era compus din 9 consilieri aleși pe timp de 4 ani.

Fiecare sat, în afară de cel de reședință, mai avea un sfat sătesc și mai alegea și un delegat. Sfatul satului era alcătuit din 5 membri, care se alegeau pe o perioadă de 5 ani. Nimeni nu putea refuza funcția, nici nu putea să demisioneze decât atunci când avea 60 de ani. Atribuțiile sfatului sătesc erau următoarele: deliberau asupra tuturor chestiunilor care priveau satul (școală, biserică, sănătate publică, drumuri, pază etc.). Ca funcționar comunal, notarul era numit de prefect și el contrasemna toate actele și lucrările primăriei.

Cei care au îndeplinit funcții de conducere în cadrul primăriei Costești înainte de 23 august 1944, au căutat să se achite de sarcini, mai ales primarii, mulți dintre ei fiind oameni întreprinzători, care au contribuit la ridicarea comunei.

După această dată, în funcția de primar, s-au perindat la conducerea comunei următorii cetățeni: Mihai Surlin (Bistrița), Nistor Voineag (Vărățici), Lăpădat Ion (Vărățici), Ungureanu Z. Constantin (Vărățici), Ciortan Gavrilă (Vărățici), Nicolae Gheorghe (Pitești), Avram Ion (Folești), Grămadă Ion (Vărățici), Ticu Nicolae (Pietreni, din ianuarie 1960, până în 1 noiembrie 1974), și Voineag Ilie (după 1974).⁴⁵²

În prezent (1977), comuna este condusă de președintele consiliului popular comunal, numit și primar, ajutat fiind de Consiliul popular comunal și Comitetul executiv. Consiliul popular Costești, ca organ al puterii locale de stat, își desfășoară o largă și multiplă activitate pe raza comunei, reușind să mobilizeze, prin deputații comunali, întreaga masă de oameni ai muncii, la făptuirea lucrărilor de interes obștesc, în vederea dezvoltării și modernizării, obiective importante în urbanizarea localității.

În ultimii 15 ani mai ales, prin mobilizarea de către conducerea Consiliului popular comunal a unui număr mare de cetățeni, s-a ajuns la realizarea unor obiective de interes obștesc și la obținerea unor succese remarcabile, printre care amintim:

- construcția școlilor din Costești (1960), Pietreni (1961), Bistrița (1962), Costești (1973 - atelierile), Pietreni (1973 - Încă 4 săli de clasă), Bistrița (1975 - extindere la școala de 4 ani), Bistrița (1975 - școala profesională specială);

⁴⁵² Informații de la Ticu Nicolae din Pietreni

- construcția magazinelor cooperatiste: Pietreni (1960), Costești (1968), Pietreni (1969 - un bufet), Bistrița (un restaurant);
- căminul cultural Costești (1970);
- un punct sanitar în Pietreni;
- amenajarea de străzi și trotuare;
- electricizarea întregii comune în 1967;
- asfaltarea drumurilor comunei, inclusiv a centrului civic;
- amenajarea unui teren de sport în Costești;
- darea în folosință a unei stații de autobuz în Costești;
- aducerea apei potabile din Pietreni, până la drumul național;
- încălzirea centrală a căminului cultural, a primăriei și a clădirilor cooperației din centrul comunei;
- construirea unor podețe de ciment;
- construirea unei brutării în centrul comunei;
- reamenajarea clădirii Consiliului popular comunal din Costești (Fig. 53) etc.

Fig. 53: Clădirea actuală a Consiliului popular Costești, după renovare

În acești ani, comuna Costești a obținut mai multe locuri fruntașe în întrecerea patriotică, pentru buna gospodărire și înfrumusețare: 1966 – premiul I în cadrul raionului Horezu, iar în cadrul județului Vâlcea locul I (în 1968 și 1970), locul II (în 1972) și locul III (în 1969).

Centrul civic are aspectul unei localități pe cale de urbanizare. Aici, alături de clădirea Consiliului popular, se înalță impunătoarele clădiri ale școlii, magazinul cooperației, dispensarul, oficiul poștal (cu rețea telefonică, înființat în anul 1970), cooperativa de credit, băile comunale etc.. (Fig. 54)

Fig. 54: Imagine din centrul comunei Costești

Pentru perioada următoare comuna Costești se află în atenția conducerii județului Vâlcea, ținând cont de importanța turistică, de realizările obținute, de importanța economică etc.. Astfel, la a doua sesiune a Consiliului popular județean, hotărârea nr. 3 cu privire la sistematizarea teritoriului localităților urbane și rurale arată: „Comitetul executiv va urmări realizarea obiectivelor economice, a locuințelor, dotărilor social-culturale și tehnico-edilitare planificate în localitățile: Zătreni, Măciuca, Orlești, Costești, Nicolae Bălcescu și Malaia,

în vederea dezvoltării acestora cu prioritate în perioada 1976-1980, pentru a deveni modele de evoluție și organizare a satelor.⁴⁵³

În această perioadă, a planului cincinal 1976-1980, în fața comunei vor sta realizarea unor obiective importante, printre care amintim:

- construirea dispensarului din centrul comunei;
- construirea unei săli de sport la Școala generală Costești;
- construirea unui pod peste râul Bistrița;
- încălzirea centrală a școlii de centru și a dispensarului;
- regularizarea cursului celor două ape, Bistrița și Costești, pentru prevenirea inundațiilor;
- sporirea recoltelor agricole, a efectivelor de animale, îmbunătățirea și întreținerea pășunilor ș.a..

La realizarea acestor obiective, Consiliul comunal va fi în frunte, mobilizând pe cetățeni și îndeplinind cu cinste îndatoririle ce-i revin.

Pe lângă primărie, în anul 1951 a luat ființă formația de pompieri, având un număr de 9 membri, președinte fiind Coca Gh. Gheorghe (1951-1953). Din anul 1953 și până în prezent (1977), când este formată din 24 membri, formația de pompieri are ca șef pe cetățeanul Măgureanu Vasile. Remiza veche a fost construită între anii 1956-1957, iar cea nouă în 1968.

În toată această perioadă, formația s-a numărat printre cele mai bune formații ale raionului, regiunii și județului. Între anii 1951-1965 a obținut pe raionul Horezu locul I de două ori și câte o dată locul II și locul III. Între anii 1966-1967 a obținut de două ori locul al II-lea în cadrul regiunii Argeș. Din 1968 a obținut de șase ori locul I, de două ori locul al II-lea și o dată locul al III-lea.

Fig. 55: Formația de pompieri a comunei Costești, cu câțiva ani în urmă

⁴⁵³ Orizont, Organ al Comitetului județean Vâlcea al P.C.R. și al Consiliului popular județean, anul VIII, Nr. 1782, vineri 3 octombrie 1975, p. 5

2. COMERȚUL

Schimbul de produse, comerțul a fost practicat de locuitorii comunei și în trecut. Astfel, înainte de 1899, costeștenii își vindeau produsele lor, inclusiv cele rezultate din dulgherie, în târgul de la Horezu, care se ținea atunci, la fel ca și astăzi, în fiecare sâmbătă, dar și, deși mai puțin, la cele din Vaideeni, Râureni și Rm. Vâlcea.⁴⁵⁴

Un târg anual, vestit în trecut, se făcea la Râureni, acesta ținându-se timp de o lună de zile. Cunoscut și ca bâlci, târgul de la Râureni era vestit mai ales ca târg de vite. Unii aduceau aici vite (cornute mari și mici, cai etc.) spre vânzare, iar alții le cumpărau. Se vindeau aici și mărfuri aduse din Ardeal.

În trecut, în Costești existau multe cârciumi. În 1903, în întreaga comună existau 6 cârciumi.⁴⁵⁵

Într-o situație dată de către conducerea comunei Costești preturii plășii Horezu, se arată că la data de 25 ianuarie 1921 aveau cârciumi în comună următorii cetățeni: Ioachim Popescu, Procopie Cosmescu, Alexandru Rădescu, Procopie Florescu, Grigore Vârtopeanu, Ion C. Nițulescu, Petre Ionescu, Mihail Pietreanu și Mihalache Stănescu.⁴⁵⁶ Pe lângă aceștia au mai avut cârciumi și alți locuitori în comună.

În fiecare an, în trecut, cetățenii aveau obiceiul să plece „la vale” (sau „pe drum”), cu diferite produse, ca să le vândă. Luau sare de la Ocnele Mari și o vindeau în localitățile de sub munte ale Olteniei. După cum am mai arătat când am vorbit despre Primul Război Mondial, cetățeanului Alexie Ilie Măgureanu i s-a luat de către germani și austrungari cantitatea de 400 kg de sare, pe când se afla prin comuna Baia, județul Gorj, unde se dusesse să o vândă.

Sandu N. Ion din Pietreni, în vârstă de 98 ani, arăta că, pe când era copil, a mers „la vale” în calitate de „copil de boi”, împreună cu stăpânul unui car cu boi. Atunci se puneau la care două perechi de boi. Cetățenii luau sare de la Ocnele Mari și o vindeau prin satele comunei, apoi mergeau pe sub munte, prin ținuturile Gorjului (pe la Cărbunești) și ale Mehedinților, până la Craiova, unde încărcau altă sare pe care apoi o vindeau. Seara trăgeau la câte un conac și dau drumul la boi să pască liberi. Pentru iarbă plăteau proprietarului câte 0,25 lei „de jug” (pentru doi boi). „Pe drum” plecau câte 2-3 care și ne mergeau decât ziua, de frica hoților care furau cai și boi. Costeștenii mai plecau „pe drum” cu diferite produse: mere, pere, cartofi, nuci, țuică ș.a.. Se da „plin pe plin”, o sită de mere pe una de boabe de porumb.⁴⁵⁷

Alții mergeau cu produse create de meșteri, cum este cazul lui Toma Botea din Pietreni, care pleca cu bote (putini) „pe drum” să le vândă.⁴⁵⁸

⁴⁵⁴ G. Lahovari, Marele dicționar geografic al României, București, 1899, vol. II, p. 676

⁴⁵⁵ Arhivele Statului Român Rm. Vâlcea, Fond primăria Costești, dosar nr. 6, 1903, n.p.

⁴⁵⁶ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Pretura plășii Horezu, dosar nr. 10/1921, n.p.

⁴⁵⁷ Informație de la Istocescu Gheorghe, 83 ani, Costești

⁴⁵⁸ Informație de la Puică C. Gheorghe, 84 ani, Pietreni

Mai târziu au început să meargă „la vale” cu var. Pe lângă cereale, toamna ei aduceau acasă și pește. Sătenii mergeau prin județele Romanați, Teleorman, Olt și Vâlcea și intrau și prin orașe ca: Slatina, Craiova, Turnu Severin, Calafat ș.a. când era zi de târg. În ultimul timp se pleacă foarte rar „la vale”, mai ales cu var.

Bâlciul de la Bistrița se ține în fiecare an, la 15 august. Alături de târguri, bâlciul constituie o formă străveche de desfășurare a comerțului la români. Un document descoperit în Arhiva Istorică Centrală se referă la bâlciurile și târgurile vâlcene existente în anul 1839. În acest an se țineau bâlciuri pe lângă mănăstirile Bistrița, Hurezi și Cozia. Cel de la Bistrița, se arată în document, se ține la 15 august, „la satul Pietreni, proprietatea Sfintei mănăstiri Bistrița”.⁴⁵⁹ Se amintește de satul Pietreni, deoarece la acea dată Bistrița făcea parte din acel sat, constituindu-se ca sat abia în timpul lui Cuza. Într-un „tablou” din 1925 privind numărul bâlciurilor care se făceau în fiecare an în comuna Costești, se arăta că acesta „se ține la mănăstirea Bistrița, între 13-16 august ale fiecărui an (4 zile)”;⁴⁶⁰ se făcea și un obor de vite. În continuare se arată că „la bâlci se vând și se cumpără următoarele mărfuri: puțină manufactură, marochinărie, pește, alimente, porumb, fructe etc.. Acest bâlci se face numai o dată pe an.”⁴⁶⁰

Amintim că astăzi bâlciul se ține numai o zi. În trecut bâlciul se ținea în locul numit „la Ferăstrae” și dura, după cum ne informează bătrânii, 2-3 zile.⁴⁶¹

Pe acel loc, pe la 1950 a fost fabrica de cherestea Arnota, care ulterior s-a mutat la Băbeni. Astăzi bâlciul se ține în punctul Stog, între Dealul Stogu și Râul Bistrița. (Fig. 56)

Fig. 56: Bâlci la Bistrița, 15 august 1926

Bâlciul, atât cât ține, contribuie la realizarea schimburilor comerciale, astăzi fiind aduse produse diferite (industriale și meșteșugărești); aici vin și oameni de la câmp care aduc lubeniță (pepeni). Este un loc de întâlnire al oamenilor unde se pot face schimburi de idei. Este așteptat cu nerăbdare, mai ales de copii.

Alături de produsele industriale se aduc la bâlci și costume naționale, obiecte făcute de rudarii din Bistrița sau din alte sate, ceramică de Horezu sau din alte centre ale olăritului din Oltenia (astăzi vin cu produse din ceramică și ceramiști din județul Argeș).

Se mai aduc și astăzi tiribombe, oferind oamenilor prilejuri de distracție. Cu câțiva ani în urmă, la acest bâlci se prezentau piese de teatru de către Constantin Popian și echipa lui.

⁴⁵⁹ Măneanu N., Noi date cu privire la bâlciurile și târgurile din județul Vâlcea la începutul secolului al XIX-lea, în Studii Vâlcene, 1974, p. 65-69

⁴⁶⁰ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Pretura plășii Horezu, fond 1085, dosar nr. 10/1975

⁴⁶¹ Vasile Cărăbiș, Bâlciurile și târgurile din Oltenia în secolul al XIX-lea, în *Historica II*, Academia de Științe Sociale și Politice a R.S.R., Centrul de Științe Sociale din Craiova, Editura Academiei R.S.R., București, 1971, p.149

Numărul oamenilor care vin la bălci este foarte mare, ei având ocazia să se întâlnească, să se distreze, să se simtă bine. Datorită mijloacelor de transport existente astăzi, la bălci vin și oameni din localitățile mai îndepărtate. Cu câțiva ani în urmă, mulți veneau pe jos, chiar cu o zi înainte. Și astăzi (1977) la bălci pot fi întâlniți bătrâni care poartă costume naționale.

COOPERAȚIA

Pentru centralizare și control, sub lozinca de „a veni în sprijinul oamenilor muncii de la orașe și sate”, regimul comunist a creat sistemul cooperației. Aceasta trebuia să fie pârgă principală a schimbului dintre sat și oraș, care trebuia să satisfacă nevoile și să ridice nivelul de viață al țăranului. În realitate, locuitorilor li se impuneau cote din produsele din gospodărie, care le erau achiziționate la preț nearealist, fixat de către stat, dându-li-se în schimb bani cu care aceștia cumpărau pâine, zahăr și ulei raționalizate, alături de alte puține articole industriale care se găseau în magazinele cooperativei, ce stăteau mai mult goale sau cu rafturile umplute de produse de care nimeni nu avea nevoie.

Pentru a se asigura condiții bune de desfășurare a comerțului, în comuna Costești s-au ridicat în ultimii 15 ani clădiri speciale. Astfel, în anul 1960 în Pietreni s-a dat în folosință un magazin universal, în anul 1968 s-a terminat construcția magazinului universal din Costești. (Fig. 57)

Fig. 57: Magazinul universal din Costești-Ferigile

În perioada care a urmat, s-a mai dat în folosință un bufet în Pietreni și un restaurant în Bistrița, socotit centru muncitoresc.

În 1975, în centrul comunei, s-a dat în folosință o brutărie, cu o capacitate de 5t/24h, un magazin universal în cadrul Carierei de Calcar Bistrița și un punct alimentar la Școala Profesională Specială Bistrița.

La sfârșitul anului 1975, în Costești existau următoarele unități ale cooperației: magazin universal (Costești), magazin metalo-chimic (Costești), magazine mixte (Bistrița și Pietreni), chioșc pâine (Costești), magazine alimentare (Costești, Bistrița, Arnota), magazine forestiere (Între Râuri și Prislop), bufete (două în Costești și câte unul în Pietreni și Bistrița), chioșc (Bistrița), cofetărie (Costești), patiserie (Costești).

În primele 10 luni ale anului 1975, cooperația a avut un plan de desfacere de 12.240.000 lei și s-a realizat numai suma de 10.586.000 lei (86,5%) din planul stabilit, restul urmând să fie realizat în lunile noiembrie și decembrie.

Prin contracte de achiziții se făcea preluarea de la populație a „surplusului” de produse agro-alimentare ce intră în fondul central al statului. Planul de achiziții în anul 1975 a fost de 423.000 lei, din care s-a realizat în 10 luni suma de 310.000 lei.

Cooperativa de consum a avut și secții de prestări servicii, dintre care le amintim pe cele mai importante: brutărie, secție de îmbuteliat bere, cismărie, reparații radio-TV, tâmplărie, tricotaje, frizerie, croitorie ș.a., unele dintre ele deserving și alte comune.

Se prevede ca în anul 1976 volumul desfacerii de mărfuri să se ridice la 17.000.000 lei. La achiziții (ouă, lapte, oi, porci) suma va fi de 83.000 lei. Se spunea că tot ceea ce se făcea în cooperatie era spre binele locuitorilor comunei.

Fig. 58: Magazinul universal Pietreni

Fig. 59: Brutăria din Costești

Fig. 60: Imagine din bălciul d ela Bistrița (15 august 1973)

3. ÎNVĂȚĂMÂNTUL DIN COSTEȘTI

În secolul al XIX-lea, învățământul în Țările Române a cunoscut o continuă dezvoltare. Odată cu introducerea Regulamentului Organic în anul 1831, în Țara Românească s-au înființat școli publice în reședințele celor 12 județe. În timpul vâlceanului Petrache Poenaru, care ajunge director al școlilor, se organizează un învățământ elementar gratuit.⁴⁶²

Deși n-au fost înființate școli în mediul rural, așa cum ne dovedesc documentele, în unele sate, sătenii au menținut școli prin propria lor cheltuială.⁴⁶³

În 1832, după cum afirma în 1905 Victor Gr. Mihăescu, fost institutor și diriginte al școlii Costești, în răspunsul către Revizoratul Școlar Vâlcea, s-au înființat trei școli în Costești, după numărul satelor componente: în Costești (învățător Nistor Bălintescu), Pietreni (învățător Constantin Iliescu) și Vărățici (învățător Dumitru Popescu).⁴⁶⁴

În Țara Românească, în 1838, s-a pornit acțiunea de înființare a școlilor elementare sătești, cu învățători improvizați din cântăreți bisericești, cu o scurtă pregătire în școlile orășenești. Programa prevedea „citit, scris, socotit, catehism și lecții de lucrare a pământului și economia casei”. Principalul merit al noii școli a epocii regulamentare constă în folosirea limbii române ca limbă unică de învățământ în școlile publice.⁴⁶⁵

În 15 noiembrie 1838, învățător în Pietreni, Costești și Vărățici era Constantin Iliescu.⁴⁶⁶ La 11 aprilie 1839, învățător era tot Constantin Gr. Iliescu, cu 20 elevi: 5 elevi în Vărățici, 8 în Pietreni și 7 în Costești.⁴⁶⁷

La 6 martie 1843 apar ca învățători Nistor Bălintescu în Costești, Constantin Iliescu în Vărățici și Alexandru Ciorgănescu în Pietreni.⁴⁶⁸

După înăbușirea revoluției de la 1848, școlile au fost închise până în anul 1851. Același lucru s-a întâmplat și în anul 1854, timp de un an, când, în timpul războiului Crimeei, țarul Rusiei a ocupat cu armata Țările Române (iunie 1853 – iunie 1854).⁴⁶⁹

Victor Gr. Mihăescu afirmă că, la cele trei școli din Costești, cursurile au fost întrerupte după înăbușirea revoluției de la 1848 până în jurul anului 1854.⁴⁷⁰

Din cauză că localurile de școală din Pietreni și Costești căzuseră în ruină, cursurile școlare nu s-au putut relua decât în localul din satul Vărățici, care era mai bun, sub conducerea învățătorului Dumitru Popescu.⁴⁷¹

⁴⁶² Colectiv, *Istoria României*, vol. III, Editura Academiei R.P.R., București, 1964, p. 1053

⁴⁶³ Ilie Popescu Teiușan, Unele documente cu privire la înființarea de școli sătești în Oltenia de către sătenii înșiși, înainte de 1838, în *Revista Arhivelor*, anul VII, Nr. 2, București, 1964, p. 155-162

⁴⁶⁴ Victor Gr. Mihăescu, *Monografia școlii primare din comuna Costești, județul Vâlcea*, 1905, fila nr. 2 și Victor Gr. Mihăescu, *Învățământul primar rural, răspunsuri*, 1905, fila Nr. 1 – materiale aflate la muzeul Școlii Generale Costești

⁴⁶⁵ Colectiv, *Istoria României*, vol. III, Editura Academiei R.P.R., București, 1964, p. 1053

⁴⁶⁶ *Arhivele Statului, Ocârmuirea județului Vâlcea*, dosar 74-93, 1839, f. 13, verso

⁴⁶⁷ *Arhivele Statului, Ocârmuirea județului Vâlcea*, dosar 74-93, 1839, f. 206

⁴⁶⁸ *Arhivele Statului, Ocârmuirea județului Vâlcea*, dosar 367-114, 1843, f. 43 și 65

⁴⁶⁹ Colectiv, *Istoria României*, vol. III, Editura Academiei R.P.R., București, 1964, p. 238-239, 693

⁴⁷⁰ Victor Gr. Mihăescu, *Monografia școlii primare din comuna Costești, județul Vâlcea*, 1905, fila nr. 2 și 3

⁴⁷¹ Victor Gr. Mihăescu, *Monografia școlii primare din comuna Costești, județul Vâlcea*, 1905, fila nr. 3

În adresa către Eforia școalelor nr. 102 din 18 iunie 1859 se arăta că s-au examinat în școala din Râmnic, la cunoștințele ce sunt obligatorii pentru însărcinarea ca învățători, candidați printre care și George Alexandrescu, de 20 ani, pentru Costești, plasa Cozia, notat cu nota 1 la lectură, scriere, aritmetică și catehism, deci devine învățător.⁴⁷² Notele erau atunci de la 1 la 4, cu 1-eminent și 4-repetent.

Într-o altă adresă trimisă de către Inspectoratul Școlar Vâlcea către Eforie, în 10 iulie 1859, cu numărul 114, se arată că în locul învățătorului Dumitru Popescu, care a demisionat și căruia i s-a oprit leafa pe lunile iulie-august 1858, din septembrie 1858 și în continuare (1859) era învățător George Alexandrescu, care a fost examinat și căruia i s-a înmănat autorizația de învățător.⁴⁷³

Pe o listă din 30 ianuarie 1859 aflăm același lucru: demisia lui Dumitru Popescu din iulie 1858.⁴⁷⁴

Învățătorul George Alexandrescu din Costești a fost numit ajutor de revizor, pentru a vizita o dată pe lună, jumătate dintre școlile ce funcționau în plasă.⁴⁷⁵

Un nou local de școală se va ridica în satul Costești în anul 1862.⁴⁷⁶

Din monografia Școlii Costești, scrisă de Gr. Mihăescu, aflăm următorii învățători, care au predat în perioada 1858-1905: George Alexandrescu (1858-1870), mutat la altă școală; Gheorghe Nistorescu (1870-1875). În timpul lui, școlii i s-a dat rangul de „școală model”; după moartea lui, în 1875, este numit învățător Dimitrie Bujoreanu, care a condus școala cu mult zel și pricepere până în 1880 când s-a mutat la școala din Bujoreni-Vâlcea. Dimitrie Tănăsescu predă la școala mixtă din 1880 până în 1881, când s-a înființat o școală de fete care a funcționat până la sfârșitul anului 1886. Aici predă învățătoarea Evdochia Tănăsescu până în 1882 și Eufrosina Tănăsescu, de la 1882 până la 1886, data desființării acestei școli.⁴⁷⁷

Începând cu anul 1886, școala a devenit din nou mixtă, fiind condusă de Dimitrie Tănăsescu până la 1 decembrie 1888, când se înființează a doua școală mixtă. La această școală a predat învățătorul Gheorghe Pretorianu. Cele două școli mixte au funcționat separat până la 1 septembrie 1889, când s-au contopit într-una singură, funcționând în localul școlii din cătunul Costești, cu cei doi învățători: Dimitrie Tănăsescu la postul I și Gheorghe Pretorianu la postul al II-lea. La 1 septembrie 1890, învățătorul Dimitrie Tănăsescu a fost mutat în comuna Malaia-Vâlcea, iar învățătorul Gheorghe Pretorianu a trecut la postul I. Cel de-al doilea post a fost ocupat de învățătorul Ștefan Herăscu, care a predat până în anul 1891, când a fost mutat la cerere în comuna Berbești-Vâlcea.

De la 1 septembrie 1890, învățătorul Gheorghe Pretorianu a continuat să predea neîntrerupt din postul I, până după 1900.⁴⁷⁸

⁴⁷² Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Inspectoratul Școlar Județean, dosar 1/1859, f. 231

⁴⁷³ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Inspectoratul Școlar Județean, dosar 1/1859, f. 286

⁴⁷⁴ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Inspectoratul Școlar Județean, dosar 1/1859, f. 37, verso

⁴⁷⁵ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Inspectoratul Școlar Județean, dosar 3/1859, pachet II, f. 114

⁴⁷⁶ Victor Gr. Mihăescu, Monografia școlii primare din comuna Costești, județul Vâlcea, 1905, fila nr. 3

⁴⁷⁷ Victor Gr. Mihăescu, Monografia școlii primare din comuna Costești, județul Vâlcea, 1905, fila nr. 4.

⁴⁷⁸ Victor Gr. Mihăescu, Monografia școlii primare din comuna Costești, județul Vâlcea, 1905, fila nr. 5

La postul al II-lea după 1891 au funcționat:

- Mihail Pretorianu – de la 1 ianuarie 1891 până la 1 ianuarie 1893, când a fost mutat în interes de serviciu în comuna Tina-Vâlcea;

- Dimitrie Tănăsescu – venit de la Malaia, predă de la 1 ianuarie 1893 până în aprilie 1902.

Înțelegându-se importanța activităților practice, încă din anul 1884 se dispune înființarea pe lângă scoala din Costești a unui atelier de tâmplărie, județul plătind cu 30 lei lunar maestrul, "... totodată, din beneficii, stimulându-se elevii practicanți".

În scopul sprijinirii procesului de instruire a elevilor, începând cu 1885, la Costești a funcționat până în anul 1889 o cantină școlară cu dormitor, activitatea acesteia fiind reluată după 1900.

Încă din 1889, pentru cunoașterea și interpretarea fenomenelor atmosferice locale, se înființează în cadrul școlii stația meteorologică Nr. 35, care va funcționa și după anul 1900.

Paralel cu activitatea de la clasă, învățătorii de odinioară activau intens și pe tărâm cultural obștesc, contribuind astfel la ridicarea satului românesc. O formă a activității extrașcolare o reprezentau șezătorile sătești, cu care ocazie erau prezentate piese de teatru, conferințe, recitări, jocuri populare și altele. Activitatea culturală se desfășura în cadrul cercului cultural "Horezu", înființat în anul 1889, având o rază de activitate foarte mare. Școala a fost gazda celor mai multe activități ale cercului.

A. DEZVOLTAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DIN COSTEȘTI ÎNTRE ANII 1900-1948

Școala din Costești a intrat într-o nouă fază de organizare și dezvoltare după anul 1900. În aprilie 1902, D. Tănăsescu, ieșit la pensie, a fost înlocuit cu suplitorul I. Codreanu, până la finele anului școlar 1902. De la 1 septembrie 1902 și până la 1 martie 1903 a predat învățătoarea Elena Teodoru, care a fost mutată apoi, la cerere, în comuna Viișoara-Romanați. În locul ei a fost numit ca suplitor preotul Constantin Petruțian, care predă până la 1 aprilie 1903. De la această dată, îl găsim ca învățător pe diaconul Nicolae Sacerdoțeanu până la 1 septembrie 1903, dată când învățătorul Gh. Pretorianu este mutat, la cerere, de la postul I, în comuna Ștefănești-Vâlcea și înlocuit cu Victor Gr. Mihăescu, absovent al Școlii Normale de Institutori din București. De la 1 septembrie 1903 până la 1 noiembrie 1903, acesta a fost suplinit de Ion Antonescu, normalist, titularul fiind plecat pentru a-și satisface serviciul militar. La postul al II-lea,

diaconul Nicolae Sacerdoțeanu a continuat a suplini pe titulara Adela Sofianu, absolventă a Școlii Normale de Institute de la Iași.⁴⁷⁹

De la 1 noiembrie 1903, școala s-a mutat într-un nou local, cu 4 săli de clasă construit în Costești-Ferigile, unde funcționează astăzi grădinița de copii.

Această școală avea două posturi: la postul I preda Victor Gr. Mihăescu, ca institutor și diriginte, iar la postul al II-lea diaconul Nicolae Sacerdoțeanu, suplinitorul Adelei Sofianu.

Fig. 61: Școala veche de la Costești (1903)

La 1 martie 1904, suplinirea diaconului Nicolae Sacerdoțeanu încetează prin detașarea la Costești a lui Ion Busuioc, venit de la școala Pietroșița-Vlașca. Această detașare a ținut până la 1 iulie 1904, când acesta, împreună cu soția sa, detașată în același timp la Orfelinatul Corpului Didactic de la Bistrița, s-au reîntors la Pietroșița-Vlașca.

De la 1 septembrie 1904 s-a creat un al treilea post care a fost ocupat de Spiridon Arjoca, absolvent al Școlii Normale de Institute din București.⁴⁸⁰ În arhivele Școlii Costești și Pietreni este menționată înființarea în 1904 și a celui de-al patrulea post, în mod provizoriu, până în 1905 (1 septembrie), acesta fiind ocupat de Gheorghe Pretorianu, fost învățător la Școala din Costești timp de 15 ani.

Încă din 1905, după împrumutările anterioare, Școala din Costești poseda o apreciazabilă suprafață agricolă, având posibilitatea să-și amenajeze un lot școlar unde elevii erau deprinși cu efectuarea lucrărilor agricole și mai ales cu cele pomicole.

Apreciindu-se activitatea depusă în această grădină școlară de învățătorul Dimitrie Tănăsescu și elevii săi, Ministerul Instrucției Publice dispune premiarea acestuia cu suma de 40 lei.

În vremea aceea, școala din Costești dispunea de un mobilier sărac, fapt ce rezultă din relatările făcute de Victor Gr. Mihăescu, dirigintele școlii, în anul 1905: „totul reducându-se la bănci lungi pentru câte 6-10 elevi, tablă, catedră și un dulap pentru păstrarea documentelor de arhivă școlară”.

După cum ne relatează același diriginte, în 1905 școala dispunea de o bibliotecă care nu avea decât 152 de cărți și reviste.

În această vreme, cei mai mulți absolvenți ai școlii din Costești au rămas în comună ca gospodari pricepuți, agricultori, pomicultori, crescători de animale, apicultori și buni meseriași. Puțini dintre absolvenții acestei școli au reușit să-și continue studiile. Amintim pe Constantin Schitănescu, inginerul constructor de mai târziu și pe Constantin Tănăsescu, care pe la anul 1905 erau studenți ai Universității din București.

⁴⁷⁹ Victor Gr. Mihăescu, Monografia școlii primare din comuna Costești, județul Vâlcea, 1905, fila nr. 6

⁴⁸⁰ Victor Gr. Mihăescu, Monografia școlii primare din comuna Costești, județul Vâlcea, 1905, fila nr. 7

În anul 1906 s-au redeschis, după mai multe decenii, cursurile de la școala din Pietreni, cu un număr de 39 elevi, unii dintre ei învățând până atunci la școala din Costești.

Școala de aici a funcționat mai întâi într-un local închiriat de primărie, o cameră din casa unui sătean. Primul învățător care a predat la această școală a fost Ștefan Marcu.

În primăvara anului 1908 a început construcția unui local propriu de școală la Pietreni, din lemn și după modelul tip al vremii: o sală mare de clasă, cancelarie și antreu. Materialul folosit la construcția școlii Pietreni a provenit din demolările localului fostei primării din Costești.

În activitatea școlii din Pietreni, printre numeroșii învățători care au lucrat aici, s-au impus în mod deosebit învățătorul Constantin Petruțian și fiul său Constantin C. Petruțian, care, cu pasiune și dăruire, au aprins făclia științei de carte printre fiii sătenilor din acest loc, aflat la poalele munților.

Al doilea post la școala din Pietreni se va înființa în anul școlar 1925-1926, încadrată fiind învățătoarea Eliza Marioțeanu, care lucra împreună cu Constantin C. Petruțian, învățător la postul I și diriginte al școlii.

În anul școlar 1922-1923 s-au deschis și cursurile școlii satului Bistrița pentru prima dată într-un local închiriat.

În 1922, școala de la Bistrița s-a deschis cu un singur post, pe acesta fiind încadrat Alexandru Pretorian, care era și dirigintele acestei școli, cu un număr de 41 elevi. Această primă școală sătească din satul Bistrița a funcționat într-un local închiriat de la locuitorul Nicolae Lăzărescu, urmându-i cursurile un număr de 38 de băieți și 20 de fete.

În anul 1925, s-a dat în folosință și localul propriu al școlii primare din Bistrița. În anul școlar 1931-1932 s-a înființat la această școală și postul al doilea, funcționând ca învățători soții Felicia și Ion Neagu.

Din ianuarie 1934, la Pietreni va funcționa și postul al treilea, acesta fiind ocupat de învățătoarea Elisabeta Surlin.

Începând cu anul școlar 1932-1933, la Școala Primară Pietreni apar și clasele V-VIII, cei mai mulți copii din sat urmând și aceste clase.

În afară de pregătirea teoretică ce se făcea după metode tradiționale, elevii erau instruiți și practic, pe lotul școlar și în ateliere.

Atelierul de tâmplărie dădea posibilitatea elevilor să realizeze obiecte de uz casnic, iar fetele erau deprinse cu țesutul în gherghef și arta cusăturilor naționale. Obiectele obținute erau vândute cu diverse ocazii.

Atrași de meserie, mulți dintre elevii școlii Costești care căpătaseră primele noțiuni în atelierul școlar se înscriu la școala de meserii din Horezu, desăvârșindu-și astfel pregătirea.

Cooperativele școlare erau o altă cale prin care elevii deveneau gestionari de rechizite școlare, răspunderea atât materială cât și morală a acestora fiind controlată periodic de un consiliu de conducere ales din rândul acestora. Pe lângă faptul că aceste cooperative asigurau necesarul de rechizite, ele aduceau și un beneficiu ce era utilizat

pentru procurarea de rechizite distribuite elevilor săraci, dar sârguincioși la carte. Această formă de activitate punea elevii în situația autodisciplinării, autocontrolului, pregătindu-i pentru o răspundere socială.

Un moment important în viața școlii din Costești îl constituie mutarea, în vara anului 1944, a unei părți din Arhivele Statului Român din București pentru a fi ferite de distrugerile războiului.

Cu acest prilej, au fost detașați la Costești mai mulți funcționari superiori ai Arhivelor Statului sub conducerea lui Aurelian Sacerdoțeanu, pe atunci director al acestei instituții, fost elev al școlii din Costești și fiu al satului.

Înțelegând momentele grele prin care trecea școala, o parte dintre aceștia au intrat în clasă, predând lecții, iar pentru procurarea de fonduri bănești necesare pentru reparația acoperișului ce se distrusese în mare parte, același colectiv a organizat diverse manifestații culturale, fondurile realizate fiind donate școlii.⁴⁸¹

După plecarea din Costești, mulți dintre cei din personalul Arhivelor Statului, inclusiv profesorul Aurelian Sacerdoțeanu, au expediat, la începutul anului școlar, colete cu manuale școlare pentru a fi distribuite elevilor orfani și săraci.

La 1 septembrie 1945, la Școala Primară Pietreni s-a format și postul al patrulea, pe acesta fiind încadrat învățătorul Gheorghe Cosma, fiu al satului. Mai târziu, după absolvirea Academiei Comerciale, acesta a predat obiectul matematică la această școală.

Paralel cu cele trei școli primare care funcționau în Costești, la Mănăstirea Bistrița, care dispunea de condiții deosebit de bune, a funcționat o școală primară, o școală profesională, un liceu teoretic și un gimnaziu. La acest gimnaziu, ani de-a rândul, vor frecventa cursurile elevii școlilor din Costești. Elevii din sat veneau ca externi, având posibilitatea să servească masa contra cost sau în alimente – în natură – o dată pe zi.

După 1948, aici va funcționa cooperativa meșteșugărească "Bistrița", cu secțiile de ceramică, atelier de țesut covoare, de strungărie, atelier de cusături naționale și broderii, activitatea școlilor amintite încetând definitiv.

⁴⁸¹ Arhiva școlii generale Costești, județul Vâlcea, Pachet 1, anii 1909-1946, Dosar cu corespondențe pe anul 1944. f. 94, 95 și 102

B. ÎNVĂȚĂMÂNTUL DIN COSTEȘTI DE LA 1948 PÂNĂ AZI

Programul comunștilor a cuprins și sarcini pentru perfecționarea învățământului de toate gradele.

Legea privind reforma învățământului din 1948 și măsurile luate ulterior au contribuit la creșterea condițiilor pentru ca toți copiii de vârstă școlară, fără deosebire de sex și naționalitate, să poată frecventa cursurile.

Începând cu anul școlar 1948-1949, se va trece la învățământul de 7 clase și în școlile din Costești, care vor fi grupate astfel: clasele I-IV, primare și clasele V-VIII, elementare, corespunzătoare vechiului gimnaziu care, începând cu acest an se mutase de la Bistrița la școala din centru. Cu această ocazie, se vor transfera la Costești majoritatea cadrelor care predaseră la Bistrița.

După eforturi care au durat circa 10 ani, în condițiile grele din timpul celui de-al doilea Război Mondial, cât și din perioada de refacere a țării care a urmat după aceasta, în toamna anului 1948 s-a dat în folosință localul școlii din Pietreni, cu două săli de clasă, cancelarie și antreu. (Fig. 62)

Fig. 62: Școala Pietreni (fațada) – 1948.

Vechiul local de școală, cu o singură sală de clasă, a fost demolat.

Întregul corp didactic din comună era deja convins de importanța școlii. Astfel, în toamna anului 1951, Catrina Petre, director și învățător la școala din Pietreni, se adresa printr-un apel (afișat vizibil) părinților, arătându-le importanța școlii în opera de luminare a poporului: "... să pornim cu nădejde la luminarea vieții, pentru ca să rupem bezna neștiinței de carte, să creștem oameni luminați, pentru a se descurca în viață, pentru a putea pătrunde în Cetatea Științei, cetatea viitorului fericit."

În perioada următoare, obligativitatea învățământului a dus la creșterea numărului de elevi și în Costești, ca urmare a acestui fapt, s-a ivit necesitatea construirii unui nou local de școală în Costești.

La construcția acestora au contribuit toți cetățenii comunei, vârstnicii și tinerii, iar după o muncă intensă, care a durat 4 ani, lucrarea s-a terminat la 20 iunie 1960 (Fig. 63).

Fig. 63: Școala nouă din Costești (1960)

Necesitatea unui învățământ modern care să se desfășoare conform cerințelor vremurilor noi i-a determinat pe săteni și corpul didactic din Pietreni să pornească la extinderea școlii de aici. Numai în vara anului 1961, s-au ridicat aici un număr de patru săli de clasă, antreu și cancelarie, atașate la vechea clădire, una dintre aceste săli fiind folosită și în prezent ca sală de cămin cultural, satisfăcând

nevoile de culturalizare a cetățenilor din satul Pietreni. Chiar din toamna anului 1961, elevii din Pietreni au putut învăța în noua clădire. Lucrarea amintită s-a realizat în timpul record (patru luni), cu suma de 50.000 lei, bani proveniți din contribuția cetățenilor, la care s-au mai adăugat numeroasele ore de muncă patriotică efectuate de cetățenii satului Pietreni.

La 1 septembrie 1961, școala din Pietreni s-a transformat în școală de 7 ani, aici învățând și elevi care, până la această dată, au frecventat cursurile școlii din Costești. La sfârșitul anului 1962-1963, școala din Pietreni a scos prima promoție de absolvenți de 7 clase, în număr de 27 elevi.

În anul următor, 1962, s-a ridicat un nou local de școală și în satul Bistrița, cu două săli de clasă și antreu.

Prin darea în folosință a acestei școli, rod al eforturilor depuse de săteni, s-a creat posibilitatea ca, și în acest sat, învățământul să se desfășoare în condiții mai bune. (Fig. 64.)

Fig. 64: Școala primară din Bistrița

După terminarea celor trei construcții școlare, învățământul va cunoaște o dezvoltare fără precedent. Va continua o perioadă de dotare a școlilor amintite cu mobilier nou și material didactic corespunzător cerințelor unui învățământ modern. La cele două școli generale au fost repartizate cadre tinere, însuflețite de dragoste de muncă.

În anii școlari 1969-1970 și 1970-1971, la Costești funcționează cursurile claselor a IX-a și a X-a, cu elevi proveniți de la școlile generale din Costești, Pietreni, Tomșani și Bodești. În vara anului 1971 au ieșit primii absolvenți ai școlii de 10 ani Costești.

Încă din anul 1959, în comuna Costești funcționează Școala Profesională Specială Nr. 20 Bistrița, însumând în prezent (1977) un număr de 70 cadre didactice și circa 670 elevi. Pentru buna desfășurare a învățământului profesional special, în anul 1975 s-a

dat în folosință în satul Bistrița, un nou local de școală, cu 36 săli de clasă (Fig. 65.), o cantină și o sală de gimnastică.

Fig. 65: Localul Școlii Profesionale Bistrița (1975)

În anii de existență, această școală a creat un viitor elevilor săi, calificați în diferite meserii. Ea este o școală model printre școlile subordonate Ministerului Muncii. Absolvenții săi muncesc pe toate meleagurile patriei, în meseriile: zugravi, tâmplari, teracotiști, tinichigii, tapițeri, croitori ș.a..

În 1973 s-au construit atelierele de la Costești, cu trei săli: lăcătușerie, croitorie și tâmplărie. Utilat cu materialele necesare desfășurării activității pe profile, atelierul școlar de la Costești asigură celor șapte grupe de elevi de la școlile Costești și Pietreni o instruire corespunzătoare, contribuind la educarea prin muncă și pentru muncă a elevilor.

Și la Pietreni, prin sporirea numărului de elevi și creșterea cerințelor unui învățământ modern care să corespundă etapei actuale s-a simțit nevoia extinderii spațiului de învățământ. Locuitorii satului au reușit ca, prin eforturi susținute, într-o perioadă scurtă, din mai 1972 și până în septembrie 1973, să construiască un nou local de activitate instructivă și practică, cu 4 săli de clasă. (Fig. 66)

Fig. 66: Noul local al Școlii Pietreni (1973)

La Școala Generală Costești, între anii 1972-1973 s-a desfășurat o intensă activitate de amenajare a laboratoarelor de fizică și biologie.

Observăm din cele menționate mai sus că, în toate cele trei sate ale comunei s-a desfășurat o activitate susținută de extindere a localurilor de școală, în vederea creării de condiții optime pentru buna desfășurare a procesului instructiv-educativ.

Prin construcția noului local de școală de la Bistrița (1975), s-a mărit spațiul pentru încă 300 locuri, în total, pentru 705 elevi. Se vor construi încă șapte ateliere, o sală de recuperare medicală, bloc alimentar cu toate anexele, pentru 350 locuri (doua serii), în total pentru 700 elevi.

La sfârșitul anului 1973, școlile generale din Costești (Costești, Pietreni, Bistrița – de 4 ani) dispun de 4 aparate radio, 6 picupuri, 6 televizoare, 1 aparat de proiecție, 5 diascop-uri ș.a.. În octombrie 1973, când s-au aniversat 325 de ani de la înființarea primei școli ce a funcționat în Costești, pe lângă Mănăstirea Bistrița, școala de la Costești dispunea de laborator de biologie, de fizică, de chimie, cabinet de științe sociale, o bază

sportivă bituminizată, ateliere școlare, o bibliotecă cu un fond de aproape 20.000 volume, toate deserving pe cei 500 de elevi din Costești.

De mai multe decenii, școala de la Costești dispune de un lot școlar apreciabil, aflat în vecinătate, care, mai ales astăzi, constituie un model în privința modului în care elevii își desfășoară activitatea practică. Fiind văzut de diferite personalități, lotul a fost apreciat favorabil.

Astfel, în 1970, o delegație din Anglia, vizitând școala Costești, consemna următoarele: "... am fost foarte interesați și impresionați de grădiniță. Aceasta nu se întâmplă pe scară largă în Anglia. Faptul ca banii sunt folosiți pentru a îmbunătăți și reutiliza școala este o idee excelentă."

Tot despre acest lot școlar, vizitând școala Costești la 27 septembrie 1970, Virgil Radulian, președintele Consiliului Național al Organizației Pionierilor spunea: "Organizarea muncii din școala dumneavoastră poate constitui un exemplu, organele județene având mândria de a îndruma și conduce un asemenea colectiv de cadre și elevi".

Învățământul preșcolar a cunoscut și el o dezvoltare deosebită în comuna Costești. Cele trei grădinițe care funcționează în această comună au luat ființă după cum urmează: grădinița din satul Costești în 1952, cea din Pietreni în 1969 și cea din Bistrița în 1970.

Sub îndrumarea unor cadre bine pregătite, elevii școlilor generale din Costești desfășoară o intensă activitate extrașcolară în cadrul numeroaselor cercuri. Cea mai rodnică activitate a desfășurat-o cercul de carpete oltenești la expoziția organizată în București, la Sala Dalles. (Fig. 67)

Fig. 67: Elevele Școlii Generale Costești lucrând la gherghef covorașe oltenești în cadrul expoziției organizate la Sala Dalles din București (1968).

Apreciind activitatea desfășurată în cadrul expoziției din Sala Dalles de către pionieri, conferențiarul Ghorghhe Focșa, directorul Muzeului Satului din București, amintea și despre elevele din Costești: "Cadrul expoziției a fost întregit și completat sugestiv prin prezența micului olar Popa Ion din Horezu, care duce mai departe arta olăritului cu pregnante calități estetice decorative, strălucit ilustrate de operele părinților și bunicilor săi și prin prezența celor trei eleve din Costești-Vâlcea care, cu gingășie și răbdare adaugă fir cu fir în flori și imagini cu păsări colorate, care dau farmec și veselie exuberantă covorașelor oltenești".⁴⁸²

Și cine nu cunoaște faima scoarțelor și covorului oltenesc, care renasc în mâinile pasionatelelor eleve de la această școală, care au deprins meșteșugul migălos al țesutului? Acestea îmbină culori felurite, dovedind sensibilitatea și receptivitatea strămoșilor noștri în fața frumuseților naturii.

⁴⁸² Gh. Focșa, Muncă, Talent și fantezie, on Editura Pionierescă, anul I, Nr. 7, iulie 1968, p. 29

În 1969, aspecte de la activitatea cercului de carpete au fost filmate pentru filmul "Cravatele Roșii". Elevii din Costești au avut o apariție și în emisiunea televizată "Mica Rapsodie Vâlceană".

Pentru activitatea depusă în cadrul cercului de carpete oltenești, învățătoarea Crăcană Ileana a primit, în anul 1970, "Diploma de Onoare" acordată de Consiliul Național al Organizației Pionierilor.

În anul 1971, la expoziția internațională "Copiii lumii", organizată la Avignon, în Franța, elevele Culici Ioana și Ungureanu Ioana au primit premiul I la cusături naționale.

Elevele Istocescu Marinela și Voineag Simona se numără printre cei care au vizitat Franța și Uniunea Sovietică, ducând cu ele frumusețea portului și a cântecului popular românesc.

În cadrul școlilor generale din Costești și Pietreni, elevii își desfășoară activitatea și în cadrul cercului de literatură și folclor, unde transmit cântecele vechi, legende, ghicitori, pe care le culeg de la bătrânii satului.

O activitate deosebită, desfășurată de către elevii din Pietreni, care merită să fie menționată, este aceea a întâlnirilor cu numeroși oameni ai muncii.

Pentru cunoașterea frumuseților patriei noastre și a monumentelor istorice și de artă, au fost organizate numeroase excursii: la hidrocentrala Vidraru de pe Argeș (1966), Peștera Muierii (1967), Sibiu (1968), Doftana și Brașov (1970), nordul Moldovei și Transilvania.

Fig. 68: Lecție în laboratorul de fizică și chimie la Școala Generală Costești.

Fig. 69: Formația de dansuri a Școlii Generale Costești.

Fig. 70. Vizitarea cercului de țesături oltenestești al elevilor de la Școala Generală Costești de către conducerea județului (octombrie 1973)

4. CĂMINUL CULTURAL

La 12 noiembrie 1972 s-au sărbătorit 50 de ani de la înființarea căminului cultural Costești. Anul 1922⁴⁸³ reprezintă începutul și totodată actul de naștere al primei instituții de cultură care-și propunea pe atunci "să contribuie la opera de refacere morală și materială a satelor, spectatorii fiind rugați să dea toată cinstea cuvenită scenei." Încă din acest an, odată cu primul cămin cultural, s-a înființat și biblioteca publică din comuna Costești.

Fragedele pâlpâiri ale făcliei artistice s-au înfiripat în Costești la inițiativa fraților Sacerdoțeanu, mari iubitori ai trecutului istoric și al nestematelor folclorice costeștene.

Fondatorii amintiți vor numi primul cămin cultural "Matei Basarab", în cinstea domnitorului Țării Românești, ale cărui rămășițe pământești odihnesc pe meleagurile Costeștiului. Primul sediu al acestei instituții de cultură l-a constituit casa fostului învățător Dumitru Tănăsescu, viitoarea Bancă Populară și apoi sediul Cooperativei de Consum.

Alături de membrii fondatori amintiți, persoane reprezentative au fost învățătorii Grigore Grigorescu, Ion Angelescu (și preot al satului), Paula Angelescu, Gheorghe Pretorian, pecum și inimoșii săteni Anton Stoicănescu și Severian Constantinescu.

În același an, colectivul de organizare a prezentat la scurt timp și prima reprezentație teatrală cu piesa "Ileana Cosânzeana și Făt Frumos".

Trăind emoția unei mari împliniri și cu sufletul înaripat de reușita lor, inimoșii făclieri ai acelei vremi vor deschide perioada marilor succese cu piese de teatru jucate la Costești, Horezu și comunele vecine, ajungând mai apoi și la Râmnicu Vâlcea, în sala Teatrului "Adriani", scopul reprezentațiilor fiind procurarea de fonduri necesare unei bune funcționări a bibliotecii și căminului cultural nou înființat.

Anii au trecut și acel grăunte de cultură și-a revărsat cu dăruire binefacerile sale spre toate vârstele. Cântecul, jocul și înțelepciunea scenei s-au împletit într-un izvor de

⁴⁸³ Viața bisericească în Oltenia, Anuarul Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1941, p. 708

perpetuă hrană spirituală pentru țăranul Costeștiului, care descifra încet, dar cutezător adevăratele sensuri ale vieții umane.

La acest cămin cultural cu nume de istorie au ucenicit apoi învățătorii Maria Pretorian, Grigore Grigorescu, Micuț Gheorghe, Elena Micuț, Bălinescu Gh. Maria și Constantin Popian, rapsodul popular care, cu sensibilitate și vigoare artistică, a întemeiat aici, la Costești, o adevărată școală de slujitori ai scenei, care mai apoi, cu simțire patriotică și respect pentru virtuțile neamului românesc, vor sluji scena până în zilele noastre.

Perioada anilor 1923-1927 este dominată de piesele de teatru, acum jucându-se "O noapte furtunoasă", "D-ale Carnavalului", "O scrisoare pierdută" și altele și desfășurându-se o activitate cu caracter literar, științific, istoric, agricol, sanitar etc., toate acestea urmărind a înrâuri profund conștiința cetățenilor.

Urmează perioada dominată de piesele lui Vasile Alecsandri: "Piatra din casă", "Sânziana și Pepelea", "Rusaliile", toate cuplate cu jocuri populare, coruri și diferite dezbateri cu caracter educativ, publicul găsimd în aceste manifestări clipe de destindere, dar înainte de toate, de instruire.

Din realizările obținute se cumpără un apreciabil număr de volume, cărți diferite cu care va fi îmbogățită zestrea bibliotecii, la toate acestea adăugându-se donațiile făcute de marii iubitori de cultură Nicolae Iorga și frații Arsene, entuziasmați de preocupările intelectualilor din această comună.

Perioada anilor 1924-1934, pe lângă activitatea teatrală, aduce afirmarea jocului popular local cu specific oltenesc, pe scenă fiind prezentate jocurile: brâul, sâtele, florica și odată cu acestea arhaicul satelor de la munte înveșmântat în albul coliliu, peste care Costeștii transpuneau în chip fidel frumosul și tinerețea veșnică a acestor meleaguri.

Basmele populare românești și cele străine vor fi adaptate pentru scenă iar repertoriul se va diversifica, teatrul rămânând manifestația reprezentativă cu o personalitate în continuă creștere.

Având în vedere trecutul istoric al comunei, colectivele de conducere ale activităților culturale hotărâsc înființarea universității populare, în cadrul căreia conferința și dialogul cu publicul vor deveni adevărate lecții de patriotism și etică socială.

Trezind pasiunea pentru ceea ce era reprezentativ și dorit de țăranii noștri, dascălii vor genera o adevărată mișcare artistică la care toate vârstele aveau să-și spună cuvântul. Anii au trecut și scena Căminului Cultural "Matei Basarab" va cunoaște tot mai frecvent tumultul marilor întreceri artistice de la care el nu a lipsit.

În activitatea căminului se înscriu și concursurile cultural-artistice interșcolare, adevărate împliniri ce creșteau odată cu generațiile de elevi, reliefând sensibilitatea și gingășia sufletească a sutelor de elevi angajați în acestea.

Personalitatea artistică a programelor prezentate la Costești crește în perioada anilor 1936-1938, când piesele de teatru puse în scenă sunt regizate de artiști de la Craiova și București, cu care ocazie se joacă piese din repertoriul național și universal.

Dintre acestea amintim piesa "Haiducii" de V. Eftimiu, chiar autorul participând la premieră. În cuvântul rostit în Costești, acesta spunea că "deși e jucată în mediul sătesc, piesa atinge realizările unei regizării din București".

În perioada anilor 1947-1953, se va desfășura cea mai rodnică activitate pentru realizarea obiectivelor politico-economice ale comunei.

Pe lângă munca cu elevii la clasă și în afară ei, cadrele didactice s-au remarcat printr-o bogată activitate cultural-educativă. După 1948, ani de-a rândul, în toate satele comunei, seară de seară, la lumina lămpii, cadrele didactice au răspândit cu răbdare știința de carte în rândul numeroaselor generații, care secole de-a rândul, nu cunoscuseră valoarea învățării.

Domenii de activitate ca: agricultura (pomicultura, zootehnia, apicultura), industria lemnului, vor fi în atenția conferențiarilor, care, ani de-a rândul, vor potoli setea de cunoaștere a harnicilor cetățeni, tot mai încrezători în adevărurile științifice.

Desfășurându-și activitatea paralel cu căminul cultural, biblioteca sătească și-a axat munca pe popularizarea literaturii clasice și universale. Acțiuni proprii, ca: recenzii, procese literare, medalioane literare, întâlniri cu cititorii, seri de poezie au făcut să crească valoarea ei social-educativă, cu firești și directe răsrângeri asupra gândirii și acțiunilor umane.

În prezent, biblioteca comunală are un sediu propriu, cu încăperi spațioase și peste 10.000 volume, un mobilier corespunzător și o activitate pusă în slujba luminării satului nostru.

Înțelegând noile sarcini și orientări ale activității artistice, conducătorii căminului cultural "Matei Basarab" vor introduce noi forme de prezentare artistică, ajungându-se la: brigada artistică de agitație, grup vocal, formație corală, ansamblu folcloric, echipă de dansuri, taraf, montaj literar-muzical, cu care participă la numeroase concursuri.

Având în vedere bogata zonă folclorică a comunei Costești, din 1960 se trece la valorificarea creativă a folclorului local, instructorii de formații direcționând conținutul spre evocarea istoriei și transpunerea scenică a acestora.

Astfel, în cartea de onoare a căminului au rămas înscrise evocările "Constantin Brâncoveanu", "Matei Basarab", cu care ocazie, activiștii culturali, tineri uteciști, au readus în actualitate pagini de vibrant patriotism, pe care istoria le înscrisese aici, în zona Horezului.

La 13 august 1967, artiștii amatori din Costești, conduși de Constantin Popian, un veteran al scenei teatrale, au prezentat în Foișorul lui Dionisie de la Mănăstirea Hurez, piesa de teatru "Capul Brâncovenilor", în memoria lui Constantin Brâncoveanu și fiilor săi uciși pe malul Bosforului (1714). Această piesă a mai fost prezentată la Mănăstirea Mamu și la Costești, bucurându-se de o frumoasă apreciere din partea unui mare număr de spectatori.

La 13 octombrie 1968, la Mănăstirea Arnota, aceiași actori amatori au prezentat piesa de teatru "Matei Basarab".

Cu spectacolul folcloric "Iancu Jianu", la 6 iulie 1969, Căminul Cultral a reprezentat județul Vâlcea la faza interjudețeană.

În cinstea aniversării semicentenarului partidului comunist, Căminul Cultural Costești s-a prezentat la faza pe țară cu spectacolul "Te slăvim, partid iubit!", care a fost distins cu premiul special al juriului.

În ultimii ani, Căminul Cultural Costești a obținut următoarele succese:

- 1971 – Premiul special al juriului, la Drobeta Turnu Severin, pentru montajul literar-muzical (Fig. 71)
 - 1968, 1970 și 1972 – brigada artistică de agitație a obținut locul I pe județ (Fig. 72)
 - 1968 – Ansamblul folcloric "Iancu Jianu" a obținut locul I la faza județeană de la Râmnicu Vâlcea. (Fig. 73)
- 1968 – corul de cameră a obținut locul II

Fig. 71: Montajul literar-muzical

Fig. 72: Brigada artistică de agitație

Fig. 73: Haiducii din Ansamblul Folcloric "Iancu Jianu"

Pe lângă Căminul Cultural Costești, s-a înființat Universitatea Populară. În cadrul acesteia s-au prezentat în fața cetățenilor teme din istoria patriei, din domeniul horticol și cel sanitar.

Școala de Artă Populară are două secții: de țesut și sculptură.

În prezent Căminul Cultural dispune de următoarele formații: teatru, brigada artistică de agitație, grup vocal, ansamblu folcloric, montaj literar-muzical, cor de cameră și dansuri populare.

În continuare amintim diplomele obținute Căminul Cultural în ultimii ani:

- Diploma specială a juriului, acordată colectivului de montaj literar-muzical al sindicatului Școlii Profesionale Speciale Nr. 20 Bistrița, la faza finală a celui de-al VI-lea Festival de Teatru Amatori I.L. Caragiale, la 26 aprilie 1971.
- Diploma acordată tarafului aparținând Căminului Cultural Costești: mențione la faza județeană a celui de-al X-lea festival "Omagiul partidului", la 3 mai 1971.
- Diploma acordată colectivului de montaj aparținând sindicatului Școlii Profesionale Speciale Nr. 20 Bistrița, clasat pe locul I la faza județeană a celui de-al VI-lea Festival I.L. Caragiale, mai 1971.
- Diploma acordată Montajului Literar-Muzical aparținând Căminului Cultural Costești, clasat pe locul al II-lea în cadrul celui de-al doilea concurs artistic "Flori de August", dedicat celei de-a XXX-a aniversare a Eliberării patriei, organizat la Rm. Vâlcea în 1974.
- Medalia de Aur acordată formației de teatru a Căminului Cultural Costești-Vâlcea la etapa concursurilor formațiilor teatrale și muzical-coregrafice de amatori de la orașe și sate, organizat în cinstea celei de-a XXX-a aniversări a eliberării patriei de sub jugul fascist, în iulie 1974, când a fost prezentată piesa de teatru "Fiul satului" de Ion Baieșu. (Fig. 74.). Tot cu ocazia acestui concurs, Căminul Cultural Costești a fost clasat pe locul al II-lea.

Fig. 74: Medalia de aur la teatru (1974)

Actuala construcție a Căminului Cultural ce se ridică impunătoare în centrul comunei a fost dată în folosință în anul 1970. (Fig. 75)

Fig. 75: Localul Căminului Cultural Costești (1970).

Acesta dispune de o sală de spectacol spațioasă (Fig. 76), sală de dans, bibliotecă, precum și de două săli unde s-a amenajat un muzeu.

Fig. 76: Sala de spectacole a Căminului Cultural Costești.

Muzeul de artă s-a înființat pe lângă Căminul Cultural Costești tot în anul 1970, când profesorul Alexandru Bălintescu, fiu al comunei, în prezent muzeograf principal la Muzeul Județean Vâlcea, a donat lucrări din bronz ale sculptorului Gheorghe D. Anghel și uleiuri de Tomaziu și Țuculescu. Dintre creațiile sculptorului Gheorghe D. Anghel amintim: "Din viața unui geniu" (triptic), "Moartea Poetului", "Rugăciune", "Maternitate", "Muzica", "Poetretul lui Luchian", "Portretul lui Valentin Gheorghiu". (Fig. 77)

Fig. 77: Sculptură din bronz din Muzeul Gheorghe D. Anghel din Costești.

Dintre picturile de aici, "Mangalia de altă dată" de Ion Țuculescu a fost mult apreciată, fiind considerată una dintre lucrările cele mai importante ale artistului.⁴⁸⁴

Din mai 1974, Asociația Culturală "Matei Basarab" din Costești, prima asociație culturală din județul Vâlcea, a sărbătorit la Costești împlinirea a 70 de ani de la nașterea sculptorului Gheorghe D. Anghel. La această manifestare omagială au participat mulți specialiști de artă din București și alte orașe ale țării.

Ulterior, Alexandru Bălintescu, donatorul pieselor pentru Muzeul Gheorghe D. Anghel din Costești, a întocmit un volum omagial al sculptorului.

În comună existau trei cinematografe în satele Costești, Pietreni și Bistrița, care au contribuit la îmbogățirea vieții spirituale de la sat.

Activitatea culturală s-a desfășurat de mulți ani și pe lângă căminele culturale filialele din Pietreni și Bistrița.

Artiștii amatori au prezentat aici numeroase piese teatru (la Pietreni), spectacole muzicale (de fluierași – la Bistrița).

Conferințele ținute de cadrele didactice au constituit un mijloc principal de culturalizare a maselor și continuă să-și joace rolul în zilele noastre.

⁴⁸⁴ Olga Bușneag, O ctitorie muzeală, în Arta, Revistă a Uniunii Artiștilor Plastici din R.S.R., anul XVIII, Nr. 7, 1971, p.36

5. DOMENIUL SANITAR: DISPENSARUL ȘI BĂILE MINERALE

În trecut, situația sanitară era foarte grea în comuna Costești, fapt ce se reflectă într-un "Raport general pentru darea de seamă a comunei Costești pe perioada 1 ianuarie 1903 – 16 septembrie 1903", unde se vorbește despre starea sanitară a localității din acea perioadă. Se semnalau 31 cazuri de rujeolă, 12 locuitori bolnavi de pelagră și 3 de lepră.⁴⁸⁵ Aceste boli erau frecvente în comună în acele timpuri.

La 24 ianuarie 1921, Primăria Costești trimite o adresă către administratorul plășii Horezu prin care aduce la cunoștință două cazuri mortale de bubat la copii în noaptea de 23-24 ianuarie.⁴⁸⁶

După eliberare, starea sanitară a locuitorilor s-a schimbat, mortalitatea infantilă având indicii cel mai bun pe județ, iar cea generală scăzând de aproape două ori față de situația din trecut.

În comuna Costești își desfășoară activitatea în domeniul sanitar 3 cadre medicale și 11 cadre medicale cu pregătire medie.

Pe sate, situația materială și a cadrelor se prezintă astfel: în satul Costești, dispensarul funcționează într-o casă parohială, cabinetul stomatologic și punctul farmaceutic într-un local închiriat. Aici lucrează 2 medici, unul specialist în medicină generală, la dispensar, iar altul stomatolog, la punctul stomatologic. Pe lângă aceștia, în acest domeniu mai lucrează 5 cadre cu pregătire medie, un agent dezinfectant, o infirmieră și un cadru auxiliar.

La Pietreni a funcționat în trecut un punct sanitar în casa sanitarului Borăscu Constantin și apoi în casa familiei Schiteanu.

La începutul anului 1975, în acest sat s-a dat în folosință un local propriu și un punct sanitar unde își desfășoară activitatea de ocrotire a sănătății sătenilor o soră medicală.

În fiecare săptămână, vinerea, medicul de la centrul comunei se deplasează în satul amintit, însoțit de alte cadre sanitare și face vizita elevilor de la școală și la punctul sanitar al sătenilor.

În satul Bistrița se află de asemenea un punct sanitar, care, nu demult, a fost dispensar muncitoresc.

Acest punct i-a deservit mai mult pe muncitorii care lucrează la exploatarea forestieră din munte și pe cei de la Cariera de Calcar.

La școala specială de la Bistrița, asistența sanitară a celor peste 650 de elevi este asigurată de un medic și 6 cadre cu pregătire medie.

⁴⁸⁵ Arhivele Statului, Filiala Râmnicu Vâlcea, Fond primăria comunei Costești, Dosar Nr. 6/1903, n.p.

⁴⁸⁶ Arhivele Statului, Filiala Râmnicu Vâlcea, Fond primăria comunei Costești, Dosar Nr. 10/1921, n.p.

Bolile cu cea mai mare extindere întâlnite la localnici sunt cele de reumatism și dinți.

Încă din anul trecut, în centrul comunei se lucrează intens la construcția unui dispensar modern, cu două nivele, care va fi terminat în anul 1976. Acesta va avea 3 circumscripții: medicină generală pentru adulți, pediatrie și stomatologie. Dispensarului amintit i se va asigura și încălzire centrală.

BĂILE MINERELE

Cu peste 80 de ani în urmă, Popa Matei Grigorescu din Costești a observat că, în satul amintit, sunt ape minerale bune pentru băi, cu putere de vindecare în tratamentul reumatic și ginecologic. El s-a străduit să facă o instalație balneară primitivă⁴⁸⁷. În trecut, băile au funcționat la casa Pretorian, în "cade primitive din lemn". Apa era încălzită în cazane cu lemne. De pregătirea apei calde cât și a celei reci se ocupau unele femei.

Aceste băi funcționau și în anul 1925 tot în casa familiei Pretorian⁴⁸⁸ unde au continuat să funcționeze și în anii următori. Apele minerale de aici sunt bogate în iod și sulf.

Noua clădire a băilor este o impunătoare construcție ridicată cu peste 30 de ani în urmă, cu cheltuiala familiei Sacerdoțeanu (nepoții lui Popa Matei Grigorescu). (Fig. 78)

Fig. 78: Băile minerale Costești.

Clădirea aceasta are un număr de 14 camere și o capacitate de 50 de locuri. Băile sunt deschise în perioada 15 mai – 1 octombrie. De funcționarea lor se ocupă medicul de la dispensarul Costești. Deservirea bolnavilor pentru consultații și tratament revine tot dispensarului comunal.

Instalația de încălzire a apei constă dintr-un cazan mare ce se încălzește cu motorină. De curând, a fost instalată încălzirea centrală.

Cei veniți aici servesc masa la o cantină-bufet ce funcționează permanent, iar pentru recreere, li se pune la dispoziție un televizor și un aparat radio.

Până la 1 august 1972, Băile din Costești au aparținut de stațiunea balneo-climaterică Govora. De la această dată, sunt administrate de comună.

Ar fi necesar ca băile amintite să fie extinse pentru a asigura condiții de tratament unui număr mare de bolnavi.

⁴⁸⁷ A. Sacerdoțeanu, Metoda alcătuirii unui studiu de istorie, p. 31

⁴⁸⁸ Arhivele Statului, Rm. Vâlcea, Primăria comunei Costești, Dosar 6/1925, n.p.

XII. OCUPAȚIILE LOCUIȚORILOR

Ocupațiile sunt îndeletniciri socio-economice cu caracter permanent, de masă, condiționate istoric de mediul geografic și social-cultural. În procesul dezvoltării muncii, unele ocupații au apărut și s-au diferențiat treptat, după necesitățile economico-istorice ale oamenilor, unele ocupații s-au redus, altele chiar au dispărut.

Zona în care se află comuna Costești – dealul și depresiunea la contact cu muntele – a pus la dispoziția omului posibilitatea de a practica numeroase ocupații, începând cu cele secundare (culesul, vânătoarea, pescuitul, ș.a.) și continuând cu agricultura, creșterea animalelor, meșteșugurile populare, industria casnică și industria la scara țării.

1. OCUPAȚIILE SECUNDARE

Acestea sunt culesul din natură, vânătoarea, pescuitul, albinăritul și sericicultura.

Ocupațiile secundare au fost primele ocupații practicate de către om, iar unele dintre ele și-au pierdut însemnătatea de odinioară.

Culesul din natură s-a aflat printre primele mijloace de trai ale societății preistorice, uneori a avut un rol preponderent, alteori egal cu al vânătorii, de la obârșia omului până la apariția agriculturii și creșterii animalelor, iar ca îndeletnicire, culesul nu a dispărut nici până astăzi. Prin cules, populațiile primitive își dobândeau atât cea mai mare parte a hranei vegetale (fructe, rădăcini și poame comestibile), cât și o parte din hrana animalelor (larve, melci și alte animale mărunte). Această formă a culesului, strângerea recoltelor de fructe și semințe sălbatice a contribuit la sedentarizarea unor populații nomade de culegători și vânători în zonele unde puteau strânge o recoltă pe an; oamenii nu seamănă plante care cresc și rodesc spontan, ci organizează foarte amănunțit și temeinic strângerea recoltei și conservarea ei la care participau toți membrii tribului.

Strângerea de recolte sălbatice a fost premisa agriculturii.⁴⁸⁹

În epoca feudală, culesul din natură și celelalte ocupații secundare au avut o pondere importantă în gospodărirea țărânului. Acesta a știut să valorifice rațional tot ce putea obține de la natură, a știut să folosească resursele locale pentru a-și întregi și varia hrana.

Și astăzi locuitorii din Costești se ocupă cu această îndeletnicire. Din munte și din pădurile aflate în vecinătate sunt culese următoarele fructe de pădure: fragi, zmeură, afine și mure, ciuperci comestibile (mânătărci, creițe, bureți iuți, ș.a.), măceșe, etc.

Foarte mulți locuitori din satul Pietreni (în special femei și copii) pleacă vara în munte, la culesul zmeurei, pe care urmează apoi să o valorifice. În acest scop, pentru zmeură, afine, căpșuni, prune, mere și pere se organizează centre de recoltare speciale.

⁴⁸⁹ Almanahul civilizației, 1970, p. 23

Din munte se mai colectează și semințe de jir. În anii cu fructificație abundentă, jirul poate fi recoltat și valorificat atât pentru însămânțări în pepiniere, cât și pentru extragerea uleiului sau pentru îngrășarea porcilor. Semințele celorlalte specii pot fi recoltate pentru semănături în parchete, în ajutorul regenerării.

În ultimul an a început strângerea de către elevi a melcilor pentru cooperatie.

Plantele medicinale, deși se găsesc din abundență, nu sunt recoltate organizat de către cetățenii din comună. Acest lucru se realizează de către elevii școlilor din Costești care culeg următoarele plante medicinale:

- Podbalul (flori și frunze) pentru tuse și bronșită;
- Coada șoricelului, pentru tratarea afecțiunilor de stomac, hepatice, mărirea poftei de mâncare;
- Ciuboțica cucului, folosită sub formă de ceai pentru combaterea tusei și bronșitei;
- Flori și frunze de păducel pentru prepararea medicamentelor și ceaiurilor, cu acțiune calmantă asupra tulburărilor cardiace de natură nervoasă.

Sătenii culeg și ei plante medicinale folosite pentru tratarea diferitelor boli, printre care amintim:

- Mușețelul din care se prepară ceai, folosit în tratarea durerilor de stomac, ușurează digestia, mărește pofta de mâncare; mai este folosit și în tratarea bolilor de ochi;
- Sunătoarea, din ale cărei flori se prepară ceai, bun pentru ameliorarea durerilor de stomac, ficat, etc.
- Teiul: din floarea de tei se fac ceaiuri, care sunt un bun calmant contra răcelii, durerilor de gât etc. El poate înlocui ceaiul obișnuit.
- Florile de soc – folosite pentru ceai, bun în tratarea celor bolnavi de răceală;
- Măselariță – folosită pentru ameliorarea durerilor de măsele;
- Pelinul – folosit pentru vindecarea arsurilor;
- Frunza de dud alb este folosită sub formă de ceai, bun pentru tratarea celor care suferă de inimă.

VÂNĂTOAREA este o îndeletnicire străveche la români, care a fost practică în toate regiunile țării, inclusiv în Costești.

După cum s-a mai arătat, comuna Costești dispune de o faună bogată ce se întâlnește în munții din vecinătate: porcul mistreț, ursul, cerbul, capra sălbatică, râsul, jderul, lupul, vulpea, veverița, iepurele, cocoșul și găinușa de munte. Aceste animale au fost vâdate și în orânduirile anterioare, cea feudală și capitalistă. Țăranii dintotdeauna au vânat ca braconieri. Ei foloseau cele mai variate mijloace pentru a prinde animalele: cu arcul și cu arma, cu ajutorul curselor și capcanelor și cu câinii de vânatoare.

Formele tradiționale de vânatoare la români, în cursul veacurilor sunt așa-numita vânatoare activă, adică cea efectuată prin participarea directă a unuia sau mai multor

vânători sau organizată în grup, indiferent dacă se face cu sau fără armă și vânătoarea pasivă, realizată cu ajutorul curselor și capcanelor.⁴⁹⁰

Dintre metodele de vânătoare activă, amintim vânătoarea prin hăituială la care participă mai mulți oameni, a căror specialitate nu este vânătoarea și care nu folosesc arma ca instrument de răpunere a animalului.

Un alt procedeu de vânătoare activă este vânarea animalelor sau a păsărilor cu ajutorul armei și al artei de a le imita. Pentru vânarea lupilor, se uneau 3-4 vânători, mergeau la locurile de trecere a lupilor, se propteau spate în spate și, cu ajutorul unei oale, imitau urletul lupoacei. Lupii se apropiau și, când se aflau la distanță mică, erau împușcați.

Găinușa era momită prin imitarea țipătului.

Cu arma se vânau și urși.

Vânătoarea pasivă (braconaj), adică prin punerea de curse și capcane, a fost și este larg folosită de braconieri.

Se puneau curse în pădure, pe câmp și în cadrul gospodăriei din sat. Larg folosite au fost și gropile săpate în drumul animalelor, gropi simple, mascate de frunziș. În asemenea gropi cădeau lupi, vulpi, mistreți, etc..

Cele două procedee, vânătoarea activă și cea pasivă (braconaj), se mai folosesc în Costești și astăzi.

În zona montană a comunei, vânătoarea se practică în mod organizat, unitatea de producție Valea Bistriței și cea de pe Valea Prislopului-Buila făcând parte din fondul de vânătoare "Buila".

Animalele mari sunt reprezentate de cervide (căpriori și cerbi) și urși. Dintre cervide, capra neagră nu se vânează, fiind apărută de lege și declarată monument al naturii.

Ca specie de interes cinegetic cu pene este scos în evidență în mod deosebit cocoșul de munte (*Tetrao urogalus*), prezent pe culmile înalte ale munților, specie ocrotită. Locuri permanente de "bătăi" sunt în partea de nord a Bistriței, în munții Zănoaga și Curmătura Rudeanului, din preajma golurilor de munte Clăbucet, Văleanu și Govora. În nordul Pietrenilor, locuri permanente de bătăi sunt în zona de limită a golul Neteda și Vioreanu.⁴⁹¹

Bârloguri de urși sunt pe pârâiașul Bulz, sub golul Văleanu și în fundul pârâului Cuca.

În munte se desfășoară în mod organizat vânătoarea porcului mistreț.

În pâlcurile de pădure și tufișurile de pe dealurile comunei se vânează și azi iepuri și vulpi.

⁴⁹⁰ Vlăduțiu I., Etnografia românească, Editura Științifică, București, 1973, p. 308

⁴⁹¹ Ministerul Economiei Forestiere, Institutul de Studii și Proiectări Forestiere, Atelierul Alimentației, amenajamentul U.P. Valea Bistriței, filele 109-110, U.P. Buila, f. 163.

Amintim că vânătoarea este practicată de pădurari, dar și de alți cetățeni cu permis de vânătoare.

PESCUITUL – este o ocupație străveche, folosită de localnici. Cele două râuri ce străbat comuna, Bistrița și Costești, prin apele lor limpezi și reci, creează condiții favorabile de viață unor specii de pești, printre care amintim, după cum s-a mai arătat, păstrăvul și mreana.

Pe lângă aceste specii, în apropiere de malul apelor se poate prinde un pește mic, nisiparița, iar sub pietre se ascunde popetele.

În trecut era mai mult pește, în special pe numeroasele iazuri existente la acea vreme și care ulterior au fost desființate.

În alimentație, peștele a avut și în trecut un rol important.

În domeniul pescuitului s-au menținut multe metode străvechi de prindere a peștelui. Una dintre cele mai arhaice metode de prins pește era prinsul cu mâna. O altă metodă arhaică constă în răstocirea (secarea) apei, care se da pe altă parte, după ce se pune un rând de pietre (un mic baraj și brazde de pământ cu iarbă (gllii)) astfel ca să nu mai curgă apa. Cele două procedee amintite se mai practică și astăzi.

Se folosea în trecut, dar se mai folosește și azi, pescuitul cu următoarele unelte:

- Plasa: jugajnia (o plasă mai mică făcută din cânepă și două bețe); plașca, o plasă mai mare de circa 2 m, făcută din cânepă și prevăzută cu plumb.
- Vârșă – făcută din nuiete și sârmă, se pune cu gura spre direcția de unde curge apa, iar peștele intră în ea și nu mai poate ieși.
- Undița – făcută mai demult dintr-un ac cu gămălie iar mai târziu cumpărată din magazine.
- Tăvălugul (sau tăfălugul, cum îi mai spun localnicii) constă dintr-un braț de frunze de anine care se pune pe apă. Pescarul amator merge prin apă deplasându-se încet iar cu picioarele sprijină tăvălugul, aflat la spate, să nu-l ia apa la vale. Apa liniștindu-se, el poate vedea diferiți pești, ca moaca, popetele, nisiparița, mai puțin mrenea și păstrăvi, pe care-i prinde cu mâna, dar mai mult cu ajutorul furculiței.

Pescuitul nu a constituit o preocupare exclusiv bărbătească, ci se practica și de către femei.

În trecut bogăția piscicolă a fost exploatată în mod haotic și criminal. Efectivul de păstrăv care populează aceste ape astăzi este destul de redus, datorită pe de o parte braconajului, cât și a viiturilor, construcțiile de protecție ca praguri și pinteni fiind practic inexistente. Poate fi extinsă populația de păstrăv în special. Poate fi urmat exemplul din trecut, când în munte, pe Bistrița, după cum s-a mai arătat la subcapitolul vegetația și animalele, au fost amenajate locuri pentru puietul de păstrăv, iar pe pârâiașul Valea Morii din Pietreni a existat cu mai multe decenii în urmă un heleșteu de pește, cel al lui Ion Borăscu.

ALBINĂRITUL – s-a practicat din vremuri străvechi și pe aceste locuri care au oferit condiții naturale favorabile. Produsele – mierea și ceara – au ocupat un loc de seamă în hrana și în iluminarea locuinței țăranului. Mierea ține locul zahărului, iar ceara servea la fabricarea lumânărilor.

Importanța pe care o avea albinăritul în secolele anterioare rezultă din preocuparea de dări pe stupi, întocmai ca și pe alte produse ale gospodăriei țărănești.

Procedeele folosite în apicultură au evoluat în decursul vremii, menținându-se procedee străvechi, primitive. Tehnica cea mai arhaică de obținere a mierii era băreuitul, adică culegerea ei și de la albinele sălbatice. Roiul se considera proprietatea celui care l-a descoperit.

Este greu de precizat când anume a început să se treacă la creșterea albinelor. Se pare că această trecere ar fi început prin secolele XV-XVI. Ca etapă tranzitorie spre creșterea de albine poate fi considerată așezarea de prisăci, adică de știubeie din lemn în buturugi găunoase din pădure. Păreră emisă de H.H. Stahl⁴⁹², că știubeiele au început să fie confecționate din diverse materiale, odată cu mutarea lor în sat, pare a avea toate temeiurile. Materialul din care erau făcute știubeiele diferă: buturugă de copac, nuiele împletite și lipite cu lut.

Creșterea albinelor în stupi sistematici a apărut târziu, în veacul al XIX-lea și a căpătat extindere treptat⁴⁹³. Aceasta a făcut posibilă obținerea mierii fără distrugerea roiului respectiv.

Și în Costești, creșterea albinelor a fost asigurată de condițiile naturale existente. Florile speciilor melifere care vegetează în special pe pășuni, parchete (în munte) – au asigurat și mai asigură și azi creșterea albinelor.

Bătrânii satelor spun că, în trecut, stupii erau făcuți din trunchiuri de arbori scorburoși, de preferință din lemn de plop, tei și salcie.

Acești stupi primitivi – se numeau buduroaie (sau ulei de stup). În partea de jos, în gura de ieșire și intrare a albinelor era un orificiu făcut cu sfredelul.

În punctul Vârful Cheii, pe Valea Săcăturilor se găsesc urme de ziduri (bolovani) și bătrânii spun că aici a fost o stupărie a Mănăstirii Arnota. Aici mai aflăm și astăzi mulți tei.

Legat de apicultură, ne-au rămas și până azi și numeroase toponime printre care amintim: Valea Stuparului (pe Valea Bistrița) – vale lungă de circa 2 km, cu mulți tei, unde în trecut a fost stupărie; Valea Albinii și Dealul Albina din Pietreni – loc unde în trecut se aflau multe albine sălbatice prin pădure; la Prisacă – loc unde în trecut a existat o prisacă.

În munte, în zona Bistriței se poate asigura alimentația a 1200 familii de albine, iar în Masivul Buila 1500 de familii (stupi). Mai amintim faptul că în sezonul optim albinelor se urcă la munte, la Prislop (aduși din alte localități), în punctul Stogete.

⁴⁹² H.H. Stahl, Contribuții la studiul satelor devălmașe românești, vol. I, Editura Academiei R.P.R., București 1958, p. 240

⁴⁹³ Vlăduțiu I., Etnografia românească, Editura Științifică, București, 1973, p. 314

Cetățenii din sat care au stupi posedă stupi sistematici.

Amintim faptul că Școala Costești dispune de câțiva stupi unde elevii pot să învețe din tainele apiculturii. (Fig. 79)

Fig. 79: Elevi de la Școala Costești desfășurând o lecție din cadrul cercului de apicultură

Literatura de specialitate în domeniul creșterii albinelor dă indicații în privința modului de îngrijire a stupilor cu albine.

CREȘTEREA VIERMILOR DE MĂTASE este o îndeletnicire practică în regiunea subcarpatică a Olteniei. Produsele rezultate de la viermii de mătase, în trecut îndeosebi, se foloseau la confecționarea unor

piese de îmbrăcăminte.

Cu creșterea viermilor de mătase și prelucrarea produsului se ocupau în special femeile. Din "mătasea" obținută (borangic) se țeseau mai ales marame.

De mulți ani, în Costești nu s-a mai practicat creșterea viermilor de mătase, datorită faptului că a scăzut numărul duzilor, iar magazinele pun la dispoziția sătenilor un sortiment bogat și variat de articole de îmbrăcăminte.

Începând din anul 1973-1974, în cadrul școlilor generale, elevii au pornit la acțiunea de creștere a viermilor de mătase, activitate inițiată pe întreaga țară. Pentru a asigura hrana necesară în viitor s-au făcut numeroase plantații de duzi.

2. AGRICULTURA

Agricultura, ocupație străveche a poporului român, s-a practicat și în Costești.

Pe aceste ținuturi subcarpatice, considerate leagănul de formare al poporului român, oamenii s-au ocupat cu agricultura, chiar și atunci când suprafețele cultivate au fost foarte reduse.⁴⁹⁴

Etaple generale de evoluție a agriculturii, din punct de vedere tehnico-economic, încep, după cum ne arată H.H. Stahl, cu etapa "deștelenirii și defrișării permanente, când parcela de teren obținută era folosită până la epuizare, iar apoi se abandona".⁴⁹⁵

O a doua etapă este aceea în care parcela de teren se cultivă cu regularitate, alternându-se cultura cerealelor cu iarba.

A treia etapă o constituie alternarea cultivării cerealelor de toamnă cu cele de primăvară, după care, parcela este lăsată un an, pentru a se odihni pământul.

Cea de-a patra etapă este aceea a "tehnicii agriculturii moderne".

⁴⁹⁴ Vlăduțiu I., Etnografia românească, Editura Științifică, București, 1973, p. 198

⁴⁹⁵ H.H. Stahl, Contribuții la studiul satelor devălmașe românești, vol. I, Editura Academiei R.P.R., București 1958, p. 298

Ca tehnică agricolă, defrișarea pădurii cu scopul de a obține parcele de teren ce urmează să fie cultivate cu cereale un număr de ani, folosindu-se fertilitatea naturală a solului, este foarte veche. Terminologia agricolă românească contemporană, referindu-se la defrișări, cuprinde termeni de origine latină, care indică acțiunea sau rezultatele ei (secătură, curătură ș.a., întâlnite în Costești), termeni de origine slavă (poiană, prisacă, laz, jariște, care arată influența slavă în practicarea acestei ocupații), iar cuvântul "câmp" este tot de origine latină.⁴⁹⁶

Din cursul Evului Mediu se observă alternarea țarinei cu pășunea, având scop îngrășarea pământului, sporindu-i fertilitatea.⁴⁹⁷

Loturile locuitorilor costeșteni sunt situate, unele în apropierea locuinței, iar altele sunt mai depărtate și se cultivă an de an, asigurându-se fertilitatea solului prin îngrășarea regulată a terenurilor. O parte din locuitori s-au mutat pe țarină, adică pe fostele terenuri de pășune, defrișate anterior, pe care le-au cultivat apoi cu porumb. Aceasta explică faptul ca unele gospodării sunt situate mai departe de locuințele aflate la drum (acest lucru îl aflăm în mod special în satele Costești, Pietreni și Vărățici).

Locul arat pentru prima dată se numește "țelină". Obținerea terenurilor de cultivat se mai face și azi cu hârlețul, sapa și târnăcopul (ultimul fiind folosit pentru a scoate rădăcinile arborilor).

Pentru efectuarea lucrărilor agricole se mai folosesc și azi boii și caii. Pe parcelele de arat se cară gunoi de grajd înainte de a începe aratul. Toamna ciobanii pășunează cu oile miriștile, realizând în acest mod îngrășarea prin târlire.

Printre plantele cultivate de locuitorii din Costești amintim: porumbul, grâul, ovăzul, iar dintre plantele textile, cânepa și inul.

Porumbul, introdus în Țara Românească din secolul al XVII-lea, a început să fie cultivat și pe aici.⁴⁹⁸

În Costești, pomicultura s-a dezvoltat încă din Evul Mediu, așa cum reiese din documentul din 29 martie 1777 și amintit mai înainte la problemele social-agrar. Locuitorii din Costești arată: "avem pometuri, ogrăzi puse de părinții noștri și de noi".

Tot în secolul XVIII, în Oltenia și în Banat au fost plantați duzi pentru creșterea viermilor de mătase. Introducerea culturii duzilor a avut urmări importante în portul popular, cu deosebire în confecționarea vestitelor marames de borangic.

Cartoful în Țara Românească a început să se cultive către sfârșitul secolului al XVIII-lea. Tot din acest secol, făina de porumb devine una din componentele principale ale alimentației, renunțându-se la mămăliga de mei.⁴⁹⁹

În agricultură sunt folosite următoarele unelte: unelte mânuite cu mâna (toporul pentru defrișare, cosorul pentru secuire, săpăliga, sapa de prășit, hârlețul – la început din

⁴⁹⁶ Vlăduțiu I., Etnografia românească, Editura Științifică, București, 1973, p. 199

⁴⁹⁷ Vlăduțiu I., Etnografia românească, Editura Științifică, București, 1973, p. 204

⁴⁹⁸ Istoria României, vol. III, Ed. Academiei R.P.R., 1964, pp. 43-44

⁴⁹⁹ Vlăduțiu I., Etnografia românească, Editura Științifică, București, 1973, p. 208

lemn, cu rama din fier, iar apoi din fier, secera, coasa, grebla, săpoiul din lemn, furcerul din lemn, lopata). Alte unelte sunt puse în acțiune prin tracțiune animală (plugul, rarița, grapa).

Plugul de lemn a fost înlocuit cu cel de fier încă din secolul al XIX-lea. Plugul de lemn are brăzdar și cuțit din fier. În comună, după unele informații mai există 2 pluguri de lemn făcute de meșteri din Costești, la cetățenii Măgureanu Alex și Marcu S. Lăzărescu.

Unul din aceste pluguri l-am întâlnit cu câțiva ani în urmă pe ogorul unui sătean. (Fig. 80)

Cei care au animale de tracțiune și-au cumpărat pluguri de fier aflate în comerț la cooperativele de consum. În anul 1942 existau în Costești un număr de 62 de pluguri⁵⁰⁰, iar în 1962, 68 de pluguri⁵⁰¹.

Fig. 80: Aratul cu plugul de lemn la Costești.

În privința folosirii și astăzi a plugului de lemn, faptul se explică prin aceea că omul care a avut posibilitatea să-și facă un asemenea plug, negăsind probabil unul de fier când i-a trebuit, l-a folosit și pe acesta, considerându-l încă util.

Grapele au fost mai întâi de lemn, apoi de fier. Ca tehnică la arat, amintim că și astăzi se folosește sistemul în care aratul începe de la o margine a ogorului, răsturnându-se brazda spre dreapta. Locurile unde nu se poate ara cu plugul sunt săpate cu hârlețul și sapa. În ultimul timp, unii locuitori angajează tractoare la aratul ogorului, luându-le de la o bază de tractoare vecină. În felul acesta, aratul se execută într-un timp mai scurt și mult mai bine.

Dintre uneltele agricole folosite la culesul recoltei, amintim secera și coasa făcute din fier.

Pe ogor se execută următoarele lucrări: aratul, semănatul, îngrijirea recoltei și culesul.

Grâul se cultiva mai ales în trecut. Semănatul se făcea prin împrăștiere cu mâna, iar buruiianul era plivit. Continuau apoi alte lucrări: seceratul, făcutul snopilor, treieratul, și vânturatul. Înainte de introducerea mașinilor de treierat, se foloseau boii sau caii astfel: în mijlocul ariei se fixa un țărșuș de care se prindea funia legată de boi, care dădea ocol țărșușului, jucând peste snopii de grâu. Un om cu furca strângea paiea, apoi strângea grâul de pe arie. Acest lucru se întâmpla când localnicul Alexe Eftimie Sandu (69 ani) era copil.⁵⁰²

La treieratul grâului oamenii se ajutau reciproc, treieratul cu animale necesitând un număr mare de oameni.

⁵⁰⁰ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Pretura Plășii Horezu, dosar 10, 1942, fila 122

⁵⁰¹ Arhiva Consiliului Popular Costești

⁵⁰² Boris Cazcu și alții, Texte dialectale din Oltenia, Editura Academiei R.S.R., 1967, p. 31

Faza următoare a treieratului era vânturatul grâului care se făcea într-un loc deschis cu ciurul sau cu ajutorul vântului.

Pentru anii următori se prevede reintroducerea culturii grâului în comună.

În prezent suprafața agricolă a comunei este de 2,201 ha, din care: arabil – 486 ha, livezi de pomi – 305 ha, pășuni naturale – 719 ha.

O mare parte din suprafața agricolă este ocupată de cultura de porumb, la care se execută de obicei, două prașile. A doua prașilă mai poartă numele de "copăit". Săpatul se execută azi mai mult de femei, bărbații fiind încadrați în alte diferite sectoare de activitate.

Culesul porumbului se face prin luna octombrie, prin ruperea știuleților cu mâna și cărarea lor cu banița sau cu sacul. Cocenii sunt tăiați și se fac "brațe" care se leagă cu nuiile (privite) de salcie sau răchită. Se adună în glugi, apoi se transportă mai aproape de casă. Brațele se fac "pătuiag", prin arbori. (Fig. 81)

Fig. 81: Pătuiag de coceni.

Curățirea "drugilor" de foi se face în cadrul clăcilor unde vin mai mulți vecini să ajute.

Cartoful și fasolea găsesc condiții bune de creștere în această zonă, cultivându-se atât parcele separate, cât și în culturi intercalate, mai ales cu porumbul.

Pomicultura ocupă și astăzi un rol important. Dintre pomii fructiferi, mare pondere au mărul și prunul. În anul 1903, în Costești exista o suprafață de 110 ha pruni.⁵⁰³

Cele mai răspândite soiuri de pruni întâlnite în comună sunt: Tuleu gras, D' Agen și altele; dintre meri amintim soiurile Jonathan, Crețesc și Parmen auriu. În anul 1973, numărul pomilor fructiferi din comună era de 46.670 bucăți. În ultimii ani s-au efectuat plantații masive în punctele:

- Neagota – plantații executate între 1959 – 1960, cu suprafață de 160 ha.
- Dealul Viei (Pietreni) între 1960-1963, cu o suprafață de 80 ha.
- Peste Deal (în Costești) între 1960-1962, cu o suprafață de 23 ha.

Plantațiile în masiv totalizează 263 ha.

Atât prunele cât și merele sunt colectate la centre de colectare a fructelor.

Încă din anul 1968, în comuna Costești s-a extins cultura căpșunului, ajungându-se în 1972 la o suprafață de 20 ha.

De câțiva ani a început să se extindă cultura coacăzului negru.

Pe lângă aceste plante de cultură, agricultorii rezervă câte o parcelă de pământ în scopul cultivării ei cu legume: ceapă, usturoi, ardei, varză ș.a.

⁵⁰³ Arhivele Statului, Rm. Vâlcea, Fond Primăria Comunei Costești, dos. Nr. 6, 1903, n.p.

Cu mulți ani în urmă, în comuna Costești se cultivau și plante textile ca inul și cânepa. Cultivarea se făcea la capătul parcelelor cultivate cu porumb. Pământul se ara și apoi se mărunțea bine, după care cânepa se semăna pe șențulețe făcute dinainte. În perioada de răsărire, culturile de cânepă erau atacate de vrăbii, de aceea agricultorii trebuiau să le păzească. Culesul cânepii consta în tăierea tulpinilor și legarea lor în snopi mici. După ce aceștia se mai uscau, se frecau pentru a se lua sămânțași apoi se duceau într-o baltă stătătoare, unde se țineau o săptămână la topit (la topilă).

După aceea se scoteau, se spălau și se puneau la uscat.⁵⁰⁴ Când se uscau bine, se melițau. În anul 1903, aflăm în Costești 3 ha cânepă.⁵⁰⁵

Pe lângă aceste plante de cultură, o importanță economică o au și nucii care se găsesc în număr mare.

O activitate însemnată o desfășoară omul pentru recoltarea fânului. Dacă are posibilitatea, împrejmuește locul cu gard pentru ca fânul să nu fie păscut de vite și să asigure o recoltă mai bună de fân. Încă din prima decadă a lunii iunie, începe cositul fânețelor naturale, semănăturile fiind cosite mai din timp (lucerna, trifoiul, ghizdeiul). Dacă timpul este favorabil, aceste plante furajere pot fi cosite de trei ori pe an.

Cositul fânului se face atunci când încep primele plante să înflorească. După cosit, femeile risipesc poloagele pentru a se usca mai ușor. Dacă timpul este ploios, fânul se usucă pe "prepelegi" (vârfuri de arbori cu multe crengi, înfipte în pământ, fânul așezându-se pe crengi).

După ce se usucă, fânul se face pale, apoi plaste, care sunt cărate cu carul și depozitate în fânar. De cele mai multe ori, plastele sunt "grămadite într-o claie". (Fig. 82)

Fig. 82: Claie de fân

Pentru a se obține rezultate cât mai bune în domeniul agriculturii, se au în vedere următoarele: curățirea terenurilor de mărăcini și boscheți, însămânțarea terenurilor părăsite, desființarea drumurilor inutile, săparea și însămânțarea parcelelor nelucrate dintre pomi, fertilizarea tuturor terenurilor agricole, combaterea eroziunii solului ș.a..

3. CREȘTEREA ANIMALELOR

Alături de agricultură, creșterea animalelor a constituit una dintre ocupațiile principale ale locuitorilor costeșteni și se practică de secole. Pășunile și fânețele de pe dealuri au făcut posibilă creșterea animalelor de către săteni, pe lângă gospodării. Munții

⁵⁰⁴ Boris Cazacu și alții, *Texte dialecte din Oltenia*, Editura Academiei R.S.R., 1967, p. 33

⁵⁰⁵ Arhivele Statului, Rm. Vâlcea, Fond. Primăria Comunei Costești, dosar Nr. 6, 1903, n.p.

din apropiere, bogați în pășuni întinse, cu iarbă grasă și hrănitore au oferit și mai oferă și astăzi condiții pentru vâratul animalelor.

Arheologic, creșterea animalelor pe aceste meleaguri este atestată și de zăbala de fier, descoperită în mormintele de la Ferigile.⁵⁰⁶ Vechimea și continuitatea creșterii animalelor, lingvistic, este atestată și de terminologia pastorală, ce se păstrează și azi, de origine traco-dacică (baci, brânză, cârlan, mânz, murg, strungă, țarc, urdă, vătui, zăr ș.a.)⁵⁰⁷. Denumirile de animale sunt de origine latină: vacă, juncă, bou, cal, oaie, miel, mioară, capră, ied, porc, purcel⁵⁰⁸. Toate aceste cuvinte s-au păstrat și pe aceste locuri din nordul Olteniei.

Din punct de vedere etnografic, vechimea și continuitatea practicii creșterii animalelor de către români sunt atestate și de bogata tradiție pastorală, de aspecte străvechi, de cultură materială și spirituală, de unele elemente arhaice care s-au menținut chiar în tehnica și sistemele de creștere a animalelor.

Creșterea animalelor de către locuitorii din Costești se practică și astăzi. În trecut, sătenii creșteau mai multe oi, mai toate familiile aveau câte 20-30 de oi.

Printre sistemele de creștere a animalelor, în Costești întâlnim: creșterea animalelor vara, în sat, vâratul vitelor la munte și păstoritul oilor la munte.

În sat, gospodarii cresc vite păscându-le pe izlaz ("văd de ele") sau "priponindu-le" (vacile sunt legate cu un lanț sau o frânghie de un țaruș). Vitele mai pot fi lăsate și libere în grădină când izlazul este închis. Ca să nu rupă pomii aflați pe pășune, vitele sunt "împăivădate" (legate scurt cu o frânghie de coarne și de unul dintre picioarele din față).

Toamna, după strângerea recoltelor, vitele sunt lăsate libere pe pășune. Alteori, cornutele mari sunt duse vara la munte unde pășunează liber, în punctele Prislop și Între Râuri.

Majoritatea locuitorilor comunei pasc vacile și caprele pe izlazul comunei, în punctul Stog. Pășunarea oilor pe acest izlaz este interzisă. Învoirea animalelor se face pe perioada 10 mai - 20 august, până când se cosește fânul și vin oile de la munte.

Pentru a avea grijă de vite, se angajează "păzitori" femei și bărbați. Aceștia vin cu vitele gospodarilor de izlaz în jurul orelor 7 și pleacă pe la orele 17-18, când vitele sunt sătute.

Unii oameni își duc personal vitele la izlaz și le dau în primire la "păzitori" (văcari). Aceștia primesc pe zi câte 2 lei de vacă și sunt angajați de săteni la învoială.

Pe lângă izlazul de la Stog în comună mai sunt și altele: la Pietreni (Pădurea Mare și Plăiețu), Costești (Afenet), iar în munte, la Arnota. Un grup de 15-20 de vite se numește cârd.⁵⁰⁹

⁵⁰⁶ Istoria Romanilor, vol. I, p. 117-144.

⁵⁰⁷ I.I. Rusu, Limba Traco-Dacilor, Ediția II, Editura Științifică, 1967, p. 129-130

⁵⁰⁸ Vlăduțiu I., Etnografia românească, Editura Științifică, București, 1973, p. 251

⁵⁰⁹ Informații culese de la Rădescu Iordana și Blidaru Paraschiva din Pietreni

O altă ocupație a locuitorilor este aceea a păstoritului oilor în munte. Din Marele Dicționar Geografic al României, publicat la sfârșitul secolului trecut, aflăm (la pagina 899) că, de comuna Costești aparțineau munții Arnota, Scânteia, Buila, Piscu cu Brazi, Piscul lui Ignat, Cacova, Zănoaga, Clăbucet, Cocora, Curmătura Rodeanului, Comarnicul, Govora, Piscul Lung și Ionașcu. Unii dintre aceștia se află la nord, la 10-35 km depărtare.

"Pe platourile de pe coamele lor se întind frumoase pășuni pe care pasc în timpul verii o mulțime de turme de oi, cai, vaci etc. Aici se află și o mulțime de stâne unde crescătorii de vite fac brânzeturi foarte bune. Astfel de stâne sunt: 2 în Muntele Scânteia, 3 în Piscul cu Brazi, 2 în Piscul lui Ignat, 2 în Zănoaga, 4 în Comarnic, 3 în Curmătura Rodeanului, etc., peste tot 23 de stâne.⁵¹⁰

Înainte, în Costești erau mai multe oi. Un cioban avea, personal, 100-200 de oi și mai strângea din sat oile localnicilor, adunând cam 1000 de oi. Astăzi, norma pentru un cioban este de 125 oi, iar în trecut era de 200 oi.

Munții din apropiere, în trecut au aparținut ocolului silvic, iar de la 1916, au rămas ai comunei. Astăzi, comuna Costești deține pentru pășunatul oilor munții Zănoaga, Neteda și Arnota.

Urcatul oilor la munte se face după 1 mai, iar coborârea lor pe la 15-20 septembrie.

La o stână se unesc doi sau trei ciobani care se consideră "stăpâni" sau "baci". Ei nu păzesc oile, ci angajează "ciobani" (paznici) care să le păzească. Baciul este considerat responsabilul stânii, toți ceilalți ascultând de el.

Unde sunt oi puține, când oamenii au 500 de oi, le mulge fiecare pe ale sale. Independent unul față de altul, se consideră fiecare baci, mănâncă separat, dar oile le pasc la un loc.

La stână, oile se separă în trei cârduri: un cârd de oi cu lapte, unul cu oi sterpe și al treilea cu miei, pentru reproducție. Cele trei cârduri pasc separat. Ciobanii care pasc sterpele se numesc "sterpari", cei care pasc mânăzările (oile cu lapte) se numesc "mânăzării". Doi ciobani pot paște între 500-600 de oi, funcție de terenul de pășunat. Aceștia trebuie să aibă un spațiu mai mare pentru păscutul oilor. Baciul îl plătește pe cioban după numărul de oi și cum ajunge la învoială: 1500-2000 lei (sâmbria). Pentru ciobani nu este un preț fix, depinde cât e de bun acesta, adică de felul cum face treabă.

Și în trecut, pentru pășunat, bacii plăteau Ocolului Silvic, la licitație, banii pe care îi luau de la proprietarii oilor. Plata pentru fiecare oaie a crescut treptat (la Ocol și la Stat) pe izlazul comunal: de la 5 lei s-a ajuns la 10-15 lei, iar acum la 25 lei.

Din suma de 25 lei plătită la izlaz, se dă la Ocolul Silvic Român 5 lei învoiala, iar la stat 20 de lei, o cotă din cei 25 lei revenindu-i și Consiliului Popular.

Muntele are și el cotă de oi, adică un număr de oi care să pășuneze. Astfel, în muntele Zănoaga pășunau acum 3 ani un număr de 1810 oi. În primăvara anului 1972 s-au aflat în acest munte 900 de oi ale C.A.P. Buleta-Vâlcea, iar din comuna Costești un număr de circa 900 oi. C.A.P. Buleta plătea pășunatul în bani, câte 15 lei de fiecare oaie,

⁵¹⁰ Lahovari G., Marele Dicționar Geografic al României, București, 1899, vol. II, p. 677

iar cetățenii din Costești dădeau brânză, câte 2,5 kg pentru fiecare oaie. Pentru fiecare oaie, baciul plătea ciobanului câte 8-10 lei pe lună.

De la oi omul obține laptele din care face mai multe feluri de brânză și zerul. De la o oaie se pot obține 6 kg de brânză. Zilnic, se obține un litru de lapte de la 4 oi. Baciul ține evidența laptelui muls pe care îl strânge în vase mari numite "ciubări", de 4-5 vedre (50-60 kg) și îi dă cheag pentru brânză. După ce se încheagă, laptele se pune în "sădilă" pentru brânză, care ia cam 4-10 l lapte. Brânza se păstrează în butice speciale, făcute în acest scop (Fig. 83)

Fig. 83: Spălatul buticelor pentru brânză

Omului i se dau 4 kg de brânză de puțină făcută în "sădilă" și "spânzurată", sau telemeaua făcută în teighea, iar 2 kg de brânză se dau la primăria comunală, pentru achitarea contractului încheiat.

Cantitatea de lapte pe care o dau oile depinde de anotimp și de hrana pe care o găsesc pe pășuni. Cele mai bune condiții sunt primăvara, când există iarbă bună și se obține zilnic un litru de lapte de la 4 oi. Este bine să mai dea și ploii, ca să crească iarba. Mai rău este atunci când dă zăpadă sau plouă mult timp, iarba se murdărește și oile nu o mai mănâncă. Când plouă rar, iarba se păstrează mai curată.

Derivatele laptelui mai importante sunt: smântâna, untul și brânzeturile. Smântâna este un produs ce conține 20-40% grăsime. La sate, este consumată de personalul stânei. I se dă puțin cheag, se încheagă ca și laptele și se ține vreo 6 ore într-un vas, după care se pune în sădilă și i se dă sare.

Untul se obține prin agitare (batere) cu scopul de a separa grăsimea. După ce se mulge, laptele se pune în troci, unde se ține până se alege smântâna deasupra lui. Aceasta se alege și se pune în putinei ("bâdâi" îi zic ciobanii de la munte) și se bate cu "mâtca" până se alege untul. Untul obținut se pune în troacă sau într-un alt vas.

Brânzeturile se prepară prin închegarea laptelui. Sortimentele de brânză sunt următoarele: brânză telemea, de burduf, de puțină și urdă.

Brânza telemea se prepară în felul următor: în laptele proaspăt muls (50-150 l lapte), caldă se introduce cheagul obținut din stomac de rumegătoare tinere. După ce laptele se încheagă, se lasă puțin timp în repaus, să se mai scurgă zerul. În această fază el se numește "caș". Cașul este apoi împachetat într-o pânză de strecurat (sădilă), pe o masă de scurgere numită "teighea". Teigheaua are formă dreptunghiulară (ca o cutie), cu dimensiunile de 0,75/1 m și cu marginile laterale înalte de circa 20 cm. La un capăt are un mic scoc pe unde se scurge zerul. Teigheaua este confecționată din lemn de brad și se sprijină pe patru picioare înfipte în pământ. În ea se pune sădila cu laptele

Închegat, peste care se pune o greutate – o scândură lată, cu o piatră peste – pentru a grăbi scurgerea zerului și a lega brânza. Zerul se scurge într-un vas: găleată sau puțină. Cașul se taie în bucăți cu un cuțit neascuțit și se obțin bucăți dreptunghiulare sau triunghiulare care sunt ținute 12-24 de ore într-o baie de saramură 20-22%, după care sunt presărate cu sare cu bobul mare. Se pune apoi la putini, în care bucățile sunt așezate cât mai apropiate, iar deasupra se pune un capac. Printr-un orificiu al capacului se toarnă saramură în concentrație de 10% până se acoperă toată brânza, apoi orificiul capacului se astupă cu un dop. În trecut nu se prepara brânză telemea.

Brânza de burduf se face tot în tejghea, dar se lucrează altfel pentru obținerea ei. După ce se încheagă laptele, se pune într-un vas (putină sau ciubăr (hârdău)) și se amestecă cu mâna, după care se așează bine în puțină sau hârdău. Apoi, cu o paletă sau cu o cană, se ia și se pune în sădilă, pe tejghea. Acolo iar se amestecă pentru a se scurge zerul, se strânge sădila, peste care se pune apoi o greutate. Când baciul consideră că s-a scurs bine zerul, o scoate și o așează pe o scândură lată. Brânza obținută capătă forma sădilei. După 3-4 zile, aceasta se îngălbenește și este tocată cu un "crestez" de lemn (un lemn crestă) sau cu o mașină de tocat, i se dă puțină sare și se pune într-o puțină sau într-un burduf din piele de oaie rasă ("burdușei"), în mărime de la 1 kg până la 10 kg, după cum este pielea de oaie. Brânza de burduf constituie un specific local.

Urda este un derivat al laptelui de oaie care se obține prin fierberea zerului gras, rămas după prepararea cașului sau de la alegerea untului.

Brânza de sădilă se obține prin închegarea laptelui muls proaspăt, calduț. După ce acesta se încheagă, se pune în sădilă și se atârnă de un băț sau un cui în interiorul stânii, unde se ține până se scurge zerul.

Jintița este un amestec de urdă și zer fiert care se depune pe fundul vasului când se prepară urda.

Zerul este folosit pentru hrana porcilor și câinilor care însoțesc turmele de oi. (Fig. 84 și 86)

Pe lângă lapte, de la oi se mai obțin și alte produse: lână, carne, pielicele și blănuri.

Vara, la munte, oile se adăpostesc sub brazi. Noaptea sunt lăsate libere în apropiere de stână, fiind păzite de ciobani și câini; în strungă sunt închise numai pentru muls. (Fig. 85)

Fig. 84: Porci la stâna de la Zănoaga

Fig. 85: Mulsul oilor în strunga de la Zănoaga (august 1973)

Strunga este o îngrăditură unde se țin oile numai cand se mulg. Mulsul oilor se face pe "podișorul" de muls, făcut din scândură (podea pusă pentru a nu se face noroi). Pe podișor pot fi mulse în același timp 3-4 oi. În Zănoagă sunt 4 strungi: două la saivan (una aparținând lui Ilie Sandu iar cealaltă lui Gheorghe Păunescu). Altă strungă se află la stâna veche, iar a patra, la

stâna nouă. În strungă, oile mulgătoare stau separat de cele sterpe.

La Zănoagă aflăm construcțiile: stâna veche, celarul, saivanul și stâna nouă.

Stâna veche este încăperea unde stau ciobanii. Este făcută din bârne și acoperită cu șiță. Are o singură încăpere unde se află patru paturi așezate pe cele patru colțuri. În mijlocul ei se află o vatră unde ciobanii fac focul și își pregătesc mâncarea. Mai amintim că stâna nu are pod. (Fig. 86)

Fig. 86: Stâna veche

Celarul de la stâna veche este o construcție separată, aflată în apropiere. Aici se strânge laptele și se face brânza. Este construită din lemn, ca și stâna și nu are pod, ci numai două bârne de care se agață "sădila".

Saivanul este o construcție masivă din lemn care servește ca stână, grajd pentru vite și adăpost pentru oi. (Fig. 87)

La munte nu vin numai ciobanii, ci și băcițele, care stau toată vara aici, împreună cu copiii. Câinii sunt nelipsiți la stână deoarece ei asigură paza oilor.

Pe lângă oi, ciobanii urcă la munte porci, cornute mari și chiar păsări.

Fig. 87: Saivanul de la Zănoaga

În muntele Neteda se mai află două stâni, una veche și una nouă. Aici își pasc oile lor Ticu Constantin și Dumitru Chipurici. Ei merg cu oile și în Arnota unde se află de asemenea o stână.

În trecut, în Costești ciobănia era practică de mai mulți oameni, printre care amintim pe Nicolae Ciobanu, Nicolae Huidu, Mieilă Huidu, Pavel Huidu, Alexandru Bălintescu,

Toma Ungureanu și Dumitru Ciobanu.

Astăzi aflăm în Costești următorii ciobani: Cucu Dumitru, Ion Munteanu, Crăcană Constantin, Ilie Sandu (Mlăci) și Ticu Constantin (Pietreni). (Fig. 88)

Fig. 88: Ciobani din Costești

Iarna oile sunt hrănite de fiecare cetățean acasă, cu fân. În privința păstoritului transhumant, arătăm că în trecut, ciobanii plecau cu oile la iernat în zonele de câmpie ("la baltă"). Astfel, acum câțiva ani, Ciobanu Dumitru din Costești, aflându-se cu oile "la baltă", și-a găsit moartea într-un incident cu un paznic de la o cooperativă agricolă de producție din județul Ilfov. În prezent, costeștenii dau oile în paza ciobanilor de la Vaideeni pentru a merge cu ele "la baltă".

Prin produsele pe care le asigură, creșterea animalelor contribuie într-o măsură tot mai mare la ridicarea nivelului de trai al populației.

În aceasă zonă, creșterea animalelor este rentabilă, deoarece valorifică bine fânețele naturale și pășunile alpine care ocupă suprafețe întinse pe teritoriul comunei. Datorită condițiilor favorabile existente, creșterea animalelor este o îndeletnicire cu tradiție.

Unele animale, cum sunt boii și caii, sunt folosite pentru transporturi și la muncile agricole. Gunoiul de grajd pe care-l dau acestea este cel mai bun îngrășământ pentru agricultură.

Cetățenii comunei Costești își aduc o contribuție importantă la sistemul contractelor cu statul, dând anual un număr important de porci, cornute mari și mici.

Ultimele hotărâri ale comuniștilor prevedeau acordarea unei atenții mai mari dezvoltării proprietății individuale din regiunile de sub munte, în vederea sporirii numărului de animale.

4. INDUSTRIA

Lucrul la munte reprezintă o altă ocupație a locuitorilor comunei, care în trecut se făcea manual, cu unelte ca: secura, fierăstrăul, țapinul (săpinul). Împinși de nevoi, mulți săteni plecau săptămâni întregi pentru a găsi de lucru prin Ardeal (Tălmaci), alții lucrau la Brezoi și Arnota. Lemnul se tăia, apoi se corhănea (se cobora la vale pe firul văii, cu țapinul), apoi se plutărea pe scocuri cu apă. Lemnul venea de la distanță și se oprea în lac. La scocurile de uscat se puneau "mâță" și "mârtani" (niște piroaie de fier) care aveau misiunea de a frâna viteza lemnului. Scocul avea o înclinație de 80 de grade. Prin scocuri, lemnele erau conduse la rampele de încărcat.

La transportul lemnului s-au folosit în mod treptat mijloace hipo (cai), boii, apoi trenul, funicularul și camioane.

"Plutirea sălbatică" era folosită înainte. În acest scop se forma un lac mare de apă, în apele căruia se corhăneau lemnele. Apoi se dădea drumul la apa din lac și lemnele pluteau pe ea, până ce ajungeau la un loc de oprire, o stavilă, numită "greblă".

Condițiile de viață ale lucrătorilor de la munte, în trecut, au fost foarte grele. Locuiau în barăci de lemn de brad, alcătuite din 4 stâlpi, acoperite cu coji de brad și cetină. Pe acoperiș exista un orificiu numit "șacaron" pe unde ieșea fumul. Salteaua o constituia cetina acoperită cu o pătură, cergă sau haină. În mijlocul barăcii lucrătorii făceau un foc mare și dormeau cu picioarele spre foc.

Hrana lucrătorilor o constituia mămăliga care se făcea în comun și alte alimente ca: fasolea, brânza, peștele, șunca și altele. La baracă exista o femeie sau un bărbat care se ocupa de făcutul mămăligii. Fiecare își punea oala lui la foc, iar la prânz bucătarul mai avea un ajutor, care se numea "scoton". Acesta ducea mămăliga și celelalte alimente la locul de muncă al oamenilor.

În ultimul sfert de veac, tehnica și uneltele folosite în munca la pădure au cunoscut transformări esențiale. Locul toporului sau al fierăstrăului l-a luat fierăstraiele-mecanice (drujbele), tractoarele. (Fig.89)

Transportul la distanțe mari se efectuează cu camioanele speciale (trolii) (Fig. 90), iar până acum câțiva ani cu trenul.

Uneltele mecanizate sunt mânuite de aceiași muncitori care ieri tăiau copacul cu toporul și fierăstrăul, dar care s-au specializat apoi în mânăuirea noilor unelte prin cursuri și aplicații practice.

Fig. 89: Lucrul la munte

Fig. 90: Transportul lemnului cu trolul de la Prislop

În anul 1948, existau în munte două guri de exploatare: Cuca și Gurgui, producția anuală fiind de 10.000 m.c., iar materialul scos era transportat la Fabrica de Cherestea de la Băbeni din care se obțineau scânduri.

În momentul de față, există trei guri de exploatare a lemnului în munte: Cuca, Gurgui și

Prislop. Se exploatează brad, molid și fag. Forța de muncă o constituie 120 de muncitori, iar producția anuală este de 35.000 m.c. Lemnul scos de pe aceste locuri este transportat la Fabrica de Cherestea Băbeni unde se produce cherestea, parchet, lemn de celuloză, și la C.I.L. Rm. Vâlcea, unde se obțin furnir și plăci aglomerate.

S-au produs schimbări și în condițiile de locuit la munte ale muncitorilor forestieri, în alimentație și modul de preparare a hranei. Astăzi locuințele lor sunt cabanele forestiere, în care au tot confortul (sobe, paturi, ș.a.). Cabanele sunt prevăzute cu bucătării, aici oamenii găsesc hrană caldă (Fig. 91). Li se asigură și îmbrăcăminte de protecție de către stat.

Fig. 91: Cabană în munții din nordul comunei Costești

Fabrica de cherestea "Arnota"

La Bistrița a funcționat și o fabrică de cherestea care a avut denumirea de "Arnota". Fabrica de cherestea "Arnota" a aparținut de Casa Autonomă a Pădurilor Statului (C.A.P.S.).

Înainte a fost "cooperativă", iar după o perioadă de timp a dat faliment, prin anul 1928. A stat mai mulți ani închisă și s-a redeschis în anul 1934, fiind preluată de C.A.P.S. și devenită fabrică de cherestea. Fabrica exploata pădurile din bazinul superior al Oltețului și al râului Bistrița. Noua fabrică dispunea acum de o putere instalată de 100 H.P., avea două gater, două circulare și capacitatea de producție de 45 mc. material fasonat pe zi, întrebuițând 35 muncitori.⁵¹¹

După informațiile lui Alexandru Crăcană care a fost funcționar al fabricii amintite, în octombrie 1935, fabrica a ars din neglijență. S-a refăcut și dotat cu un gater modern importat din Germania. A funcționat la Bistrița până în primăvara anului 1950, când s-a mutat definitiv la Băbeni. Numărul muncitorilor fabricii a ajuns treptat la 150-160, iar conducătorul ei a fost inginerul Conecini.

Fabrica avea 4 secții: depozit de bușteni, hala gater (unde tăiau două gater, un joagăr și trei circulare), depozitul de cherestea și expediția de cherestea.

Pentru transportul lemnului s-a construit calea ferată îngustă din munte-Bistrița-Gurgui și Cuca, iar în primăvara anului 1940 s-a făcut legătura cu Băbeni.

Până în anul 1940, transportul cherestelei s-a făcut de către cărașii particulari până la Băbeni, de unde materialul se expedia mai departe pe cale ferată mare.

În această perioadă, producția fabricii se valorifica pentru nevoile interne ale țării, precum și pentru export în Germania și Ungaria.

Materia primă pe care a prelucrat-o fabrica a fost bradul și molidul prima dată și apoi fagul din anii 1940-1941, când s-au introdus niște "aburitori", făcând fagul să nu mai cărească.

⁵¹¹ Bardașu, P., Din lupta comuniștilor vâlceni pentru stăvilirea pericolului fascist (1934-1940), în Studii Vâlcene, 1974, p. 100

La locul de exploatare din pădure lucrau muncitori numai din Costești, iar în fabrică foarte puțini erau din altă parte. Oamenii s-au specializat la locul de muncă.

În perioada celui de-al doilea război mondial, documentele consemnează numeroase accidente de muncă ca urmare a condițiilor grele de lucru și a lipsei măsurilor de protecție. Cele de la Fabrica de Cherestea Arnota și de la calea ferată Băbeni-Bistrița sunt socotite cele mai grave, aici înregistrându-se numeroase cazuri mortale.

Salariile muncitorilor nu mai făceau față în această perioadă creșterii prețurilor la produsele industriale, astfel că nivelul de trai a scăzut simțitor, muncitorii și familiile lor ducând lipsă de alimente. În această perioadă au avut loc și numeroase conflicte de muncă.⁵¹²

Motivul mutării fabricii de la Bistrița la Băbeni a fost necesitatea de a avea în apropiere o cale ferată mare și o bună posibilitate de exploatare a stejarilor din bazinele Modoia și Stolniceni.

Cariera de calcar "Arnota"

În anul 1954, s-a început lucrul la cariera Bistrița (Masivul Arnota)⁵¹³, iar în anul 1960, ea deja furniza piatra de calcar pentru Uzina de Produse Clorosodice de la Govora, care, împreună cu sarea de la Ocnele Mari, au pus bazele industriei chimice vâlcene.

Roca este dizlocată din munte cu ajutorul explozibilului. Excavatoarele încarcă piatra în basculante care o duc la concasor. Acesta o fărâmițează până la un anumit calibru, iar după spălare, piatra este expediată cu funicularul până jos la siloz. Aici este încărcată în vagoane, care o transportă pe calea ferată îngustă, prin Băbeni până la Govora (Fig. 92).

Producția anuală a Carierei de Calcar Bistrița-Pietreni a fost în 1970 de 360.000 t calcar calibrat.

În anul 1974, producția carierei de calcar a fost cu 257% mai mare decât cea obținută în anul 1970.

Pentru cincinalul 1976-1980, s-au acordat investiții în valoare de 11.000.000 lei, pentru menținerea producției de 900.000 t calcar anual.

În prezent la această carieră, care este subordonată Întreprinderii Miniere Râmnicu Vâlcea, lucrează peste 200 de muncitori din Costești și alții din localitățile apropiate. Oamenii au deprins îndeletniciri noi: șofer, operator, buldorzerist, trolist, excavatorist și miner. Au fost părăsite vechile meserii și îmbrățișate altele noi. Profunde transformări s-au produs în modul de trai și în conștiința costeștenilor.

⁵¹² Tamaș, C. și alții, Îndrumător, în Arhivele Statului – Județul Vâlcea, bucușești, 1972, p. 100

⁵¹³ Ing. Ion Stănculescu, Mutații, în Lumina Slovelor, p. 27

Fig. 92: Transportul pietrei de calcar cu trenul la Govora.

Fabrica de mozaic de la Bistrița

Încercările de valorificare a calcarului s-au făcut încă din anul 1942, când din inițiativă privată a fost instalat la Bistrița un concasor pentru mozaic și filler. Concasorul era pus în mișcare cu ajutorul unei turbine de apă și era deservit de 12 muncitori, producând zilnic 8.000 kg mozaic.

În anul 1957, un colectiv de tehnicieni și muncitori au realizat mecanizarea întregii producții. Aproape toate lucrările se fac automatizat, numărul de muncitori s-a redus la jumătate, iar producția a crescut. Aprovizionarea cu materie primă se face din munții calcaroși aflați în apropiere. Mozaicul este folosit în județ, dar se expediază și în țară. (Fig. 93)

Fig. 93: Fabrica de mozaic de la Bistrița

5. MEȘTEȘUGURILE ȘI INDUSTRIA CASNICĂ

Ca forme specializate de muncă, pe ramuri de activitate productivă, au apărut meșteșugurile și meseriile sătești. La început activități cu caracter vremelnic, ele au devenit mai târziu activități permanente.

Ca meșteșuguri practicate exclusiv de către femei amintim țesutul, croitul și vopsitul. Femeile realizau pentru familia lor tot ceea ce era îmbrăcăminte textilă. Crescând un număr mai mare de oi, în trecut au avut materia primă asigurată. Activitatea începea cu "tunsul oilor", care se făcea odată cu sosirea căldurilor de vară, când oile încep să năpârlească (lâna începe să se desprindă atunci când se agață de ceva).

Mieii și mioarele, de obicei, nu se tundeau în primul an. Tunsul oilor se executa cu foarfeci mari făcute de fierari. Urma apoi spălatul lânii, care se făcea vara, la râu. După spălat urma albitul lânii, după care aceasta era pusă la uscat. Scărmănatul se realiza

mai ales în timpul iernii, pe la clăci. Partea cea mai bună a lânii, adică părul, era scoasă cu ajutorul "daracului" și pieptenului, apoi se făceau caiere. Torsul se realiza cu furca, frumos sculptată, făcută mai ales de meșteri din Costești, și fusul, cumpărat de la rudari. Ambele erau făcute din lemn. Firul tors pe fus se dădea apoi pe "rășchitor" și se făcea "jurebie" ("vârste"), pentru a putea fi vopsit. Vopsitul se făcea cu vopsele cumpărate din comerț sau se foloseau coji de nucă, coajă de anine, frunze de ceapă ș.a. După vopsire, vârstele se făceau ghem cu ajutorul "vârtelniței". Țesutul se făcea cu războiul de țesut manual și se obțineau dimii pentru haine, pături (în pătrate cu culorile alb și negru), macaturi și covoare oltenești, acestea din urmă având ca motive ornamentale ramuri, flori și păsări. Amintim că această îndeletnicire (țesutul), azi se practică mai puțin, oamenii găsind țesăturile necesare în magazine.

În zilele noastre, din lână se confecționează flanele, ciorapi și în special covoare. În acest scop, pe lângă Căminul Cultural Costești funcționează Școala Populară de Artă cu secții de covoare oltenești, unde femeile din sat deprind meseria țesutului.

La școală, după cum am mai arătat, funcționează de mai mulți ani cercul de țesut carpete oltenești.

În trecut, urzeala și băteala erau din lână. Începând cu a doua jumătate a secolului al XX-lea, aceasta a început să fie înlocuită cu cea din bumbac.

Cu mulți ani în urmă, în comuna Costești se practica și meșteșugul prelucrării cânepii și inului. După melițat, cânepa era făcută fuior. Cea mai măruntă era toarsă; "zgrebenii" erau folosiți pentru băteală, iar fuiorul pentru urzeală. Din aceasta se făceau preșuri, "guluri" pentru cai, frânghii și căpestre.⁵¹⁴

Ca ocupații practicate de bărbați amintim: lucratul lemnului (dulgheria și tâmplăria), morăritul, bătutul dimiilor la piuă, vărăritul, cojocăria, fierăria ș.a..

Prelucrarea lemnului

Lemnul, găsindu-se din belșug, oferea posibilitatea locuitorilor de a deprinde meșteșugul de prelucrare a lemnului. Astfel, mulți locuitori din Costești, în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, se ocupau cu dulgheria.⁵¹⁵ Dulgherii se ocupau cu confecționarea materialelor lemnoase pentru construirea locuințelor, a acareturilor și grajdurilor. Șindrilitul este îndeletnicirea anexă a dulgheriei. Dintre dulgheri amintim pe Tudor Ispășoiu, Stoican Florea, Goșoiu Nicolae și alții.

Comuna a avut și mai are și azi numeroși tâmplari, printre care amintim pe Belețescu Victor (Pietreni), Dumitru Dumitrescu (decedat în 1975), Istocescu Gh. Gheorghe, Istocescu T. Nicolae, Ciobanu Gavrilă, Policarp Dobrițoiu, frații Titel și Matei Huidu ș.a., Simion Belețescu din Pietreni, decedat cu circa 35 de ani în urmă, a fost meșter renumit în sculptură. El a lucrat pe la numeroase biserici și mănăstiri, printre care amintim: bisericile Pesceana, Nemoiu, Rm. Vâlcea (biserica Sf. Ion), Drăgășani ș.a.. A lucrat împreună cu Gheorghe Istocescu și alți ucenici din Costești: Mecu Ion, Alexandru

⁵¹⁴ Boris Cazacu și alții, *Texte dialecte din Oltenia*, Editura Academiei R.S.R., 1967, p. 33

⁵¹⁵ Lahovari G., *Marele Dicționar Geografic al României*, București, 1899, vol. II, p. 676

Ciurea și Alexandru Loghin. Amintim, de asemenea, pe frații Dumitru și Jan Dumitrescu, care au învățat sculptura din tinerețe, de la tatăl lor, Pavel Dumitrescu, vestit prin talentul cu care lucra mobilă și tâmplărie de biserici.⁵¹⁶ Cei doi frați deprind meșteșugul sculpturii în stil românesc vechi și în stil brâncovenesc, cu care au venit în contact la mănăstirea Hurez. Comenzile pe care le-au executat apoi singuri (obiecte diferite pentru cula de la Măldărești sau pentru mănăstirea Arnota) reprezintă elemente florale și animaliere în stil florentin sau gotic. Cei doi au lucrat stâlpi de casă, mai rar porți, uși, mese, scaune și canapele. Jan Dumitrescu continuă și azi să lucreze, deși are o vârstă înaintată.

Pe lângă aceștia, amintim și câțiva rotari: Nicolae Ciortan (mort de câțiva ani), Huruială Nicolae și Vasile Măgureanu. Gheorghe Curelaru din Bistrița, azi în vârstă de 70 ani, a învățat meseria făuririi de fluier încă de la vârsta de 15 ani, de la Ion Țugulescu din Vaideeni. Mai continuă să facă fluier și astăzi.

Pentru a făuri fluier, Gheorghe Curelaru alege un prun bătrân care nu mai rodește, îl retează și îl face mici prisme pe care le lasă să se usuce. El găurește apoi prisma, îi taie o vrană și astupă fluierul în partea de sus, după care poate cânta. El își vinde roadele muncii pe la Poiana Sibiului, Titești, Săliște, Orăștie, Băbeni, la bâlciul de la Bistrița și în alte locuri.⁵¹⁷

Rudarii de la Bistrița sunt buni lucrători în lemn. Ei fac cozi de sape, securi, copârâi (cozi) de coasă, troci, roabe, hambare și dulapuri. Lemnul folosit la făurirea acestora este fagul, care se taie în orice timp și se poate lucra și iarna. Uneltele folosite de rudari în realizarea obiectelor amintite sunt: barda, securea, cuțitoaia, zgârieaciul, fierăstrăul, sfredreul și tesla. Ornamentele aplicate pe dulapuri constau în creștături florale. Se aplică vopsea de diferite culori: roșu, galben, verde, albastru. Desfacerea produselor se face în comună și în alte zone (Craiova, Târgu Jiu, Slatina). Deseori, obiectele se execută la comandă, iar prețul se stabilește la învoială cu cumpărătorul. Dintre rudarii de la Bistrița, numai 7 se ocupă permanent de realizarea acestor produse.

Azi majoritatea copiilor de rudari, absolvind diferite școli, nu se mai întorc în sat, aici rămânând să lucreze numai cei în vârstă.⁵¹⁸

Zidăria constituie o ocupație permanentă a unor locuitori, dintre care amintim pe Istocescu Dionis, care a lucrat pe la biserici, Istocescu D. Mihai, Stoican Nicolae, Istocescu Grigore și Anghel Gheorghe, care au lucrat la renovările făcute unor valoroase monumente istorice, cum sunt culele de la Măldărești și mănăstirea Hurez.

În comună au existat și numeroși cojocari care lucrau cojoace și căciuli.

O altă îndeletnicire a locuitorilor din Costești este și fierăria. Dintre fierari amintim pe Gunie Constantin și Stoian Gheorghe, care pun fierul pe roți, fac căruțe și repară unele unelte agricole ale sătenilor.

Vărăritul

⁵¹⁶ Colectiv, Meșteri populari contemporani, în Arta populară din Vâlcea, p. 233

⁵¹⁷ Gh. Curelaru, Meșteri populari – fluier, fluieraș, doinitor, doinaș, în Lumina Slovelor, Școala generală Costești, 1973, p. 24

⁵¹⁸ Informații de la Furdul Nicolae, 52 ani

Piatra a constituit o bogăție naturală larg exploatată și în trecut. Blocurile de piatră erau extrase din carieră cu ajutorul uneltelor rudimentare: târnăcoape, ciocane, dălți și pene de fier. De mulți ani, mai ales locuitorii din Pietreni s-au ocupat cu producerea și desfacerea varului. Piatra de var se taie din stânca de calcar și se arde în cuptoare special construite, numite varnițe.

Varnița are formă de cilindru (Fig. 94). În interior este zidită cu piatră de râu, pentru a nu se surpa pământul. Pietrele sunt lipite cu pământ de cărămidă când se face zidul. Partea de jos a varniței se numește "fund". Fundul varniței rămâne cu pământ și se cimentează în timpul arderii. De la acesta în sus, până la circa 50 cm se mai face un zid din piatră mai mare, numit "cotron". Pe cotronul ieșit din interior se zidește "bolta", partea de jos a pietrei de var ce se bagă în varniță. La gura varniței se află un fier care se numește "prăgar". La boltă se lasă niște firide pe unde iese căldura ca să poată trage focul în sus. După ce se face bolta până la 1,5 m, de forma unui ou, se aruncă piatra fără a mai fi așezată. Când se termină de încărcat varnița, i se face vârful ca la clai (căciulă), se lipește cu pământ sau cu var și i se lasă niște găuri pe unde ies flăcările. În timpul arderii, lemnele se bagă pe deasupra prăgarului, iar prin partea de jos este trasă din când în când cenușa ca să nu se înfunde și să iasă flăcările mai ușor în sus.

Fig. 94: Varnița de la Bistrița

Înainte, arderea varniței dura 4-5 zile, aceasta depinzând de felul lemnului folosit și de capacitatea varniței.

Astăzi, timpul de ardere este de 7-8 zile, indiferent de capacitate, iar arderea se face cu lignit. În timpul arderii, se formează un smalt lucitor, ca la oalele de ceramică. După ardere, varnița se lasă o zi și o noapte să se răcească. Pentru descărcarea varniței se folosesc două procedee: unul constă în începerea descărcatului din partea de sus, iar celălalt, când se începe de la gură. Operațiunile de încărcare, ardere și descărcare a varului sunt efectuate de "vărniceri".

În prezent, la Bistrița funcționează un număr de 4 varnițe, care aparțin I.J.I.L. Horezu. După informațiile culese de Șontrop Grigore, capacitatea celor 4 varnițe variază între 28-38 tone. Varul obținut se vinde cetățenilor și instituțiilor pentru diferite construcții.

Pivele

Bătutul dimiei este un meșteșug care pare să aibă o vechime milenară pe teritoriul patriei noastre.⁵¹⁹ După cum ne arată documentele, în Costești au existat pive încă din Evul Mediu. Acum 80 de ani, în comună existau 35 de pive⁵²⁰ pe cele două ape, Bistrița și Costești. În 1903 exista tot același număr de pive.⁵²¹ În anul 1925 numărul acestora a

⁵¹⁹ Irime, C., Pivele și vâltorile din Mărginimea Sibiului și de pe valea Sebeșului, Sibiu, 1965, n.p.

⁵²⁰ Lahovari G., Marele Dicționar Geografic al României, București, 1899, vol. II, p. 676

⁵²¹ Arhivele Statului, Rm. Vâlcea, Primăria Comunei Costești, dosar nr. 6, 1903, n.p.

scăzut la 23.⁵²² Dintre toate acestea, în momentul de față nu mai funcționează nici una. Ca mărturie a acestui meșteșug, mai găsim astăzi numai piua lui Iancă Ef. Gheorghe din Costești-Ferigile (Fig. 95). Aceasta este așezată pe fostul iaz de pe apa Bistriței și nu mai funcționează de la 1 ianuarie 1972, când iazul a fost secăt. Piua este așezată într-o adâncitură pentru ca apa să aibă cădere când curge pe scoc. A fost construită cu peste 50 de ani în urmă, în apropiere de o fostă moară. Piua amintită are lungimea de 6 m și lățimea de 4 m. Este acoperită cu șită, iar pereții sunt din lemn de stejar. Piesele din interiorul pivei sunt:

- "Găuca" – locul unde se bate dimia de către maie, făcută dintr-un trunchi scobit, din lemn de fag sau de gorun, cu trei găuri.

Fig. 95: Piua din Costești

- Maiele, în număr de șase, făcute din lemn de fag, fiecare din ele fiind prevăzute cu câte o coadă făcută din lemn de carpen, în spate fiind mai mare. În partea din față, maiele sunt susținute de "corlat". Maiele au la capul de jos, cu care lovesc dimia, niște creștături care prind și învârtesc dimia în gaucă. (Fig. 96)

Fig. 96: Interior din piua de la Costești

- Fusul - un ax gros, făcut din lemn de gorun, are niște pene late care, în momentul învârtirii, lovesc coada maielor și le ridică în sus. Cele două maie care se află într-o gaucă se mișcă alternativ. Fusul este legat prin două cercuri din fier, iar pe mijloc este introdus un fier la ambele capete. Acest fier se învârtește pe un podval de lemn, iar locul unde se învârtește fierul pe podval nu se unge, deoarece pe el curge apa în continuu.

- Gaura apei - orificiul lăsat liber în podea, de unde piuarul ia apă.
- Vatra - locul unde arde focul permanent pentru a fierbe apa în cazan.

La exterior se află roata pivei și scocul. Roata este făcută din lemn de mesteacăn rezistent la apă. Ea este prinsă în patru prin "cruci" care intră în fus și are un număr de 18 cupe lungi de 0,45 cm și late de 18-20 cm.

Scocul, locul pe unde vine apa la roată, este înclinat, mai lat în partea de sus și mai îngust în apropierea roții.

Piua este pusă în funcțiune prin cădere apei. În partea de sus se află stăvilarul, pe unde se poate opri apa și devia prin altă parte.

⁵²² Arhivele Statului, Rm. Vâlcea, Primăria Comunei Costești, dosar nr. 6, 1925, f. 1

Piua din Costești deservea comuna și pe oamenii din alte localități: Frăsinei, Păușești-Măglași, Călimănești, Olănești etc. Cei care aduceau dimia la piua se numeau spinărași, deoarece aduceau dimia în spate. Uneori mergea proprietarul pivei cu căruța după haine. Pentru a nu se schimba hainele, stăpânii le puneau câte un semn, iar piuarul nota în registru semnul fiecăruia.

Materialul stătea la bătut 36-48 de ore – durata depinzând de dimie. Astfel, cele lucrate mai rar se făceau mai repede, iar cele groase se făceau mai greu. În piua se bătea materialul confecționat din lână, dimie pentru haine și pături. Dimia se puneă în găucă unde era bătută de maie timp de 3 ore, când se spălau cu apă rece. Apoi se puneă apă caldă până se termina bătutul lor. Apa caldă, care se puneă la un interval variind între 30 de minute și o oră, făcea dimiile mai dese, "le îmbrăca". În timpul bătutului, dimia scădea în lungime și în lățime. Astfel, din 10 m scădeau 3. Plata pentru făcutul dimiei se făcea după ce lucrarea era terminată. Se luau câte doi lei pentru fiecare metru de dimie, astfel că, din 20 m de dimie nefăcută, se plăteau 14 m de dimie, care rămânea după făcut.⁵²³

Numărul hainelor aduse la piua a scăzut treptat ca urmare a apariției produselor industriale aduse la magazine.

Mai menționăm că una dintre pive se află expusă la Muzeul Satului Vâlcean de la Bujoreni. Aceasta a aparținut locuitoarei Elisabeta M. Petre din Costești-Ferigile. (Fig. 97)

Fig. 97: Piua din Costești, aflată la Muzeul Satului din Bujoreni, Vâlcea.

Morile

Morile de apă, asemenea pivelor, au avut mare răspândire în trecut. În anul 1925 au existat, în comuna Costești, un număr de 18 mori pentru măcinatul porumbului și grâului, fiind puse în funcțiune prin forța apei: 7 pe râul Bistrița și 11 pe albia râului Costești.⁵²⁴

Astăzi mai funcționează numai două mori în comună. Cele mai vechi mori au fost instalații cu ciutură numite pe aceste locuri în secolele trecute "făcaie". Dintre acestea se păstrează în stare mai bună moara de la Bistrița. (Fig. 98)

⁵²³ Informații lăncă Gheorghe, Costești, 56 ani

⁵²⁴ Arhivele Statului, Rm. Vâlcea, Primăria Comunei Costești, dosar nr. 6, f. 1

Fig. 98: Moara cu ciutură de la Bistrița.

Roata morii era așezată orizontal la acest tip de moară (cu ciutură) și este alcătuită dintr-un butuc vertical de care sunt fixate paletetele scobite de forma unor cupe. Ea este considerată o ingenioasă invenție țărănească folosită în diferite regiuni ale țării. Deși rudimentară prin aspectul ei, această instalație "este precursora roților Pelton, caracteristice turbinelor moderne".⁵²⁵

Căderea de apă de la moara cu ciutură este cuprinsă între 2-3 m, iar apa vine pe scocul de lemn și lovește cupele sub o înclinare de circa 45 grade. În butucul roții morii este prins vertical fusul care se învârtiște odată cu roata, învârtind la rândul lui piatra morii.

În interiorul morii se află două pietre de aceeași mărime. Una dintre ele (cea de jos) nu se învârtiște și se numește "zăcătoare", prin ea trecând axul care este fixat în cea de sus, ce se învârtiște și se numește "alergătoare". Piatra de sus este închisă cu o "tobă" de scânduri rotunde, o cutie de lemn, mai mare decât piatra, iar cea de jos este închisă cu niște lemne "încuiate" (întărite) încât nu se poate umbla la ele.

Când se "ferecă" moara, se ridică toba și piatra de sus, iar cea de jos rămâne acolo. La ferecatul morii se fac niște șanțuri la pietre, niște "diniți" cu ajutorul unui ciocan de oțel, pentru ca acestea să poată zdrobi mai ușor cerealele. De asemenea, se mai fac și niște șanțuri pentru aerisirea pietrelor.

La moară mai găsim "războiul", locul unde este fixat coșul, "covățaua" de lemn cu un scoc mic fixat în ea, axul care mișcă covățaua și introduce boabele între pietre numit "titirez" (un ciocănaș).

Vama se lua mai demult cu un vas numit "căpeț" care măsoară un volum de 2 litri. În prezent, vama se ia la cântar. Când se termină boabele din coș, "se ia apa" adică se pune stavila care este o scândură ce deviază apa prin altă parte.

Morile actuale care funcționează în satele Pietreni și Costești sunt considerate mori "modernizate". Moara de la Pietreni este o moară "cu turbină" care merge cu ajutorul unor curele de transmisie. Apa vine pe un scoc puțin înclinat, intră într-un bazin aflat la capătul lui, având înălțimea de 3,80 m și de aici, căzând cu presiune, lovește paletetele. În partea de jos, bazinul are un capac numit "șubăr", care se deschide lăsând să cadă apa pe paletetele turbinei, atât cât este necesar.

Dacă pe iaz este apă puțină, șubărul "se reglează", adică se strânge și se lasă să curgă apă mai puțină, încât bazinul să stea în permanență plin pentru ca apa cade cu presiune pe paletetele turbinei.

⁵²⁵ D. Moraru și I.M. Ștefan, Focul Viu – Paginii din istoria invențiilor și descoperirilor românești, Editura Științifică 1963, p. 49

Turbina are un diametru de 0,50 m, iar pe mijlocul ei se află un ax metalic care se învârtiște direct pe lemn. La capătul axului se află o roată metalică de fontă, cu diametru de 15 cm, pe care este pusă cureaua de transmisie. Aceasta învârtiște o altă roată metalică mai mică aflată sub moară (în beci), care la rândul ei învârtiște pe alta și aceasta pune în mișcare axul (atașat vertical) și odată cu el piatra morii.

Amintim că această instalație a fost făcută mai întâi la Pietreni și apoi la Costești, de către morarul Puică Constantin.

Cele două mori din comună astăzi aparțin Consiliului Popular și macină într-o oră grâu sau porumb în cantitate de 15 băncioare.

Joagărele

În afară de pive și mori, o altă instalație existentă pe apele din Costești o constituie joagărul. În trecut au existat mai multe joagăre, iar astăzi mai aflăm numai unul, funcționând pe unul din iazurile Bistriței. Joagărul din Costești (Fig. 99) taie toate esențele de lemn: brad, fag, arine (anine), stejar, ulm, frasin, etc., până la grosimea de 70 cm. În prezent se taie la acest joagăr mai mult arine și mesteacăn.

Fig. 99: Tăiatul lemnului la joagăr din Costești

Piesele principale care ajută la funcționarea întregii instalații a joagărului sunt următoarele:

- Scocul – locul unde vine apa cu o cădere de 2,5 m.
- Valul – un fus cu diametrul de 40 cm și 3,5 m lungime, pe el fiind prinse paletele de fier în care lovește apa.
- Cotul – care mână "jugul" și pâza joagărului, ce au o poziție verticală.
- Războiul cu vălușele – războiul este pus pe niște vălușe (lemn rotund), "bile" care se învârtesc și deplasează lemnul în timpul tăiatului.

Joagărul aparține și el Consiliului Popular Comunal și este deservit de un salariat.

În Pietreni aflăm un "circular" care merge cu aceeași turbină cu care este pusă în funcțiune și moara. Acesta taie lemne de dimensiuni mai mici.

6. TRANSPORTURILE

Forma cea mai primitivă de transport a fost cea efectuată de către om pentru nevoile proprii, prin căratul cu mâna, pe brațe, în spate, pe piept, pe umeri, pe cap (purtatul pe cap).

Transportul de obiecte pe cap se face cu ajutorul "glavnicului (glaviei)".⁵²⁶ Acesta este constituit dintr-un material textil (bumbac, pânză etc.), care este răsucit în forma

⁵²⁶ Acesta, în alte părți ale județului Vâlcea și în județul Mehedinți este denumit "oblanic", vezi

unui colac, închis la ambele capete. El joacă rolul unui tampon între partea superioară a capului și partea de jos a coșului sau a vasului care este transportat și are rolul de a atenua apăsarea dură asupra capului, precum și de a asigura echilibrul obiectului transportat. Acest procedeu de transport este amintit documentar încă de la începutul epocii medievale la noi în țară, astăzi este foarte des întâlnit la femeile care duc mâncare la câmp pentru lucrători.

Un alt mod de a transporta produse este cel cu ajutorul "bățului". Bățul este utilizat în acest caz ca o pârghie pentru traista încărcată aflată la una dintre extremitățile lui, punctul de sprijin aflându-se pe umăr. Transportul cu un băț mai gros se poate realiza punând cele două greutăți la capete și luându-se pe umăr, cum este cazul transportului cu "cobilița" al găleților, utilizat mai ales la munte. (Fig. 100)

Fig. 100: Transportul găleților cu cobilița

Pietrele mari se pot deplasa prin rostogolire. Lemnele, surcelele sau nuielele se transportă sub formă de "brațe" care se leagă cu panglici lungi de lână, cu "priviți" sau frânghii. În acest mod, omul le poate transporta pe o distanță mai mare, de 2-3 km.

Desagii cu baie făcute din lână împletită sunt utilizați la transportul unor greutăți mari. Cu ajutorul lor omul transportă diverse produse alimentare (brânză, mălai, pâine, țuică, etc.).

Pentru transportul lemnului lungi, de construcție sau de foc, sătenii folosesc diferite mijloace: cârceaua, care este compusă din câteva inele groase (zale groase) de metal (de la 4 până la 6), legate între ele, ultima fiind legată de pana metalică ce se bate în lemn. Când se folosesc doi cai, se leagă două cârceie, legându-se harnașamentul calului de câte una dintre ele. Acest procedeu se cheamă transportul cu "târâșul". Tot prin acest procedeu mai amintim transportul cu "tânjala", care constă dintr-o prăjină de lemn, de dimensiuni variabile (între 1,5-2 m lungime și 0,10-0,15 cm în diametru), care se fixează cu un capăt pe jugul de la gâtul boilor, iar capătul celălalt se introduce într-unul din ochiurile de la cârcea. Pana ascuțită de fier a cârcelei se bate transversal în lemnul care urmează a fi transportat și închide astfel legătura. Lemnul poate fi, astfel, transportat prin târâre, pe pământ sau pe zăpada.

În trecut se mai folosea (în Pietreni) transportul cu "targa", care era un lemn cu crăcană la un capăt, pe care se puneau pietrele de transportat și se mergea pe râu la vale. Se transporta mai ales piatră mare, necesară la construcția unui pod. Targa era trasă de boi sau de cai.

Marian Stroia, unele observații cu privire la mijloacele de transport din județul Vâlcea și Mehedinți, Muzeul Satului, Studii și comunicări, 1970, p. 295, studiu apărut sub îngrijirea (lui) conf. dr. Gh. Focșa, directorul Muzeului.

Pentru a ușura transportarea lemnelor tăiate în pădure (lemn lungi), se folosește "țapina" sau "săpinul", cum îi mai zic localnicii. Aceasta este o unealtă întrebuințată la rostogolirea buștenilor pe distanțe scurte, compusă dintr-o coadă din lemn de fag, lungă de circa 1,20 m, la capătul careia este pus un cioc metalic.

Sania este folosită iarna la transportul lemnului, a fânului, etc. Ea are două tălpi prin care se face contactul cu zăpada, patru picioare și doi opleni (două lemne groase) fixați în cele patru picioare. Proțapul este prins de capetele tălpilor cu două "cosoi" de fier sau lemn. Când se transportă ceva cu sania (lemn, fân), în părțile laterale se înfig patru "țăpi" pentru a nu cădea încărcătura, care se leagă, tot în același scop, cu o frânghie sau cu un lanț.⁵²⁷

Carul este vehiculul cu care se transportă diferite materiale, oameni, etc.. (Fig. 101) Transportul cu carul este foarte frecvent în satele comunei Costești.

Fig. 101: Car cu boi în Pietreni

Construcția carului: inima este confecționată din lemn de fag, având rolul principal de a asigura carului echilibru și suspensie. Ea îl străbate pe dedesubt, făcând legătura între cele două osii și asigurând legătura dintre partea rulată a carului și partea fixă. Partea din față a mecanismului de rulare este alcătuită din osia din față (1,70-1,80 m lungime), peste care se suprapun gresia (0,80 m) și scaunul (între 0,55-1 m). Partea din spate a acestui vehicul se sprijină pe două lișițe, egale ca dimensiuni. Rularea carului este asigurată de cele patru roți de mărime identice (la căruțe, roțile din față sunt mai mici), care prezintă mai multe spițe și sunt acoperite de șină metalică, cu puține întreruperi. În trecut, spun bătrânii, au fost folosite la car roți de lemn, fără șine (neșinuite), care aveau și obezi cu butuce din întregul care erau groase de 10-15 cm. Asemenea roți s-au întâlnit pe la Izvorul Rece și Novaci.⁵²⁸

Partea fixă a carului (cutia) este alcătuită din podul carului (făcut din câteva scânduri late), iar părțile laterale din carâmbi sau loitre (3-3,40 m lungime). În spate și în față se află șuşlețe având circa 0,80 m lungime. Loitrele sunt sprijinite pe leuci, care sunt legate cu capetele osiilor. Proțapul face legătura dintre car și animale. Acesta este legat de furca carului cu un capăt, iar cu celălalt de jugul boilor.

Pentru transportul pe roate se poate folosi "teleaga" cu două sau cu patru roți. Se pun roțile la distanță mai mare, în funcție de lungimea lemnului transportat. Lemnul este legat de scaunul din față de la teleagă, iar în spate se leagă cu un lanț de la spatele inimii și se prinde cu scoabe de fier.

⁵²⁷ Informații Borăscu Nicolae, Pietreni, 64 ani

⁵²⁸ Informații Sandu Ion, Pietreni

Pentru a împiedica tocirea osiei, se pune la partea de jos fier, numit bleau, acesta fiind uns cu păcură adusă de "păcurari" din județele Prahova și Dâmbovița.

Cu carul se poate transporta și fân. Acest este pus în car simetric, fiind legat apoi cu o prăjină pusă pe mijloc și prinsă cu lanțuri de car.

Alteori, căruța trasă de cai sau carul sunt folosite și la transportul borhotului de prune la centrele de colectare de la Horezu și Tomșani. Transportul acestora se face în cărători speciale. (Fig. 102)

Fig. 102: Cărătoare de prune

Drumurile comunei sunt drumuri străvechi, care s-au format de-a lungul celor două ape, Bistrița și Costești. Pe firul lor, localitățile s-au legat de ținuturile sudice, iar în nord, aceste drumuri au fost continuate de poteci pierdute în munte, de o parte și de alta, peste cumpăna apelor și peste curmături. Firul apei era călăuză, dar potecile nu mergeau pe ele, ci de-a coasta, pe brâne și pripoare ori pe unde putea omul sa-și

facă loc, prin hățișuri și rariști.⁵²⁹

Un drum transcarpatic vechi între Oltenia și Ardeal "a fost însemnat de Friedric Schwanz von Springfels, pe harta Olteniei din 1720, drum ce pleca din dreptul mănăstirii Bistrița, suia apoi continuu pe o culme, spre Valea Lotrului, spre a se uni, la nord de Voineasa, cu acela care, prin Piatra Albă, mergea la Poiana."⁵³⁰

Și astăzi aceste poteci montane sunt folosite de localnici și străini pentru interese turistice sau economice. În anul 1891, la Bistrița funcționa un oficiu telegrafo-poștal, în total, la acea dată fiind un număr de 8 oficii pe județ. De la gara Băbeni până la Horezu și mănăstirea Bistrița circulau diligențe pentru călători și corespondență.⁵³¹

Pe Valea Bistriței, în munte, cu circa 50 de ani în urmă s-a construit calea ferată necesară exploatărilor forestiere. De câțiva ani, din Bistrița până în munte ea a fost desființată, rămânând numai până aici, iar pe ea făcându-se transportul pietrei de calcar la Combinatul Chimic Râmnicu Vâlcea. În munte, în locul căii ferate, este astăzi un drum forestier. Un alt drum forestier îl aflăm pe firul apei Costești, drum care duce la Prislop.

În comună avem drum asfaltat (între 1967-1970) pe o lungime de 6 km și 365 m. Comuna este așezată pe drumul național Rm. Vâlcea – Târgu Jiu, șosea ce este foarte intens circulată. Pentru deplasările locuitorilor la diferite locuri de muncă, localitatea este deservită de autobuze pe ruta Bistrița – Râmnicu-Vâlcea, naveta Bistrița – Horezu, iar pentru muncitorii de la carieră sunt curse convenții de la Bistrița și Pietreni, Bărbătești și Horezu.

⁵²⁹ A. Sacerdoțeanu, Drumurile – pagini de istorie în revista Arges, anul I, Nr. 2, Pitești, iulie 1966, p. 3

⁵³⁰ Conea, I., Plaiul și muntele în istoria Olteniei, vol. Oltenia, Ramuri, craiova, 1943, p. 84

⁵³¹ C. Apostol, Știați că ..., în Orizont, anul IV, nr. 878, duminică 29 august 1971, p. 2

Începând cu data de 15 septembrie 1976, s-a introdus autobuz-navetă și pe linia Pietreni - Horezu, deservind salariații care merg la Horezu și cadrele didactice și elevii de la școala Pietreni.

Pentru cincinalul în curs este planificat să se facă un pod de beton în punctul "La Florești" peste apa Bistriței, înlocuindu-l pe cel de lemn.

XIII. OBICEIURI

1. OBICEIURI LEGATE DE MOMENTELE PRINCIPALE DIN VIAȚA OMULUI

- a) NAȘTEREA, venirea pe lume a unui nou-născut reprezintă unul dintre momentele de seamă din viața omului care a prilejuit dezvoltarea unei bogate palete de practici și credințe populare, a unor obiceiuri caracteristice. Nașterea, etapele care o precedă și cele care îi succedă, au un specific al lor prin care se solicită anumite elemente.

Obiceiurile și practicile legate de acest moment însemnat din viața omului sunt destul de numeroase în cadrul comunei Costești, conținând elemente specifice acestei zone. În cadrul acestor obiceiuri nu se remarcă deosebiri mari de la un sat la altul, datorită faptului că între toți sătenii se menține o strânsă legătura în plan spiritual.

Venirea pe lume a copiilor determină un sentiment de mare bucurie care se asociază cu grija față de ei.

În perioada de sarcină, în contextul vieții tradiționale, femeia era supusă (și mai este și azi) la o serie de interdicții, în credința că astfel nu se va pricinui vreun rău noului născut.

Femeia însărcinată nu trebuie să lucreze într-o anumită zi, numită popular "joia iepelor", pentru că se va naște copilul pocit. De asemenea, nu trebuie să lucreze nici în ziua Sfântului Spiridon, "făcătorul de minuni", deoarece se crede că acest sfânt poate face vreo minune cu copilul, femeia născându-l iar pocit. Nu trebuie ca aceasta să doarmă duminica, pentru că-i crește copilului capul mare. Viitoarea mamă se va feri ca, în perioada de sarcină, să privească oameni urâți sau pociti, tot sub influența credinței că va naște copilul pocit. Ea nu trebuie să fure obiecte, flori sau zarzavaturi, căci vor ieși pete pe corpul copilului. Există de asemenea credința conform căreia, dacă femeia însărcinată lovește cu piciorul într-un câine, copilul va avea mult păr pe corp.

Asistarea nașterii ca și toată desfășurarea ritualurilor legate de venirea pe lume a noului-născut, de încadrarea lui în familie și neam, în comunitatea sătească, erau îndeplinite (și mai sunt și astăzi) de către moașă.

Moașa copilului asistă la naștere numai dacă copilul se naște acasă. În vederea ușurării nașterii, femeia însărcinată era supusă la o serie de acțiuni cărora li se atribuie acest rol. Astfel, i se făcea mamei baie la picioare cu apă caldă, o puneau să sufle în sticlă, i se despletea părul și i se deznodau betele. De asemenea, ea nu trebuia să aibă nici un nod la îmbrăcăminte. Dacă nu putea să nască repede, i se dădea să bea apă din pumni, o puneau să facă trei mătănii pe cămașa soțului sau o păleau cu un cenușar.

Dacă merge la spital sau la dispensar, femeia este ajutată de medici prin injecții și metodele lor.

După naștere, moașa măsoară buricul de trei degete, îl leagă, îl măsoară iar de trei degete și-l taie. Spală copilul și-l înfașă. Prima scaldă se face cu apă neîncepută, care va fi adusă după răsăritul sau înainte de apusul soarelui de la o fântână cu cea mai bună apă. De unde s-a luat apă pentru prima scaldă, se va lua întotdeauna, ca să nu se îmbolnăvească copilul. Vasul în care s-a încălzit apa pentru prima scaldă trebuie să fie nou, ca să aibă copilul glas, să cânte frumos. În apa de la prima scaldă se pun: flori – ca să fie copilul frumos, bani – ca să aibă noroc de ei, coadă de rățoi – să-i fie părul creț, inel – să fie fudul. Se moaie în scaldă și pisoiful, ca să doarmă toată ziua ca el. Moașa dă mamei copilul să-l alăpteze în prag, ca să nu se deoache.

A doua zi se duce moașa la biserică sau la preot acasă cu o sticlă cu apă întreagă (din care nu se mai ia apă pentru a o folosi în alt scop) și cu un fir de busuioc în formă de cruce, să-i citească preotul. Din această apă citită, numită "aiasmă" se pune în fiecare scaldă a copilului, până la botez.

Cel mai important act care încheie perioada celor trei zile de la naștere și influențează, potrivit credinței oamenilor, asupra întregii existențe copilului, este masa ursitoarelor. Moașa este cea căreia îi revine un rol important în pregătirea ceremonialului destinat să le primească pe zâne la căpătâiul copilului. Masa pentru ursitoare este pregătită de moașă, după un ritual precis. Masa este așezată în partea dinspre răsărit, acoperită cu o față de masă albă și încărcată cu de toate: un pahar cu vin, unul cu apă, puțin zahăr, sare, mălai, grâu, porumb, bani, diferite obiecte: unelte (dacă e băiat) sau cusături frumoase (dacă e fată), ca să coase și ea frumos. Dacă masa e încărcată, ursitoarele urează bine. Se zice că noapte vin ursitoarele și se așează la masă, beau, mănâncă și ursesc copilului. În această noapte, mama copilului visează un vis care prevestește soarta copilului. De aceea ea trebuie să-l memoreze, ca să-l poată tâlmăci apoi babele.

Banii, fulgii și celelalte obiecte care au fost puse la masa ursitoarelor se pun apoi în scaldă copilului. Zahărul și vinul se împart copiilor.

În perioada care trece de la naștere și până la botez, femeia care a născut este supusă de asemenea unor interdicții care se mai mențin și astăzi. Astfel, ea nu trebuie să iasă noaptea afară, să umble desculță sau să se urce în pod, deoarece o "ia din băbiți". De asemenea, ea nu trebuie să aducă apă de la fântână, deoarece se crede că "arde pământul de nouă stânjeni pe unde calcă ea" și nu trebuie să meargă la biserică.

La câteva zile după naștere, de obicei la o săptămână, se făcea înainte botezul. Astăzi se face la șase săptămâni, de obicei duminica. Iată cum se procedează la botez în satul Pietreni:

Vine moașa, ia copilul, îl înfașă cu hainele pe care le-a adus ea în dar copilului și merge cu el la biserică. Se duce și nașa la biserică, cu alte haine. La ușă, moașa se așază în genunchi cu copilul în brațe, iar preotul vine și-i citește. După aceea o pune să se lepede de satană, zicând de trei ori:

- Te lepezi de Satană?
- Mă lepăd de Satană!

Apoi îi spune:

- Scui pă-I și suflă-I pe Satana!

Moașa suflă în formă de cruce și scui pă tot în formă de cruce.

Apoi, părintele⁵³² îi zice, tot de trei ori:

- Te-ai lepădat de Satană?
- M-am lepădat de Satană!

După aceea, părintele îi zice tot de trei ori:

- Te împreuni cu Hristos?
- Mă împreun cu Hristos!

După aceea, moașa se ridică și dă copilul nașei. Aceasta îl ia, stă și ea cu el în genunchi, în timp ce părintele îi citește și ei, apoi intră toți în biserică. Aici se află un cazan mare cu apă rece (cristelnița), care este adus de nașă sau altă femeie, căreia nașa îi plătește. Începe slujba și, în acest timp, părintele toarnă în cristelniță untdelemn. Tot el unge și copilul cu Sfântul Mir. După slujbă, moașa desfașă copilul și i-l dă preotului, care-l bagă în cristelnița de trei ori. Apoi i-l dă nașei în brațe, iar aceasta ocolește de trei ori, împreună cu părintele, o masă care se află acolo, pentru că se zice că așa e bine.

Apoi, nașa îl înfașă și iese cu el afară, unde așteaptă mama copilului. Aceasta ia copilul în brațe, iar preotul îi face moliftă (rugăciune citită de preot pentru iertarea păcatelor). După moliftă, mama copilului pleacă repede acasă, iar nașa, care ia din nou copilul, vine și ea acasă, având în mână și o lumânare aprinsă. Aici, ea este așteptată de mama copilului, care pregătește o masă pe care pune o carte, lucruri de mână, cusături, diferite unelte, pentru ca fata sau băiatul să fie harnici și să învețe carte. Nașa întrebă de la ușă pe fină, primind de fiecare dată răspunsul ei:

- E cuminte copilul?
- Da!
- E deștept?
- Da!
- Învăță carte?
- Da!
- Învăță meserie?

⁵³² Preotului i se mai spune și "părinte" de către localnici.

- Da!

După aceea intră în casă și-l pune cu capul pe carte și pe celelalte lucruri de pe masă. La biserică, părinții copilului și nașii plătesc o taxă. De asemenea, nașa îi plătește moașei pentru că i-a adus copilul la biserică. După botez se dă o masă numită "ospăț" la care participă rudele, prietenii și vecinii invitați. Darul se dă în bani, dar și diferite obiecte de îmbrăcăminte. O dată cu darurile, cei de față urează pruncului sănătate și fericire. Nașii care botează copilul se mențin din neam în neam. Sunt menținuți de obicei nașii care vin din partea tatălui copilului. Dacă el nu are nași sau aceștia nu vor sau nu au posibilități să boteze, el roagă un prieten sau o rudă să-i boteze copilul, dar să fie cu voia nașului, deoarece s-ar putea ca acesta să blesteme copilul și "blestemul de naș se pune".

Când copilul era bolnav, pentru însănătoșirea lui se recurgea altădată la numeroase practici cărora li se atribuia acest rol. Femeile mergeau de cele mai multe ori la preot, care citea pentru însănătoșirea bolnavului. Pe lângă acestea, descântecele constituiau remediile care zădărniceau acțiunile duhurilor rele și apărau copilul de deochi. Astăzi s-a renunțat aproape în totalitate la aceste credințe și practici, rolul primordial revenind asistenței medicale, care se bucură de o solicitare deosebită.⁵³³

În zilele noastre se petrec schimbări esențiale în obiceiurile privind nașterea copilului, în toate zonele țării, deci și în Costești. Creșterea nivelului general de cultură și munca de răspândire a acestora în rândul maselor duc la dispariția superstițiilor.

b) NUNTA (obiceiuri practicate la nuntă)

Căsătoria reprezintă unul din momentele de căpetenie din viața omului. Nunta țărănească a fost și rămâne o adevărată sărbătoare nu numai pentru un grup familial restrâns, ci și pentru întreaga colectivitate sătească. În trecut, tinerii făceau cunoștință de cele mai multe ori la horă, nunți, șezători sau clăci. Astăzi, principalul loc de unde tinerii ajung să se cunoască este locul de muncă și Căminul Cultural.

Altădată, încheierea căsătoriei era privită ca un act care necesita, obligatoriu, în primul rând consimțământul părinților. Un rol important în încheierea căsătoriilor l-au avut interesele materiale. În unele cazuri, din motive de avere, flăcăul nu se putea căsători cu o fată mai bogată decât el sau invers.

Zestrea miresei a fost un obiect de târguală. Învoiala între cele două părți era de obicei verbală. În epoca feudală se întocmeau așa-numitele "foi de zestre", întâlnite și în Costești. Ele cuprindeau o înșiruire a zestrei ce urma să o dea părinții fetei: pământul, obiecte de uz casnic sau personal, piesele de interior ale casei etc.

Astfel, un document datat din 13 ianuarie 1858⁵³⁴, ne amintește depre o asemenea foaie de zestre, pe care o face Pătru Oprea Boorăscu din Costești fetei sale, Ioana.

⁵³³ Informațiile referitoare la obiceiurile practicate la naștere au fost culese de la Balea Elena din Pietreni (44 ani) și de la Măgureanu Ana, din Costești (67 ani)

⁵³⁴ Pr. Constantinescu S.I., Câteva acte din Costești – Vâlcea, în Revista Arhivelor, nr. 1, 1946,

Acesta îi dă fiicei sale următoarele lucruri: o vacă cu o mânăzată, un mânăzat de un an, două oi cu mieii lor, o oca de aramă și o pătură. Documentul a fost semnat de părinții săi, ca "vânzători", tatăl Pătru Oprea Boorăscu împreună cu soția sa Dumitra Alisandru Ciorgan.

Peșitul se efectua și se practică și astăzi, cu ajutorul unor oameni numiți peșitori. În cazul când ambele părți își dau consimțământul, se stabilește și zeastrea pe care o va căpăta băiatul și fata. Tot atunci se stabilește și ziua când are loc logodna.

Nunta propriu-zisă constituie și astăzi cea mai bogată manifestare folclorică prilejuită de încheierea căsătoriei și este dirijată de oameni care cunosc bine îndatoririle pe care le au mirele, mireasa și nuntașii.

Ginerele tocmește lăutarii cu o lună sau 2-3 săptămâni înainte de nuntă și le dă arvuna.⁵³⁵

Nunta începe, fără excepție, în toate satele comunei Costești sâmbătă seara, ține duminică și continuă și luni. Însă, în săptămâna ce precede ziua nunții, au loc numeroase acțiuni care sunt în strânsă legătură cu momentele ceremonialului.

Astfel, joi dimineață, mirele trimite miresei, printr-un "frate de ginere" un vârf de brad (care va fi împodobit sâmbătă seara), mâncare și băutură.

Vineri seara mireasa merge împreună cu fete și flăcăi la o pădure din apropiere după "tufani" (crengi de fag), care vor fi puși la poarta casei miresei, alături de ramuri de brad, dispuse în formă de arc de cerc.

Sâmbătă seara sosesc muzicanții la mire și spun: "Bună dimineața, bine v-am găsit sănătoși! Să vă fie de bine și la anul la botez!" Ginerile și socrii răspund: "Bine ați venit sănătoși!" sunt primiți cu plosca și cinstesc. La nuntă se cântă melodii populare, cântece vechi.

În această seară are loc bărbieritul ginerelui, moment în care, feciorii de aceeași vârstă cu el, printr-un "cântec al ginerelui", își iau rămas bun de la acesta. Momentele de veselie sunt susținute de lăutari care cântă:

"Foaie verde bob aglaz,
Pusăi briciul să mă raz
Să fac la fete necaz.
Rad barba de tinerețe
Și-o iau pe-a de bătrânețe.
Cand eram la taica june
Știam șaua cum se pune.
Puneam șaua haiducește
Scările moldovenește
Și plecam în sat la fete.

Dar e bine și-nsurat,
Că știu seara unde trag,
Trag la casă călduroasă
Și la nevastă frumoasă.
Ginerică, ginerel,
Roagă-te de bărbier
Să-ți mai lase-un firicel
Să faci dragoste cu el.”

După bărbierit, ginerele se îmbracă cu hainele cele mai bune și, însoțit de lăutari, merge la nași cu plocon: un curcan sau un cocoș, câteva franzele (pâine albă sau intermediară), vin, țuică, ce vor fi servite duminică, la masă. Nașa îi pune floarea de ginere, în timp ce muzicanții cântă:

”Asta este floarea ta
De coase nașa la ea.
Roagă-te la Dumnezeu
Să traiască nașul tău
Și la Maica Precista
Să trăiască nașa ta.”

De la nași, aceștia pleacă cu plosca prin sat să invite oamenii la petrecerea de duminică, ziua principală a desfășurării nunții, cu momentele cheie de practici rituale. Se merge și astăzi cu plosca prin sat, dar se mai folosește procedeul invitațiilor scrise pentru cei care sunt mai de departe. Pentru a invita oamenii la nuntă poate fi trimis și un alt tânăr, rudă sau prieten al ginerelui.

În timp ce la ginere are loc bărbieritul acestuia, la mireasă sunt prezenți majoritatea tinerilor care iau parte la petrecerea numită ”la brad”. Cu împodobirea bradului, nunta începe cu adevărat, bradul fiind considerat uvertura nunții.

Duminică dimineață, mireasa împreună cu brădarul, însoțiți de lăutari, de fete și băieți merg la udatul bradului la o fântână din sat cu o găleată (în trecut mergeau cu vedre făcute din lemn) de care este legat un prosop și o mână de busuioc. După ce găleata este umplută cu apă, mireasa împreună cu brădarul o duc în mijlocul drumului și în jurul ei se încinge o horă. În timp ce se joacă, mireasa se desprinde din horă și, cu mănunchiul de busuioc, stropește fetele și băieții, ”ca să se căsătorească mai repede”. În jurul găleții se fac trei hore.

Tot duminică dimineață, la casa ginerelui vin nașii care aduc două lumânări mari și plocoane. De aici, întreg alaiul ginerelui pleacă la mireasă pe jos, în căruțe sau cu mașina, dacă este mai departe. Sosiți la mireasă, nuntașii găsesc porțile închise. Întreg alaiul luptă ca să intre în casă, cu cei ai miresei care țin porțile, forțează porțile care, de cele mai multe ori, sunt scoase din balamale sau chiar rupte.

În timp ce în casă are loc împodobirea miresei, în curte evoluează dialogul dintre ceata mirelui și cei din tabăra miresei. Unul dintre colăceri rostește colăcerile. Orația de

nuntă dezvoltă motive în general cunoscute: căprioara zărită de ceata "împăratului" și florica ce va fi luată și sădită în altă grădină. Ostașii au venit hotărâți să plece cu fata:

"Socru mare, ce s-a făcut

Nu mai e de desfăcut

Să ne dai numai 8 boi și 7 vaci

Și-apoi să rabzi și să taci."

Socrului mare i se întindea plosca pentru a gusta țuica pe care colăcerul o lăuda:

"Ia închină socre odată!

Dar să nu o săruți tare,

Căci căciula din cap sare,

Să o săruți binișor,

Să-ți pară mai dulcișor.

Poftiți de beți și vedeți

Că e rachiu de Costești,

Când bei, te înveselești. "

În timp ce colăcerul rostește orația, nuntașii miresei încearcă să-l încurce. După rostirea orației, cei 7-8 colăceri primesc de la soacra mică câte o cană cu țuică sau cu vin și câte un prosop cusut.

În acest timp feciorii mirelui (brădarul mai ales) caută prin toate mijloacele să găsească și să ia bradul miresei, care este ascuns sau urcat în vârful unei prăjini înainte de sosirea alaiului mirelui. Urcușul pe prăjină este dificil, aceasta fiind unsă cu untură, seu sau păcură pentru a deveni alunecoasă. Dar oricât de greu s-ar putea ajunge la brad, brădarul sau altcineva din ceata ginerelui trebuie să se urce să-l ia. Căci obținerea acestui însemn al ceremoniei marchează victoria cetei ginerelui, sfârșitul înfruntării.

În casă nașa gătește mireasa, în timp ce lăutarii cântă "Cântecul miresei":

"Ia-ți mireasă ziua bună

De la tată de la mamă,

De la frați de la surori,

De la grădina cu flori.

Până azi cu fetele,

Mâine cu nevestele.

Fată, nu te mărita,

Ca-nflorit tămâioara.

Las-o ca să înflorească,

C-oi purta-o și nevastă."

După ce mireasa este gătită, împreună cu brădarul ei, iese pe treptele casei și varsă apa care a mai rămas în găleată de la udatul bradului. Apoi nașii, neamurile și stolnicii sunt serviți cu mâncare și băutură. După masă, după jocul bradului, în numele miresei, stolnicul rostește "iertăciunile", rugând pe părinți să ierte orice greșală le-a făcut tânăra mireasă și cerându-i să-i binecuvânteze pe miri:

"Ascultați dumneavoastră
Cinstiți meseni,
Cinstiți nuni mari,
Cinstiți socrii mari,
Puținele cuvinte
De rugăminte.
Se roagă fiica dumneavoastră,
Cu plecăciune,
Ca să-i dați iertăciune.
Se roagă cu smerenie
Să-i dați blagoslovenie.

.....
Căci dumneavoastră cinstiți părinți,
Care sunteți de la Dumnezeu orânduți
Să-i iertați, să-i binecuvândați.
Căci binecuvântarea părinților
Întărește casele fiilor,
Iar blestemul părinților
Risipesc casele fiilor."⁵³⁶

Rostirea iertăciunilor este o clipă solemnă, când mireasa își ia rămas bun de la părinți, frați, și cere binecuvântarea lor. După rostirea iertăciunilor întreg alaiul pleacă cu mireasa spre casa ginereului. Gineretele se întoarce de la poartă și în pragul casei, rupe cheotoarea de la gulerul cămășii soacrei și îi pune în sân 100-200 lei sau chiar mai mult, pătind astfel mireasa. Soacra îi pune la gât un prosop cusut sau un șal alb de mătase.

Aceste îndatoriri fiind îndeplinite, întregul alai se pune în mișcare. Lăutarii cântă cu foc, nuntașii chiuie și strigă diferite strigături, în semn de triumf: au reușit să scoată floricea din pământ și acum o duc în grădina împăratului. Ei se îndreaptă mai întâi spre biserică unde va avea loc cununia religioasă. (Fig. 104)

Fig. 103: Alai de nuntași mergând la cununie

Prin cununia religioasă la care nu s-a renunțat nici în zilele noastre, se înfăptuiește "căsătoria în fața lui Dumnezeu". La cununie este îndătinat să se schimbe verighetetele. Altădată, cu acest prilej se schimbau batiste. În timpul cununii, pochinzăreasa aruncă în biserică boabe de fasole, porumb sau bomboane, ca să aibă noroc tinerii și să le fie traiul îmbelșugat.

⁵³⁶ Stolnicia și iertăciunile au fost culese de la Conea Constantin din Pietreni-Costești, în vârstă de 64 ani și de la Popescu Damian din Costești, în vârstă de 80 de ani.

După cununie, în fața bisericii se joacă hora miresii, în care se prind toți cei din alaiul nunții, tineri și bătrâni. Această horă ține mai mult decât alte jocuri, reflectând caracterul sincretic al spectacolului nunții. Cântecele zise de lăutari în ritmul pașilor de horă degajă numai veselie.

”Bine-ți șade, nună mare,
Cu doi fini ai dumitale.
Ce mai soare luminos,
Ce mai ginere frumos,
Ce mai lună luminoasă,
Ce mai mireasă frumoasă ...”

La un semn al brădarului, care poartă bradul, hora se rupe și întreg alaiul se pune în mișcare spre casa ginerelui. Acum în fruntea alaiului se află cei doi miri alături de nași, însoțiți fiind de ceilalți nuntași.

Drumul până la casa mirelui se face cu mare pompă și veselie. Ajungând aici, ei sunt întâmpinați de socrii mari cu două farfurioare cu dulceață și două pahare cu vin sau apă, puse pe o masă, de obicei rotundă, care se află în curte. Sub o farfurioară se pun bani și cel care o va nimeri pe aceasta va fi norocos de bani. (Fig. 104)

Fig. 104: Primirea mirilor de către socrii mari

După ce servesc dulceața și vinul, mireasa îi pune socrului un prosop mare, cusut de ea, la gât. Apoi, împreună cu socrii și cu brădarul, cei doi tineri dau ocol mesei de trei ori, după care ei sunt conduși în casă. Pentru a fi uniți toată viața, în pragul casei ei sunt legați cu un prosop sau cu betele de către socri. (Fig. 105)

Fig. 105: Legarea mirilor cu prosopul

Brădarul așează bradul într-un pat, lângă lumânări și își ia batista din el. Apoi, un băiat cu părinți stinge lumânările stropindu-le cu vin. Socrul mare și ginerele invită nuntașii să poftescă la masă. Mesele sunt așezate din timp în casă dacă e iarnă sau afară, dacă e cald (primăvara, vara și toamna). Stau la masă cu toții, nașii și mirii în odaia miresei, lăutarii în bucătărie iar afară toți ceilalți invitați. Aceasta este masa mare, care a cerut o pregătire amănunțită. Toți sunt serviți cum se cuvine. Cât ține masa lăutarii se mută din loc în loc, cântând cântecele care li se cer de către meseni. (Fig. 106)

Fig. 106: Masa mare

După plecarea alaiului ginerelui, o parte dintre nuntașii miresei i-au însoțit, dar o bună parte dintre ei – socrii mici, neamuri, tineri și bătrâni au rămas în continuare la casa miresei. Aceștia sunt invitații miresei și reprezintă "calea mare". Ei vor merge la ginere numai după ce vor servi masa la socrii mici (aperitiv, ciorbă și friptură, iar ca băutură, țuică, vin și apă minerală).

Înainte, nuntașii care veneau pe "calea mare" aduceau și zestrea miresei: două macaturi, două pături și tot atâtea perne și alte lucruri de-ale miresei. I se aducea și o lacră pentru zestre. Azi, zestrea este adusă cu trei-patru zile înainte de nuntă.

Tot acum, socrii mici aduc și 5 l de țuică sau de vin, un cocoș sau un curcan fript, care vor fi împărțiți mesenilor. "Calea mare" aduce un cocoș și o găină, frumos împodobite cu panglici din hârtie colorată. Ajungând la casa ginerelui, ei sunt întâmpinați de tineri, care-i îmbrățișează și-i poftesc în curte. Cei care au adus cocoșul și găina le aruncă în sus, iar cei doi miri trebuie să le prindă. Se crede că, dacă mireasa va prinde cocoșul, va avea un băiat, iar dacă va prinde găina, o să aibă o fată. În curte se încinge apoi o horă mare în care se prind, alături de "calea mare" și nuntașii ginerelui. Când hora se sparge, nuntașii miresei sunt poftiți la mesele rezervate lor. În capul mesei se așează socrul și soacra mică, urmați de rudele mai apropiate și ceilalți nuntași. Sunt serviți și ei cu mâncăruri și băuturi din destul: aperitiv, supă, sarmale și piftii, friptură și cozonac. Nuntașii mai mănâncă, mai joacă, masa stând la dispoziția lor atâta timp cât doresc.

Culegerea darurilor de la meseni se face când se servește friptura. Luarea darurilor începe de la nași. Gineretele și mireasa, însoțiți de lăutari, pun în fața nașului un colac așezat pe o farfurie pe care aceștia își pun darurile care nu trebuie să fie întrecute de niciun alt mesean. Apoi nașii se ridică de la masă și, cu colacul în mână, culeg darul de la fiecare mesean, așezându-l pe pâine. Nașul sau altcineva mai bun de gură care-i însoțește, strigă ce dăruiește fiecare tinerilor: "Vărul miresei dăruiește tinerilor atâția bani și cadouri. Să trăiască!" Lăutarii cântă "Mulți ani trăiască, mulți ani trăiască, la mulți ani!" Darul este făcut în mod obișnuit în bani, dar pe lângă aceștia se mai dăruiesc și vase, diferite obiecte casnice sau îmbrăcăminte.

Înainte de a se ridica darul de la "calea mare", se dau darurile pentru nași și socri. În curte se face o horă mare în care se prinde toată lumea: mirele și mireasa, nașii, socrii, rudele și ceilalți nuntași. În timpul acestei hore mireasa sau mama ei, stând în mijloc, împart nașilor și socrilor câte un dar, acum primește socrul mare un prosop cusut și o cămașă, iar soacra mare primește un batic și o cămașă care este jucată în horă. Nașa primește în dar o pernă și diferite obiecte de îmbrăcăminte, iar nașul prosop și cămașă.

După împărțirea acestor daruri, mesenii se așază din nou la masă, urmând să dea și ei darul tinerilor. Nuntașii se ridică apoi de la masă și intră în joc, continuând petrecerea până seara târziu.

La o vreme, mireasa și ginerele se rup din horă și intră în casă, unde are loc luarea voalului și a lămâiței (cununa de iasomie) de pe capul miresei. În timp ce lăutarii cântă, nașa ia voalul, beteala și lămâița și le pune pe capul altei fete care vrea să se mărite mai curând, iar pe capul miresei pune un batic (înainte îi pune o cârpă lungă).

Petrecerea de duminică se încheie seara târziu, când fiecare pleacă pe la casele lor.

Dimineața devreme, lăutarii cântă la fereastra mirilor "Zorile", cântate mai demult, acum se cântă mai rar:

"Foaie verde izmă creață,
Zorile de dimineață
Tuturor le pare greață,
Numai mie cu dulceață
Că sunt cu mândra pe brață
Și mi-o sărut cu dulceață.
Ține Doamne Luna-n ceață
Că sunt cu mireasa-n brață,
Ține Doamne Luna-n nor
Că sunt cu mândra-n pridvor
Și mi-o sărut cu mult dor. "

Nunta se continuă de cele mai multe ori și luni, la ginere, dar fără o masă anume, ca în ziua precedentă. Tinerii, socrii mari și cei mici, neamurile și prietenii invitați de ginere petrec împreună. Ginerele împreună cu lăutarii merg la nași și-i invită la petrecere. La masa de luni dau doar numai cei care n-au fost la masa de duminică.

Acum se face o horă mare și se joacă bradul care este pus apoi sus, într-un colț al acoperișului casei sau într-un stâlp lipit de casă. După plecarea socrilor mici se face o masă pentru "alergători" și toți cei care au ajutat la nuntă.

Nunta se încheie abia luni seară, când lăutarii, după ce servesc masa și li se face plata, mai zic câteva hore și pleacă apoi spre casele lor.

În cea dintâi duminică după nuntă, cu plocon din bucate și băuturi, tinerii, câteodată însoțiți de părinții lor, merg la nași unde petrec până seara târziu și uneori până luni dimineață.

Nașii se bucură de o cinste deosebită, fiind socotiți părinții spirituali ai tinerilor căsătoriți. Nășia este considerată o adevărată instituție la țară. Cel care a botezat copilul va fi naș și la cununie. Nu oricine e naș și numai persoanele înstărite își permiteau acest lucru. E o mândrie ca cineva să aibă un naș cu stare.

Prin amploarea sa, prin atmosfera sărbătorească în care se desfășoară, nunta constituie o amplă manifestare artistică populară, cu numeroase momente de veselie și umor popular care alternează cu momente cu caracter dramatic, solemn.

Fiind un prilej de veselie, în cadrul ei se întâlnesc toate producțiile folclorice. Tot ceea ce a creat poporul mai valoros e spus cu acest prilej, nunta fiind locul de afirmare al tuturor celor talentați. Cântece, strigături, jocuri, orații, toate la un loc vin să întregască spectacolul nunții.

În conținutul nunții, al tuturor obiceiurilor prilejuite de acest eveniment, în zilele noastre au loc numeroase mutații, în sensul păstrării celor mai frumoase tradiții și a renunțării la unele ritualuri cu caracter mitico-religios.

În puține cazuri s-a renunțat la căsătoria religioasă și efectuarea doar a cununiei civile. Dispar și acele momente din ceremonialul nunții care puneau în trecut femeia în stare de inferioritate față de bărbat.

Spectaculozitatea nunții ca manifestare artistică și dorința de a scoate la suprafață comorile străbune cu semnificațiile lor adânci au determinat în ultima vreme organizarea acestui moment sărbătorec în cadrul instituțiilor de cultură sătești. Și în comuna Costești s-au organizat, pe timp de iarnă, la căminul cultural, câteva nunți, celor găzduiți punându-li-se la dispoziție o sală spațioasă.

Nunta în Costești, ca și în alte zone ale țării, continuă să rămână un eveniment însemnat nu numai pentru tinerii care-și unesc viețile într-un cămin, ci și pentru întreaga colectivitate. Ea constituie un prilej de mare sărbătoare pentru cei care participă la ea.

c) ÎNMORMÂNTAREA

Credințele și practicile în legătură cu moartea și înmormântarea sunt numeroase și în Costești. Semnele prevestitoare morții, după localnici sunt: când cântă pe lângă casă sau pe casă cucul, cucuveaua și bufnița sau când cântă o găină cocoșește. Când pe cer se vede "căzând o stea" se spune că a murit cineva în alta parte.

Când cineva trage să moară, rudele mai apropiate vin la el și cheamă preotul de-îspovedește și-l împărtășește (îl îngrijește). Apoi îi pun o lumânare în mâna dreaptă, ca să moară cu ea aprinsă, pentru a avea lumină pe lumea cealaltă. Imediat după ce moare, femeile se despletesc, îl jelesc încet, îl scaldă și-l bărbieresc (dacă mortul este bărbat). Mortul îmbrăcat în haine curate, dacă se poate chiar noi, este așezat pe masă, într-o cameră, cu capul spre apus și picioarele spre răsărit. După ce coșciugul a fost făcut, mortul este așezat în el. La capătul mortului, lumânările și candela cu undelemn stau tot timpul aprinse, iar lângă el, în permanență stă cineva de veghe. Nu trebuie să treacă pisicile peste mort deoarece, spun bătrânii mortul se face "strigoi".

Cu privire la îmbrăcăminte, se observă că bătrânii păstrează obiceiul de a fi îmbrăcați cu piese de îmbrăcăminte tradițională, caracteristice localității. Oamenii bătrâni, mai ales bătrânele, își pregătesc din timp hainele în care urmează să fie îmbrăcate după

deces. Se respectă și deosebirile de a îmbrăca pe tinerii necăsătoriți în costume de mire sau mireasă și de a face înmormântarea sub formă de nuntă. Ca semn că în casă se află un mort, se pune la stâlpul casei și la poartă o bucată de pânză neagră (doliu), uneori și stegulețe negre, pe care sunt cusute cruci din pânză albă. În coșciug se așterne un macat, iar sub cap se așează o pernă pe care se pun săpun, piaptănul și acul cu care s-a cusut urarul.

Mortul se acoperă cu o pânză albă, numita "giulgiu". Peste această pânză se pune urarul, făcut din arnici roșu și negru.

Pe lângă lumânările care ard în permanență la capul mortului, din ceară curată se face o lumânare de lungimea mortului numită stat. Această lumânare se face colac și se așază pe pieptul mortului, alături de cruce. Ea se aprinde în timpul slujbei de la biserică. După slujbă, statul poate fi lăsat în biserică, unde se va aprinde în zilele de sărbătoare sau, după înmormântare, se aprinde în cimitir la capul mortului zilnic până la șase săptămâni, când se tămâie.

În timpul celor trei zile cât este ținut de obicei mortul în casă, vin să-l deplângă rudele, prietenii și cunoscuții. Aceștia nu vin cu mâna goală, ci aduc flori pe care le așează pe pieptul mortului și lumânări, pe care le aprind la capul lui sau le pun alături de flori.

În timp ce acei care vin să vadă mortul și să-și ia rămas bun de la el se jeluiesc după el, exprimând marea lor durere, rudele mai apropiate fac pregătirile necesare pentru desfășurarea ceremonialului care are loc a treia zi după deces. Unii merg la târg să cumpere pânză albă și neagră pentru doliu, ață, batiste și prosoape, alții se îngrijesc de procurarea alimentelor necesare pentru pomana ce se face în ziua înmormântării. Sunt tocmiți și tâmplarii care fac sicriul și crucea sau groparii care sapă groapa mortului. Unii oameni bătrâni, care așteaptă din zi în zi clipa morții, își fac tronul singuri, cu mulți ani înainte și își pregătesc toate lucrurile necesare la moarte: batiste, cruce, ciomag și dau de pomană alimente sau îmbrăcăminte pentru sufletul lor.

Pentru tinerii necăsătoriți se face brad, care se împodobește ca la nuntă, dar este îndoliat și se pune la capul mortului alături de cruce, să străjuiască singurătatea celui care și-a găsit sfârșitul în floarea tinereții. La asemenea înmormântări se desemnează doi tineri, ginere și mireasă, care sunt îmbrăcați în doliu, poartă floare în piept și ploscă, cinstind oamenii cu băutură.

Moartea este vestită în sat prin anumite semne. Sunetele clopotului sunt cele dintâi care vestesc întreaga colectivitate că a murit cineva. În răstimpul celor trei zile, cât mortul este ținut printre ai săi, clopotul se trage de trei ori pe zi: dimineața, la prânz și seara. Când pornesc cu mortul spre cimitir, în ziua înmormântării, clopotul se bate fără întrerupere, încetând numai după ce mortul este slobozit în groapă.

Biserica interzice facerea înmormântărilor în zilele de luni, miercuri și vineri. Numai în cazuri excepționale se pot admite abateri de la această lege. Înmormântarea se face întotdeauna după amiază. Decedatul este dus la groapă pe un car mortuar,

tras de boi, la jugul cărora se pune un prosop alb. Uneori este dus cu mașina iar, în acest caz, rudele mai apropiate ale mortului se urcă alături de el, în mașină. La ceasul hotărât, toți care doresc să-l conducă pe mort pe ultimul său drum vin la casa acestuia. Acum vine și preotul care face slujbă la scoaterea mortului din casă. Mortul este scos din casă cu picioarele înaintea și tot astfel este dus și pe drum spre cimitir. Cei care duc mortul sunt îmbrăcați în doliu. Cortegiul funerar are un caracter solemn și se formează după o anumită orânduială tradițională, precizată de datini locale. El se pune în mișcare spre cimitir într-o ordine bine stabilită prin tradiție și respectată de toți oamenii. Înainte merg cei care duc steagul, felinarul, sfeșnicul, crucea și ciomagul, apoi cei cu capacul, preotul și cântăreții, urmați de mort. Cortegiul se îndreaptă mai întâi spre biserică, unde are loc slujba religioasă. Înainte, în satul Costești se mergea cu mortul direct la cimitir, unde avea loc această slujbă. În timpul petrecerii mortului de acasă până la biserică se fac trei opriri, care reprezintă în concepția localnicilor "vămile din cealaltă lume". După fiecare oprire, când cortegiul se pune în mișcare, se aruncă cu bani în cele patru părți, sub formă de cruce în urma mortului; banii aceștia se aruncă pentru a ușura trecerea vămile, servind mortului să plătească vămile văzduhului. În timpul slujbei religioase, crucea stă la capul sau la picioarele mortului. În biserică se împart 44 de lumânări și tot atâtea batiste în care se înnoadă câte un ban. După ceremonialul religios făcut de unul, doi sau trei preoți, cortegiul funerar se îndreaptă spre cimitir. Slujba religioasă începută la biserică se încheie la cimitir. După slujbă preotul stropește mortul cu vin, în formă de cruce, după care i se acoperă fața cu urariul și se pune capacul sicriului. Cei doi gropari slobozesc apoi mortul în groapă cu picioarele spre răsărit și capul spre apus.

După înmormântare, pentru sufletul mortului se dau celor doi gropari câte o găină și o cană cu vin sau țuică. Tot acum, groparii primesc și câte o bucată de pânză albă, nouă, care a fost legată de frânghii, în timpul slobozirii mortului în groapă. Tot peste groapă se împart la oameni batiste, lumânări și tot atâtea pahare cu vin. Peste mormânt se dau 9 batiste, 9 boboneți și nouă pahare cu vin la 9 oameni, pentru a ușura trecerea mortului la cele 9 vămi (obstacole puse după judecata mortului). Înainte se dădeau 9 gulere de cămașă. La Costești se dă peste groapă și un ciomag cu batistă unui bătrân sau unui tânăr, după cum este mortul. Cei care le primesc zic "bodeaproste - bogdaproste". Bastonul se consideră sprijin al mortului, al cărui suflet se crede că umblă șase săptămâni pe unde a umblat decedatul în timpul vieții sale. Băutura se dă peste groapă și altora, iar cana se dă la unul dintre cei ce au făcut groapa. După înmormântare, la poarta cimitirului, rudele mortului împart celor prezenți câte o ceașcă cu vin și un bobonete. Cei care vor, merg apoi la casa mortului unde se face pomana pentru mort.

Ceremonialul înmormântării își are lirismul său grav. Bocetul cu accentele sale cele mai duioase este nelipsit în cele trei zile în care mortul este ținut în casă, printre ai săi. Este de neconceput ca mortul să nu fie jeliț. Cei morți departe de casă sunt jeliți la cimitir, la mormântul altor rude. Jelițul este un act tradițional, "așa e legea mortului", dar

și un act de bună cuviință. E o rușine ca mortul să nu fie jelit, zicea lumea că nimănu-i nu-i pare rău de el. Pe lângă aceasta, jelitul ușurează durerea.

După informațiile unei sătence din Pietreni, un soț mort la război se bocește astfel:

”Soțul meu iubit și scump
Cum poți să stai în pământ,
Tu stai și te odihnești,
La mine nu te gândești.
Ai plecat de-atâția ani
Și-ai trăit printre dușmani,
M-ai lăsat străină aici,
Singură cu copii mici.
Și i-am făcut și eu mari,
Supărată cu amar.
Eu te-am așteptat să vii
Ori la Paști, ori la Florii
Să iei haine la copii.
M-am rugat mereu așa,
Seara și dimineața,
Să-mi trimiți o scrisoare,
O hârtie cât de rea,
Numai cu adresa ta,
Să-mi aline durerea.
Că te-ai dus de multă vreme,
Tu m-ai părăsit pe mine,
Te-ai dus la război de-a drept,
M-ai lasat cu doru-n piept.”

Iată și bocetul mamei pentru un copil mort de timpuriu, cules de la Istocescu Ioana din satul Costești:

”Of, of, copilașul meu iubit
Tu pe noi ne-ai părăsit
Și te-ai dus în altă lume,
Cine va-ngriji de tine.
C-o veni duminica,
N-are cine te scălda,
Ploile când or ploua
Pe tine mi te-or scălda.
De uns cine mi te-o unge,
Zăpezile când or ninge
Pe tine mi te-or unge.
De legănat cin’ te-o legăna,

Vântul când o adia
Pe tine te-o legăna.
Țâță cine ți-o mai da,
Maica Domnului cu mila
Pe tine te-o alimenta.”

Bocetul este improvizație și durere, e un plâns omenesc plin de naturalețe. Sunt improvizații, în mare măsură în versuri albe. Ele sunt păstrătoare ale unui profund lirism, ale unor imagini poetice specifice. Sunt bocete în care se improvizează și se leagă amintirea ființei răposate de fapte concrete. Ele reînvie în imagini expresive diferite momente și aspecte din viața celui dispărut. Bocitoarele improvizează pe loc, cuvintele se nasc o dată cu gândurile și ard inima bocitoarelor și inima celor de față.

În unele bocete este prezentă ideea că mortul este la începutul unei călătorii lungi, pline de greutate. El va pribegi pe o cale lungă, pe tărâmul neființei:

”Pe potecă neumblată,
De rouă nescuturată”.

Acest lucru îl aflăm dintr-un bocet pentru o vecină, cules de la săteanca Marinescu Alexandrina din Pietreni.

”Aoleo, frumoasa mea,
Aoleo, leo, leo, leo,
Unde te duci Mărioară,
Pe potecă neumblată,
De rouă nescuturată.
Treceai pe la poarta mea,
Aoleo, Mărioara mea,
Și mă strigai, Mărioară,
Și mă-ntrebai ce mă doare.
Dar acum te-oi aștepta,
M-or întreba lemnele,
Lemnele și pietrele.
Aoleo, frumoasa mea,
Aoleo, vecina mea,
Tu să știi vecina mea,
Că eu te voi căuta,
Nicăieri nu te-oi vedea.
Și-oi întreba lumea toată
De te-o fi văzut trecând,
Pe la poarta mea strigând.”

Expresive și impresionante sunt bocetele care cânta moartea mamei sau a tatălui, lăsând copiii orfani, sau moartea copiilor, mari sau mici, care rupe de durere inima

părinților. De intensitate sunt bocetele de soție rămasă fără sprijin și bocetele de frate și soră.

Apar aici tablouri în care și natura ia parte la jalea familiei și alături de ea plâng toate câte sunt legate de viața celui dispărut.

Moartea este privită ca o trecere a muritorului în viața eternă. Fericirea lui de acolo depinde de îngrijirile pe care i le dau urmașii aici, pe pământ. Rudele mortului manifestă o grijă deosebită pentru acesta, grijă ce se exprimă prin toate acțiunile ce se săvârșesc după înmormântare. Soroacele pomenirii mortului sunt date respectate cu sfințenie. Se face pomană pentru mort și la 3 sau la 9 zile, la 6 săptămâni și la un an. Tot cu acest prilej se fac și parastase și se pomenesc ceilalți morți din familie. Timp de 40 de zile de la înmormântare se împarte în fiecare zi câte o turtiță cu lumânare aprinsă pentru mort. Tot până la șase săptămâni se fac șapte parastase. Apoi se face câte unul pe an. Când se face pomană la șase săptămâni se împart pentru mort haine, încălțăminte, o masă, un scaun, o cană cu apă, boboneți și lumânări.

Este îndatinat ca să se care timp de 40 zile după înmormântare un număr de 44 găleți cu apă la oameni străini, ca să aibe mortul pe lumea cealaltă apă cu care să-și potolească setea. Femeia care aduce apă este plătită de rudele mortului după ce-și îndeplinește misiunea. Tot în acest răstimp o femeie tămâiază la mormânt, la capul mortului.

La șase săptămâni de la înmormântare, când se face pomană, crucea mică, din lemn de brad, pe care era scris numai numele decedatului, este înlocuită cu alta mai mare și mai trainică, pe care sunt consemnate și alte date: vârsta decedatului, luna, ziua, anul morții, uneori și împrejurările în care acesta și-a găsit sfârșitul.

Pomenirea morților este statornică printr-o veche tradiție. Pe lângă pomană și pomenirile pentru sufletul celor morți de curând, se fac în anumite zile ale anului pomeniri și jertfe pentru toți morții din familie. În aceste zile se dau de pomană pentru morți bucate și băuturi pe la vecini, neamuri sau copiilor sărmani. În zilele marilor sărbători calendaristice și în sâmbăta morților se pomenesc morții în biserică, se fac parastase și se împart boboneți, vin, țuică, lumânări aprinse și colivă. În sâmbăta moșilor (înainte de Rusalii) se pomenesc morții și se împart căni, oale, castroane cu grâu, păsat, colivă, vin și lumânări. Oalele și cămile de Moși, care se cumpără în acest scop din vestitul centru al olăritului – Horezu, sunt împodobite cu flori frumoase.

Caracteristic pentru cultul morților este și la sătenii comunei Costești fixarea unor însemne funerare la mormânt (crucea, bradul, pietrele – puse altădată în locul crucii – coroane, care străjuiesc mormântul) și fixarea unor însemne funerare în afara mormântului, în amintirea unui mort: însemne așezate acasă, la poarta gospodăriei mortului, (crucea de la fântână are o inscripție despre mort: numele, vârsta, luna, anul și ziua când a decedat), se pun flori, cruci, pe locul unde a decedat cineva. Odinioară locul înmormântării era marcat de stâlpul funerar înalt de circa un metru, adeseori ornamentat

cu însemne funerare suplimentare așezate pe el. El se înfigea la capul mortului, în pământul reavăn răsturnat peste coșciug, pentru marcarea mormântului.

Pe locul unde a murit cineva se ridicau altădată troițe ce reprezintă adevărate monumente sătești "ctitorii ieftine ale unor credincioși", așa cum le numește N. Iorga⁵³⁷. Pictorul sas Anton Keindl, impresionat de originalitatea și frumusețea troițelor oltenești, reproduce într-un album peste 30 modele, unele mai inventive decât altele, printre care se află și troițe din Costești și Bistrița, împodobite cu picturi de sfinți⁵³⁸. Impresionante sunt "troițele arbori" cu icoane atârinate de trunchiuri, ce străjuiesc fântânile modeste.

Moartea a constituit întotdeauna și continuă să rămână un eveniment ce privește întreaga colectivitate. Prin vizitarea casei mortului și prin bocete, ea devine un prilej la care participă tot satul. Importanți factori care determină participarea la înmormântare sunt vârsta, legăturile de familie și situația socială a mortului.

Ceremonialul înmormântării reprezintă un ansamblu de practici, credințe și obiceiuri în care, numeroși membri ai colectivității au un rol bine stabilit: groparii, tâmplarii, femeia care tămâiază și care aduce apă, preotul, bocitoarele.

În ansamblu, întregul ceremonial al înmormântării este solemn.

Fig 107: Înmormântare

2. OBICEIURI CALENDARISTICE

Viața familială în mediul rural a fost și mai este și astăzi strâns legată de viața dusă în cadrul colectivității sătești.

În trecut "oamenii buni și bătrâni" se adunau pentru a-și spune părerile cu privire la chestiunile de interes obștesc. Nu rareori erau aceia care rezolvau și micile neînțelegeri dintre membrii obștii. Organele administrative apelau la sfatul bătrânilor în diverse chestiuni cu caracter local, recunoscându-le hotărârile în viața satului. În trecut cuvântul bătrânilor avea o mare greutate. În general, purtarea față de oamenii vârstnici a fost și este plină de respect, atât în familie cât și în colectivitate.

Viața săteanului cu toate greutățile pe care le-a avut de suportat în cursul veacurilor a fost plină de manifestări cu un conținut bogat, care au contribuit la întărirea coeziunii

⁵³⁷ Romulus Vulcănescu, Coloana cerului, Editura Academiei R.S.R., București, 1972, p.128

⁵³⁸ Romulus Vulcănescu, Coloana cerului, Editura Academiei R.S.R., București, 1972, p.127

sale spirituale. Manifestările sociale capătă aproape întotdeauna caracterul unor acțiuni de masă, la care participă întreaga obște a satului sau majoritatea membrilor săi.

Prilejurile de manifestare socială erau determinate de momentele de seamă din viața omului, ale colectivității, iar unele dintre ele erau impuse de credințe precreeștine sau de religie.

Multe dintre manifestările cu caracter de masă au fost și parțial mai sunt și astăzi legate de anumite date calendaristice importante sau de anumite sărbători religioase.⁵³⁹

SARBĂTORILE DE IARNĂ oferă prilejul unor manifestări tradiționale foarte bogate. Acestea se desfășoară între 24 decembrie și 7 ianuarie și au ca punct central zilele Crăciunului, Anului Nou și Bobotezei cu ajunurile respective. "O caracteristică majoră a acestor sărbători o constituie repertoriul lor deosebit de bogat în datini și credințe, în realizări artistice literare, muzicale, coregrafice, mimice și dramatice"⁵⁴⁰. Sunt manifestări de o deosebită bogăție folclorică: colindul, uratul cu Plugușorul, cu Sorcova sau cu Capra, urările cu Steaua (practicate foarte rar), care fac din sărbătorile de iarnă una dintre cele mai inedite și originale manifestări spirituale ale sătenilor din Costești.

COLINDUL

În seara ajunului Crăciunului, la 23 decembrie, se păstrează încă, în toate satele comunei Costești, obiceiul de a da colindeți.

O dată cu lăsatul serii, colindătorii, majoritatea copii, se adună, cei din satele Costești și Vărateci la centrul comunei, ceilalți în Pietreni și Bistrița, de unde pleacă apoi spre diferite uliți și cătune ale satelor. Cei adunați la centrul comunei se îndreaptă spre cătunul Ferigi, satul Costești și Văratice (Mlăci). Gazdele îi așteaptă cu daruri la poartă. Oamenii cu case izolate vin la șosea sau merg la rude sau prieteni unde împart colindeții. Dacă la alte urări prilejuite de sărbătorile de iarnă se dau pe lângă alte daruri și bani, la colindeți se dă numai: pâine (albă sau intermediară), biscuiți, mere, pere și alte fructe, cutii cu chibrituri, bomboane, pe care colindătorii le pun în săculețe facute din lână.

Urările care se rostesc la toate casele încep și se termină cu:

"Bună dimineața la Moș Ajun!

Într-un ceas bun!"

Alte urări sunt în strânsă legătură cu darurile pe care le primesc colindătorii. Întâlnim urări în care copiii nu ezită să ceară aceste daruri:

"Dați-ne-un covrig

Că murim de frig,

Dați-ne o nucă

Să ne vedem de ducă."

Colindul reprezintă o mare bucurie a copiilor. Copiii mai mici merg și ei după colindeți pe la vecini, însoțiți fiind de părinți.

⁵³⁹ Istoria literaturii române, vol.I, p. 16

⁵⁴⁰ N.Jula, V. Mănăstireanu, Tradiții și obiceiuri românești, Editura pentru Literatură, București, 1968, p. 5

În desfășurarea obiceiului de a colinda nu domină momentul religios. După ce se colindă, cei prezenți discută numai despre lucruri cu caracter laic, iar în discuțiile lor predomină glumele și râsul. În unele locuri oamenii se adună în drum la câte o intersecție, unde fac focul, pe care pun o căldare în care fierb la comun, țuică adusă de toți cei prezenți, prilej de socializare și voie bună.

Întâmpinarea Anului Nou este un prilej de mare sărbătoare. Copiii merg cu Plugușorul, cu Buhaiul și cu Sorcova.

PLUGUȘORUL

Sărbătorile Anului Nou au un specific agrar, demonstrat îndeosebi de Plugușor, obicei practicat în seara de 31 decembrie. Urarea Plugușorului conține toată povestea vieții agricole. Versurile Plugușorului, spuse la fereastră, conțin o descriere a tuturor muncilor agricole de la alesul locului pentru arat până la coptul pâinii. Celor care primesc Plugușorul li se face urarea unui an fericit și a unei recolte bogate:

"Bună dimineața, Anul Nou!
Semănăm grâu și secară,
Până mâine să răsară,
Să fim cu toții vioași,
Să rămâneți sănătoși!
Ca merii, ca perii
În mijlocul primăverii,
Ca toamna cea bogată,
Cu de toate-ndestulată,
Anul nou cu pace
Și cu sănătate,
Să fie această casă,
Dintre toate mai aleasă,
Să fim cu toții vioași,
Să rămâneți sănătoși!"

Grupul de urători nu e numeros și are o costumație specială. Ei își vestesc sosirea prin pocnetele bicelor și clinchetul clopoștilor. Adresează gazdelor întrebarea "Primiți cu Plugușorul?", iar când primesc un răspuns afirmativ încep urarea. (Fig.108)

Fig. 108: Grup de urători cu plugușorul

Uneori urarea Plugușorului este însoțită de la început până la sfârșit de mugetul neîntrerupt al buhaiului.

Mai demult, copiii porneau din casă-n casă și urau întregului sat, având un plug în miniatură, făcut din lemn, pe care-l împodobeau cu ramuri de brad și cu panglici de hârtie colorată. Mergeau cu uratul și oamenii mari în ziua Anului Nou, cu plugul obișnuit (mare), de fier, tras

de șase cai. Erau însoțiți de băieți călări pe cai, împodobiiți cu plete, panglici și acoperiți cu macaturi frumoase.⁵⁴¹

SORCOVA.

Nelipsite în niciunul din satele comunei Costești sunt urările cu sorcova. În dimineața zilei de Anul Nou, grupuri de 3 – 4 copii până la 1 - 12 ani, cu sorcova în mână, se îndreaptă pe la casele oamenilor să-i sorcovească. În timp ce ei urează "Sorcova, vesela, Să trăiți/ Să înfloriți", ei ating ritmic cu sorcova pe cel căruia îi fac urarea (Fig. 109)

Fig. 109: Copii sorcovind

Urarea cuprinde comparații: "Tare ca piatra/lute ca săgeata". Fiecare rostește cu însuflețire urarea: să înflorească precum merii și perii, să îmbătrânească asemenea lor, să fie puternici ca fierul sau ca oțelul, sau cel puțin ca piatra:

Sorcova,
Vesela,
Să trăiți,
Să înfloriți,
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca un fir
De trandafir.
Tare ca piatra,
lute ca săgeata,
Tare ca fierul,
lute ca oțelul,
Prichi, prichi, revărsat,
Nici cocoșii n-au cântat,
Nici noi n-am întârziat.
Câte flori sunt pe pământ
Toate merg la jurământ,

⁵⁴¹ Informațiile cu privire la urarea cu Plugușorul au fost culese de la săteanul Măgureanu Vasile din satul Costești, în vârstă de 60 ani

Numai floarea soarelui
Stă la poarta Raiului
Și privește pe Hristos
Ca pe-un trandafir frumos.
Raiule, grădină dulce,
Nu te-ndură a te duce
După mirosul florilor
Și dulceața pomilor.
Câte cuie sunt pe casă,
Atâția copii la masă,
Câți peri sunt într-un cojoc,
Atâția copii la foc!
Să trăiți și la mulți ani!
Să ne dați și nouă bani!⁵⁴²

Cât durează sărbătorile Crăciunului și Anului Nou, zi și noapte casele rămân deschise, cu daruri pregătite pentru urătorii care străbat neconținut ulițele satelor de la un capăt la altul.

CAPRA este unul dintre obiceiurile care se practică tot mai rar în satele comunei Costești. Uratul cu Capra se desfășoară în ziua de 31 decembrie și în dimineața Anului Nou. Se asociază trei persoane: unul se îmbracă cu o piele de capră și are un cap de capră confecționat din lemn. Celelalte două personaje sunt vânzătorul și cumpărătorul.

Ceata merge pe la casele oamenilor și întreabă: "Primiți Capra?" și când primesc un răspuns afirmativ, începe uratul:

Vine Capra de la munte
Ța, ța, ța, căpriță, țal!
Cu steluțe albe-n frunte,
Ța, ța, ța, căpriță, țal!
Vine capra din pădure,
Ța, ța, ța, căpriță, țal!
C-a fost la cules de mure,
Ța, ța, ța, căpriță, țal!
Asta-i capră din Costești,
Ța, ța, ța, căpriță, țal!
Roade coajă de cireș.
Ța, ța, ța, căpriță, țal!
Asta-i capra lui Moș Ghiță,
Ța, ța, ța, căpriță, țal!
Are coarne și bărbiță,
Ța, ța, ța, căpriță, țal!

⁵⁴² Urarea sorcova a fost culeasă de la Copaci Constantin din satul Costești

Are coarne frumoșele,
Ța, ța, ța, căpriță, ța!
Iată cum mai dă din ele,
Ța, ța, ța, căpriță, ța!

În timp ce capra joacă, simulând împunsul, se desfășoară dialogul între vânzător și cumpărător:

- Joacă, mai, căpriță bine,
- Că te-oi lua la bal la mine.
- La bal, măi române, la bal?
- La bal, măi țigane, la bal.
- De vânzare?
- De vânzare.
- Cum o cheamă?
- Brebenica.
- Na! C-al dracului nume i-ai pus!
- Nu puteai să-i pui Bibilica?
- Cum să-i pui, mă, Bibilica,
- Dac-o cheamă Brebenica?
- Lapte are?
- Are, pe din două,
- Dimineața pe la nouă,
- Dă și-o baniță de ouă.
- De-mpuns împunge?
- Vezi și tu!

În acest timp, capra se agită, dă cu coarnele, simulând împunsul.

- Foaie verde de lipan,
- Înșela-i ș-o un țigan.
- Capra nu fu capră, fu țap
- Cu coarnele drepte-n cap.⁵⁴³

Jocul caprei este mărunț, cu sărituri, cu aplecări ondulate în dreapta și în stânga, cu scuturăți din cap și clămpăneli, după inspirația celui care joacă. Acesta se apropie mângâietor sau amenințător de gazdă, spre hazul tuturor. După ce gazda le oferă darul în bani, capra înclină capul în semn de mulțumire.

Unele grupuri de colindători umblă cu buhaiul în seara zilei de 31 decembrie.

BUHAIUL constă dintr-o putinică înfundată la amândouă capetele. Prin capul de sus, care este astupat cu piele de oaie sau de capră argăsită, se fixează, la mijloc, un mănunchi de păr de coadă de cal care, trăgându-se, produce, din cauza vibrațiilor aerului din putinică, un sunet ca un muget de taur, simbol al găfâitului taurilor la arat.

⁵⁴³ Informații Ionașcu Constantin, 16 ani, Copaci Dorel și Colniceanu Ion din Costești

Pe lângă aceste urări cu caracter agrar, se întâlneau altă dată colinde cu caracter religios, care astăzi se întâlnesc din ce în ce mai rar. Colindătorii mergeau cu FLORILE DALBE în noaptea de 23 spre 24 decembrie. Această urare pe care colindătorii o aduc "românilor plugari" "noaptea pe la cântători", vestește nașterea Domnului.

Bucuria este generală, o lume întreagă se bucură:

"Pământul întinerește,
Cântă-n luncă turturele,
La fereastră rândunele".

În încheiere se formulează, în moduri tradiționale de exprimare felicitarea, urarea:

"Noi vă zicem să trăiți
Întru mulți ani fericiți!
Și ca pomii să-nfloriți
Și ca ei să-mbătrâniți!"

STEAUA, datină cu caracter religios, se practică între 25 decembrie și 7 ianuarie, mai ales de copiii între 8-14 ani. Dacă altă dată acest obicei era practicat de un număr mai mare de copii, în zilele noastre se practică foarte rar.

Puică Stelian din Pietreni (20 ani) mărturisește că a mers cu Steaua în urmă cu 5 ani. Grupul de stelari, spune el, se compune din cinci băieți, reprezentând cele cinci personaje: Irod împărat, Gașpar - crai, Melhior - crai, Baltazar - crai și călugăr. Toți purtau coifuri "stil regesc", iar Irod și Gașpar aveau câte o sabie în mână. Îmbrăcămintea era confecționată din pânză roșie pe care erau aplicate stelute din hârtie colorată. Purtau încălțăminte obișnuită.

Steaua propriu-zisă, făcută dintr-un schelet de lemn, avea opt colțuri. În fiecare colț era câte o pictură reprezentând scene din viața Mântuitorului. Scheletul din lemn de brad era îmbrăcat în hârtie colorată sau albă.

Pentru urarea lor, copiii primesc bani mulți. Dacă sătenii se află la petrecere, îi invită și pe "Craii de la Răsărit". Banii sunt împărțiți întotdeauna frățește.

Pe lângă aceste obiceiuri tradiționale, cu prilejul Anului Nou aveau loc altă dată și alte manifestări legate de credințe și practici precreștine.

Astfel, în credința că prin diverse ritualuri cu caracter magic se poate prevedea viitorul omului sau se poate prezice timpul, cu ocazia Anului Nou se îndeplinesc și ritualuri cu caracter selectiv.

Dintre acestea amintim "vrăjitul", care se făcea în noaptea ultimei zile a anului. Iată cum se desfășoară această practică: într-o casă se adună fete și băieți, care se așezau pe paturi și pe scaune, încât se umplea casa. În mijlocul odăii se așeza o masă de lemn, rotundă cu trei picioare, pe care se puneau mai multe obiecte: pâine, cărbune, apă, sare, oglindă, săpun, pieptăn, pahar, ardei iute, bani, inel și ghem, fiecare fiind acoperit cu o strachină sau căciulă. Aceste lucruri reprezintă câte o calitate sau un defect al viitoarei soții sau al viitorului soț. Celui care nimerea pâinea îi era ursit un tovarăș de viață bun, cel care nimerea pieptăn, ziceau că va avea parte de un om colțat, certăreț.

Banul reprezenta bogăția, paharul beția, inelul era semn că va avea parte de un om mândru la statură.

Dacă lucrul respectiv reprezintă o calitate, cel care îl nimerea era felicitat și i se ura să-i trăiască ursitul.

Dacă acesta reprezenta însă un defect, nu era exclusă gluma, numele fetelor fiind asociat, pentru a le face în necaz, cu numele unor băieți pe care nu-i puteau suferi, spre hazul celor de față.

De obicei, în timpul acestor întâlniri, tinerii cântau, se distrau, iar gazda le dădea să mănânce și să bea.

În noaptea Anului Nou, fetele își profețesc norocul și prin alte practici. Astfel, după miezul nopții, ele se duceau la grajdul vitelor și loveau cu piciorul un bou sau un junc culcat, zicând:

- He, anul ăsta, he la anul sau he, la anul viitor!

La a câta lovitură se va scula vita, la atâția ani se va căsători fata respectivă.

Tot în această noapte avea loc numărătoarea parilor. Fetele numărau parii de la un gard, de la 9 la 1, iar parul cu numărul 1 era însemnat, pentru a putea fi recunoscut de aceasta când mergeau să-l vadă. Cum va fi parul, așa va fi și ursitul. Dacă parul are coaja pe el, ursitul este bogat, dacă este cojit, acesta va fi sărac. Dacă e subțire și înalt, bărbatul va fi frumos. Un par strâmb prezice un bărbat cocoșat.

Tot în noaptea aceasta, fetele ascultă lătratul câinilor și, încotro îi aud, acolo se vor mărita.

Sătenii au moștenit de la străbunii lor o mulțime de obiecte și semne, prin care cred că se pot cunoaște cum va fi vremea în anul ce urmează. În noaptea Anului Nou se face calendarul de ceapă pentru a ști care din lunile anului viitor vor fi ploioase și care secetoase. În 12 foi de ceapă, fiecare reprezentând câte o lună, se pune sare și se lasă astfel până dimineața. Dacă sarea s-a topit, luna respectivă este ploioasă. Foaia de ceapă în care sarea nu s-a topit reprezintă o lună secetoasă.

Pe lângă aceste obiceiuri legate de sărbătorile Crăciunului și Anului Nou, trebuie să observăm că majoritatea sătenilor din satele comunei Costești respectă cu sfințenie sărbătorile religioase din timpul anului. Posturile și ajunurile acestor sărbători sunt respectate de bătrâni mai ales. În ajunul sărbătorilor de Crăciun și Bobotează casele oamenilor sunt sfințite de preot, care umblă prin toate satele cu Crăciunul sau cu Botezul.

În ziua Bobotezei, îndătinată la 6 ianuarie, lumea se adună la biserică, iar după slujba religioasă, preotul însoțit de toți oamenii merge la un râu din apropiere sau la o fântână și sfințește apa. Fiecare om se întoarce acasă cu o sticlă de aghiasmă pe care o păstrează tot anul. Din această apă sfințită bea toată familia în zilele de sărbătoare, dimineața, pe nemâncate, sau cu ea se sfințește casa și animalele. Oamenii îi atribuie calitatea de a vindeca toate bolile.

Credința bătrânilor se menține încă, ei fiind nelipsiți de la slujba religioasă și de la alte sărbători. La sărbătoarea Floriilor și la Rusalii, oamenii duc la biserică ramuri

de salcie și frunze de tei ca să le slujească preotul. Ramurile de salcie se pun apoi pe răzoare, ca să rodească și să fie ferite de grindină și furtuni, iar frunzele de tei se păstrează la icoane, fiind bune tot pentru a-i feri de furtuni.

Sărbătoarea de Sfântul Gheorghe este întâmpinată cu ramuri de fag (tufan), care se pun la stâlpul porții sau al casei, ca semn al reînvierii naturii. Acestea sunt aduse de tineri, băieți și fete, în noaptea Sfântul Gheorghe de pe dealuri și sunt cunoscute sub numele de "tufani".

Un moment important în calendarul românesc este marcat de lăsata secolui, care încheie perioada de petrecere a Câșlegilor și deschide lunga perioadă a postului Paștelui, ce se caracterizează prin interdicțiile de hrană, petreceri și alte activități practice.

Ceremonialul se desfășoară în seara de Lăsata Secului, participanții fiind flăcăi și copii. Obiceiul de "a da cu bărdăușul" (mătăzușul) se păstrează din vechime. O dată cu lăsatul serii, cei care dau cu bărdăușul fac focuri în formă piramidală pe dealurile din preajma satului, la marginea lui sau "în săliște" (pe terenul de cultură). Copiii aprind torțe din paie sau își pregătesc din timp "bărdăușul" care este făcut din coji de mesteacăn sau de cireș, uscate bine, care se pun la capătul unui ciomag lung, de circa un metru și jumătate. Uneori se pun și bucăți de cauciuc. Cu această ocazie se fac strigături pline de umor și spirit critic, comentarii la adresa tinerilor din sat.

Se fac urări de recolte bogate: "să crească covragii cât copacii, drugile cât puștile, boabele ca alunele".⁵⁴⁴

Uneori, "strigarea peste sat" se desfășoară sub forma unui dialog între două grupuri de flăcăi. În satul Pietreni se adunau flăcăi pe dealuri și strigau diferite strigături la adresa fetelor nemăritate. Unii strigau de pe vârful Gugu (din Grușetu), alții se aflau pe dunga Stogului sau pe Piscul Mariei Liți (către locul numit Fața Nucului). Strigăturile vizau și fetele care nu mergeau la muncă:

"Cânepă de vară
Se strică pe afară",
"Să se facă prunele
ca să se mărite nebunele!"⁵⁴⁵

Astăzi, astfel de strigături satirice sunt mai puțin frecvente.

Lăsatul Secului reprezintă o datină care anunță începutul muncilor de primăvară. Muncile primăverii și verii sunt însoțite de numeroase practici și obiceiuri cu caracter agrar, care îmbogățesc și colorează prin conținutul lor Lăsatul Secului.

S-a păstrat multă vreme obiceiul ca atunci când începea aratul, oamenii să facă mătăanii la câmp. Aceștia îngenuncheau cu fața spre răsărit, se închinau și se rugau pentru o recoltă bună.

⁵⁴⁴ Informații de la Vasile Măgureanu, 60 ani, Costești

⁵⁴⁵ Informații de la Ticu Paraschiva, 60 ani, Pietreni

Referindu-se la obiceiurile agrare, profesorul Aurelian Stoican de la Școala Generală Costești vorbește despre un obicei dispărut demult, o sărbătoare a muncii, de care a auzit de la bătrâni, obiceiul primelor pluguri la arat. Acesta se practica cu mulți ani în urmă. Când venea vremea aratului, oamenii primăriei mergeau prin sat și anunțau gospodarii că vor începe muncile agricole. Sătenii se adunau în centrul satului sau la cârciumă și stabileau ce munci vor efectua, la cine vor începe aratul și cum vor merge. Se asociau la câte un plug doi sau trei oameni, cu două sau trei perechi de boi (4 sau 6 boi). Proprietarul plugului tocmea un om care mâna boii. Acesta se numea "pogonici". Stăpânul plugului ținea de coarnele lui.

Când pleca la arat, omul lua cu el o ploscă cu vin, mai rar cu țuică, sare și pâine. Ajungând la locul de arat, se închinau, făceau o rugăciune, serveau din pâine și sare și beau vin din ploscă. Puneau apoi vin din ploscă pe roatele plugului și pe brăzdar, pentru ca "plugul să meargă ușor ca apa". În coarnele plugului puneau primele ramuri de pom înflorit și plosca. După ce terminau de arat toți sătenii, se adunau din nou la centrul satului, unde se afla și cârciuma. Aici se achita și plata pentru munca făcută. Pentru munca prestată de "pogonici" ținând boii, stăpânii plugului îi făceau acestuia o zi de arătură.

Veneau și primarul și ceilalți conducători ai comunei și făceau bilanțul activității, al aratului, evidențind pe cei dintâi săteni care terminau aratul. Aici veneau băieți și fete, bărbați și femei. Aratul se încheia astfel cu un moment de voie bună căci lăutarii cântau în timp ce oamenii jucau, beau și mâncau.

Era și un prilej de a se stabili între tineri legături care, uneori, duceau la căsătorie.

Printre obiceiurile străvechi legate de muncă amintim clăcile și șezătorile. Astăzi, acestea se practică pe o arie mai restrânsă.

CLĂCILE au forma unor întruniri ale tinerilor la casa unui sătean, pentru a-l ajuta la curățitul porumbului de foi. Li se oferă acum tuturor participanților prilej de a pune în circulație valorile creației noastre artistice populare. Se discută probleme de interes general, se spun glume, se cântă, creându-se momente de bună dispoziție. Cei prezenți sunt serviți de gazdă cu porumbi și cartofi fierți și cu băutură. Se aduceau altă dată și lăutari și, după ce încheiau lucrul, încingeau și câte o horă.

În trecut se practicau clăcile numite "torcători" în toate satele comunei Costești. Acestea se organizau mai ales vara, în aer liber, într-o poiană unde se făcea un foc mare în jurul căruia se adunau fete și băieți, femei și bărbați. Veneau și bătrâni și tineri. Fetele torceau lână din care făceau haine și le vindeau la târg. Băieții cântau și jucau diferite jocuri specifice zonei, care antrenau pe cei prezenți. Petrecerea ținea până către ziuă, ei nu plecau până nu cânta cocoșul. Fetele torceau foarte mult, câte "o aca de lână", dovedindu-și astfel pricepera și hărnicia.

ȘEZĂTORILE se practicau mai ales în trecut, în cadrul lor fiind prezentate aspecte variate din viața folclorică a comunei: cântece, povestiri, basme, jocuri. Aici veneau fetele

cu lucrul în mână și feciorii cu fluierul la brâu. Se și lucra, dar mai ales se cânta și se juca. Lucrul mergea bine însoțit de cântece și voie bună.

Șezătoarea reprezintă un adevărat prilej de întrecere artistică nedorită de nimeni, dar controlată în permanență de gustul pentru frumos al întregii colectivități. Este un proces de transmitere a folclorului, dar uneori și de zămislire a acestuia.

XIV. CULTURA SPIRITUALĂ

În cuprinsul culturii spirituale, din totalitatea activităților social-culturale, intră acelea care reflectă pe plan popular unele aspecte ale conștiinței sociale pe o anumită treaptă de dezvoltare istorică, și anume: conștiințe populare, mitologie, religie, obiceiuri, tradiții, artă etc. În esența ei, cultura spirituală cuprinde și folclorul (literar, coregrafic și muzical).

1. ARTA COREGRAFICĂ

A cunoscut o dezvoltare și în Costești; localitatea a avut și mai are și azi oameni talentați în arta picturii, care au fost influențați și de picturile existente la mănăstirile și bisericile din apropiere. Acești meșteri zugravi au creat opere de valoare. Astfel, la mănăstirea Hurez, aflăm trei icoane mari, opera zugravului Ion Zugravul din Costești. Pe una dintre aceste icoane care îi reprezintă pe marele mucenic Gheorghe și pe Sf. Ilie Proorocu este indicat anul când a fost pictată: 1763.

Numeroși zugravi care lucrau de la începutul secolului al XIX-lea prin satele și târgurile din nordul Olteniei continuau tradițiile școlii brâncovenești de la Hurez și a numeroaselor centre ce finanțaseră în Oltenia în secolul al XVIII-lea⁵⁴⁶. În această perioadă, comuna Costești se număra alături de Craiova, Tîrgu Jiu, Ocnele Mari, Teiușani și Ploștina, printre centrele cu o bogată tradiție în arta zugrăvitului⁵⁴⁷. În deceniile 3 și 4 ale secolului al XIX-lea, generația nouă de zugravi formată din echipe ce străbat satele, împletește în lucrările și picturile ei pictura tradițională cu inovațiile și cu influențele populare. În părțile Vâlciei, întâlnim pe zugravii Constantin și Zmeorăt, Ilie Calfa din Costești, Ilie Teiușanu, Gheorghe Ion și Nicolae din Lăpușata și alții⁵⁴⁸.

Din pomelnicul bisericii Grușetu din Costești aflăm trei nume de zugravi: D. Merlă⁵⁴⁹, Popa Ion Zugravu⁵⁵⁰ și Partenie. Se menționează că ultimii doi au fost preoți, iar în dreptul numelui lui Partenie este trecut anul 1833 și luna februarie.⁵⁵¹

⁵⁴⁶ Andrei Păunoiu, Pictura votivă din nordul Olteniei, Editura Meridiane, București, 1968, p. 7

⁵⁴⁷ Andrei Păunoiu, Pictura votivă din nordul Olteniei, Editura Meridiane, București, 1968, p. 13

⁵⁴⁸ Andrei Păunoiu, Pictura votivă din nordul Olteniei, Editura Meridiane, București, 1968, p. 17

⁵⁴⁹ A. Sacerdoțeanu, Pomelnicul Bisericii grușetu din Costeștii Vâlciei, extras din Arhivele Olteniei, XII, 65-66, 1933, Craiova-București, 1933, p. 4

⁵⁵⁰ A. Sacerdoțeanu, Pomelnicul Bisericii grușetu din Costeștii Vâlciei, extras din Arhivele Olteniei, XII, 65-66, 1933, Craiova-București, 1933, p. 3 și 12.

⁵⁵¹ A. Sacerdoțeanu, Pomelnicul Bisericii grușetu din Costeștii Vâlciei, extras din Arhivele Olteniei, XII, 65-66, 1933, Craiova-București, 1933, p. 3, 16 și 17.

Dintre pictorii care nu mai sunt în viață și au pictat în secolul nostru, amintim pe Ilie Dumitrescu-Mitricel (din Costești), Victor Fulgescu (Costești), Constantin Stănescu (Vărățici), Calistrat Păunescu (Vărățici), Toma Mierlă (Bistrița) și alții. Cei amintiți au pictat pe la bisericile din Vâlcea și din alte județe ale țării.

Au mai pictat cruci, troițe etc. La biserica din Secături au pictat Ilie Dumitrescu, Simion Colniceanu și Victor Fulgescu.

Dintre cei care se află astăzi în viață, amintim pe următorii pictori: Diaconu N.Ion, care este autorizat și lucrează la Rm.Vilcea, Colniceanu M. Gheorghe (pictează icoane, cruci și troițe), Elisabeta C. Păunescu care pictează cruci, Istocescu Gh. Nicolae din Pietreni care pictează imagini din natură și cruci cu chipul defunctului după o fotografie făcută în timpul vieții.

2. SCULPTURA.

Costeștenii, după cum am mai arătat când am vorbit despre meșteșuguri și industria casnică, au fost și mai sunt și astăzi buni meșteri în sculptatul lemnului. Dar, în Costești sunt și buni meșteri zidari, dintre care venim cu două exemple: Istocescu Mihai, care lucrează ornamente în ipsos, folosind și motive florale în mozaic la sala de dans din Căminul Cultural Costești. Tot el a scris în marmură placa pusă la Școala Generală Costești cu prilejul aniversării a 325 de ani de învățământ din Costești și a făcut un vultur deasupra Monumentului Eroilor de la centrul comunei.

Tânărul Anghel Gheorghe execută lucrări de sculptură în piatră și lemn.

3. ARTA COREGRAFICĂ.

Dansul sau jocul popular este o activitate culturală complexă, care ilustrează prin mișcări ritmice un conținut în sentimente și idei proprii. Dintre dansurile populare întâlnite în Costești amintim: florica, brâul, brăulețul, ungurica, hora de mână și altele. Dansurile erau interpretate de obicei în portul național de sărbătoare, pe care oamenii nu îl purtau în viața de toate zilele. Așa era "dansul călușarilor" jucat numai de bărbați cu prilejul unei sărbători numită "Rusalii", fixată în a șaptea duminică după Paști. Acest dans se juca în costum național completat cu o pălărie cu multe panglici, un brâu cu franjuri, o țesătură colorată peste umeri și clopoței la picioare. Prin ușurința și libertatea în mișcări, dansul exprima degajare. Echipele de călușari care se întâlneau mai demult și în Costești erau formate din zece oameni care aveau un șef numit vătaf. Dintre cei care au practicat acest joc, amintim pe Tache Grigorescu, Ion Cojocar, Stan Stănilă, Șontrop Grigore, ș.a. Acest joc se practică timp de trei zile când mergeau din sat în sat, cale de peste 25 km, până la Băbeni. Șeful lor, vătaful avea un bici mare, dirija jocul și lovea pe cel care greșea. Primeau bacșiș de la oameni când veneau la casele lor sau pe drum. Femeile aruncau pelin în timpul jocului, iar altele luau pelin și îl puneau la brâu ca să nu le ia din Rusalii. În prezent nu se mai practică acest joc. Cu câțiva ani în urmă, s-a încercat alcătuirea unei formații de călușari de către Căminul Cultural Costești, dar s-a renunțat.

Horele se făceau în trecut în aer liber, duminica, la cârciumă, iar muzica era plătită de cârciumar. Astăzi se fac la Căminul Cultural și sunt asociate și cu dansurile moderne.⁵⁵²

Astăzi Căminul Cultural din comună și școlile au formații de dansuri populare care prezintă spectacole cu diferite ocazii.

4. ARTA MUZICALĂ.

În comună au existat lăutari renumiți. Acum zece ani, finta ? taraful alcătuit din lăutarii Vasile Barabancea (violonist din Bistrița), Iancu Florescu (violonist din Romani-Horezu) și Oprea Mărăcine (flautist din Bistrița). Toți trei nu mai sunt astăzi în viață. Al doilea taraf este cel alcătuit din Stoica Victor (contrabasist din Bistrița), Codiță Constantinescu (violonist din Măldărești), Fănică Barabancea (țambalist din Bistrița) și Stoica Ilie (violonist din Bistrița). Împreună, au cântat timp de circa douăzeci de ani. În prezent din această formație nu mai face parte Codiță Constantinescu din Măldărești.

Un al doilea taraf de lăutari este cel al fraților Grigorescu din Bistrița. Ei cântă pe la căminele culturale și la nunți.

Mai amintim pe alți doi fii ai comunei – plecați din satul natal Bistrița de multă vreme: Constantin Barabancea, care cânta la țambal, s-a stabilit în Corabia și a participat cu formații de lăutari la numeroase spectacole date peste hotare în Polonia, Germania și Austria. El a murit anul trecut. Fiul său, Gelu Barabancea a fost profesor de muzică la liceul din Tîrgu Jiu și a dirijat la taraful Doina Gorjului. A murit în plină tinerețe, în urmă cu trei ani.⁵⁵³

XV. VIAȚA FOLCLORICĂ

Din negura timpului, oamenii talentați și harnici din Costești, în drumul lor prin viață au dat la iveală un bogat tezaur artistic.

Când vremea rea îi izgonea pe cei ce tăiau falnicii brazi de pe crestele înalte ale muntelui, găseau răgaz la lumina palidă a opaițului să-și exprime frumusețea gândurilor și sentimentelor lor.

Meșteri ai cântecului popular au purtat de departe, din vremuri imemorabile spre generațiile viitoare, pe izvorul pururea întinerit al tradiției, bogatul tezaur al creației noastre populare.

Producții folclorice originale și autentice, versurile doinelor și baladelor, cântecele de dor, de dragoste, strigăturile în care au fost topite emoționante sentimente în forme de o frumusețe tulburătoare au căpătat o strălucire deosebită prin filtrarea lor în sufletul rapsozilor populari. Erau nenumerate prilejuri în care rapsozii costeșteni își valorificau talentul și gustau frumusețea acestor creații artistice.

⁵⁵² Informații de la Stoican Ilie din Văratici și Copaci Ion din Costești

⁵⁵³ Informații Stoica Victor, 70 ani, Bistrița

La clăci, la șezători sau cu alte ocazii puteau fi auzite cântece în care haiducii, înfrățiți cu codrii, se jertfeau pentru dreptate sau cântece care înfățișau tristețea codrului desfrunzit și lipsit de viață:

”Trist e codrul când își pierde
Frunza lui și iarba verde.”,

sau

”Rău îi șade codrului
Fără glasul cucului
Și fără-al voinicului.
Rău îi șade și vâlcii
Fără glasul turturelii.”

Prezentăm mai jos câteva cântece, pe care Maria Obornic din Bistrița, cam în vârsta de 80 ani, le-a auzit, pe când avea 16 ani, de la lăutarul Culice Obadă care trecea pe sub Dealul Stogului, cântând cu clarineta și cu gura:

”Mari-i Dealul Stogului
Foaie verde-a bobului,
Mare-i Dealul Stogului
Dar mai mare al-dorului,
Că la deal pui boi și sui,
Dorul meu n-am cui să-l spui.
L-aș spune pe la vecini,
Până mâine satu-i plin.
De l-aș spune la vecine,
Sunt pătimașe ca mine.
Foaie verde și-un spanac,
Spune, mândro, ce să fac,
De dragoste cum să scap.
Eu ți-aș spune, neică, bine,
De te-aș scăpa-n sân la mine,
Dar mi-e frică de belea,
C-aude nevasta ta.
Așa, neică, fă cum ști,
Că n-am alte doctorii,
Decât sânii și ochii.

Foaie verde viorea
Foaie verde viorea
Bate vântul vinerea,

Vine dor de la mândra.
Și de fierbinte ce vine,
Arde inimoara-n mine.
Mândrulițo, pentru tine
Mi-aș da calul de sub mine,
Și mi-aș vinde tot, tot, tot,
Să te iubesc să mai pot.
Verde, verde buruiană,
Mă lleană, mă loană,
S-a uscat iarba-n poiană.
S-a uscat, s-a ofilit,
De când noi nu ne-am iubit.
Și iar verde trei gulii,
Văzui fete de la Jii
Cu obrazii rumenii
Și cu sâni durdulii.
Aici, murgule, rămâi,
Ori te beau, ori te mănânc,
Eu acas' nu mă mai duc.
Și iar verde viorea
A naibii e dragostea,
Nu te mai saturi de ea
Că vine dulce toamna
Și de somn primăvara.

Frumosul folclor haiduceesc e legat mai ales de unul dintre cei mai cunoscuți și îndrăgiți luptători pentru dreptate socială, Iancu Jianu, care, în lunga sa activitate pe o zonă geografică foarte largă, și-a găsit adesea sălaș și pe aceste locuri.

Ni s-au transmis de la iubitorii folclorului numeroase cântece haiducești, cele mai multe dintre ele evocând figura lui Iancu Jianu, vestitul haiduc prezentat ca un împărțitor de dreptate pe aceste meleaguri oltenești.

O dovadă a popularității de care se bucură acesta în rândul rapsozilor populari costeșteni o constituie balada "Iancu Jianu", prezentată la radio și televiziune de profesorul Constantin Popian, decedat cu câțiva ani în urmă.

Jianu

Foaie verde de cicoare
Cine trece-n lunca mare?
Iancu Jianu călare
Cu culmeaua dinspre soare
Cât o roată de car mare,

Cu trei rânduri de pistoale,
Cu jungher la cingătoare
Și-un baltag legat de șale.
- Iancule, de unde vii?
- De la târg de peste Jii.
- Iancule, ce-ai târguit?
- Numai aur și argint.
Și v-o cinci oca de plumb
Ș-o basma de praf mărunț
Să duc la flăcăi la crâng.
Că băieții-s fără minte,
Prăpădesc la gloanțe multe.
Că pun ploaie cu mâna,
Gloanțele cu chivăra
Și plumbii cu ocaua,
De răsună văile
Și tremură jivinele
Pe sub toate frunzele.
Foaie verde magheran,
N-ați auzit de un Jian,
De-un Jian și d-un oltean,
De un hoț de căpitan,
Care umblă prin păduri
Cu doisprezece panduri,
Cu ghebe și cu poturi,
Găitan în cusături
Și păzește la strâmtori,
Să despoaie negustori
Să ia tot la gălbiori.
Jianu om mic de stat,
Lat în spate și legat,
Fără frica de păcat
De la Jiu când el pleca
Drept la Râmnic se oprea
La frumoasa Domnica,
Domnica crâșmăreasa,
De la capul podului
Cârciuma serdarului,
Serdar Stoica Pervanoglu
Frate cu lordache Oglu.
Frumoasa cârciumăreasă
Era gazdă credincioasă

Când la Olt s-apropia
El podarului striga:
- Trage podul, mă podar,
Trage podișca de car
Să trec la ăl cârciumar
Să-l întreb de sănătate,
Și de poteri de se poate.
Dar podarul se codea,
Și podul nu se mișca,
Și Jianu iar striga:
- Trage podul mai la vale,
Că-ți trimit un glonte-șale
Trage podul mai de-a drept,
Că-ți trimet un glonte-n piept
De te culc ori te deștept.
Podarul iar se codea,
Dracu știe ce gândea,
Că podul nu se mișca.
Jianu îl mirosea
Pe podar că mi-l trăsnea,
Drept în Olt se prăvălea,
La Domnica apoi striga:
- Țin-te gazdă, nu mă da
Nu mă da, nu mă preda
Că ți-oi lua o malotea
Cu samurul cât palma
Să se mire toți de ea.
Dar Domnica nu ieșea
Și Jianu pricepea
Cu murgu-n Olt că sărea
Că era murgu nebun
Trecea Oltul ca pe drum.
La cel mal dacă trecea
Potera-l înconjura
Cu un plumb îl hiltuia,
În piept greu că îl rănea,
Apoi bine mi-l lega,
Într-un car îl arunca
Și la Vodă că-l pornea,
La Vodă la Caragea.
Foaie verde de cicoare
Până la Vinerea Mare

Sta Jianu la-nchisoare,
La-nchisoare, la răcoare,
Îngrijit de-o fată mare,
O Sultană Gălășească
Tot cam viță boierească.
Până Vodă poruncea
Un divan îl judeca
Și de moarte-l hotăra:
Moarte prin spânzurătoare
Să se sperie oricare,
Oricare-ar îndrăzni
Legea a bațjocori.⁵⁵⁴

Aceeași figură, dornică de dreptate, prinde contur și în "Cântecul lui Iancu Jianu", cules de la Obornic Maria din Bistrița.

Iancule Jianule,
Vino-acasă, puiule,
Că te-așteaptă mândruța
Mândruța și măicuța.
Lăsași casă, lăsași masă,
Lăsași nevastă frumoasă
Și luași calea codrilor
De răul ciocoilor.
Vino, Iancule, acasă,
Că-i e frică la mândra
Că te-o prinde potera.
Iară Iancu din pădure
De poale s-apropia
Și din gură-așa zicea:
Maică, nu mă mai chema,
Casa nu mi-oi mai vedea
Până nu m-oi răzbuna
Pe hapsânii de ciocoi,
Că și-au bătut joc de noi.

Din "fântânile adânci cu apă fermecată", ni s-au transmis generațiilor prezente și alte cântece haiducești. Un exemplu îl constituie "Cântecul Oltului".

Oltule, Oltuțule
Schimbă-ți vârtejele

⁵⁵⁴ În revista Lumina Slovelor, Școala Generala Costești-Vâlcea, după C.I. Popian

Să rămâie pietrile
Să trec cu picioarele.
Oltule, râu zvânturat,
Ce-mi vii așa tulburat
Ori mereu te-a tot plouat
De-mi vii așa spumegat?
Și cu sânge de haiduci,
Cu capete de cai murgi.
Foicică mărgărit
Dealul de la răsărit
De haiduci e ocolit.
Jos pe malul Oltului
Stă calul haiducului,
Stau haiducii-a se piti
Să nu-i vază boierii.
Oltule, pe malul tău
Crească iarba și-un dudău
Să pască vânatul meu.
Oltule, pe matca ta
Crească iarba, papura,
Să puieze lupoaica
S-o împușc eu cu mâna mea,
Să fac mândrii malotea.
Oltule, cu apa-n spume,
Du-te la mândra și-i spune
Că în răsărit de soare
Să ne-aducă de mâncare,
Să meargă pe lunca ta
Să n-o vază nimenea,
Să n-o vază ciocoi,
Ciocoi și boierii.
Oltule cu apă lină,
Tu știi că nu am hodină,
Nici hodină și nici somn
Și parcă sunt om neom
Până n-oi vedea stârpiți
Toți boierii de pe-aici.⁵⁵⁵

⁵⁵⁵ Informație culeasă de la Obornic Maria

De la săteanul Sandu N. Ion din Pietreni-Costești, în vârstă de 98 ani, am cules cântecul:

Cântec de haiduc

Foaie verde bob năut
De când n-am mai fost haiduc
Două lemne-n codru plâng.
Dar la vară iar mă duc
Că țin seama la colnic,
La colnic și potecea,
Pe unde trecea mândra
Să pun iar mâna pe ea.
Voi, voinicii codrului
Nu vă dareți somnului,
Că somnu e-nșelător
Și vă prinde potera,
Potera e goangă rea,
Te scoate din casa ta.
Fir-ar legea-n cărpiniș,
Cum pripiși de-ngălbeniși,
Cu săbioara târâș.

Nelipsite erau altădată la șezători cântecele și strigăturile de dragoste și dor:

Frunză verde foi de fag
Eu de drag abia mă trag,
Eu de dor abia mă scol
Și tot dau casei ocol.
Din pricina dorului
Și dintr-a iubitului
Fac umbră pământului.⁵⁵⁶

Tot pe această cale, ni s-au transmis numeroase strigături cu accente satirice, care pot fi auzite astăzi în hore:

Azi la joc, mâine la joc,
Mălaiul de joi pe foc,
Bate mârta cu vatraiul
Că de ce n-a scos mălaiul.

sau

Ardelanca știu juca,
Pâine nu știu frământa,

⁵⁵⁶ Informație culeasă de la Mecu Constantin- Pietreni

Dar de pâine n-ar fi bai,
Nu știu coace nici mălai.⁵⁵⁷

Călăuzindu-se după ideea necesității unei valorificări scenice a bogatelor tradiții și obiceiuri populare locale, colective de folcloriști ce au activat în cadrul comunei desfășoară o activitate de valorificare a acestora. În cadrul comunei Costești își desfășoară activitatea entuziași culegători ai folclorului care aduc pe scenă, într-o formă artistică elevată, autenticitatea și originalitatea tradițiilor locale.

Demnă de menționat este activitatea întemeietorului ansamblului folcloric și al programului "Iancu Jianu", profesorul Constantin Popian. Este o muncă de creație valoroasă, bazată pe o riguroasă cercetare științifică privind izvoarele istorice și legendele legate de Iancu Jianu și de haiduci în general, repertoriul folcloric haiducesc precum și tradițiile și izvoarele folclorice locale care exprimă relațiile dintre săteni și haiduci.

Cu acest spectacol, la 6 iulie 1969, comuna Costești a reprezentat județul Vâlcea la faza interjudețeană, unde, printr-o înaltă ținută artistică și scenică a oferit spectatorilor un program echilibrat, plin de mesaj patriotic. Ansamblul amintit a obținut succese însemnate în 1968, ocupând locul I la faza județeană de la Rm. Vâlcea.

Începând cu primii ani ai acestui secol, s-a creat la noi o adevărată școală de amatori care s-a dezvoltat și perfecționat continuu, strângând în mișcarea artistică sute de tineri talenți.

Tot C. Popian este acela care, înconjurat de tineri muncitori, țărani, cadre didactice, elevi a adus pe scenele comunei o răscritoare evocare istorică. Într-o lucrare originală, pe o scenă improvizată lângă ctitoria lui Matei Basarab, reînvia în 1968 legenda înălțării acestui monument istoric, manifestare merită să înflăcăreze inimile tinerilor, să vibreze adânc în conștiința lor, educându-i în spiritul dragostei față de trecutul glorios al poporului.

Lubitorii de folclor, întruniți în formații artistice de amatori, desfășoară în continuare o intensă activitate artistică. Este cunoscută și apreciată diversitatea manifestărilor artistice ale acestor formații, care aduc pe scena satului prețioase producții folclorice.

Căminele culturale din comună s-au prezentat la diferite concursuri cu formații de dansuri populare sau cu alte formații.

La 3 mai 1971, taraful Căminului Cultural Costești a obținut o diplomă mențiune la faza județeană a celui de-al X-lea festival "Omagiu Pardidului".

În fiecare an, în luna august, cu prilejul zilei minerului, la Bistrița, în punctul Stog, sunt sărbătoriți minerii carierei Bistrița – Pietreni, oferind prilejul prezentării unor programe artistice, evoluând pe scenă formații de fluierași din Bistrița, tarafuri de lăutari, piese de teatru, brigăzi artistice.

Cu o tradiție veche în viața comunei se înscrie bâlciul anual de la Bistrița care are loc la 15 august. Într-o atmosferă pitorească, la acest bâlci se întâlnesc și acum, ca

⁵⁵⁷ Informție culeasă de la Balea Elena, Pietreni

și altădată, oameni din comună sau din alte zone, spre a-și vinde mărfurile sau a face cumpărături.

În trecut, bâlciul reprezenta unicul prilej de a se întâlni multă lume, de a vedea multe mărfuri și oameni îmbrăcați în minunate costume populare. Veneau aici vestite tarafuri de lăutari din partea locului, iar la doina fluierului se avântau în horă, la brâu și chindie, băieți și fete de pretutindeni.

Elementele tradiționale din creația locală cunosc transformări determinate de noile schimbări din viața comunei pe plan economic, social și cultural. Viața nouă, realizările obținute, au găsit expresie în unele creații proprii ale costeștenilor. Un exemplu îl constituie cântecul "Foicică, floare albastră" compus de o familie de lăutarii din Bistrița, care evocă frumusețea realizărilor și a peisajului local.

Foicică, floare-albastră
Frumos e-n Bistrița noastră,
Șoseaua s-a asfaltat, măi
Vin turiști din București,
C-avem locuri pitorești
De ți-e drag să le privești, măi.
De privești din depărtare
Arnota frumos ți-apare
Defileu-ncântător
Ți-atrage ochii ușor.
De cum îți arunci privirea
Îți apare cariera
Căci e mare și bogată
Cum n-a fost ea niciodată.
Piatră de calcar se scoate,
Se transportă mai departe,
O duc la Govora
Și scoate sodă din ea.
Oamenii muncesc cu spor
Și li-i traiul mai ușor,
Și li-i viața fericită
Că partidul îi ajută.⁵⁵⁸

De existența acestor locuri se leagă unele legende vechi, autentice în substanța lor, supraviețuind veacurilor, care se povestesc în șoaptă la focul iernii sau sub lună plină.

⁵⁵⁸ Informații culese de la Stoica Mirona, elevă în clasa a VI-a la Școala Generală Costești

LEGENDA COMUNEI COSTEȘTI

Circula pe la bătrânii noștri următoarea legendă despre numele comunei: demult, demult, pe locurile unde este așezată comuna noastră erau trei ciobani. Ei veniseră de la câmpie spre munte de teama dușmanilor. Numele lor erau Costea, Bărbat și Dobre. După moartea tatălui lor împart moșia astfel: Costea rămâne aici și întemeiază comuna Costești. Bărbat trece peste deal și formează comuna Bărbătești, iar Dobre trece la Dobriceni și formează această comună.⁵⁵⁹

LEGENDA MĂNĂSTIRII ARNOTA

Se spune că în vremurile îndepărtate, cu ocazia luptelor pentru ocuparea tronului Țării Românești dintre Matei Basarab și Leon Vodă, primul a fost înfrânt. Fiind bătut pe calea Dudești, se retrage în sus de Dâmbovița, trece prin Pitești, ajunge la Olt și trece, urmărit fiind pe la Râureni, însoțit de câțiva arnăuți. Ca să i se piardă urma, întoarce potcoavele cailor, cum făceau odinioară haiducii și, trecând prin Costești, urcă la Arnota.

Aici se ascunde într-un lac plin cu stufăriș, respirând cu ajutorul unei trestii. După ce urmăritorii au plecat, Matei Basarab a ieșit din lac și s-a îmbrăcat cu hainele celui mai credincios arnăut pentru a nu fi recunoscut. Arnăutul care-i purta hainele a fost prins și omorât, iar în cinstea lui, Matei Basarab a ridicat pe locul unde s-a salvat mănăstirea căreia i-a pus numele Arnota.⁵⁶⁰

LEGENDA DRAGNEI

O altă legendă se leagă de Piatra Dragnei, stâncă ce se află pe versantul sudic al Masivului Arnota, în apropiere de cariera de piatră. Bătrânii spun că, venind odată tătarii în satul Bistrița, toți oamenii au fugit în pădure sau la munte care încotro au apucat. Tinerii și cine mai putea purta o furcă sau o coasă ca să le ție proptă, și-au dat loc de întâlnire în Valea Albinii. Numai Dragna, fata vornicului, nu a auzit strigarea. Când și-a dat seama că a rămas singură, a și văzut pohod de tătari călări, venind spre casa ei. A luat-o atunci în goană spre munte. Tătarii n-o slăbeau din vedere, socotind că așa au să afle locul ascunzătorii oamenilor pe care doreau să-i ia în robie. De sus, de pe culme, Dobrin, logodnicul fetei, scruta zarea împreună cu ostașii săi să vadă ce fac tătarii care pârjoleau totul în cale. Când a văzut în vale pe Dragna fugind, și-a dat seama că păgânii o urmăresc dar, văzând că a luat-o spre Cârlice, unde numai cu piciorul se poate trece, s-a liniștit.

Dar Dragna, obosită, s-a temut să treacă pe acolo și a luat-o pe cărarea de jos, să se ducă în munte, peste Arnota, în Prislop. Dobrin și-a dat seama că nu mai are timp să ajungă acolo. În iureș sălbatic de durere, împreună cu cetașii lui, s-a repezit să taie calea tătarilor din Gura Albinii. A fost o luptă aprigă, în care Dobrin și toți cetașii au căzut. Dragna, pe poteca Arnotei, tot uitându-se îndărăt, a văzut ce s-a întâmplat. Sleită de

⁵⁵⁹ În Revista Lumina Slovelor, p.21

⁵⁶⁰ În Revista Lumina Slovelor, p.21

puteri, ea s-a cățarat cu mâinile de o stâncă colțuroasă și s-a urcat în vârf tocmai când capul tătarilor o ajungea din urmă. Fără nicio nădejde de scăpare, Dragna s-a aruncat de pe acea stâncă și a murit zdrobită de pietre.

De atunci, oamenii i-au zis acelei stânci "Piatra Dragnei", adică mormântul Dragnei.⁵⁶¹

Tradițiile, obiceiurile, precum și producțiile folclorice legate de acestea se bucură de o deosebită prețuire din partea costeștenilor care le fac să renască pe scenele căminelor culturale.

XVI. RELIGIA

Existența în comuna Costești a celor două mănăstiri, Bistrița și Arnota, precum și zidirea unui mare număr de biserici a dus la existența în trecut, pe aceste locuri, a unui puternic spirit religios.

În trecut, spiritul religios a fost dezvoltat în această regiune de munte cu o populație numeroasă, deoarece aceasta era dornică de o educație care la acea vreme era făcută de biserică. Construirea edificiilor religioase din Costești a fost ușurată și de condițiile materiale existente: piatră, cărămidă, lemn din belșug, iar cei care le-au ctitorit au făcut aceasta pentru suflet "și ca să le rămână urmașilor".

În cursul Evului Mediu, credința a avut un rol important în unirea întregului popor în lupta sa împotriva cotropitorilor străini, contribuind la păstrarea ființei naționale a poporului român.

Amintind despre Bistrița, ctitoria Craioveștilor, arătăm că ea stăpânea un mare număr de sate, a fost ca un adevărat feudal, care a venit în sprijinul unor domnitori, dar în același timp, chiar ca o instituție cu caracter religios, a adus o contribuție importantă la propășirea scrisului și a graiului în limba națională.

Legat de religie, amintim că în Costești s-au ridicat numeroase cruci de piatră de către unii oameni ai satelor sau de către reprezentanți ai clerului. Astfel, printre crucile de piatră cartografiate în anul 1832 în Țara Românească, în Costești aflăm următoarele:

- 1724, aprilie 20: crucea de piatră din Țigănia mănăstirii Bistrița, satul Bistrița, ridicată de Ștefan, egumenul Bistriței și având hramul "Adormirea Maicii Domnului";
- 1755-1756, crucea de piatră din satul Vărățici-Piscul Cheienilor, ridicată de Nicolae și Oprea, având hramul "Sf. Nicolae";
- 1755 august 3, crucea de piatră din satul Vărățici, moșia mănăstirii Bistrița – în punctul Capul Ferigii, ridicată de Nicolae Basarab, Crăciun și alții, având hramul "Sf. Nicolae";

⁵⁶¹ Aurelian Sacerdoțeanu, Metoda alcătuirii unui studiu de istorie, în manuscris.

- 1756 octombrie 20, crucea de piatră din Dealul Costeștilor, moșia Bistriței, cu hramul "Sf.Nicolae", ridicată de arhimandritul Antonie, egumenul Bistriței;

- 1766-1757, crucea de piatră ridicată în Dealul Viei, moșia mănăstirii Bistrița, cu hramul "Sf.Nicolae", de către arhimandritul Antonie, proegumenul Bistriței. Aici se precizează: "Și s-au făcut această vie din Pajiște la leatu 1746-1747";

- 1759-1760, crucea din Capul Ferigii, satul Văratoci, moșia mănăstirii Bistrița, ridicată de arhimandritul Ilarion, egumenul Bistriței, având hramul "Sf. Nicolae";

- 1764 (1771) mai 21, crucea de piatră ridicată de Antim ieromenahul, egumenul mănăstirii Arnota, "Meșter Popa Gheorghe ot Costești", aflată pe lângă mănăstirea Arnota.⁵⁶²

Numeroase documente ne arată că în Costești a fost un număr mare de slujitori ai bisericii. Astfel, la anul 1888, în satele Costești, Văratoci și Pietreni se aflau patru preoți în slujbă: popa Ion sin Gheorghe Jidoveanu, popa Cîrstea sin popa Ion, popa Grigore sin Dima Voineag, popa Ion sin Nicolae Ciorobeagă.

Preoți fără slujbă: popa Grigore sin Ilie Bălintescu, popa Ion sin popa Ion Fulgescu, popa Ion sin Diaconu Nistor si alții. Mai era un diacon în slujbă: diaconul Nicolae sin popa Tudor și șapte diaconi fără slujbă.⁵⁶³

Biserica desfășoară serviciul divin în zilele de sărbători și în alte zile stabilite de hramuri, la botez, căsătorie și înmormântare.

După reforma învățământului din 1948, școala a fost despărțită de biserică, învățământul devenind laic. Școala socialistă cultivă la elevi concepțiile științifice despre lume și viață.

Articolul 30 din Constituția R.S.R. prevede însă libertatea religioasă și garantarea acesteia.

Amintim că în Costești, locuitorii sunt de rit ortodox. În ultimii ani se observă că generațiile tinere, formate în școală după al doilea război mondial, frecventează foarte rar duminica, oficierea cultului religios. La biserică se duc mai mult persoanele în vârstă, care mai păstrează cucernicia, alții mai simt nevoia de a asculta, în zilele de duminică, serviciul divin, alții doar la sărbători mari de peste an (cum ar fi Paștele), când se adună mai mulți credincioși, amintind vremurile de evlavie de altădată.

În comună sunt un număr de trei parohii: Parohia Costești si Parohiile Pietreni I și Pietreni II.⁵⁶⁴

Parohia Costești: satele care intră în componența acestei parohii sunt: Costești-Ferigile (fostul sat Ferigile), cu un număr de 230 familii, o parte din satul Costești (satul vechi), cu 140 familii și o parte din satul Văratoci, cu 33 familii pe întreaga parohie fiind 403 familii, cu 1364 suflete. Din cadrul acestei parohii face parte biserica parohală cu

⁵⁶² D. Bălașa, Cruci de piatră în Țara Românească, cartografiate în anul 1832 (II), Mitropolia Olteniei, Anul XXIV, nr. 5-6, Craiova, mai-iunie 1972, p. 413, 421-422

⁵⁶³ Arhivele Statului Craiova, Catagrafia județului Vâlcea, 1838, manuscrisele nr. 65

⁵⁶⁴ Despre ele trei parohii din Costești am luat date din "Istoricul bisericilor ce țin de Protoeria Horezu"

hramul "Adomirea Maicii Domnului", situată în Costești-cătunul Ferigile, construită din zid în 1937.

Parohia are casă parohială construită din zid în 1926-1927, cu 3 camere. În prezent este folosită ca dispensar medical al comunei. Parohia are și cimitir propriu. Biserica filială cu hramul "Adormirea Maicii Domnului", construită la 1801, este în satul Costești, cătunul Grușetu. Este închisă cultului, fiind necorespunzătoare.

Paroh: preot Constantinescu T. Constantin, licențiat în teologie, născut în Costești (1906), preot din 1930. Cantorul parohiei este Pistol I. Gheorghe, absolvent al Școlii de cântăreți și numit în serviciu la 1 martie 1950.

Parohia Pietreni I din Costești: este compusă din părți ale satelor Costești și Pietreni, are 281 familii și 1125 suflete. Biserica parohială se află în satul Costești. Parohia are bisericile Secături, Grămești și Ciorobești. Toate trei au cimitire. Paroh-preot este Ion S.Constantinescu, licențiat în teologie, născut la 17 ianuarie 1913, în Costești și hirotonosit preot la 9 iulie 1939, în Parohia Pietreni, apoi hirotonosit duhovnic în martie 1949. Este și contabil la Protoeria Horezu. Cântăreț este Puică H. Haralambie, absolvent al școlii de cântăreți, numit în decembrie 1948.

Parohia Pietreni II: satele componente ale parohiei sunt: Pietreni (o parte) și Bistrița. Numărul de familii pe întreaga parohie este de 230, iar suflete, 1020. Hramul parohiei este "Sfântul Nicolae" (biserica de la 44 de izvoare, construită la 1701). Are casă parohială în Pietreni, folosită de preot. Are cimitir propriu. Filiala parohiei Peitreni II este biserica de la Păr, construită din piatră (sigă, piatră de var poroasă). Biserica Filială Păpușa, cu hramul Sf.Grigore Decapolitul, este în stare bună. Personalul: Fulga D. Dumitru, licențiat în teologie, născut în 1937 în comuna Păușești-Măglași, județul Vâlcea, hirotonosit în 1952. Cântăreț este Rădescu P. Nicolae, care a absolvit Școala de cântăreți-Cozia. E născut la 1907 și numit la 1 septembrie 1930.

Amintim că foarte mulți oameni din localitățile vecine vin la mănăstirea Bistrița în zilele de miercuri și vineri, când se oficiază slujba religioasă.

Biserica sprijină și ea politica statului prin a-i aduce pe cetățeni în sprijinul dragostei de pace și al înțelegerii între oameni, îi mobilizează la activitățile obștești, îi îndeamnă la achitarea obligațiilor pe care le au față de stat.

În încheiere, arătăm că rolul cel mai important în formarea culturii spirituale a tinerei generații, cât și a persoanelor mature, îi revine școlii și Căminului Cultural. După cum s-a mai arătat, în comună sunt școli cu o bogată tradiție, încadrate cu personal calificat și dispunând de o bună bază materială, iar activitatea ce se desfășoară la Căminele culturale este corespunzătoare cerințelor actuale.

ÎNCHEIERE

După cum se vede în monografia de față, am urmărit a scrie despre toate problemele principale ce interesează în elaborarea unui asemenea studiu.

Vorbind despre mediul geografic, s-a arătat că localitatea este situată în zona subcarpatică a Olteniei, având la nord ramificațiile munților Căpățâanii. Condițiile de mediu au favorizat și ele dezvoltarea unei activități umane încă din neolitic.

Localitatea dispune de un mare număr de denumiri toponimice, mai ales în zona muntoasă, lucru care arată legătura omului cu cadrul geografic. Unele denumiri toponimice au dispărut, fiind înlocuite cu altele noi. Astfel, pe Masivul Arnota a apărut cariera de calcar Arnota, iar locului respectiv i se spune "La Carieră". Un alt exemplu poate fi dat și în Bistrița, unde în urmă cu peste 26 ani, exista fabrica de cherestea "Arnota", ocului i se spunea "La Fabrică". Ulterior, aceasta a fost mutată la Băbeni, iar aici a fost amplasat silozul de încărcare a calcarului din funicular în vagoanele de cale ferată, locul luând un nou toponim "La Siloz".

Privind istoricul localității Costești, arătăm că aceasta s-a făcut renumită în cercetările de arheologie prin cimitirul de incinerare cu tumuli de la Ferigile, iar în perioada următoare, inclusiv cea a formării poporului român și a limbii române, găsim dovezi care atestă o continuitate de viață omenească. În epoca medievală, istoria comunei a fost strâns legată de existența celor două mănăstiri – Bistrița și Arnota. În documentele publicate, aflăm numeroase știri ce ne dau aspecte ale luptei de clasă din comuna Costești. Bistrița, ctitoria Craioveștilor, a fost un adevărat focar de cultură feudală, unde s-au format numeroase minți luminate și de unde s-au copiat cărți care s-au răspândit și în țară. Pe aceste locuri și-au purtat pașii voievozi de seamă ai Țării Românești ca: Neagoe Basarab, Mihai Vitezul, Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu.

În studiul de față am oferit și aspecte privind Costeștii raportate la unele aspecte din istoria națională, cum au fost revoluțiile de la 1821 și 1848, războiul de independență, primul și al II-lea război mondial.

Istoria comunei după 1944 este o istorie nouă, de fapt una a întregii țări, impusă de regimul comunist.

Privind populația comunei, arătăm că numărul acesteia a crescut în ultimii 15 ani, ca urmare a apariției unui nou loc de muncă, cariera de calcar, unde au venit la lucru oameni din alte părți și s-au stabilit în comună. În ultimii ani însă, numărul populației a crescut lent și prin faptul că generațiile tinere, după absolvirea unor meserii, iau drumul orașului.

La capitolul instituții actuale (laice), desprindem rolul consiliului popular comunal ca organ al puterii locale, în antrenarea locuitorilor la realizarea unor obiective de folos obștesc. Amintim faptul că în Costești s-au construit școli noi în satele Costești, Pietreni și Bistrița. La Bistrița, unde se află Școala profesională specială, s-a construit un nou

local, modern, care face ca aceasta școală să fie una dintre cele mai bune din țară, dar acestea ar putea fi extinse, deoarece au numai 50 de locuri. Căminul cultural, ridicat în ultimii ani, este de asemenea o mândrie a comunei, o adevărată Casă de cultură, iar medaliile obținute la diferite concursuri sunt o mărturie a activității ce se desfășoară în cadrul lui.

Ocupațiile locuitorilor nu s-au schimbat în totalitate, ei se ocupă cu creșterea vitelor, cu pomiculatura, cultivarea pământului, dar majoritatea dintre ei sunt încadrați la câte un loc de muncă: la carieră, în exploatările forestiere, în cooperatie, învățământ etc. Țăranii de ieri din Costești (unii dintre ei) au devenit mineri. În legătură cu industria casnică, arătăm că, de câțiva ani, nu mai funcționează nicio pivă. În comună mai găsim numai una și ar trebui să fie așezată undeva, alături de o moară cu ciudură, pornind astfel la realizarea unui Muzeu al Satului în Costești. În munți, vara pasc numeroase turme de oi. Aceștia mai sunt căutați și de localnicii veniți aici pentru a culege zmeură, afine etc. sau de turiști.

Schimbări profunde s-au produs în ceea ce privește condițiile de viață ale locuitorilor: construirea de case noi, în care a apărut aparatură modernă (radio-televiziunea), instalarea telefonului în unele case etc. După cum s-a mai arătat, din munte a fost adusă apa pe conductă.

Unele schimbări pot fi remarcate și în portul locuitorilor. Portul național, în cea mai mare parte abandonat de către locuitori, a cedat locul portului modern. Costumul național mai este îmbrăcat numai de femeile bătrâne, în zilele de sărbătoare, sau de copii, cu ocazia prezentării unor programe artistice pe scenele căminelor culturale ale comunei.

Noua arhitectură este cea a caselor construite din cărămidă și piatră și acoperite cu țigla sau tablă. În interiorul lor a pătruns deja confortul specific zilelor noastre.

Comuna Costești, aflată, după cum s-a mai arătat, în zona subcarpatică a țării, o regiune care a atras de-a lungul timpurilor oameni din părțile de șes ale țării cât și din ținuturile transilvănene, a avut un rol foarte important în dezvoltarea culturii românești.

Reputatul istoric Ștefan Ștefănescu arată că în aceste ținuturi a apărut scrisul în limba română și primele tipărituri; de aici s-au difuzat cărți scrise pentru întregul popor român. În această regiune au fost ridicate, constituind o adevărată salbă, cele mai de seamă "monumente de artă românească".⁵⁶⁵ Printre aceste monumente de artă medievală se înscriu și mănăstirile Bistrița, Arnota, Hurezul și altele.

Autorul citat mai arată că la poalele munților "s-a concentrat cea mai tipică populație românească, păstrătoare a celor mai vechi și frumoase tradiții, creatoare a celei mai autentice culturi populare, care constituie nota specifică românească la patrimoniul cultural al omenirii. În această zonă pericarpatică s-a concentrat tot ce istoria românească a avut mai semnificativ. Aici s-a păstrat printre locuitori, mai mult ca oriunde conștiința apartenenței lor la o civilizație superioară, cea romană, de aici s-a ridicat făclia culturii ce

⁵⁶⁵ St. Ștefănescu, Demografie, dimensiune a istoriei, Editura Facla, Timișoara, 1974, p. 43

a luminat drumul și a întărit conștiința românească. Carpații și regiunile pericarpatice au fost centrul motor al ființei poporului român”.⁵⁶⁶

Cultura care a luminat de la Bistrița a fost răspândită pe întreg curpinsul țării și de ea au beneficiat în acele vremuri și unii locuitori ai satelor costeștene. Acest lucru a făcut ca școala sătească în Costești să ființeze printre primele din Țara Românească.

Sub influența ctitoriilor din apropiere, unii săteni talentați au deprins arta zugrăvitului și ne-au lăsat câteva dovezi, concretizate prin icoanele pictate, existente la mănăstirea Hurez, la mănăstirile și bisericile din Costești și în alte locuri din țară. Artă zugrăvitului continuă să fie practică de unii săteni și astăzi.

Comuna Costești a dat oamnei de seamă ai culturii românești, printre care amintim pe istoricul Aurelian Sacerdoțeanu și actorul de teatru și film, Vasile Nițulescu.

Artă țesutului se bucură de o mare atenție, practicându-se și astăzi. Amintim că Școala Populară de Artă din Rm. Vâlcea a înființat la Costești o secție⁵⁶⁷ care are rezultate bune, prezentându-se cu lucrări în expozițiile periodice. Din 1970, Căminul cultural Costești a participat la concursul "Hora costumelor", organizat la Pietrari, prezentând frumoase colecții de costume populare.

Profesorul Alexandru Bărintescu, de la Muzeul județean, cu câțiva ani în urmă, prin donație, a înființat pe lângă Căminul cultural Costești, Muzeul de Artă "Gheorghe D. Anghel", realizând un important locaș al culturii în comuna natală. Și acest Muzeu de Artă, care pe lângă sculpturile de bronz realizate de Gh. D. Anghel, mai are expuse și lucrări ale pictorului Țuculescu, a contribuit la creșterea preslăvitului comunei Costești.

La Muzeul Satului Bujoreni-Vâlcea se află expusă și o pivă adusă din Costești, operă a meșterilor lemnari de aici.

În toamna anului trecut, la Muzeul Tehnicii populare din dumbrava Sibiului au fost duse ciutura morii de la Bistrița și o piatră de moară de la Costești, la sugestia arhitectului Corneliu Neagu, originar din Costești-Vâlcea. Referindu-se la luarea ciuturii morii de la Bistrița la Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului, Corneliu Neagu a arătat că a dorit prin aceasta să îmbogățească patrimoniul cultural național cu o piesă valoroasă. Ciutura respectivă a aparținut preotului Ioan Mihăilescu din Bistrița (decedat mai demult), care la rândul său o moștenise de la Ion Birjarul, tatăl lui vitreg.

În legătură cu arta populară, amintim că în comună se mai află încă și astăzi meșteri în sculptatul lemnului, buni zidari, care au lucrat la restaurarea monumentelor medievale din zonă: culele de la Maldărești și mănăstirea Hurez. La școala generală Costești, elevii învață meșteșugul țesutului covoarelor oltenești.

Obiceiurile tradiționale se mai practică și astăzi, iar la 15 august, în fiecare an, la Bistrița se organizează bâlciul.

⁵⁶⁶ St. Ștefănescu, Demografie, dimensiune a istoriei, Editura Facla, Timișoara, 1974, p. 43-44

⁵⁶⁷ Secția amintită e profilată pe țesutul covoarelor oltenești

În încheiere arătăm că localitatea se numără printre cele mai renumite comune ale județului Vâlcea și are perspective frumoase de dezvoltare în viitor, ca "localitate rurală model".

Considerăm că lucrarea de față interesează mai ales pe localnicii dornici să cunoască trecutul localității lor, trecut încărcat de fapte mărețe, dar poate să intereseze și pe altcineva care dorește să știe ceva despre acest minunat colț de țară, care este comuna Costești.

Cu cele scrise, problemele n-au fost epuizate, cercetătorului revenindu-i în continuare sarcina de a le aprofunda în vederea realizării unei monografii mai ample.

A N E X A Nr. 1

Documentul 223

"1494 (7002) Martie 16, București...

... jupan Barbul Cralevski cu frații săi, jupan Pârvul și Danciul și Radul au ridicat din temelie atot cinstitul mai sus zisul hram pe râul numit Bistrița și l-au înfrumusețat cum se cuvine și au dăruit satele anume: Plăvicenii pe Săoaș cu tot hotarul și viile și cu zeciuiala din vin cât se cuvine de la acea ocină oricât este hotarul lor și Brîncovenii toți și Gândeni și Vădastra... și Potelu cu Balta Albă și Pârâul tot și Mălurenii... Bogdăneștii de la Codmeana toți și țigani și anume: Curchi cu copiii săi și Mela cu copii săi și Iovan cu copiii săi... jupan Stoica logofăt, a dăruit o vie de la Căzănești... a dăruit domnia mea cășăritul din județul Vâlcea și vama de la Secui pe Jiu, toată... + Io Vlad Voevod, din mila lui dumnezeu, domn".⁵⁶⁸

⁵⁶⁸ Documente privind istoria României, veacul XIII-XV, B. Țara Românească (1247-1500), Editura Academiei R.P.R., București, 1953, p. 206

ANEXA Nr. 2

Documentul 86

"1512 (7021) Octombrie 11...

... Io Basarab Voevod domn a toată țara Ungrovlahiei... dă domnia mea... lui jupan Barbul Ban, ca să-i fie Târșa, oricât este partea lui Neagotă și partea nepoților săi Dragomir și Stanciul și oricât este partea lui Oprea și partea fratelui său și oricât este partea lui Bunea și oricât este partea lui Vladul și partea fraților săi și oricât este partea lui Stan și a fratelui său... pentru ca acești mai sus puși oamnei au schimbat cu jupan Barbu Ban, de le-a dat lor jupan Barbu Slătioara toată și moara sa, iar acești mai sus supuși au dat părțile lor din Târșa... Pentru aceasta, am dat și domnia mea lui jupan Barbul Ban, ca să-i fie lui Târșa de ocină și de ohabă lui, fiilor lui și strănepoților și de nimeni neclintite... martori... și Popa Frâncu din Costești... Io Basarab Voevod... domn"⁵⁶⁹

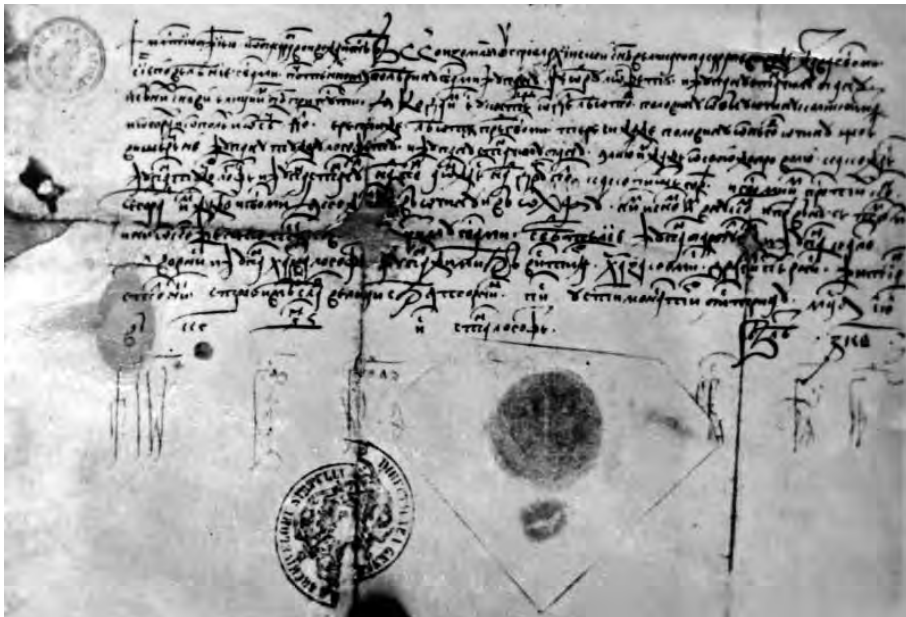

⁵⁶⁹ Documente privind istoria României, veacul XVI, B. Țara Românească, vol. I (1501-1525), Editura Academiei R.P.R., București, 1951, p. 49

ANEXA Nr. 3

Documentul 100

"154 (7022) iulie 23, M-rea Bistrița... Io Basarab voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei... dă domnia mea această poruncă a domniei mele cinstitului dregător al domniei mele, lui jupan Teodor logofăt și lui jupan și lui jupan Stanciu ban și cu fii lor... ca să le fie în Costești, din partea lui Leaotă, jumătate din toata ocina cât are și din deal și din cîmp și din curătură jumătate, pentru că a venit Leaotă înaintea domniei mele de și-a dat jumătate din ocina lui, ce este mai sus zisă, lui jupan Tudor logofăt și lui jupan Stanciu ban peste o jumătate, iar el să fie peste cealaltă jumătate... De aceia și domnia mea le-am dat să le fie de ocină și de ohabă lor și fiilor lor, nepoților și strănepoților lor... Scris în m-rea Bistrița. Io Basarab voevod... domn"⁵⁷⁰

⁵⁷⁰ Documente privind istoria României, veacul XVI, B. Țara Românească, vol. I (1501-1525), Editura Academiei R.P.R., București, 1951, p. 90

ANEXA Nr. 4

Documentul 51

"1556, Aprilie 8, Târgoviște (7064)...

...Io Pătrașco voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei... dă domnia mea această poruncă a domniei mele sfinte... "m-tiri" numită Bistrița... iar apoi au venit călugării de la sfânta m-tire de s-au jeliut ca să-și cerceteze locul... domnia mea am trimis pe sluga domniei mele Costicea și pe cinstitul boier al domniei mele Radu logofăt să cerceteze locul tot cu oameni buni să hotărască locul sfintei m-tiri de unde este hotarul sfintei m-tiri: de la muntele de sus și de la Cuibul Vâlturului și Prajila și la Păstioiată, tot pe culme pînă la Măgura Albă, tot pe culme pînă la Curmătura Gheușului și tot pe culme, la Scărișoara, de la Scărișoara tot pe culme, pînă la Dăruie... pe vârful măgurilor tot pe culme pînă la Valea Negrei... tot pe culme pînă la Neagotă... și iar tot pe Valea Văratecilor, tot pe vale, sub drumul Mehedinților "pînă la Bistrița... și de la Piatra Banului pînă la Culmea Mlăciului, iar de acolo, tot pe mijlocul Mlăcilor pînă sup Stog, iar de acolo de sup Stog pînă la râul Târsei, la gura hotarăloru, tot pe vale, până la aria lui luga, iar de acolo tot pe culme, pînă la hotarul Bărbăteștilor, iar de acolo tot pe culme pînă la obîrșia Glăvocilor, iar de acolo, tot pe plaiu, pînă la Scărișoara... Io Pătrașco voevod....domn."⁵⁷¹

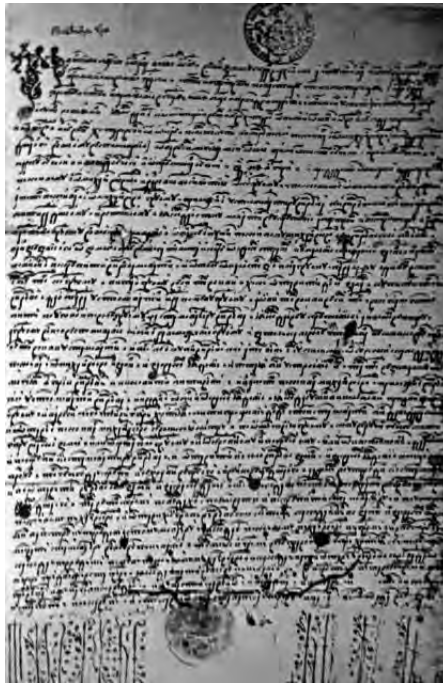

⁵⁷¹ Documente privind istoria României, veacul XVI, B. Țara Românească, vol. III (1551-1570), Editura Academiei R.P.R., București, 1952, p. 40

ANEXA Nr. 5

"1604 (7112) Aprilie 12, Târgoviște...

... Radu Șerban voevod... Și s-au vândut ei înșiși de bunăvoia lor răposatului Io Mihail voevod și fără nici o silă de domnia lui și s-au închiriat ei să fie vecini în veci... Mihail Voevod... a dăruit sfintei m-tiri acest mai sus spus sat Costești, toți, să fie pentru sufletul lui și al părinților lui, ca să-i fie sfintei mânăstiri de întărire și dumnezeieștilor călugări de hrană, iar domniei lui și părinților domniei lui veșnică pomenire. Dar când a cumpărat răposatul Mihail Voevod acest mai sus spus sat, a fost pe atunci la ieșirea lui din țară și era la mare strâmtoare și supărare din toate părțile... a întrebat domnia lui pe toți acei ostași: voesc să lase părțile lor de leafă, să cumpere acest sat mai sus spus să fie pentru sfânta m-tire... iar toți acei ostași atunci cu mare glas au zis, să fie după plăcerea și voința domniei lui și pentru sfânta m-tire... Câtăva vreme a stat cu acei ostași la sfânta mânăstire și atunci când a cumpărat mai sus zisul sat iar acei vecini care au fost cneji, ei au spus săi scoată răposatul... Mihail și de la bir... răposatul Mihail Voevod a dăruit mai sus zisul sat sfintei mânăstiri... și i-a scos de la bir și de la toate mîncăturile... și am lăsat domnia mea... zisul sat Costești să fie în pace de bir... Io Radul Voevod... ¹⁵⁷²

⁵⁷² Documente privind istoria României, veacul XVII, B. Țara Românească, vol. I (1601-1610), Editura Academiei R.P.R., București, 1951, p. 114

A N E X A Nr. 6

Documentul 325

"1609 (7117), ianuarie 12, Tîrgoviște...

... Io Radu Voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei... dă domnia mea această poruncă a domniei mele popii Stanciu, fiul popii Dumitru și fratelui Vintilă din Costești, și cu frații lui... ca să fie ocină la Costești, însă partea de ocină a lui Stan și de la Frîncul și de la Crăciun și de la Dumitru și de la Bucilă și de la Nistor și de la Vîlcul... și din plaiul din Costești pentru 1700 aspri... a cumpărat popa Stanciul și Vintilă trei fălci la Valea Nisipului pentru 400 aspri, de la Oprea... și două locuri din Măgură și Valea Humilor cu 1500 aspri de la Vintilă diacon... și 4 fălci de la Glăvociul la Valea Gîrdei... de la Neacșu și Radu slav 3 fălci din Feregi... 9 locuri sub Măgură... un loc la Buciumeți, un loc de la Măricul din Zăpodie, ... 5 fălci din Zlamene... două fălci din Feregi... două locuri în Lazuri... au vândut acești oameni de bună voie aceste ocine lui popa Stanciul.

... Radu Voievod... domn⁵⁷³

⁵⁷³ Documente privind istoria României, veacul XVII, B. Țara Românească, vol. I (1601-1610), Editura Academiei R.P.R., București, 1951, p. 356

ANEXA Nr. 7

Documentul 376

"1610 (7118) ianuarie 9, Târgoviște

... Io Radu Serban Voevod... Dă domnia mea această poruncă a domniei mele lui Oprea și cu fiii lui... să-i fie ocină la Bîrzești din piscul "Cornățelului" peste Ponoară până la Calea cea mare și până la hotarul Costeștilor, pentru că a cumpărat-o Oprea și cu fiii săi de la Costea din Bîrzești pentru 440 aspri... Iar această ocină a cumpărat-o mai înainte vreme, din zilele lui Vlad Voevod. Și am văzut domnia mea și cartea lui Vlad Voevod de cumpărătură, veche și ruptă și înegrită... și iar a cumpărat Neacșul cu fiii săi ocină de la Drăgan de la Bodești cu 1000 aspri gata, din Vârful Plopișului, la Culmea Zăpodiei, la Vârful Lazurilor sus, la Măgurele lui Leaotă. Pentru aceasta au vândut acești mai sus spuși oameni de a lor bună voie și cu știrea tuturor megieșilor din jurul locului, din sus, din jos. Pentru aceasta, am dat și domnia mea lui Oprea și cu Neacșul ca să le fie ocină de ohabă și de dedină, fiilor, lor și nepoților și strănepoților și de nimeni neclintiți după porunca domniei mele..."⁵⁷⁴

⁵⁷⁴ Documente privind istoria României, veacul XVII, B. Țara Românească, vol. III (1551-1570), Editura Academiei R.P.R., București, 1951

ANEXA Nr. 8

Documentul 136

"1613 (7121) ianuarie 13.

... preasfințitul mitropolit al întregii Țări Românești, chiar Luca... cum se-au fostu vândut tot satul Costești cu toți rumâni și Pătru cu frate-său Dobrin, încă au rămas de lege și de judecată și s-au dat să fie rumâni sfintei mânăstiri ca și alți săteni ce s-au vândut să fie împreună, pre 400 aspri, ce au luat de la mânăstire..."⁵⁷⁵

⁵⁷⁵ Documente privind istoria României, veacul XVII, B. Țara Românească, vol. II (1611-1615), Editura Academiei R.P.R., București, 1951, p. 138

ANEXA Nr. 9

Documentul 151

"1613 (7121) Februarie 24, Râmnicul Vâlci.

Scrie jupan Panait mare Stolnic această carte a mea sfintei mânăstiri numită Bistrița și părintelui Teofil, să se știe cum că s-a vândut satul Costești lui Mihai Vodă și s-au neguțat în preț... 4000 aspri peste tot hotarul și cu toți oamenii. Iară când au numărat sătenii banii, le-au lipsit 1000 de bani. Deci, de atunci pân acum tot au fot rumâni cum i-au dat Mihai Voivod. Iară când au fost acum, în zilele domnu nostru Radului Voivod... se-au sculat doi oameni de-au zis că ne-u ajunsu bani de ocină de toată însă doi oameni anume Coman și Dobrin ce-au mersu la domnu nostru cu părintele, iară domnu nostru i-a mănâat pe acești oameni la săteni să le dea acea mie de bani. Iară cum au venit părintele egumenulu cu tot satul Costești naintea mea, și-am judecat împreună cu alți boiari cu toți, ci-am socotit și am zis părintelui de au dat cia mie de bani ci-au lipsit din banii lui Mihai Vodă; el au dat den mânăstire sătenilor, de o au dat sătenii în mâna celor oameni ce nu le-au ajuns bani... să fie tot satul rumâni... Și s-au tocmnit singuri rumâni... am dat cartea mea sfintei mânăstiri ca să-i fie tot satul rumâni..."⁵⁷⁶

⁵⁷⁶ Documente privind istoria României, veacul XVII, B. Țara Românească, vol. II (1611-1615), Editura Academiei R.P.R., București, 1951, p. 157

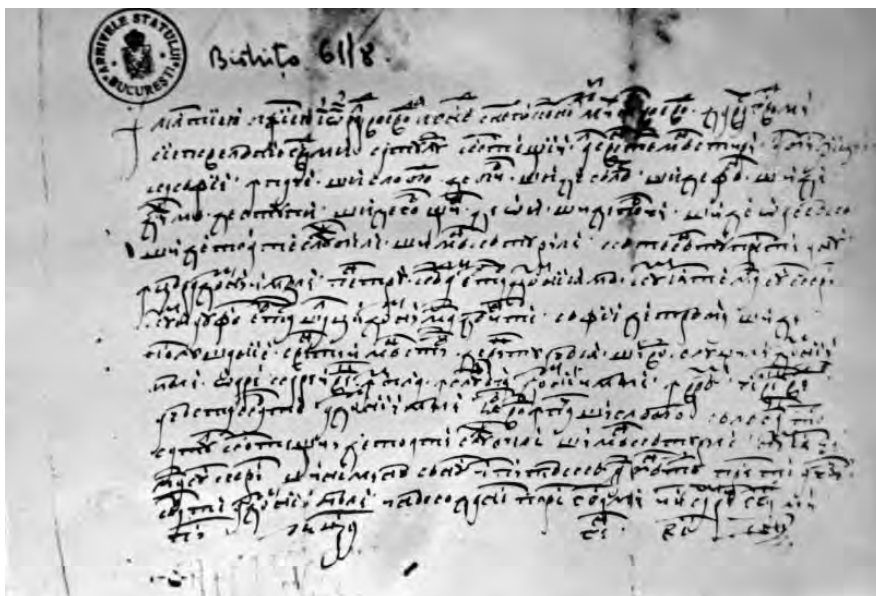
ANEXA Nr. 10

Documentul 219

"1614, 1 ianuarie 12.

... Io Radul Voevod și domn... dat-am domnia mea această poruncă a domniei mele satului Costești al sventei mânăstiri... al Bistriței ca să fie în pace și slobod de bir și de găleată și de fân și de dijmă de stupi și de groștini de oi și de porci și de oae seacă și de toate slujbele și mâncăturile... cum i-au fost ertat ș-alți domni să fie de treabă și de poslușanie sventei mânăstiri.

Dreptu aceia și voi, slugile domnii mele, oare carei veți umbla în slujba domnii mele, în vreme ce veți vedea această carte a domnii mele, iar voi în pace și slobod să lăsați tot satul Costești, la toate slujbele și mâncăturile, cum iaste mai sus scris..."⁵⁷⁷

⁵⁷⁷ Documente privind istoria României, veacul XVII, B. Țara Românească, vol. II (1611-1615), Editura Academiei R.P.R., București, 1951, p. 236

A N E X A Nr. 11

Document din Pietreni (1714)

(nepublicat)

"... Io Ștefan Cantacuzino voievod... a acestui om anume Stan Greci cu feciorul lui Ion, nepotul lui Iane Grecu, cu feciorii lui și cu nepoții lui și cu tot neamul lui ca să fie de acum înainte în pace și slobozi de rumânie de către sfânta mănăstire Bistrița și de către părintele Ștefan egumenul... pentru că acești oameni ce scriși mai sus au fost tot oameni slobozi de rumânie... s-au așezat în satul Costești al mănăstirii Bistrița încă de mai nainte vreme... tot au avut pace de rumânie pînă în domnia lui Constantin Vodă Brîncoveanu la leat 1713, iar când au fost atunci părintele Ștefan egumenul de la mănăstirea Bistrița și cu călugării s-au sculat cu gâlceavă asupra-le... cum că sunt rumânii mănăstirii de care știindu-se că nici moșii și nici părinții lor nici ei au fost rumâni mănăstirii ce au fost toți oameni slobozi și văzînd că pe-ntreg vor să împresoare călugării și să-i rumânească nu s-au suferit ci au fost mereu cu călugării de față la divan înaintea lui Io Constantin Vodă și fiind un lucru vechi... și de demult domnia lui nu l-eau putut rupe...

2 septembrie 1714 Io Constantin Voievod"

G L O S A R

A

- Anathema - afurisenie, blestem
Anafora - raport, referat
Arnăuț - mercenar albanez sau de alt neam, în slujba domnilor fanarioți
Aspru - monedă veche de argint (turcească)

B

- Ban - dregător în Țara Românească, ocîrmuitorul Olteniei
Bimbașa - comandant peste o mie
Biv - fost
Brat - frate
Brocard (brocart) - stofă cu flori sau ornamente țesute în fir de aur, argint sau mătase

C

- Catagrafie - recensămînt, listă
Cîrmuitor - vechi conducător al județului după Regulamentul Organic
Comis - boier de divan, îngrijea de grajdurile domnești
Cronograf - cronică, anale cu caracter popular

D

- Decima - dijma
Delniță - loc mic de arătură
Den - din
Diată - testament
Dni - zile

E

- Egumen - superiorul unei mănăstiri, stareț
Ereu - preot
Ereiță - preoteasă
Eromonah - preot călugăr

F

- Făcae - moară mică
Funie - măsură, bucată de pămînt, fâșie îngustă de moșie

G

- Grămatic - știutor de carte, scriitor

H

- Hrisov - act ce confirmă stăpînirea pe o moșie

I	
Iconom (iconomie)	- gospodărie, bunuri
Ieromonah	- călugăr cu funcție de preot
Ispravnic	- conducător de județ înainte de Regulamentul Organic, ocârmuitor de județ, îngrijitor de moșie, economul unei mănăstiri
J	
Jalbă	- plângere, reclamație scrisă
Judec	- om liber
Jupan	- (jupân), titlu de cinste pentru boieri, domn
Jude	- judecător, judecată
K	
Khir	- domn, jupân, titulatură pusă înainte de numele unui episcop sau mitropolit
L	
Leat (let)	- an
Logofăt	- rang boieresc
M	
Maglă	- grămadă
Megiaș (megieș)	- țăran liber, stăpân pe pământ
Metoh (mitoc)	- schit sau biserică dependentă de o mănăstire(sucursală)
Mertic de pământ	- porție de pământ
Mirean	- laic, credincios care nu aparține clerului
N	
Năstavnîc	- administratorul mănăstirii
Nevolnic	- neputincios
O	
Obște	- colectivitate, comunitate, public
Ocină	- moștenire(pentru moșie); teren stăpânit cu drept ereditar
Ocolnică	- hotărnicie
Ohamnica(ohabă)	- deplin (ohabnic), în veci
Ot	- din
P	
Padină	- poiană, podiș
Pisanie	- inscripție
Pisar(pisariu)	- scriitor, secretar

Pisah	- am scris
Pitac	- poruncă domnească scrisă
Pîră	- pricină
Polcovnic	- șeful unei unități(colonel)
Poslușania	- slujba
Poslujnic	- slujitor de mănăstiri
Poslușanie	- ascultare
Pristăvire	- moarte

R

Răzmeriță	- răzvrătire
-----------	--------------

S

Sfoară de moșie	- moșie îngustă
Siliște	- vatra satului
Sin	- fiu
Sinet	- act, document, hrisov, zapis
Sleme	- culme
Suhat	- taxă de pășunat
Sud	- județ
Spășenie	- iertare

T

Taler	- leu (40 parale sau 120 bani) monedă austriacă de argint
-------	---

V

Vel, veliți	- mari boieri
Vinăriciu	- dare în vin
Volnic	- liber (are voie)

Z

za	- pentru
Zapis	- act, angajament
Zarafie	- casierie
Zaveră	- răsccoală (1821)

BIBLIOGRAFIE

- Adăniloiaie N., Pagini din lupta poporului român pentru independență națională, 1877-1878, Editura Politică, București, 1967
- Alessandrescu C., Dicționarul geografic al județului Vâlcea, București, 1893
- Alexandrescu Gr., Versuri și proză, Editura Tineretului, București, 1967
- Alexianu Al., Acest ev mediu românesc, însemnări de iconografie și artă veche pământească, Editura Meridiane, București, 1973
- Almaș D., Scurtu I., Turism cu manualul de istorie, Editura pentru turism, 1973
- Apostol C., Știați că..., în Orizont, anul IV, nr. 878, duminică 29 august 1971
- Aricescu D. C., Istoria revoluției române din 1821, București, 1873
- Aricescu D. C., Istoria revoluției române de la 1821, Craiova, 1874
- Atanasescu I., Grama, V., Culele din Oltenia, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1974
- Badea L., Rusenescu C., Județul Vâlcea, Editura Academiei R.S.R., București, 1970
- Bardașu P., Din lupta comuniștilor vâlceni pentru stăvilirea pericolului fascist (1934-1940), în Studii Vâlcene, 1974
- Bauer G. F., gen., Memories Historiques et geofrafiques sur la Valachie, Francfort et Leipzig, 1778
- Bălașa D. Pr., Sihăstriile Ovedenia și Sfinții Îngeri, în Mitropolia Olteniei, IX, 9-10 sept.-oct., Craiova, 1957
- Bălășel T. Pr., Un manuscris din 1798, al lui Dionisie Eclesiarhul, în Arhivele Olteniei, XV, 1936
- Bălintescu Al., Problema țărănească în Oltenia în sec. al XIX-lea, Documente, București, 1967
- Bălintescu Al., Gheorghe D. Anghel (1904-1966), Comitetul de Cultură și Educație Socialistă Vâlcea, Muzeul județean Vâlcea, Rm. Vâlcea, 1975
- Berciu D., O descoperire arheologică de la Ferigile, jud. Vâlcea, în Revista Arhivelor, V, 1, București, 1942
- Berciu D., Zorile istoriei la Carpați și Dunăre, Editura Științifică, București, 1966
- Berindei D., Mutașcu Tr., Aspecte militare ale mișcării revoluționare din 1821, Ed. a II-a, revăzută, editura Militară, 1973
- Bernea E., Nuntă în Țara Oltului, în Studii de literatură și folclor, București, 1970
- Bulat G. T., Istoria bisericii oltene, în Oltenia, Ramuri, Craiova, 1943
- Bîlciorescu St. C., Mănăstirile și bisericile din România, cu mici notițe istorice și gravuri, București, 1890
- Bleahu M., Flori de piatră, Frumusețile regiunilor carstice din România, Ed. a II-a, Editura Științifică, București, 1966
- Bodea C., Lupta românilor pentru unitate națională, 1834-1849, Editura Academiei R.S.R., București, 1967
- Bordea Poenaru Gh., Onoriu Stoica, Câteva descoperiri monetare din Oltenia preromană, în Bul. Mon. Ist., anul XLII, Nr. 1, 1973
- Bulat G. T., O hartă a Olteniei în timpul ocupației austriece (1718-1739), în Arhivele Olteniei, anul IV, nr. 25-26, mai-august 1926

- Buşneag O., O ctitorie muzeală, în Artă, Revistă a Uniunii Artiștilor Plastici din R.S.R., anul XVIII, nr.7., 1971
- Buzatu D., Procesul denumirii aşezărilor umane, în Mitropolia Olteniei, anul XV, nr.5-6, mai- iunie, Craiova, 1963
- Cazacu B. și alții, Texte dialectale din Oltenia, Editura Academiei R.S.R., București, 1967
- Cărăbiș V., Bâlcuirile și târgurile din Oltenia în sec. Al XIX-lea, în Historica II, Academia de Studii Sociale din Craiova, Editura Academiei R.S.R., București, 1971
- Cegăneanu P.S., Ceva cu privire la meşterul Manole, în Bul. Com. Mon. Ist., an III, 1910
- Corfus I., Însemnări de demult, Editura Junimea, Iași, 1975
- Columbeanu S., Cnezate și Voievodate românești, Editura Albatros, București, 1973
- Conea I., Studiul geografic al castanilor din Oltenia, în Bul. Soc. Geogr., Tom. II, 1931
- Conea I., Așezările omenești în Depresiunea subcarpatică din Oltenia, în Bul. Soc. Rom. Geogr., Tom. II, 1931-1932
- Conea I., Sate de unhuri din Oltenia subcarpatică, în Bul. Soc. Rom. Geogr., Tom LVIII, București, 1939
- Conea I., Plaiul și muntele în istoria Olteniei, în vol. Oltenia, Ramuri, Craiova, 1943
- Constantinescu S.I., Câteva acte din Costești-Vâlcea, în Revista Arhivelor, nr. 1, 1946
- Constantinescu Fl., Mihordea V., Papacostea S., Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea, vol.1, Țara Românească, Editura Academiei R.S.R., București, 1961
- Constantinescu Fl., Mihordea V., Papacostea S., Relațiile agrare din Țara Românească în secolul al XVIII-lea, Editura Academiei R.S.R., București, 1972
- Crăciunoiu S., Vizita domnitorului Al. Ioan Cuza în Oltenia și nord-vestul Munteniei (iunie 1858), extras din Culegerea Studii și articole de istorie, vol XV, București, 1970
- Crețeanu R., Monumentele istorice din cuprinsul Mitropoliei Olteniei, în lumina relatărilor lui Paul de Alep, în Mitropolia Olteniei, anul XIX, nr. 11-12, nov.-dec., 1967
- Cristescu D., Pr., Arnota, Rm.Vâlcea, 1937
- Cucu V., Caracteristici geografice ale satului românesc, Terra, anul IV(XXIV), Nr. 6, nov.-dec., 1972
- Curelaru Gh., Meșteri populari-fluier, fluieraș, doinitor, doinaș, în lumina slovelor, Școala generală Costești, 1973
- Donat I., Mănăstirile Olteniei, Ramuri-Almanah, Craiova, 1957
- Drăghiceanu V., Vechea biserică de lemn din Grămești-Vâlcea, în Bul. Com. Mon. Ist., anul III, 1910
- Drăghiceanu V., Monumentele Olteniei, în Bul. Com. Mon. Ist. XXVI, fasc. 76 (aprilie-iunie) 1933
- Dumitrescu M., Două monumente vestite din Oltenia, solicită respect și grijă, Scînteia din 20 august 1972
- Efremov Al., Pictura interioară în paraclisul mănăstirii Bistrița-Vâlcea, Bul. Mon. Ist., anul XLI, Nr. 3, 1972
- Enăceanu Gh., Vizite economice însoțite de note istorico-arheologice, anii 1890-1891, București, 1892
- Fira Gh., Nunta în județul Vâlcea, București, 1928

- Florescu V., *Viața, faptele și minunile Sf. Grigore Decapolitul de la Sf. Mănăstire Bistrița-Vâlcea*, Cernica, 1940
- Focșa Gh., *Muzeul Satului*, Editura Științifică, București, 1967
- Focșa Gh., *Muncă, talent și fantezie, în Educația pionierească, anul I, Nr. 7, iulie 1968*
- Fotino II, *Tudor Vladimirescu și Alexandru Ipsilanti, în revoluția din anul 1821, supranumită Zavera*, București, 1874
- Gîrleanu I.S., *Haiducul Nicolae Grozea*, Editura militară, 1968
- Gîrleanu I.S., *Răscoala populară condusă de Tudor Vladimirescu (1821)*, Editura Științifică, București, 1966
- Georgescu Fl. și alții, *Muzeul de istorie al R.S.R., ghid istoric*, București, 1974
- Giurcăneanu Cl., Mocanu C., *Valea Oltului*, Editura Științifică, București, 1968
- Giurescu C.C., *Istoria Românilor, vol. III, partea a II-a, Ed. II-a*, București, 1937
- Giurescu C.C., *Principatele române la începutul sec. XIX*, Editura Științifică, București, 1957
- Giurescu C.C., *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolele XV-începutul sec. XIX*, Editura Științifică, București, 1973
- Giurescu C.D., *Țara Românească în secolele XIV și XV*, Editura Științifică, București, 1973
- Ghika-Budești N., *Cîteva biserici de lemn din Oltenia*, Bul. Com. Mon. Ist., XIX, 1926
- Ghika-Budești N., *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia, partea a II-a, vechiul stil românesc din veacul al XVI-lea, Vălenii de Munte*, 1931
- Ghika-Budești N., *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia, în Bul. Com. Mon. Ist., anul XXV, fascicola 71-74, partea a III-a, veacul al XVIII-lea, Vălenii de Munte*, 1933
- Ghika-Budești N., *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia, partea a IV-a, Schitul Păpușa, în Bul. Com. Ist., anul XXIX, fasc.87-90*, 1936
- Graur Al., *Nume de persoane*, Editura Științifică, București, 1965
- Ionașcu C., *Contribuții la istoricul mănăstirii Hurez, după documentele inedite din Arhiva Eforiei Spitalelor Civile*, Editura Scrisul Românesc, Craiova 1935
- Ionescu Gr., *Istoria arhitecturii române, în Bul. Com. Mon. Ist.*, 1925
- Ionescu Gr., *Arhitectura populară românească*, Editura Tehnică, București, 1957
- Ionescu Gr., *Istoria arhitecturii în România, vol.1*, Editura Academiei R.P.R., București, 1963
- Ionescu I., Duhăreanu, Cristescu N., *Prin Oltenia subcarpatică*, Editura Meridiane, București, 1969
- Ionete L., *Monumente ale naturii în județul Vâlcea, în Studii și Cercetări, editată de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al jud. Vâlcea, Rm. Vâlcea*, 1973
- Iordan I., *Toponimia românească*, Editura Academiei R.P.R., 1963
- Iorga N., *Istoria românilor în chipuri și icoane, vol. I-II*, București, 1905
- Iorga N., *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor, ed. a II-a, vol I*, București, 1929
- Irimie C., *Pivele și vâltorile din marginea Sibiului și de pe Valea Sebeșului*, Sibiu, 1965
- Hașdeu P.B., *Cuvente den bătrîni, Tom.1*, București, 1878
- Horedt K., *Istoria comunei primitive*, Editura didactică și pedagogică, București, 1970

- Jula N., Mănăstireanu V., Tradiții și obiceiuri românești, Editura pentru literatură, București, 1968
- Lahovari G., Marele dicționar geografic al României, vol. II, București, 1899
- Lorinț Fl., Obiceiuri de la naștere din Oltenia de Nord, în Revista de etnografie și folclor, tom. 13, nr. 6, București, 1968
- Manole N., Neagoe Basarab, Editura Științifică, București, 1971
- Manole P., Școala românească de la Bistrița, în Lumina slovelor, Școala generală Costești-Vâlcea, 1973
- Măneanu N., Noi date cu privire la bălciurile și târgurile din județul Vâlcea, la începutul sec. XIX, în Studii Vâlcene, 1974
- Mehedinți S., Aplicări antropogeografice în sfera etnografiei istoriei și altor științe învecinate, în Anuar de geografie și antropogeografie, 1909-1910, București, 1910
- Mihăescu Gr. V., Monografia Școlii primare din comuna Costești, județul Vâlcea, Costești, 1905 (manuscris). Colțul muzeistic al Școlii generale Costești, jud. Vâlcea
- Mihăescu Gr. V., Învățământul primar rural, răspunsuri, Costești, 1905 (manuscris), Colțul muzeistic al Școlii generale Costești, jud. Vâlcea
- Mihăilescu V., Geografia fizică a României, Editura Științifică, București, 1969
- Mihordea V., Papacostea S., Constantiniu Fl., Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea, vol. I, Țara Românească, Editura Academiei R.P.R., București, 1961
- Milcu M. St., Dumitrescu H., Atlasul antropologic al Olteniei, Editura Academiei R.S.R., București, 1968
- Moanță I., Nunta la români, Orații, Editura Minerva, București, 1974
- Mohanu C., Fântâna dorului, poezii populare din Țara Loviștei (obiceiuri), Editura Minerva, București, 1975
- Moraru D., Ștefan M.I., Focul viu – Pagini din istoria invențiilor și descoperirilor românești, Editura Științifică, 1963
- Moraru D., ing. Dr. INCERC, București, O interesantă descoperire arheologică, Arnota cu mul mai bătrână, în Orizont, anul VII, Nr. 1711, vineri 24 mai 1974
- Moraru D., ing., Arnota va fi salvată, în Orizont, supliment social-cultural, august, 1973
- Neamu Gh., Observații supra proceselor actuale de modelare a reliefului în Depresiunea Horezu, în Probleme de geografie, vol. III, 1961
- Nicolăescu N., Furia pietrelor de la Arnota, Magazin istoric, anul IV, Nr.11 (44), noiembrie, 1970
- Odobescu Al., Arnota, Atheneul Român, anul II, București, 1869
- Odobescu Al., Despre unele manuscrise și cărți tipărite, aflate la mănăstirea Bistrița, în Revista Română, 1 (1861)
- Odobescu Al., Schiturile și moaștele mănăstirii Bistrița din Vâlcea, în Bul. Com. Mon. Ist., I, 1908
- Odobescu Al., Despre odoarele, manuscrisele și cărțile aflate la mănăstirea Bistrița, districtul Vâlcea, în România, Opere complete, vol.III, Editura Minerva, București, 1909
- Oprescu Gh., Istoria artelor plastice în România, vol. II, editura Meridiane, București, 1970

- Oprescu A., Topomimia Olteniei, Arhivele Olteniei, anul III, Nr.14/1924
- Oțetea A., Documente privind Istoria României, III, Solidaritatea românilor din Transilvania cu mișcarea lui Tudor Vladimirescu, Editura Academiei R.S.R., București, 1967
- Panaitești P.P., Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova. Orînduirea feudală, Editura Academiei R.P.R., București, 1964
- Panaitești P.P., Contribuții la istoria culturii românești, Editura Minerva, București, 1971
- Panaitești P.P., Manuscrisele slavone din Biblioteca Academiei R.S.R., vol. I, București, 1959
- Panaitești P.R. și alții, Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII), Ed. Științifică, București, 1957
- Pamfile T., Industria casnică la români, București, 1910
- Pascu St., Ionascu I. și alții, Istoria medie a României, partea întâi, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1966
- Pascu Șt., Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, Universitatea Babeș Bolyai, Cluj, 1968
- Papacostea S., Oltenia sub stăpînirea austriacă, 1718-1739, Editura Academiei R.S.R., București, 1971
- Pașca St., Nume de persoane și animale din Țara Oltului, București, 1936
- Pănoiu A., Pictura votivă din nordul Olteniei, Editura Meridiane, București, 1968
- Păun M., Maloș C., Popescu N., Excursii în Munții Olteniei, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971
- Petre Gh., Govora, Descoperiri arheologice din epoca fierului în județul Vâlcea, în Materiale și cercetări arheologice, vol. IX, Editura Academiei R.S.R., București, 1970
- Petre Gh., Stoican, A., O fibulă digitată din nordul Olteniei, în S.C.I.V.A., tom. 27, Nr. 1, București, ianuarie-martie 1976
- Petrescu II., Documente privind Revoluția din 1848 din Oltenia, Editura Academiei R.S.R., Craiova, 1969 (Doc. Istorice, II)
- Petrescu II., Sprijinirea revoluției de la 1848 de masele populare din județul Dolj, în Revista Arhivele, anul VII, nr. 2, București, 1964
- Petrescu II., Osiaș VI., Anul revoluționar 1848 în Oltenia, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1973
- Petrescu P., Stahl P., Construcții țărănești din Vâlcea (sec.XIX- și începutul sec. XX), în studii și cercetări de istoria artei, Seria artă plastică, tomul 12/1965
- Petrescu P. și alții, Arta populară românească, Editura Academiei R.S.R., București, 1969
- Petrescu P., Arhitectura, în Arta populară din Vâlcea, Rm. Vâlcea 1972
- Părvulescu M., A., Contribuțiuni la revoluția de la 1848 din Oltenia. Rolul preotului Popa Șapcă și a altor fețe bisericești în această mișcare, în Arhivele Olteniei, anul XII, Nr. 67-68, Craiova, 1933
- Pop N.Z.A., Din istoria tipografiei vâlcene (I) – Bistrița a avut tiparniță?, în Orizont, Organ al Comitetului județean Vâlcea al P.C.R. și al consiliului popular județean, anul III, Nr. 448, joi 9 aprilie 1970

- Popescu Gh., Botanică, în Lumina Slovelor, Școala generală Costești, 1973
- Popescu N., Munții Căpățâanii și Coziei, Editura Consiliului Național de Educație Fizică și Sport, Intreprinderea Poligrafică Oltenia, Craiova, 1968
- Popescu-Cilieni I. Pr., Cărturarii trecutului oltean, în vol. Oltenia, Ramuri, 1943
- Popescu-Cilieni I. Pr., Biserici, târguri și sate din județul Vâlcea, Ramuri, Craiova, 1941
- Popescu M., Petrescu P., Muzeele Capitalei, Arte plastice și etnografice, Editura Științifică, București, 1966
- Popescu D.N., Iancu Jianu căpitan de haiduci, nuvelă originală, Edițiunea IV, București, 1887
- Popescu-Teiușanu I., Unele documente cu privire la înființarea de școli sătești în Oltenia de către săteni înșiși, înainte de 1838, în Revista Arhivelor, anul VII, nr. 2, București, 1964
- Preda C., Câteva descoperiri de monede antice în Studii și cercetări de numismatică, vol. VI, extras, Editura Academiei R.S.R., București, 1975.
- Predescu L., Un cronicar oltean: Mihail Moxa (Moxalie), Arhivele Olteniei, X, nr. 53, 1931
- Răuțu, M., Monografia ecleziastică a județului Vâlcea, București, 1908
- Rusnesescu, C., Evoluția numerică a populației din Subcarpații Vâlcii (Topolog-Olțet) în secolul al XX-lea, în Valorificarea economică și turistică a Carpaților Meridionali, Culegere de Studii și Comunicări Științifice, Râmnicu Vâlcea, 1974.
- Rusnesescu, C., Zona turistică Vâlcea
- Rusu I.I., Limba traco-dacilor, Ediția a II-a, Editura Științifică, 1967
- Sacerdoțeanu A., Un document slavo-român, Revista Istorică, XIV, 1929
- Sacerdoțeanu A., Documente Hurezene, Arhivele Olteniei, IX, nr. 51-52, 1930
- Sacerdoțeanu A., O chestie de diplomatică românească. Tot satul cu tot hotarul în Arhivele Olteniei, IX, Craiova, 1930
- Sacerdoțeanu A., Documente Hurezene, Arhivele Olteniei, XII, nr. 69-70, 1933
- Sacerdoțeanu A., Pomelnicul bisericii Grușețu din Costeștii Vâlcii, extras din Arhivele Olteniei, XII, nr. 65-66, 1933, Craiova, București, 1933
- Sacerdoțeanu A., Pomelnicul bisericii Ciorobești din Costeștii Vâlcii, în Arhivele Olteniei, XII, 1933
- Sacerdoțeanu A., Acte grămeștene din Costești-Vâlcea, în Revista Istorică, XXII 1936
- Sacerdoțeanu A., Inscricții și însemnări din Costești-Vâlcea, extras din Bul. Com. Mon. Ist., XXVIII, 1935, București, 1937
- Sacerdoțeanu A., Pomelnicul Bisericii din satul Costești, raionul Horezu, Mitropolia Olteniei, anul XVI, nr. 3-4, martie-aprilie, Craiova, 1964
- Sacerdoțeanu A., Contribuții la studiul diplomatiei slavo-române. Statul domnesc și sigiliile din timpul lui Neagoe Basarab (1512-1521), în Romanoslavica, X, 1965
- Sacerdoțeanu A., Pomelnicul din satul Vărățici, Mitropolia Olteniei, anul XVII, nr. 5-6, mai iunie 1965
- Sacerdoțeanu A., Drumurile – pagini de istorie, în Revista Argeș, anul I, nr. 2, Pitești, iulie 1966
- Sacerdoțeanu A., Metoda alcătuirii unui studiu de istorie, în Revista Arhivelor, X, 1 (1967)
- Sacerdoțeanu A., Elemente de continuitate în istoria medievală a românilor, în Unitate și continuitate în istoria poporului român, București, 1968

- Sacerdoțeanu A., Pomelnicul Schitului Pietreni, Mitropolia Olteniei, anul XXIV, nr. 1-2, ianuarie-februarie, Craiova, 1972
- Savu, Al., Dictatura regală (1938-1940), Editura Politică, București, 1970
- Seisme la Arnota, România Pitorească, nr. 9/1972
- Simionescu I., Opere alese, Editura Științifică, București, 1974
- Simion Fl. Marian, Nașterea la români, Studiu etnografic, Ed. Academiei, București, 1892
- Simion Fl. Marian, Sărbătorile la Români, Editura Academiei, vol. I, București, 1989
- Stahl, H., Monografia unui sat, cum se alcătuește spre folosul caminului cultural, 1939
- Stahl, H.H., Contribuții la studiul satelor devălmașe românești, Editura Academiei, vol. I, 1958, vol. II-1959
- Stahl, H.H., Studii de sociologie istorică, Editura Științifică, București 1972
- Stahl, H.P., Meșteri țărani români și creațiile lor de artă, Editura Enciclopedică Română, București, 1969
- Stănescu D., Școala românească de la Mănăstirea Bistrița, București 1931
- Stănculescu I., ing., Mutații, în Lumina Slovelor, Școala Generală Costești, 1973
- Stoicescu N., Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I, Țara Românească (Muntenia, Oltenia, Dobrogea), vol. I, 1970
- Stroia M., Unele observații cu privire la mijloacele de transport județene Vâlcea și Mehedinți, în vol. Muzeul Satului Studii și Comunicări, 1970, apărut sub îngrijirea conf. Dr. Gh. Focșa, directorul muzeului
- Ștefănescu St., Bănia în Țara Românească, Editura Științifică, București, 1965
- Tamaș C., Noi documente privind participarea unor panduri din Vâlcea, alături de Tudor Vladimirescu, în Orizont, II, 336, 1969, nov. 26, Rm. Vâlcea
- Tamaș C., Anul 1848 în județul Vâlcea – Catalog de documente, în Studia et acta Muzei Nicolae Bălcescu (Studia) 1970-1971 Bălcești pe Topolog, 1971
- Tamaș C., și alții, Îndrumător în arhivele Statului – județul Vâlcea, București, 1972
- Tamaș C., Răscoala țărănească din 1907, în județul Vâlcea, Societatea "Prietenii Muzeului Nicolae Bălcescu", Bălcești pe Topolog, 1974
- Teleguț M., Mănăstiri din Oltenia văzute de un pictor francez, Mitropolia Olteniei, anul XVIII, nr. 7-8 iulie-august 1966
- Teodorescu B., Bălcescu în opera lui Nicolae Iorga. Studia (1970), Bălcești pe Topolog, 1971
- Tocilescu Gr., Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară, în Analele Academiei Române, Seria II, tomul VIII, 1885-1886, București, 1888
- Tocilescu Gr., Catalogul Muzeului Național de Antichități din București, București, 1906
- Tomescu M., Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918, Editura Științifică, București, 1968
- Tudor D., Oltenia română, editura Academiei R.S.R., București, 1968
- Tudor D., Orașe și sate în Dacia romană, Editura Științifică, București, 1968
- Tufescu V., Subcarpații și depresiunile marginale ale Transilvaniei, Editura Științifică, București, 1966
- Wanda Wolski-dr. Dardu Nicolăescu-Plopșor, Studiu antropologic al necropolei hallstattiene târzii de la Ferigile, în Buridava, Muzeul Județean Vâlcea, 1972

- Vasile C.I., Panduri vâlceni, în File Vâlcene, Societatea "Prietenii Muzeului Bălcescu", Bălcești pe Topolog, 1972
- Velcea I. Cercetări economico-geografice în Oltenia subcarpatică, dintre Gilort și Bistrița Vâlcii, în Probleme de geografie, 5, 1957
- Vincenz A., Tipuri de case țărănești din Oltenia, în Arhivele Olteniei, anul X, nr. 54-55, 1931
- Vlahuță Al., România Pitorească, Editura pentru literatură, București, 1965
- Vlăduțiu I., Etnografia românească, Editura Științifică, București, 1973
- Vuia R., Tipuri de păstorit la români, Editura Academiei R.S.R., București, 1964
- Vulcănescu R., Coleana cerului, Editura Academiei R.S.R., București, 1972
- Vulcănescu R., Etnografia-știința culturii populare, Editura Științifică, 1966
- Vulpe Al., Cimitir din prima epocă a fierului la Ferigile, raionul Horezu, regiunea Pitești, în Materiale și cercetări arheologice, vol. V, 1959
- Vulpe Al., Săpăturile de la Costești-Ferigile, raionul Horezu, regiunea Pitești, în materiale și cercetări arheologice, vol. VI, 1959
- Vulpe Al., Săpăturile de la Ferigile în Materiale și cercetări arheologice, vol. VII, 1961
- Vulpe Al., Traci și iliri la sfârșitul primei epoci a fierului în Oltenia, în Studii și cercetări de istorie veche, XIII, 1962
- Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile, monografia arheologică, Editura Academiei R.S.R., București, 1967
- Vulpe Al., Observații privitor la analiza antropologică a osemintelor incinerate din mormintele hallstattiene de la Ferigile, în Buridava – Studii și materiale, Muzeul Județean Vâlcea, 1972
- Vlad D.M., Colonizarea rurală în Țara Românească și Moldova (sec. XV-XVIII), Editura Academiei R.S.R., București, 1973
- *** Almanahul Civilizației, 1970
- *** Arhivele Statului București, mss. 129, 209, 463, 447 și diverse documente de la mănăstirea Bistrița
- *** Arhivele Statului, Filiala Craiova, Catagrafia județului Vâlcea-1838, mss. nr. 65
- *** Arhiva Consiliului popular Costești
- *** Arhiva Școlii generale Costești, județul Vâlcea, Dosare cu corespondențe pe anii 1909-1973
- *** Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Inspectoratul Școlar județean
- *** Arhiva Școlii generale Pietreni-Costești, dosare pe anii 1906-1973
- *** Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Ocârmuirea județului Vâlcea
- *** Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Pretura Plășii Horezu
- *** Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria comunei Costești
- *** Biblioteca Academiei R.S.R., Catalogul manuscriselor românești, vol. IV (1062-1830), Însemnări, București, 1967
- *** Biserica Ortodoxă Română, III, 1867-1878
- *** Dicționarul limbii române moderne, București, 1968
- *** Direcția Regională de Statistică Argeș, Pașaport Statistic al comunei Costești, raionul Horezu

- *** Documente privind Istoria României, veacul XVI, B. Țara Românească, vol. 1 (1501-1525), București, 1951
- *** Documente privind Istoria României, vol. II (1611-1615), Editura Academiei R.P.R., 1951
- *** Documente privind Istoria României, veacul XVII, B. Țara Românească, Editura Academiei R.P.R., 1951, vol.1 (1601-1610)
- *** Documente privind Istoria României, B. Țara Românească, veacul al XVI-lea, vol III (1551-1570), București, 1952, Editura Academiei R.S.R.
- *** Documente privind Istoria României, veacul XIII-XV, B. Țara Românească (1247-1500), Editura Academiei R.P.R., 1953
- *** Documente privind Istoria României, Războiul pentru independență, vol II, Editura Academiei R.S.R., București, 1954
- *** Documente privind Unirea Principatelor, vol. 1, Documente Interne, 1854-1857, București, 1961
- *** Documente privind Istoria României. Răscoala din 1821, vol IV, Editura Academiei R.S.R., București, 1962
- *** Împărțirea administrativă a teritoriului R.P.R., 1950, Legea Nr.5, pentru raionarea administrativă-economică a teritoriului R.P.R.
- *** Împărțirea administrativă a teritoriului R.P.R., București, 1965, Anexă la Legea Nr.3/1960 pentru îmbunătățirea împărțirii administrative a teritoriului R.P.R. (cu modificările ulterioare)
- *** Indicator alfabetic al localităților din R.P.R., Editura de Stat pentru Literatură și Științifică, București, 1954, Legea Nr.5 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului R.P.R. (cu modificările aduse prin Decretul Nr. 331 din 27 septembrie 1952)
- *** Indicator alfabetic al localităților din R.P.R., Editura Științifică București, 1956, Legea Nr. 5 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului R.P.R., cu modificările aduse prin decretul nr. 331, din 27 septembrie 1952 și Nr. 12 din 4 ianuarie 1956
- *** Istoria României, vol. I, Editura Academiei R.P.R., București, 1960
- *** Istoria României, vol. III, Editura Academiei R.P.R., 1964
- *** Istoria literaturii române, vol. 1, Editura Academiei R.P.R., București, 1964
- *** Istoria Artelor Plastice din România, Editura Minerva, București, 1970
- *** Județele României Socialiste, Editura Politică, 1969
- *** Mss. Slavon, Academia R.S.R., Nr. 303
- *** Marele Atlas geografic al R.S.R., fasciula I, harta VIII-2
- *** Meșteri populari contemporani, în Arta populară din Vâlcea, monografie album, Rm. Vâlcea, 1972
- *** Ministerul de Interne, Agricultură și lucrări publice – Serviciul Statistic – Indicele comunelor României, după noua organizare a Legii comunelor, București, 1865
- *** Ministerul de Interne, Indicator al comunelor urbane și rurale din Regatul României, București, 1896
- *** Ministerul de Interne, Împărțirea administrativă a României însoțită de Legea pentru unificarea administrativă, București, 1926

- *** Mănăstirea Arnota, în Viața bisericească în Oltenia, Anuarul Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1941
- *** O.N.T. Carpați, Munții dintre Olt și Jiu, București
- *** Președinția Consiliului de Miniștrii, Institutul Central de Statistică, Director Dr. Sabin Manuila – Indicatorul Localităților din România. Datele recensământului general din 6 aprilie 1941, Imprimeria Institutului de Statistică, București, 1943.
- *** Recensământul populației din 21 februarie 1956, volumul editat de Direcția Centrală de Statistică
- *** Studii și materiale de onomastică, București, 1969

NOTĂ

Lista cetățenilor de la care s-au obținut informații

Anghel Gheorghe, 32 ani, zidar, Costești, 2.VI.1974
 Avrămoiu C. Ion, 68 ani, Pietreni, 3.VI.1973
 Bâzâu Ana, 76 ani, casnică, Costești, 27.XII.1976
 Belețescu Alexandrina, 74 ani, agricultor, Pietreni, 25.XI.1975
 Blidaru Paraschiva, 55 ani, agricultor, Pietreni, 21.V.1975
 Borăscu I. Constantin, 76 ani, pensionar, Pietreni, 27.XII.1976
 Borăscu N. Gheorghe, 28 ani, agricultor, Pietreni, 7.V. 1972
 Borăscu Nicolae, 61 ani, pensionar, Pietreni, 7.V. 1972
 Chilom I. Ion, 67 ani, agricultor, Pietreni, 12.III.1974
 Chipurici Ion, 76 ani, pensionar, Costești, 1.I.1977
 Ciobanu F. Nicoale, pensionar, Costești, 30.VI.1974
 Ciorgan A. Constantin, 61 ani, muncitor, Pietreni, 12.III.1974
 Cojocar Simion, 82 ani, pensionar, Romani-Horezu, 16.XII.1973
 Colniceanu Ion, 59 ani, pensionar, Costești, 15.XII.1972
 Constantinescu S. Ion, 67 ani, învățător pensionar, Costești, 15.XII.1976, 22.XII.1976
 Copaci Constantin, percepător primărie, Costești, 2.VI.1974
 Cosma Constantin, 81 ani, agricultor, Pietreni, 7.V. 1972
 Crăcană Alexandru, 64 ani, pensionar, Costești-Ferigile, 11.I.1975, 17.XII.1975
 Crăcană I. Ștefania, 52 ani, agricultor, Costești-Ferigile, 5.X.1975
 Cucu Dumitru, 67 ani, cioban, Costești, 5.VII.1973, 26.XII. 1976
 Duță C. Maria, 79 ani, agricultor, Costești-Ferigile, 18.X.1975, 19.X.1975
 Florescu Elena, soră medicală, Văratnici, 27.XII.1975
 Frigură Gheorghe (Lică), tinichigiu, Bistrița, 25.XII.1975
 Furdui Nicolae, 50 ani, Bistrița, 24.VI.1973
 Găină Ion, 64 ani, pensionar, Costești-Ferigile, 10.XII.1972
 Giubega Cosntantin, 64 ani, pensionar, Bistrița, 22.XII.1976

Grigorescu T. Vasile, 34 ani, lăutar, Bistrița, 28.XI.1975
Huruială Chirilă, 53 ani, agricultor, Costești-Ferigile, 28.VI.1974
Iancă Ef. Gheorghe, 54 ani, fost piuar, Costești, 28.VI.1973
Istocescu Constantin, 60 ani, agricultor, Costești, 4.V.1972
Istocescu Gh. Gh. (Gină), 80 ani, pensionar, Costești, 3.XII.1972, 7.I.1973
Istocescu Gr. Marchian, 81 ani, pensionar, Costești, 26.XII. 1976
Istocescu Gh. Nicolae, muncitor, Pietreni, 28.XII.1975
Istocescu Ștefan, 78 ani, pensionar, Costești, 26.XII. 1976
Lăzărescu S. Marcu, 48 ani, agricultor, Văratnici, 25.XII. 1976
Lăzărescu Mihai, 70 ani, pensionar, Văratnici, 25.XII. 1976
Ligescu I. Ion, 61 ani, pensionar, Pietreni, 12.III.1974
Marcu Ciortan, 63 ani, zidar, Văratnici, 2.I.1973
Marcoci Nicolae, 52 ani, muncitor, Pietreni, III.1974
Marinescu N. Alexandrina, 58 ani, agricultor, Pietreni, 2.VI.1974
Marinescu Grigore, 54 ani, muncitor forestier, Pietreni, 2.VI.1974
Marinescu M. Vasile, 78 ani, pensionar, Văratnici, 14.XII.1975
Marinoiu D. Nicoale, 63 ani, pensionar, Pietreni, 24.VI.1973
Măgureanu V. Aritina, 93 ani, agricultor, Costești-Ferigile, 21.XII.1975
Măgureanu Dumitru, 69 ani, pensionar, Costești, 26.XII. 1976
Măgureanu Ioana, 89 ani, agricultor, Costești, 21.V.1972
Măgureanu Ioana, 94 ani, agricultor, Costești-Ferigile, 2.XI.1975
Măgureanu Ioana (Nița), 91 ani, casnică, Costești-Ferigile, 28.XII.1973
Măgureanu V. Vasile, 60 ani, rotar și frizer, Costești-Ferigile, 21.XII.1975
Măgureanu D. Victoria, 71 ani, agricultor, Costești, 24.VI.1973
Mecu Dumitru, 41 ani, pensionar, Pietreni, 13.IV.1974
Mecu Gh. Mihail, 80 ani pensionar, Pietreni, 27.XII.1976
Mecu I.D. Tudor, 75 ani, pensionar, Pietreni, 22.XII.1975
Năsoiu Nicolae, 65 ani, învățător pensionar, Bărbătești, 20.XII.1976
Obornic Maria, 81 ani, casnică, Bistrița, 28.XII.1976
Pașoi Gh. Elena, agricultor, Pietreni, 8.IV.1973
Păunescu Ion, secretar primărie, Văratnici, 31.IV.1974
Pietreanu Ion, pădurar, Pietreni, 12.III.1974, 8.VI.1974
Pistol Ghenadie, 77 ani, pensionar, Pietreni, 12.III.1974
Pistol Gheorghe, 40 ani, cântăreț bis., Pietreni, 4.V.1972
Popescu A. Alexandru, 39 ani, muncitor, Văratnici, 14.XII.1975
Popescu L. Dumitru, 30 ani, profesor, Bistrița, 17.XII.1972
Puică Constantin, 50 ani, morar, Pietreni, 4.V.1972, 24.VI.1973
Puică C. Gheorghe (Ghiță), 83 ani, pensionar, Pietreni, 2.IV.1973
Puică St. Stelian, 20 ani, muncitor, Pietreni, 21.XII.1975
Rădescu Gh. Dumitru, 65 ani, pensionar, Pietreni, III.1974

Rădescu N. Gheorghe, agricultor, Pietreni, 1.VII.1973
Rădescu Gh. Ioana, 60 ani, agricultor, Pietreni, 27.XI.1975
Rădeanu Iordana, 66 ani, agricultor, Pietreni, 21.V.1975
Robu Ana, 70 ani, Costești, 26.XII. 1976
Roșca Ion, 30 ani, tehnician pomicol, Costești-Ferigile, 29.XII.1973
Sacerdoțeanu Aurelian, 72 ani, prof-univ. istorie, Costești, 8.I.1976
Sacerdoțeanu Fenelon, 69 ani, colonel-medic-pensionar, Costești, 1.VII.1973
Sacerdoțeanu Gh., 76 ani, pensionar, Costești, 28.XI.1976, Costești, 23.XII. 1976
Sandu Constantin, 63 ani, pensionar, Pietreni, 3.VI.1974
Sandu Constantin, vicepreședinte al Consiliului Popular, Văratoci, 24.XII.1975
Sandu M. Ion, 93 ani, agricultor, Pietreni, 22.XII.1975
Schiteanu Constantin, miner, Pietreni, 13.IV.1973
Schiteanu Gheorghe, 69 ani, pensionar, Pietreni, 15.IV.1973
Stoian Elisabeta, 55 ani, agricultor, Bistrița, 21.XI.1975
Stoica V. Ilie, 34 ani, lăutar, Bistrița, 2.V.1972, 11.XII.1975
Stoica Victor, 67 ani, lăutar, Bistrița, 2.V.1972, 11.XII.1975
Stoican Aurelian, profesor, Văratoci, 24.XII.1975
Stoican Calinic, 46 ani, mecanic-băi, Costești, 1.XII.1972
Stoican Ilie, funcționar primărie, Văratoci, 29.XII.1973, 2.VI.1974, 23.XII. 1976
Șontrop I. Gheorghe, 30 ani, vârnicer, Bistrița, 24.VI.1973
Ticu Ion, 47 ani, pădurar, Pietreni, 27.XII.1975
Ticu Nicolae, 52 ani, primar, Pietreni, 7.V. 1972, 29.XII.1973, 21.VI.1975
Ticu Gr. Nicolae, 85 ani, pensionar, Pietreni, 22.XII.1975
Ungureanu Toma, cantonier, Bistrița, 21.XII.1973
Voineag Ilie, primar, Văratoci, 22.XII.1975

Istoria învățământului
în comuna Costești - județul Vâlcea,
până în anul 1918

Lucrare de grad, 1994
Universitatea București, Facultatea de Istorie
îndrumător Prof. Dr. Dinu Giurescu

INTRODUCERE

Prezenta lucrare își propune să trateze evoluția învățământului din localitatea Costești, județul Vâlcea, începând cu școala slavo-română, care a devenit apoi numai românească și care a funcționat pe lângă Mănăstirea Bistrița și apoi cu școlile sătești înființate după anul 1838 în Principatele Române, prezentând drumul evolutiv parcurs până în anul 1918.

Mobilul care m-a îndemnat să iau această temă ca lucrare de grad a fost dragostea mea față de comuna natală – Costești, localitate cu un bogat trecut istoric, respectul față de înaintași cât și datoria pe care o am față de generațiile actuale și cele viitoare.

La aceasta se mai adaugă dorința autorului de a scoate în lumină activitatea de apostolat și dragostea față de meseria de dascăl a aceluia care s-au succedat de-a lungul timpurilor pe la școlile din Costești și au trudit din greu, răspândind lumina cărții numeroaselor generații de elevi. În afară de aceasta a fost și dorința de a aprofunda cercetarea monografică a localității Costești începută cu peste două decenii în urmă și cu privire la evoluția învățământului pe plan local.

Deoarece și pe latura învățământului s-au derulat de-a lungul timpului multe fapte de seamă, pentru ca uitarea să nu le învăluie în vălul ei întunecos, datoria noastră, a celor care lucrează în învățământ, a celor de azi cât și a celor de mâine, este aceea de a le scoate la lumină. Trebuie ca acestea să fie cunoscute de generațiile actuale cât și de cele viitoare. În lumea de azi, a marilor transformări, când omul parcurge noi pași spre modernizare, datoria noastră este de a nu da uitării și unele aspecte din trecut.

Iată deci cum s-a născut ideea prezentei lucrări, care l-a făcut pe autor să se așeze la masa de lucru în biblioteci, să scoată la iveală noi informații, unele dintre ele nedate la lumină, din diferite arhive. În vederea alcătuirii lucrării, mai întâi am studiat lucrările apărute care se referă la metodică alcătuirii unui studiu de istorie, multe dintre ele fiind publicate în volumul „Studii și articole de istorie”. Am studiat și diferite monografii privitoare la anumite școli, printre care amintesc „Monografia Școlii pedagogice din Câmpulung Muscel” și „Monografia Liceului Mircea cel Bătrân” din Râmnicu Vâlcea.

Am extras din biblioteci numeroase materiale publicate despre mănăstirile Bistrița și Arnota, despre bisericile aflate pe teritoriul comunei, unele vechi, de câteva secole. Am strâns materiale referitoare la unele momente din istoria patriei, care s-au petrecut pe cuprinsul localității și despre participarea costeștenilor la evenimentele majore ale țării. Am ajuns la concluzia că materialul publicat care se referă la cele două mănăstiri, mai cu seamă cel referitor la Mănăstirea Bistrița, este deosebit de vast, chiar impresionant. Multe dintre materialele consultate au fost întocmite de istoricul Aurelian Sacerdoțeanu, originar din localitatea Costești, iar altele au fost scrise de un număr mare de cunoscuți istorici ai țării, printre care amintim pe Nicolae Iorga, C.C. Giurescu, P.P. Panaitescu, Ștefan Ștefănescu și alții.

Multe dintre materialele publicate s-au referit în mod special și la istoria învățământului, așa cum au fost: D. Stănescu – „Școala românească de la Mănăstirea Bistrița”, Nicolae Andrei și Gh. Pârnuță – „Istoria învățământului din Oltenia”, volumele I și II, Ștefan Pascu și alții – „Învățământul militar românesc. Tradiții și actualitate”, Apostol D. Culea și S.P. Salviu – „Istoria învățământului rural”, Gh. Pârnuță – „Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX)”, G.D. Iscru – „Începutul învățământului public la sate în județul Vâlcea” și „Contribuții privind învățământul la sate în Țara Românească până la jumătatea secolului al XIX-lea” ș.a..

Informarea în bibliotecă am făcut-o la bibliotecile din București - Biblioteca Academiei Române și Biblioteca Facultății de Istorie, cele din Rm. Vâlcea - Biblioteca orașenească și Biblioteca Muzeului de Istorie.

Materialul arhivistic l-am consultat la Arhivele Statului din București - Fondul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii publice, de unde am notat circa 100 de documente, la Arhivele Statului din Rm. Vâlcea precum și la arhivele școlilor din comună - Costești și Pietreni.

Tot un material inedit l-au constituit cele două caiete cu însemnări rămase din anul 1905, de la fostul învățător Victor Gr. Mihăilescu, referitor la învățământul din Costești și anume „Monografia Școlii primare din comuna Costești, județul Vâlcea” și „Învățământul primar rural. Răspunsuri.”

Doresc să remarc spiritul de amabilitate al celor care deservesc pe cercetători în arhive și biblioteci.

Pentru culegerea materialului necesar la întocmirea lucrării de față am folosit metoda de lucru pe teren, pentru a afla informații și (fotografii) imagini referitoare la foștii învățători de la școlile din Costești. Astfel m-am deplasat la muzeul memorial al poetului Dragoș Vrânceanu din Băbeni, care a fost unul dintre elevii Școlii din Costești, al cărui părinte a fost învățătorul Atanase Necula, fost dascăl la amintita școală. Despre fostul învățător Atanase Necula, am mai primit informații prin corespondență tocmai din localitatea Nereju -Vrancea, locul său de baștină. Fotografiiile a trei dintre foștii învățători ai Școlii din Costești mi-au fost puse la dispoziție de către profesorul de filologie, Stoican Aurelian, de la școala amintită.

Informații despre preotul Nicolae Sacerdoțeanu am obținut de la familia Sacerdoțeanu din Costești, iar despre fostul învățător Constantin Petruțian de la Școala Pietreni, le-am obținut de la urmașii săi - familia Lordache din satul Pietreni.

Tema de față, privitoare la evoluția învățământului din Costești până la anul 1918, așa de amplă, n-a mai fost tratată de către nimeni până în prezent, atât referitor la învățământul sătesc din localitatea Costești, cât și cu privire la școala de la Bistrița.

Munca pentru întocmirea lucrării de față n-a fost ușoară, ci chiar foarte dificilă, autorul fiind nevoit să consulte o vastă bibliografie și să selecteze problemele dintr-un vast volum de informații.

Consider că lucrarea de față va veni în sprijinul elevilor, dar și al colegilor de la școlile din Costești - învățători și profesori - în vederea cunoașterii istoricului învățământului din acest colț de țară, potolindu-le într-un fel setea de cunoaștere, dar și determinându-le sentimentul de prețuire față de înaintași, fiind în același timp și un îndemn în activitatea lor de azi și de mâine.

Cu privire la cele înscrise în tema de față, consider că nu s-a spus totul și urmează ca pe viitor să se scoată la lumină noi informații, lucrarea fiind astfel tot mai mult îmbogățită. Urmează ca activitatea de cercetare pe care o desfășor să fie continuată și pentru perioada de după anul 1918, tratând problema până în zilele noastre. Acest lucru este cerut de cei care au trudit pe tărâmul învățământului și în perioada scursă a ultimelor trei sferturi de veac.

Țin să mulțumesc domnului profesor universitar dr. Dinu C. Giurescu, îndrumătorul lucrării, pentru sfaturile utile date în vederea realizării cu succes a acesteia.

Mulțumesc de asemenea și celor care mi-au pus la dispoziție materialele necesare întocmirii acestui studiu.

CAP I. DATE MONOGRAFICE PRIVIND LOCALITATEA COSTEȘTI DIN JUDEȚUL VÂLCEA

AȘEZAREA ȘI MEDIUL GEOGRAFIC

Comuna Costești din județul Vâlcea este una din cele mai frumoase și renumite localități rurale ale județului Vâlcea. Ea se află situată în regiunea subcarpatică a Olteniei, la poalele Munților Căpățâanii, printre localitățile din jumătatea de nord a județului Vâlcea, într-o mică depresiune subcarpatică - Costești-Bistrița. Se găsește așezată în partea dreaptă a șoselei naționale Râmnicul Vâlcea - Târgu Jiu, la o distanță de circa 38 km spre apus de reședința județului, Râmnicul Vâlcea și la 5 km spre răsărit de Horezu, cel mai apropiat oraș.

Localitatea Costești are o suprafață de 10.472 hectare.

Relieful comunei Costești este alcătuit dintr-o zonă depresionară, dealuri, văi și munte. Partea sudică a localității, în care se află zona locuibilă (cele 4 sate) este constituită din mica depresiune Costești-Bistrița. Toată comuna este străbătută de cele două ape, Bistrița și Costești, în partea locuibilă, pe o distanță de 7-8 km. Cele două ape izvorăsc din Munții Căpățâanii. Zona depresionară amintită este despărțită de Dealul Mlăci, un frumos platou care, spre nord, culminează cu Vârful Stogul (720 m). Dealul

Mlăci, pornește spre nord din platoul Feregilor, platou situat între cele două ape. Spre nord, relieful este dominat de formele montane, alcătuite din versanții sudici ai Munților Căpățâanii: măgurile Bistrița (sau Scărișoara) și Arnota, împreună cu masivul calcaros Buila-Vânturarița (1885 m), mărginesc, asemenea unui zid, zona locuibilă a comunei. La apus de cursul pârâului Bistrița se ridică dealurile Dăroaia, Neagota și Văratici (500-600 m), orientate pe direcția nord-sud. Spre răsărit de pârâul Costești, coboară, de sub Masivul Buila-Vânturarița, dealurile: Albina, Glăvoci și Dealul Costeștilor, care reprezintă ca și celelalte dealuri amintire, prelungiri ale unor picioare din Munții Căpățâanii.

În munții din nordul comunei se află numeroase peșteri, săpate în roca calcaroasă prin acțiunea apei de infiltrație. Cea mai importantă dintre ele este Peștera Sfântului „Grigore Decapolitul” (numită și „Peștera Liliiecilor”), situată în zona Cheilor Bistriței și în care se află două biserițe - una din zid, iar cealaltă, un altar săpat în calcar.

Localitatea se bucură de un climat blând, cu variațiuni mici de temperatură, cu ierni destul de moderate, fără viscole puternice, aceasta datorită așezării ei în partea de sud-vestică a țării și a adăpostului oferit de munte și dealuri.

Apele comunei sunt Bistrița și Costești, ele curgând paralel și străbătând comuna de la nord la sud. Amândouă izvorăsc din munții situați în nordul comunei. Bistrița, după ce parcurge o distanță de circa 50 km, se varsă în Olt, în zona localității Băbeni.

Afluenții principali ai Bistriței sunt pârâul Romani (Hurezi) pe dreapta și Costești pe stânga. Din dealurile comunei pornesc numeroase văi, puternic erodate de apa ce se adună în timpul ploilor și topirii zăpezilor, cum sunt văile Albinii (singura având apă permanentă) și Ciorobeștilor în Pietreni, Afenentului, Brăianului, Săcăturilor și Jidovii în satul Costești, acestea din urmă fiind văi seci. La ieșirea din munte, cele două ape - Bistrița și Costești - formează frumoase chei - Cheile Bistriței și Cheile Pietrenilor (Cârligele). Cele două ape au oferit omului, încă din cele mai vechi timpuri, condiții prielnice de așezare. De-a lungul lor s-au construit numeroase mori, pive și joagăre.

Climatul blând, de nuanță submediteraneană, face să crească în condiții excelente castanul dulce, nucul și liliacul.

Prin așezarea sa la locul de întâlnire al celor două forme de relief - muntele și depresiunea subcarpatică - comuna Costești dispune de resurse naturale importante, printre care amintim: lemnul, calcarul, pășunile, izvoarele minerale, forța apelor, solul (pentru culturile de pomi fructiferi), izlazuri, fânețe etc..

Peisajul geografic al acestui minunat colț de țară a atras, de-a lungul timpurilor, numeroși iubitori de frumos. Astfel, despre aceste locuri pe care le-a vizitat la sfârșitul secolului trecut, scriitorul Alexandru Vlahuță spunea că reprezintă „unul dintre cele mai frumoase ținuturi ale țării”. Privind pentru prima dată Valea Bistriței, el afirma: „...Valea se deschide, codrii se trag la o parte, o priveliște neașteptată, negrăit de mândră, se înfățișează ochilor... pe malul drept al Bistriței s-așterne o poiană de toată frumusețea.” El a amintit în lucrarea sa „România Pitorească” și despre cele două ctitorii medievale - Bistrița și Arnota.

A fost impresionat de Cheile Bistriței, pe care ni le-a descris astfel: „lumea prăpăstiilor și a vâltoarelor: tot muntele e crăpat de sus și până jos, pe fundalul acestei tăieturi, între înalții pereți de piatră, s-azvârle Bistrița vijelioasă, bătându-și naplahii de stânci, c-un zgomot asurzitor.”¹

DIN ISTORICUL LOCALITĂȚII

Îmbinarea armonioasă a diferitelor forme de relief - munte, deal, mici platouri, petice de câmpie, climă deosebit de dulce, apele limpezi și reci, adăpostul natural ce-l formează mica depresiune - atât de intemperiilor cât și de dușmani, în vremuri de răstăriște, toate acestea au făcut ca pe aceste meleaguri să se depene o viață omenească din timpurile cele mai vechi.

Condițiile de mediu geografic au fost favorabile existenței omului pe teritoriul comunei Costești încă din epocile pietrei și a metalelor, fapt care a făcut ca localitatea sa fie un colț al țării cu un bogat trecut istoric de-a lungul a peste două milenii.

Dovezile care atestă prezența omului pe aceste meleaguri sunt numeroase. Topoare-ciocan de piatră șlefuită au fost descoperite în Costești, Văratici și în punctul Cacova, situat în zona montană, la nord de satul Pietreni. În peșterile din apropierea Cheilor Bistriței s-au găsit urme de foc, fragmente de ceramică, oase de animale etc., dovezi pe care le aflăm expuse astăzi la colțul muzeistic al Școlii cu clasele I-VIII Costești, la Muzeul de Istorie din Râmnicu Vâlcea și la Colecția muzeistică de istorie veche și medievală organizată de preotul Gheorghe Petre la Govora.

Descoperirile arheologice de la Ferigile-Costești confirmă că vatra comunei a fost intens locuită cu peste 2500 de ani în urmă. Aici a fost descoperit unul dintre cele mai mari cimitire de incinerare cu tumuli din sud-estul Europei, datând din prima epocă a fierului (800-300 î.Hr.). Din numeroasele morminte de incinerare s-a scos la iveală un prețios material muzeistic: vase, topoare de luptă, piese de harnașament, obiecte de podoabă, un pumnal scitic ș.a.² Materialele de interes arheologic descoperite la Ferigile se găsesc expuse la Muzeul de Istorie Națională din București, la muzeele de istorie din Râmnicu Vâlcea, Pitești, Craiova și Govora precum și la școlile Costești și Pietreni.

Descoperiri ulterioare, datând din această epocă au fost făcute în satele Bistrița, Pietreni și Costești (în zona de sud a fostului sat Ferigile).

Numeroase descoperiri arheologice confirmă o continuitate a vieții omenești pe aceste locuri și în perioada formării poporului român și a limbii române. Printre aceste descoperiri amintim: o fibulă de bronz (agrafă) de tip provincial roman și o brățară de bronz datând din secolele III-IV d.Hr.³ O altă fibulă-digitală, cu mască umană, datând

¹ Vlahuță Al., România pitorească, Editura pentru literatură, București, 1965, p. 67-68

² Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile – monografie arheologică, Editura Academiei Române, București, 1967, p. 250

³ Vulpe Al., Necropola Hallstattiană de la Ferigile – monografie arheologică, Editura Academiei Române, București, 1967, p. 186

din secolele VI-VII d.Hr., a fost descoperită în centrul comunei și ulterior, a fost expusă la Muzeul de istorie din Râmnicul Vâlcea.⁴

În Evul Mediu, costeștenii s-au ocupat cu creșterea vitelor, păstoritul și cultura plantelor, folosind fiecare petic de pământ arabil rezultat din tăierea pădurilor. Lemnul de gorun, brad, fag, adus din pădurile aflate în apropiere în munte era folosit pentru foc, în construcția de locuințe, adăposturi pentru vite și la alte nevoi.

Așezările omenești - tip sat - pe teritoriul comunei Costești au apărut cu mult înainte de primele mențiuni documentare.

Denumirea comunei și a satului de reședință o aflăm dintr-un document datat din 11 octombrie 1512, când domnitorul Neagoe Basarab întărea lui Barbu Craiovescu, Ban al Craiovei - unul dintre ctitorii Bistriței, ocină (pământ arabil) - la Târșa, deal care astăzi aparține satului Pietreni, situat în partea de vest a acestuia - spre Bistrița, luată în schimb pentru satul Slătioara. În acest document apare ca martor popa Frâncu din Costești. La acea dată apare în documente satul Costești, dar el fiind mult mai vechi.⁵

Celelalte sate ale comunei - Pietreni, Văratici și Bistrița - s-au format și au fost amintite mult mai târziu, în secolele trecute.

Numele satului reședință - Costești - provine de la legendarul cioban Costea sau de la „pârâul Costești și de la coastele care îl înconjoară”, așa cum se arată în „Dicționarul geografic al județului Vâlcea”, întocmit în anul 1893 de către C. Alesandrescu.⁶

Trecutul istoric al comunei Costești, în mare parte, se leagă de existența pe teritoriul ei a celor două mănăstiri - Bistrița și Arnota. Ceea ce este sigur, din istoria Costeștilor, este că înainte de prima zidire a Mănăstirii Bistrița, la sfârșitul secolului al XI-lea, toți locuitorii satului erau liberi. În mare parte, teritoriul comunei se află în stare de dependență față de Mănăstirea Bistrița încă de la începutul secolului al XVII-lea, între săteni și aceasta, secole de-a rândul având loc numeroase conflicte.

Bistrița a fost ridicată de boierii Craiovești - Barbu ban și frații săi Pârveu, Danciu și Radu, în jurul anului 1490. Data precisă a fondării ei nu se cunoaște. Tradiția spune că pe locul unde a fost zidită Mănăstirea Bistrița se afla un schit răzleț.⁷ Un document din anul 1492, dat de către voievodul Vlad Călugărul, întărea Bistriței mai multe sate din Câmpia Română, daniile făcute acesteia de către ctitori - boierii Craiovești.⁸

Acelasi domnitor - Vlad Călugărul - prin hrisovul din 16 martie 1494 (7002), întărea din nou stăpânirea mănăstirii de pe râul Bistrița, ridicată de Barbu Craiovescu cu frații

⁴ Petre Gh., Stoican A., O fibulă digitată din nordul Olteniei, S.C.I.V.A., tomul 27, nr. 1, București, ianuarie-martie 1976, p. 115-117

⁵ Documente privind istoria României, veacul XVI, B, Țara Românească, vol. I (1501-1525), Editura Academiei R.P.R., București, 1951, p. 49

⁶ Alesandrescu C., Dicționarul județului Vâlcea, București, 1973, p. 49.

⁷ Vezi și Lahovari G., Marele dicționar geografic al României, vol. II, București, 1899, p. 676

⁸ Ștefănescu Șt., Bănia în Țara Românească, Editura Științifică, București, 1965, p. 120

⁸ Documente privind istoria României, B, Țara Românească, veacurile XIII-XV, Editura Academiei R.P.R., București, 1953, p. 206

săi Pârvu, Danciu și Radu asupra satelor din Câmpia Română.⁹ Unii istorici consideră că documentul din 1942 ar fi o copie a celui din 16 martie 1494.¹⁰

Din toate daniile ulterioare aflăm numele celor patru frați Craiovești, a căror familie a dat Țării Românești domni vestiți ca Matei Basarab, Neogoe Basarab și Constantin Brâncoveanu.

În „Cronica Banatului” scrisă de Stoica de Hațeg, lucrare apărută la editura „Facla” din Timișoara în 1981, la pagina 127, cronicarul ne informează că Neogoe Basarab s-a căsătorit cu Milița (Despina), înrundindu-se astfel cu neamul lui Lazăr, fostul cneaz al Serbiei. Cununia dintre ilustrul vlăstar craiovesc și Milița a avut loc la Bistrița, unde era „scaunul domnesc”.

Mănăstirea Bistrița și-a luat numele de la apa pe care este așezată și care înseamnă „Repede”. Bistrița n-a durat mult, fiind distrusă de Mihnea cel Rău, domnul Țării Românești. În 1509, între Craiovești și domn s-a născut un conflict. Craioveștii au trecut în pribegie peste Dunăre. Drept răzbunare, în 1509, în Mănăstirea Bistrița „s-a tras cu tunurile”, cum zice inscripția pe piatră din 1683, pusă sub clopotniță și care ține locul vechii pisanii, ce nu s-a mai păstrat.¹¹

A fost refăcută în 1519, tot de Barbu Craiovescu și frații săi, cu ajutorul lui Neogoe Basarab, nepot al Craioveștilor, ajuns domn al Țării Românești (1512- 1521), ctitorul vestitei Catedrale de la Curtea de Argeș.¹² Imaginea celei de-a doua zidiri a Mănăstirii Bistrița ne-a rămas în trei desene realizate înainte de anul 1800, de către cărturarul Dionisie Eclesiarhul, care a mai întocmit și „Condica Mănăstirii Bistrița”, unde a fost și eclesiarh între anii 1795-1799.¹³

Pe la 1521, Barbu Craiovescu s-a călugărit, luându-și numele de Pahomie. După moartea sa el a fost înmormântat la Bistrița, unde și-a trăit ultimii ani ai vieții.¹⁴ Barbu Craiovescu a fost acela care a adus din Serbia cu mare cheltuială, moaștele Sfântului Grigore Decapolitul, pe care le-a deus la Bistrița. Sfântul Grigore Decapolitul (cca. 780 (790) – cca. 830), a fost din Irinopolis (Isauria), provincie bizantină din Asia Mică. El a murit la Constantinopol, după multe peregrinări prin Grecia și Italia.¹⁵

Costeștii au fost martorii aducerii la Bistrița, pentru a fi înmormântate, două mari personalități ale vremii. Primul a fost Pârvu II Craiovescu, mare ban al Craiovei, fiul

⁹ Documente privind istoria României, B, Țara Românească, veacurile XIII-XV, Editura Academiei R.P.R., București, 1953, p. 225

¹⁰ Stoicescu N., Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I, Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea), vol. I, A.L., editată de Mitropolia Olteniei, 1970, p. 120, note: 83

¹¹ Tocilescu Gr., Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară, Analele Academiei Române, tomul VIII, 1885-1886, București, 1888, p. 191

¹² Tocilescu Gr., Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară, Analele Academiei Române, tomul VIII, 1885-1886, București, 1888, p. 191

¹³ Dionisie Eclesiarhul, Hronograf (1764-1815), Editura Academiei R.S.R., 1987, p.6 și 9

¹⁴ Tocilescu Gr., Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară, Analele Academiei Române, tomul VIII, 1885-1886, București, 1888, p. 191-192

Vezi și Ștefănescu Șt., Bănia în Țara Românească, Editura Științifică, București, 1965, p. 122-123.

Barbu Craiovescu a fost ctitorul bolniței de la Bistrița (1520-1521), singura zidire care ne-a rămas de la Craiovești

¹⁵ Flistich Iohann, Încercare de istorie românească, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, Studiu introductiv, ediția textului Adolf Armbruster, p. 277

lui Pârvu Craiovescu, nepot al lui Barbu Craiovescu și frate cu Neagoe Basarab. El a fost unul dintre cei mai influenți boieri, mai puternic decât unii domni pe care i-a văzut schimbându-se.¹⁶ Al doilea a fost Moise Vodă, fiul lui Vladislav al III-lea, care a urmat la domnie după Radu de la Afumați. El a domnit puțin, numai un an și jumătate și s-a sprijinit pe Craiovești. În cele din urmă, în urma unui conflict intern, Moise Vodă a fost înfrânt de oastea boierească condusă de Vlad Vodă Înnecatul, cu sprijinul turcesc, la Vișoara, la 30 km de Slatina, la 29 august 1530 și a fost ucis. Pe la începutul lunii septembrie a anului 1530, rămășițele pământești ale lui Moise Vodă au fost aduse la Bistrița.¹⁷

În toamna anului 1600, după pierderea Moldovei și Transilvaniei, Mihai Viteazul, întâiul unificator al Țărilor Române și-a găsit pentru scurt timp adăpost la Bistrița. Cu acest prilej el a cumpărat de la megieși - locuitorii costeșteni din partea cea mai veche a satului Costești, situată în partea stângă a pârâului Costești, o parte din satul Costești cu 42.000 asprui, bani aflați din leafa ostașilor săi și l-a dăruit Mănăstirii Bistrița.¹⁸

În anul 1611, egumenul Teofil al Bistriței a scăpat moaștele Sf. Grigore Decapolitul de a fi pângărite de unguri. Atunci s-a adăpostit la Bistrița și mitropolitul coronicar grec Matei al Mirelor, care a scris „Viața și slujba Sf. Grigore Decapolitul în versuri” și a descris întâmplările petrecute atunci la Bistrița în urma cererii egumenului Teofil.¹⁹ În amintirea întâmplărilor din anul 1611, Teofil a zidit la 1633, în peștera Bistriței, o bisericuță refăcută apoi de episcopul Râmnicului, Climent, în veacul al XVIII-lea.²⁰ În 1619 acesta era episcop de Râmnic. El a făcut parte din delegația trimisă de boierii Țării Românești în Transilvania, la 1630, ca să înștiințeze pe Aga Matei din Brâncoveni despre alegerea sa ca domn.²¹ Cu doi ani mai înainte, Matei Basarab fusese prezent la Bistrița, pregătind de aici o vastă mișcare națională împotriva grecilor lui Leon Vodă.²² Teofil l-a însoțit pe Matei Basarab la Constantinopol, pentru a se plânge sultanului contra grecilor. La 1637, îl găsim ridicat la treapta de mitropolit, în care stătu până la anul 1646.²³ Ca mitropolit, Teofil, care trecuse pe la Bistrița, a fost mâna dreaptă a voievodului Matei Basarab, care l-a pus în fruntea tuturor soliilor, îl consulta în treburile țării și-l așeza lângă el mai presus decât pe toți ceilalți sfinți.²⁴

Un moment important din istoria acestor locuri l-a constituit zidirea Mănăstirii Arnota, ctitoria lui Matei Basarab, pe versantul sudic al muntelui Arnota, aflat în partea de nord a comunei Costești. Se pare că Arnota ar fi existat într-o stare modestă de la

¹⁶ Giurescu C.C., Dinu C., *Istoria românilor*, vol. 2, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 237
Vezi și Stoicescu N., *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova*, sec. XIV-XVII, București, 1971, p. 46

¹⁷ Iorga N., *Inscripții din bisericile României*, vol. I, București, 1905, p. 193

¹⁸ Vezi și Giurescu C.C., Dinu C., *Istoria românilor*, vol. 2, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 237-238

¹⁹ Iorga N., *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. I, Vălenii de Munte, 1908, p. 217

²⁰ Moiescu Gh., Lupșa Șt., Filipescu Al., *Istoria bisericii române*, Editura Institutului Biblic și de misiune ortodoxă, București, 1957, p. 325

²¹ Moiescu Gh., Lupșa Șt., Filipescu Al., *Istoria bisericii române*, Editura Institutului Biblic și de misiune ortodoxă, București, 1957, p. 325

²² Mironescu Athanase, *Istoria Eparhiei Râmnicului*, București, 1906, 35

²³ Stănescu D., *Școala Românească de la Mănăstirea Bistrița (1560-1845)*, București, 1931, p. 12

²⁴ Mironescu Athanase, *Istoria Eparhiei Râmnicului Noul Severin*, București, 1906, 39

²⁵ Mironescu Athanase, *Istoria Eparhiei Râmnicului Noul Severin*, București, 1906, 35

boierii Craiovești, ctitorii Mănăstirii Bistrița, rudele de sânge ale lui Matei, care ar rămâne numai ca un înnoitor din temelie al acestei zidiri.²⁵

După pisania unui clopot, Arnota ar fi fost construită de Matei Basarab în anul 1634-1635. Într-un document din 17 aprilie 1637, domnul spunea că Arnota a fost „facută și întemeiată de domnia mea din temelie”. Un alt document datat din 1643 ne dă afirmațiile lui Partenie, patriarhul Constantinopolului, că Mănăstirea Arnota „fiind învechită din vremuri neștiute și ruinată, Matei a ridicat-o de jos, chiar din temelii, cu multe cheltuieli și osteneli”. Din acel document ar fi vorba de o refacere a mănăstirii de către Matei Basarab.²⁶

În 1648 au fost aduse la Arnota și reînhumate rămășițele pământești ale lui Danciu Vornicul din Brâncoveni, tatăl domnitorului, care a făcut parte din oastea lui Mihai Viteazul și a murit în anul 1595 la Alba Iulia. Prin aceasta domnitorul și-a arătat respectul și recunoștința față de aceste meleaguri, pregătite a-i fi un loc de odihnă după moarte, lui și întregii familii.²⁷ Murind, Matei Basarab a fost înmormântat în anul 1654 la biserica domnească din Târgoviște, lângă fiul și doamna Elina. În 1662, sub domnia lui Constantin Șerban, mormântul a fost jefuit, iar osemintele bătrânului voievod au fost aruncate afară. De la Târgoviște, osemintele vor fi aduse la Arnota de către Preda Brâncoveanu, bunicul lui Constantin Brâncoveanu, împreună cu piatra de marmură albă sculptată artistic în stil baroc.²⁸

Biserica Mănăstirii Arnota este o construcție relativ mică, sobră, expresia unei armonii care încântă ochiul. Dimensiunile ei mărturisesc admirabilul simț al proporțiilor, specific artistului popular.

Vorbind despre iconografia Arnotei, arătăm că picturile murale din pronaosul bisericii îl înfățișează pe domnitor împreună cu soția sa Elena Doamna, cu tatăl său Danciu Vornicul și cu mama sa Stanca. Istoricii de artă au subliniat că nicăieri nu s-a păstrat mai fidel chipul lui Matei Basarab ca aici, la Arnota.²⁹

În anul 1656, Martinus Weiss cel Bătrân din Brașov, meșter argintar, a executat pentru Constantin Șerban Vodă și doamna Bălașa celebra raclă a Sf. Grigore Decapolitul aflată astăzi la Bistrița.³⁰ Comanda pentru racla Sf. Grigore Decapolitul a fost făcută la Sibiu de către domnitor, iar orfevierii sibieni i-au livrat sicriul de argint ferecat cu aur în care au depus moaștele.³¹

În anul 1657, sirianul Paul de Alep, în calitatea sa de fiu, arhidiacon și „istoric” al patriarhului Macarie din Antiohia, în a doua din cele trei călătorii făcute în Țara Românească, în timpul verii, însoțit de patriarhul Macarie, a vizitat mănăstirile și locurile din nordul Olteniei. În însemnările sale, ne-a lăsat informații prețioase despre cele

²⁵ Anuarul Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1941, p. 834

²⁶ Stoicescu N., Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I, Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea), vol. I, A.L., editată de Mitropolia Olteniei, 1970, p. 36

²⁷ Cristescu D., Arnota, Rm. Vâlcea, 1937, p. 31

²⁸ Mănăstirea Arnota, Viața bisericească în Oltenia, Anuarul M.O., 1941, p. 836

²⁹ Nicolăescu N., Furia pietrelor de la Arnota, Magazin istoric, nr. 11, noiembrie 1970, p. 38

³⁰ Marica Guy Viorica, Sebastian Hann, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1972, p. 73

³¹ Dumitrescu-Jipa Aurel, Nistor N., Sibiu și ținutul în lumina istoriei, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1976, p. 132

două mănăstiri din Costeștii Vâlcii - Bistrița și Arnota. La mănăstirea Bistrița, Paul de Alep remarca caracterul ei de „fortăreață”. Arată că Bistrița era „o mănăstire mare, cu oarecare renume” în țară și cu „unele întărituri pentru apărare”, și „așezată într-o vale singuratică fără niciun drum, într-o poziție asemănătoare cu aceea a Mănăstirii Cozia și e clădită întocmai ca o fortăreață”. Autorul a mai consemnat că mănăstirea avea „o biserica închinată Maicii Domnului”. Despre clădiri arată că, în partea dinspre răsărit acestea dădeau spre râul Bistrița. El a mai relatat despre faptul că în mijlocul acestor chilii se află un paraclis, „o biserică frumoasă și curată”, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Paraclisul amintit este astăzi dispărut. Paul de Alep a mai amintit și de biserica aflată în afara mănăstirii, o biserică „pentru bolnavi” cu hramul „Schimbarea la față”, fiind vorba de actuala bolniță a Bistriței, ctitoria lui Barbu Craiovescu (în călugărie Pahomie), al cărui chip îl aflăm în interiorul ei. Aflat la Arnota, semnaleză o cruce înălțată pe „cel mai înalt vârf care domină întregul ținut”. Numărul mare de cruci ce jalonau peste tot drumurile, l-a impresionat pe Paul de Alep.³²

Un moment important din istoria localității Costești l-a constituit construirea bisericii de lemn de la Grămești, cătun al satului de reședință, în anii 1664-1665, de către mitropolitul Ștefan al Țării Românești, cel care mai ridicase la Râmeștii Horezului, pe la 1658, o biserică de zid, cunoscută și sub denumirea de biserica din Bălănești.³³

Biserica de la Grămești este cea mai veche biserică a satului Costești, din câte se mai păstrează în forma lor de la început. Virgil Drăghiceanu a cercetat cu mare atenție această biserică, despre care afirma că ea reprezintă „o admirabilă biserică de lemn, superbă ca artă națională și foarte însemnată ca document pentru urmărirea fazelor prin care a trecut construcția bisericilor, de la peșteri până la minunea Curtii de Argeș.”³⁴

Către sfârșitul secolului al XVII-lea, Mănăstirea Bistrița a început să se strice. Zidurile ei au necesitat numeroase reparații. Legăturile de rudenie dinspre tată, urmând în aceasta pe bunicul Preda, l-au făcut pe Constantin Brâncoveanu să poarte grijă mării fundații a Craioveștilor, Mănăstirea Bistrița. Și aceasta încă de când era mare spătar, cu 5 ani înainte de a fi domn. „Trăgându-se din vechea dungă a Craioveștilor, care și Băsărăbești se cheamă”, spune inscripția pusă de el în 1683, „multe au întărit, multe au înfrumusețat și din nou au făcut la această dumnezeiască și sfântă casă”.³⁵ Aceasta a fost cea mai de seamă reparație a Bistriței, de la zidire. Nicolae Iorga arată că „marele întregitor al moștenirii de artă religioasă a trecutului, Constantin Brâncoveanu, înnoi Bistrița”. Ea ținu vreo sută și cincizeci de ani. După reparație, în tot timpul domniei lui

³² Crețeanu Radu, Monumentele istorice din cuprinsul Mitropoliei Olteniei în lumina relatărilor lui Paul de Alep, M.O., anul XIX, nr. 11-12, noiembrie 1967, Craiova, p. 910-911, 914 și 916

Vezi și Alexandrescu M. M., Dersca Bulgaru, Mustafa Ali Mehmet, Călători străini despre Țările Române, vol. VI, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1967, p. 182-193

³³ Crețeanu Radu, Un egumen al Tismanei Mitropolitul Ștefan I al Ungrovlahiei, M.O., anul XXIX, nr. 1-3, ianuarie-martie 1977, Craiova, p. 130-131 și 127

³⁴ Drăghiceanu Virgil, Monumentele Olteniei, B.C.M.I., XXVI, 1933, p. 62

Vezi și V. Drăghiceanu, Vechea biserică de lemn din Grămești-Vâlcea, B.C.M.I., III, 1910, p. 110-114

³⁵ Sacerdoțeanu A., Constantin Brâncoveanu și ctitoriile sale din Oltenia, M.O., Anul XVI, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1964, Craiova, p. 710

Constantin Brâncoveanu, Bistrița a devenit și reședință de vară a acestui mare iubitor de cultură. De aici își va fi ales el locul pentru ctitoria sa de la Hurezi, colindând codrii și poienile din apropierea Bistriței, vestita ctitorie a strămoșilor săi.³⁶

Constantin Brâncoveanu s-a interesat și de Mănăstirea Arnota. El i-a adăugat acesteia pridvorul cu mica turlă ce se află pe el și unele picturi interioare și exterioare, între anii 1695-1699. În aceste locuri lipsite de izvoare, Constantin Brâncoveanu a adus apa pe olane, de pe culmea muntelui, după cum reiese dintr-o inscripție datată cu anul 1699. Tot Constantin Brâncoveanu a înzestrat-o, în anul 1785 cu o admirabilă tâmplă de tei aurită, o adevărată operă de artă, care în anul 1913 a fost demontată și transportată la București, fiind adăpostită la muzeul de artă brâncovenească de la Mogoșoaia.³⁷

La 1689, în Bistrița, în partea stângă a râului Bistrița, nu departe de mănăstire, s-a construit biserica de la Păr (numită și Tigănia), de către Pârvu Cantacuzino logofătul și Paisie, arhimandritul Mănăstirii Bistrița.³⁸

Încă din primul an al secolului al XVIII-lea, la 1701, Ștefan ieromonahul, care a ajuns apoi egumen al mănăstirii Bistrița, a zidit biserica satului Pietreni, fost schit, care se mai numește „Biserica de sub Piatră” sau „44 de Izvoare”. Zidirea ei s-a făcut pe locul alteia mai vechi. Așa se explică faptul că Odobescu găsisse acele obiecte de cult purtând data 1694. Va fi fost înainte o biserică de lemn care la 1701 a trebuit refăcută.³⁹

În anul 1710 a fost adăugat pridvorul pe stâlpi din fața bisericii, de către vornicul Șerban Cantacuzino, al cărui chip este zugrăvit împreună cu doamna sa Adriana, pe peretele din stânga ușii, la Bolnița Bistriței.⁴⁰

După doi ani, la anul 1712, a fost construită, de către starețul Bistriței, Ștefan, Biserica Păpușa. Are o așezare pitorească, fiind aflată sub Muntele Arnota, pe partea stângă a râului Bistrița, în fața mănăstirii cu același nume. Este cunoscută și sub numele de „Eleonul” și are hramul Sfântul Grigore Decapolitul.⁴¹

La anul 1717, în unele mănăstiri din Oltenia au fost dislocate unități și subunități austriece. La Mănăstirea Bistrița au fost instalați 300 de călăreți, iar la Horezu, inițial 600, apoi 400 de călăreți.

În timpul menținerii Olteniei sub ocupație austriacă (1718-1739), administrația austriacă a plănuț să realizeze un sistem fortificat de apărare, bazat pe mănăstirile de la vest de Olt, cărora urma să li se aducă unele amenajări, în scopul de a le mări puterea de rezistență. Maiorul austriac I.C. Weiss a înaintat superiorilor săi o descriere a celor mai însemnate mănăstiri, având anexate și „planuri și proiecte de întărire a lor”. Printre

³⁶ Iorga N., Sate și mănăstiri, Editura Minerva, București, 1905, p. 320

³⁷ Cristescu D., Arnota, Rm. Vâlcea, 1937, p. 31 și 46

Vezi și Popescu M., Petrescu P., Muzele capitalei, Editura Științifică, București, 1966, p. 25

³⁸ Sacerdoțeanu A., Inscripții și însemnări din Costești-Vâlcea, Extras din B.C.M.I., anul XXVIII, 1935, București, 1937, p. 9-10

³⁹ Sacerdoțeanu A., Pomelnicul schitului Pietreni, M.O., anul XXIV, nr. 1-2, ianuarie 1972, Craiova, p. 105

⁴⁰ Ghica-Budești Nicolae, Evoluția arhitecturii în Oltenia, partea a II-a, Vechiul stil românesc din veacul al XVI-lea, Vălenii de Munte, 1931, p. 12

⁴¹ Sacerdoțeanu A., Inscripții și însemnări din Costești-Vâlcea, Extras din B.C.M.I., anul XXVIII, 1935, București, 1937, p. 10

mănăstirile mai tari, semnalate de maiorul austriac, s-a aflat și Bistrița, alături de cele de la Hurezi, Polovragi, Tismana ș.a.. Sfârșitul ocupației austriece în Oltenia, la 1739, a făcut ca planul să nu fie adus la îndeplinire.⁴²

În cursul secolului al XIII-lea costeștenii au avut numeroase necazuri venite din partea conducătorilor Mănăstirii Bistrița. Țăranii din Costești aveau dreptul de a vinde vin, dând egumenului de la Mănăstirea Bistrița „un taler de bute”. Tot în acest secol, „Legiuirea Caragea” interzicea țăranilor din Costești să țină moară, cu toate că dreptul lor era consfințit prin datină. Li se mai interzicea de a face pive pe apa de pe moșia Mănăstirii Bistrița.⁴³

Din diferite documente aflăm numeroase acte de nesupunere ale locuitorilor din Costești față de Mănăstirea Bistrița. Astfel, în ianuarie 1735, egumenul Climent de la Bistrița reclama administrației militare a Olteniei că țăranii de pe moșia mănăstirii refuză să presteze munca, să dea dijma: „...în satul Costești sunt 150 de familii și nu mi-au lucrat în această vară preț de 20 taleri.” În același timp, se primea de către conducerea județului Vâlcea, adresa prin care se stabilea ca locuitorii din Costești „să lucreze mănăstirii câte 52 zile”, să dea „dări din vite și din bucate”.⁴⁴

Ultima biserică din Costești, ridicată în secolul al XVIII-lea, a fost cea din Ciorobești. Ea se află în cătunul Ciorobești din satul Pietreni. A fost zidită în anul 1750 de către egumenul Antonie de la Mănăstirea Bistrița.⁴⁵

În secolul al XIX-lea s-au mai construit încă trei biserici și anume, bisericile din Grușetu, Săcături și Văratici. Biserica Grușetu a fost biserica satului Costești, aflată în cătunul Grușetu, pe valea Jidovii. A fost construită din lemn și tencuiată, la anul 1801, pe vremea domniei lui Alexandru Moruzi. Satul Costești a avut o biserică mai veche, existentă pe vremea lui Matei Basarab. Biserica cea veche s-a situat în Munteni, la curțile așa-zisilor boieri Cucești care, după tradiția orală, s-ar fi aflat acolo unde se varsă Valea Dealului în pârâul Costești. Valea a ras pământul și a făcut râpă, năruind biserica. Oase din vechiul cimitir au fost scoase de torent și duse în „Râul Satului” (Costești).⁴⁶

În 1803 s-a construit biserica Săcături din satul Costești, de zid, de către părintele arhimandrit Constantin Bistriceanu, egumen al Mănăstirii Bistrița. Pe locul ei s-a construit o altă biserică în cel de-al doilea deceniu al secolului nostru.⁴⁷

După 15 ani, s-a construit biserica din satul Văratici. A fost construită din lemn, în anul 1818, în zilele domnitorului Ion Gheorghe Caragea și cu cheltuiala popii Nicolae

⁴² Berindei Dan, col. Mutașcu Traian, Aspecte militare ale mișcării revoluționare din 1821, Ediția a II-a, Editura Militară, București, 1973, p. 71-72

⁴³ Istoria României, vol. III, Editura Academiei, București 1964, p. 636 și 638

⁴⁴ Constantin Fl. și alții, Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea, vol. I, Țara Românească, Editura Academiei R.P.R., București, 1961, doc. 347, p. 347-348

⁴⁵ Sacerdoțeanu A., Inscricții și însemnări din Costești-Vâlcea, Extras din B.C.M.I., anul XXVIII, 1935, București, 1937, p. 10

⁴⁶ Sacerdoțeanu A., Inscricții și însemnări din Costești-Vâlcea, Extras din B.C.M.I., anul XXVIII, 1935, București, 1937, p. 10

⁴⁷ Sacerdoțeanu A., Inscricții și însemnări din Costești-Vâlcea, Extras din B.C.M.I., anul XXVIII, 1935, București, 1937, p. 8

Vezi și Ioan Popescu-Cilien, Biserici, târguri și sate din județul Vâlcea, Ramuri, Craiova, 1941, p. 38

Vărățiceanu. Această biserică a fost mult mai veche. La început a fost pe același deal, ceva mai sus, dar surpându-se pământul, a trebuit să fie mutată mai jos. Pe o piatră s-a găsit înscris anul 1781, când se zice că exista biserica. Bătrânii de altădată au dat informații despre existența bisericii din Vărățici pe un alt loc, despre alunecările de teren care au avut loc și în urma cărora s-a prăbușit biserica, iar cimitirul a fost dus mai la vale. Biserica din Vărățici nu mai există de prin anii 1949-1950, când a fost demolată împreună cu o parte din clopotniță și o parte din material a fost întrebuințat la construcția unui bordei militar de observație aeriană.⁴⁸

Pe aceste locuri, în primele două decenii ale secolului al XIX-lea îl întâlnim pe vestitul căpitan de haiduci olteni - lancu Jianu cu ceata sa. Pe locul unde se află casa din satul Bistrița a vestitului artist - profesorul Constantin Popian - decedat în urmă cu 25 de ani, s-a aflat o cârciumă, zisă „a Birjarului”, unde venea lancu Jianu împreună cu haiducii Mereanu și Trancă.⁴⁹ Din pădurea dintre Bistrița și Hurez, aflată în vecinătatea Mănăstirii Bistrița, se leagă una dintre cele mai grele bătălii purtate de lancu Jianu cu ceata sa alcătuită numai dintr-un număr de 12 haiduci, împotriva a circa 200 de poterași.⁵⁰

La anul revoluției de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, amintim faptul că Tudor însoțit de 40 de panduri, venind de la București, în drum spre ținutul Gorjului și Mehedințului, a trecut prin Costești. Sătenii care nu s-au înrolat în „Adunarea norodului” au prădat moșiile Mănăstirii Arnota, iar Bistrița a fost pregătită pentru apărare de oamenii lui Tudor. La Bistrița a avut loc una din ultimele ciocniri ale eteriștilor și pandurilor cu turcii.⁵¹

Intr-un document din 21 ianuarie 1828, la 7 ani de la revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, sătenii din satul Costești se plâneau Domniei că având „o chingă de moșie ohamnică de la moși și strămoși” în hotar cu moșia Mănăstirii Bistrița, a avut o cârciumă pe ea care a fost distrusă de zaveră în anul 1821 și acum vroind să o facă iar, Egumenul mănăstirii nu le îngăduie zicând că moșia lor este lângă a mănăstirii. Ei cer să fie slobozi pe a lor „ohamnică moșie”.⁵²

Se afirmă ca o parte din pandurii lui Tudor, recrutați din părțile noastre, după înăbușirea revoluției au rămas în apropierea Bucureștilor, înființând satele Costești, Tomșani și Cacova - situate lângă Titu și și își zic Olteni.⁵³ La războiul ruso-turc din 1828-1829, alături de ruși au participat și panduri vâlceni printre care este amintit și Ilie Mecu din Costești. El a fost rănit la Calafat, dus apoi la spital, unde a murit.⁵⁴

⁴⁸ Sacerdoțeanu A., Inscricții și însemnări din Costești-Vâlcea, Extras din B.C.M.I., anul XXVIII, 1935, București, 1937, p. 14

⁴⁹ Mihăilescu Eugenia, Monografia comunei Costești, raionul Horezu, regiunea Pitești, Costești, 1958, p. 7 (manuscris 49 pagini)

⁵⁰ Popescu N. D., lancu Jianu căpitan de haiduci, nuvelă originală, Edițiunea IV, București, 1887, p. 58 și 62

⁵¹ Bălașa D., Purcărescu P., Luptele pandurilor și eteriștilor de pe Valea Oltului, 1821, Buridava – Studii și materiale, Muzeul județean Vâlcea, 1972, p. 319-320

⁵² Sacerdoțeanu A., O chestie diplomatică românească: Tot satul cu tot hotarul, Arhivele Olteniei, IX, Craiova, 1930, p. 7

⁵³ Mihăilescu Eugenia, Monografia comunei Costești, raionul Horezu, regiunea Pitești, Costești, 1958, p. 5 (manuscris 49 pagini)

⁵⁴ Vasile Ion Constantin, pandurii vâlceni, File vâlcene, Societatea “Prietenii Muzeului Nicolae Bălceacu”, Bălcești pe Topolog, 1972, p. 113

Un document din 12 decembrie 1832 ne vorbește despre plângerea locuitorilor din satele Costești, Pietreni și Văratici (componente ale actualei localități) către Vornicia Treburilor din Lăuntru - care era un fel de minister de interne - împotriva nenumăratelor asuprairi ale egumenului Mănăstirii Bistrița.⁵⁵

Mai amintim de asemenea despre cearta sătenilor cu egumenul Vasile de la Bistrița, „de l-au tăiat cu securile la poarta mănăstirii”, pe valea ce-i poartă numele - Valea lui Vasile.⁵⁶

La 1848 mulți costeșteni vor fi participat în tabăra de la Răureni a generalului patriot Gheorghe Magheru, pentru apărarea revoluției. Ca o dovadă a participării locuitorilor din această comună la revoluția din 1848 este și documentul din 6 noiembrie 1848, din care reiese că Subocârmuirea plășii Cozia înainta Ocârmuirii județului Vâlcea „trei puști rămase în satele Costești și Budești, de la soldați”. La 5 decembrie 1848, Subocârmuirea plaiului Cozia trimitea Cărmuirii județului Vâlcea lista armelor adunate de la săteni: „Listă de armele ce are d-lui pitar Nicu Vlădescu, suptcârmuitorul acestui plai, precum și câte treie căprăriile ale dorobanților în slujba acestei suptcârmuiri: 1. Pătru Borăscu – Costești - o pușca și doua pistoale (însă din pistoale este unul stricat)”.⁵⁷

Dintr-un document aflat la Arhivele Statului din Rm. Vâlcea și datat 19 decembrie 1848 mai aflăm despre trimiterea de către Suptocârmuirea plaiului Cozia, Ocârmuirii județului Valcea, a 10 lănci găsite în satul Costești.⁵⁸

În iunie 1859, vizitând Oltenia pentru a vedea starea de spirit a maselor, domnitorul Alexandru Ioan Cuza, venind dinspre Râmnicu Vâlcea și îndreptându-se spre Tg. Jiu, a trecut prin Costești, vizitând mănăstirile Bistrița și Arnota. Cu acest prilej a fost întâmpinat cu bucurie de către săteni.⁵⁹ Cuza a vizitat Bistrița la aproape trei ani de la terminarea ultimei zidiri. Ajunsă în paragină, Mănăstirea Bistrița a fost demolată în 1846, pe vremea lui Gheorghe Bibescu. În 1855 s-a terminat construcția bisericii, iar în 1856 s-au dat gata toate clădirile, pe timpul domniei lui Barbu Stirbei, ca reședință de vară a acestuia.⁶⁰

Un moment important din viața locuitorilor costeșteni l-a constituit aplicarea reformei agrare din anul 1864. După secularizarea averilor mănăstirești din 13 decembrie 1863, s-a făcut prima împrumțare, când s-a dat pământ în vatra satului și în împrejurimi, împărțindu-se din pământul Mănăstirii Bistrița. La Arhivele Statului - Filiala Râmnicu Vâlcea găsim tabele de împrumțare a foștilor clăcași din comuna Costești. Au primit pământ 439 săteni, 8 preoți, s-a dat pământ pentru pive, mori, la biserică, școală și primărie.⁶¹

⁵⁵ Băliintescu Al., Problema țărănească în Oltenia în secolul al XIX-lea, Documente, București, 1967, documentul nr. 66, p. 121

⁵⁶ Sacerdoțeanu A., Metodica alcătuirii unui studiu de istorie, Revista Arhivelor, X, 1, 1967, p. 32

⁵⁷ Petrescu Ileana, Documente privind revoluția din 1848 din Oltenia, Editura Academiei R.S.R., Craiova, 1969 (Documente Istorice II), documentul nr. 201, p. 20

⁵⁸ Tamaș Corneliu, Aspecte militare privind revoluția de la 1848 în Oltenia, documente, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1979, p. 218

⁵⁹ Crăciunoiu Șerban, Vizita domnitorului Alexandru Ioan Cuza în Oltenia și nord-vestul Munteniei (iunie 1859), extras din Culegerea de studii și articole de istorie, vol. XV, București, 1970, p. 118-119

⁶⁰ Răuțu Meletie, Monografia ecleziastică a județului Vâlcea, București, 1908, p. 29

⁶¹ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria comunei Costești, dosar nr. 1, filele 2, 4, 12, 18-23 și 26-32

Privind formarea satelor din localitatea Costești, arătăm următoarele: De-a lungul râului Bistrița a fost o moșie a mănăstirii cu același nume și de aceea, cu circa opt decenii în urmă casele erau mai rare. Satul Vărățici a fost sat de moșneni. Floreștii și Călinele - părți ale acestui sat și Bistrița, s-au încheșat abia după reforma lui Cuza din anul 1864. De partea cealaltă, la răsărit de pârâul Costești, a fost partea cea mai veche a comunei. O parte se numește Costești, căreia i se mai zice și Blezeni. Mai sus se află Săcăturile, Grămeștii și Ciorobeștii. Șirul acestora se sfârșește cu Pietrenii, constituind spre nord, partea tot veche a comunei.⁶²

Între cele două ape, pe clina sudică a Stogului, se află cătunul Mlăci, tot parte a satului Vărățici, locuit și el, în trecut, de țărani moșneni.

Ferigile, fost sat separat, astăzi cătun al satului Costești, s-a format ca sat nou din costeșteni și vărățiceni, după împrumărirea însurășeilor din anul 1881. Li s-a dat pământ în Ferigile, care până atunci a fost islaz. Până la 1880-1881 nu erau aici decât câteva case așezate pe loturile împrumărișilor de la 1864. Toate aceste sate și locuri la un loc au numele de Costești, nu de când cu adoptarea numelui de comună (din vremea lui Cuza), ci din vremuri foarte îndepărtate. În toate izvoarele istorice, câte ne sunt cunoscute, nu aflăm alt nume decât acela de Costești.⁶³

Costeștenii și-au vărsat sângele în războiul pentru cucerirea independenței de la 1877-1878. Pe Monumentul Eroilor din fața primăriei Costești și pe Monumentul independenței din Râmnicu Vâlcea, precum și în „Cartea de Aur a comunei Costești-Vâlcea”, aflată la Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, găsim înscrise numele a patru eroi costeșteni, participanți la actul independenței, și anume: Istocescu Gheorghe, Bărintescu Nicolae, Nicolăescu Nicolae și Constantinescu Nicolae. Doi dintre aceștia - Istocescu Gheorghe și Bărintescu Nicolae - au căzut pe câmpul de luptă de la Smârdan în anul 1878.⁶⁴ La războiul pentru neatârnaire au mai participat și alții, care s-au întors acasă, primind brevete și medalii.

După împrumărirea însurășeilor din anii 1880-1881, când au fost împrumărișii în Ferigile un număr de 44 săteni, acestora li s-a dat între o jumătate de pogon și un pogon. O altă împrumărișire s-a făcut în anii 1893-1894. Categoria celor împrumărișii cuprindea familia având sub un hectar. S-au împărțit câte 5 ha din fostul pământ al mănăstirilor, devenit al satului, care îl arenda prin arendașii Cocorășcu și Cucescu. Elevi și ofițeri de la Școala de ofițeri Bistrița au luat parte la măsurarea loturilor în punctul Târșă. S-au împărțit loturi și în alte puncte ale satului, ca de exemplu în Rovine, Măgură, Cornățel, Gârliciu etc.. Primăria comunei a primit două loturi a câte 10 pogoane în Târșă.⁶⁵

⁶² 4 Sacerdoțeanu A., Inscipții și însemnări din Costești-Vâlcea, Extras din B.C.M.I., anul XXVIII, 1935, București, 1937, p. 3

⁶³ Sacerdoțeanu A., Inscipții și însemnări din Costești-Vâlcea, Extras din B.C.M.I., anul XXVIII, 1935, București, 1937, p. 3

⁶⁴ Tamaș Corneliu și alții, Contribuția județului Vâlcea la susținerea războiului de independență (1877-1878), Studii și documente, Societatea „Prietenii Muzeului Nicolae Bălceacu”, Bălcești pe Topolog, 1977, p. 630

⁶⁵ Mihăilescu Eugenia, Monografia comunei Costești, raionul Horezu, regiunea Pitești, Costești, 1958, p. 4 (manuscris 49 pagini)

Răscoala țăranilor de la 1907 a atins comuna tangențial. Locuitorii comunei Costești nu au avut un boier în comună, asupra căruia să-și descarce ura. Totuși, ei s-au solidarizat cu țăranii din Măldărești, de aceea unii dintre ei au fost bătuți și cercetați. Dintre aceștia amintim pe Procopie Florescu, Glăvan Ion și Pașoi Alexandru.⁶⁶

În timpul răscoalei, cetățeanul Cosmescu Gheorghe din Costești a fost arestat pentru instigarea la revoltă a locuitorilor din comună și pentru participarea, alături de mai mulți țărani, la distrugerea proprietății Sordoni din comuna Stroești-Pojogi. El a fost bătut la Horezu, unde se afla sediul plășii, încât toată vara a suferit de pe urma acestei bătăi, neputând să mai lucreze nimic pentru nevoile sale gospodărești. Amintim că el participase și la războiul de independență de la 1877-1878.⁶⁷

Locuitorii din Costești au participat, în număr mare, la războiul de întregire a neamului. La Arhivele Statului din Rm. Vâlcea, în „Cartea de aur a comunei Costești”⁶⁸ și pe Monumentul Eroilor de la centrul comunei, aflăm un număr de 122 eroi - morți și dispăruți în primul război mondial (1916-1918). Mulți au venit acasă după război, continuând să-și vadă de propria lor gospodărie sau de anumite meserii.

În anul 1967, cetățeanul Frumușelu Gheorghe - fost veteran din primul război mondial (astăzi decedat, fiu al comunei Costești, s-a aflat prezent la Mărășești cu delegația de veterani a regiunii Argeș, cu prilejul aniversării a 50 de ani de la luptele eroice purtate de români la Mărăști și Mărășești, cu cotropitorii germani.

După primul război mondial, în anul 1919, s-a terminat construcția bisericii din Cătunul Săcățuri - satul Costești, lucrările fiind începute încă din anul 1912, biserica veche - datând din anul 1803 - fiind în paragină.⁶⁹ Din anul 1913 s-a început construcția bisericii noi de la centrul comunei. Piatra de temelie a fost pusă de Episcopul Râmnicului Ghenadie Georgescu la 1 septembrie 1913, paroh fiind preotul Nicolae Sacerdoțeanu și inițiatorii fiind C. Angelescu, Gh. Bărintescu și Nicolae Huidu. Târnosirea bisericii a avut loc la 15 august 1937.

Mulți și-au vărsat sângele în cel de-al doilea război mondial, perioada 1941-1945, atât pe frontul de răsărit, cât și pe cel din apus - pentru realipirea teritoriilor răpite - Basarabia și nord-vestul Transilvaniei. În anul 1993, cu ocazia „Zilei Eroilor” (de sărbătoarea creștinească a Înălțării Domnului), numele a 52 eroi din ultimul război mondial a fost înscris pe o nouă placă de marmură aplicată pe Monumentul Eroilor din Costești, alături de numele eroilor războaielor anterioare. Aceasta s-a făcut din inițiativa actualii conduceri a Primăriei Costești și a veteranilor de război din localitate.

Ultimul război mondial a adus multe neazuri și locuitorilor comunei noastre, mulți n-au mai venit acasă, pierzându-și viața pe câmpurile de bătălie, alții au fost luați

⁶⁶ Mihăilescu Eugenia, Monografia comunei Costești, raionul Horezu, regiunea Pitești, Costești, 1958, p. 6 (manuscris 49 pagini)

⁶⁷ Tamaș C., Răscoala țărănească din 1907 în județul Vâlcea, Societatea “Prietenii Muzeului Nicolae Bălceacu”, Bălcești pe Topolog, 1974, p. 176 și 128

⁶⁸ Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria comunei Costești, județul Vâlcea

⁶⁹ Sacerdoțeanu A., Inscripții și însemnări din Costești-Vâlcea, Extras din B.C.M.I., anul XXVIII, 1935, București, 1937, p. 8

prizonieri în fosta Uniune Sovietică, din Basarabia și Bucovina de Nord au venit refugiați care s-au atabilit în comună. În anul 1945, 21 de demobilizați, veniți din spus, au primit câte 25 ari în Neagota, din moșia lui Ion Niculescu, în total 5,25 ha.⁷⁰

În anii 1949-1950, Fabrica de cherestea „Arnota” de la Bistrița a fost mutată la Băbeni.

În 1959 s-a deschis cariera de calcar „Arnota” - în nordul satelor Bistrița și Pietreni - care asigură materia primă necesară Combinatului Chimic de la Govora. Calcarul scos de aici este transportat pe calea ferată îngustă, pe ruta Bistrița - Băbeni - Govora.

Exploatarea forestieră pe văile celor două ape - Bistrița și Costești - au devenit o ocupație principală a locuitorilor comunei. Și în acest domeniu, mecanizarea a ușurat munca omului și a sporit utilizarea superioară a masei lemnoase.

În ultimele trei decenii s-au realizat construcții importante - magazine universale, școli, în satele Costești, Pietreni și Bistrița, un cămin cultural la Costești, un dispensar în centrul comunei, un punct sanitar la Pietreni. Câteva blocuri au fost construite la Bistrița și unul la Costești. Clădirea primăriei a fost și ea renovată, adăugându-se noi încăperi. Pentru nevoile sănătății s-au pus în funcțiune Băile minerale Costești, construcția lor fiind ridicată prin cheltuiala familiei Sacerdoțeanu, cu mai multe decenii în urmă. Peste cele două ape - Bistrița și Costești - s-au construit mai multe poduri din beton. Cele două drumuri principale, care urmează cursul celor două ape și care străbat comuna în direcția sud-nord, au fost asfaltate. Cel care duce la Bistrița a fost modernizat în anul 1967, iar cel care duce de la centrul comunei până la Pietreni, în anul 1993. Cele două șosele merg în continuare în munte, deservind pe cei legați de exploatarea forestieră și pe cei care doresc să facă turism, sau pentru alte nevoi. În munte se află în construcție o microcentrală. În localitate sunt trei cămine culturale, la centrul comunei aflându-se Biblioteca comunală și Muzeul „Gh. D. Anghel”, acestea fiind adăpostite în clădirea Căminului Cultural Costești.

Muzeul de artă s-a înființat din inițiativa și cu cheltuiala unui fost fiu al comunei, Alexandru Bălintescu, fost arhivist la Craiova și muzeograf la Rm. Vâlcea, azi decedat.

În localitate sunt trei parohii.

Ca obiective turistice aflate în localitate, amintim monumentele istorice și de artă religioasă - cele două mănăstiri Bistrița și Arnota, bisericile amintite mai sus - Bolnița Bistriței, biserica Grămești, cele de la Pietreni și Bistrița. Puncte importante de atracție constituie pentru vizitatori, dar și pentru localnici, Cheile Bistriței, Peștera Sfântul Grigore Decapolitul, cariera de nisip Costești, unde află pietre uriașe - trovanți, situată lângă șoseaua națională Rm. Vâlcea - Tg. Jiu, nucul secular de la Bistrița, punctele aflate în munte - Prislop pe pârâul Costești și Între Râuri - din zona râului Bistrița.

Centrul localității, cu străzi drepte și ordonate, unde sunt concentrate clădirile importante, cu parcul și Monumentul Eroilor, este considerat ca unul dintre cele mai frumoase din țară.

⁷⁰ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, pretura plășii Horezu, dosar nr. 12, n.p.

CAP.II. ÎNCEPUTURILE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DIN COSTEȘTI

ȘCOALA DE LA BISTRIȚA

Mănăstirea Bistrița a devenit, la puțin timp după construirea ei, un mare focar de cultură, asemănătoare ca importanță, cu mănăstirea Neamț din Moldova. În interiorul și în jurul acestei ctitorii, nu numai că a palpitat, mai multe secole, cel mai înflăcărat sentiment național, dar aici au locuit, au muncit din greu și au răspândit știința de carte în limba română cele mai distinse și numeroase elemente de cultură românească ce au strălucit din negura veacurilor.

Aici s-au scris frumoase manuscrise, s-a format o școală de iscusiți caligrafi.⁷¹

În atmosfera vieții cărturărești de la Bistrița, a crescut și și-a format cultura sa Neagoe Basarab, cel mai învațat domn român până la Dimitrie Cantemir. „Frumusețea de stil și înalta învățătură din cartea sa, adresată către Teodosie”, „fătul său”, se datoresc, fără îndoială - scria T. G. Bulat - acestei atmosfere de înălțare spirituală bistrițeană.⁷² Așa cum afirma istoricul Aurelian Sacerdoțeanu, Neagoe însuși a fost grămatic. Numele lui Neagoe – grămatic - a fost întâlnit într-un document din anul 1480.⁷³ În secolul al XV-lea, la Mănăstirea Bistrița din Vâlcea exista o bogată bibliotecă cu 120 manuscrise slavone, grecești, românești și 267 cărți.⁷⁴ Neagoe Basarab și-a petrecut câțiva ani din tinerețe printre monahii cărturari de la Bistrița olteană, printre manuscrise și cărți rare. El și-a făcut, în parte, educația intelectuală și duhovnicească la Bistrița, de unde și-a împrumutat unele cărți.⁷⁵

Începând cu sfârșitul secolului al XV-lea, Mănăstirea Bistrița, ctitoria Craioveștilor din Vâlcea, va deveni un important și renumit centru cultural bisericesc la sud de Carpați, aici realizându-se multiplicarea, prin copiere, a scrierilor teologice în versiuni slavone. La Bistrița vâlceană s-au făcut și danii de manuscrise din alte mănăstiri, centre eparhiale sau de către înalte fețe de la curțile domnești. Aici vor fi copiate importante scrieri bisericești, vor fi caligrafiate manuscrise de o deosebită valoare, „lucrări de calligrafie care pot sta alături de acelea din Neamțul Moldovei.” S-au găsit mai târziu, la Bistrița vâlceană, un număr important de manuscrise, atât grecești, slavone cât și românești. Viața monahală

⁷¹ Stănescu D., Școala Românească de la Mănăstirea Bistrița (1560-1845), București, 1931, p. 3

⁷² Bulat T. G., Istoria bisericii oltene, Oltenia, Craiova, 1943, p. 463

Vezi și Andrei Nicolae, Pârnuță Gheorghe, Istoria învățământului din Oltenia, vol. I, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p. 70

⁷³ Sacerdoțeanu A., Contribuții la studiul diplomatiei slavo-române. Sfatul domnesc și sigiliile din timpul lui Neagoe Basarab, 1512-1521, Romana-Slavica, X, 1965, p. 411

⁷⁴ Pascu Ștefan și alții, Istoria învățământului din România, vol. I (de la origini și până la 1821), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 208

⁷⁵ Mihăilă Gh., Originalul slavon al "Învățăturilor" și formația culturală a lui Neagoe Basarab, în Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, București, 1970, p. 74

de aici s-a organizat după rânduielile monahismului răsăritean care a promovat în sud-estul Europei și arta scrisului - un aspect caracteristic al culturii epocii. Monahii s-au inițiat în arta grafiei și caligrafiei, apoi au inițiat pe ucenicii lor. În acel mediu ortodox de cultură și evlavie s-au transcris frumoase manuscrise, s-a format o veritabilă școală românească de receptare, selectare și multiplicare a manuscriselor.⁷⁶

La Bistrița, ca și la Cozia și Govora din județul Vâlcea, unde se stabiliseră călugări slavoni veniți din sudul Dunării, scriind cărți religioase și întemeind școli de slavonie încă din secolele al XV-lea și al XVI-lea, în care învățau pe ucenicii români limba și scrierea slavonă, îi puneau la prescripție deosebitele manuscrise. Din mănăstirile amintite -la început având școli de slavonie- au ieșit toți acei cunoscători de carte care erau de trebuință nu numai în slujba bisericii, dar și în cea a statului, precum și punerea pe hârtie a „daravelilor” private.⁷⁷ În tăcutele chilii ale Bistriței s-a desfășurat, de-a lungul secolelor, o intensă activitate cărțurărească: s-au copiat cărți sfinte pentru slujba bisericească, se învățau cântările bisericești și puțină carte slavonă și română. Pe manuscrise s-au însemnat cele dintâi date istorice în limba slavona, de unde s-au inspirat cronicarii.⁷⁸ Pregătind în primul rând copiiști, în afară de citire se punea accent deosebit pe scrierea caligrafică. Învățământul era un învățământ elementar având un caracter dogmatic, iar ca metodă de bază, memorarea mecanică care nu putea forma la elevi o gândire independentă.⁷⁹

În ctitoria Craioveștilor au muncit reprezentanți de seamă ai culturii slavone - Macarie, Maxim, Missail și alții, atunci când această cultură era dominantă la noi și la popoarele slave din jur.

La Bistrița, la fel ca și în alte școli mănăstirești existau învățători, dascăli, profesori, numiți atunci „năstavnici” și grămăticii.⁸⁰

O problemă de mare importanță din istoria culturii românești este aceea privind locul unde s-a tipărit prima carte de la noi - fiind vorba de „Liturghierul” lui Macarie. Au fost și mai sunt și astăzi cercetători care susțin ipoteza că prima carte tipărită în Țara Românească, în 1508, ar fi avut loc la Bistrița,⁸¹ în timpul lui Radu cel Mare. „Liturghierul” amintit a fost scris în limba slavă, bisericească. Macarie învățase meșteșugul tiparului la Veneția, venind la Cetinje, în Muntenegru, unde a tipărit mai multe cărți între anii

⁷⁶ Dr. Vornicescu Nestor, mitropolitul Olteniei, Primele scrieri patristice în literatură română (sec. XV-XVI), Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1992, p. 177-178

⁷⁷ Xenopol A. D., Istoria românilor, vol. II, București, 1906, p. 245

⁷⁸ Răceanu Gh., Istoria învățământului particular în România din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre, Editura Minerva, București, 1906, p. 12

⁷⁹ Bărsănescu Ștefan, Pagini nescrise din istoria culturii românești (sec. X-XVI), Editura Academiei R.S.R., București, 1971, p. 115

Vezi și Tamaș Veronica, Contribuții la istoricul învățământului vâlcean în evul mediu (1415-1830), Studii vâlcene, Rm. Vâlcea, 1974, p. 146

⁸⁰ Pascu Ștefan și alții, Istoria învățământului din România, vol. I (de la origini și până la 1821), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 77

⁸¹ Iorga N., Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor, vol. I, Vălenii de Munte, 1908, p. 129

1493-1495 apoi a fost silit să apuce drumul pribegiei din cauza turcilor care năvăliseră în Muntenegru, venind în Țara Românească, unde și-a găsit adăpost.⁸²

În afară de Bistrița, alte două locuri își revendică dreptul de a fi adăpostit prima tiparniță de la noi din țară, și anume Târgoviște și Mănăstirea Dealu. Astfel, Ștefan Ștefănescu,⁸³ Manole Neagoe,⁸⁴ Augustin Z. N. Pop⁸⁵ și Barbu Teodorescu⁸⁶ au afirmat că „Liturghierul” lui Macarie a fost tipărit la Mănăstirea Bistrița. Nicolae Iorga⁸⁷ și P.P. Panaitescu s-au pronunțat pentru Târgoviște, Mănăstirile Dealu sau Bistrița.⁸⁸ Istoricul Aurelian Sacerdoțeanu⁸⁹ nota și el că „Liturghierul” a fost tipărit la Govora sau la Bistrița. Mircea Tomescu a afirmat că tiparnița a fost adăpostită de una dintre cele două ctitorii, Dealu sau Bistrița.⁹⁰ Istoricul Ștefan Ștefănescu concluziona următoarele: „La Bistrița tipograful Macarie dădea la lumină în 1508 un frumos „Liturghier”, prima carte tipărită pe pământul Țării Românești”. Autorul mai adăuga: „Cu aceasta - în ce privește tipărirea cărții, Țara Românească o lua cu mult înaintea altor state ortodoxe: înaintea Serbiei și Rusiei. Se știe că cea dintâi carte din Serbia a fost „Evanghelia”, tipărită în folio la Belgrad în 1552, iar în Rusia, deși se bănuiește să fi fost o tipografie pe la 1553, prima carte cunoscută este „Apostolul”, tipărită în 1564 la Moscova de Ivan Pedorov și Petre Timotheiev Mestislancev.”⁹¹

Alexandru Odobescu a găsit la Bistrița un număr de 7 exemplare din „Liturghierul” amintit.⁹² Acest fapt dă autoritate ipotezei că la Bistrița a fost instalată tiparnița lui Radu cel Mare și că de aici a iradiat răspândirea imprimatelor ei.⁹³

La Bistrița s-au găsit și două exemplare din „Tetraevanghelia” (1512), tipărită tot de Macarie. Printre acestea, și exemplarul de lux ce aparținuse lui Neagoe Basarab. Acestea, împreună cu „Liturghierul” din 1508 (cele 7 exemplare), erau legate cu piele cafenie pe coperti din lemn, imprimate cu ornamente geometrice și încopcate cu închizători metalice.⁹⁴ Se afirmă că la Bistrița a fost și o legătorie de cărți. P. P. Panaitescu consideră că „Liturghierul” lui Macarie, tipărit în 1508, a fost legat în legătoria de la Mănăstirea Bistrița. Cu circa două decenii în urmă, cercetătoarea Livia Bacâru a descoperit o a treia legătură, executată la Bistrița. E vorba de un manuscris slavon caligrafiat în țară și legat

⁸² Costăchel V., Panaitescu P. P., Cazacu A., Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII), Editura Științifică, București, 1957, p. 509

⁸³ Ștefănescu Șt., Bănia în Țara Românească, Editura Științifică, București, 1965, p. 124

⁸⁴ Neagoe Manole, Neagoe Basarab, Editura Științifică, București, 1971, p. 105

⁸⁵ Pop Augustin Z. N., Din istoria tipografiei vâlcene (I). Bistrița a avut tiparniță?, Orizont, anul III, nr. 448, joi 9 aprilie 1970, p. 2

⁸⁶ Teodorescu Barbu, Schiță pentru o istorie a culturii în Oltenia, M.O., anul XXII, nr. 7-8, iulie-august, 1970, p. 870

⁸⁷ Iorga N., Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor, vol. I, Vălenii de Munte, 1908, p. 129

⁸⁸ Panaitescu P. P., Contribuții la istoria culturii românești, Editura Minerva, București, 1971, p. 326

⁸⁹ Sacerdoțeanu A., Originea și condițiile social-economice ale dezvoltării vechiului oraș Rm. Vâlcea, Buridava, Rm. Vâlcea, 1972, p. 51

⁹⁰ Tomescu Mircea, Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918, Editura Științifică, București, 1968, p. 51

⁹¹ Ștefănescu Șt., Bănia în Țara Românească, Editura Științifică, București, 1965, p. 124-125

⁹² Odobescu Al., Despre unele manuscrise și cărți tipărite aflate la Mănăstirea Bistrița, Revista Română, I, 1881, p. 818

⁹³ Marinou Costea, Istoria cărții vâlcene – sec. XVII-XVIII, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1981, p. 29

⁹⁴ Pop Augustin Z. N., Din istoria tipografiei vâlcene (I). Bistrița a avut tiparniță?, Orizont, anul III, nr. 448, joi 9 aprilie 1970, p. 2

în atelierul de la Bistrița. Legătoria de cărți de la Bistrița - ctitoria Craioveștilor - a fost deci o realitate.⁹⁵

Craioveștii au înzestrat ctitoria lor, Mănăstirea Bistrița, cu manuscrise prețioase cumpărate sau executate după porunca lor în țară sau în afara hotarelor ei. Cărțile de la Bistrița se citeau și se păstrau în bibliotecă. Alexandru Odobescu a dus de la Bistrița la București, în secolul al XIX-lea, manuscrise vechi și cărți rare. El a arătat că „biblioteca de la Bistrița ne-a dat cele mai importante manuscrise și cărți sub aspect al antichității”.⁹⁶ Multe cărți și manuscrise s-au înstrăinat de-a lungul secolelor. După multe devastări și pierderi se mai păstrau încă la Bistrița, în secolul al XIX-lea, aproximativ 300 volume foarte vechi,⁹⁷ între care 72 manuscrise slavone, 4 grecești și 44 românești.⁹⁸

Acest bogat tezaur al culturii noastre medievale s-a datorat și legăturilor pe care Craioveștii, Neagoe Basarab și dregătorii săi cu dragoste de carte și cucernicie le-au avut cu Serbia și cu Muntele Athos din Grecia.⁹⁹ Aici s-a păstrat, adusă din Serbia de familia doamnei Despina, frumoasa „Psaltire” scrisă în 1346 în vremea țarului Ștefan Dușan.¹⁰⁰ Amintitul „Tetraevangheliar”, care a aparținut - după cum arată și istoricul Ștefan Ștefănescu - se pare, lui Neagoe însuși, se află la Muzeul de Artă al României.¹⁰¹

Alte trei evanghelii slavone scrise de mână se mai păstrau la Bistrița încă pe la 1860-1864, când Alexandru Odobescu vizita mănăstirea. Una dintre ele era cea dăruită mănăstirii de marele postelnic Marcea și de soția sa Marga, sora lui Neagoe Basarab, și care astăzi se află la Muzeul de Artă al României. Ferecătura ei, pe care este însemnată data 1519, prin stilul în care a fost lucrată, pare a fi opera unor meșteri germani, din Nurnberg, veniți poate în Țara Românească la solicitarea lui Neagoe Basarab.

O altă „Evanghelie” avea însemnarea că „s-a scris la Muntele Athos de călugărul Mardarie din porunca egumenului Missail de la Mănăstirea Bistrița, mare ban al Craiovei fiind Șerban”.

Preda banul, fiul lui Pârnu vornicul, frate cu Neagoe Basarab și urmaș în bănie al lui Barbu I, a manifestat o grijă deosebită pentru a înzestra Mănăstirea Bistrița cu manuscrise. Acesta, pe lângă preocuparea de manuscrise gata copiate și dăruite mănăstirii, a pus pe grămăticul Dragomir să transcrie cărți dogmatice și populare pentru folosul și instruirea celor din mănăstire. Două dintre acestea se păstrează la secția de manuscrise a Academiei Române și au pe ele interesante însemnări ce vădesc o constantă preocupare a Craioveștilor pentru a asigura ctitoriei lor un loc de frunte pe

⁹⁵ Pr. Bălașa Dumitru, Legătoria de cărți de la Mănăstirea Bistrița, M.O., anul XXIV, nr. 3-4, martie-aprilie 1972, Craiova, p. 237

⁹⁶ Dr. Vornicescu Nestor, mitropolitul Olteniei, Primele scrieri patristice în literatură română (sec. XV-XVI), Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1992, p. 179

⁹⁷ Dr. Vornicescu Nestor, mitropolitul Olteniei, Primele scrieri patristice în literatură română (sec. XV-XVI), Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1992, p. 179

⁹⁸ Iorga N., Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor, vol. I, Vălenii de Munte, 1908, p. 125

⁹⁹ Mihăilă Gh., Originalul slavon al „Învățăturilor” și formația culturală a lui Neagoe Basarab, în Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, București, 1970, p. 69

¹⁰⁰ Panaitescu P. P., Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R., vol. I, București, 1959, p. 301

¹⁰¹ Ștefănescu Șt., Bănia în Țara Românească, Editura Științifică, București, 1965, p. 125

Vezi și Gr. G. Tocilescu, Catalogul Muzeului Național de Antichități din București, București, 1906, p. 146

plan cultural. Pe aceste cărți aflăm „blesteme” pentru cei care ar duce aceste manuscrise ale Bistriței în altă parte. Într-una din aceste însemnări citim că a fost făcută în zilele lui Neogoe Basarab în anul 7029 (1521) martie 17.¹⁰²

În veacul trecut se păstra la Bistrița și un volum „Albina”, ce cuprinde povestiri populare, transcris de același grămătic Dragomir. Pe ultima foaie, el avea o notă scrisă cu minuscule, având însemnarea anul 7027 (1519) noiembrie 23.¹⁰³

La Bistrița se aflau și lucrări juridice importante, cum au fost „Sintagma” lui Matei Vlastares (pravila juristului bizantin), dăruită Mănăstirii Bistrița de doamna Despina, soția lui Neogoe Basarab. Pe coperta ei din față, în interior, se găsește însemnarea făcută - anul 1636, în vremea lui Matei Basarab, de către cumnatul său, cărturarul Udriște Năsturel, care arată că a citit-o și faptul că această carte din Pravilă a fost „alcătuită de Matei și dăruită Mănăstirii Bistrița de eneaghina Despina”.¹⁰⁴ Se consideră că acest manuscris a fost copiat la Bistrița, mănăstirea care a stat în atenția Doamnei Despina¹⁰⁵ încă din secolul al XVI-lea. Călugării de la Bistrița învățau pe ucenicii lor să scrie și să citească, pentru ca astfel să poată copia acte. Un document datat din 16 august 1506 a fost scris la Bistrița de „mult păcătosul Stepan”. Tot aici a scris și Stan logofătul, la 1514.¹⁰⁶

La școala mănăstirească - asemenea și la cea de la Bistrița - învățământul avea un nivel elementar. Tinerii se pregăteau pentru preoție sau pentru copierea de texte religioase (copiști, dieci, grămățici), așa cum s-a mai arătat, învățau în limba slavonă și apoi și în limba română, scrierea, citirea, cântările bisericești, făceau exerciții pentru desenarea inițialelor și a monogramelor domnești, pentru cunoașterea și practicarea ritualului slujbei religioase. În afară de cunoașterea scrierii slavone și de psaltichie, învățăceii se mai inițiau în cunoașterea și interpretarea dogmelor bisericii, a textelor cu conținut filozofic, a pravilelor bisericești. Ei învățau limba greacă, cronologia, astronomia (din perspectiva înțelegerii calendarului religios), retorica etc.. Între toate disciplinele, primul obiect de învățământ a fost gramatica limbii slavone. Ca manuale au fost folosite în primul rând cărțile bisericești - psaltiri și ceasloave. Manuscrisele se copiau greu, iar tipărirea cărților de cult în numeroase exemplare a dus la răspândirea lor mai departe, fiind mai ieftine. Un rol important l-au jucat tipărișurile lui Macarie.

Cărți fundamentale pentru biserică erau „Liturghierul” (1508), „Octoiul” (1510) și „Evangelierul” (1512).¹⁰⁷

A apărut și învățământul în limba română, slavona și româna învățându-se un timp în paralel. S-a ajuns la concluzia potrivit căreia învățarea limbii slavone, ca limbă

¹⁰² Panaitescu P. P., Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R., vol. I, București, 1959, p. 358

¹⁰³ Odobescu Al., Despre unele manuscripte și cărți tipărite aflate la Mănăstirea Bistrița, Revista Română, I, 1881, p. 729

¹⁰⁴ Panaitescu P. P., Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R., vol. I, București, 1959, p. 384

¹⁰⁵ Dr. Vornicescu Nestor, mitropolitul Olteniei, Primele scrieri patristice în literatură română (sec. XV-XVI), Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1992, p. 178

¹⁰⁶ Andrei N., Pânuță Gh., Istoria învățământului din Oltenia, vol. I, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p. 62

¹⁰⁷ Pascu Șt. și alții, Istoria învățământului din România, vol. I (de la origini și până la 1821), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 81, 82 și 83

străină, nu putea să se desfășoare decât în școli și numai prin intermediul limbii materne, printr-o continuă raportare a slavonei la română, aceasta din urmă devenind în școală obiect de studiu, fie el chiar secundar. Mărturie în acest sens este metoda folosită de dascăli, aceea de a alcătui gramatici și lexicoane slavo-române pe baza acestora și cu ajutorul lor, urmând să-i învețe pe tineri limba slavonă.¹⁰⁸

Printre scriitorii de documente cunoscuți în secolul al XVI-lea la Bistrița mai amintim pe Eftimie egumenul și pe Maxim din Bărbătești. Ei au început să redacteze documente în limba română.¹⁰⁹

Putem afirma că la Bistrița îi găsim pe primii apostoli ai limbii române în vorbire și în scris. Aici s-au aflat elemente care au atestat că graiul românesc scris apăruse cu circa 50 de ani mai înainte de începutul secolului al XVII-lea. Astfel, B. P. Hașdeu, în „Cuvente den betran” (Cuvinte din bătrâni), amintea de acte scrise în limba română înainte de anul 1600, cum au fost: memoriul egumenului Evtemie de la Mănăstirea Bistrița, referitor la cheltuielile făcute pentru iazul de la Băbeni, document datat din 1573, decembrie 11, capitolul XXVI-lea din Levitic, datat 1560 și mai multe răvașe ale banilor Craiovei, către ctitoria lor Bistrița.¹¹⁰

Documentul scris de Maxim, diacon din Bărbătești, datează din anul 1591.¹¹¹

Tipăriturile lui Coresi, mai ales cele de la Brașov, în limba română, au jucat un rol important ca instrument în făurirea limbii literare române, mijlocind în același timp nevoile spirituale ale tuturor românilor. Coresi a tipărit aceste cărți în perioada 1556-1582, în limba slavonă, română și slavo-română, pentru nevoile bisericii ortodoxe române, atât din Transilvania cât și din Țara Românească și Moldova. La Mănăstirea Bistrița a fost găsită o „Psaltire slavo-română”.¹¹² Cartea a fost tot mai mult căutată și apreciată, a avut o mare circulație. Ea a devenit un obiect de mare valoare. Astfel, într-un document din 8 iunie 1583 aflăm că Mardarie, egumenul Mănăstirii Bistrița cumpăra partea de moșie a popii Stoica din Groșani pentru două cărți, prețul lor fiind de 850 aspri, un cal și 12 oi.¹¹³

În secolul al XVII-lea, limba slavonă a fost treptat înlocuită cu limba română. Ea a început să pătrundă și în biserici, în condițiile în care limba slavonă, socotită „limbă sfântă”, era puternic susținută de biserică. În acest timp, nevoia de carte s-a simțit tot mai mult. Școala de la Bistrița a continuat să funcționeze. Aici găsim „scriitori” de documente, copii de manuscrise. Aceștia au început să întocmească acte (zapise) de vânzare, de zalogire, adiate, cărți de hotărnicii etc.. Cei care măsurau terenurile trebuiau să posedă cunoștințe elementare de aritmetică, de geometrie, să știe să socotească în stânjeni,

¹⁰⁸ Pascu Șt. și alții, *Istoria învățământului din România*, vol. I (de la origini și până la 1821), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 81, 82, 83 și 90

¹⁰⁹ Andrei N., Pârnuță Gh., *Istoria învățământului din Oltenia*, vol. I, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p. 63

¹¹⁰ Stănescu D., *Școala Românească de la Mănăstirea Bistrița (1560-1845)*, București, 1931, p. 12-13

B. P. Hașdeu, *Cuvente den betran*, Tom I, București, 1878, p. 3-24

Ion Donat, *Mănăstirile Olteniei*, Almanahul Ramuri, Craiova, 1967, p. 36

¹¹¹ Tamaș Veronica, *Contribuții la istoricul învățământului vâlcean în evul mediu (1415-1830)*, Studii vâlcene, Rm. Vâlcea, 1974, p. 147

¹¹² Pascu Ștefan, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, 1968, p. 17

¹¹³ Andrei N., Pârnuță Gh., *Istoria învățământului din Oltenia*, vol. I, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p. 67

funii sau alte unități de măsură, cât se cuvenea fiecărei cete sau fiecărui membru din ceată, atât din pădure, apă, iazul morii, cât și din numărul zilelor de moară. Trebuiau să știe să citească și să tâlmăcească hrisoavele vechi de proprietate.

Școala bistrițeană a fost o școală slavo-română în această perioadă.¹¹⁴

Cu circa patru decenii în urmă, istoricul P. P. Panaitescu ne-a informat că pe un manuscris al „Cuvântărilor Sf. Ioan Gură de Aur” de la Mănăstirea Bistrița (existent astăzi la Biblioteca Academiei din București) avem o serie de însemnări slavone ale grămăticilor de slavonie din secolul al XVII-lea, care învățau carte în această mănăstire. Una dintre aceste însemnări a descifrat-o: „Constantin grămătic din satul Vâlcea, anume Corbasca, să se știe că am șezut la Mănăstirea Bistrița ca să învățăm carte.” Pentru același lucru a semnat și Mihail grămătic din Bobești, județul Romanați. Se vede faptul că acei care voiau să învețe slavona veneau de departe și se așezau pentru un timp la Mănăstirea Bistrița.¹¹⁵ Cercetătorul Chirică Haralambie din Sibiu, specialist în descifrarea textelor slavone, nota că primul dintre grămătici a fost fiul lui Stoica și era din satul Corbșor (nu Corbasca, cum afirma P. P. Panaitescu), din județul Vâlcea. Cel de-al doilea grămătic care și-a lăsat însemnarea era Mihail (în text și-a dat numele greșit - Hihail), fiul lui Stan din Romanați, satul Bobești. Descifrarea textului s-a făcut pe o fotocopie luată de pe mss. slav nr. 303 de la Biblioteca Academiei, cercetătorul din Sibiu fiindu-mi recomandat de Alexandru Bălintescu, fost arhivist și muzeograf, astăzi decedat. Așa după cum arată specialistul în istoria învățământului din județul Vâlcea și din Oltenia, profesorul Gh. Pârnuță, la Corbeasca (Corbșor) trebuie să fi dat învățatură de carte celor interesați din sat, Constantin grămăticul, pe care l-am amintit mai înainte și care, așa după cum arată, mersese ca să învețe carte la Bistrița. Considerăm că același lucru este valabil și pentru al doilea grămătic Mihail din județul Romanați.

În afară de reprezentanții slavonismului menționați mai înainte, așa cum s-a mai arătat, la Bistrița a trăit neobositul egumen al Bistriței, Teofil, care și după 1619, când a fost înălțat la rangul de episcop de Râmnic (luând numele de Teofil al II-lea), a sfătuit și îndemnat pe monahii de la Bistrița să ducă mai departe râvna pentru așezarea limbii române în cărțile de istorie și literatură.¹¹⁶

Fostul egumen al Bistriței, Teofil, s-a dovedit a fi, în timp ce a „păstorit” în calitate de episcop al Râmnicului (1619-1637) și mai apoi ca mitropolit al Țării Românești, activ, energic și un mare iubitor al limbii românești. A avut meritul de a fi pus să se scrie în românește pe odoarele dăruite de el unor biserici, în vremea când mulți ierarhi erau

¹¹⁴ Andrei N., Pârnuță Gh., *Istoria învățământului din Oltenia*, vol. I, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p. 81, 85 și 86

¹¹⁵ Costăchel V., Panaitescu P. P., Cazacu A., *Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, Editura Științifică, București, 1957, p. 507

Andrei N., Pârnuță Gh., *Istoria învățământului din Oltenia*, vol. I, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p. 86

Pârnuță Gh., *Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX)*, Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976, p. 140

Pascu Șt. și alții, *Istoria învățământului din România*, vol. I (de la origini și până la 1821), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 145

¹¹⁶ Stănescu D., *Școala Românească de la Mănăstirea Bistrița (1560-1845)*, București, 1931, p. 12-13

legați de slavonie, într-un moment în care limba slavonă „trona încă în scaunul ei de stăpână”.¹¹⁷ Din îndemnul lui, călugărul Mihail Moxa - cunoscut și sub numele de Moxalie, aflat la Bistrița, a tradus în românește un cronograf slavon care cuprindea știri și despre țările noastre. Cronograful lui Moxa a fost scris în anul 1620, el constituind o istorie a lumii de la începutul ei până la anul 1489, după izvoare slavone. Această lucrare este primul text istoriografic în limba română.¹¹⁸ Este singura lucrare din literatura noastră veche care s-a păstrat în întregime în autograful autorului. Scrierea tradusă de Moxa a avut la baza Cronograful cronicarului bizantin Constantin Manasses, redactat în sec. al XII-lea.¹¹⁹

Pe scoarța legăturii de lemn, îmbrăcată în piele, câteva note ne spun că manuscrisul a fost al Mănăstirii Bistrița.¹²⁰ Cronograful amintit a fost achiziționat de filologul rus V. I. Grigorovici la anul 1845, dus în Rusia și publicat parțial la Cazan în 1859. Manuscrisul a ajuns apoi la Moscova, de unde istoricul Grigore Tocilescu a obținut o copie. În 1878, textul a fost tipărit în întregime, în litere chirilice, de către B. P. Hașdeu, în primul volum din „Cuvente den bătrâni”.¹²¹ La Moscova, Cronograful lui Moxa a fost depus la Muzeul „Rumianțov” (în anii trecuți - Biblioteca „Lenin”, fondul V. I. Grigorovi). Peste un veac s-au descoperit în țară două copii datând din sec. al XVIII-lea: una în 1943 la Coțofeni - Dolj, de către C. S. Nicolăescu - Plopșor, aflată la Muzeul Olteniei, iar a doua datată din 1788, se găsește la Biblioteca Centrală Universitară din Iași.¹²² Către sfârșitul Cronografului lui Moxa aflăm știri despre Țările Române: lupta antiotomană a românilor sub conducerea lui Mircea cel Bătrân și lăncu de Hunedoara.¹²³

Mihai Moxa a tradus și un „Liturghier”, între anii 1620-1630. Cronologic, ar fi după „Liturghia” tradusă și tipărită de Coresi, al doilea „Liturghier” tradus în românește.¹²⁴ Mai târziu, la anul 1640, se tipări „Pravila de la Govora”, prin osteneala călugărului Meletie Macedoneanul, pe care mai târziu îl vom întâlni printre candidații la Mitropolia Ardealului.¹²⁵ „Pravila Mică” sau „Pravila de la Govora” a fost prima carte de legi în românește. Traducerea ei a fost făcută de Mihail Moxa, autorul cronografului.¹²⁶

¹¹⁷ Iorga N., Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor, vol. I, Vălenii de Munte, 1908, p. 250

¹¹⁸ Rosetti Al., Pop M., Pervian I., Piru Al., Istoria literaturii române, I, Folclorul, Literatura română în perioada feudală (1400-1780), Editura Academiei R.P.R., București, 1964, p. 335

Vezi și Ion Popescu-Cilienii, Cărturarii trecutului oltean, vol. Oltenia, Ramuri, Craiova, 1943, p. 110 și

Lucian Predescu, Un cronicar oltean, Mihail Moxa (Moxalie), Arhivele Olteniei, X, Nr. 53, Craiova, 1931, p. 12

¹¹⁹ Strempe Gabriel, Bibliotecii de manuscrise medievale românești, Magazin istoric, anul XX, nr. 5 (230), mai 1986, p. 31

¹²⁰ Piru Al., Istoria literaturii române de la origini până la 1830, I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 74

¹²¹ Piru Al., Istoria literaturii române de la origini până la 1830, I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 75

¹²² Strempe Gabriel, Bibliotecii de manuscrise medievale românești, Magazin istoric, anul XX, nr. 5 (230), mai 1986, p. 31

¹²³ Strempe Gabriel, Bibliotecii de manuscrise medievale românești, Magazin istoric, anul XX, nr. 5 (230), mai 1986, p. 31

¹²⁴ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului din Oltenia, vol. I, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p. 86

¹²⁵ Moisescu Gh., Lupșa Șt., Filipescu Alex., Istoria bisericii române, Editura Institutului Biblic, vol. II, București, 1958, p. 12

¹²⁶ Cartoian N., Istoria literaturii române vechi, Editura Minerva, București, 1980, p. 242

Tot în timpul lui Teofil, îl găsim la Mănăstirea Bistrița, lucrând, pe călugărul Mardarie, minunatul caligraf de la care avem multe manuscrise slavone scrise frumos.¹²⁷

Din cercetarea documentelor se constată existența unor dieci, grămăticici, care au scris în limba română încă din primele trei decenii ale secolului al XVII-lea în satele: Bârsești, Bărbătești, Costești, Măldărești, Sirineasa, Zătreni ș.a., care au învățat scris-cititul în limba slavonă și română.¹²⁸ Din satul Bârsești au redactat acte în limba română un număr de 22 dieci, grămăticici și logofeți. Amintim câteva nume de „scriitori” din zona apropiată de Mănăstirea Bistrița: Costești (Nistor Logofăt); Măldărești (Tudor logofăt și Spiridon logofăt); Bodești (Tudor diac și popa Matei); Vaideeni (Dragomir vel Armaș); Stoenesti (Gheorghe, Popa Stoica), Păușești (popa Pătru) etc.¹²⁹ Mitropolitul Ștefan al Țării Românești, care a urmat lui Teofil (1648) s-a afirmat pe tărâm cultural, prin tipărirea de cărți în limbile slavonă, slavo-română și în românește. Cărțile au fost tipărite din inițiativa și cu cheltuiala sa. Cunoștea limbile greacă și slavonă.

Avea temeinice cunoștințe din învățăturile Sfinților părinți, din istoria antică și bizantină. Solida pregătire cărturărească a dobândit-o mitropolitul Ștefan încă din anii de ucenicie la vestitul focar de cultură al Bistriței vâlcene. Profesorul Virgil Cândea aprecia opera culturală a mitropolitului Ștefan care va servi ca model urmașilor săi de aceeași obârșie țărănească și care vor relua activitatea de tipărire a cărților și pentru afirmarea limbii române.¹³⁰

Pe la anul 1688 se îndeletnicea, la Bistrița, cu copierea de manuscrise, ieromonahul Ștefan. Între alte cărți, acesta a scris o „Cazanie” pe care a dăruit-o Mănăstirii Cozia, precum și fragmente dintr-o „Psaltire slavo-română”. Tot aici își desfășoară activitatea Stroe „copilul”, care a scris „Cuvinte ale Sf. Efreim Șirul”, precum și Serafim, care a scris un „Pateric”, o „Cronologie” și un „Gromovnic”¹³¹

Pe la jumătatea secolului al XVII-lea (1648), se presupune că școala de la Bistrița a devenit tot mai mult românească pe vremea lui Matei Basarab, și prin contribuția mitropolitului Teofil și a lui Ignatie, episcop de Râmnic.¹³² Această școală a fost menționată pe la 1677 de Melchisedec, episcopul Râmnicului, care citează o „Evanghelie” (manuscris) între cărțile Mănăstirii Neamț, pe a cărei filă de la sfârșit exista o însemnare: „am scris cu multă trudă, și neputință, când am fost în Țara Oltului de am învățat grămăticii... eu, Ionașco”.¹³³ Începând cu a doua jumătate a secolului al XVII-lea, în Țara Românească limba slavonă a dispărut aproape cu totul din practica cancelariei domnești, hrisoavele

¹²⁷ Mironescu Athanase, Istoria Eparhiei Râmnicului, București, 1906, 37

¹²⁸ Arhivele Statului Buc., manuscris 129, 209, 463 și diverse documente de la Mănăstirea Bistrița
Vezi și Tamaș Veronica, Contribuții la istoricul învățământului vâlcean în evul mediu (1415-1830), Studii vâlcene, Rm. Vâlcea, 1974, p. 147

¹²⁹ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului din Oltenia, vol. I, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p. 94

¹³⁰ Crețeanu Radu, Un egumen al Tismanei Mitropolitul Ștefan I al Ungrovlahiei, M.O., anul XXIX, nr. 1-3, ianuarie-martie 1977, Craiova, p. 125-126

¹³¹ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului din Oltenia, vol. I, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p. 86
Vezi și Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX), Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976, p. 140

¹³² Orghidan Ion, Misiunea istorică a școlii românești, Almanahul Educației, București, 1970, p. 168

¹³³ Manole Petre, Școala românească de la Bistrița, Lumina Slovelor, Școala Generală Costești, 1973, p. 5

redactându-se în limba română. Slavona mai era folosită încă în biserică, cele mai multe cărți de ritual, manuscrise și tipărituri înfățișându-se în această limbă.¹³⁴

Privind conținutul învățământului în secolul al XVII-lea, la Mănăstirea Bistrița, arătăm că acesta cuprindea scrierea și citirea în limba slavonă și română, iar mai târziu numai în limba română. Ucenicii se îndeletniceau cu scrierea caligrafică, cu exerciții de decorare a documentelor, cântările bisericești, noțiuni de socotirea anilor (cronologie), diplomația slavo-română, noțiuni elementare de aritmetică, de geometrie - la măsurarea terenurilor (hotărnicii).

Ca materii de studiu menționăm: cunoașterea gramaticii slavone, traduceri de texte din limba slavonă în limba română, exerciții de socotit, lectura cărților bisericești: „Ceaslovul”, „Psaltirea”, „Faptele Apostolilor”, „Cazania” etc.. S-a folosit gramatica - ediția din anul 1619 a lui Meletie Smotritki, care a fost copiată pentru școlile de slavonie. La Bistrița, la școala de slavonie unde își făceau învățătura și tineri din alte județe, ca și la Cozia, ea trebuie să fi alcătuit manualul de bază pentru tinerii care se străduiau să învețe limba slavonă. Ucenicii de la Bistrița vor fi cunoscut „Cronograful” lui Mihail Moxa din anul 1620, dar și „Pravila” de la Govora pe care o tradusese din limba slavonă același călugăr de la Bistrița. Pravilele au fost cărți de învățătură și de „îndreptare”. Ele conțineau și noțiuni de istorie, geografie, astronomie, igienă și medicină etc..¹³⁵

Numărul atât de însemnat de manuscrise copiate în județul Vâlcea, multe dintre ele la Mănăstirea Bistrița, atâtia copişti și scriitori sunt opera școlilor, a dascălilor care s-au trudit pe aceste meleaguri spre a duce mai departe lumina științei de carte. Ei au reușit să trezească interesul pentru învățătura de carte; prin ei și cu ajutorul lor s-a răspândit mai ales scrisul în limba română. Circulând de la un loc la altul, dascălii și copiştii au făcut să circule și ideile, cărțile manuscrise ori tipărite, contribuind astfel la cimentarea legăturilor dintre diferitele regiuni sau provincii românești, la întărirea conștiinței naționale. Călugării copişti, caligrafi, circulau de la o mănăstire la alta. Astfel, Chiril ierodiacon scria pe cartea „Vieți de sfinți” că este născut la Râmnic, că a învățat carte la Bistrița, cântările le-a deprins la București, s-a călugărit la Cernica și s-a preoțit la Tismana. După ce și-a pus numele pe unele manuscrise, el menționa: Râmnic, Târgu-Jiu, Tismana.¹³⁶

Un alt egumen al Bistriței - Ilarion, a ajuns și episcop al Râmnicului (1693-1705). Ca egumen și episcop, el s-a dovedit un bun gospodar. A stăruit pe lângă Constantin Brâncoveanu pentru ușurarea greutăților materiale ale clericilor. Prin îndemnul, ocrotirea și cheltuiala sa, dascălul Alexandru a tălmăcit un „Triod” și un „Penticostar” în anul 1694 și o „Psaltire cu tâlc” la 1697.¹³⁷

¹³⁴ Pascu Ștefan și alții, *Istoria învățământului din România*, vol. I (de la origini și până la 1821), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 245

¹³⁵ Pârnuță Gh., *Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX)*, Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976, p. 142-145

¹³⁶ Andrei N., Pârnuță Gh., *Istoria învățământului din Oltenia*, vol. I, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977, p. 104
Vezi și Pârnuță Gh., *Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX)*, Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976, p. 145

¹³⁷ *Viața bisericească în Oltenia*, Anuarul Mitropoliei Olteniei, 1941, p. 102

În secolul al XVIII-lea a continuat școala slavo-română cunoscută în secolele anterioare. Pentru a cunoaște despre copiii de texte care au trudit la această mănăstire în secolul al XVIII-lea și în același timp pentru a semnala nevoia de „carte de mână” și gustul limitat pentru lectură din trecut, pe baza manuscriselor existente la Biblioteca Academiei României, amintim pe următorii: Ștefan ieromonahul - amintit mai sus și a cărui „Cazanie” a fost copiată la 1724; apoi Serafim ieromonahul („Esopia”, „Cazanii”, „Pateric”, 1705), „Gromovnic” (începutul secolului al XVIII-lea); Ilarion ieromonahul, care a copiat „Teofrast” (1735), „Texte hagiografice”, „Varlaam și Ioasaf” (1745), „Miscelaneu teologic”, „Ieropolitica” (1748), „Învățăturile lui Efrem”, „Dioptra” (1751), „Vămile Văzduhului” ș.a.); Macarie Peștereanu („Octoih” -1740) Ioachim din Bărbatești, grămătic și schimonah („Istoria Troadei”, „Vedenia Sofianeii” (1767), „Pomelnicul bisericii din Bărbătești” (1786), „Fragmente de Pateric”, „Tâlcul liturghiei” (1804), „Sfaturi gospodărești”, „Rețete medicale”, „Calendar” (1808), „Varlaam și Ioasaf” (1809), „Diverse texte hagiografice”); Nicolae Popa („Miscelaneu teologic” (1798)).

La acestea mai adăugăm scrierile apărute în secolul al XVII-lea, deja amintite mai sus: Stroe Copilul („Cuvintele lui Efrem Sirul” - 1688, Ștefan ieromonahul: „Psaltirea slavo-română” - 1697). Toate aceste scrieri sunt legate de Mănăstirea Bistrița.¹³⁸

Școala de la Bistrița a fost sprijinită, și în secolul al XVIII-lea, de o serie de egumeni și episcopi ai Râmnicului, conștienți de rolul învățaturii de carte.

În anul 1719, în timpul dominației austriece, episcopul Damaschin al Râmnicului, cel care a introdus limba românească în biserica olteană, a convocat un sinod la Hurez, la care a participat egumenul Ștefan de la Bistrița, alături de egumenii de la Arnota, Hurezi și Govora. Participanții la acest sinod, ținut în ziua de 19 noiembrie 1719, au adresat autorităților austriece un memoriu în care au cerut, printre altele, ca episcopia Râmnicului să fie ridicată la rangul de Mitropolie și să se înființeze două școli - una românească la Râmnic, sub oblăduirea episcopului și alta latinească la Craiova, sub îngrijirea administrației austriece și a boierilor. Cererea lor n-a fost realizată.¹³⁹

Unul dintre cei mai vestiți episcopi ai Râmnicului, care s-a ridicat din rândul călugărilor de la Bistrița, a fost Climent, care a stat în fruntea episcopiei între 1739 -1749. El a fost unul dintre ucenicii episcopului Damaschin. Climent a avut multă învățătură, fiind născut din popor - asemenea mitropolitului Ștefan din timpul lui Matei Basarab - și lipsit de mijloace materiale. A fost de neam din Pietrarii Vâlcii. Tatăl său, Radu Modoran și mama sa Paraschiva au murit de timpuriu și, rămânând astfel orfan, Climent a fost crescut de călugării de la Bistrița, unde se călugări și el, ajungând mai apoi și egumen al mănăstirii. Învățătura și creșterea lui se va fi făcut sub supravegherea episcopului Damaschin.¹⁴⁰ Ca episcop de Râmnic, Climent s-a distins mai ales prin clădiri de biserici și schituri, prin eparhie și prin tipărituri de cărți, rămase în manuscris de la marele său dascăl Damaschin episcopul. Așezat în scaunul episcopal în urma războiului dintre turci

¹³⁸ Pop Augustin Z. N., Din istoria culturii argeșene Comitetul regional pentru cultură și artă, Pitești, 1965, p. 97

¹³⁹ Dobrescu N., Istoria bisericii române din Oltenia, Editura Academiei Române, București, 1906, p. 20 și 23

¹⁴⁰ Mironescu Athanase, Istoria Eparhiei Râmnicului, București, 1906, 136

și austrieci (1739) și găsim totul ars și stricat, prima grijă a lui Climent a fost reclădirea bisericii episcopale, pe care a zidit-o din temelie, împreună cu clopotnița și casele din jur. Ajutat de alți ctitori, el a zidit o nouă biserică - Bolnița Episcopiei și casele de la Bolnița. Sprijinit și de frații săi, a zidit schitul Pietrării de Jos din Vâlcea, pe moșia părintească și casele din preajmă. A mai zidit schitul Pătrunsa, la poalele muntelui Buila, pe locul unde se zice că fusese el născut de mama lui, fugită pe aceste locuri din calea turcilor. A mai ctitorit schitul Colnicul, bisericile din Bărbătești, Bârzești, Polești, Bodești - din preajma Bistriței, pe cele de la Goranu și Budești, aflate în stânga Oltului. A întreținut legături cu preoții din Scheii Brașovului, iar în 1746, ca membru al Divanului, a semnat Cartea Obșteștei Adunări pentru dezrobirea țișanilor. A reorganizat tipografia Episcopiei și a tipărit mai multe cărți. În 1749, la 8 mai, s-a retras din scaunul episcopal și înainte de a muri s-a făcut schimnic, luându-și numele de Cosma. A murit la 30 ianuarie 1753.¹⁴¹

Chipul lui îl aflăm zugrăvit la bolnița Episcopiei și la schitul din Pietrării.¹⁴²

La Bistrița se ocupa cu învățătura de carte Macarie ieromonahul. Pe la 1750, el a copiat un „Octoih”, pe care a făcut o însemnare despre unul din ucenicii săi. Este vorba de Constantin, care fusese pregătit să ajungă preot la biserica din satul Văratici, comuna Costești din Județul Vâlcea. Macarie menționa că va dăruia bisericii cartea sa numai dacă „va fi ucenicul meu, popa Constantin, la această biserică”. Deducem că Macarie (Peștereanu) era dascăl la Școala de la Bistrița, unde se pregăteau și preoți. Școala de aici era un fel de seminar.¹⁴³

Așa cum s-a mai arătat, o altă dovadă despre existența școlii de la Bistrița ne-o face însemnarea din cartea „Vieți de Sfinți” a lui Chiril ierodiaconul, care scria aici: „iar carte am învățat la Sf. Mănăstire Bistrița.” Chiril ierodiaconul a fost originar, după mamă, din Râmnicu Vâlcea, iar după tată, din Târgu-Jiu. Chiril a scris cărți cu un total de 2.221 file. Arăta că a fost dascăl ajutor la școala grămaticilor.¹⁴⁴

Însemnări despre continuitatea școlii de la Bistrița au mai făcut și alții. De la copistul Ioachim Bărbătescu aflăm că la Bistrița era „năstavnîc” adică profesor (învățător), pe la 1796, Constandie.

Tot pe el îl găsim conducând școala de aici pe la începutul secolului al XIX-lea. Dintr-o însemnare a lui Grigore ieromonahul, făcută în „Pomelnicul Tismanei”, pe la 1798, la Bistrița, aflăm că el fusese „ucenic” al lui Ștefan egumenul. Alți copști la Bistrița au fost: Stroe Copilul (pe la 1700), Ilarion (1735), Macarie (1750) și popa Nicolae (1798).¹⁴⁵

Unii dintre foștii ucenici ai școlii de la Bistrița, mergând în satele lor, au întemeiat școli și au învățat pe alții carte. Astfel, la Bărbătești, sat din apropierea comunei Costești - unde se afla Mănăstirea Bistrița, Ioan grămaticul se ocupa cu predarea învățaturii de

¹⁴¹ Mironescu Athanase, Istoria Eparhiei Râmnicului, București, 1906, 137 și 141

¹⁴² Sandu D. și alții, Eparhia Râmnicului și Argeșului, vol. I, Rm. Vâlcea. 1976, p. 126

¹⁴³ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului în Oltenia, vol. I, p. 120

Vezi și Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea, p. 151 și

Șt. Ștefănescu, Istoria învățământului din România, vol. I, p. 253

¹⁴⁴ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului în Oltenia, vol. I, p. 120 și 130

¹⁴⁵ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului în Oltenia, vol. I, p. 120 și 130

carte. El a scris mai multe cărți dintre care amintim: „Pomelnicul din Bărbătești”, „Istoria Troadei”, „Istoria Libiei”, „Varlaam și Ioasaf” etc.. Semna când „Ioan grămaticul sin popă Mirii ot Bărbătești” (1766), când „diacon Ioan” (1767), iar mai târziu - „popa Ion Bărbătescu” (1798).¹⁴⁶ Au circulat cărți ca „Varlaam și Ioasaf”, „Esopia”, „Alexandria” ș.a., unele cunoscute încă din secolul al XVII-lea. Un miscelaneu scris de Ilarion la Bistrița, în anul 1754, cuprindea și cartea „Varlaam și Ioasaf”. O copie din aceeași carte a scris, tot la Bistrița, Ioachim Bărbătescu. Din însemnarea făcută pe acest manuscris aflăm că el își însușise singur învățătura de carte. „Că eu n-am învățat scrisoare de la vreun dascăl, ci din firea mea m-am obicinuit cu aceasta”, scria el. Concluzionăm că Ioachim Bărbătescu și-a format și perfecționat cultura sa tot la Mănăstirea Bistrița, în contact cu viața cărturărească de acolo.¹⁴⁷

Din „Istoria Troadei” scrisă de grămaticul de la Bistrița, Ion, la 1767, ucenicii de aici vor fi dobândit cunoștințele de istorie.¹⁴⁸

Pentru învățătura moral-religioasă au servit și „Învățăturile lui Efrem”, „Învățături ale avei Dorothei”, scrise la Bistrița în 1750, de Ilarion ierodiacon; „Învățăturile Sf. Theodor Studitul” și „Legenda Duminecii”, copiate tot la Bistrița, de Ioan grămatic, la anul 1766.¹⁴⁹ Deprinderi de citire se vor fi format și prin lectura pe diferite cărți religioase, calendare, gromovnice etc., ca de exemplu „Leavștiția lui Ion Scăraru”, scrisă la Cozia în 1765, de Grigore ieromonahul; „Mântuirea păcătoșilor” scrisă de Nicolae Monahul, la Hurez, în 1693, „Cuvintele lui Simeon Thesalonicianul”, copiată de Radu Logofețelul la Râmnic, în 1737; „Vămile Văzduhului” scrisă de Ilarion ieromonah, la Bistrița, în 1751; „Oglinda blagosloveniei” copiată de Ion Râmniceanu, la Hurez, în 1779 și de Grigore Râmniceanu, la Râmnic, în 1783.¹⁵⁰

Mănăstirea Bistrița a dispus de un apreciabil fond de carte.

Aici a fost una dintre cele mai importante biblioteci ale țării, cu fonduri de carte veche. În afară de documentele și cărțile duse de către Alexandru Odobescu la București, de la Bistrița, în a doua jumătate a secolului trecut, în anul 1885, istoricul Grigore Tocilescu a ridicat de la Bistrița și a dus la Muzeul Național din București un număr de 38 manuscrise, dintre care 24 românești, 6 slavone și 8 grecești și 393 tipărituri. Cele 393 volume au fost formate din 228 tipărituri grecești, 15 slavone, 13 latine, 43 greco-latine, 5 diverse și 89 românești. Tot el a ridicat și cele 20 de cărți de la Arnota.¹⁵¹

Printre cărțile aflate în biblioteca Bistriței, s-au aflat și două gramatici.¹⁵² Cel din urmă, Chiriac Râmniceanu, arată și el că începuturile învățăturii le-a făcut la sfârșitul

¹⁴⁶ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului în Oltenia, vol. I, p. 121

¹⁴⁷ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului în Oltenia, vol. I, p. 126

Vezi și Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea, p. 154

¹⁴⁸ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului în Oltenia, vol. I, p. 144

¹⁴⁹ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului în Oltenia, vol. I, p. 145

¹⁵⁰ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului în Oltenia, vol. I, p. 145

¹⁵¹ Ionașcu Ion, Contribuții la istoricul mănăstirii Hurez, Craiova, 1935, p. 50

Vezi și Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului în Oltenia, vol. I, p. 131

¹⁵² Bălan Maria, Contribuții la istoria învățământului din Oltenia în sec. al XVIII-lea, Studii și materiale de istorie medie, vol. VI, București, 1973, p. 289

secolului al XVIII-lea, la Mănăstirea Bistrița, de unde se duse spre o mai înaltă cultură la Mitropolia din București, apoi la Cernica, de acolo la Tismana, unde ajunsese diacon și mai târziu preot. A vizitat Mănăstirea Neamț - focarul învățaturii bisericești din Moldova, a fost de câteva ori la Muntele Athos din Grecia. S-a retras apoi la Mănăstirea Călușul, unde a ajuns egumen. Ne-a rămas de la el descrierile călătoriilor sale și numeroase manuacrise cuprinzând cărți grecești traduse în românește. A scris istoria evenimentelor din 1821.¹⁵³

Printre cărturarii transilvăneni care au trecut pe la Bistrița în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, amintim pe Macarie. El a fost cel mai învățat dintre călugării mănăstirii Cernica, știa limbile latină și greacă, fusese pe la Athos și a fost prieten cu renumitul cărturar Paisie din Moldova. A ajuns la Mănăstirea Bistrița, apoi a devenit arhimandritul Mitropoliei din București (1781-1787), unde a ținut predici mult ascultate.¹⁵⁴

Unul dintre cărturarii de seamă care au stat un timp la Bistrița și Arnota din apropiere, a fost Dionisie Eclesiarhul. S-a afirmat că el s-ar fi născut în Pietrarii Vâlcii¹⁵⁵ sau în Stoenești, localitate vecină cu Pietrarii, în jurul anului 1740, în perioada când Climent din Pietrari se afla în fruntea episcopiei de la Râmnic. Dionisie Eclesiarhul este autorul Hronografului - o cronică a Țării Românești dintre anii 1764 și 1815.

El a fost considerat unul dintre cei mai de seamă cărturari pe care i-a avut vreodată Bistrița, asemenea înaintașilor săi, episcopul Teofil II, Mihail Moxa și alții.¹⁵⁶ El a scris și Pomelnicul bisericii Țigănia din Bistrița, numită astăzi „Biserica de la Păr”.¹⁵⁷ Dionisie Eclesiarhul a fost mai întâi preot, iar după decesul soției sale, pe la 1766, îl aflăm la Mănăstirea Hurezi, unde venise să se călugărească. Aici, egumenul mănăstirii, Dionisie, îi dă lui Dionisie Eclesiarhul sa copieze cărți și manuscrise. Un timp îl aflăm la Episcopia Râmnicului. A fost pentru scurtă vreme egumen al Mănăstirii Arnota (1770-1777), apoi eclesiarh (păstrător al arhivelor) la Episcopia Râmnicului, adus aici pentru a doua oară. La Râmnic și-a început activitatea de arhivist și alcătuitoare de condici de documente. Când a venit a doua oară la Râmnic, a fost adus de episcopul Chesarie (1773-1780), în vremea căruia Tipografia de la Râmnic a fost deosebit de activă și pe care Dionisie îl va fi ajutat în munca sa de pregătire și editare a cărților bisericești, îndeosebi a mineelor. Aici a alcătuit Condica de documente a Episcopiei, însumând trei volume, muncă pe care a terminat-o în vremea păstoriei episcopului Pilaret (1787). Din septembrie 1792, după venirea lui Nectarie, un grec din Moreea, ca episcop al Râmnicului, Dionisie Eclesiarhul a fost înlăturat de la Episcopie. El a mai peregrinat pe la mai multe mănăstiri din Oltenia, continuându-și activitatea de caligraf și arhivist, alcătuiind condica Mănăstirii Bistrița, precum și condicile mănăstirilor Govora și Arnota. A fost eclesiarh al Mănăstirii Bistrița

¹⁵³ Mironescu Athanase, *Istoria Eparhiei Râmnicului*, București, 1906, p. CXII

¹⁵⁴ Meteș Ștefan, *Emigrări românești din Transilvania în sec. XII-XX*, Ediția a II-a, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 174-175

¹⁵⁵ Sacerdoțeanu A., *Câteva acte mărunte. De unde era Dionisie Eclesiarhul?*, *Arhivele Olteniei*, anul XIV, nr. 79-82, mai-decembrie 1935, p. 518-519

¹⁵⁶ Ion Donat, *Mănăstirile Olteniei*, *Almanahul Ramuri*, Craiova, 1967, p. 38

¹⁵⁷ Bălășel Teodor, *Un manuscris din 1798 al lui Dionisie Eclesiarhul*, *Arhivele Olteniei*, anul XV, 1936, nr. 83-85, mai-decembrie 1935, p. 100

(1795-1799) și egumen al schitului Mănăilești (1799-1801)¹⁵⁸ din satul Genuneni, comuna Frâncești -Vâlcea.

La 1804, a ajuns eclesiarh la Mitropolia din București. Aici el a organizat o școală de caligrafi și arhiviști, scriind cele mai frumoase condici și copiind fonduri impresionante de documente istorice. A rămas aici până în 1813, după care s-a retras la Craiova, unde și-a continuat munca de traducător de documente, caligraf și dascăl. A murit bătrân și sărac, probabil în anul 1820.¹⁵⁹

Dionisie Eclesiarhul, prima învățătură și-a însușit-o la una din școlile mănăstirești. El ar fi urmat o școală de slavonie. A ajuns să cunoască mai multe limbi: slavona, avea cunoștințe sumare de rusă, greacă și probabil turcă, de istorie, geografie, astronomie, toponimie, aritmetică, fiind pentru vremea lui, un învățat. Dionisie cărturarul și-a decorat manuscrisele sale - condicile și pomelnicele - cu numeroase miniaturi și gravuri. A fost legător de cărți și tipograf. De la el ne-au rămas desene ale unor biserici de mănăstiri, printre care și cel al Bistriței, acesta reprezentând o deosebită valoare istorică, deoarece acest monument istoric nu se mai află astăzi.¹⁶⁰

Un renumit miniaturist vâlcean a fost monahul Pahomie de la Bistrița. Dintre lucrările deosebite din punct de vedere artistic ale acestuia, sunt amintite pomelnicele bisericilor din Bumbuești (Argeș), Bărbătești (Vâlcea) și Râmnicu Vâlcea - Biserica „Buna Vestire”, ilustrate cu multă finețe de Pahomie între anii 1818-1824. Miniaturile lui Pahomie au fost realizate într-o perioadă în care miniatura și manuscrisul au fost tot mai mult eclipsate de gravură și tipar.¹⁶¹

Șezând la Mănăstirea Bistrița, Pahomie și-a creat un bun renume de caligraf primind numeroase comenzi plătite de diverși oameni. Astfel, pomelnicul bisericii din Bumbuești a fost executat la comanda negustorului Dumitru sin Tudor Râmniceanu, care avea legături comerciale cu Sibiul. Acest Pomelnic a fost lucrat în anul 1818, fiind unul dintre primele realizate de caligraf.¹⁶² Pentru Pomelnicul bisericii din Bărbătești, oamenii de aici au dat o sumă importantă de bani, lucrarea fiind realizată în anul 1824.¹⁶³

De pomelnicul bisericii „Buna Vestire” din orașul Râmnicu Vâlcea s-a interesat „...jupan Dimitrie ginerele dumnealui jupan Câmpulungeanu”. În manuscrisele sale Pahomie a reprezentat scene de inspirație și factură religioasă, dar și câte o miniatură reprezentând stema Țării Românești.¹⁶⁴

În secolul al XVIII-lea, interesul sporit pentru învățatura de carte a dus la apariția cărții destinate exclusiv instruirii și educării tinerilor.

Prima carte tipărită în Țara Românească în acest secol, în scop didactic a fost „Întâia învățătură pentru tineri”, apărută la Râmnicu Vâlcea în anul 1726, prin grija

¹⁵⁸ Dionisie Eclesiarhul, Hronograf (1764-1815), Editura Academiei R.S.R., 1987, p.6, Transcrieri după original, indice și glosar de Dumitru Bălașa, studiu introductiv de D. Bălașa și N. Stoicescu, note și comentarii de N. Stoicescu

¹⁵⁹ Dionisie Eclesiarhul, Hronograf (1764-1815), Editura Academiei R.S.R., 1987, p.7

¹⁶⁰ Dionisie Eclesiarhul, Hronograf (1764-1815), Editura Academiei R.S.R., 1987, p.6 și 9

¹⁶¹ Iancu Mioara, Un miniaturist vâlcean – Pahomie de la Bistrița, Studii Vâlcene, Rm. Vâlcea, 1972, p. 155

¹⁶² Iancu Mioara, Un miniaturist vâlcean – Pahomie de la Bistrița, Studii Vâlcene, Rm. Vâlcea, 1972, p. 155 și 159

¹⁶³ Iancu Mioara, Un miniaturist vâlcean – Pahomie de la Bistrița, Studii Vâlcene, Rm. Vâlcea, 1972, p. 156

¹⁶⁴ Iancu Mioara, Un miniaturist vâlcean – Pahomie de la Bistrița, Studii Vâlcene, Rm. Vâlcea, 1972, p. 159

tipografului Ilie de le Cernavodă.¹⁶⁵ Cererea de carte didactică a făcut ca în anul 1740 să se tipărească în aceeași tipografie „Bucoavnă pentru învățătura pruncilor”, cu text în limba română.¹⁶⁶

În scop didactic, au mai circulat pe la școala de la Bistrița „Gramatica” lui Ienăchiță Văcărescu, tipărită la Râmnic în anul 1787, „Antologie de sentimente morale”, tipărită de Antim Ivireanu la 1714, „Istoria Troadei”, scrisă de Ion Grămăticul de la Bistrița în 1767, amintită mai sus și altele.¹⁶⁷

În această perioadă, dascălii aveau preocupări pentru îmbunătățirea metodelor de învățământ. La început se foloseau metode care făceau învățământul greoi, printr-o predare dogmatică, învățare mecanică pe de rost. Învățarea literelor și a cuvintelor se făcea după metoda onomatologică, după denumirea lor în slavonește (az, buche, vede, glagole). Pentru învățarea de cuvinte și propoziții se întrebuița metoda psihologică. Dascălul urmărea ca elevii să-și însușească cât mai multe cuvinte prin scrierea, deasupra unui cuvânt, a mai multor sinonime și omonime. Alfabetul se învăța pe de rost de la început la sfârșit, de la sfârșit la început și pe sărite.¹⁶⁸ Memorarea textelor se făcea mecanic: elevul îl citea și îl recitea până îl învăța. Copiii învățau pe de rost cuvintele, rugăciuni, texte, psalmi, versuri, atât în orele de curs cât și în drumul de la școală până acasă.¹⁶⁹

O altă metodă era aceea a modelelor, elevii fiind puși să imite modelele arătate de dascăl. Învățarea scrierii caligrafice se făcea prin metoda exercițiilor. Dascălii foloseau des metoda expunerii și a conversației. Se făceau multe conversații între elevi și între aceștia și dascăli.¹⁷⁰

În secolul al XVIII-lea metodele de învățământ s-au diversificat, ajutând la îmbunătățirea procesului de învățământ.

Ca și în secolul precedent, la studiul limbilor se folosea metoda exercițiilor, a conversației dintre elevi și pedagogi.

„Întăia învățătură pentru tineri” și „învățătura creștinească”, tipărite la Râmnic, indicau folosirea metodei prin întrebări și răspunsuri. Această metodă denumită „socratică” o întâlnim întrebuițată în mod frecvent în cărțile populare care au circulat la Mănăstirea Bistrița: „Esopia”, „Varlaam și Ioasaf”. Ea era folosită nu numai pentru copii, dar și pentru vârstnici, având drept scop a pregăti pe om să se orienteze în viața practică. Metoda exemplului a fost mult folosită în cărțile populare care au văzut lumina zilei la Bistrița.

¹⁶⁵ Pârnuță Gh., Istoria învățământului și gândirea pedagogică din Țara Românească (sec. XVII-XIX), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 86

¹⁶⁶ Pârnuță Gh., Istoria învățământului și gândirea pedagogică din Țara Românească (sec. XVII-XIX), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 165

¹⁶⁷ Pârnuță Gh., Istoria învățământului și gândirea pedagogică din Țara Românească (sec. XVII-XIX), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 165

¹⁶⁸ Pârnuță Gh., Istoria învățământului și gândirea pedagogică din Țara Românească (sec. XVII-XIX), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 87-88

¹⁶⁹ Pârnuță Gh., Istoria învățământului și gândirea pedagogică din Țara Românească (sec. XVII-XIX), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 87-88

¹⁷⁰ Pârnuță Gh., Istoria învățământului și gândirea pedagogică din Țara Românească (sec. XVII-XIX), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 87-88

La alcătuirea „epistolelor” se folosea procedeul modelelor, prin care se puneau în practică cunoștințele predate la logică și retorică.

Studiului individual i se acorda o importanță deosebită. Se făcea atât înainte de începerea lecțiilor, după terminarea lor, cât și cu lampa de noapte.¹⁷¹

Trecând prin momente grele în primele decenii ale secolului al XIX-lea, mănăstirea Bistrița păărăginindu-se, activitatea școlii s-a mutat la schitul Păpușa din apropiere, în Ocolul satului Pietreni, (astăzi pe teritoriul actualului sat Bistrița). Astfel, într-o adresă către Ocârmuire se arată că în Plaiul Cozia erau deschise școli din vechime. La schitul Păpușa al Mănăstirii Bistrița, din Ocolul satului Pietreni, în anul 1835 erau ieșiți de la învățătură 6 și 15 intrați și anume: Mihăilă sin Maria Popescu văduva de la Costești, Alecu sin popa Ion Filistescu de la Costești, Nicolae și Dumitru brat sin popa Grigore din Vârleni, Alexandru sin popa Ciorgan, Ion sin deaconul Stan Gheorghe - ieșiți; și Gheorghe sin popa Ioan Coadă, Nicolae sin Oprea Bourescu - toți din Pietreni, Ion sin Radu Stribega, Nicolae și Ion Brat sin popa Gheorghe de la Bogdănești, Dumitru sin deaconul Dumitru Bășică, Costică sin popa Bășică, Gheorghe al popii Radului de la Păușești de Otăsău, Ion sin Nicolae al lui sin Mihăilă de la Băbeni, Ilie sin popa Ion Filistescu, Dumitru și Gheorghe sin deaconu Ilie Nicolae sin popa Cârstea Popescu, Dincă sin popa Cârstea Pilistescu de la Costești - intrați.¹⁷²

CAP.III. ÎNVĂȚĂMÂNTUL DIN COSTEȘTI DE LA 1838 PÂNĂ LA ANUL 1918

ȘCOALA DE LA BISTRIȚA

Jumătatea secolului al XIX-lea a fost un moment de schimbare totală a Mănăstirii Bistrița, o trecere de la Bistrița medievală la cea de azi. Ultima reparație a vechii biserici - a Craioveștilor - a fost făcută pe la anul 1820 de către banul Grigore Brâncoveanu.

Biserica mare și clădirile mănăstirii au fost avariate de cutremurul din 1838.¹⁷³ Vântul, ploaia, zăpada și gerul, frământările anilor ce au urmat au dus Bistrița în ruină. În anul 1842, scriitorul Grigore Alexandrescu, vizitând Bistrița împreună cu prietenul său Ion Ghica, au aflat-o în această stare, după ce un călugăr de la Cozia le spusese: „la noi pică, dar la Bistrița plouă”.¹⁷⁴ Biserica mănăstirii și clădirile din jur au fost dărâmate și rezidite între anii 1846-1855, după planurile arhitectului de origine germană I. Schlatter

¹⁷¹ Pârnuță Gh., Istoria învățământului și gândirea pedagogică din Țara Românească (sec. XVII-XIX), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 172-173

¹⁷² Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Ocârmuirea județului Vâlcea, dosar 119/1835, f. 39-40

¹⁷³ Pr. Sandu Dumitru și alții, Eparhia Râmnicului și Argeșului, vol. I, Rm. Vâlcea. 1976, p. 174

¹⁷⁴ Alexandrescu Grigore, Versuri și proză, Editura Tineretului, București, 1967, p. 246

și ale românului Scarlat Benis, ajutat de Iuliu Traivald, cei care au făcut și planul Arnotei, sub domnitorii Gheorghe Bibescu și Barbu Știrbei. Pictura a fost făcută de Gheorghe Tatărescu, cel care a pictat și la Episcopia Râmnicului.¹⁷⁵

Legat de lupta pentru unitate națională a românilor, în perioada anterioară revoluției de la 1848, amintim răspândirea „Gazetei de Transilvania” în această zonă din nordul Olteniei, la această publicație fiind abonat egumenul Gavril Bistrițeanu de la Mănăstirea Bistrița. „Gazeta de Transilvania”, ziar din Brașov, a apărut în anul 1838, sub conducerea profesorului Gheorghe Barițiu, unul dintre fruntașii revoluționari transilvăneni de la 1848. Înfruntând foarte mari greutăți, „Gazeta” a luptat în coloanele ei pentru drepturile culturale și politice ale poporului român, a luat poziție hotărâtă și în chestiunea limbii. Chiar Gheorghe Barițiu, în suplimentul „Gazetei”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, arată ca între românii din Transilvania și cei din Moldova și Țara Românească, este un contact „național strâns”, care cheazășuiește existența națiunii române.¹⁷⁶

Din corespondența dintre August Treboniu Laurian și Gheorghe Barițiu, aflăm printre cei abonați la „Gazeta de Transilvania” și pe egumenul Bistrițeanu, al Mănăstirii Bistrița. Acest lucru reiese din conținutul a trei documente datând din 1846. Egumenul Gavril Bistrițeanu se număra printre puținii abonați din Țara Românească, la revista amintită, alături de personalități de seamă ale culturii și vieții politice românești din acea vreme, printre care amintim pe Nicolae Bălcescu, prof. August Treboniu Laurian, procuror Cezar Bolliac, căpitan Pleșoianu, postelnicul Ștefan Golescu, maiorul Voinescu, arhimandrit Eufrosin Poteca ș.a..¹⁷⁷

Referitor la revoluția de la 1848, amintim faptul că printre cei 31 comisari de propagandă stabiliți în județele din Oltenia, a activat în județul Vâlcea, alături de alți 6 membri, și Teodor Zăgănescu, iconomul Bistriței.¹⁷⁸ Alte documente de arhivă ne relatează despre contribuția adusă la revoluția de la 1848, de monahul de la Bistrița. Astfel, dintr-un raport al Ocârmuirii episcopiei de Râmnic, către mitropolit, reiese că în Oltenia au luat parte activă 6 fețe bisericești. Aceștia au fost: Ieromonahul Atanasie, fostul paroh al bisericii Episcopiei din Râmnic, Teodor Zăgănescu - iconomul Mănăstirii Bistrița, preotul Radu Șapcă din Celei, protopopul Marin Vădăstriceanu al plășilor Ocolul, Oltul de Jos și Balta din județul Romanați, monahul Veniamin Zăgănescu de la Mănăstirea Tismana și ieromonahul Athanasie Stoenescu de la Episcopia din Craiova.¹⁷⁹

O altă listă a comisarilor de propagandă, întocmită în noiembrie 1848, atestă pentru județul Vâlcea un număr de 7 comisari: D. Zăgănescu, V. Ștefănescu, Teodor Zăgănescu, economul Mănăstirii Bistrița, C. Cutcudache, de la 27 iunie 1848 și I. Procopie, G. Răureanu și S. R. man, de la 19 iulie 1848, cu câte 500 lei pe lună leafă.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Pr. Sandu Dumitru și alții, Eparhia Râmnicului și Argeșului, vol. I, Rm. Vâlcea, 1976, p. 174

¹⁷⁶ Istoria României, vol. III, p. 1028

¹⁷⁷ Bodea Cornelia, Lupta românilor pentru unitate națională 1834-1839, Editura Academiei R.S.R., București, 1967, p. 279, 285 și 289

¹⁷⁸ Petrescu Ileana, Osiac Vladimir, Anul 1848 în Oltenia, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1973, p. 67

¹⁷⁹ Pârvulescu A.M., Contribuțiunile la revoluția de la 1848 din Oltenia. Rolul preotului Popa Șapcă și a altor fețe bisericești în această mișcare, Arhivele Olteniei, anul XII, nr. 67-68, Craiova, 1933, p. 191

¹⁸⁰ Tamaș C., Bardășu Petre, Purece Sergiu și Nestorescu-Bălcești Horia, Revoluția de la 1848 în județul Vâlcea,

Vedem că și monahul Theodor Zăgănescu de la Mănăstirea Bistrița și-a adus aportul la revoluția de la 1848, alături de cei mai de seamă reprezentanți ai clerului oltean, dintre care iese în evidență personalitatea foarte cunoscută a lui Radu Șapcă din Celei. Faptul acesta prezintă o mare importanță și ajungem la concluzia că Bistrița continua să aibă printre monahii săi, oameni activi, preocupați de rezolvarea unor probleme ale vremii și pătrunși de profunde sentimente patriotice. După înfrângerea revoluției, a fost anchetat și călugărul Zăgănescu (Theodor sau Theodorit), economist amintit de la Bistrița, alături de alții, de Comisia alcătuită pentru cercetarea celor amestecați în fapte revoluționare. A fost denunțat de C. Halepliu. Arestarea lui Theodor Zăgănescu a fost cerută și de Neofit, mitropolitul Ungrovlahiei, fostul președinte al Guvernului Provizoriu. C. Halepliu îl acuza că ar fi zis că „la a doua revoluție ce o să se facă să se piarză toate vițele de boier”.¹⁸¹

La Mănăstirea Bistrița a fost adus în surghiun protopopul orașului Caracal, Marin Vădăstriceanu, vinovat de arderea „Regulamentului Organic”. Acest lucru reiese din adresa „Comisiei cercetării vagabonzilor din județul Romanați”, din 11 aprilie 1849, pe care a înaintat-o departamentului din Lăuntru, împreună cu numele celor care au ars regulamentul.¹⁸²

Fondul arhivistic și biblioteca de la Mănăstirea Bistrița cât și cea de la Arnota, care au posedat un valoros tezaur cultural, a fost cunoscut, după cum arată Nicolae Iorga, și de istoricul și marele revoluționar de la 1848, Nicolae Bălcescu.¹⁸³

Pentru anii anteriori Unirii de la 1859, amintim că Ieronim, egumenul Bistriței, a fost ales deputat în Adunarea ad-hoc. Acesta figura pe lista trimisă la 27 septembrie 1857 de către Nifon, mitropolitul Ungrovlahiei către Ministerul de Interne.¹⁸⁴

În tot acest timp, nu mai avem știri despre școala de la Mănăstirea Bistrița, după anul 1838 fiindând școlile sătești, la sate, cu un deceniu mai devreme de revoluția de la 1848. Au avut loc marile momente istorice - la scară națională - revoluția de la 1848, actul Unirii Principatelor de la 1859 și evenimentele legate de războiul pentru câștigarea independenței - care s-a legat și de Mănăstirea Bistrița, de acest loc încărcat de istorie, dar și de oamenii ei.

La 1877 - 1878, în timpul războiului de independență, palatul domnesc de la Bistrița a găzduit un spital al Crucii Roșii, care s-a îngrijit de sănătatea prizonierilor turci și a soldaților români.¹⁸⁵

Amintim faptul că până la 1877 și câțva timp după aceea, se mai păstrau încă la Bistrița unele dintre splendorile palatului domnesc, apartamentele îmbrăcate în atlas

Studii și documente, cu o prefață de Dan Berindei, Societatea Prietenii Muzeului Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1978, p. XIII

¹⁸¹ Tamaș C. și alții, *Revoluția de la 1848 în județul Vâlcea*, Studii și documente, Societatea Prietenii Muzeului Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1978, p. XIV

¹⁸² Petrescu Ileana, *Documente privind revoluția din 1848 din Oltenia*, Editura Academiei R.S.R., Craiova, 1969 (Documente Istorice II), documentul nr. 257, p. 254

¹⁸³ Teodorescu Barbu, *Bălcescu în opera lui Nicolae Iorga*, Studia (1970-1971), Bălcești pe Topolog, 1971, p. 314

¹⁸⁴ Documente privind unirea Principatelor, vol. I, Doc. interne, 1854-1857, București, 1961, doc. 711, p. 573

¹⁸⁵ Răutu Melete, *Monografia ecleziastică a județului Vâlcea*, p. 30

ale domnului și ale doamnei, oglinzile și candelabrele pentru lumânările de seu, ca și grandioasele fanioane de la intrare.¹⁸⁶

Din procesul-verbal încheiat la 10 septembrie 1877, aflăm despre recrutarea unui număr de patru călugări ca infirmieri la spitalele militare. Aceștia au fost: părinții Teofilact Maxim și Iezechiel Roșcovanu și monahii Daniil Surcel și Climent Miclescu.¹⁸⁷ Cu multă energie, devotament și dragoste de patrie, înfruntând numeroase obstacole, monahii de la Bistrița au reușit să fie la înălțimea sarcinilor încredințate în momentul când patria apela la sacrificiul întregului popor. Cei patru călugări amintiți au lucrat ca infirmieri la Spitalul din Turnu Măgurele și la Spitalul „Independența” din Craiova.¹⁸⁸

La 14 februarie 1878, Orest Baldovin, superiorul Mănăstirii Bistrița, înștiința Episcopia Râmnicului că la 5 februarie 1878, pe la orele 6-7 seara, a sosit la Mănăstirea Bistrița un detașament de peste 500 prizonieri turci, escortați și conduși de câțiva soldați români sub comanda unui singur locotenent însoțit de un medic.¹⁸⁹ În realitate, era vorba de 478 prizonieri, dintre care 47 bolnavi, paza lor fiind asigurată de 45 ostași români.¹⁹⁰ Din „situația numerică de toate gradele superioare și inferioare din detașamentul Mănăstirii Bistrița”, aflăm că la 17 februarie 1878 acesta era alcătuit dintr-un ofițer cu gradul de locotenent, fiind vorba de locotenentul P. Ionescu, ca șef al Depoului de prizonieri turci, un doctor și 45 grade inferioare - câte un sergent major, un caporal și 42 soldați.¹⁹¹ Prin telegrama emisă la 25 februarie 1878, prefectul D. Sămulescu cerea Episcopiei să dea ordin Mănăstirii Bistrița să elibereze toate încăperile de la parter, de către monahi și aceștia să se permute în catul de sus, pentru internarea prizonierilor turci.¹⁹² În aceeași zi, Episcopia Râmnicului informa Ministerul Cultelor că la Mănăstirea Bistrița au fost internați un număr de 500 prizonieri turci, fără a se cere acordul de principiu. Episcopul Atanasie se arăta nemulțumit că au fost internați prizonieri turci într-un locaș bisericesc fără să fie anunțat în prealabil, cu atât mai mult cu cât la Bistrița se află „relicvele Sf. Grigore, susținute de părinții noștri cu multă venerație și devotament”, arătându-se îngrijorat să nu li se întâmple ceva. Se arăta că la Mănăstirea Bistrița, una dintre cele mai mărețe, se spera să se așeze unul dintre cele patru orfeline votate de corpurile legiuitoare a se înființa din nou.¹⁹³

¹⁸⁶ Drăghiceanu Virgil, Monumentele Olteniei, B.C.M.I., XXVI, fasc. 76 (aprilie-iunie 1933), p. 55-58

¹⁸⁷ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 24, p. 36

¹⁸⁸ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 24, p. 14

¹⁸⁹ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 55 și 56, p. 59-61

¹⁹⁰ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 24, p. 16

¹⁹¹ Tamaș Corneliu, Barțașu Petre, Purece Sergiu, Nestorescu-Bălcești Horia, Contribuția județului Vâlcea la susținerea războiului de independență (1877-1878), Studii și documente, Societatea Prietenii Muzeului Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1977, doc. 420, p. 562

¹⁹² Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 57, p. 62

¹⁹³ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 59, p. 62-63

În cursul lunii martie se amintesc îmbolnăviri de tifos. Astfel, la 26 martie 1877, superiorul Mănăstirii Bistrița, arhimandritul Orest Baldovin informa Episcopia că doi călugări au încetat din viață din cauza tifosului. Aceștia au fost: ieromonahul Teofilact Maxim - cel care fusese recrutat ca infirmier în septembrie 1877 și monahul Pantelimon Petrescu, încetat din viață în ziua de 26 martie 1878, fiind atacați de tifosul provenit de la prizonierii turci.¹⁹⁴

Episcopul Atanasie al Râmnicului arăta că, luându-se în considerație faptul că tifosul este încins în Mănăstirea Bistrița, s-a dat voie părintelui arhimandrit din amintita mănăstire, a se permuta la Mănăstirea Arnota, iar acesta să intervină pe lângă prefectul județului Vâlcea, pentru a lua măsuri, pentru a se păzi biserica mănăstirii și odoarele sale.¹⁹⁵ La 4 aprilie 1878 s-a cerut chiar să se ridice prizonierii turci de la Bistrița.¹⁹⁶

Ministerul Cultelor informa la 12 aprilie 1878 Episcopia Râmnicului, că s-au luat măsuri pentru paza Mănăstirii Bistrița și a personalului acestei mănăstiri.¹⁹⁷

La 17 aprilie 1878, prizonierii turci nu se mai aflau la Mănăstirea Bistrița. La acea dată, arhimandritul Orest Baldovin, superiorul mănăstirii, adresându-se episcopului Râmnicului, arată că o dată cu plecarea prizonierilor turci a dispărut și tifosul. La mănăstire a venit un căpitan cu mulți ofițeri și soldați români, aducând cu ei o sumă mare de care încărcate cu tot felul de materiale, ca să formeze un depou de îmbrăcăminte și altele pentru armată, în curând urmând să sosească și un număr de 200 soldați maeștri spre executarea operațiunilor. Se specifică faptul că aceștia urmau să ocupe toate camerele mănăstirii, afară de cele locuite de călugări.¹⁹⁸

Telegrama Episcopiei Râmnicului din 14 mai 1878, către Ministerul Cultelor, specifică că la Mănăstirea Bistrița s-au dat deja 14 camere pentru depoul armatei și un număr de 14 camere au rămas pentru soborul mănăstirii. Se opina că părinții (călugării) să rămână în mănăstire.¹⁹⁹ Prefectul județului Vâlcea, la 13 mai 1878, cerea episcopului Râmnicului, mutarea de urgență a călugărilor de la mănăstirea Bistrița la Mănăstirea Arnota și la alte mănăstiri, conform ordinului primului ministru.²⁰⁰ În rezoluția pusă pe documentul respectiv, episcopul Atanasie al Râmnicului specifică să se comunice telegrafic Ministerului Cultelor cererea din adresă, arătând imposibila îndeplinire a ei, din cauză că Mănăstirea Arnota era ruinată. Cerea să se arate la care alte mănăstiri se vor

¹⁹⁴ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 65, p. 66-67

¹⁹⁵ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 65, p. 66-67

¹⁹⁶ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 68, p. 68-69

¹⁹⁷ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 70, p. 70-71

¹⁹⁸ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 72, p. 71

¹⁹⁹ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 82, p. 78

²⁰⁰ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 80, p. 77

putea muta și ce mijloace de transport sunt, dacă încetează serviciul divin la Bistrița și ce se va face cu moaștele lui Grigore Decapolitul.²⁰¹

La 14 mai 1878, superiorul Mănăstirii Bistrița, arhimandritul Orest Baldovin, raporta Episcopiei că au fost date cele 14 camere în primire comandanților depourilor, pentru înlesnirea necesităților ce au, s-au și dat în primire chiar de la venirea colonelului Tamorat, rămânând numai 14 camere pentru călugării aflați în mănăstire.²⁰² Prin telegrama din 14 mai 1878, prefectul județului Vâlcea, D. Simulescu, cerea mutarea călugărilor de la Mănăstirea Bistrița la Arnota, pentru a goli camerele mănăstirii, necesare pentru așezarea depourilor armatei.²⁰³ Prin telegrama dată tot în ziua de 14 mai 1878, Episcopul Râmnicului - la rândul său - cerea prefectului de Vâlcea amânarea plecării călugărilor de la Bistrița la Arnota, până va avea ordinul Ministerului Cultelor.²⁰⁴

Tot la aceeași dată, Episcopia Râmnicului cerea Ministerului Cultelor din București să nu se mai mute călugării de la Mănăstirea Bistrița la Arnota sau la alte mănăstiri, motivându-se că Arnota fiind ruinată ar rămâne Bistrița fără serviciul divin și ce s-ar putea face cu moaștele Sf. Grigore Decapolitul.²⁰⁵

Telegrama Episcopiei Râmnicului către prefectul județului Vâlcea din 15 mai 1878 specifica faptul că nu se vor mai strămuta călugării. Se arată că după telegrama Ministerului Cultelor cu numărul 4.489, „necesitatea depourilor și armatei staționate la Bistrița sunt satisfăcute, părinții rămân acolo.”²⁰⁶

În ziua de 15 mai 1878, Ministrul Cultelor G. Chițu comunica Episcopiei Râmnicului, prin telegrama nr. 4.489, că nu mai este necesară mutarea călugărilor de la Bistrița la Arnota.²⁰⁷

Superiorul Mănăstirii Bistrița, Ornest Baldovin, cerea Episcopiei să se anuleze ordinul de mutare a călugărilor la Arnota.²⁰⁸

Prin telegrama cu numărul 4.489 din 16 mai 1878, Episcopia arăta superiorului de la Bistrița că s-a obținut aprobarea de la minister să nu se mai mute călugării la Mănăstirea Arnota.²⁰⁹

²⁰¹ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 80, p. 77

²⁰² Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 83, p. 78-79

²⁰³ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 84, p. 78-80

²⁰⁴ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 85, p. 80

²⁰⁵ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 86, p. 80-81

²⁰⁶ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 87, p. 81

²⁰⁷ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 88, p. 81-82

²⁰⁸ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 89, p. 82

²⁰⁹ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 90, p. 83

Un document din 17 mai 1878 ne redă Ordinul Ministrului de război cu nr. 4578/1878 semnat de director serviciu, locotenent colonelul Carp, de a se pune la dispoziția armatei încă 14 camere la Mănăstirea Bistrița, în care să se instaleze depourile de acolo.²¹⁰

Comandantul Diviziei I militară teritorială înainta la 23 mai 1878, episcopiei, Ordinul Ministerului de război cu numărul 4578, de a se pune la dispoziție 14 camere la Mănăstirea Bistrița și acestea să fie date căpitanului Nicolau din Călărașii de Vâlcea, din cele 14 camere oprite pentru monahii acestei mănăstiri, spre a se instala depourile armatei sosite acolo.²¹¹ Episcopia făcea la rândul-i cunoscut la 2 iunie 1878, Mănăstirii Bistrița, Ordinul Ministrului de război pentru a se pune la dispoziția căpitanului Nicolau din Călărașii de Vâlcea, câteva din cele 14 camere locuite de părinții mănăstirii, din câte vor mai fi cu puțință.²¹² La 13 iunie 1878, superiorul Mănăstirii Bistrița arată că a mai cedat pentru depoul militar și alte încăperi, din cele 14 camere locuite de părinți, aceștia strămutându-se în 8 camere.²¹³

Documentul din 9 septembrie 1878 ne relatează despre unele informații aduse la cunoștință Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice de către superiorul Mănăstirii Bistrița, referitor la unele distrugerii făcute de prizonierii turci în timpul șederii lor la mănăstire și de către depourile armatei. Se arată că prin „trimiterea și staționarea mai mult timp a prizonierilor turci și depourilor armatei s-a cauzat o mare ruină obiectelor acestui stabiliment precum: geamurile, ușile, sobele, braștele de la ușile caselor, cea mai mare parte dintr-însele lipsesc cu desăvârșire, rămânând deschise.”²¹⁴ În perioada scursă de la Revoluția din 1848 și până în timpul războiului de independență de la 1877-1878, n-au fost condiții pentru existența unei școli pe lângă Mănăstirea Bistrița, fiind o perioadă de mari frământări, așa cum s-a mai arătat. Reluarea firului școlii de la Bistrița s-a făcut în cursul penultimului deceniu al secolului trecut. Începând de atunci, la Bistrița, pe lângă călugării care au existat aici, au început să funcționeze concomitent și alte instituții cu caracter social sau cultural.

Aici a funcționat o școală militară (de ofițeri), numită „Școala subofițerilor de la Bistrița”, care a contribuit la formarea de ofițeri pentru nevoile armatei. „Școala subofițerilor de la Bistrița” a fost înființată în toamna anului 1874, la București, sub denumirea de „Școala Subofițerilor”.²¹⁵ Această unitate de învățământ se caracteriza prin aceea că elevii admiși erau în exclusivitate subofițeri destinați a fi promovați ofițeri, în urma pregătirii ce aveau să o primească în școală.²¹⁶

²¹⁰ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 91, p. 84

²¹¹ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 94, p. 85

²¹² Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 97, p. 87

²¹³ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 98, p. 87-88

²¹⁴ Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977, doc. 99, p. 88-89

²¹⁵ Monitorul Oficial al României nr. 242 din 5 (17) noiembrie 1874, Înaltul Decret nr. 1808 din 29 octombrie 1874

²¹⁶ general. lt. Oprea Constantin, general mr. ing. Atanasiu Dumitru, col. Dr. Atanasiu Victor, Învățământul militar românesc, tradiții și actualitate, Editura Militară, București, 1986, p. 91

Practica de a promova subofițeri merituoși în rândul ofițerilor a fost utilizată încă înainte de războiul de independență; după aceea, lipsa de ofițeri devenind și mai acută, s-a recurs din nou la această soluție, dar cu condiția școlarizării prealabile a subofițerilor, care erau trimiși să studieze într-o instituție de învățământ adecvată, cum a fost Școala subofițerilor.²¹⁷ În această școală erau admiși subofițeri și sergenți cu foarte bune rezultate în activitatea de serviciu și cu o vechime de cel puțin un an, pentru subofițeri, și șase luni pentru sergenții din toate armele și cu prioritate cei din infanterie. Prima serie de absolvenți - adică cea din 1881, numără 17 infanteriști, 8 cavaleriști și 6 artileriști. Durata cursurilor era de doi ani. Programul de învățământ cuprindea cunoștințe de cultură generală (istorie, geografie, matematică, noțiuni de fizică și chimie) și militare (topografie, artă militară, artilerie, fortificații, legislație și administrație militară, regulamente militare, hipologie, călărie, scrimă, gimnastică). De remarcat că programul cuprindea toate disciplinele militare din programul școlilor militare de ofițeri, dar cu un număr mai mic de ore (pentru că din volumul total de ore, o bună parte trebuiau afectate disciplinelor de cultură generală).²¹⁸

Funcționând cu bune rezultate încă de la înființare, această unitate de învățământ și-a mărit treptat efectivele de școlarizare la aproximativ 60-70 elevi în fiecare an de studiu.²¹⁹

În anul 1880 școala a fost mutată la Mănăstirea Dealu, iar în 1884 la Mănăstirea Bistrița, în clădirea care aparținuse domnitorului Barbu Știrbei, primind denumirea de „Școala subofițerilor de la Bistrița”. Începând cu anul 1885, profilul acesteia a fost completat cu o secție în care se pregăteau viitorii ofițeri de administrație din rândul subofițerilor, iar în anul 1890 i s-au adăugat și profilele de guarzi de artilerie și de geniu.²²⁰

Școala subofițerilor de la Bistrița și-a încheiat existența în anul 1895. Din acel an cerințele nivelului de cultură generală al elevilor admiși în școlile militare de ofițeri s-au ridicat la cel de bacalaureat, încât nu mai era oportună promovarea în rândul ofițerilor a unor subofițeri, chiar valoroși, dar cu un nivel de cultură generală mai scăzut.²²¹

Timp cât a funcționat - de la înființare, dintre care 11 ani la Bistrița, amintita școală de subofițeri a dat armatei numeroase promoții de ofițeri, în special pentru infanterie și cavalerie, iar ulterior și pentru administrație. Absolvenții școlii de la Bistrița au fost, în general, bine pregătiți, achitându-se cu succes de sarcinile lor în procesul de instruire a militarilor și mai târziu, pe câmpul de luptă. Unii dintre ei au ajuns chiar remarcabile personalități militare, cum a fost Alexandru Averescu²²², care devenit subofițer la 23 martie 1878, a absolvit apoi Școala subofițerilor de la Bistrița, urcând după aceea pe cele mai înalte trepte ale ierarhiei militare, iar în anul 1930 fiind înălțat la gradul de mareșal.²²³

²¹⁷ Oprea C. și alții, *Învățământul militar românesc, tradiții și actualitate*, Editura Militară, București, 1986, p. 91

²¹⁸ Oprea C. și alții, *Învățământul militar românesc, tradiții și actualitate*, Editura Militară, București, 1986, p. 91

²¹⁹ Oprea C. și alții, *Învățământul militar românesc, tradiții și actualitate*, Editura Militară, București, 1986, p. 92

²²⁰ Oprea C. și alții, *Învățământul militar românesc, tradiții și actualitate*, Editura Militară, București, 1986, p. 91

²²¹ Oprea C. și alții, *Învățământul militar românesc, tradiții și actualitate*, Editura Militară, București, 1986, p. 91

²²² Oprea C. și alții, *Învățământul militar românesc, tradiții și actualitate*, Editura Militară, București, 1986, p. 91
Vezi și Sacerdoțeanu A., *Metodica alcătuirii unui studiu de istorie*, Revista Arhivelor, X, 1, 1967, p. 31

²²³ Oprea C. și alții, *Învățământul militar românesc, tradiții și actualitate*, Editura Militară, București, 1986, p. 92

Se afirmă că la Bistrița, în afară de Alexandru Averescu au învățat, printre alții, generalii Ion Dragalina, David Praporgescu și Eremia Grigorescu, ce s-au remarcat prin faptele lor de arme în primul război mondial.²²⁴

Ghenadie Enăceanu, episcopul Râmnicului, a vizitat Bistrița la 16 iulie 1890, în timpul când la Școala de subofițeri se țineau examene la limba română. Acesta arăta că directorul școlii, care funcționa din 1884, era maiorul Al. Capitanovici.²²⁵

Un document datat din 22 august 1889 se referă la ordinul adresat de Ministrul de Război, Corpurilor 1 și 2 armată, în care se arăta că prin înființarea Scoalei Superioare de Război în țară (din București) ministrul, găsind inutil a se mai trimite ofițeri în străinătate pentru asemenea școli, ruga a se pune în vedere ofițerilor care au făcut cereri pentru străinătate, că li se lasă posibilitatea de a concura pentru Școala de Război din țară și că se pot prezenta la examenul ce se va ține în ziua de 1 septembrie 1889, conform deciziei ministeriale nr. 85, publicată în „Monitorul oastei” nr. 32 din 1888. Se arăta că se aprobă ca un număr de 6 militari din cadrul Corpului 1 armată și 17 locotenenți și sublocotenenți din Corpul 2 armată puteau participa la amintitul concurs. Din cadrul Corpului 1 armată, se amintea numele locotenentului Icomi Constantin, de la Școala de subofițeri de la Bistrița.²²⁶

Un alt document din 24 octombrie 1890 se referă la adresa trimisă de direcțiunea Cavaleriei, din cadrul Ministerului de Război către Ministerul Afacerilor Străine, referitor la sergentul Rădulescu Pavel care a obținut favoarea de a urma încă un an cursurile de subofițeri-instructori la Școala de cavalerie din Ypres (Belgia) și se arată că ministerul acorda acestui subofițer dreptul de a se bucura de solitudinea pe care Ministerul de Război belgian a binevoit a-i arăta. Se arăta că sergentul amintit avea concediul necesar aprobat pe timp de doi ani. Se cerea Ministrului Afacerilor Străine să dispună prin legațiunea țării din Bruxelles, să se pună în vedere subofițerului Rădulescu Pavel și tuturor subofițerilor români ce se găseau în școala din Ypres, că această școală nu da decât instructori de călărie și că pentru a deveni ofițer trebuie să treacă, în țară, examenul de sublocotenent, la Școala de la Bistrița, conform legii românești de înaintare în grad.²²⁷

Pentru Ministerul de Război, documentul era semnat de C. Poenaru.²²⁸

Adaptările făcute unor încăperi, zidirea unor dependințe și canalul îngust (un mic scoc) prins pe stâncile defileului râului Bistrița, prin care se aducea apă în mănăstire, ale cărui urma le mai vedem și astăzi, amintesc de existența acestei școli de subofițeri.

²²⁴ Ionescu-Dunăreanu I., Cristescu M., Itinerare în nordul Olteniei. Editura Sport-Turism, București, 1972, p. 30

²²⁵ Enăchescu Ghenadie, Vizite canonice însoțite de note istorico-arheologice în anii 1890-1891, București, 1982, p. 26

²²⁶ Căzănișteanu Constantin, Documente privind istoria militară a poporului român, mai 1888 – iulie 1891, Editura Militară, 1975, p. 257, doc. 102

²²⁷ Căzănișteanu Constantin, Documente privind istoria militară a poporului român, mai 1888 – iulie 1891, Editura Militară, 1975, p. 337, doc. 184

²²⁸ Căzănișteanu Constantin, Documente privind istoria militară a poporului român, mai 1888 – iulie 1891, Editura Militară, 1975, p. 337, doc. 184

De asemenea, până nu demult, la poarta principală de intrare în fostul palat al lui Barbu Știrbei, se mai distingea inscripția „Școala Suboficierilor Bistrița”, ștersă în timpul actualelor lucrări de renovare aflate în curs de desfășurare.

Orfelinatul Corpului didactic a fost inaugurat la Bistrița în ziua de 9 ianuarie 1904, odată cu Casa de Credit a Corpului didactic. Localul ridicat de Barbu Știrbei a fost pus la dispoziția Orfelinatului în mod gratuit. Cu începere de la 1 octombrie 1903, s-a început diviziunea băieților, împărțiți în clase după gradul lor de instrucțiune, clasele primare ale orfelinatului urmând tipul urban. La 1 septembrie 1904, a început să funcționeze și diviziunea fetelor, pentru care s-a pregătit corpul al doilea al clădirii și care număra, în ianuarie 1904, un total de 50 elevi.²²⁹

Se arăta, încă în ianuarie 1904, că de la 1 septembrie, secțiunea pentru băieți va cuprinde o secțiune elementară, una primară și alta agricolă și de meserii, orfelinatul având peste 20 pogoane loc de cultură. Diviziunea fetelor urma să cuprindă o secțiune elementară, una primară și alta de gospodărie rurală și industrie casnică.

Orfelinatul era întreținut de către Casa de economii, credit și ajutor a corpului didactic, care cheltuia anual 20.000 lei.²³⁰

Se avea în vedere ca pe viitor, Casa de economii, credit și ajutor reciproc să înființeze și un institut mai înalt de educație. Până atunci, absolvenții bine înzestrați, vor fi ajutați a-și urma învățătura în licee, școli normale, seminarii, școli profesionale și universități.²³¹

Înființarea Orfelinatului s-a făcut pentru copiii dascălilor rămași fără părinți, ca un sprijin pentru membrii corpului învățătoresc. La inaugurarea Orfelinatului au fost prezenți - Spiru Haret, ministrul instrucțiunii, Gr. Ștefănescu, decanul Facultății de Științe și președinte al „Casei de economii, credit și ajutor al corpului didactic”, A. Lupu Antonescu, directorul acestei instituții, Poenaru-Bordea, vicepreședintele Camerei, Nistorescu - Președintele Societății Instituturilor și Institutoarelor din București, Costescu - delegat de Consiliul didactic al revistei „Școala Română”, Crăsnaru - prefectul județului Vâlcea, deputatul Otetelișanu, D. Constantinescu - revizor școlar și alții.²³²

Majoritatea dintre cei amintiți, au vorbit cu prilejul inaugurării Orfelinatului: Ministrul Instrucțiunii, Spiru Haret, printre altele a arătat că nu trebuie să se împlinească anul fără să aibă fericirea de a inaugura și orfelinatul pentru fete.²³³

Director al Orfelinatului din Bistrița a fost numit Ion Dumitrașcu - din Zilișteanca, județul Buzău. El a condus cu multă competență, timp de patru ani, „Revista învățătorilor și învățătoarelor din România”, apărută la Buzău în anul 1900, după încetarea „Școalei viitoare”. „Revista învățătorilor și învățătoarelor din România” n-a mai fost o revistă

²²⁹ Marana, Orfelinatul de la Bistrița, Albina, revistă populară, anul VII, nr. 16/18, ianuarie 1904, p. 307
Vezi și Gh. N. Costescu, Contribuțiuni la istoria învățământului primar, București, 1937, p. 307

²³⁰ Marana, Orfelinatul de la Bistrița, Albina, revistă populară, anul VII, nr. 16/18, ianuarie 1904, p. 307

²³¹ Marana, Orfelinatul de la Bistrița, Albina, revistă populară, anul VII, nr. 16/18, ianuarie 1904, p. 307

²³² Marana, Orfelinatul de la Bistrița, Albina, revistă populară, anul VII, nr. 16/18, ianuarie 1904, p. 328

²³³ Marana, Orfelinatul de la Bistrița, Albina, revistă populară, anul VII, nr. 16/18, ianuarie 1904, p. 330

personală a câtorva, ci a „Asociației învățătorilor”, din care făcea parte, ca delegat al ei, și amintitul învățător. După trecerea lui Ion Dumitrașcu ca director al Orfelinatlui corpului didactic de la Bistrița (Vâlcea), „Revista învățătorilor și învățătoarelor din România” a fost condusă de Săndulescu - Simileasca și Constantinescu - Beceni din județul Buzău - colegii lui Ion Dumirașcu - pe timp de un an de zile.²³⁴

Directorul Orfelinatlui, Ion Dumitrașcu, care a prezentat cu prilejul inaugurării copii admirabil pregătiți, răspunzând ministrului Spiru Haret, i-a adus omagii pentru instituția pe care a creat-o și a zis ca menirea Orfelinatlui este de a deveni un focar de cultură națională românească și pedagogică.²³⁵

Solemnitatea inaugurării Orfelinatlui s-a încheiat cu botezul copilului directorului, naș fiind ministrul Spiru Haret. Serbarea s-a încheiat cu un banchet la care au participat circa 200-300 de persoane.²³⁶

La Bistrița se află și astăzi cavoul Măriei Dumitrașcu, care a fost prima învățătoare a „Orfelinatlui de băieți al cadrelor didactice”, care a funcționat aici. După moartea ei, a fost înmormântată la Bistrița. Cavoul ei se găsește în apropiere de mănăstire. La intrare scrie: „Floarea vieții piere/viața trece/... întâia învățătoare a Orfelinatlui didactic. 29 august 1878 - 19 ianuarie 1904”. Sus se află un înger făcut din marmură, care ține o cruce. În fiecare colț al cavoului se află câte o cruce. În partea de răsărit a cavoului scrie: „Inima mea, vouă orfelinilor”.

Maria Dumitrașcu s-a născut la 29 august 1878 în comuna Borănești din județul Ialomița, ca fiică a preotului St. Tănăsescu. Primele clase le-a făcut în comuna natală. A urmat apoi cursurile externatului secundar nr. 1 din București, împreună cu sora sa, mai târziu învățătoarea Eleonora Busuioc. Ultimii doi ani de învățatură, Maria Dumitrașcu i-a făcut în azilul „Elena Doamna” din București, secția normală, pe care l-a absolvit cu succes în iunie 1898.²³⁷ La 16 august 1898 s-a căsătorit cu Ion Dumitrașcu, dirigintele Școlii din Zilișteanca – Buzău. A fost numită în învățământ în comuna Saranga din județul Buzău, iar după un an, la 1 septembrie 1899, a fost transferată la Școala din Zilișteanca - Buzău, lucrând astfel la aceeași școală cu soțul ei. De aici, cei doi tineri și capabili învățători au venit la Bistrița.²³⁸

Din căsătoria sa cu Ion Dumitrașcu, s-au născut trei copii. Împreună cu soțul său, Maria Dumitrașcu a luat inițiativa înființării Orfelinatlui de la Bistrița. Ea a colaborat cu mult succes la revista „Asociațiunea”, care a reunit toate forțele cele mai capabile ale învățătorimii.²³⁹

²³⁴ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 335-388

²³⁵ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 330

²³⁶ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 330

²³⁷ Colectiv, Spre vecinicie – Maria I. Dumitrașcu – 29 august 1879 – 19 ianuarie 1904, Floarea piere, viața trece, Tipografia I. Călinescu, 1906, p. 3 și 9

²³⁸ Colectiv, Spre vecinicie – Maria I. Dumitrașcu – 29 august 1879 – 19 ianuarie 1904, Floarea piere, viața trece, Tipografia I. Călinescu, 1906, p. 6

²³⁹ Colectiv, Spre vecinicie – Maria I. Dumitrașcu – 29 august 1879 – 19 ianuarie 1904, Floarea piere, viața trece,

Maria Dumitrașcu a încetat din viață în noaptea de 18-19 ianuarie 1904, după o scurtă suferință datorată unei răceli căpătate cu ocazia activităților efectuate cu ocazia inaugurării Orfelinatului.²⁴⁰ Despre decesul amintitei învățătoare, au scris și în paginile lor ziarele „Universul” și „Voința națională”, revistele „Albina” și „Școala Română”, scriau despre Maria Dumitrașcu ca despre „o harnică și pricepută învățătoare”. Au trimis telegrame: Spiru Haret - Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Ștefănescu - președintele Casei de Economii a Corpului didactic și alții.²⁴¹ S-au trimis scrisori de condoleanțe și de peste hotare, din partea Uniunii Instituturilor din Departamentele Sena și Marna (Franța), din Montreal (Canada) și Italia.²⁴²

Maria Dumitrașcu - prima învățătoare a Orfelinatului de la Bistrița a încetat din viață în floarea vârstei, când nici nu împlinise 25 de ani. I-au rămas orfani cei trei copii – Petre, Aurelia și Spiru-Anton, ultimul dintre aceștia născut chiar cu puțin timp înainte de a muri mama sa.²⁴³

La mai puțin de două luni de la decesul Măriei Dumitrașcu, între 1 martie și 1 iulie 1904, sora ei, învățătoarea Elena Busuioc, a fost detașată la Orfelinatul Corpului didactic de la Bistrița, iar soțul ei Ion Busuioc, fost diriginte al Școlii Pietroșani-Vâlcea, a fost detașat la Școala Costești-Vâlcea, localitate în care se află și Mănăstirea Bistrița.

De la 1 iulie 1904 cei doi învățători și-au reluat catedrele la Pietroșani-Vâlcea.²⁴⁴

Detașarea pentru scurt timp a învățătoarei Elena (Eleonora) Busuioc la Orfelinatul de la Bistrița poate fi pusă în legătură cu îngrijirea care trebuia acordată celor trei copii orfani ai Măriei Dumitrașcu. Până nu demult, venea la Bistrița o bătrână, una dintre descendentele familiei Dumitrașcu (fiica acesteia), ca să pomenească pe cea care a fost Maria Dumitrașcu, dispărută dintre cei vii, în urmă cu nouă decenii. Bătrâna a încetat din viață între timp (1991).²⁴⁵

Cavoul învățătoarei Maria Dumitrașcu se află în partea de vest a Mănăstirii, în fața caselor Stăreției și în apropiere de Bolnița Bistriței.

Pe la anul 1908, așa cum ne arată Meletie Răutu în „Monografia eclesiastică a județului Vâlcea”, râmnicenii afirmă că regele Carol I – care a vizitat Mănăstirea Bistrița – ar fi cugetat și propus chiar cândva, ca Bistrița să-i slujească drept castel de vară și numai frica unor cârmuitori ai județului și teama de podvezi pentru vâlceni a schimbat planul spre paguba județului Vâlcea și a mărețului monument în special. Ce ar fi fost Bistrița și câte industrii nu s-ar fi dezvoltat în întreg plaiul Horezu, arăta autorul.²⁴⁶

Tipografia I. Călinescu, 1906, p. 5 și 9

²⁴⁰ Colectiv, Spre vecinicie – Maria I. Dumitrașcu – 29 august 1879 – 19 ianuarie 1904, Floarea piere, viața trece, Tipografia I. Călinescu, 1906, p. 17

²⁴¹ Colectiv, Spre vecinicie – Maria I. Dumitrașcu – 29 august 1879 – 19 ianuarie 1904, Floarea piere, viața trece, Tipografia I. Călinescu, 1906, p. 17-18

²⁴² Colectiv, Spre vecinicie – Maria I. Dumitrașcu – 29 august 1879 – 19 ianuarie 1904, Floarea piere, viața trece, Tipografia I. Călinescu, 1906, p. 17-18

²⁴³ Colectiv, Spre vecinicie – Maria I. Dumitrașcu – 29 august 1879 – 19 ianuarie 1904, Floarea piere, viața trece, Tipografia I. Călinescu, 1906, p. 4

²⁴⁴ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 7, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

²⁴⁵ Informații de la prof. Davidescu Nicolae, Liceul Horezu, jud. Vâlcea

²⁴⁶ Răutu M., Monografia eclesiastică a județului Vâlcea, p. 29

Timp de trei ani, la Bistrița a funcționat și un seminar. După desființarea seminarului din Râmnicu-Vâlcea, în vara anului 1901, elevii seminariști s-au concentrat în clasele Seminarului Central din București. În anul 1908, Seminarul Eparhiei Oltene s-a reînființat, dar nu în propriul local, ci în clădirea Mănăstirii Bistrița, unde a funcționat până în anul 1911, când a fost mutat în Râmnicu-Vâlcea, în vechiul local, care a servit un timp ca local pentru gimnaziu.²⁴⁷

Seminarul de la Bistrița s-a deschis la 25 septembrie 1908 în clădirea ce adăpostise mai înainte Școala Militară de Subofițeri și apoi Orfelinatul fiilor cadrelor didactice. În primul an a funcționat cu 60 de elevi (30 bursieri, 30 solvenți), având ca profesori pe N. Mateescu, licențiat în teologie, care era și director, D. Hozoc, licențiat în matematici și doi maeștrii: N. Crețu, licențiat în teologie, pentru muzică și C. Popian, absolvent de școală normală, pentru lucrul manual.

În anul școlar următor (1908-1909), seminarul a funcționat cu două clase și cu un efectiv total de 122 elevi, iar în anul școlar 1910-1911, cu trei clase. Corpul didactic al Seminarului a fost completat între timp cu N. S. Ionescu, I. V. Luca, I. C. Sgondea, N. Filip – care a fost director în 1910-1911.²⁴⁸

Arhivele statului din București ne dau informații despre perioada când seminarul a fost la Mănăstirea Bistrița, cât și după revenirea acestuia la Râmnic. La mutarea seminarului la Mănăstirea Bistrița în noiembrie 1908, funcționa: pr. N. Munteanu – detașat la gimnaziul din Râmnicu-Vâlcea, fiind suplinit de diaconul N. Mateescu la limba română, geografie și muzică vocală, D. Hozoc preda germana, matematica, științele naturii, desenul, caligrafia și gimnastica. Nicolae Crețu preda muzica, iar Constantin Popian – detașat la seminar de la școala Costești, preda lucrul manual.²⁴⁹

Directorul seminarului „Sf. Nicolae” de la Bistrița, în memoriul său nr. 122 din 31 ianuarie 1911, către minister, arăta că Seminarul de la Bistrița s-a înființat în anul școlar 1908-1909 și se găsea la acea dată cu trei clase, iar în anul școlar viitor va avea patru clase. La înființarea lui s-a instalat în Palatul de la Mănăstirea Bistrița, făcându-se amenajări. Se mai menționa faptul că, dacă seminarul va rămâne tot la Bistrița, sunt necesare amenajări la aripa alăturată a Palatului.²⁵⁰

Într-un alt document din anul 1911, aflăm ce profesori au mai predat la seminarul „Sf. Nicolae” de la Bistrița: director-conom – G. Niculescu (în ianuarie – martie 1911) și Nicolae Filip (în aprilie); profesori: N. S. Ionescu, P. Munteanu (istorie generală și religie), G. I. Barbu – suplinitor, I. Oița – suplinitor (greacă, latină), N. Crețu (profesor de germană). Nu figura C. Popian, care se afla tot acolo și în mod sigur, el preda tot lucrul manual.²⁵¹ Direcția Învățământului Superior aducea la cunoștință Direcției Învățământului Primar și Normal, la 3 septembrie 1911, că învățătorul C. Popian din Costești-Vâlcea

²⁴⁷ Anuarul Episcopiei Râmnicului Noul Severin, 1921-1922, Rm. Vâlcea, 1922, p. 667

²⁴⁸ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului din Oltenia, vol. II, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1981, p. 282

²⁴⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2301/1908, f. 11

²⁵⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2658/1911, f. 4

²⁵¹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2171/1911, np

a fost menținut „și anul acesta ca maestru suplinitor de lucru manual și gimnastică” la Seminarul din Râmnicu Vâlcea.²⁵² Deci, la această dată, în anul școlar 1911-1912, Seminarul s-a mutat la Râmnicu Vâlcea. Din statul de salarii pe luna ianuarie 1912 (anul școlar 1911-1912), de la Seminarul din Râmnicu-Vâlcea, printre profesori figurează și C. Popian la obiectele gimnastică și limba latină, director fiind Ioan N. Filip. În noiembrie 1912, Constantin Popian, detașat de la Școala Costești, preda la Seminarul din Râmnicu Vâlcea, lucrul manual în anul școlar 1912-1913.²⁵³ În statele de salarii ale corpului didactic din seminarul „Sf. Nicolae” din Rm. Vâlcea, pe lunile ianuarie și septembrie 1914, îl aflăm și pe Constantin Popian, care preda „lucru manual”.²⁵⁴ Tot din statele de salarii pe lunile ianuarie și octombrie 1915²⁵⁵ și ianuarie 1916 îl aflăm pe C. Popian tot la Seminar și predând tot lucrul manual.²⁵⁶

Din rândul primilor absolvenți ai seminarului, s-a impus printr-o îndelungată și remarcabilă activitate pusă în slujba ridicării spirituale și materiale a țăranilor, Gh. N. Dumitrescu - Bistrița, născut la 1895 în comuna Bistrița din județul Mehedinți. Învățător în comuna natală, cu o întrerupere de doar un an (1918-1919), când a funcționat în satul Cârjei din același județ, timp de peste 20 de ani (1917-1940) a întemeiat și a condus corul sătesc din Bistrița-Mehedinți, precum și o seamă de instituții culturale sau economice: Căminul Cultural, Muzeul Sătesc, Casa de Credit, cursurile din culturalizare, de igienă și artă culinară, cooperativa sătească și farmacia populară. Gheorghe Dumitrescu – Bistrița (Mehedinți) a editat revistele: „Izvorășul”, „Opaițul” și „Alarma satelor”; a inițiat apariția colecției „Biblioteca populară a revistei muzicale Izvorășul”²⁵⁷; a publicat numeroase culegeri din poezia populară românească, între care: „Cântece populare” (București, 1919), „Cântece naționale” (Bistrița, 1921), „127 doine și cântece din folclor” (Craiova, 1960) „Doina, cântece și strigături din Oltenia” (București, E.P.L., 1968), „De la Severin la Vale” (Drobeta-Turnu-Severin, 1972)²⁵⁸ etc..

Dintr-o scrisoare pe care am primit-o de la cunoscutul folclorist Gheorghe Dumitrescu – Bistrița și datată la 5 februarie 1978 (în urma solicitărilor pe care le-am făcut), acesta relatează că la Bistrița a fost elev doi ani, în 1909-1910 și 1910-1911, la seminarul teologic înființat aici. La Seminarul de la Bistrița a avut printre profesori pe Constantin Popian – adevărat artist și care posedă casă în apropierea Mănăstirii. Pe Constantin Popian îl caracteriza ca un bun culegător de folclor și un bun muzicant. Mai menționa că pe istoricul Aurelian Sacerdoțeanu, personal nu l-a cunoscut, dar acesta a fost abonat la revista lui de muzică și folclor („Izvorășul”) câțiva ani. La Costești, Gheorghe Dumitrescu – Bistrița a mai fost cândva în vizită la soția preotului de atunci Ion Anghelescu, pentru câteva informații folclorice.

²⁵² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 810/1910, f. 13

²⁵³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2454/1912, np

²⁵⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2582/1914, np

²⁵⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3580/1915, np

²⁵⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3614/1916, np

²⁵⁷ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului din Oltenia, vol. II, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1981, p. 283

²⁵⁸ Andrei N., Pârnuță Gh., Istoria învățământului din Oltenia, vol. II, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1981, p. 283

La începutul anului 1975, renumitul folclorist din Bistrița Mehedințului, deși în vârstă de 80 de ani, a fost invitat la o activitate organizată în cadrul Cercului de Folclor de la Școala Costești Vâlcea – prin profesorul Stoican Aurelian, activitate la care au luat parte și profesori de filologie din zona Horezu. Neputând să vină la această activitate, Gheorghe Dumitrescu – Bistrița a trimis în dar Bibliotecii Școlii din Costești „un mănunchi de cărți de folclor” și a acceptat a fi membru de onoare al cercului de folclor amintit.²⁵⁹

În ziua de 21 aprilie 1989, la venerabila vârstă de 94 de ani, Gheorghe Dumitrescu – Bistrița a fost prezent, alături de mai mulți folcloriști și etnografi, la un simpozion care s-a desfășurat în Costeștii Vâlcii. Cu această ocazie, după opt decenii, renumitul folclorist a vizitat Mănăstirea Bistrița, unde și-a făcut o parte din anii de școală și a semnat în „Cartea de aur” a Școlii Costești.

De Bistrița se leagă și activitatea Societății „Acoperământul Maicii Domnului”.

Societatea respectivă a fost înființată din inițiativa mamei Epraxia Moiescu, la 16 mai 1912, având ca scop cultivarea monahelor și punerea lor cu toată destoinicia în slujba bisericii și a neamului.²⁶⁰ Pentru a ajunge la acest scop, Societatea a înființat în București Palatul Ghica-Tei, un seminar de călugărițe și orfelinat, a cărui deschidere a avut loc la 1 octombrie 1912, zi în care biserica serba praznicul „Acoperământul Maicii Domnului”.²⁶¹ Școala a început cu 60 copii orfani și săraci, dintre care 11 cu vârsta între 2-3 ani, luați de la leagănul „Sf. Ecaterina”, copii care nu aveau pe nimeni. Ceilalți, majoritatea fete, au venit din diferite părți ale țării.²⁶²

Seminarul și orfelinatul au funcționat din toamna anului 1912 până în aprilie 1916 în București, când cu aprobarea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, a fost mutat în localul de școală de la Mănăstirea Bistrița, unde se găsea și în 1924.²⁶³

Superioara Societății „Acoperământul Maicii Domnului”, monahia E. Moiescu răspundea, la 3 iunie 1916, unei adrese venite de la inspectorul școlar G. Simionescu, adresă datată din 29 mai 1916, răspunzându-i că internatul de la Bistrița – Seminarul Monahal, s-a mutat de la Palatul Ghica (Colentina) în ziua de 14 aprilie, instalându-l la Mănăstirea Bistrița în ziua de 15 aprilie 1916. Societatea „Acoperământul Maicii Domnului” a fost recunoscută persoană morală la 6 iunie 1916.²⁶⁴

Seminarul a fost considerat o școală particulară. Seminarul și Orfelinatul cuprindeau copii orfani și săraci, băieți și fete, până în cele din urmă, acesta va avea o grădiniță, curs primar, curs secundar, atelier de țesut și altele. Elevele de la cursul secundar, majoritatea surori de călugărițe, se pregăteau în particular, urmând programa statului și dădeau examen la sfârșitul anului, în fața unei comisii de profesori examinatori veniți de la Rm. Vâlcea. Toate elevele, în zilele când nu aveau cursuri, lucrau în atelierul de țesătorie și

²⁵⁹ Scrisoarea expediată îndrumătorului de folclor de la școala din Costești de către folcloristul Gheorghe Dumitrescu-Bistrița (Mehedinți), datată 19 februarie 1975

²⁶⁰ Anuarul Episcopiei Râmnicului Noul Severin, 1921-1924, Rm. Vâlcea, p. 616

²⁶¹ Anuarul Episcopiei Râmnicului Noul Severin, 1921-1924, Rm. Vâlcea, p. 616

²⁶² Anuarul Episcopiei Râmnicului Noul Severin, 1921-1924, Rm. Vâlcea, p. 616

²⁶³ Anuarul Episcopiei Râmnicului Noul Severin, 1921-1924, Rm. Vâlcea, p. 616

²⁶⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2300/1916, np

cusături naționale – covoare, perne, coperți de cărți, rame pentru fotografii ș.a., care erau expuse și vândute la sfârșitul anului. Tot ele confecționau uniforme și rufăria tuturor, îngrijeau de cei mici și luau parte la slujbele bisericești de zi și de noapte, obișnuite vieții de mănăstire, citeau și cântau la strană, se îngrijeau de curățenia bisericii.²⁶⁵

Ca mijloace de întreținerea necesare pentru copii și întregul personal nu aveau decât produsul lucrului manual, ajutoarele benevole, iar mai târziu vor primi din partea Primăriei capitalei și asistență socială.²⁶⁶ Societatea a funcționat mult timp la Bistrița, tot sub direcția mamei Epraxia Moiescu, ajutată de nepoatele sale Olga și Eugenia Gologan, ultimele două, mai târziu, pensionare la Mănăstirea Viforâta din fosta regiune Ploiești, azi județul Dâmbovița. Tot în cadrul Societății s-a înființat un seminar monahal pentru călugărițe și surori, pe care ministerul Educației Naționale l-a echivalat, în anul 1935, cu liceele de stat.²⁶⁷ Societatea a avut și publicații pentru instruirea copiilor și tineretului, cum au fost: „Mămica”, „Gândește-te bine”, „Îndrăznețul”, cărți întocmite cu aleasă finețe, într-o limbă românească pură, sub îngrijirea – mai târziu – a mamei Olga Gologan, conducătoarea instituției.²⁶⁸

Amintim faptul că, în toamna anului 1916, în condițiile grele din primul război mondial, de la numeroase mănăstiri din țară, printre care și de la cele din județul Vâlcea – Cozia, Bistrița, Arnota, Hurezi, Dintr-un Lemn, ș.a. au fost ridicate pentru a fi protejate numeroase icoane. De la Mănăstirea Bistrița au fost ridicate de către Tzigara Samurcaș, delegatul Marelui Cartier General al Armatei, conform ordinului nr. 30 din 11 octombrie 1916, un număr mare de obiecte. De la Mănăstirea Bistrița s-au luat un număr de 25 de articole, așa cum se vede în procesul verbal încheiat în trei exemplare, unul rămânând la sfânta mănăstire și datat din 21 octombrie 1916, superiorul mănăstirii fiind Ieronim Evstatiu Andreiescu. Acesta a și semnat „Tabloul de la icoanele sfinte ce au fost ridicate de la Sf. Mănăstire Bistrița, de către Tzigara Samurcaș delegatul Marelui Cartier General al Armatei”.²⁶⁹ Aceste icoane au făcut parte din tezaurul trimis în Rusia, de unde nu s-au mai întors.

Pe lângă seminarul monahal de la Mănăstirea Bistrița, funcționa în anul 1916 o „grădiniță de copii mici”, condusă de Elena Niculescu (în mai 1916), transferată din comuna Frecăței-Tulcea, în locul doamnei Ortansa Vasiliu, care a părăsit postul fără a lăsa suplinitoare. La 30 octombrie 1916, Elena Niculescu nu se mai afla la seminarul monahal încă din august, când a plecat înapoi la Frecăței reluându-și postul.²⁷⁰

După primul război mondial, Școala de la Bistrița și-a continuat existența. Din anul 1936, Liceul monahal a devenit liceu laic de stat, ducându-și existența până în anul 1949, într-un complex de școli. Peste 1000 de elevi din toată țara veneau aici să-și desăvârșască cultura în liniștea internatului bistrițean. În cadrul Mănăstirii a funcționat

²⁶⁵ Anuarul Episcopiei Râmnicului Noul Severin, 1921-1924, Rm. Vâlcea, p. 616-617

²⁶⁶ Anuarul Episcopiei Râmnicului Noul Severin, 1921-1924, Rm. Vâlcea, p. 616-617

²⁶⁷ Monahia Ciortan Tatiana, Scurt istoric al sfintei mănăstiri Bistrița, Bistrița, 1970, p. 22

²⁶⁸ Monahia Ciortan Tatiana, Scurt istoric al sfintei mănăstiri Bistrița, Bistrița, 1970, p. 22

²⁶⁹ Anuarul Episcopiei Râmnicului Noul Severin, 1921-1924, Rm. Vâlcea, p. 646-647

²⁷⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 616/1916, f. 22 și 48

grupul de școli: grădiniță, curs primar, liceu teoretic, liceu industrial, gimnaziu mixt și o școală de croitorie-gospodărie pentru fiicele sătenilor din jur. Peste 100 de călugărițe și-au luat bacalaureatul școlii generale urmate la Bistrița, iar 30 dintre ele au urmat cursurile universitare specializându-se în diferite profesii: medicină politehnică, tehnologie, litere, filozofie, matematică, fizică, chimie etc., căutând să desăvârșească mai departe instituția.²⁷¹

Pe deal, în partea de apus a Mănăstirii Bistrița, este un șir de case vechi, cu etaj, pentru stăreție și chiliile călugărilor mănăstirii. Într-una din camerele de la etaj, cea de la capătul de sud al clădirii, într-o vreme când țara noastră trecea prin grele încercări, pierzându-și o parte din teritoriile sale – Basarabia, nordul Bucovinei, nord-vestul Transilvaniei, Cadrilaterul, a fost adus să stea aici, timp de aproape două luni, în vara anului 1940, generalul Ion Antonescu, ajuns mai târziu mareșal.²⁷²

Între anii 1949 și 1959, Bistrița și-a schimbat profilul. Desființându-se școlile, maicile au organizat aici o cooperativă meșteșugărească denumită „Cooperativa Meșteșugărească Bistrița Olteană”, cu secții de ceramică, ateliere de țesut covoare, de strungărie în lemn și ateliere de țesături naționale și broderii. În 1950, cooperativa avea 150 de muncitoare. Covoarele produse aici se exportau în străinătate - la Lipska, München, Milano, Moscova.²⁷³

În anul 1960 a fost înființată, pe lângă Mănăstirea Bistrița, o școală specială pentru copii cu handicap, veniți din toate colțurile țării; aceasta a fost o școală model și în fiecare an a redat societății noi serii de absolvenți.²⁷⁴

²⁷¹ Monahia Ciortan Tatiana, Scurt istoric al sfintei mănăstiri Bistrița, Bistrița, 1970, p. 23

²⁷² Ghermano Dineață, Mănăstirea Bistrița din județul Vâlcea, Cernăuți, 1941, Lucrare de licență, p. 71

²⁷³ Velcea I., Cercetări economico-geografice în Oltenia subcarpatică dintre Gorj și Bistrița Vâlcii, Probleme de geografie, vol. I, Editura Academiei R.S.R., 1957, p. 361

²⁷⁴ Ordinul nr. 1076 din 8 octombrie 1960 al Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale

ȘCOLILE SĂTEȘTI DIN COSTEȘTI DE LA 1838 PÂNĂ LA 1918

COSTEȘTI, PIETRENI ȘI VĂRATICI

ÎNCEPUTURILE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SĂTESC

Organizarea învățământului sătesc a fost un drum greu, anevoios, care s-a făcut în mai multe etape, de-a lungul timpului. Cu un secol și jumătate în urmă, cine știa puțin să scrie și să citească, se credea grozav de învățat. Cărțurarii se distingeau după călimărilor ce le purtau la brâu ori în buzunar și după pana de găscă, al cărei vârful era intenționat lăsat să iasă afară ca o emblemă a valorii lor indiscutabile.²⁷⁵

Dacă știința de carte era exclusiv deținută de fețele bisericești, lesne se înțelege că spiritul învățământului acelor timpuri era religios. Vedeai în programele școlilor: „sfânta scriptură”, rugăciuni, catehismul, „Noul Testament”, iar dintre științele nereligioase nu figura decât ceva aritmetică și istorie.²⁷⁶

O adevărată transformare a învățământului școlilor orășenești va veni odată cu Regulamentul Organic, care a nesocotit școlile sătești. În Țara Românească, unde director al școalelor a ajuns Petrache Poenaru, s-a organizat un învățământ elementar gratuit. Școli publice se vor înființa în reședințele celor 12 județe și metoda de predare va fi cea lancasteriană, pentru primele două clase începătoare - moștenire a învățământului grecesc în Principate, metodă care va lua și mai mare avânt.²⁷⁷ Lipsa de institutori reclama întemeierea grabnică a unui curs normal de trei luni, care va lua ființă în 1831, la București. Se prevedea admiterea în această școală a elevilor, fără deosebire de starea socială sau religie. Învățământul de la țară va rămâne în continuare în sarcina unor „școli particulare” și în seama preoților. Pentru pregătirea acestora s-au organizat seminarii. În țara românească, încă din anul 1828 s-a pornit o acțiune de înființare a școlilor elementare sătești cu învățători improvizați, din cântăreți bisericești, cu o scurtă pregătire în școlile orășenești. Programa prevedea pe lângă citit, scris, socotit și catehism și lecții de „lucrarea pământului și lucrarea casei”. Principalul merit al școlii epocii regulamentare a stat însă în folosirea limbii române ca limbă unică de învățământ în școlile publice.²⁷⁸

Regulamentul Școalelor, alcătuit în 1938 de Alexandru Filipescu, Ștefan Bălăceanu, Barbu Știrbei și Petrache Poenaru, nu prevedea nimic despre organizarea învățământului în mediul rural, aceasta demonstrând lipsa de preocupare a clasei stăpânitoare de a da

²⁷⁵ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 335-336, 338

²⁷⁶ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 335-336, 338

²⁷⁷ Oțetea Andrei, Istoria României, vol. III, Editura Academiei R.P.R., București, 1966, p. 1053

²⁷⁸ Oțetea Andrei, Istoria României, vol. III, Editura Academiei R.P.R., București, 1966, p. 1053

posibilitatea la învățatură populației de la sate. Alineatul 8 din „Legiuirea din 1834 pentru seminarii, protopopi și preoți”, menționa că se va da cântărețului câte doi (lei?) pentru îndatorirea „de a învăța copii satului” carte și cântări.²⁷⁹ În afară de această mențiune, nu se observă niciun interes pentru școala sătească. Abia după cinci ani s-au luat măsuri pentru organizarea unor școli pentru fiii țăranilor. Autoritățile timpului au lăsat toate problemele subvenționării școlilor de la sate pe seama țăranilor. Aceștia trebuiau să construiască localurile de școală și să-l plătească pe învățător, ceea ce constituia o povară grea pe capul bietului țăran, care ducea o viață de mizerie și ai cărui copii erau dezbrăcați și flămânzi. În aceste condiții lupta Petrache Poenaru și foștii săi elevi de la Sf. Sava să pună bazele unei școli sătești mai organizate. Abia în februarie 1838, la îndemnul lui Petrache Poenaru, departamentul din Lăuntru, prin circulara nr. 720 și Eforia Școalelor prin porunca nr. 137, au hotărât punerea în aplicare a articolului din Regulamentul Organic, a Regulamentului Școalelor, poruncind ocârmuirilor, iar acestea - la rândul lor - subocârmuirilor, ca în înțelegere cu proprietarii, arendașii și aleșii satelor, să hotărască casa de școală a satului, sau să chibzuiască mijloacele pentru clădirea acesteia, să găsească candidați pentru postul de învățători din rândul țăranilor, dintre feciorii de preoți sau alții. Aceștia urmau școala publică de la Râmnic, unde după ce deprindeau învățătura câtăva vreme - vara și în vacanța de iarnă - erau dați ca învățători la școala din sat, învățând copiii sătenilor pe vreme de iarnă.²⁸⁰

Listele alcătuite de profesorii Școlii Normale din Rm. Vâlcea ne arată că, încă din anul 1838 au fost pregătiți candidați din satele județului Vâlcea. Ei aveau vârste între 28 și 40 de ani, ceea ce dovedește că au învățat undeva înainte de anul 1838 - în special în școli particulare înființate după 1834 și că statul n-a făcut decât să legitimeze o situație existentă și să se ocupe, prin Petrache Poenaru, de o mai bună organizare a școlilor sătești.²⁸¹

Cunoștințele ce le căpătau candidații care doreau să devină învățători urmând cursurile școlilor județene – numite și „Școli Normale” - erau: citirea, scrierea, patru reguli de aritmetică, geografia și două luni de practică pentru metoda lancasteriană. Apoi, fără nici un examen, erau numiți de Ocârmuire (județe) ca învățători sătești. Când s-a introdus examenul de „destoinicie”, nu s-au prezentat decât doi candidați.²⁸²

Pe la începutul lunii septembrie 1838 s-a transmis de către Eforia Școalelor o circulară către profesorii școlilor normale de prin județe, pentru „întocmirea școalelor de prin sate”, să fie pregătiți și revizori. Totodată, Eforia Școalelor a clasificat școlile din țară: cele de prin sate se vor numi „comunale”, cele de prin plăși, unde se vor așeza

²⁷⁹ Arhivele Statului Pitești, Fond Ocârmuirea județului Argeș, dosar 5897/1837, f. 78

²⁸⁰ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Ocârmuirea județului Vâlcea, dosar 36/5778/1838, f. 234

²⁸¹ Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX), Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976, p. 262-263

²⁸² Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 360

revizorii, se vor numi „preparande”. Școlile din capitalele județelor vor fi „școli normale” și „centrale” - cele din Craiova și „complementare” - cele din București.²⁸³

La plăși era numit candidatul de învățător cel mai bun, care pe lângă slujba de învățător îndeplinea și slujba de revizor al școalelor din plasă. Acesta avea și un ajutor. Plata pentru aceștia constituia 2/3 din contribuția locuitorilor - pentru revizor și 1/3 din această contribuție pentru ajutorul de revizor. Atribuțiunile revizorului și ale ajutorului său erau: „să cerceteze învățăturile, să îndrepteze neorânduielele și să raporteze lunar la profesorul școlii normale din capitala județului”.²⁸⁴

ȘCOLILE SĂTEȘTI DIN COSTEȘTI. ÎNVĂȚĂTORI

După cum s-a menționat mai sus, o nouă orientare s-a dat învățământului din Țările Române după anul 1832, când au fost înființate școli primare în aproape toate orașele de reședință ale județelor. Deși nu au fost înființate școli și în mediul rural, după cum dovedesc documentele, în unele sate, sătenii au întreținut școli prin propria lor cheltuială, fapt ce dovedește nevoia și dorința lor pentru învățătură.²⁸⁵

Astfel, în comuna Costești, continuându-se tradițiile școlii românești de la Bistrița care, secole de-a rândul a răspândit știința de carte în această parte a Vâlcii, în anul 1832 - așa cum afirma în anul 1905 Victor Gr. Mihăescu, dirigintele școlii din Costești în două răspunsuri către revizorul școlar al județului Vâlcea - s-au înființat în această comună trei școli, în satele Costești, Văratoci și Pietreni. Ca învățători funcționau Nistor Bălintescu la școala din Costești, Dumitru Popescu la școala din Văratoci și Constantin Iliescu la cea din Pietreni.²⁸⁶

Deși învățătorul Victor Gr. Mihăescu, la anul 1905 nu a avut la dispoziție, în arhiva școlii Costești, documente din anul 1832 - cel mai vechi dosar datând din anul 1872 - este posibil ca el să fi găsit câteva informații în legătură cu prima datare a școlilor din cele trei sate ale comunei de azi: Costești, Văratoci și Pietreni.

Cei trei învățători amintiți la anul 1832 și alții menționați pe la anul 1838 și în anii următori, este posibil să fi învățat la Școala de pe lângă Mănăstirea Bistrița.

De altfel, în documentele aflate la Arhivele Statului din Râmnicu Vâlcea și din București, aflăm informațiile despre școli din județul Vâlcea, care au fost înființate de săteni, înainte de anul 1838, cum au fost cele din satele Benești, Bărbătești, Brădești, Gărdești, Bogdănești (de la nordul Râmnicului), Bătașani, Dejiol și din alte localități.²⁸⁷

²⁸³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 6069/1838, p. 71

²⁸⁴ V. A. Urechia, Istoria Școalelor, vol. II, București, 1901, p. 7

²⁸⁵ Popescu-Teiușanu Ilie, Unele documente cu privire la înființarea de școli sătești în Oltenia, de către sătenii înșiși, înainte de 1838, Revista Arhivelor, anul VII, nr. 2, București, 1964, p. 155-156

²⁸⁶ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, f. 2, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

Vezi și Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f.1.

²⁸⁷ Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX), Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976, p. 184-186

Din anul 1838, în documentele de arhivă, găsim informații despre învățătorii care au predat în Costești și au fost trimiși să predea după pregătirea necesară, la Școala Normală de la Râmnic. Menționăm faptul că în acel timp actuala comună Costești, a făcut parte din plaiul Cozia.

Profesorul Școlii Normale din orașul Râmnicu Vâlcea a trimis adresă către Eforia Școalelor Naționale (primită la București la data de 8 noiembrie 1938), în care prezenta revizorii și ajutoarele lor, aleși în plaiurile județului Vâlcea. În plaiul Cozia, din care făcea parte și comuna Costești, a fost ales ca revizor Petre Ionescu, iar ca ajutor, Gheorghe Bodescu.²⁸⁸ Încă înainte de anul 1938, Petre Ionescu funcționase la Școala de pe lângă Mănăstirea Horezi, ca dascăl. După anul 1838, îl găsim că ținea școală în satul Bărbătești.²⁸⁹ Venit din Transilvania, Petre Ionescu a intrat ca învățător în 1838 la Școala din Bărbătești (1 noiembrie 1838), fiind în vârstă de 30 de ani, flăcău și fiu de negustor.²⁹⁰

Se amintește faptul că, încă din anul 1838, la plecarea spre școala din satul lui, învățătorului i se dădeau de la Școala Normală, 13 foi din tablele lancasteriene.²⁹¹ Tot atunci, profesorilor școlilor normale din țară li s-au trimis cărțile pentru elevii claselor a II-a și a III-a și anume: „Caligrafia”, „Deprinderea”, de D. Pop, „Istoria Sfântă” de Aaron - pentru clasa a II-a; „Caligrafia”, „Geografia cea mică”, „Gramatica” de D. Pop, „Catehism”, „Evanghelia” și „Aritmetica” - pentru clasa a III-a.²⁹²

În noiembrie 1838, în Pietreni, Costești și Văratoci funcționa ca învățător Constantin Iliescu, toate cele trei sate având numai o singură școală. La 11 aprilie 1839 funcționa ca învățător tot Constantin Grigore Iliescu, cu un total de 20 elevi (5 elevi la Văratoci, 8 elevi în Pietreni și 7 elevi în Costești).²⁹³

Costantin Iliescu a apărut pe „lista de candidați de învățători” care frecventa Școala Normală din Râmnicu Vâlcea, în noiembrie 1838, la satele Costești, Văratoci și Pietreni, cu 284 familii.²⁹⁴

În primul an școlar al învățământului sătesc (1838-1839) mai toți școlarii au trecut de „banca de nisip” și săvârșiseră cele 18 table lancasteriene ce s-au distribuit la fiecare școală.²⁹⁵

La 29 mai 1840, egumenul Gavril Bistrițeanu trimitea Departamentului Logofetei treburilor Bisericești un memoriu în care relatează despre sprijinul ce l-a acordat în vederea construcției de școli pentru săteni, manifestând multă sollicitudine față de școala satului și nevoile ei. Egumenul arată că, după înțelegerile ce le-a avut cu Ocârmuirea județului

²⁸⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 6062/1838, f. 1

²⁸⁹ Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX), Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976, p. 182

²⁹⁰ Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX), Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976, p. 260

²⁹¹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 6069/1838, f. 78

²⁹² Arhivele Statului, Fond Ocârmuirea jud. Vâlcea, dosar 74/93/1839, f. 13 verso

²⁹³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 74/93/1839, f. 206

²⁹⁴ Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX), Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976, p. 262

²⁹⁵ Iscu G. D., Începutul învățământului public la sate în județul Vâlcea, File vâlcene, 1, Bălcești pe Topolog, 1972, p. 127

și cu subocârmuitorii în privința satelor în care s-a hotărât a se clădi școli, și pe la moșiile Mănăstirii Bistrița s-a dat voie să se taie cheresteaua necesară acestor construcții.

Gavril Bistrițeanu informa că a trimis pe la moșii oameni de-ai mănăstirii să vadă care este situația în satele mănăstirii, în privința construcțiilor de școli. La moșia Băbeni, în Mânăilești și Folești s-a clădit în fiecare sat școală în tâlpi și în paiante, acoperite cu șindrila, dar neterminată, „cu ocolul pereților ce se vor face din nuiiele sau cu zid”. În Milostea a fost clădită școala cu toți pereții de bârne groase, iar la Vaideeni, școala fiind construită în paiante, din pricina unui vânt a căzut. Se solicitase mănăstirii altă cherestea de calitate, mai groasă și mai bună pentru construcția școlii. În satele moșiei Vetre, adică Pietreni, sătenii au înădădit o casă ce o aveau întocmită „pentru cancelaria satului”²⁹⁶ și au șindrilit-o, cu pereții din bârne subțiri și nu după plan, a cărei cheltuială a ajuns a da fiecare familie de la 10 lei la 15 lei, fără să ia săvârșire, cum și satul Costești, făcând școală în tâlpi și paiante cu pereții de nuiiele, povârniță într-o parte, se vede tot neasemănată planului din această moșie. Iar la satul Văratoci din această moșie au făcut școala la un loc singuratic, într-un deal și tot cu paiante nepotrivite planului. Pentru aceste sate ale moșiei Vetre eram datori cu deosebire a se face Școalele în asemănarea planului, cu zidire, fiindcă var se poate face aici de către locuitori, cât de mult, cum și cărămidă și lemne, toate aflându-se cu înlesnire”. Și una din aceste școli, după cum arăta egumenul Gavriil Bistrițeanu, „socotim a se face în apropiere de mănăstire ca să se poată aduce la învățătură și copiii țișanilor mănăstirii. Dar acești locuitori din pomenitele sate, fiind povățuiți de cel mai îndărătnic clăcaș Ioniță Burtea, care era logofăt a 5 sate, n-au primit a se înțelege nici cu mănăstirea, nici cu arendașul, ci de sineși au făcut lucrările arătate”. Sătenii din Tomșani²⁹⁷ și Bogdănești au tăiat o sumă de șindrila de brad din munții mănăstirii și au răspândit-o prin sate.

Memoriul amintit, înregistrat cu numărul 80 din data de 29 mai 1840, a fost semnat de arhimandritul Gavriil Bistrițeanu și de către grămaticul Ion Pietraru.²⁹⁸ Gavriil Bistrițeanu nu a fost altul decât egumenul care era abonat la „Gazeta de Transilvania”, apărută la Brașov. Din „Listă de numărul școlilor comunale private, de numărul școalelor și ai Școalei Normale din județul Vâlcea”, semnată și datată din 16 iunie 1840, de către profesorul Școlii Normale din Râmnicu Vâlcea - Toma Serghiescu - aflăm că în Plaiul Cozia, din care făcea parte și localitatea Costești, ființau 16 școli cu un număr de 345 școlari, care lucrau după metoda lui Lancaster.²⁹⁹

„Lista de numărul trupurilor de table lancasteriene ce s-au împărțit pe la toate Școalele comunale de prin satele Județului Vâlcea” ne arată că în anul 1842 se aflau repartizate la școlile din satele Pietreni și Costești, aflate în Plaiul Cozia, câte un exemplar

²⁹⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3396/1840, f. 64
Vezi și Iscru G. D., Contribuții privind învățământul la sate în Țara Românească până la jumătatea sec. al XIX-lea, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 45 și 177

²⁹⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 6033/1838 f. 279

²⁹⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 6033/1838 f. 279

²⁹⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3396/1840 f. 64

din tabele lancasteriene. Adresa către Eforia Școalelor a fost semnată de T. Serghiescu („Serghiad”).³⁰⁰

La 15 iunie 1843, așa cum se vede din „Lista de numele satelor din județul Vâlcea, după care s-au făcut catagrafiile de către candidații de învățători” - după porunca Cinstitei Eforii, cu nr. 155, în satele localității Costești, din plaiul Coziei, aflăm ca învățători pe următorii: la Costești - Nistor Bălintescu, în Vărățici - Constantin Ilian și la Pietreni - Alexandru Ciorgănescu. În total, în județul Vâlcea erau 77 de candidați din cele 27 sate și 3910 școlari, iar Școala Normală din Râmnicu Vâlcea avea 130 școlari.³⁰¹

Profesorul Școlii Normale din Râmnicu Vâlcea, Toma Serghiescu, la 30 octombrie 1843, în „Lista de suprevizori în fiecare plasă a județului Vâlcea, după poruncile Cinstitei Eforii a Școalelor Naționale cu nr. 760, 970, 994 și 1054”, ne informa că în plaiul Cozia, ca suprevizor era tot învățătorul Petre Ionescu, care îndeplinea și serviciul de învățător în localitatea Bărbătești. În plaiul Coziei erau 25 de școli și 3289 familii. Zeciuiala primită de la suprevizor totaliza 658 lei.³⁰² Din „Lista pentru toți candidații de învățători din județul Vâlcea”,³⁰³ aflăm date importante despre învățătorii din acea vreme. Se amintește din nou despre suprevizorul Petre Ionescu al plășii Cozia, care era învățător la Bărbătești, arătându-se că a intrat candidat la 1 noiembrie 1838, având vârsta de 30 de ani, flăcău, fiu de negustor venit din Transilvania. A fost ales învățător din 1 înscris. La Costești era învățător Nistor Bălintescu, intrat candidat în 2 noiembrie 1839, în vârstă de 35 de ani, înșurat, fiu de birnic, de fel din satul Costești, unde se aflau și părinții lui.

Constantin Ilian a fost numit ca învățător la Școala din Vărățici la 2 noiembrie 1838, la vârsta de 32 de ani, fiind înșurat, fiu de birnic, părinții lui aflați în satul Vărățici. El a intrat în calitate de candidat. La Pietreni se afla ca învățător Alexandru Ciorgănescu, încadrat candidat din 2 noiembrie 1841, de 23 de ani, înșurat, fiu de birnic, părinții lui aflați în satul Pietreni.³⁰⁴

În anul 1843, în plaiul Coziei erau 26 de școli în total, 26 de candidați din care 9 învățători au dat în scris pentru cinci ani de slujbă.³⁰⁵

Documentele de arhivă ne dau informații și despre alți doi învățători originari din satul Pietreni al localității Costești. Este vorba despre frații Dumitru și Nicolae Pleșuvescu. Primul dintre aceștia, Dumitru Pleșuvescu, a intrat în învățământ la 20 septembrie 1838, ca învățător, fiind în vârstă de 28 de ani, înșurat, fiu de preot, cu părinții din satul Pietreni. A fost învățător în satul Râmești de Horezu, plaiul Cozia. Fratele său, Nicolae Pleșuvescu a intrat în învățământ la 23 aprilie 1841, la Vaideeni.³⁰⁶

³⁰⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2703/1841-1842, f. 120

³⁰¹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2703/1841-1842, f. 242-243

³⁰² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2703/1841-1842, f. 292

³⁰³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2129/1843, f. 2. Lista este datată din 25 noiembrie 1845

³⁰⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2129/1843, f. 2

³⁰⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2129/1843, f. 2

³⁰⁶ Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX), Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976, p. 258-259

Nicolae Pleșuvescu din Costești a fost considerat un învățător „avocat” - se spune - la Școala Vaideeni. El isca neînțelegeri între arendași și locuitori, apoi venea la Râmnic, la procese, probabil apărând pe una sau alta dintre părți. În 1841, la intrarea în învățământ, Nicolae Pleșuvescu avea 30 de ani, fiind însurat, fiu de preot, cu părinții aflați în satul Pietreni. A fost îndepărtat din slujbă la propunerea profesorului C. Codreanu din Rm. Vâlcea, originar din Mateești Vâlcii.³⁰⁷

Toma Serghiescu, profesorul Școalei Normale din Rm. Vâlcea, la 12 aprilie 1844 se adresa Eforiei Școalelor naționale, arătând că de la toți subrezvizorii a primit rapoarte că mai toate școlile comunale din județ „s-au închis”, unele de la sfârșitul lui martie, iar altele din pricină că părinții și-au tras copiii de la școală, întrebându-i la munca câmpului și cu toată stăruința ce s-a făcut, n-au stătut până la 23 ale culegătoarei luni. Rezoluția Eforiei Școalelor arată că învățătura școalelor comunale va trebui a se urma numai până la sfârșitul lui martie și „candidații aveau să vină la Școala Normală la începutul lunii mai curent” (1844).³⁰⁸

La 15 octombrie 1844, cu adresa nr. 880, se anunța Comitetul Școalei din Rm. Vâlcea, arătându-se că odată cu demisia profesorului Școalei Normale din Pitești, rămânând vacant acest post, Eforia a hotărât să mute pe Toma Serghiad (Serghiescu), profesorul Școalei Normale din Rm. Vâlcea și în locul acestuia „Eforia orânduiește pe Constantin Codreanu, care s-a dovedit un capabil profesor”. După cum s-a mai menționat, acesta era din localitatea Mateești, plaiul Horezului.³⁰⁹

Profesorul Școlii Normale din Rm. Vâlcea raporta la 4 aprilie 1845, Eforiei Școalelor, că din rapoartele subrezvizorilor școalelor comunale din județul Vâlcea, a aflat că unele școli au fost închise la 1 martie, altele de la 15, că „în prea puține au rămas câte 5-6 copii”. Prin cercetarea făcută, el a aflat că „pricina au fost sătenii”, care ziceau că „a venit vremea muncii, la care copiii trebuie să le dea ajutor, să le păzească vitele, că au sfârșit bucatele” și alte pricini ca acestea. Profesorul Școlii Normale din Rm. Vâlcea - Constantin Codreanu - întrebând „dacă această urmare au mai avut-o și altă dată”, i s-a răspuns că „în toți anii de la înființarea școalelor comunale” s-a întâmplat acest fapt.³¹⁰

Eforia Școalelor Normale s-a adresat Departamentului din Lăuntru, arătând că profesorii Școalelor Normale din orașele Caracal, Râmnicu Vâlcea, Pitești și Ploiești au înștiințat Eforia „cu rapoarte din luna trecută” (martie), aducând la cunoștință că toți învățătorii școalelor comunale din aceste județe au făcut plângere „că nu li s-a plătit simbria ce li se cuvine, de la 1 octombrie 1844 până la aprilie anul curgător” (1845).³¹¹

„Lista și numărul școalelor comunale și private, numărul școlarilor, numele învățătorilor”, datată din 9 iunie 1845, ne arată că în județul Vâlcea erau un număr de 171 școli comunale și 3592 școlari „peste tot”, iar în plaiul Coziei erau 30 de școli comunale

³⁰⁷ Iscru G. D., Contribuții privind învățământul la sate în Țara Românească până la jumătatea sec. al XIX-lea, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 162

³⁰⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1803/1844, f. 5

³⁰⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1803/1844, f. 60

³¹⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1704/1845, f. 99

³¹¹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1747/1845, f. 4

și 580 elevi. Din lista amintită aflăm că la Școala Costești predă în continuare Nistor Bălintescu, intrat candidat la 23 aprilie 1843, 45 de ani, însurat, fiu de preot, ai cărui părinți se aflau în satul Costești, sat având un număr de 148 de familii. El era candidat, nu învățator. După cum se știe, candidații - ca învățători începători - în urma unui examen, deveneau „învățători”.

La Școala Pietreni predă Ilian Constantin, încadrat candidat la 10 septembrie 1838, în vârstă de 35 de ani, însurat, fiu de plugar. Și el era candidat, nu învățator, în acest sat care număra 103 familii.

Dumitru Popescu, încadrat la 10 octombrie 1844, de 20 de ani, flăcău, fiu de preot, se afla la Școala din satul Văratoci. Se menționa că satul Văratoci avea 93 de familii și se voia alăturarea lui la satul Costești. Și Dumitru Popescu era „candidat”.

În satul Bogdăneștii Arnoții, aflat în partea de vest a localității Costești, s-a înființat școală în anul 1842, la doi ani după cea din Tomșani (1840). La Bogdăneștii Arnoții din plaiul Horezu era încadrat, în calitatea de „candidat”, de la 24 septembrie 1842, Nicolae Popescu, de 23 de ani, flăcău, fiu de preot. Satul avea un număr de 59 de familii.³¹²

La 13 iunie 1845, profesorul Școlii Normale din Râmnicu Vâlcea, se adresa Eforiei Școalelor, arătând că „niciodată n-au mers candidații școlilor din pricina lefilor așa rău ca anul acesta... de 8 luni pier în slujba școlilor fără să primească vreo para din dreptul lor”.³¹³

Se cunoaște că la Râmnic funcționa Școala Normală, care pregătea învățători pentru școlile comunale. Profesorii Școlii Normale aveau în grijă nu numai pregătirea cadrelor didactice necesare în acele timpuri, dar propunea numirea lor la școlile din sate, controla și îndruma didactic și administrativ școlile din județ. Se ocupa, după cum se vede, și de lefilele convenite slujitorilor școlii.

Constantin Codreanu, profesorul Școlii Normale din Rm. Vâlcea, prin adresa nr. 91 din 17 martie 1846, arăta Eforiei Școalelor că, subvizorul plaiului Coziei, prin raportul nr. 1 primit la 1 februarie 1846, zicea că la revista făcută în luna noiembrie 1845, mergând în satele Pietreni, Costești și Văratoci - proprietate a Mănăstirii Bistrița - a îndemnat pe locuitorii satelor amintite să facă pregătirile trebuincioase pentru deschiderea școlilor. La revista făcută în ianuarie 1846, mergând la satele numite, a găsit o mare schimbare, adică numai școala de la Costești deschisă, având candidat pe Dumitru Popescu ce era așezat la Văratoci. Întrebându-i pe locuitori cine a făcut această schimbare, aceștia au răspuns că ei, zicând că de vreme ce proprietatea și Înalta stăpânire au hotărât ca pe viitor cele trei sate să formeze numai unul, ei nu pot ține trei candidați și că pentru desființarea celor doi, au îndreptat reclamație către conducerea Mănăstirii Bistrița.³¹⁴ Rezoluția primită de la Eforia Școalelor arată că satele ce se vor fi împreunat la Catagrafie, nu pot ține mai mult

³¹² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1747/1845, f. 1
Vezi și Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX), Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976, p. 254

³¹³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1747/1845, f. 2

³¹⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1747/1845, f. 204

decât o școală. Numai atunci se pot ține școli în fiecare sat din cele împreunate, când proprietatea sau locuitorii se vor angaja că „vor plăti de la dânsii capitația învățătorului”, ca să nu se plătească aceasta pentru doi învățători, din aceeași cutie a comunității. Cu privire la Dumitru Popescu, care a fost instalat ca învățător de către alții, fără știrea profesorului de la Școala Normală - Constantin Codreanu, „el nu se va recunoaște nici de Eforie, până nu se va recomanda de profesori”. De aceea și leafa lui pe luna ianuarie anul următor „se va trece la rezervă”.³¹⁵

Profesorul Școlii Normale din Râmnic se adresa, la 18 mai 1846, Eforiei Școalelor, arătând că, potrivit poruncii Cinstitei Eforii cu nr. 399, privitoare la Școala satelor Costești, Pietreni și Văratice din plaiul Cozia, a cercetat și a aflat, prin subrevizor, că cele trei sate fac, într-adevăr, numai „o săliște”, trimițându-i pe Nistor Bălintescu și pe Dumitru Popescu - al treilea candidat, Costantin Ilian, se afla bolnav - și făcând concurs numai cu cei doi veniți, a înțeles că Popescu, fiind mai tânăr, mai bine deprins la toate, având și glas mai bun, are destoinicie a fi candidat la arătatele sate. În încheiere, Constantin Codreanu făcea cunoscut Eforiei Școalelor alegerea lui Dumitru Popescu.³¹⁶

Cu raportul nr. 220 din iunie 1846, C. Codreanu, profesorul Școlii Normale din Râmnic înainta hotărârea Comisiei Târgului Hurez, în care se vorbea despre înlocuirea învățătorului Dumitru Pleșuvescu de la Școala Râmești, unde învățau și copiii din Tg. Hurez, cu Ion Mihăilescu. Reamintim că Dumitru Pleșuvescu era fiu de preot, fiind originar din satul Pietreni. Raportul Comisiei Târgului Hurez a fost trimis în copie.³¹⁷ Constantin Codreanu, cu raportul nr. 233 din 30 iunie 1846, trimitea la acea dată Eforiei „Lista de subrevizori și ajutoarele lor”. Plaiul Cozia avea ca subrevizor pe învățătorul Petre Ionescu, localizat în satul Bărbătești, unde era și învățător, iar ca ajutor de învățător pe Dumitru Protopopescu, de 17 ani la Școala Bărbătești și cu o leafă de 70 de lei pe an.³¹⁸

Raportul profesorului Școlii Normale din Râmnic, către Eforia Școalelor, arată că pe trimestrul ianuarie 1846, numărul familiilor care se aflau cu locuința în satele Costești, Văratice și Pietreni, a fost de 256, care plătind câte 20 parale, însemna „o câtime” de 128 lei, din care scăzând 12 lei și 32 parale - zeciuiala subrevizorului – rămâneau 115 lei și 8 parale în rezervă.³¹⁹

În anul 1847 s-a dat o lege pentru Instrucțiunea publică, sub domnia lui Bibescu Vodă. Legea respectivă dă o anumită atenție școalelor sătești; fie că cercurile conducătoare de pe atunci erau îngrijorate într-un fel de neștiința de carte la sate, fie că erau nemulțumiți de rezultatele care nu corespundeau deloc sacrificiilor făcute de stat și de către locuitori.

În Curierul Românesc din 1840, Eliade Rădulescu scria: „Învățătura în școalele românești e foarte scăzută, așa că cu greu ar găsi cineva un școlar care să scrie cu

³¹⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1747/1845, f. 204

³¹⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1747/1845, f. 246

³¹⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1747/1845, f. 330

³¹⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1747/1845, f. 330

³¹⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1747/1845 np

o ortografie oarecare, hotărâtă și chibzuită”. Noua lege prevedea: leafa învățătorului, materiile de învățământ, înființarea de școli în toate satele, anul școlar să țină de la 1 octombrie și până la 23 aprilie.³²⁰

Suflul revoluției de la 1848, care a încălzit atâtea inimi, a deșteptat atâtea dorinți de libertate, egalitate și cultură, de la un capăt la altul al țării - a adus o mare decepție - reacțiunea. Guvernării noastre din acele timpuri au considerat că prea se învățase multă carte, prea se deșteptase „poporul” și că cartea a pornit „prostimea” spre răzvrătire împotriva orânduielii satului.

Și atunci, Eforia cu Căimăcănia au închis școalele, atât pe cele de la sate, cât și pe cele de la oraș. Au stat acestea închise până în anul 1855.³²¹ După alte dovezi, școlile de la sate au rămas închise până în anul 1857.

În timpul revoluției de la 1848, profesorul C. Codreanu de la Școala normală, a pus pe învățători să copieze „Proclamația de la Izlaz” și a intervenit la Eforia Școalelor pentru plata salariilor învățătorilor, primind însă refuzul categoric: „Nu e destul că au luat parte la revoluție... acum mai vor și lefi”. Pentru această activitate, profesorul a fost închis la Mănăstirea Văcărești.³²²

La începutul războiului Crimeei (1853-1856) armatele rusești au trecut Prutul, ocupând fără luptă Principatele Române. Barbu Știrbei, domnul Munteniei și Grigore Ghica, domnul Moldovei, s-au retras din scaun, plecând peste graniță. Atunci au intervenit puterile apusene: Franța, Anglia și Piemontul, care au declarat război rușilor. Flota anglo-franceză a pătruns în Marea Neagră și trupele aliate au debarcat în Dobrogea, unde s-au dat mai multe lupte în jurul Silistrei. Rușii au evacuat atunci Principatele, „retrăgându-se peste Prut”.³²³

Învățătorul Victor Gr. Mihăescu, în scurta sa monografie de 20 de file, ne relatează că „trupele rusești au intrat în Principate pe la 1854. Parte din aceste oști stabilindu-și cartierul militar în comuna Costești, au găsit de cuviință să suspende cursurile școlare și să-și adăpostească caii în localurile de școală”. Dar, după cum am arătat mai sus, cursurile școlare fuseseră suspendate din timpul revoluției de la 1848. Victor Mihăescu mai relatează că „întreruperea n-a durat decât un an”, căci rușii, părăsind acele locuri, au lăsat libere localurile de școală.

Dar, fiindcă două din aceste localuri de școală căzuseră în ruină, cursurile școlare nu s-au putut continua decât în localul din satul Vărățici, care era mai bun, sub conducerea învățătorului Dumitru Popescu.³²⁴

În Muntenia, pe la 1855, puterea reacțiunii a scăzut. Sărăcăcioasele temple de lumină, nu prea numeroase, s-au redeschis după emiterea unei circulare din partea

³²⁰ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 343

³²¹ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 343

³²² Anul 1848 în Principatele Române, tom III, 1904, p. 545

³²³ Panaitescu P. P., Istoria românilor, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1990, p. 288

³²⁴ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, f. 2-3, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

autorităților. Eforia Școlaleor a preconizat înființarea școlilor centrale sătești, prin comunele cele mai mari, cu învățători numiți prin concurs. Domnitorul Alexandu Ghica a reluat întocmirea școalelor sătești, așa cum fusese înainte de revoluție. Episcopul Râmnicului a cerut învoire de la domnie ca să redeschidă el școalele sătești cu preoții, cerând în același timp de la Eforie o oarecare subvenție. Aceasta n-a încuviințat sprijinul bănesc necesar.³²⁵

La 20 februarie 1856, Comitetul de Inspecție al Școalei din Rm. Vâlcea se adresa Eforiei Școalelor cu o „Listă cu satele cele mai populate din județul Vâlcea, unde putea să se înființeze școli”. Lista era semnată de Crețeanu și C. Lahovari. Satul Costești din Plaiul Cozia avea 364 locuitori.³²⁶

În „Lista de numărul învățătorilor de sate orânduți la 23 martie și până azi - 16 noiembrie 1857”, în localitatea Costești, plaiul Cozia, aflăm pe Dumitru Popescu.³²⁷

La examenul depus de candidatul învățător Dumitru Popescu de la Costești, acesta a obținut notele: citirea - 1, scrisul - 1, catehism - 2, aritmetică - 1. El avea atunci vârsta de 30 de ani.³²⁸

Școala din Costești avea 50 de elevi, din totalul de 432 elevi ai plaiului Cozia.³²⁹

La 1857, în „Lista de comunelor în care urmau a se deschide școale în districtul Vâlcea, plaiul Cozia”, localitatea Costești figura cu o școală.³³⁰

Pe la 1857, pentru prima dată, leafa învățătorilor a trecut la stat și învățătorii erau remunerați cu 300 lei anual. Eforia, văzând lipsa de învățători față de nevoile crescânde ale școlii, a ridicat salariul la cifra de 600 lei anual.³³¹

La 18 decembrie 1858, se făcea cunoscut Eforiei demisia din posturi a șapte învățători din județul Vâlcea, printre care și Dumitru Popescu din Costești, de la data de 11 iulie. Acestora li s-au anulat cărțile de învățători.³³² Institutul Școlii din Râmnicu Vâlcea, Sterie Dumitrescu, făcea cunoscut Eforiei reparațiile ce urmau a se face unor școli. La Costești, acesta arăta că „Școala trebuie făcută din nou”.³³³ Același Sterie Dumitrescu făcea cunoscut Eforiei, la 18 iunie 1859, examenul cu patru candidați de învățători, printre care și Gheorghe Alexandrescu, în vârstă de 20 de ani, care a obținut numai note de 1 (eminent) – la lectură, scriere, aritmetică și catehism. Toți cei patru candidați au primit numirea de către Eforie. Gheorghe Alexandrescu a devenit învățător în 1857. Fiind numit candidat, i se cerea atestat de învățător definitiv. Amintim că notele primite de cei examinați erau de la 1 la 4, cu 1 fiind eminent, iar 4 - repetent.

³²⁵ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., *Istoria învățământului nostru rural*, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 343-344

³²⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3878/1857, f. 138

³²⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3878/1857, np

³²⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3878/1857, f. 37

³²⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3878/1857, f. 331

³³⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3878/1857, f. 37

³³¹ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., *Istoria învățământului nostru rural*, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 365

³³² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3878/1857, f. 465

³³³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3878/1857, f. 526

Timp de un an de zile, școala din Costești n-a funcționat.³³⁴

În „Lista de satele districtului Vâlcea, la care urmează a se înființa treptat școli”, în plaiul Cozia, aflăm despre Costești: numărul școalelor - 1, numărul satelor - Costești, numele proprietăților - Mănăstirea Bistrița. Se făcea observația: „a se înființa școală din nou, învățător are”.³³⁵

V. A. Urechia a propus ideea de a se chema la învățătură și fetele sătenilor, la 1859.³³⁶

Din „Tabelul subinspectorilor de plaiuri și plăși și districtul Vâlcea” din iunie 1862, aflăm că plaiul Cozia, ca subinspector, era Ghiță Copăceanu, care primea 100 lei.³³⁷ Statul de plată cu lefile învățătorilor comunelor din districtul Vâlcea, pe lunile iulie, august, septembrie 1862, ne arată că toți învățătorii primeau câte 50 lei.

La Costești aflăm ca învățător pe Gheorghe Alexandrescu.³³⁸

La 13 octombrie 1862, Ioan Eliad, institutorul superior din districtul Vâlcea, se adresa ministrului cu adresa 174 de la data amintită, prezentând o „Listă cu învățătorii din județ”, unde Gheorghe Alexandrescu din comuna Costești figura pe tabel la nr. 35 din lista nr. 1. Se arată că acesta întrunea calitățile de a fi numit „învățător definitiv”.³³⁹

La 5 decembrie 1864 a apărut Legea asupra instrucțiunii (cu mici modificări, era de fapt Legea votată de Cameră la 16 martie 1864). Prin această Lege, învățământul românesc a devenit unitar în întreaga țară, cei patru ani de studiu pentru învățământ primar - care era gratuit - fiind obligatorii. Învățământul secundar (liceal) avea durata de 7 ani, iar cel universitar de 3 ani. Legea a intrat în vigoare din septembrie 1865.³⁴⁰

Prin reforma școlară din timpul lui Cuza, școalele rurale au luat un deosebit avânt. Prevederea gratuității învățământului a venit în sprijinul țăranilor. Școlile comunale s-au despărțit în două: de băieți și de fete. Ele au fost puse sub supravegherea unui Comitet Comunal, format din învățători, preoți și notabili ai comunei.³⁴¹

Legea lui Cuza din anul 1864 a decretat și înființarea școalelor primare, care nu erau altceva decât școli urbane din orașele reședință de județ, desemnate de Consiliul permanent să servească de școale preparatoare pentru corpul didactic rural. După ce elevul trecea examenul de absolvire, prefectul județului îl numea ca învățător provizoriu, în urma recomandății revizorului școlar. Titlul „definitiv” se dădea prin decizie ministerială. De două ori pe an învățătorii se strâneau cu toții la comuna centrală și acolo revizorul și subrevizorul le țineau lecții model, conferințe pedagogice. Un pas înainte în recrutarea învățătorilor după spiritul legii lui Cuza, a fost instituirea examenului. Orice absolvent

³³⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3878/1857, f. 612

³³⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 2766/1857, f. 93

³³⁶ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 337

³³⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 755/1862, f. 50 verso

³³⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 756/1862, f. 73 verso și urm.

³³⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 437/1862, f. 70

³⁴⁰ Bordeanu Mihai, Petru Vladcovski, Învățământul românesc în date, Editura Junimea, Iași, 1979, p. 205

³⁴¹ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 345

al claselor primare care dorea să se dedice breslei dascălilor, trebuia să se prezinte înaintarea unei comisii de examinare compusă din prefect, revizor și medicul primar.³⁴²

Cu toate examenele și controlul administrativ, progresul săvârșit în scurgerea anilor nu mai îngăduia nimănui să intre în corpul învățătorilor cu cunoștințele claselor primare.³⁴³

Legea din 1864 nu statornicea leafa, dar prevedea că după 12 ani de serviciu, ea se va îndoi. Această dispoziție n-a fost însă niciodată îndeplinită. După 1864, leafa învățătorilor oscila între 18,50 lei și 74 lei lunar, unii primeau 90, alții 111 lei pe lună.³⁴⁴

De la 1864 înapoi, numărul școalelor și al învățătorilor a crescut. Progresele realizate pe tărâm cultural au schimbat cu totul opiniile țăranului despre școală. Dacă până atunci te întâmpina cu „ce să faci băiatul meu cu atâta carte, că doar nu l-oi face popă”, sau „cum am trăit eu fără carte, așa are să trăiască și el”, mai târziu țăranii au început să gândească altfel, văzând că știința de carte era o necesitate, că - zicea el - „cel cu carte are mintea deșteaptă, are patru ochi”.³⁴⁵

Învățătorul Gheorghe Alexandrescu de la școala din Costești, printr-o cerere înregistrată la nr. 61 din 13 februarie 1866, arăta că a servit ca învățător în comuna Costești din anul 1859, iulie 8. Totdeauna s-a silit să-și îndeplinească datoriile conștiincios. Aceasta se poate constata din rapoartele inspectorilor și revizorilor școlari care l-au revizuit la acea vreme. Cerea să i se fixeze salariul pe anul curent la 100 lei pe lună, deoarece 50 lei, cât a primit până atunci nu-i ajungeau pentru a-și putea procura „nici nutrimentul de toate zilele, fie cât de modest, nici îmbrăcămintea, cărți etc., de care un învățător are atâta necesitate ca și de hrană”.³⁴⁶

La 17 mai 1866, Gheorghe Alexandrescu, învățătorul Școlii Costești se adresa, printr-un memoriu, ministerului Instrucțiunii Publice, arătând că în comuna Costești, plaiul Coziei, județul Vâlcea, localul de școală este bun, nou, încăpător numai pentru 50-70 școlari. Comuna însumează circa 390 de familii, din care se adună un număr de 160 de copii de școală, având în vedere că tot în acel local de școală, în altă odăiță este o „clasă pentru școlărițe”; dar aceasta este ocupată de primăria comunei, la care mai tot timpul vin locuitorii cu diferite „chestii”, „care negreșit cauzează tulburarea liniștei ce ar trebui să am în timpul orelor”. Și bisericile din comună sunt mici, neîncăpătoare pentru școlari, chiar și pentru enoriașii săi. El solicită încăperi la Mănăstirea Bistrița, unde se găsesc odăi goale, aer curat pentru sănătatea școlarilor, odăile de la Bolniță cu podele

³⁴² Culea D. Apostol și Slaviu G. P., *Istoria învățământului nostru rural*, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 361

³⁴³ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., *Istoria învățământului nostru rural*, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 361

³⁴⁴ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., *Istoria învățământului nostru rural*, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 365

³⁴⁵ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., *Istoria învățământului nostru rural*, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 337

³⁴⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 392/1866, np

din scânduri de brad, făcute din cărămidă.³⁴⁷ Aceasta, pentru a se forma acolo, în noul an școlar, localul de școală.

În rezoluție se arată că se va mijloci la conducerea clerului de a da ordin superiorului Mănăstirii Bistrița să pună acele încăperi la dispoziția școlii. S-au făcut numitele ordine Mănăstirii Bistrița și învățătorului Gheorghe Alexandrescu.³⁴⁸

Prefectura județului Vâlcea, în memoriul nr. 11659 din 5 noiembrie 1866, se referă la problema găsirii unor „localuri spațioase pentru școale”, amintind și localitatea Costești din plaiul Cozia, care avea 420 de familii. Se căutau case încăpătoare pentru școală.³⁴⁹

Din tabelul privind „Starea morală și materială a școlilor din comunele rurale din județul Vâlcea, pe anul 1866”, despre comuna Costești aflăm următoarele: număr familii - 400, învățător - Gheorghe Alexandrescu, capacitatea acestuia „prea bun” - singurul calificativ, cel mai bun dintre învățătorii de la cele 28 de școli din plaiul Coziei. Din cei 28 de învățători, 14 au avut calificativul de „bun” și 6 pe cel de „mediocr”. Un număr de șapte localități erau fără învățător.³⁵⁰

În procesul verbal din ședința de la 31 decembrie 1866, Consiliul Permanent de Instrucțiune arată că, având în vedere cererea învățătorului Gh. Alexandrescu din comuna Costești, care cerea să fie trecut printre învățătorii ce au ocupat postul la „școlile model”, școli de o natură mai deosebită față de cele ordinare, „petiționarul se va prezenta la concursul publicat”; semnau Laurian A. Florian, Zalomit și Marcovici.³⁵¹

Revizorul școlilor din județele Argeș, Vâlcea și Muscel, V. Ursescu, prin adresa nr. 312 din 8 iunie 1867, adresată Ministerului Instrucțiunii, arată că învățătorul școlii Costești - Gheorghe Alexandrescu cerea a se elibera autorizația „definitivă”, afirmând despre acesta: „Numitul învățător este unul din cei mai dintâi, mai bun, capabil, și asiduu pentru instrucțiunea publică; precum am arătat prin raport cu altă ocazie. Asemenea și moralitatea sa este exemplară în societatea comunei sale”. Revizorul solicita a i se elibera numitului învățător „autorizațiunea sa definitivă”. Cererea s-a aprobat în ședința din data de 14 iulie 1867. Consiliul Permanent de Instrucțiune aproba confirmarea „definitiv” în postul de învățător al comunei Costești, a lui Gheorghe Alexandrescu. Semna S. Marcovici, Aron Florian și A. Marin.³⁵²

Învățătorul din Costești a fost numit ca ajutor de revizor, pentru a vizita pe toată lumea o dată, în jumătatea din numărul școlilor ce funcționau în plasa lui, conform instrucțiunilor: „iar rezultatul ce vei descoperi la sus zisa vizitație, îl vei nota fără părtinire într-un tablou (pe verso), îl vei înainta cu raport din parte-ți. Vizitația o vei termina în 5 zile cel mult și ca să nu sufere școala dumitale și cât vei lipsi o vei încredința celui mai capabil monitor, până te vei întoarce”.³⁵³

³⁴⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 392/1866, f. 53

³⁴⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 392/1866, f. 53

³⁴⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 322/1867, f. 393

³⁵⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 295/1867, f. 44 verso și urm.

³⁵¹ Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 322/1867, f. 3

³⁵² Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 295/1867, f. 182

³⁵³ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Inspectoratul Școlar Județean, dosar 3/1862, f. 114

Pe „Lista școalelor model” din județul Vâlcea, din august 1867, a apărut și școala Costești, alături de școlile din Târgu Hurez, Pojogi, Bărbătești, Lăpușata, Orlești, Drăgășani, Roșiile, Benești, Sohorâtu și Pietroasa. În Costești erau 420 de familii.³⁵⁴

La 13 septembrie 1867, Ministerul Instrucțiunii a transmis o circulară către prefecti, specificând că, urmând de la 1 octombrie 1867 să funcționeze „școlile model” din comunele indicate mai sus - pentru județul Vâlcea, rugându-l pe prefectul acestui județ „să înzestreze acele școli cu toate cele necesare pentru studiu și să fie bine reparate”.³⁵⁵

La 16 ianuarie 1869, Gheorghe Nistorescu, fiul lui Nistor Bălăntescu - fostul învățător - din comuna Costești, plaiul Cozia, județul Vâlcea se adresa Ministerului Instrucțiunii Publice, arătând că a fost numit învățător în comuna Bârzești, plaiul Cozia, Județul Vâlcea până la 1 septembrie 1868, când a fost admis ca student la Școala Normală. Venind în București, el n-a primit salariul pe trimestrele aprilie și iulie ale anului 1868. El cerea să i se elibereze salariul. Se remarcă scrisul frumos, caligrafic al petiționarului Gheorghe Nistorescu.³⁵⁶

Învățătorul Gheorghe Alexandrescu se adresa în anul 1869 către Ministerul Instrucțiunii Publice, ca să rămână în continuare pe postul pe care îl are, ca urmare a intenției lui Ion Stănescu, tot din Costești, absolvent al școalei primare din Costești, care a reușit la concursul dat și a intrat intern la Seminarul Episcopiei Râmnicului, pe care l-a și absolvit. Ioan Stănescu a cerut să fie numit învățător în locul lui Gh. Alexandrescu. El a mai arătat că în comună este și lipsă de preot (în realitate, în Costești erau patru preoți). Gheorghe Alexandrescu, susținându-și cauza, arăta că el are familie, copii, proprietate, casă în comună, pe când Ion Stănescu nu are familie, de aceea ar putea să-și ia catedră și în altă comună. Rezoluția a fost dată în sprijinul lui Gh. Alexandrescu, cerându-se satisfacerea cererii lui de a rămâne în continuare la Școala Costești. Ion Stănescu a ajuns ulterior în localitatea Izvoru Rece, din plaiul Horezu, ca preot și învățător, stabilindu-se aici definitiv.³⁵⁷

Ion Stănescu din Costești, absolvent al seminarului, a cerut în aprilie 1870 un post de învățător în Tomșani. Rezoluția recomanda ca acesta să fie numit ca învățător în Tomșani. El apare și în „Tabelul cu seminaristii care au absolvit cursul în Seminarul Episcopiei Râmnicului, de la 1854 la 1870” și care încă nu s-a hirotonisit.

În total au fost 77 de absolvenți, iar dintre aceștia, 31 profesau la acea dată ca profesori. Ion Stănescu a absolvit seminarul în anul 1869.³⁵⁸ La 5 februarie 1871, fiind învățător în comuna Izvoru Rece, plaiul Horezu, acesta cere din nou Ministerului Instrucțiunii postul de învățător de la Școala Costești, unde se afla Gh. Alexandrescu. La această dată I. Stănescu încă nu se hirotonisise dar, spunea el, „îl cereau și enoriașii la biserică”. Prin rezoluția dată, Ministerul nu i-a aprobat cererea.³⁵⁹

³⁵⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 322/1867, f. 375

³⁵⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 322/1867, f. 363

³⁵⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 12/1869, f. 5

³⁵⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 20/1869, np

³⁵⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 135/1870, f. 64

³⁵⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 833/1871, f. 6

Revizorul Al. Teodosiade al școalelor din Argeș și Vâlcea, prin adresa nr. 281 din 6 iulie 1871, dată din Pitești către Ministerul Instrucțiunii, arătând că la comuna Bărbătești, plaiul Cozia, postul de învățător devenit vacant prin permutarea învățătorului Gheorghe Constantinescu la Păușești-Otăsău, a fost ocupat de la 1 iulie 1871, de învățătorul Gheorghe Alexandrescu din comuna Costești, plaiul Cozia, permutat fiind spre a face loc la școala din această comună (Costești) „învățătorului model” de a Școala Normală din București, Gheorghe Nistorescu.

Rezoluția Ministerul a fost favorabilă acestor mutări de învățători de la o școală la alta.³⁶⁰

Gheorghe Alexandrescu, cel mutat la școala din Bărbătești, în anul 1871, de la școala din Costești, fusese elevul fostului învățător Dumitru Popescu. În anul 1905, renumitul învățător Gh. Alexandrescu trăia încă la Costești, ca pensionar, așa cum ne-a relatat fost învățător Victor Mihăescu în scurta lui monografie.³⁶¹

Din „Ștatul de soldă cuvenită învățătorilor din districtul Vâlcea” aflăm că în comuna Recea, plaiul Horez se afla că învățător - numit provizoriu - Ion Stănescu, absolvent cu patru clase de Seminar. La Costești îl aflăm pe Gh. Nestorescu, absolvent a trei clase ale Școlii Normale, numit și el provizoriu. Școala Costești era „Școala de gradul I”. Școli de gradul I, în plaiul Cozia, la 1871 erau în număr de patru: Păușești-Măglaș, Olănești, Călimănești și Costești. Restul de 19 din cele 23 de școli din plaiul Cozia, erau „Școli de gradul II”.³⁶²

Gheorghe Nestorescu, absolvent din prima promoție a Școalei Normale „Carol I” din București, a contribuit la ridicarea acestei școli la rangul de „școală model”. El a funcționat la Costești până în anul 1875, când, fiind atins de o boală care nu iartă - lepra - a încetat din viață.³⁶³

Școala Normală „Carol I” din București a fost înființată în anul 1868, dintr-o donație făcută de regele Carol I.³⁶⁴ În „Tablou cu elevii care au absolvit cursul pedagogic al Școlii Normale Carol I de la începutul funcționării sale până astăzi” din județul Vâlcea, îl aflăm și pe Nestorescu Gheorghe, care intrase la școală în anul 1868 și a absolvit în anul 1871, născut în localitatea Costești, plaiul Cozia.³⁶⁵

După încetarea din viață a lui Gheorghe Nestorescu în anul 1875, la Costești a fost numit învățător Dimitrie Bujoreanu, de asemenea absolvent al Școlii Normale Carol I din București. Acesta a funcționat, conducând cu mult zel și pricepere, până în anul

³⁶⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 833/1871, f. 84

³⁶¹ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 3, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

³⁶² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1362/1871, f. 92 verso și urm.

³⁶³ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 4, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

³⁶⁴ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 362

³⁶⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3380/1875, f. 26 și verso

1880, când s-a transferat în comuna sa natală, Bujoreni-Vâlcea, unde funcționa și pe la anul 1905.³⁶⁶

În timp ce Dimitrie Bujoreanu se afla ca învățător la Costești, în anul 1872, la Ministrul Instrucțiunii Publice a venit Cristian Tell. El a redus leafa învățătorilor la 50 lei pe lună.³⁶⁷

În anul 1880, în locul învățătorului Dimitrie Bujoreanu, la Costești a fost numit învățător Dimitrie (Dumitru) Tănăsescu, absolvent al seminarului din Vâlcea. Acesta a funcționat singur la o școală mixtă până la finele anului 1881, când s-a înființat aparte o școală de fete, a cărei durată a fost până la sfârșitul anului 1886, când s-a desființat. La această școală a funcționat Evdochia Tănăsescu, absolventă a Azilului „Elena Doamna” până la sfârșitul anului 1882, când moartea a răpit-o dintre cei vii.³⁶⁸ Azilul „Elena Doamna” din București (Școala Normală de fete) a fost înființat din inițiativa doctorului francez Carol Davilla, prin anul 1860. Scopul azilului amintit era adăpostirea și creșterea copiilor găsiți. În anul 1862, Doamna Elena Cuza a vizitat azilul, l-a organizat în toată regula, sporindu-i veniturile. De la 1865, azilul a trecut sub administrația Eforiei Spitalelor, care l-a organizat în felul următor: fetele cele mai inteligente să se facă profesoare, institutoare sau învățătoare, iar celelalte să urmeze la atelierile de cusut. În anul 1906 mai rămăseseră numai secțiile: primară, profesională și cea normală. Până în 1878, cursurile școlii normale țineau 3 ani, de la 1878-1893 - 4 ani, între anii 1893-1904 - 5 ani și de la anii 1904, aveau o durată de 6 ani.³⁶⁹

Referitor la condițiile de viață ale învățătorilor din această perioadă, amintim faptul că în anul 1883 a fost dată o lege de care P. S. Aurelian, care a egalat lefile tuturor învățătorilor, dărâmand gradele și fixând leafa inițială la 90 lei lunar. A fost instituită gradația. Legea prevedea ca leafa fiecărui membru al corpului didactic creștea proporțional cu 15% după fiecare 5 ani de serviciu, până la 20 de ani.³⁷⁰

Școala ținea până la Sf. Gheorghe, restul timpului învățătorul fiind liber, pentru a-și vedea în bună pace de gospodăria lui. Învățătorul ducea același trai simplu și cumpătat, asemenea celui din urmă sătean. Toate obiectele utile erau ieftine, ori le făceau de mână. Pentru îmbrăcăminte n-avea să cheltuiască, deoarece i se făcea „de casă”. Hrana o da cu îmbelșugare natura, care era mai bogată și mai darnică decât azi. Banul avea putere mai mare: 7-8 lei aveau aceeași valoare cu 70 lei, la nivelul anului 1906. Înconjurat de niște oameni a căror ținută în viață era banul, toate idealurile sărmanului dascăl român rămâneau neînțelese. Întreaga lui avere - cea intelectuală - pentru alții era o monedă fără

³⁶⁶ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 4-5, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

³⁶⁷ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 366

³⁶⁸ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 4, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

³⁶⁹ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 363

³⁷⁰ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 366

de preț. Nu te întreba nimeni atunci ce ești sau ce știi, ci ce ai. Toți slujbașii comunali, inferiori din punct de vedere intelectual, fără vreo pregătire de ani prin școli, aveau o leafă mai mare ca învățătorul. Vechiul dascăl, de la începuturile organizării școlilor sătești, era clăcaș ca toți locuitorii satului. Mai târziu a venit un decret domnesc care l-a scos pe dascăl de sub regimul clăcășesc, și nu doar pentru importanța ce i se da în stat, ci pentru ca să aibă timp să se îndeletnicească cu învățătura ucenicilor.³⁷¹

Pentru anii 1875-1877 nu avem documente referitoare la istoricul învățământului vâlcean, la Ministerul Instrucțiunii din București arhiva fiind arsă.

La școala de fete din Costești, din anul 1882, după moartea învățătoarei Evdochia Tănăsescu, a funcționat învățătoarea Eufrosina Tănăsescu, a doua soție a învățătorului Dumitru Tănăsescu, până la anul 1886, data desființării acelei școli. Învățătorul Tănăsescu a funcționat în acel timp la școala de băieți, așa cum nota Victor Mihăescu.³⁷² Școala de fete a mai funcționat însă și în prima jumătate a anului 1887 (în anul școlar 1886-1887). În ștutul de plată pe luna aprilie 1877, ca învățători ai școlii primare Costești, aflăm pe soții Dumitru Tănăsescu (gradul I) și Eufrosina Tănăsescu.³⁷³

Din „Lista de școli primare rurale vacante din județul Vâlcea” avem informații despre școala de fete din comuna Costești, care era școală de gradul II. S-a aprobat mutarea școlii de fete din comuna Costești în comuna Râmești și numirea cu titlu provizoriu a învățătoarei Vasilichia Flora. Din raportul revizorului județului Vâlcea aflăm despre această mutare a școlii de fete din Costești la Râmești. Școala din Costești a devenit din nou școală mixtă. Ca motivări care au determinat mutarea acestei școli au fost: populația comunei Râmești, localitate aflată între comunele Șușani și Ușurei, era de 800 locuitori. Cele două comune vecine erau lipsite de școli.³⁷⁴ La acest fapt se mai adăugau neînțelegerile ce se puteau ivi între învățătorii școlii de băieți din Costești și noua învățătoare numită, deoarece școala de fete din Costești era ocupată de soția învățătorului Eufrosina Tănăsescu. Un alt motiv îl constituia frecvența slabă la școala de fete. Se semnala „îndărătnicia părinților de a-și da copilele la școală”, cauză care a făcut ca această școală să fie cu totul nepopulară. Astfel, la două inspecții făcute s-a constatat acest fapt. La 19 ianuarie 1887, s-au găsit prezente la școală numai 5 eleve, iar a doua oară, la 18 aprilie 1887, numai 4 eleve. Se concluziona că localitatea Râmești „avea local și mobilier” pentru noua școală de fete.³⁷⁵

În procesul-verbal încheiat în ziua de 14 martie 1888, orele 11 de către membrii Consiliului comunei Costești, plaiul Coziei, districtul Vâlcea, convocat de primar în ședință extraordinară, se arăta că localitatea Costești avea 2500 suflete, fiind situată în apropiere de Școala Subofițerilor de la Mănăstirea Bistrița. Comuna a avut două școli, una de

³⁷¹ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., *Istoria învățământului nostru rural*, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 366-370

³⁷² Mihăescu Gr. Victor, *Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905*, p. 4-5, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

³⁷³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 4135/1887-1888, f. 2

³⁷⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3895/1887, f. 200 și 2005

³⁷⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 3895/1887, f. 200 și 2005

băieți și una de fete, până în toamna anului 1887 (noiembrie). Erau posibilități pentru construirea unui nou local de școală, necesară celor peste 200 de elevi, de ambele sexe. Mai rămăsese o școală mixtă cu un singur învățător și nu se putea lucra cu un număr mare de elevi. Membrii Consiliului comunei Costești au decis reînființarea școlii de fete desființate, foarte necesară pentru educarea acestora. Procesul verbal amintit a fost semnat de următorii: primar Gheorghe Predescu, consilieri G. Dumitriu, N. I. Popescu, Gh. David, Constantin Stan Ilea și Dumitru Ioan Iacov, iar ca notar, Costescu.³⁷⁶

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, în raportul către regele Carol I, cu nr. 3628 din 28 martie 1888, informa că Eufrosina Tănăsescu a fost învățătoare suplinitoare a școlii de fete de gradul II din Costești. În anul 1887, școala de fete a fost desființată, cauza fiind faptul că revizorul școlar al județului Vâlcea a găsit la școală numai 5 eleve, iar la a doua inspecție 4 eleve. Revizorul a intervenit către minister, pentru ca această școală să se desființeze, micul număr de eleve să treacă la altă școală - la Râmăești - a cărei populație se ridică la peste 800 locuitori.³⁷⁷

Prefectura județului Vâlcea se adresa în mai 1888 Ministerului Instrucțiunii Publice, înaintând procesul verbal adresat de Consiliul Comunal Costești, din plaiul Coziei și raportul subprefectului prin care se cerea reînființarea școalei de fete din Costești. Semna C. Golescu. În rezoluția dată, Consiliul Permanent menționa faptul că nefiind fonduri pentru a se înființa noi școli rurale, să se pună la dosar propunerea și raportul.³⁷⁸

Din anul 1887, Școala Costești devenind din nou mixtă, a fost condusă de învățătorul Dumitru Tănăsescu, până la 1 decembrie 1888, când s-a mai înființat aici Școala Mixtă nr. 2, unde a fost adus învățătorul Gheorghe Pretorian, absolvent al Școalei Normale Carol I din București. Copiii de ambele sexe au fost împărțiți în două grupe: jumătate la școala nr. 1 condusă de învățătorul D. Tănăsescu și cealaltă jumătate la școala nr. 2, condusă de Gheorghe Pretorian. Aceste două școli au funcționat separat până la 1 septembrie 1889, când s-au contopit într-una, funcționând în localul școlii din cătunul Costești, cu doi învățători: Dumitru Tănăsescu la postul 1 și Gh. Pretorian la postul al doilea, până la 1 septembrie 1890.³⁷⁹

În 1888, preotul Matei Grigorescu din Costești, plaiul Cozia, bunicul după mamă al Sacerdoșenilor de mai târziu, adresa un memoriu Ministerului Instrucțiunii Publice, cerând aprobarea înființării unei noi școli la Costești, în noul cătun Feregea. El arăta că localitatea era situată pe trei dealuri și pe matca a două râuri cu râpi.

Comuna Costești avea 700 familii, 6 km lungime și 5 km lățime (fiind inclus și satul Negrulești, care astăzi face parte din comuna Bărbătești). Avea un număr de 6 cătune: Costești, Pietreni, Țigănia, Văratnici, Negrulești și Feregea (sat nou).³⁸⁰ În cătunul nou – Feregea trăiau 44 însurăței, împrăștiți la anul 1864 după legea rurală. Acesta

³⁷⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 4382/1888, f. 47

³⁷⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 4382/1888, f. 27

³⁷⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 4382/1888, f. 46

³⁷⁹ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 5, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

³⁸⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 4382/1888, f. 181

menționa, de asemenea, că școala primară a comunei era așezată în cătunul Costești, fiind construită din lemn, strâmtă, mică, și neîncăpătoare pentru numărul de 250 școlari de ambele sexe, în toată comuna. Le era greu copiilor să facă drumul de acasă până la școală de două ori pe zi, peste niște locuri așa greu de umblat, unde nu se afla nici o palmă de șosea și mai ales iarna, pe timp ploios, când comunicația era închisă de văi și râuri, făcând imposibil accesul. Mulți fii ai sătenilor au rămas și rămâneau în continuare „în abisul neștiinței, ca animalele”. Școala de atunci era neîncăpătoare, „nici pentru actualii elevi care o frecventau și un singur învățător nu era de ajuns”. Preotul Matei Grigorescu arăta nevoia unei școli rurale în cătunul Feregea, la o depărtare de 2 km de școala veche, în vatra comunei, unde puteau veni copiii din Văratici, Mlăci, Țăgănia (Bistrița), Negrulești. Preotul amintea că în anul 1881, prin stăruința lui și cu cheltuiala personală s-a înființat o școală primară de fete în cătunul Feregea, care „a funcționat până în anul trecut” (1887). Școlii respective i se dăruise, de către Ministerul Instrucțiunii, un război de țesut mecanic. Școala s-a desființat, iar războiul de țesut a fost „mutat la Școala Stroești din plaiul Horez”. Mobilierul făcut cu cheltuiala sa (a preotului) „stă la școala actuală neîntrebuițată”.³⁸¹

Preotul cerea ministerului să-l sprijine pentru înființarea unei noi școli - primară mixtă - în cătunul Feregea, pendinte de comuna Costești al cărui local și mobilier se angaja să-l procure de la el. Memoriul a fost datat: 18-25 noiembrie 1888.³⁸²

Matei Grigorescu a fost cel care, în anul 1861, a cerut Eforiei Instrucțiunii Publice să i se acorde postul de institutor la clasa I și a II-a de la școala de băieți, pe care principele Bibescu Basarab Brâncoveanu hotărâse s-o înființeze pe lângă Mănăstirea Hurezi. El arăta că, „având mare zel de a comunica și altora învățătura ce o posed, am socotit că cel mai singur mijloc spre aceasta nu poate fi altul decât a o semăna în inimile inocentelor odrasle ale omenirii, ca împreună facultățile psihice să crească și moralitatea fără de care nicio fericire nu putem spera”. Din cauza depărtării n-a putut participa la concurs, iar postul a fost ocupat de altcineva. El prezentase atestatul care dovedea că a studiat în seminar. Cererea preotului Matei Grigorescu a fost însoțită de adeverința nr. 100 din 22 octombrie 1861, a prestigiosului Dionisie, Inspectorul Seminarului Episcopiei Râmnicu Vâlcei, care atestă că „acest seminarist, anume Matei Grigorescu, din comuna Costești,³⁸³ plaiul Coziei, districtul Vâlcea, pe timpul cât a studiat la seminar, precum și la ieșire, a avut și are cea mai bună conduită. Dând exemplul de moralitate, căruia i s-a dat această recomandare din parte-mi, pentru meritele, spre a-i servi de ajutor la profesia ce voiește a ocupa”.³⁸⁴

Au concurat pentru post trei candidați, și anume: Bestelei N., școlar la școala de agricultură, Petre Stănescu, care avea autorizație de învățător și fusese învățător la satul Vărăști și Petre Grigorescu, seminarist al Episcopiei Râmnicului, recomandat de

³⁸¹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 4382/1888, f. 181

³⁸² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 4382/1888, f. 181

³⁸³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 623/1861, f. 2,3,4 și 14

³⁸⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 623/1861, f. 2

principele Brâncoveanu. Câștigătorul concursului a fost Petre Stănescu. Deși comisia l-a recomandat pe acesta, principele l-a refuzat, pentru motivul că era căsătorit. Școala fiind la Mănăstirea Hurez, trebuia să fie un învățător necăsătorit, să ducă aceeași viață cu călugării. Petre Stănescu a fost singurul care a susținut examenul, obținând note mulțumitoare. La începutul lunii septembrie, 1861, postul a fost încredințat lui Petre Georgescu din Craiova, cu 500 lei lunar, în care intrau și cheltuielile de întreținere: 50 lei - leafa unui servitor și 50 lei - cheltuieli mărunte, funcționând și în anul 1864, după care nu s-au mai găsit știri. Cererea tânărului seminarist Matei Grigorescu, din Costești nici nu a fost luată în seamă.³⁸⁵ Preotul acesta descindea dintr-o familie de preoți cărora le-a plăcut învățătura, fiind la vremea lor grămăticii desăvârșiți. Bunicul său, diaconul Ilie Bălintescu, a fost amintit prin anul 1805, ca fiu al unor țărani din Costești.³⁸⁶ Despre Grigore Bălintescu, tatăl preotului Matei Grigorescu, ne amintește un document din 5 ianuarie 1882, când un număr de 40 de săteni din Costești „l-au cerut pe el, grămăticul, ca preot desăvârșit”³⁸⁷. Mama preotului, pe nume Dobrița, a fost fiica preotului Gheorghe Voiculescu din Dianu-Stroești.³⁸⁸ Matei Grigorescu, nepotul lui Ilie Bălintescu și fiul preotului Grigore, și-a luat numele de Grigorescu după prenumele părintelui său - Grigore - renunțând în cele din urmă la cel de Bălintescu, nume pe care îl poartă și astăzi alte rude descendente ale sale. El a avut un număr de 8 fii și fiice, printre care și pe Filofteia, căsătorită la anul 1899 cu preotul Nicolae Nicolăescu-Sacerdoțeanu din satul Bârzești, comuna Bărbătești, și acesta fiu de preot. Aceștia din urmă au avut un număr de 5 copii, printre care și pe Aurelian Sacerdoțeanu, viitorul istoric. Pe preotul Nicolae Sacerdoțeanu îl vom întâlni predând ca învățător la școala din Costești.

La 24 martie 1889, învățătorul Dumitru Tănăsescu se adresa Ministerului cu o „dare de seamă”, referitoare la Școala Costești, plaiul Cozia, districtul Vâlcea și Școala nr. 2, înființată din nou, unde el funcționa de aproape 10 ani. Menționa că este învățător de 19 ani. El nu avea studii înalte, avea numai 5 clase liceale și Școala de Poduri, Șosele și Mine. Nu urmase o școală pedagogică, a studiat singur pe pedagogii francezi, germani, români.³⁸⁹ În anul 1873, fiind inspectat la Școala de la Govora de către Titu Maiorescu, în calitate de Ministru al Școalelor, pe atunci și el învățător de gradul II, numitul a cercetat studiile lui și văzându-i silința, l-a ridicat la gradul I, în care funcționa în anul 1889. Permutat în comuna Costești de aproape 10 ani, a găsit școala populată de 40-45 de elevi. În 1889, comuna Costești avea o populație cuprinsă între 700-800 capi de familie și peste 2200 de suflete. În acel an, după listele date de autorități, comuna avea apți pentru școală 137 băieți și 70 fete. Comuna era compusă din 5 cătune cu mai multe mahalale, așezate pe două cursuri de apă - Bistrița și Costești. Se menționa

³⁸⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 623/1861, f. 2
Vezi și pr. Gabriel Cocora, Știri despre existența unei școli acum o sută de ani, în Mănăstirea Hurezu, Mitropolia Olteniei, XVII, 1965, nr. 1-2, p. 60-61

³⁸⁶ Sacerdoțeanu A., Documente hurezene, A. Olteniei, XII, 1933, p. 382-383

³⁸⁷ Sacerdoțeanu A., Documente hurezene, A. Olteniei, XIV, nr. 83-85, 1936, p. 140-148

³⁸⁸ Sacerdoțeanu A., Documente hurezene, A. Olteniei, XIV, nr. 83-85, 1936, p. 141

³⁸⁹ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Școala primară Costești, dosar 1/1888, f. 2-3

că localitatea era una dintre cele mai frumoase comune ale Vâlciei, aflată în apropierea Mănăstirii Bistrița, reședința școlii de subofițeri. Ca local, comuna avea un bun stabiliment, cu trei camere, în care ar putea funcționa între 150-180 elevi și eleve. La nord se afla satul Țigănia (astăzi Bistrița), cu Mănăstirea Bistrița, având o populație de peste 100 capi de familie. Cătunul Pietreni, cu mahalaua Ciorobești, avea 100 capi de familie, Costești cu mahalalele Grușetu, Blezeni, Popești, Săcăturile și Grămăști cu 100 capi de familie, cătunul Negrulești - izolat de pârâul Glăvoci, cu 80 capi de familie. Mai menționa faptul că centrul comunei era cătunul Costești, fiind cel mai populat; aici se afla reședința comunei, primăria și școala, izolate una de alta, stabilimente care făceau cinste plaiului Cozia.³⁹⁰ Distanța dintre satele Pietreni, Negrulești și Țigănia față de centru comunei era de 4-5 km. Văratoci și Feregea (noul cătun) se află la 1500 metri de centru, iar școala nouă mixtă nr. 2, înființată la 15 decembrie 1888, în cătunul Feregea, la distanța de numai 700-800 metri față de vechea școală.³⁹¹

În „darea de seamă” amintită, adresată către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii „mai da și date personale”. Arăta că s-a căsătorit cu o absolventă a cursului pedagogic secundat din Azilul „Elena Doamna” și anume Eudisia Nicolau. În ianuarie 1881 s-a înființat școala de fete care mergea spre înflorire sub abila conducere a susnumitei învățătoare. Aceasta a murit în septembrie 1881. Dumitru Tănăsescu s-a recăsătorit cu Eufrosina Tănăsescu, născută Pantelescu, absolventă a cursului pedagogic secundar. Aceasta a fost numită pe post la 1 noiembrie 1882 și a funcționat până la 15 decembrie 1887, când școala de fete s-a desființat. Dumitru Tănăsescu cerea reînființarea școlii de fete. Avea 90 elevi într-o singură cameră, iar celelalte două camere stăteau goale. Mai arăta că nu s-a numit nici un învățător. În cătunul Feregea, la școala nou înființată - a doua școală - a fost numit învățătorul Gheorghe Pretorian, fost învățător, până atunci, în comuna Folești de Sus, plaiul Horezu. Petiționarul D. Tănăsescu cerea unificarea celor două școli, nr. 1 și nr. 2, care sunt prea aproape,³⁹² cătunele Pietreni, Negrulești și Țigănia fiind la egală distanță. La școala nr. 1, unită cu școala nr. 2, să lucreze el (învățătorul D. Tănăsescu) și învățătorul Gheorghe Pretorian, venit de la școala nr. 2 cu elevii.

La 30 ianuarie 1889, D. Tănăsescu cerea și revizorului școlar al districtului Vâlcea, unirea celor două școli într-una singură, unde să fie doi învățători. Arăta că școala putea fi mai populată cu elevi, fiind în centru, aveau săli disponibile destul de încăpătoare și o școală de fete ar putea fi mult mai bună decât două școli mixte. În total erau 207 copii de școală (137 băieți și 70 fete). În acest timp, au urmat regulat cursurile în timpul anului, 55 de băieți și 9 fete, în total 64 elevi, în afară de cei de la școala nr. 2, care, până la 18 decembrie au urmat tot la această școală.³⁹³

Raportul revizorului școlii din județul Vâlcea, înregistrat cu nr. 316 din 10 iunie 1890 și semnat de revizorul I. Rizescu, adresat Ministerului Instrucțiunii, în urma celor

³⁹⁰ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Școala primară Costești, dosar 1/1888, f. 2

³⁹¹ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Școala primară Costești, dosar 1/1888, f. 3-4

³⁹² Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Școala primară Costești, dosar 1/1888, f. 4

³⁹³ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Școala primară Costești, dosar 1/1888, f. 4

constatate ca urmare a inspecției făcute, cerea Ministerului ca învățătorul D. Tănăsescu de la școala Costești, plaiul Cozia, județul Vâlcea să fie transferat la școala din comuna Malaia-Voineasa, același plai, iar învățătorul de acolo, Ștefan Herăscu, să treacă în locul învățătorului D. Tănăsescu, păstrându-și fiecare titlurile ce posedă.³⁹⁴ Consiliul permanent, cu avizul nr. 2205 din 4 septembrie 1890, arăta că, având în vedere constatările făcute de revizorul școlar în raport, aprobă transferul învățătorului D. Tănăsescu la școala Malaia-Voineasa, iar a lui Ștefan Herăscu, de la școala din comuna Malaia-Voineasa, la școala Costești, în locul învățătorului D. Tănăsescu.³⁹⁵

Victor Gr. Mihăescu arată că învățătorul Dumitru Tănăsescu a fost mutat drept pedeapsă în comuna Malaia-Voineasa de la 1 septembrie 1890. Atunci, învățătorul Gheorghe Pretorian a trecut la postul 1, iar postul al doilea a fost ocupat de învățătorul Ștefan Herăscu, venit din Malaia.³⁹⁶

Ministerul se adresa Revizoratului Școlar al județului Vâlcea, făcându-i cunoscut că la 15 septembrie curent (1890), învățătorul provizoriu D. Tănăsescu de la școala din comuna Costești, plaiul Cozia, acel județ, se transferă drept pedeapsă la școala din comuna Malaia-Voineasa, în locul actualului învățător provizoriu St. Herescu, care după a sa cerere trece la Costești, în locul învățătorului Tănăsescu. Se arată că revizorul școlar să dea un avertisment învățătorului Tănăsescu, că dacă pe viitor va continua a da probă de neglijență culpabilă în conducerea școlii, Ministerul va lua măsuri pentru „îndepărtarea lui din corpul învățătoresc”.³⁹⁷

Ministerul făcea cunoscut că în ziua de 15 octombrie 1890, cei doi învățători de la școala din Costești, plaiul Cozia, județul Vâlcea, și anume Gh. Pretorian de la clasele I și a II-a și Ștefan Herescu de la clasele III-a și a IV-a, au trecut prin propriu lor consimțământ, unul în locul celuilalt.³⁹⁸

Adresa Revizoratului Școlar Vâlcea cu nr. 94 din 26 noiembrie 1891 semnată de revizorul A. Popilian, către Ministerul Instrucțiunii, arată că învățătorul Ștefan Herăscu, venit de la Malaia la Costești, aflat ca învățător provizoriu la clasele I și a II-a, de la școala rurală retribuită de stat, din comuna Costești, plaiul Cozia, județul Vâlcea, cerea, printr-o petițiune, pentru interese de familie, transferarea în aceeași calitate, la școala vacantă din comuna Berbești, plaiul Horezu, înființată în acel an în urma Ordinului Ministerului Instrucțiunii. În locul său, în comuna Costești, tot pentru interese familiale, cere a fi transferat cu titlurile și drepturile ce are deja câștigate, învățătorul Mihail Pretorian, pe atunci învățător provizoriu la școala rurală retribuită de stat din comuna Bechet, județul Dolj, așa cum reieșea din petițiunea sa alăturată adresei revizorului școlar. Se mai arăta că învățătorul Pretorian, fiind absolvent al Școlii Normale Carol I, având și o practică de mai mulți ani în ramura învățământului, „este o bună achizițiune pentru acest județ”, care

³⁹⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 44/1881, f. 2

³⁹⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 44/1881, f. 2

³⁹⁶ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 5-6, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

³⁹⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 49/1890, f. 209

³⁹⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 49/1890, f. 265

abundă de învățători seminariști,³⁹⁹ a căror pregătire nu este specială „pentru dificila misiune de învățător”. Se solicita aprobarea acestor transferuri, începând cu 1 decembrie viitor. Ca rezoluție, se nota: Consiliul Permanent, la 5 decembrie 1891 „opină a se aproba propunerile din raport”.⁴⁰⁰

De la 1 septembrie 1890, învățătorul Gheorghe Pretorian, a continuat a funcționa neîntrerupt la postul I al școlii Costești cu următorii învățători la postul al doilea: Ștefan Herăscu - de la 1 septembrie 1890 până la 1 ianuarie 1891, când a fost mutat, la cererea sa în comuna Berbești-Vâlcea, Mihai Pretorian - de la 1 ianuarie 1891 la 1 ianuarie 1893, când a fost mutat în interes de serviciu, în comuna Tina-Vâlcea.⁴⁰¹

Revizoratul Școlar al județului Vâlcea, într-un raport adresat ministerului la data de 7 august 1892, făcea cunoscut printre altele, că învățătorul D. Tănăsescu, după un an, arăta într-o petițiune a sa că nu mai poate sta la Malaia, departe de familie și de toate interesele. „Astăzi își îndeplinește conștiincios datoriile” - se arăta în raport. Se solicita transferul lui, începând cu 1 septembrie viitor (1892), la clasele I și a II-a de la școala din comuna Costești,⁴⁰² în locul învățătorului Mihail Pretorian, „care va trece la școala din comuna Tina, în locul D. Grădișteanu”, care urma să fie destituit. Se mai adăuga că „permutarea învățătorului Mihai Pretorian din Costești, era indispensabilă”, deoarece „domnia sa fiind frate cu învățătorul claselor superioare, care are și dirijarea școlii, nici un control nu poate exista între ei, cât timp vor fi la aceeași școală”. Se menționa că, la Malaia, a fost trimis din nou învățătorul Ștefan Herăscu, venit de la școala Berbești-Vâlcea.⁴⁰³

În „Ștatul de salarii pe ianuarie 1893”, la Costești figurau doi învățători: Gheorghe Pretorian și Dumitru Tănăsescu. În acest timp au apărut noi școli în unele sate din județul Vâlcea. În plaiul Cozia, în ianuarie 1893 au fost un număr de 24 de școli, iar în octombrie 1893, 25 de școli. Postul de la Școala Malaia, a apărut vacant.⁴⁰⁴

Reforma lui Take Ionescu din 1893 a refăcut radical Legea învățământului rural, dând în același timp și prima lege a învățământului normal. În linii mari, Legea prevedea următoarele: școlile primare se împărțeau în trei categorii: cătunale (cursuri de doi ani), „inferioare” (cu durata cursurilor de patru ani) și „superioare” (cursurile țineau 5 ani), fiecare cu programele lor deosebite. Școlile primare superioare erau cele de la oraș și pe ici pe acolo, prin comunele cele mai mari. Un absolvent al școlii inferioare, putea trece în clasa finală a școlii rurale⁴⁰⁵ superioare. S-a legiferat cursul complimetar, grădiniăria

³⁹⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 44b/1881, f. 49

⁴⁰⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 44b/1881, f. 49

⁴⁰¹ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 5-6, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁴⁰² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 23/1892, f. 114

⁴⁰³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 23/1892, f. 114

⁴⁰⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 22/1893, f. 4 verso

⁴⁰⁵ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 346

și lucrul manual, frecventarea obligatorie a școlii între 7-14 ani. Legea lui Take Ionescu a statornicit separatismul între sat și oraș pe linie școlară.⁴⁰⁶

În lunile august și decembrie din anul 1894, comuna Costești a apărut trecută la plaiul Horezului, aparținând acestuia. Învățători la Costești au fost tot Gh. Pretorian și Dumitru Tănăsescu. Ministerul Instrucțiunii instituia sechestru pe salariul învățătorului D. Tănăsescu de la școala Costești, „pentru despăgubire de pensiune alimentară”, acordată de Tribunalul Vâlcea, soției sale Eufrosina Tănăsescu (jumătate din salariu - 64,80 lei).⁴⁰⁷

În anul 1895, satul Costești și celelalte sate ale comunei făceau parte din plaiul Horezu. Din ianuarie și până în decembrie 1895, învățătorii de la școala Costești, au fost tot Gheorghe Pretorian și D. Tănăsescu.⁴⁰⁸

Și în anul 1896, pe luna ianuarie, au fost trecuți pe ștatul de salarii, tot învățătorii Gheorghe Pretorian și D. Tănăsescu. Din documentele școlii primare urbane de băieți din Târgul Hurez, reiese că acesta a fost schimbată în școală rurală mixtă din 19 noiembrie 1896. În tot cursul anului 1896, din salariul lui Dumitru Tănăsescu, s-a oprit „pensiunea alimentară” cuvenită soției sale Eufrosina Tănăsescu.⁴⁰⁹

În anul 1896, D. Poni, liberal democrat, prin legea dată, a abrogat categoriile de școală și a instituit școala primară rurală mixtă cu 5 ani de cursuri și școala primară urbană cu 4 ani, programul fiind același. Legea lui D. Poni, mai prevedea ca școlile rurale, care vor avea patru învățători, să fie organizate după tipul urban, dar această dispoziție a fost părăsită de Legea din 1900 a lui Dr. Istrati.⁴¹⁰

Spiru Harret, numit și „sufletul școlii rurale” a adoptat întru totul, principiile Legii din 1896, cu anumite modificări. În ultima perioadă de guvernare a Partidului Liberal, s-a înființat „Casa de Credit, Economie și Ajutor a corpului didactic”, s-au reglementat cursurile adulților, cantinele școlare, lucrul manual, s-au modificat orariile și s-au creat cele trei „divizii” în vederea numărului insuficient de învățători și al economiei bugetare, s-a decis înființarea a cât mai multe biblioteci populare; s-au ușurat și îmbunătățit dispozițiile relative la amenzi, s-au creat fonduri pentru ajutorarea cu cărți a copiilor săraci, s-a introdus învățământul agricol în școli, numindu-se în acest scop învățători ambulanți; s-au înființat grădinile școlare pe lângă fiecare școală; s-au creat cercurile culturale, șezătorile sătești etc..⁴¹¹

În „Statul de plată” pe ianuarie 1897 al Școlii Costești din plaiul Horezu, județul Vâlcea, figurau învățătorii D. Tănăsescu, căruia i se reținuseră 100 lei pensie alimentară pentru fosta lui soție, Eufrosina Tănăsescu și Gheorghe Pretorian.⁴¹²

⁴⁰⁶ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., *Istoria învățământului nostru rural*, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 346

⁴⁰⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 109a/1894, f. 93 verso și 94

⁴⁰⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 123/1895, np

⁴⁰⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 29/1896, np

⁴¹⁰ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., *Istoria învățământului nostru rural*, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 346

⁴¹¹ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., *Istoria învățământului nostru rural*, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 346

⁴¹² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 36a/1897, np

Direcțiunea Contabilității Generale din Ministerul Finanțelor, la 3 februarie 1897, comunica Casei Școalelor din Ministerul Învățământului, raportul în original al învățătorului diriginte al școlii din comuna Costești-Vâlcea, privind veniturile acelei școli pentru rezolvare. Școala rurală mixtă din Costești, adresase raportul către Ministerul Finanțelor, cu nr. 6 din 27 ianuarie 1897. Din raportul amintit se vede că învățătorul diriginte Gh. Pretorian era și casier al fondului școlii Costești și „a împlinit suma de 770 lei” proveniți din arenda a 17 ha pământ în țarină, proprietate a școlii, pământ care a fost arendat pe timp de 3 ani, a câte 340 lei arendă anuală. Dorea să cumpere cărți pentru copiii săraci, dar ordinul s-a anulat. A depus suma de 770 lei, împlinită de el de la arendași. I se imputa o datorie de 420 lei.⁴¹³ Cele 17 pogoane de pământ ale școlii din Costești i s-au convenit cu ocazia împrumutării însurărilor în 1879, necesare și pentru construirea unei biserici, în cătunul Ferigi, comuna Costești. Aceste 17 pogoane au fost luate în arendă în perioada 1894-1895, 1895-1896, 1896-1897, cu câte 340 lei anual, de Gh. Bălintescu.⁴¹⁴

În anul 1897, Ministerul Instrucțiunii cerea darea în judecată, pentru cotropirea din pământul social, a locuitorilor din Costești: D. Voineag, N. C. Huidu, Grigore Preda Crăcană, I. Crăcană, Gr. Voineag, N. Ciurea și N. Diaconu.⁴¹⁵

În ziua de 10 decembrie 1897, membrii comisiei pentru alegerea terenului necesar noii clădiri școlare, hotărâtă a se construi în Costești, s-au întrunit hotărând locul acestei construcții și încheind un proces-verbal. Comisia a fost alcătuită din revizorul școlar al județului Vâlcea - Constantinescu, inginerul Gondelberg, medicul primar C. Constantinescu, primarul comunei Costești Gheorghe Gâscă și notarul comunei Grigore Stănescu. „Comisiunea” amintită a constatat următoarele:

Comuna Costești avea un loc cedat anume pentru școală de către stat în 1881, cu o suprafață de 1,5 ha, chiar în centrul comunei, deosebit de altele, de 4,5 ha în cătun și altele 17 pogoane în Neagota.

Capitalul comunei Costești era de 4000 lei depuși la Consemnații cu recipise ce s-au înaintat deja Casei Școalelor.⁴¹⁶

Localul de școală de atunci, cu două săli și cancelaria de bărne, învelit cu șită, era vechi și absolut neîncăpător și neigienic, abia 80 din 360 copii încap înghesuți în aceste săli de clasă, restul stă afară de pragul școlii.

Localul de școală existent se va putea vinde cu până la 400 lei de către comună.

Toate cătunele ce compuneau această comună erau grupate în jurul locului de 1,5 hectare și ultimele lor case nu erau departe, grosul populației fiind în jurul centrului.

Comisia a decis sub rezerva aprobării ministeriale:

Să se facă în comuna Costești o nouă clădire școlară cu patru săli de clasă și dependențele necesare, pe locul din centru, care e cedat de stat și are întinderea, forma

⁴¹³ Casa Școalelor, dosar 338/1897, np

⁴¹⁴ Casa Școalelor, dosar 338/1897, f. 20 și 21

⁴¹⁵ Casa Școalelor, dosar 338/1897, f. 104

⁴¹⁶ Casa Școalelor, dosar 176/1898, f. 3

și vecinătățile notate în planul ridicat de inginerul șef al județului Vâlcea, deoarece se simțea necesitatea de a se ridica o nouă clădire.

Locul aflat în centru, fiind fără nicio încurcătură de posesie, neînvecinându-se cu vecini zgomotoși, arendașul ce ține cu chirie toate locurile școlii, renunță la venitul acestui loc, fără vreo despăgubire.

Deoarece comuna avea numai 4000 lei capital, administrația Casei Școalelor să binevoiască a împrumuta cu restul necesar pe această comună, după cererea ce va face în urma formării devizului.

Conform instrucțiunilor Casei Școalelor, se alătura o copie după socotelile bugetare⁴¹⁷ ale comunei pe ultimii 3 ani.

Se menționa că arendașul locurilor Casei Școalelor era învățătorul D. Tănăsescu.⁴¹⁸

La 3 ianuarie 1898, Prefectura Județului Vâlcea informa Ministerul Instrucțiunii și Administrația Casei Școalelor, că în comuna Prundeni, unde se hotărâse inițial să se construiască un nou local de școală, cel existent este „un bun local de școală și destul de satisfăcător” pentru momentul cerințelor școlare. Se propune ca să se renunțe la construirea școlii din Prundeni și „să se construiască un nou local de școală în comuna Costești”, mult mai mare și în lipsă de un local de școală îndestulător. Se cerea a se aproba ca școala decisă a se construi în comuna Prundeni, să se construiască în comuna Costești⁴¹⁹.

Administrația Casei Școalelor adresa un referat către Ministerul Instrucțiunii, arătând printre altele, că în cătunul și comuna Costești, prin decizia ministerială înregistrată la numărul 37633/6113 din 28 iunie 1897, nefiind prevăzută școală, având în vedere că în cătunul Costești sunt 124 de copii de vârstă de școală (60 băieți și 64 fete) și în cătunul Văratoci, alipit cătunului Costești sunt 92 copii (43 băieți și 49 fete) și în același timp localul este rău și insuficient; amintim și petițiunea locuitorilor înregistrată la 4 februarie anul curent, vă rugăm să modificați deciziunea ministerială,⁴²⁰ în sensul că în cătunul Costești, pendinte de comuna cu același nume, să se construiască un local de școală cu trei săli de clase în locul localului ce fusese decis în comuna Prundeni din județul Vâlcea, semnală V. Palade.⁴²¹ Ministerul Instrucțiunii, prin rezoluția dată, decidea: „În urma acestui referat, Ministerul a modificat decizia și La 25 iulie 1898, a aprobat construirea localului de școală de la Costești”. Arhitectul a făcut proiectul pentru școala cu trei clase.⁴²² Conducerea comunei a cerut apoi Casei Școalelor un împrumut în valoare de 25.100 lei pentru construcția școlii. Construcția s-a încredințat la început lui Vasile Nicolau, la 26 august 1898.⁴²³

⁴¹⁷ Casa Școalelor, dosar 176/1898, f. 3

⁴¹⁸ Casa Școalelor, dosar 176/1898, f. 3 și 17

⁴¹⁹ Casa Școalelor, dosar 176/1898, f. 3 și 17

⁴²⁰ Casa Școalelor, dosar 176/1898, f. 19

⁴²¹ Casa Școalelor, dosar 176/1898, f. 19

⁴²² Casa Școalelor, dosar 176/1898, f. 19

⁴²³ Casa Școalelor, dosar 176/1898, f. 22

Ministerul a făcut cunoscut Prefecturii Vâlcea, spre răspuns la raportul nr. 3770 din 29 august 1898 pe lângă care s-a înaintat, de către Prefectură, proiectul pentru o școală cu 4 săli de clasă, fără locuință pentru diriginte. Proiectul construcției întocmit de arhitectul Casei Școalelor, găsit identic cu cel întocmit de Serviciul tehnic județean, pentru Școala Costești, „se aprobă și poate fi pus în execuție”.⁴²⁴

În anul 1900, Școala Costești a fost înregistrată cu două săli de clasă, clădire de școală proprie și în stare rea. La recensământul din acest an s-au găsit 354 copii obligați a frecvența școala, dar la 1 septembrie 1900 s-au înscris numai 141 elevi și eleve.⁴²⁵

În statul de salarii ale învățătorilor pe perioada ianuarie-decembrie 1900, la Școala Costești aflăm tot pe cei doi învățători - Dumitru Tănăsescu și Gheorghe Pretorian.⁴²⁶ Pe cei doi învățători îi aflăm și pe statul de salarii pe ianuarie 1901, de la Școala Costești.⁴²⁷

În statul de salarii pe luna iunie 1901, la Costești figurau ca învățători tot Gheorghe Pretorian și Dumitru Tănăsescu. Pe tabelele de învățători, la Școala din Costești amintim pe cei doi învățători, la Izvorul Rece pe preotul Ion Stănescu, iar la Pietrarii de Jos, preotul Gh. Nicolăescu a fost suplinit de diaconul Sacerdoțeanu.⁴²⁸

Revizorul școlar din județul Vâlcea, Costantinescu, cu adresa nr. 473, adresată Ministerului Instrucțiunii, din 23 februarie 1902, arăta că ar fi în folosul școlii Costești, trecerea la pensie a învățătorului Dumitru Tănăsescu, pentru care se cerea aprobarea unui concediu ce-l solicita pentru perioada 18 februarie - 1 martie, la catedră fiind suplinit de P. Grigorescu.⁴²⁹ Se specifica că Dumitru Tănăsescu a prezentat o cerere de a fi considerat demisionat până la finele lui martie, cu data de 1 aprilie. Se cerea numirea ca suplinitor, în locul său a lui I. V. Codreanu, absolvent de gimnaziu.⁴³⁰

Pe „Lista de școale bune din județul Vâlcea, pentru a fi ocupate de absolventele școlii normale de institutoare”, în care se solicita al doilea post, figurau școlile din Costești, Păușești-Otăsău ș.a.. Se mai solicita pentru Costești și al treilea post.⁴³¹

Învățătorul Victor Gr. Mihăescu arăta că Dumitru Tănăsescu, care revenise de la Malaia la 1 ianuarie 1893, a fost ca învățător la Școala Costești până la aprilie 1902, când a fost înlocuit, după pensionare, cu suplinitorul I. Codreanu, până la sfârșitul anului școlar 1902.⁴³²

În „Stat de salarii” pe aprilie 1902, în plaiul Cozia, la școala Costești, aflăm pe Gh. Pretorian și P.V. Codreanu.⁴³³ Elena Teodoru a fost încadrată la Școala Costești între

⁴²⁴ Casa Școalelor, dosar 176/1898, f. 53

⁴²⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 62/1901, f. 313 verso

⁴²⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 32/1900, f. 16 verso

⁴²⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 62/1901, np

⁴²⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1041/1901, np

⁴²⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 33/1902, f. 22

⁴³⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 33/1902, f. 126

⁴³¹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 33/1902, f. 236

⁴³² Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 6, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁴³³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 890/1902, f. 31

1 septembrie 1902 și 1 martie 1903, când a fost mutată la cerere, în comuna Vișina-Romanați. Aceasta figura pe statul de plată din luna octombrie 1902.⁴³⁴

Gh. Pretorian a intrat în învățământ la 1 noiembrie 1887, la Școala Foleștii de Sus, până la 1 decembrie 1888, când a venit la Școala Costești.⁴³⁵

Prefectura județului Vâlcea făcea cunoscut Ministerului Instrucțiunii, la 25 octombrie 1902, că „domnișoara Elena Teodoru, învățătoare la comuna Costești, a depus jurământul cerut”.⁴³⁶

Raportul revizorului județului Vâlcea, datat din 30 noiembrie 1902, ne arată că d-ra Elena Teodoru de la școala din Costești lucra, conform noului orar, cu 80 de elevi din clasa I dimineața și cu 80 de copii după-amiaza. Gheorghe Pretorian, dirigintele, lucra și el după noul orar cu 52 de copii din divizia a doua și 25 de copii din divizia a treia.⁴³⁷

N. D. Popescu, absolvent al Școlii Normale Carol I din Câmpulung, învățător suplinitor în Dobriceni-Vâlcea, printr-o cerere adresată Ministerului Instrucțiunii, a cerut să fie mutat în comuna Costești, în postul II ce va deveni vacant prin mutarea solicitată de învățătoarea titulară de acolo. El voia să se stabilească în Costești. Rezoluția dată la 6 martie 1903 arăta că locul este vacant, „s-a ocupat de domnișoara Adela Sofian”.⁴³⁸

Petiționarul N. D. Popescu a fost numit suplinitor al titularului I. Ghinea, la Școala Costești.⁴³⁹

Revizoratul Vâlcea, la 10 martie 1903, specifica faptul că preotul C. Petruțian „se numea suplinitor al titularului Adela Sofian” de la școala din comuna Costești, aceasta fiind detașată suplinitoare la școala de băieți nr. 28 din București. În postul II să nu se mai recomande decât învățătoare potrivit ministerului.⁴⁴⁰

La școala Costești au suplinit preotul Constantin Petruțian - la 1 martie 1903 la 1 aprilie 1903 și diaconul Nicolae Sacerdoțeanu, de la 1 aprilie 1903 la 1 septembrie 1903.⁴⁴¹

Revizoratul școlar Vâlcea, prin revizorul C. Constantinescu, raporta ministerului despre Gh. Pretorian, „fruntaș altădată între dascălii Vâlcii”, având un mediu neprielnic, el singur a trimis revizoratului cerere de transfer în comuna Ștefănești din plasa Oltului, la 70 km de comuna sa, comună cerută pentru a schimba mediul, pentru a se putea schimba și el, spre a putea fi folositor școlii mai departe.

⁴³⁴ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 6, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁴³⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 890/1902, f. 315

⁴³⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 33/1902, f. 415

⁴³⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 33/1902, f. 451

⁴³⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 34/1903, f. 87

⁴³⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 34/1903, f. 94

⁴⁴⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 34/1903, f. 38

⁴⁴¹ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 6, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

Rezoluția ministerului indica faptul că a se aproba permutarea de la 1 septembrie 1903.⁴⁴² Elena Teodoru, neavând un mediu normal de a-și desfășura activitatea, a părăsit postul la data de 7 ianuarie 1903, încât copiii au stat în suferință.⁴⁴³

Învățătorul Gheorghe Pretorian s-a adresat cu un memoriu Ministerului Instrucțiunii, la 4 iulie, prin care a revenit asupra cererii de a fi mutat la Ștefănești, cerând să fie menținut tot la Costești, venind cu mai multe argumente. În comuna Costești a funcționat de la 1 decembrie 1888 și își avea familia în localitatea amintită. A înființat aici cantina școlară, pentru copiii din cătunele îndepărtate. A înființat o grădină model și a întemeiat în comună o bancă populară cu un an în urmă, având în 1903, 62 de membrii din comună și un capital de 4000 lei. Mai adăuga că școala din Costești era veche, datând din anul 1862. Din inițiativa sa, împreună cu un comitet local, au adunat bani și s-a început clădirea noii școli care urma să fie gata până la 10 iulie 1903.⁴⁴⁴

Ca răspuns, ministerul a luat măsuri pentru a menține transferarea până ce Gh. Pretorian se va îndrepta. El nu promovase în doi ani trecuți, niciun elev de clasa a V-a, iar în 1903 a promovat doar 5 copii din 13 prezenți, menționând revizorul C. Constantinescu.⁴⁴⁵

La 17 iunie 1903, revizorul școlilor din județ propunea ministerului ca Victor Mihăescu, absolvent cu diplomă al Școlii Normale de Institutori, să fie numit după terminarea serviciului militar, în postul I, devenit vacant și diriginte al Școlii Costești ținând seama de însemnătatea acestei școli și de valoarea profesională a învățătorului Victor Mihăescu. El fusese numit provizoriu la Cârșănești.⁴⁴⁶

Așa cum s-a arătat mai sus, Gh. Pretorian, de la postul I a fost permutat, după cererea sa, în comuna Ștefănești, ca urmare a cererii făcute.⁴⁴⁷

Victor Gr. Mihăescu, autorul scurtei monografii a Școlii Costești a fost absolvent al Școlii Normale de Institutori din București care, de la 1 septembrie 1903 - 1 noiembrie 1903 a fost suplinit de Ion Antonescu, normalist, titularul fiind plecat pentru a-și satisface stagiul militar.⁴⁴⁸ Revizorul de Vâlcea ceruse ca „Victor Gr. Mihăescu să fie suplinit de către Ion I. Antonescu, care era normalist fără diplomă, până la terminarea militariei (1 noiembrie 1903)”.⁴⁴⁹

Titularul s-a prezentat la post mai devreme, pe data de 5 octombrie 1903.⁴⁵⁰

V. Mihăescu a devenit consul general la Sofia; în 1932 a fost ucis de comitagi, adus în țară și îngropat cu pompă la Vlădești.

⁴⁴² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 34/1903, f. 127

⁴⁴³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 34/1903, f. 128

⁴⁴⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 34/1903, f. 238

⁴⁴⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 34/1903, f. 238

⁴⁴⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 34/1903, f. 277

⁴⁴⁷ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 6, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁴⁴⁸ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 6, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁴⁴⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 34/1903, f. 294

⁴⁵⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 34/1903, f. 408

Adela Sofian de la Școala Costești era suplinită de diaconul Nicolae Sacerdoțeanu, în lunile mai, iunie, iulie, august, septembrie, octombrie, noiembrie și decembrie 1903. În postul I era învățătorul I. I. Antonescu, apoi, din octombrie 1903, Victor Mihăescu.⁴⁵¹

La 4 august 1903, Revizoratul Școlar al județului Vâlcea amintea în Costești banca „Arnoda”, înființată în 1902, iulie 1, cu 10 membrii fondatori. Capitalul de început a fost de 140 lei, iar în 1903 avea 70 membri, cu 38.228 lei. A fost bine primită de la început, iar inițiatorul înființării ei a fost învățătorul Gheorghe Pretorian la 1903, aflat detașat la Școala Costești.⁴⁵²

Referitor la construcția noii școli, din anul 1903, în dosarul cu „Planul noii școli” din 1902, la 14 august, prefectura făcea cunoscut Casei Școalelor următoarele: construcția școlii din Costești s-a încredințat lui N. Bocșa din Horezu, care a și făcut-o.⁴⁵³ La data de 15 septembrie 1903, Nicolae Bocșa a cerut să facă recepția localului de școală din Costești.⁴⁵⁴

După cum s-a mai arătat, diaconul Nicolae Sacerdoțeanu a continuat a suplini pe titulara Adela Sofian, absolventă a Școlii Normale de Institutori din Iași. La data de 1 noiembrie 1903, școala s-a strămutat în noul local de școală construit în Ferigi, în vecinătatea cătunului Văratoci, având pe institutorul Victor Gr. Mihăescu, la postul I, iar la postul al II-lea pe Nicolae Sacerdoțeanu. Dirigintele școlii era Victor Gr. Mihăescu.⁴⁵⁵

La 3 decembrie 1903, la noul local al Școlii din Costești, s-a făcut o inspecție. Din „procesul verbal” întocmit de către revizorul D. Constantinescu în urma inspecției făcute la data amintită reies aspecte importante referitoare la Școala Costești. Starea localului era bună, școala instalându-se „în noul local”. Au mai rămas de făcut împrejmuirea cu ulucă, privata și mobilierul, care trebuie completat. Școala era curată, iar clasele se ventilau la timp.⁴⁵⁶ Frecvența școlarii la clasă era următoarea: la clasa I - 90, din 103 elevi; la clasa a II-a - 34 din 37 elevi; la clasa a III-a - 23 de elevi din 28; la clasa a IV-a - 17 din 21 elevi, în total fiind prezenți 164 elevi, din totalul de 189 înscriși.

Spațiul sălilor în raport cu numărul școlarii era suficient. Apa de băut se ținea într-un vas curat din lemn. Nu se dăduse combustibil suficient și la timp. Școlarii făceau exerciții corporale și cântau cu mult succes. În privința sănătății copiilor, se specifică faptul că erau câțiva bolnavi în gât. A fost inspectat la clasă diaconul Nicolae Sacerdoțeanu. Referitor la învățământ se consemna: ambii învățători „erau ocupați cu clasele”, peste tot era „ordine și curățenie”. Diaconul Nicolae Sacerdoțeanu a fost inspectat la clasa a II-a. Elevii au răspuns bine și chestiunile prezentate elevilor cu rost. În vreo 12 minute elevii au învățat o strofă de 8 rânduri, care li s-a recomandat spre memorare acasă. Școala

⁴⁵¹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 897/1903, f. 38 verso

⁴⁵² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 10/1903, f. 80 verso și 81

⁴⁵³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 176/1898, f. 53

⁴⁵⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 176/1898, f. 97

⁴⁵⁵ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 7, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁴⁵⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 32/1904, np

(învățătorul) primea revistele „Albina”, „Școala Românească” și „Gazeta săteanului”. Se consemna că dirigintele școlii era Victor Mihăescu.⁴⁵⁷

La 1 martie 1904, suplinirea diaconului Nicolae Sacerdoțeanu a încetat prin detașarea la Costești a lui Ion Busuioc, dirigintele Școlii Pietroșani-Vlașca. Această detașare a ținut până în 1 iulie 1904, când detașatul, împreună cu soția sa,⁴⁵⁸ Elena Busuioc, învățătoare detașată tot în același timp la „Orfelinatul Corpului Didactic” de la Bistrița, și-au reluat catedrele la Pietroșani.⁴⁵⁹

Gheorghe Pretorian, dirigintele școlii primare din comuna Ștefănești, la 20 aprilie 1904, cerea permutarea de la școala din Ștefănești la cea din Cârstănești, deoarece - arată el - „sunt departe și izolat de familia și mica mea gospodărie”.⁴⁶⁰

Prefectura județului Vâlcea, cu adresa nr. 4173, din 29 mai 1904, se adresa Ministerului Instrucțiunii, amintind comunele rurale din județul Vâlcea ce au prevăzute prin buget, pentru întreținerea cantinelor școlare de meserii, anumite sume. Comuna Costești apare cu suma de 20 lei, din totalul de 310 lei, repartizați localităților Olănești, Păușesti-Maglași, Alunu, Horezu, Măldărești de Horezu, Slătioara, Stroești și Vaideeni. Suma amintită era trimisă dirigintelui școlii de meserii din Horezu, care o repartiza școlilor din localitățile amintite, așa cum arăta rezoluția ministerului.⁴⁶¹

La 1 septembrie 1904, pe lângă aceste două posturi, s-a mai creat un al treilea post, care a fost ocupat de Spiridon Arjoca, absolvent al Școlii Normale de Instructori din București, iar locul titularului din postul al II-lea a fost luat de domnișoara Elena Sofian, care a fost numită ca suplinitoare. Aceasta era bacalaureată și soră cu titulara Adela Sofian.⁴⁶² La 1 noiembrie 1904, trebuința simțită făcând a se crea și postul al IV-lea, în mod provizoriu până la 1 septembrie 1905, s-a adus să ocupe acest post Gheorghe Pretorian, fost învățător la Costești timp de 15 ani.⁴⁶³

Pe data de 1 septembrie 1905, Școala Costești s-a deschis numai cu trei posturi, ocupate de: Victor Gr. Mihăescu, institutor și diriginte, postul al doilea - de domnișoara Adela Sofian, institutoare, care găsindu-se detașată în învățământul urban, a fost suplinită în continuare de către domnișoara Elena Sofian și postul al treilea de către institutorul Spiridon Arjoca. Al patrulea post, cătunal, se va înființa pe 1 octombrie 1905 și numirea se va face la timp.⁴⁶⁴

⁴⁵⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 32/1904, np

⁴⁵⁸ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 7, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁴⁵⁹ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 7, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁴⁶⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 32/1904, np

⁴⁶¹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 927/1904, f. 107

⁴⁶² Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 7, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁴⁶³ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 8, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁴⁶⁴ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 8, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

La 31 decembrie 1905, Prefectura județului Vâlcea înainta Ministerului Instrucțiunii un „Tablou de localuri de școală construite în cei din urmă patru ani în județ”. Printre cele 13 școli recepționate în județ, a fost amintită și Școala din Costești.⁴⁶⁵

La 21 ianuarie 1906, primarul comunei Costești, C. Angelescu și notarul Gr. Stănescu se adresau Ministerului Instrucțiunii cu adresa nr. 118, aducând la cunoștință că în comuna Costești s-a clădit în anul 1902, un mare și spațios local de școală cu patru săli de clasă și o cancelarie. Pentru această construcție nu s-a făcut nici un împrumut, ci s-a executat numai cu economiile bugetului comunei și mici ofrande de la locuitori. Ei mai arătau ca mai erau și alte nevoi. Cea mai urgentă trebuință dintre ele era „localul pentru diriginte”. Se făcuseră unele economii în bugetul comunei și cu ele se putea păși la executarea lucrării. Au fost procurate materialele necesare care se aflau puse la locul lor. Mai era nevoie de șindrilă pentru acoperirea casei dirigintelui, pentru care s-a apelat la ocolul silvic cu reședința în comuna Romani-Horezu. S-a făcut apel la Ministerul Domeniilor, pentru procurarea șindrii necesare clădirii dirigintelui, prin Ocolul Silvic Horezu, cu sediul în localitatea amintită. Se mai amintea că, neprimindu-se nici un rezultat, se solicită Ministerului să intervină la Domenii, în vederea rezolvării problemei arătate. Problema a fost rezolvată în urma intervenției făcute la ministerul Domeniilor de către Ministerul Instrucțiunii.⁴⁶⁶

Într-un tabel cu institutorii și învățătorii din Vâlcea, datat din 12 mai 1906, aflăm la școala Costești, ca învățători, pe Victor Mihăescu (învățător), pe Spiridon Arjoca, Adela Sofian (detașată în locul revizorului școlar de Gorj) și N. Armășescu - suplinitor.⁴⁶⁷

În toamna anului 1906, s-au redeschis cursurile școlii din satul Pietreni, comuna Costești. Învățătorul suplinitor Ștefan Marcu, prin adresa cu nr. 3/1906, se adresa revizoratului școlar al județului Vâlcea, arătând următoarele: „Copiii ce mi s-au dat la școala comunală, 39 care vin regulat, la aceștia s-au mai adăugat unii care au fost scoși din lipsă de locuri și alții care n-au mai urmat deloc. Mobilier: 4 bănci și 3 scaune lungi pe care stau restul de elevi ce prisosesc. Cam aceasta este starea actuală a fragedei școli de aicea.” Adresa amintită a fost dată la 9 noiembrie 1906. Dirigintele școlii din Pietreni, învățătorul Ștefan Marcu, cu adresa nr. 7 din 28 octombrie 1906, s-a adresat către administratorul Casei Școalelor din București, arătând că „înființându-se de curând și în Pietreni-Costești, județul Vâlcea, școală”, solicita „sprijin pentru crearea și aici a unei biblioteci”, înzestrând-o cu tot felul de cărți.⁴⁶⁸

Revizoratul Școlar Vâlcea, prin revizorul St. Kirițescu, adresa Ministerului Instrucțiunii, la 20 aprilie 1907, arătând că, urmare a ordinului nr. 14282 din 4 aprilie 1907, domnișoara Adela Sofian, învățătoare titulară în comuna Costești, plasa Horezu, județul Vâlcea, în timpul concediului de 40 de zile ce i s-a acordat de minister, începând de la 15 aprilie și până la 1 mai, a fost suplinită de către domnișoara Virginia Teodoru,

⁴⁶⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 72/1906, np

⁴⁶⁶ Casa Școalelor, dosar 82/1905, f. 40

⁴⁶⁷ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 803/1906, np

⁴⁶⁸ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar /1906, f. 7 și 10

care o suplinise prin detașare de la începutul anului școlar. Cum însă pe ziua de 1 mai titulara Adela Sofian urmează a se prezenta la postul său, domnișoara Virginia Teodoru urmează a-și relua locul de învățătoare titulară la școala din comuna Păușești-Măglași. Se solicita ca învățătoarea Elena Sofian, absolventă a 5 clase de liceu, să fie trecută pe aceeași zi, tot ca suplinitoare, la școala cătunală din cătunul Pietreni, în locul suplinitorului Ștefan Marcu, care a părăsit serviciul. Ministerul a aprobat raportul respectiv.⁴⁶⁹

Revizoratul Școlar al județului Vâlcea, cu adresa nr. 750 din 8 mai 1907, înștiința pe Elena Sofian, învățătoare la Școala din Pietreni, că în baza recomandării Revizoratului județului Vâlcea, Ministerul i-a încredințat suplinirea școlii din cătunul Pietreni, pe ziua de 1 mai 1907, prin ordinul nr. 20262 din 3 mai 1907.⁴⁷⁰

În iunie 1907, învățători la Costești au fost: Victor Gr. Mihăescu, Spiridon Arjoca, Adela Sofian și Elena Guirescu.⁴⁷¹

Constantin Popian (1882-1969) se adresa Ministerului Instrucțiunii cu o cerere înregistrată la 12 iulie 1907, cu nr. 40678 la minister prin care specifica faptul că este diriginte la școala Râmești-Horezu, județul Vâlcea, și că era căsătorit cu fiica unui preot din comuna Costești-Vâlcea. Arătând că la Școala Costești rămăsese vacant un post de învățător, începând cu 1 septembrie 1907, solicita transferarea sa în acest post.⁴⁷²

Încă din vara anului 1907, la 16 august, fostul învățător de la Școala Costești, Gheorghe Pretorian, ca urmare a situației în care se afla ca învățător de 3 ani, în comuna Cârștănești, la 20 km de familia sa, din comuna Costești, unde avea și gospodăria întemeiată, arăta că a fost trecut apoi la școala din comuna Romani, fiind informat că postul I de la Școala din Costești era vacant, prin mutarea titularului în altă parte, cerea a fi permutat în oricare post vacant de la această școală. Dacă posturile de aici sunt ocupate, „cerea a fi detașat la Pietreni - Școala cătunală, cu 60 lei pe lună salariul, pentru a fi aproape de familia sa”. Arăta ca a reușit să construiască în Costești un local nou de școală, frumos, mare, încăpător și care satisface în totul cerințele școlare. Dar din cauza intrigilor, a fost „silit” să-și ceară mutarea tocmai la extremitatea județului. În rezoluția dată de Minister se arăta că „postul este ocupat de mult timp de învățătorul Constantin Popian”.⁴⁷³

La 30 august 1907, Elena Arjocan, soția învățătorului Spiru Arjoca, institutor și diriginte la școala primară din Costești-Vâlcea, ea fiind absolventă cu diplomă de 8 clase de liceu și fostă suplinitoare în învățământul rural în ultimii 4 ani școlari de-a rândul, solicita a suplini postul învățătorului Victor Mihăescu de la Școala Costești, detașat la momentul respectiv la Școala Română din Sofia, de la 1 septembrie 1907. Semna Elena Arjoca din comuna Costești. Rezoluția dată de Minister la 1 septembrie 1907 specifica faptul că „se aprobă dacă locul nu e ocupat, va fi plătit salariul întreg de suplinitoare, pe tot timpul cât

⁴⁶⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 730/1907, np

⁴⁷⁰ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar /1907, np

⁴⁷¹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 733/1907, np

⁴⁷² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 730/1907, np

⁴⁷³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 730/1907, np

va fi domnul Mihăescu detașat la Sofia.⁴⁷⁴ Detașarea lui Victor Gr. Mihăescu, ca profesor la Școala Română din Sofia scoate în evidență valoarea acestui cadru didactic, ce a funcționat la Școala Costești.

În anul școlar 1907-1908 aflăm la Școala Costești, ca învățători pe Spiru Arjoca, Elena Arjoca, Constantin Popian și D. Hralampie. Învățătorul Victor Gr. Mihăescu era și ei trecut, dar cu specificația că „a fost detașat la Sofia, în Bulgaria”.⁴⁷⁵

Dintr-o scrisoare expediată de la Sofia la 6 septembrie 1907 primarului comunei Costești, Constantin Anghelescu, se vede faptul că fostul învățător Victor Gr. Mihăescu era profesor la Școala Română, așa cum semna și în scrisoare - „Victor Mihăescu, profesor”. El relatează că a ajuns la Sofia. Greutățile drumului au fost puțin lucru pe lângă frumusețea lui. „Sofia e un oraș închis de munți și foarte drăguț. Școala Română e în mijlocul orașului, la 100 m de Palatul Princiar.” El menționa că preda limba română la Școala Comercială. Soția sa, împreună cu directoarea erau la Școala Primară de Fete. La Sofia mai era o școală primară de băieți și o alta, profesională de fete. Mai completa el că viața acolo era scumpă, mai scumpă ca în mijlocul Bucureștilor. Ministerul Plenipotențiar al României, aflat la Sofia, i-a primit foarte bine și le purta de grijă.⁴⁷⁶

Din Copia de pe Procesul Verbal de Inspecție, făcută la Școala Pietreni în ziua de 4 octombrie 1907 de către revizorul școlar G. Dianu, aflăm că postul de învățătoare era deținut de către Vasilichia Nisipeanu, absolventă a 4 clase gimnaziale, încadrată de la 1 septembrie 1907. Ea făcuse cele 4 clase gimnaziale în orașul Râmnicu Vâlcea.⁴⁷⁷

În noiembrie 1907, la Școala Costești, în locul lui D. Haralampie funcționa Margareta Dumitrescu. În fiecare lună i se trimitea la Sofia lui Victor Mihăescu, suma de 23,40 lei, dreptul de titular la Școala din Costești.⁴⁷⁸

La 23 noiembrie 1907, aflăm ca învățător diriginte la Școala Pietreni, pe Mihail Petrescu, așa cum rezultă dintr-un document cu data amintită.⁴⁷⁹ La 4 februarie 1908, Mihail Petrescu se adresa revizorului școlar al județului Vâlcea, arătând că el a funcționat la școala din comuna Costești, cătunul Pietreni, județul Vâlcea. S-a născut în orașul Râmnicu Vâlcea în anul 1879, mai 12, fiind absolvent a 4 clase gimnaziale și era căsătorit. A fost numit în învățământ ca suplinitor, la anul 1901, funcționând în comunele Fometești și Păușești-Măglași. Mai adaugă că a fost numit suplinitor în postul de la Pietreni la 1 decembrie 1907. A funcționat ca învățător suplinitor de la 1 aprilie 1901, până la 1 aprilie 1904, în comunele Fometești și Păușești-Măglași. A întrerupt serviciul de la 1 aprilie 1904 până la 1 decembrie 1907. A mai adăugat că nu era rezervist. La 18 februarie 1909, dirigintele școlii din Pietreni, Mihail Petrescu, făcea cunoscut că „această școală

⁴⁷⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 730/1907, np

⁴⁷⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 733/1907, np

⁴⁷⁶ Scrisoarea profesorului Victor Gr. Mihăescu către primarul comunei Costești – Constantin Anghelescu, datată din 6 septembrie 1907

⁴⁷⁷ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 1907/1908, np

⁴⁷⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 733/1907, np

⁴⁷⁹ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 1907/1908, np

s-a închis pe termen de 10 zile, cu începere de la 17 februarie 1909, conform ordinului medicului plaiului Horezu, elevii fiind bolnavi de scarlatină.⁴⁸⁰

În lunile martie, mai, iulie și august 1908, aflăm ca învățători la Școala Costești pe Elena Arjoca (suplinitoarea lui Victor Mihăescu), Spiridon Arjoca, Constantin Popian și Aglaia Sofian, iar la Pietreni pe Mihail Petrescu. În septembrie 1908, la Costești funcționau I. Diaconu, C. Popian, Aurelia Diaconu (suplinitoarea lui Victor Mihăescu) și Margareta Dumitrescu. La Pietreni era tot Mihail Petrescu. Întâlnim apoi pe următorii: I. Diaconu, C. Popian, Aurelia Diaconu și D. Haralampie. În luna octombrie 1908, în locul lui D. Haralampie funcționa Șt. Dumitrescu, dar acesta a revenit în noiembrie și decembrie 1908.⁴⁸¹

În ștutul de salarii pe ianuarie 1909, la Costești-Vâlcea figurau ca învățători: I. Diaconu, C. Popian, Aurelia Diaconu și D. Haralampie la Costești-Ferigile. Mihail Petrescu se afla la Pietreni-Costești.⁴⁸²

Revizoratul școlar al județului Vâlcea, cu adresa nr. 227/1909, martie 1, se adresa preotului Constantin Petruțian, arătând că „în locul fostului învățător M. Petrescu de la școala Pietreni, aflat demisionat, se autoriza preotul amintit, pentru a ține cursuri cu elevii acelei școli, până la noi dispozițiuni.” I se făcea propunerea preotului, „în interesul școlii”, de a preda la școala Pietreni chiar de la 1 martie 1909.⁴⁸³ Prin adresa nr. 34 din 7 martie 1909, preotul C. Petruțian aducea la cunoștința revizorului școlar clasa a II-a din Horezu, că „a început a ține cursuri cu elevii” Școlii Pietreni „chiar de la 2 martie a.c.”⁴⁸⁴ În aprilie 1909, Revizorul Școlar al județului Vâlcea informa pe C. Petruțian că „în baza aprobării inspectorului școlar al circumscripției VII nr. 16289, din 10 martie 1909, subscrisul făcea cunoscut că a fost numit învățător suplinitor în postul I de la școala din comuna Costești, satul Pietreni, pe ziua de 1 martie 1909.”⁴⁸⁵

Despre venirea preotului Constantin Petruțian, ca învățător la Școala Pietreni, avem informații și de la Ministerul Instrucțiunii. Astfel, în aprilie 1909, la școala amintită, nu mai figura M. Petrescu, ci preotul Constantin Petruțian, tot astfel din mai 1909 până în august 1909 și din octombrie până în august 1913.⁴⁸⁶

În iunie 1909, învățătorul C. Petruțian de la școala cătunală din comuna Costești, cătun Pietreni, cu adresa nr. 42/1909, luna iunie, aducea la cunoștința revizorului școlar, următoarele: școala mixtă cătunală Pietreni a fost înființată la 1 octombrie 1906, având un singur post ocupat ca suplinitor, de C. Petruțian. Școala nu avea pământ pentru cultură, ci numai „puțină curte”. Sătenii de aici vedeau foarte bine mișcarea culturală, ca probă fiind stăruința ce au pus la clădirea localului de școală. Școala avea la acea dată

⁴⁸⁰ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 1908/1909, np

⁴⁸¹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 837/1908, f. 18, verso

⁴⁸² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 113/1909, f. 8, verso

⁴⁸³ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 7/1908/1909, np

⁴⁸⁴ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 7/1908/1909, np

⁴⁸⁵ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 7/1908/1909, np

⁴⁸⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 112/1909, f. 8, verso

un local propriu, construcție nouă, cu o sală de clasă, un antreu și cancelarie, bibliotecă, dar dulapurile și mai ales mobilierul didactic lipsesc cu desăvârșire.⁴⁸⁷

În ianuarie 1910, în comuna Costești, plasa Horezu, aflăm ca învățători, la Costești-Ferigile pe I. Diaconu, C. Popian (suplinit de Ghorghe Popilian, iar în martie de Sev. Georgescu), Aurelia Diaconu și Margareta Dumitrescu. La Costești-Pietreni aflăm pe D. Haralampie (suplinit de diaconul Nicolae Sacerdoțeanu). La Pietreni se afla preotul C. Petrulian.⁴⁸⁸

Date importante despre învățătorul din Costești-Vâlcea le aflăm din „Anuarul Ministerului Învățământului” pe anul 1910. Astfel, în satul Ferigile-Costești se aflau ca învățători Diaconu Ioan - definitiv, postul I înființat în anul 1870; Popian Constantin - definitiv, detașat la Seminarul de la Bistrița, era suplinit de către Aurelia Diaconu; Haralampie Dumitru - provizoriu; Ionescu Maria - provizoriu. În satul Pietreni funcționa preotul Constantin Petrulian, suplinitor, postul fiind înființat în anul 1907.⁴⁸⁹

În „Anuarul” pe anul 1910 aflăm date personale despre trei dintre învățătorii amintiți. Astfel, Diaconu N. Ion s-a născut la 3 iunie 1881, la Cetățenii din Deal – Mesteacăn, Muscel, absolvent al Școlii Normale (de învățători) din Câmpulung, în anul 1903. Încadrat ca învățător provizoriu în localitatea Dozești-Vâlcea, la 15 noiembrie 1904.⁴⁹⁰ Diaconul Ion a fost încadrat la Școala Costești-Vâlcea, la 1 septembrie 1908.

Constantin C. Popian s-a născut la 31 ianuarie 1882, în localitatea Cârtojeni-Vlașca, căsătorit, absolvent al Școlii Normale de Învățători a Soc. București în 1902, a funcționat mai întâi ca învățător provizoriu în Căluu-Romanați la 15 decembrie 1904, la Râmești-Vâlcea la data de 1 septembrie 1905 și la Școala Costești de la 1 septembrie 1907. Era învățător definitiv.

Maria N. Ionescu, născută la 16 iunie 1890, în localitatea Domnești Muscel, absolventă a Școlii Normale de Învățători din Iași, încadrată ca învățătoare provizorie la Școala Costești-Ferigile, la 1 septembrie 1910.⁴⁹¹

Pentru anul 1910, mai amintim că pe „Ștatul de Salarii”, pe luna ianuarie 1910, al Școlii Elementare de Meserii, din Horezu, printre învățători a fost amintit și D. Haralampie, întâlnit la Școala de la Costești.⁴⁹² Pe „Ștat de salarii” din ianuarie 1911, la Costești-Ferigile aflăm pe învățătorii: I. Diaconu, G. Popilian (care suplinea pe C. Popian) și Maria Ionescu, care venise de la Drăgășani. La Pietreni, funcționa preotul C. Petrulian.⁴⁹³

Inspectoratul Învățământului Primar, prin inspectorul T. Georgescu, la 14 iulie 1911, trimitea o adresă către Ministerul Instrucțiunii, cerând aprobarea propunerii ca postul IV din comuna Costești-Ferigile județul Vâlcea, aflat vacant și pentru care nu erau mai mulți de 65 elevi să se coboare de la 110 la 65 lei lunar.⁴⁹⁴

⁴⁸⁷ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar /1909, np

⁴⁸⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 139/1910, f. 8, verso

⁴⁸⁹ Anuarul Ministerului Învățământului – 1910, p. 170

⁴⁹⁰ Anuarul Ministerului Învățământului – 1910, p. 144

⁴⁹¹ Anuarul Ministerului Învățământului – 1910, p. 443

⁴⁹² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 810/1910, np

⁴⁹³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 151/1911, np

⁴⁹⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 347/1911, np

Învățătorul Gh. Pretorian, raporta Revizoratului județului Vâlcea, că este de 22 ani stabilit și căsătorit în comuna Costești, unde are și domiciliu conjugal. Ruga respectuos să fie mutat de la școala din comuna Romani, la cea din Costești, deocamdată ca detașat pe postul al II-lea, în locul lui C. Popian, care era detașat la Seminarul de la Bistrița și suplinit de Gh. Popilian care putea trece suplinitor în locul lui la Romani, până ce în Costești se va ivi un loc vacant și până când va putea solicita permutarea definitivă. Revizoratul Vâlcea a făcut propunerea la minister la sfârșitul cererii.⁴⁹⁵

Direcția Învățământului Superior a adus la cunoștință Direcției Învățământului Primar și Normal ca Ion Diaconu, învățător în comuna Costești, județul Vâlcea, a fost numit în ziua de 1 septembrie a.c. (1911), maestrul de lucru manual la Școala Normală de Învățători din Galați, detașându-se pe aceeași dată de la școala la care funcționase.⁴⁹⁶

La 27 octombrie 1911, Constantin Petruțian se adresa revizorului școlar al județului Vâlcea, conform ordinului nr. 1477 din octombrie 1911. Preotul învățător de la școala Pietreni, făcea cunoscut că posedă „Atestatul de Absolvire” a patru clase seminariale din anul 1884, septembrie 19, cu numărul 123. Arăta că este în învățământ de la 1 martie 1909 și funcționa și la momentul respectiv, la școala din cătunul Pietreni. A mai suplinit postul al II-lea de la Școala din Costești în două rânduri.⁴⁹⁷

Revizoratul Școlar Vâlcea, arăta la 22 decembrie 1911, că postul de diriginte al Școlii din Costești, fiind vacant, prin transferarea învățătoarei I. Diaconu la Copăcel, recomanda a interveni la Minister pentru a aproba ca diriginte pe învățătorul Gh. Pretorian, învățător definitiv la acea școală. Rezoluția dată de Minister a fost favorabilă propunerii făcute.⁴⁹⁸

În „Ștat de lefuri” pe ianuarie 1912, al învățătorilor din județul Vâlcea, la comuna Costești aflăm pe învățători: A. Diaconu, Toma Borcan, Gh. Pretorian și D. Nicolaescu – la Școala Costești și pe preotul Constantin Pretulian la Școala Pietreni. În lunile septembrie, octombrie și în decembrie 1912, în locul învățătoarei A. Diaconu, figura G. Popescu.⁴⁹⁹

Învățătoarea Aurelia Diaconu de la școala din comuna Costești, încă de la 16 februarie 1912, ceruse Ministerului Instrucțiunii să fie detașată de la Școala din Costești, postul IV, la Școala din Călimănești, devenind un post vacant acolo. Ministerul a aprobat detașarea pe ziua de 1 martie 1912.⁵⁰⁰

Din „Ștat de lefuri” ale învățătorilor pe ianuarie 1913, la Costești-Ferigile erau învățători: Maria Aldea, Toma Sorcan, Gh. Pretorian și D. Nicolaescu iar la Pietreni, preotul C. Petruțian. În lunile septembrie-decembrie 1913, în locul lui D. Nicolaescu figura Atanase Necula. Învățătorul D. Nicolaescu a trecut la Școala Bodești. De asemenea,

⁴⁹⁵ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 924/1911, f. 5

⁴⁹⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 924/1911, f. 11

⁴⁹⁷ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 1911-1912, np

⁴⁹⁸ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 815/1912, f. 3

⁴⁹⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 121/1912, np

⁵⁰⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 881/1912, np

în lunile octombrie-decembrie 1913, pe ștatele de plată, în locul Mariei Aldea figura învățătoarea Ana Murgășanu.⁵⁰¹

La 13 mai 1913, Atanase Necula cere transferarea de la Școala din comuna Băbeni-Bistrița, pentru interese familiale, la Școala din comuna Costești, cu începere de la 1 iulie 1913. Avizul revizorului a fost favorabil și consemna că e de părere a se transfera pe 1 septembrie 1913 „în postul vacant de la Școala Costești”, în locul învățătorului D. Nicolaescu, transferat la Bodești în postul nou înființat.⁵⁰² La 20 mai 1913, învățătorul Atanase Necula a cerut din nou revizorului școlar transferarea de la Băbeni-Bistrița, în postul I cătunal de la școala din Costești, care e supliniți și „care ar putea fi trecut la această școală, unde sunt trei posturi complete la o populație de 130 elevi care frecventează regulat”. Transferarea o solicita pe 1 iulie 1913. S-a dat aviz favorabil pentru minister, apoi transferarea s-a făcut pe 1 septembrie 1913.⁵⁰³ Atanase Necula a fost tatăl viitorului poet Dragoș Vrânceanu.

Învățătorul D. Haralampie a fost supliniți în lunile noiembrie și decembrie 1913 de către Eugenia Rărtătescu.⁵⁰⁴

În cursul anului școlar 1912-1913, învățătorul C. Petruțian a avut un concediu de 12 zile, începând de la 12 ianuarie 1913, timp în care a fost supliniți de Toma Constantinescu, aceasta cu aprobarea revizorului școlar.⁵⁰⁵

Din Ștatul de salarii pe ianuarie 1914 al învățătorilor din județul Vâlcea Costești-Ferigile funcționau: Gh. Pretorian, Atanase Necula, I. Borcan și Ana Murgășanu. La Pietreni era preotul Constantin Petruțian. Începând din luna septembrie 1914, în locul învățătoarei Ana Murgășanu figura Elvira Popescu. În total, pe întreg teritoriul județului Vâlcea erau 270 învățători, din care numai un post vacant în comuna Dejoiu-Vâlcea.⁵⁰⁶

În cursul anului școlar 1913-1914, învățătorul de la Școala Pietreni, Constantin Petruțian a fost supliniți între 15-18 octombrie 1913 de către Toma Constantinescu.⁵⁰⁷

Revizoratul școlar al județului Vâlcea, cu adresa nr. 1718 din 18 septembrie 1914, făcea cunoscută încetarea din viață, la 23 septembrie 1914, ora 5:45 a.m., a regelui Carol I. Cursurile școlii au fost suspendate până joi seara, 2 octombrie.⁵⁰⁸

În „Ștat de salarii pe februarie 1915” figurau ca învățători la Școala Costești-Ferigile: Atanase Necula și Ana Murgășanu, iar la Pietreni – preotul Constantin Petruțian. În luna noiembrie 1915, pe lângă cei mai de sus, la nr. 5bis – Școala Costești – figura Preotul Nicolae Sacerdoțeanu, după Gh. Pretorian. Este posibil ca acesta să fi avut concediu.⁵⁰⁹

⁵⁰¹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 503/1913, np

⁵⁰² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1664/1913, f. 4

⁵⁰³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1664/1913, f. 46

⁵⁰⁴ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 1124/1909, f. 8 verso

⁵⁰⁵ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 1912-1913, np

⁵⁰⁶ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 167/1917, np

⁵⁰⁷ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 1913-1914, np

⁵⁰⁸ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 1913-1914, np

⁵⁰⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 647/1915, f. 126

Atanase Necula, învățător la Școala Costești-Ferigile, în noiembrie 1915, a fost concentrat la armată și suplinat de Maria Necula, ca și în cele două luni anterioare-septembrie și octombrie 1915. În total, au fost concentrați pe tot județul, 20 învățători.⁵¹⁰

În ianuarie 1916, Constantin Popian preda lucrul manual și gimnastică la Școala Normală de Învățători din Râmnicu-Vâlcea.⁵¹¹

Toma Borcan, învățător la Școala Costești-Ferigile, a fost suplinat timp de 5-7 luni de preotul Nicolae Sacerdoțeanu. Atanase Necula a fost suplinat, de asemenea, timp de 6 luni, de soția sa Maria Necula.⁵¹²

În anul 1917, în timpul războiului, în județul Vâlcea au funcționat numai școlile primare din Râmnicu-Vâlcea, Ocnele Mari și Drăgășani, atât cele de fete cât și cele de băieți.

În anul școlar 1917-1918, la Școala Costești au funcționat: Petre Rozanu, Gheorghe Catrina, Gheorghe Pretorian și Elena Popescu. La Școala Pietreni era ca învățător preotul Constantin Petruțian.⁵¹³

Foștii învățători de la Școlile din Costești – Gh. Nistorescu, Gh. Alexandrescu, D. Tănăsescu, Gh. Pretorian, C. Petruțian și N. Sacerdoțeanu și-au sfârșit zilele, odihnind pe pământul costeștean, Constantin Popian – la Râmnicu-Vâlcea, iar Atanase Necula, în localitatea sa natală din Nereju-Vrancea. De la urmașii lui D. Tănăsescu, rămasă ca moștenire se mai află casa din centrul comunei, unde astăzi sunt adăpostite birourile Cooperativei Costești.

După ei, și alte generații de învățători și mai târziu și de profesori, s-au perindat pe la Școala din Costești, ducând mai departe munca de apostolat pe tărâmul învățământului, ridicând prestigiul învățământului costeștean, urmând pilda valoroșilor lor înaintași.

⁵¹⁰ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 736/1915, f. 2

⁵¹¹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 585/1916, np

⁵¹² Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 420/1916, f. 24

⁵¹³ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 49a/1919, f. 25 verso

BAZA MATERIALĂ A ȘCOLILOR

LOCALUL DE ȘCOALĂ

Pentru organizarea școlilor la sate, au fost nevoie de localuri de școală. Dar, pentru a putea funcționa, școlile aveau nevoie atât de local, cât și de mobilier. Acestea au intrat tot în sarcina țăranului sărac. Tot el a suportat greutățile privind clădirea pentru învățătura copiilor. Țăranul nu s-a împotrivit la construcția, întreținerea școlii și a învățătorului.

O dată cu rezolvarea problemei candidaților de învățători, în circularele trimise de Departamentul din Lăuntru, în Ordinele Eforiei Școalelor se stabilea că aleșii satelor, de comun acord cu proprietarii și arendașii, să asigure local de școală.

Departamentul din Lăuntru, Eforia Școalelor, încă de la începutul anului 1838, au cerut Ocârmuirilor județene ca să se înțeleagă cu proprietarii moșiilor spre a hotărî casa în care se ține școala satului.⁵¹⁴

Încă din 16 septembrie 1839, Eforia Școalelor înștiința Departamentul din Lăuntru că a alcătuit un model de clădire pentru școlile sătești și l-a tipărit în 2000 de exemplare spre a fi trimis la toate satele.⁵¹⁵ Acest plan cuprindea trei camere, dintre care una mare, sala de predare sau de învățătură, lungă de 8 stânjani (16 m), lată de 4 stânjani și jumătate (9 m) și două camere mai mici pentru locuința învățătorului sau a „odăiașului”.

Unele sate aveau o populație sub 100 de familii și nu puteau realiza acest plan. Pentru a veni în ajutor la realizarea construirii clădirii, Eforia Școalelor a stabilit trei tipuri de școli: primul tip – pentru 150-300 de familii, lungă de 8 stânjani, lată de 4 stânjani și jumătate; al doilea tip – pentru 100-150 de familii, lungă de 6 stânjani și jumătate și lată de 4 stânjani; al treilea tip – pentru 50-100 de familii, lungă de 5 stânjani și lată de 3 stânjani și jumătate. La unele școli aveau dimensiunile: 10/7 m necesare unui nr de 50-100 elevi.

Planul trimis de Eforia Școalelor n-a putut fi respectat, deoarece depășea cu mult posibilitățile materiale ale țăranilor și nu exista material corespunzător. Multe școli erau din nuiete și pământ bătut, și uneori amenințau să cadă.⁵¹⁶

Eforia Școalelor, prin Ocârmuiri, se adresa subocârmuitorilor, aleșilor satelor, învățându-i a se strădui „cu toată râvna” în îndatorirea patriotică a organizării școlilor sătești. Le cerea să se înțeleagă cu proprietarii de moșii spre a hotărî casa în care să se țină școala sau să chibzuiască mijloacele pentru clădirea unei încăperi, necesare pentru școală.⁵¹⁷

O școală sătească era alcătuită din sala în care se află băncile lungi, catedra și semicercurile. Băncile erau formate din două scaune lungi, prinse între ele: pe cel mai mare ucenicul punea cartea și tablele (pe băncile din față se punea nisip) iar pe cel mic

⁵¹⁴ Arhivele Istorice Centrale, Vornicia, I, A, f. 35

⁵¹⁵ Arhivele Istorice Centrale, Vornicia, I, A, f. 230

⁵¹⁶ Arhivele Istorice Centrale, Vornicia, III, B, f. 907

⁵¹⁷ Arhivele Istorice Centrale, Vornicia, I, A, dosar 5390/1838, f. 35

ședea. Semicercurile erau închise cu o vargă de fier. Acolo intrau elevii cu monitorul lor ca să învețe. Multe școli n-aveau semicercuri; elevii se îngrămădeau în câte un colț, cu monitorul lor în mijloc. Soba era făcută ca un cuptor, lată deasupra. După anul 1838, comunele nu dădeau combustibil pentru încălzitul clasei. Fiecare școlar era dator să aducă lemne de acasă. Dimineața, vedeai pe ulițe oameni cu lemne, urmați de copiii lor, îndreptându-se spre școală. Ferestrele erau „o gaură în perete, acoperită cu bășică de bou ori cu hârtie”.

Eforia Școalelor a intrat în înțelegere cu vornicia să cedeze casele de sfat (primăriile) pentru a se ține școala pe timpul iernii. S-a intervenit pe lângă proprietarii moșiilor și egumeni, pentru a dona case care să servească ca școli. Vechile școli erau strâmte, întunecoase, rău întreținute, cu pământ pe jos, acoperite cu paie sau coceni (mai ales la câmp), prin care ploaia pătrundea ușor.

Suprafața sălii, dacă avea 20 m², înălțimea nu trecea peste 2,5 m.⁵¹⁸

După cum s-a mai arătat, în memoriul arhimandritului Gavriil Bistrițeanu, în anul 1840, în Pietreni sătenii înădădiseră o casă care fusese destinată pentru cancelaria satului, pe care au șindrilit-o, aceasta fiind construită „cu pereții din bârne subțiri”. Școala de la Costești fusese făcută „în tălpi și cu paiante”, cu pereți de nuiel, înclinată într-o parte. Cea din Văratici era tot cu paiante. Școlile din cele trei sate ale moșiei Vetre (a Bistriței) n-au fost construite conform planului dat de către Eforia Școalelor.⁵¹⁹

Vechiul local al școlii din satul de reședință – Costești, a fost reconstruit în anul 1863 și s-a făcut numai din contribuția benevolă a locuitorilor.⁵²⁰

Prima școală primară din comună a funcționat până în anul 1903, fiind așezată în locul „Coca-Petre Ionescu”. La această școală au învățat copiii din toată comuna, inclusiv cei din satul Negrulești, care fusese atașat de comuna Costești.

În toată dăinuirea ei, Școala Costești a avut propriile sale localuri, în afară de Școala Mixtă din satul Feregea, dintre anii 1888 - 1890, care a avut un local închiriat de comună.⁵²¹

În anul 1901, văzându-se că populația copiilor în vârstă școlară a crescut, încât nici a patra parte a acesteia nu mai încăpea în vechiul local de școală, s-a simțit mare trebuință a se construi un nou local, care să corespundă din toate punctele de vedere cerințelor obligativității învățământului, prescrise prin legile din acea vreme. Trebuia o mișcare făcută în sensul acesta, și această mișcare s-a făcut. În această privință, după îndemnul și sprijinul lui Dimitrie Constantinescu, revizorul școlar de atunci al județului Vâlcea, care avea deplină cunoștință față de această problemă, în urma inspecțiilor făcute, Gheorghe Pretorian, învățător diriginte al Școlii, a luat inițiativa pentru construirea unui nou local de școală. Adunând pe frunțașii satului la o consfătuire, s-a alcătuit din

⁵¹⁸ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 6-7

⁵¹⁹ Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice, dosar 6033/1838, f. 279

⁵²⁰ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 3

⁵²¹ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 3

rândul acestora un comitet care, în frunte cu Gheorghe Bălinescu, proprietar-țăran și fruntaș, alături de Gh. Pretorian și Gr. Stănescu, primarul de atunci al comunei, s-au obligat printr-un act constitutiv, față de autoritățile superioare în drept de a decide, că prin orice mijloace, să acopere cheltuielile ce ar mai necesita pentru capitalul disponibil al comunei pentru construirea unei școli.⁵²²

Pe baza acestor lucrări și angajamente luate, s-a și aprobat construirea unui nou local cu patru săli mari de clasă, s-a întocmit planul și devizul, s-a luat lucrarea în antrepriză și rezultatul a fost că, în toamna anului 1902, clădirea s-a început, terminându-se definitiv în vara anului 1903.⁵²³ Construirea localului cu cele patru săli de clasă și cancelarie s-a început din luna septembrie 1902 și s-a acoperit la sfârșitul lunii octombrie 1902.⁵²⁴ Restul lucrărilor de tencuit, pardosit și confecționarea mobilierului, s-au executat în primăvara anului 1903. Localul s-a construit din fondurile comunei, la care s-a adăugat suma de 1000 lei, donată de locuitori.⁵²⁵

În localul cu patru săli de clasă de la Costești, cele două săli de clasă aflate în față au 10 m/ 6 m și 4,10 m înălțime, celelalte două au 9 m/6 m și 4,10 m înălțime, iar cancelaria are 3,50 m /3,50 m și 3 m înălțime.

Locuința dirigintei era pe cale de a fi construită în primăvara anului 1906.

În schemă, școala de la Costești se prezenta astfel: în partea de sud, spre intrare, se află două săli de clasă, despărțite printr-un antreu; de aici, printr-un antreu situat spre nord, se face legătura cu cele două săli de clasă orientate mai mult spre nord, între ele aflându-se cancelaria. Spre nord, de o parte și de alta a cancelariei, se află două ieșiri.⁵²⁶

În vara anului 1905, tavanul din cele mai multe încăperi ale localului de școală au fost reparate, fiind construit slab încă de la început. Fostul diriginte al Școlii Costești, Victor Gr. Mihăescu arată că la anul 1905 funcționa Școala Costești în localul amintit.

Așezată „la o poziție satisfăcătoare” din toate punctele de vedere, pe un teren propriu, cu o întindere de 1,5 ha, localul de școală din Costești, dacă i s-ar completa și celelalte, n-ar avea rival în Vâlcea.⁵²⁷ Se menționa că materialul pentru construirea locuinței dirigintei era deja adunat și în curând urmau să înceapă lucrările.⁵²⁸

Referitor la Școala Pietreni, amintim faptul că la 21 iunie 1908, dirigintele școlii, Mihail Petrescu, se adresa Revizorului Școlar al județului Vâlcea, arătând că în conformitate cu Ordinul Revizoratului nr. 1224 din 15 iunie 1908, el comunica următoarele: „Școala Pietreni funcționa într-un local închiriat de la primărie. În primăvara anului 1908 s-a început construirea unui local nou de școală, pe un teren donat de un locuitor. Localul

⁵²² Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 9, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵²³ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 9, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵²⁴ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 3

⁵²⁵ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 3

⁵²⁶ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 3

⁵²⁷ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 9-10, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵²⁸ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 9-10, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

se construia din lemn, după modelul tip al Casei Școalelor și se compunea dintr-o sală mare pentru clasă, cameră pentru cancelarie și un antreu. Se mai specifica faptul că la școala amintită, „camera pentru cancelarie putea servi și ca locuință pentru diriginte”.⁵²⁹

La rândul său, noul învățător al Școlii Pietreni, preotul Constantin Petruțian, fiind și diriginte al școlii amintite, la 28 iunie, 1910, adresându-se revizorului școlar al județului Vâlcea, clasa I, conform Ordinului nr. 1557, făcea cunoscut că „Școala din acest cătun avea o singură sală de clasă, cu următoarele dimensiuni: lungimea 9 m, lățimea 6 m și înălțimea 4 m. El mai menționa că în această sală puteau încapa 75-80 elevi. Era locul propriu de școală, construit în anul 1908 de către săteni.”⁵³⁰

TERENUL ȘCOLII

Pentru prima oară, Școala Costești a fost împrumutată după Legea Rurală de la 1864, cu 17 pogoane de țarină. În anul 1881, cu ocazia împrumutării însurățeilor, școlii i s-au mai dat încă 17 pogoane de pământ, din care 14 pogoane în țarină și 3 pogoane în vatra satului.⁵³¹

Pe terenul din vatra satului s-a clădit noul local de școală. Acest teren este situat în centrul comunei, în fostul sat Feregea, satul cel mai nou încheșat în comuna Costești. Aceste 3 pogoane, la anul 1905, în afară de ½ pogon, pe care a fost clădit localul și ocupat de curtea școlii, serveau la acea vreme pentru lucrările practice agricole cu școlarii. O copie după planul acestui teren din vatra satului se poate vedea în anexa prezentată.⁵³² Curtea școlii era închisă cu ulucă, iar restul grădinii, situată spre șoseaua Bistriței, era împrejmuită cu gard de nuiete. Ambele împrejurimi, situate în partea de vest de actuala biserică de la Ferigile-Costești, s-au executat în primăvara anului 1904. Lotul de teren situat dincolo de drum, pe locul unde se află actuala biserică din centrul comunei, era deja închis tot cu gard de nuiete și, cum acesta, la anul 1905, se găsea în stare veche,⁵³³ o nouă împrejmuire era necesară. Cele 31 pogoane pământ în țarină se arendau de către Casa Școalelor.⁵³⁴

În iunie 1909, preotul C. Petruțian, dirigintele Școlii Pietreni, aducea la cunoștință Revizorului școlar din Râmnicu-Vâlcea că „Școala nu are pământ pentru cultură”, ci numai „puțină curte”.⁵³⁵

Așa cum ne-a relatat învățătorul Victor Gr. Mihăescu la anul 1905, Școala Costești, ca puținele din județul Vâlcea, posedă o frumoasă grădină școlară. Aceasta a existat din primăvara anului 1904, pe lângă localul de școală din Ferigile, nou construit, și avea o

⁵²⁹ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 1907-1908, np

⁵³⁰ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 1909-1910, np

⁵³¹ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 10, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵³² Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 10, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵³³ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 11, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵³⁴ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 11, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵³⁵ Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea, dosar 1908-1909, np

suprafață de 12.995,25 m². Această grădină a constituit tot o bucată cu terenul pe care a fost construit localul de școală și curtea lui. O șosea locală despărțea tot terenul în două bucăți, în direcția Nord-Sud. După cum s-a mai arătat, pământul acesta a fost dat de stat, prin „legea însurărilor” la anul 1881. În această grădină se cultivau toate „ramurile grădinăriei” și chiar din bucatele de țarină.⁵³⁶

Grădina școlară din preajma vechiului local din centrul comunei de reședință, Costești, pământ comunal, a fost dat din 1881 ca gospodărie pentru învățătorii de pe timpuri și până în 1903. Întinderea sa a fost de 1/8 ha.⁵³⁷

Alte informații despre lotul școlar de la Costești le aflăm în anul 1909 din „Procesul verbal” de la 11 mai 1909, întocmit de învățătorii I. N. Diaconu (diriginte) și Constantin Popian, care au delimitat terenul din punctul numit „Căline”, în suprafață de 2,5 ha.⁵³⁸

În procesul verbal din 24 august 1909, se specifică: Conform Ordinului nr. 21162/09, al Administrației Casei Școalelor, pentru terenul de 21 ha, cu care a fost înzestrată Școala din Costești-Vâlcea s-a stabilit o rotație a culturilor ce urmau a se face pe acest teren.⁵³⁹ Pe anul 1910, terenul Școlii Costești totaliza o suprafață de 25000 m². Acesta era împărțit în cinci parcele, fiecare dintre acestea totalizând câte 5000 m², pe care au fost cultivate diferite culturi: parcela I – grâu (3000 m²), orz (de toamnă – 1000 m²), secară (1000 m²); parcela a II-a: sfeclă (1500 m²), cartofi (500 m²), fasole, mazăre, linte (3000 m²); parcela a III-a: ovăz (4000 m²), nutrețuri anuale (1000 m²); parcela a IV-a: porumb (4000 m²), textile (în, cânepă) (1000 m²); parcela a V-a: lucernă (5000 m²).⁵⁴⁰

Inginerul Constantin Arghirescu a întocmit planul Școlii din Costești, în anul 1910. Acest plan a fost copiat de Gh. Pretorian, învățător-diriginte la Școala Costești, putând fi găsit astăzi în dosarul pe anul 1910.⁵⁴¹

Casa Școalelor poseda în Costești 15 ha pământ în țarină. Din acest pământ, prin Ordinul Casei Școalelor nr. 6309 din 9 martie 1909, s-au deosebit 2,5 ha de teren pentru cultura rațională cu elevii acestei școli, care s-au și dat în primire dirigintelui școlii, împreună cu schița de plan.⁵⁴²

Din averea imobilă a Școlii Costești-Ferigile, amintită mai târziu, aflăm: 3 ha teren arabil – împrăștiere de la 1881, 6 ha fânețe – împrăștiere tot din același an, 6 ha izlaz, curtea și grădina școlii în suprafață de 12050 m², schimb teren cu biserica, pentru construirea acesteia – din anul 1913 în suprafață de 4295 m², școala satului cu 4 clase, o cancelarie și două antreuri, Casa Școalei având două camere de locuit, o bucătărie, un antreu, o pivniță – pentru diriginte și mai apoi pentru director, latrina, magazia de lemne, o fântână cu roată ș.a.⁵⁴³

⁵³⁶ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 4

⁵³⁷ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 4

⁵³⁸ Arhivele Școlii Costești, pach. 1, anii 1909-1946, dosar inventar nr. 1, f. 2

⁵³⁹ Arhivele Școlii Costești, pach. 1, anii 1909-1946, dosar inventar nr. 1, f. 4

⁵⁴⁰ Arhivele Școlii Costești, pach. 1, anii 1909-1946, dosar inventar nr. 1, f. 5

⁵⁴¹ Arhivele Școlii Costești, pach. 1, anii 1909-1946, dosar inventar nr. 1, f. 6

⁵⁴² Arhivele Școlii Costești, pach. 1, anii 1909-1946, dosar inventar nr. 1, f. 7

⁵⁴³ Arhivele Școlii Costești, pach. 1, anii 1909-1946, dosar inventar nr. 1, f. 12

MOBILIERUL ȘI MATERIALUL DIDACTIC

Eforia Școalelor, în adresa către Departamentul din Lăuntru arăta mobilierul pe care trebuia să-l aibă o școală comunală. Acesta era compus dintr-o tablă „pă picere” de aritmetică vopsită în negru cu ulei, având dimensiunile 4 palme (1 m) lungime și 3 palme (0,75 m) lățime. O tablă mai mică tot neagră, pentru litere, de 3 palme lungime (0,74 m) și 2 palme lățime (0,52 m), tot „pă picere”, un scaun (tron) pentru învățător (nu se punea catedră), un dulap cu lacăt pentru păstrarea hârtiilor (a corespondenței) și altor documente școlare. La acestea se mai adăugau: scaunele pentru șezut ale copiilor (bănci) și semicercuri. Numărul lor se stabilea de către subvezitorul școlar al plășii în funcție de mărimea școlii, 81 table de mucava pentru a lipi pe ele tablele lancasteriene, o puțină cu apă de băut. Exista și o „bancă de nisip” unde „nisiparii” învățau să facă slovele. Mobilierul – se spunea în adresă – trebuia dat în primire de către învățător aleșilor satului ori de cate ori va lipsi din sat. De asemenea, se arată necesitatea ca în timpul verii să fie paznic la școală.⁵⁴⁴

Ca mobilier, până la venirea lui Gh. Nistorescu, normalist titrat în anul 1871, au existat semicercurile de fier lancasteriene și „bănci primitive, fără cutii”. Semicercurile erau fixate în pereți, având un suport – picior – la mijloc și putându-se ridica. Se mai folosea și tabla cea neagră, fixată pe perete. Ea era liniată caligrafic pe o parte și avea pe primul rând alfabetul scris cu vopsea albă. Catedra era o simplă masă cu cutie și scaun lângă ea, pe parchetul școlii. Gheorghe Nistorescu, ca normalist format, a desființat semicercurile, uzând numai tabla cea neagră. Băncile și tabla au rămas aceleași.⁵⁴⁵ În anul 1880, o dată cu venirea învățătorului Dumitru Tănăsescu, băncile cele vechi au fost schimbate cu bănci având pupitru, lungi, pentru câte 6 elevi și având fiecare locaș pentru călmară. Catedra s-a schimbat într-una, după modelele timpului. Deși se afla uzată, se mai folosea și prin anul 1905. Tabla „cea neagră” s-a pus pe un trepied și, mai târziu, școala funcționând cu doi învățători, s-a mai făcut o a doua tablă, pusă într-un mecanism de învârtire. Ambele table se mai întrebuițau și pe vremea învățătorului Victor Gh. Mihăescu.⁵⁴⁶

Tot în timpul când învățătorul D. Tănăsescu era diriginte, pentru păstrarea arhivelor, s-a construit un dulap. Acest dulap exista și la 1905 și folosea Băncii Populare „Arnota”, care își avea sediul în localul școlii. Pentru „Biblioteca populară” s-a făcut un alt dulap cu două uși și cu geamuri, de care școala se mai folosea și mai târziu.⁵⁴⁷

În timpul diriginților ce au urmat lui Dumitru Tănăsescu, băncile cu pupitru au fost înlocuite cu altele, având lungimea necesară numai pentru trei elevi. La 1905, școala poseda 74 de astfel de bănci, însă în ele stăteau câte 4 școlari, din cauza numărului

⁵⁴⁴ Arhivele Istorice Centrale, Vornicia, vol. IV, A, f. 163-164

⁵⁴⁵ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 12, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵⁴⁶ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 12, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵⁴⁷ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 13, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

mare de copii. La 1 septembrie 1904, cu ocazia înființării postului al treilea de învățător, o nouă tablă neagră, fixată în perete, a început să se întrebuințeze.⁵⁴⁸

Învățătorul diriginte la Școala Costești ne-a lăsat și alte informații în însemnările sale de la 1905. Astfel, la 1 noiembrie 1904, odată cu crearea celui de-al patrulea post la Școala Costești, s-a făcut o altă tablă neagră. Aceasta avea însă un format mai mic. La catedra deja făcută, s-au mai adăugat încă două, una model vechi și alta cu estradă mare, construită în 1904.

Cancelaria dispunea de trei mese, dintre care una era nouă și bine făcută. Una dintre aceste mese se folosea drept catedră pentru postul al IV-lea de învățător. Cancelaria mai dispunea de un dulap nou, construit după modelul Casei Școalelor și trei scaune. În toamna anului 1903, cu ocazia venirii lui Victor Gr. Mihăescu ca diriginte al școlii, s-a mai adăugat la cancelarie un cuier cu cinci cuie și o pereche de perdele pentru fereastră, precum și un transparent de stofă pentru geamul ușii de la cancelarie. Trei icoane puse în rame și un orologiu de perete stricat donat de către fostul învățător Dumitru Tănăsescu, completa mobilierul prezent în acel timp la Școala din Costești.⁵⁴⁹

În anul 1907, la Pietreni, pe data de 17 noiembrie, învățătoarea suplinoare Vasilichia Nisipeanu dă în primire învățătorului Mihail Petrescu, printre altele, o icoană, două căni de băut apă, un ceasornic, un clopoțel și o vadră pentru apă.⁵⁵⁰

Referitor la materialul didactic, amintim că în timpul lui D. Tănăsescu s-au primit de la Minister tablouri de intuiție, religie și științe naturale. Cea mai mare parte dintre acestea se întrebuințau și pe la anul 1905. Pe lângă câteva hărți geografice vechi și neconforme timpului, de pe vremea învățătorului D. Tănăsescu și în anii următori s-au primit exemplare de hărți bine lucrate. De la Casa Școalelor s-a primit un dulap cu corpuri geometrice și mai multe tablouri istorice. Din donații, s-a colectat o sumă necesară și s-a cumpărat un glob artificial gradat, format mijlociu.

La 1880, odată cu venirea învățătorului D. Tănăsescu, s-au înființat aparate complete de gimnastică, care au existat până la mutarea acestuia la Mălaia-Vâlcea. La 1905, din acele aparate nu mai exista decât prăjina care se mai întrebuința.⁵⁵¹

Învățătorul C. Petrulian, arăta în octombrie 1914, că la Școala Pietreni, materialul didactic lipsea cu desăvârșire.⁵⁵²

În anii 1905, pe lângă Școala Costești era anexată și Stația Meteorologică nr. 35, înființată la 1889, care funcționa regulat, prin îngrijirea dirigintelui.⁵⁵³

⁵⁴⁸ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 13, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵⁴⁹ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 14, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵⁵⁰ Arhivele Școlii Pietreni, dosar 1907/1908, n.p.

⁵⁵¹ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 14-15, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵⁵² Arhivele Școlii Pietreni, dosar 1913/1914, n.p.

⁵⁵³ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 19, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

Între anii 1884-1886, înființându-se pe lângă Școala Costești și un atelier de tâmplărie pentru practicarea acestei meserii de către elevii din cursul superior, județul a plătit „maistorul” cu câte 30 lei lunar. Maistorul mai lua și ½ din beneficiul total al lucrului, cealaltă jumătate dându-se elevilor practicanți.⁵⁵⁴ Atelierul de tâmplărie a funcționat ca anexă a școlii în timpul învățătorului Dumitru Tănăsescu. Și pe la 1905, Școala Elementară de Meserii din Horezu avea în contingentul său de elevi și absolvenți ai Școlii Costești.⁵⁵⁵

Pe lângă Școala Costești a funcționat o cantină școlară cu dormitor, din anul școlar 1895-1896 și până în anul 1899.⁵⁵⁶

CĂRȚILE DIDACTICE ȘI BIBLIOTECA

Un rol important în desfășurarea cu succes a activității în școli, l-au constituit cărțile școlare și bibliotecile.

În privința manualelor, trebuie arătat de la început că lipsa acestora a constituit o piedică în desfășurarea procesului de învățământ. D. Serghiad, profesorul Școlii din Râmnicu-Vâlcea, într-un raport al său din anul 1883, scria că lipsa cărților „pricinuieste nespusă piedică” în predarea învățăturilor, mai ales că la Râmnicu-Vâlcea, la acea dată, nu exista „nici un negustor de carte”. Lipsa cărților didactice o menționau profesorii Școlii Normale și în anul 1844. La acea dată trebuie să fi fost și prăvălii în care se vor fi vândut cărți școlare. Se arată astfel, că fiind prea puține cărți, negustoriile vindeau cu „preț îndoit”.⁵⁵⁷

Eforia Școalelor s-a preocupat de problema „manualelor”. Ea și-a procurat o tipografie și a început să tipărească cărți pe care le-a trimis la vânzare la școli. Deși aceste manuale au fost editate la un preț scăzut, mare parte din populația sătească era așa de lipsită, încât nu putea să le cumpere. În al doilea rând, nu toate cărțile tipărite și recomandate de Eforie „spre a fi folosite ca manuale erau potrivite cu nivelul de înțelegere al elevilor”. Eforia Școalelor nu precizase ce cărți să se întrebuițeze la școală. Astfel, de la o școală la alta, de la profesor la profesor, vom găsi felurite cărți care au circulat prin școlile și prin bibliotecile școlare. La școală, într-un dulap rezervat în acest scop, se strângeau cărțile trimise de Eforie. Cărțile erau cumpărate de subvizori, candidații de învățători, de către o parte din elevii Școlii Normale ș.a. Unele manuale aveau indicația folosirii lor chiar în titlu. De exemplu „Manual de silabisism”, „Manual complet de învățătură” etc. În școli se foloseau abecedare ca acelea tipărite de Grigore Pleșoianu, Dimitrie Jianu sau Ion Pop, o carte de gramatică de același autor, o carte de geografie de Florin Aaron, „Prescurtare de Catehism”, tot de el, „Caligrafia” de Alecu Pop etc.⁵⁵⁸

⁵⁵⁴ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 4

⁵⁵⁵ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 19, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵⁵⁶ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școalei primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 19, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵⁵⁷ Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX), Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976, p. 223

⁵⁵⁸ Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX), Buridava, 2, Studii și materiale, Rm.

Victor Gr. Mihăescu a notat numeroase liste de cărți folosite și la Școala Costești. Cea din anul școlar 1871-1872 cuprindea: „Agricultura” de P.S. Aurelian, „Geometria” de G. Gustatiu, „Istoria sacră – vechiul și noul testament” de Veniamin Cătulescu, „Evangheliile cu epistolele lor”, „Catehismul mic” de A. Florian, „Catagrafia” de B. Ștefănescu, „Abecedarul” de D. Sarcu, „Gramatica” de V. Stilescu, „Aritmetica” de Popu, „Lectură pentru clasa a II-a”.⁵⁵⁹

De la venirea, în 1880, a învățătorului D. Tănăsescu, totdeauna s-au întrebuițat cărți aprobate, însă autorii au fost la alegerea învățătorului conform programelor.⁵⁶⁰

Lista din 30 octombrie 1887 cuprindea următoarele cărți: „Istoria Românilor” de M.C. Florente, cls. a III-a, a IV-a și a V-a – autorizată; „Geometria” de N. Crapelian – cls. a V-a – autorizat; „Citire” – 3 părți de învățători asociați – pentru clasa a II-a, a III-a, a IV-a și a V-a; „Aritmetica” (două părți) de D. Mirescu – cls. a II-a, a III-a, a IV-a și a V-a – autorizată; „Geografia” (două părți), de A. Gorjan, una a județului – pentru clasa a III-a și cealaltă totală, pentru clasele a IV-a și a V-a, cartea era autorizată; „Abecedar” de B. Constantinescu – cls. I – autorizată; „Istoria Sacră” de Veniamin Cătulescu – cls. a IV-a și a V-a, autorizată; „Gramatica” (3 părți) – de C. S. Stoiculescu, pentru clasele a III-a, a IV-a și a V-a – autorizată; „Higiena și medicina populară” de dr. E. Rizu, clasa a IV-a – autorizată; „Istoria naturală” de D. Iarcu, cls. a V-a, fără autorizație; „Agricultura” de P. S. Aurelian, cls. a V-a – autorizată; „Creșterea vitelor” de V. Galin, cls. a IV-a – fără autorizație. Lista avea însemnarea: „și pentru fete”.⁵⁶¹

Pentru anul școlar 1892-1893, lista cuprindea „Citirea” de învățători asociați; „Aritmetica” de Spiru Haret; „Geometria” de Eustatiu Ciocănilă; „Gramatica” de I. Manliu; „Geografia României” de N. Mihăilescu; „Geografia generala” de A. Gorjan; „Istoria Românilor” de Gr. Tocilescu; „Vechiul și Noul Testament - Catehismul” de D. Petrescu; „Explicarea Evangheliilor” de pr. I. Constantinescu; „Agricultura” de P. S. Aurelian; „Creșterea și iconomia vitelor” de V. Galiu; „Higiena și medicina populară” de dr. Felix; „Legende Românilor” de Stăureanu; „Abecedarul” de Maisner și Dogaru.⁵⁶²

Lista pentru anul școlar 1905-1906 a cuprins următoarele cărți: „Abecedarul”, „Citirea” pentru divizia a III-a, anul I și anul al II-lea, ediții oficiale; „Gramatica” de Sion Costescu, etc.; „Aritmetica” de Costescu; „Geografia județului” de B. Țuțuianu etc. și „Geografia României” de Gh. Stoenescu etc.; „Caiet de caligrafie și desen” de Costescu; rechizite școlare trebuitoare. S-au mai întrebuițat: „Abecedarul” de Basiliu Haram, Serafim Ionescu; „Carte de lectură” de Laurian și Ionescu, Puiu; „Gramatica” de Maxim; „Geografia” Ștefan Ionescu-Cheianu, Buzoianu.⁵⁶³

Vâlcea, 1976, p. 224

⁵⁵⁹ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 5

⁵⁶⁰ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 15, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵⁶¹ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 5

⁵⁶² Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 5

⁵⁶³ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 6

Biblioteca Școlii din Costești, își are începutul în anul școlar 1888-1889 și s-a îmbogățit treptat până la situația actuală. Așa cum ne relatea învățătorul Victor Gr. Mihăescu la anul 1905, cărțile din bibliotecă aflate la acea dată au fost procurate din donații, prin cumpărare cu bani din fondurile comunale alocate în buget⁵⁶⁴, pentru acest scop și o parte din ele primite de la Ministerul Instrucțiunii. Această bibliotecă n-a intrat în rândul celor înființate de Casa Școalelor. În 1905, biblioteca Școlii Costești conținea: 49 volume până la inventarul de la 1 noiembrie 1903 și 103 volume strânse de atunci până la sfârșitul anului. În total 152 de titluri. Tot în bibliotecă se mai aflau revistele: „Jurnalul Societății Centrale Agricole”, „Albina”, „Revista Ilustrată Enciclopedică”, „Cultura Română” și „Revista generală”. Abonamentul la aceste reviste s-a plătit și se plătea în continuare, la acea dată, de către primărie. Numărul cititorilor a variat, fiind în creștere. El a atins cota maximă în cursul anului 1904-1905, când a funcționat pentru întâia oară și școala de adulți.⁵⁶⁵

În iunie 1909, așa cum ne informa Constantin Petruțian, la Școala Pietreni nu exista bibliotecă.⁵⁶⁶ Tot amintitul învățător, la 16 iunie 1909, cu adresa nr. 8, se adresa Academiei Române din București, arătând că înapoiază lista pentru cărțile dăruite la „săracii de la Școala Pietreni”, pentru care, în numele elevilor, aducea vii mulțumiri „pentru această faptă caritabilă”.⁵⁶⁷

La 23 august 1914, C. Petruțian informa pe revizor despre cărțile de studiu introduse la Școala Pietreni și anume: „Abecedarul” – partea I și a II-a, „Cartea de citire” pentru diviziile II și III, toate scrise de Speranță, „Gramatica” de Gârboviceanu, „Aritmetica” de Dulfu și „Geografia” de Costescu.⁵⁶⁸

PROGRAME, METODE DE ÎNVĂȚĂMÂNT ȘI EXAMENE

Materiile de învățământ pentru toate despărțiturile (clasele) erau: silabisirea și citirea după tablele lancasteriene, scrierea, rugăciuni, Sfânta Scriptură, Noul Testament, puțină caligrafie, citire pe cărțile religioase și ceva cunoștințe uzuale aplicate la plugărie. Legea din 1864 prevedea: citirea, scrierea, catehismul, noțiuni de igienă, gramatică, geografie, istoria țării, drept administrativ, cele patru operații simple, sistema legală a măsurilor. Legea din 1893 a tăiat catehismul și dreptul administrativ, ca obiecte aparte și a adăugat: geometria, științele naturale și fizica, rugăciuni, Istoria Sacră, desenul, „muzica vocală”, jocuri gimnastice, exerciții militare, lucrul manual și grădiniaria. Programa lui Poni a adăugat și instrucția morală și religioasă, catehismul și noțiuni de drept civil. Programele lui Tache Ionescu și Poni erau încărcate cu cunoștințe inutile și greu de asimilat. Spiru Haret a simplificat-o. Legea lui Vlădescu asupra militarizării învățământului, numindu-se în acest scop „instructori militari speciali”, urmărea întronarea unei discipline severe.⁵⁶⁹

⁵⁶⁴ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 7

⁵⁶⁵ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 7

⁵⁶⁶ Arhivele Școlii Pietreni, dosar 1908/1909, n.p.

⁵⁶⁷ Arhivele Școlii Pietreni, dosar 1909/1910, n.p.

⁵⁶⁸ Arhivele Școlii Pietreni, dosar 1913/1914, n.p.

⁵⁶⁹ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor

Înainte de venirea învățătorului Gheorghe Nestorescu (1871) se întrebuița sistemul lancasterian. Prin încadrarea lui ca normalist, din seriile decedatului Barbu Constantinescu, s-a introdus „metoda scriptolog”. Acest sistem s-a urmat, modificându-se până la anul 1905. Cu venirea învățătorilor special pregătiți, sistemele de învățământ s-au perfecționat.⁵⁷⁰

Metodele de învățământ au evoluat de-a lungul timpului. În cadrul vechii metode de învățământ, copiii deprindeau să citească și să scrie după metoda, acum nouă decenii a „literalizării”. Elevii învățau pe de rost alfabetul: az, buche, glagol, dobru etc., literă cu literă și apoi treceau la combinații de sunete. Alfabetul îl învățau după niște tabele cu litere mari, apoi ucenicul era trecut la „bucoavnă”, ceaslov, psaltire și altele. Rugăciunile se învățau pe de rost, fără nici o explicație. Cine „turuia” pe nerăsuflăte, fără greș un psalm, căpăta un „bravo”. În fiecare sâmbătă se făceau „procitaniile”, adică se examinau elevii din tot ce învățaseră în cursul săptămânii. Cine greșea era bătut la falangă ori cu scoara noduroasă: primea atâtea lovituri câte greșeli făcuse.⁵⁷¹

Scrisul îl deprindeau făcând slove cu degetul pe nisipul care se punea pe bănci. Apoi se trecea elevul la scrisul pe piatră sau metal. Tocul se făcea din pană de găscă, iar cerneala din funinginea de la coș, ori „stirigiile” depuse pe fundul ceaului.⁵⁷²

Modul de învățământ era cel „monitorial” sau lancasterian, numit astfel după numele pedagogului englez Lancaster. Acesta a fost adus în țară la noi după anul 1820. Se putea învăța cu mai mulți elevi. Procedeele acestea erau următorul: băieții „scriau un ceas”, pe urmă treceau cu monitorul lor în semicercuri ca să fie ascultați ori să citească încă un ceas. După aceea, școlarii se vor duce, iar monitorii rămâneau „un ceas” pentru ca să-și ia și ei lecția.⁵⁷³

Pedepsele în școală, în trecut erau deosebit de grozave. Sfoara cu noduri, butucii, bătaia la scaun, falanga și alte născociri sălbatice, constituiau o adevărată „epocă de inchiziție școlară”. Bătaia se dădea cu nemiluita pentru orice greșală cât de mică, fie pentru purtare, sau pentru neștiință.⁵⁷⁴ Cu biciul de curea ori cu sfoara cu noduri se bătea la palmă, dar mai ales la dos, pe pielea goală. Deobicei, vinovatul, după ce era dezbrăcat, se încăleca pe un scaun, ori era luat în spate de camaradul cel mai mare. În poziția aceasta, „inchizitorul” căra până se ridica pe pielea bietului băiat, vârgi vinete, de grosimea degetului. Sub numele de „bătaia la falangă” se înțelegea „bătaia la tălpi” cu vârgi. Condamnatul la tortură era descălțat, lungit pe un scaun ori chiar jos, picioarele fiindu-i ținute într-un drug făcut anume. Zbirul aplica lovituri cu vergi până obosea. „Statu

din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 347

⁵⁷⁰ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 15, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵⁷¹ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 356

⁵⁷² Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 356

⁵⁷³ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 357

⁵⁷⁴ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 358

pe butuc” consta din doi butuci grei ce se legau la picioarele băieților, condamnați să umble. Alta și mai degradatoare: când un elev nu știa lecția, era legat la un coș de fân, care se ținea în clasă. Pe cap i se puneau coarne din hârtie. Cea mai ușoară pedeapsă era nuiaua, șederea în genunchi pe coji de nucă, arestul.⁵⁷⁵

Examenul din școli se făcea înaintea unui Comitet Școlar, instituit conform legii de la 1864 și compus din primar, preotul de reședință și un notabil din comună, numit de aceștia. Chestiunile se propuneau de către învățător, conform programei, și ceilalți membri ai Comitetului numai prin intermediul învățătorului. Lucrul acesta a existat până la aplicarea Legii din 1893 și de atunci examenele au început să se facă conform legilor și regulamentelor. Cărțile de premii se cumpărau din banii bugetului comunal, ofrande și donațiile Comitetului Permanent Județean.⁵⁷⁶

ELEVII – CLASE, EFECTIVE ȘI FRECVENȚA LOR

Cele trei școli din Costești – înființate în satele Costești, Pietreni și Vărățici - și-au întrerupt cursurile în timpul revoluției de la 1848 și apoi în perioada ocupației rusești. După reluarea cursurilor, au funcționat un timp separat, apoi, din anul 1862 a continuat să funcționeze numai una singură, cea din Costești, satul de reședință al comunei. În toată perioada care a urmat, efectivele de elevi și numărul de clase care au funcționat au oscilat de la un an la altul.

Dintr-un "Tablou de numărul elevilor și elevelor care au frecventat cursurile școlilor primare" de băieți și fete, aflăm că în cursul lunii octombrie 1875 au fost la cursuri numai 30 băieți și nicio fată la Școala Costești.⁵⁷⁷ În noiembrie 1876 aflăm prezenți la școala Costești tot 30 băieți.⁵⁷⁸

De la început, deoarece împrejurările nu au permis stricta aplicare a obligativității școlare, numărul elevilor a fost redus numai la cei care veneau la școală de bunăvoie.

Școala din satul Costești a funcționat singură până în ianuarie 1881, la venirea lui D. Tănăsescu (prin anul 1905 acesta era pensionar), când s-au format două școli, una de fete și alta de băieți, ambele sub același acoperiș. Școala de fete a durat numai câțiva ani, apoi cele două s-au transformat în școală mixtă.⁵⁷⁹

La 1 decembrie 1888, o a doua școală mixtă s-a deschis în satul Ferigile, condusă tot de un învățător.⁵⁸⁰ Învățătorul D. Tănăsescu se adresa primarului comunei Costești, în legătură cu absenții nemotivați. El amintea de Școala nr. 2, înființată din nou. În anul școlar 1888-1889, Școala Costești avea un total de 127 elevi, dintre care 82 băieți și 45

⁵⁷⁵ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 359

⁵⁷⁶ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 15-16, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵⁷⁷ Ministerul Instrucțiunii, dosar 2796/1875, f. 64

⁵⁷⁸ Ministerul Instrucțiunii, dosar 3433/1877, n.p.

⁵⁷⁹ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 17, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁵⁸⁰ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 1

fete: urmau regulat școala numai 40-50 elevi, dintre care două eleve.⁵⁸¹ După începutul anului școlar 1889-1890, cele două școli au fuzionat, continuând să funcționeze în localul din satul Costești cu doi învățători, până în anul 1903.⁵⁸²

În anul 1893, Școala Costești a fost frecventată numai de 55 de copii (52 băieți și 3 fete), din numărul total de 303 copii de vârstă școlară (144 băieți și 159 fete). Știau carte numai 250 bărbați și 10 femei, din totalul de 2476 locuitori ai comunei Costești. Școala era deservită de doi învățători și statul cheltuia anual pentru întreținerea ei 2160 lei.

În anul 1903, la venirea lui Victor Gr. Mihăescu, școala s-a mutat în noul ei local, construit în satul Ferigile. Începând cu anul școlar 1904-1905 s-a creat al treilea post de învățător, iar la 1 noiembrie 1904 s-a creat și cel de-al patrulea. De atunci Școala Costești a continuat să funcționeze cu patru învățători.⁵⁸³

Postul al patrulea de la Costești, înființat ca post retribuit cu 40 lei lunar pe 1 octombrie 1905, a fost ocupat de N. Armășescu, diplomat seminarist.⁵⁸⁴

În anul 1903, în comună erau 387 copii de școală, iar în anul 1905 au fost înregistrați 415 copii.⁵⁸⁵

Până în anul 1905, după cum ne relatează învățătorul Victor Gr. Mihăescu, pentru absențele copiilor de la școală s-au dat amenzi, dar cea mai mare parte dintre acestea nu s-au încasat.⁵⁸⁶

La Școala Pietreni, în anul 1906, la reînființare, urmau cursurile 39 elevi, veniți de la școala comunală.⁵⁸⁷ În anul școlar 1909-1910 au promovat la această școală un total de 57 copii, dintre care 44 băieți și 13 fete, din cei 89 copii înscriși.⁵⁸⁸

Din „Tabloul de școlile primare rurale” ale județului Vâlcea, pe anul școlar 1912-1913, la Școala Costești-Ferigile se aflau 4 învățători, 270 copii înscriși, dintre care au frecventat cursurile 215. 40 copii au fost înscriși în clasa a V-a, au fost prezenți la examenul de absolvire 38 și au absolvit 28.⁵⁸⁹ La Negrulești, sat component al comunei Costești, nu exista școală, copiii venind să învețe la școala din Costești.

La Pietreni se afla o școală cu un învățător, 79 copii înscriși, dintre care frecventau 64. 12 copii au fost înscriși în clasa a V-a, iar la examenul de absolvire au terminat 10.⁵⁹⁰

În 19 mai 1915, învățătorul C. Petrușian aducea la cunoștință revizorului școlar al județului Vâlcea, că la Școala Pietreni, în anul școlar 1914-1915, în clasa a V-a frecventau 10 elevi.⁵⁹¹

⁵⁸¹ Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Școala Costești, dosar 1888-1889, f. 1

⁵⁸² Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 1

⁵⁸³ Lahovari G., Marele dicționar de geografie al României, București 1899, vol. II, p. 677

⁵⁸⁴ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 1

⁵⁸⁵ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 3

⁵⁸⁶ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 2

⁵⁸⁷ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 6

⁵⁸⁸ Arhivele Școlii Pietreni, dosar 1906/1907, n.p.

⁵⁸⁹ Arhivele Școlii Pietreni, dosar 1909/1910, n.p.

⁵⁹⁰ Ministerul Instrucțiunii, dosar 53/1914, f. 320

⁵⁹¹ Ministerul Instrucțiunii, dosar 53/1914, f. 320

SALARII ȘI INSPECȚII

În anul 1881, învățătorul Dumitru Tănăsescu, fiind „învățător model” de gradul I, a fost retribuit cu 90 lei lunar, continuându-se cu această primă și cu gradațiile până în 1902, când a ieșit la pensie. Gradațiile se acordau după 10, 15, 20 și 25 ani de serviciu.

Ceialți învățători care aveau gradul I, aveau 60 lei lunar, iar mai târziu, uniformizându-se lefurile, s-a ajuns la situația întâlnită pe la începutul secolului nostru.⁵⁹²

La inspecții, administrația se amesteca numai în problem privind curățenia, frecvența și baza material. În ceea ce privește instrucția, se amesteca numai autoritatea școlară. Din pricina deselor conflicte iscate între învățători și autorităților administrative, s-au luat măsuri și s-au stabilit procedurile de desfășurare a inspecțiilor.

Plata personalului didactic, cu peste 90 ani în urmă, se făcea tot prin grija statului, la fel ca mai departe în timp. Întreținerea materială era în sarcina comunei.⁵⁹³

De-a lungul timpului, la școlile din Costești s-au făcut numeroase inspecții. Astfel, în ziua de 6 noiembrie 1906, la Școala Pietreni a fost făcută o inspecție de către revizorul P. Popescu, chiar în anul în care școala a fost redeschisă. Învățătorul Ștefan Marcu predă la clasele I-a și a II-a. Din procesul verbal încheiat în urma inspecției aflăm că răspunsurile elevilor au fost satisfăcătoare, localul era bun (dar închiriat), mobilierul școlar era compus din 9 bănci bune și frecventau 43 elevi (în clasele I-a și a II-a).⁵⁹⁴

La 4 octombrie 1907 a fost făcută o nouă inspecție la Școala Pietreni, de către revizorul școlar G. Dianu. În școală se afla ca învățătoare domnișoara Nisipeanu Vasilichia, din Rm. Vâlcea, încadrată ca suplinitoare de la 1 septembrie 1907, absolventă a 4 clase gimnaziale. Elevii aveau cunoscințe modeste, din cauză că școala fusese închisă până la 1 octombrie 1907 „din cauza tusei convulsive care a bântuit în comună”. Starea localului: „cel actual” este închiriat, iar starea lui este mediocră. Localul cel nou este aproape terminat. Se mai adaugă faptul că „domnișoara suplinitoare caută a explica și a face pe copii să înțeleagă tot ce învață”. Se mai arată că școala „era curată”, iar elevii prezenți în diviziile I-II-III erau în total 36. Spațiul sălii în raport cu numărul școlărilor era insuficient, iar apa se aducea într-o vadră care era acoperită.⁵⁹⁵

La insoecția făcută în ziua de 22 septembrie 1908, de către revizorul școlar clasa a II-a I. Dozescu, se consemna că la Școala Pietreni predă ca suplinitor, învățătorul Mihail Petrescu. Elevii au dat răspunsuri mulțumitoare, iar localul era nou și în stare bună. Elevii prezenți, în cele trei clase, erau în număr de 55. Spațiul sălilor în raport cu numărul elevilor era suficient. S-a mai menționat faptul că „mai toți” elevii erau „vioi” și „cu o înfățișare plăcută”.⁵⁹⁶

⁵⁹² Arhivele Școlii Pietreni, dosar 1914/1915, n.p.

⁵⁹³ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 17

⁵⁹⁴ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 3

⁵⁹⁵ Arhivele Școlii Pietreni, Registrul de inspecții, n.p.

⁵⁹⁶ Arhivele Școlii Pietreni, Registrul de inspecții, n.p.

Revizorul clasa a II-a Ion Dozescu a mai făcut două inspecții la Școala Pietreni. La inspecția din 25 mai 1909 el relatează că școala a fost condusă de C. Petruțian (născut în anul 1865), ca învățător suplinitor. El „lucra cu zel și devotament”. În cele trei divizii școlare erau prezenți 49 elevi. Alte informații le avem de la inspecția făcută în 8 martie 1910. Învățătorul suplinitor C. Petruțian era activ în învățământ de un an. Elevii ascultați „au dat răspunsuri neașteptat de mulțumitoare din toate materiile”... „Ordinea și atențiunea sunt demne de laudă”, arată revizorul. La cele trei divizii au fost prezenți 70 elevi din totalul de 84 copii. Localul era construit din bârne, după planul Casei Școlilor.⁵⁹⁷

În zilele de 14 și 15 iunie 1913, la Școala Costești, satul Ferigile s-a desfășurat examenul de absolvire al elevilor de clasa a V-a, în prezența delegatului Ministerului Instrucțiunii, I. Bărbulescu. În procesul verbal „dresat” de I. Bărbulescu se arată că Școala Costești avea patru posturi și că delegatul a asistat la examenul de absolvire al elevilor din ultima clasă de la școlile din „Cercul Costești”, constatând următoarele: la Școala Costești, cu patru posturi, s-au urmat programe „tip urban”. La clasa a IV-a a predate Gheorghe Pretorian, „învățător definitiv”. Au fost înscriși în ultima clasă 40 elevi. S-au prezentat la examen 38 elevi și au absolvit 28, cărora li s-au eliberat certificatele de absolvire de la numerele 97 la 124 inclusiv. Delegatul ministerului menționa că „în general prepararea elevilor a fost potrivită cerințelor programului. Textele de lucrări din cursul anului au fost curate, corectate și bine păstrate”. Delegatul mai adaugă în raport că la Școala Costești-Pietreni au fost înscriși 12 elevi și au luat examenul 10, iar „elevii au răspuns mulțumitor”.⁵⁹⁸

Până în anul 1918, la Marea Unire, mai semnalăm inspecția efectuată a Școala Pietreni în ziua de 21 ianuarie 1916. Școala avea un singur post, iar ca învățător suplinitor a fost găsit aici preotul Constantin Petruțian (născut în anul 1865), care preda la această școală din 1 martie 1909. Elevii înscriși erau în număr de 80 și au fost găsiți prezenți 49.⁵⁹⁹

ACTIVITATEA EXTRAȘCOLARĂ A ÎNVĂȚĂTORILOR

Activitatea extrașcolară a învățătorilor a fost variată: înființarea de bănci populare, cooperative sătești, societăți culturale, cercuri culturale, biblioteci populare, cursuri complementare și pentru adulți, șezători, teatru popular, coruri școlare și bisericești, cantine școlare, conferințe populare, albinăritul, creșterea viermilor de mătase, uscatul fructelor, industria casnică, hrana săteanului.⁶⁰⁰

La activitatea extrașcolară a învățătorilor putem adăuga și activitatea desfășurată de ei în presă, prin publicarea de cărți și broșuri populare și de teatru popular și publicarea în diferite reviste de către învățători pentru deșteptarea poporului sau pentru susținerea și îndemnarea învățătorilor între ei.⁶⁰¹

⁵⁹⁷ Arhivele Școlii Pietreni, Registrul de inspecții, n.p.

⁵⁹⁸ Arhivele Școlii Pietreni, Registrul de inspecții, n.p.

⁵⁹⁹ Ministerul Instrucțiunii, dosar 891/1913, f. 69-70

⁶⁰⁰ Arhivele Școlii Pietreni, Registrul de inspecții, n.p.

⁶⁰¹ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 372

După cum s-a mai arătat, "Revista învățătorilor și învățătoarelor din România" apărută la Buzău în anul 1900 a fost condusă timp de 4 ani de I. Dumitrașcu, din localitatea Zilișteanca - Buzău, cel care a fost apoi director al Orfelinatlui Corpului Didactic de la Bistrița-Vâlcea.⁶⁰²

Ca activitate extrașcolară, „pe tema culturii raționale a pământului”, diriginții Școlii Costești a fost întotdeauna la datorie. Cele 37 pogoane de pământ pe care le avea școala la acea vreme, au fost la dispoziția diriginților până în 1894. Atunci, 34 pogoane au fost luate pentru a fi arendate de către Casa Școalelor, iar restul, din vatra satului, ce forma grădina școlii, era la dispoziția dirigintelui. Pentru cultura model făcută pe acest teren, învățătorul D. Tănăsescu a fost premiat de minister cu 40 lei. De la venirea lui Gr. Mihăescu ca diriginte al școlii, la 1 noiembrie 1903, cultura sistemică a luat avânt, iar ornamentația din jurul noului local școlar a fost făcută cu multă energie în primul deceniu al secolului al XX-lea. Victor Gr. Mihăescu a mers și mai departe, căci, pentru a introduce în alimentația populației o pâine din făină de grâu, secară, cartofi și porumb, a constituit un comitet de inițiativă cu preoții locali și a mijlocit aducerea de la o fermă specială a unui vagon de semințe de grâu și secară pentru locuitorii din Costești. Acestea au sosit și s-a distribuit locuitorilor în toamna anului 1904, iar în vara anului 1905 s-a obținut o recoltă strălucită. Costul a fost rambursat după un an și totul a decurs peste așteptări.⁶⁰³

Banca populară Arnota, care avea prin anul 1905 un capital de aproape 10.000 lei, înființată prin străduința învățătorului Gheorghe Pretorian, cu sediul în localul școlii, în anul 1905 a venit să încoroneze activitatea extrașcolară a învățătorilor din Costești.⁶⁰⁴ Banca s-a înființat la 1 iulie 1902, cu statut autentificat de către Tribunalul Vâlcea. Cei dintâi 78 membri ai societății, la intrarea în societate nu depuneau capital, ci numai cotizații și depuneri spre fructificare. Astfel, până la 1 iulie 1903, adică după un an de existență și funcționare, s-a format capitalul cotizațiilor de 1660 lei și al depunerilor spre fructificare de 1612 lei, cu o dobândă totală de 237,60 lei.

La 15 aprilie 1904, banca s-a reorganizat conform cu noua lege a băncilor populare, adoptându-se statutul tip independent. Actul constitutive conținea 55 membri societari cu 4170 lei capital vărsat.⁶⁰⁵ Printre cei 55 membri ai Băncii Populare Arnota, îi amintim pe preoții Ion Mihăilescu, Matei Grigorescu, Constantin Petruțian, N. Lăzărescu, Constantin Angelescu, Gh. Bălintescu, diaconul N. Sacerdoțeanu, învățătorul Gh. Pretorian.⁶⁰⁶ Numărul membrilor a crescut treptat, societatea trebuind să aducă servicii locuitorilor.

Toate împrumuturile au fost făcute pentru a ajuta gospodăriile sătenilor. Sediul se afla în cancelaria școlii, unde se afla și casa de bani. Societatea a cumpărat în anul 1905 o garnitură de mașină, necesară la trieratul grâului și secarei din comună, urmare

⁶⁰² Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 378

⁶⁰³ Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906, nr. 11-12, p. 378

⁶⁰⁴ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 18

⁶⁰⁵ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 19

⁶⁰⁶ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 7

a inițiativei luată de dirigintele școlii și de preoții din localitate, care au introdus cultura grâului și secarei în localitate.⁶⁰⁷

Școlile de adulți au intrat și ele în cadrul activităților extrașcolare. În ziua de 24 octombrie 1904 au început pentru prima dată cursurile pentru adulți în comuna Costești. Numărul celor înscriși la început a fost de 21, repartizați în două serii, fiecare fiind condusă de un învățător. Școala a durat până la 19 februarie 1905 și numărul adulților înscriși a crescut până la 59. Până la Crăciun școala a fost ținută în zilele de duminică și de sărbătoare, de dimineață. După Crăciun, cursurile s-au ținut în fiecare sâmbătă seara, frecvența fiind foarte neregulată.⁶⁰⁸

Pentru anul 1905 - 1906, din cauza frecvenței neregulate a adulților, s-a luat hotărârea de a schimba școala de adulți într-un adevărat ateneu unde să se țină adulților conferințe folositoare vieții lor și pentru a se asigura o frecvență mai regulată, ele să se țină o dată cu ședințele șezătorilor sătești, în clasă deosebită.⁶⁰⁹

Școala din Costești a încercat să-și exercite influența benefică asupra școlărilor și populației și prin intermediul teatrului popular. Considerând începutul de la data primei piese ce s-a jucat, ziua de 12 decembrie 1904 poate fi considerată ca dată a înființării teatrului popular din Costești. Piesa jucată atunci, cu ocazia Conferinței Cercului Cultural, a fost „Țara nouă”, de Dobrescu-Argeș. A doua piesă jucată de școlarii din Costești, tot cu ocazia Conferinței Cercului Cultural, în 13 martie 1905, a fost „O șezătoare”, de Cecilia C. Mihăescu, institutoare și directoare în Focșani.⁶¹⁰ A treia și cea mai mare reprezentație teatrală a avut loc în 27 noiembrie 1905, când s-a jucat piesa în 5 acte „Beția cu leac”, de Mihăescu, învățător în județul Buzău, reprezentație pentru care școala și-a construit și scena necesară. Piesa s-a jucat cu ocazia întrunirii Cercului Cultural și s-au dat două reprezentații în aceeași zi, fiind public prea numeros.⁶¹¹

Acestea au fost jucate de aceiași școlari care cu mult înainte mergeau în Costești de sărbători și cântau și interpretau „Steaua” și „Viclemul”.

Până în anul 1905, învățătorii care s-au succedat la Școala Costești nu au avut scrieri deosebite, ci numai mici articole pentru revistele pedagogice și științifice.⁶¹²

Nu a fost nicio ocazie solemnă în care învățătorii școlii să nu vorbească public. Costeștiul având pe teritoriu său cele două mănăstiri – Bistrița și Arnota – acestea au fost vizitate de-a lungul timpului de numeroase personalități. La primirea lor, învățătorii din Costești au avut întotdeauna ocazia de a ține cuvântări, plus la începutul anului școlar, la distribuirea premiilor și cu ocazia sărbătorilor naționale. Discursurile acestea se găseau pe la anul 1905 în manuscris.⁶¹³

⁶⁰⁷ Arnota, Banca Populară Cooperativă, Statut și Livret, Rm. Vâlcea, 19010, p. 17-18

⁶⁰⁸ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 8

⁶⁰⁹ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 8

⁶¹⁰ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 8

⁶¹¹ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 9

⁶¹² Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 8

⁶¹³ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 8

Comuna Costești, fiind aproape de târgul Horezu, școala ei a făcut parte, până în toamna anului școlar 1904-1905, din Cercul Cultural Horezu, Cercurile culturale, prin partea locului, sunt date de epe la anul 1899, având pe atunci o rază mai mare de cuprindere. Cu începutul anului școlar 1904-1905, mărinduse numărul cercurilor culturale din județ, comuna Costești, împreună cu comunele Tomșani și Romani, au fost înglobate în Cercul Cultural Bistrița, sub „prezidenția” învățătorului Victor. Gr. Mihăescu, dirigintele Școlii Costești.⁶¹⁴ Acesta a devenit în anul 1905 președintele Creului Cultural Horezu.⁶¹⁵ Ulterior, la începutul anului școlar 1905-1906, numărul cercurilor s-a restrâns, formându-se un alt cerc din comunele Costești, Romani, Horezu, Măldărești, Oteșani, la care s-a alăturat apoi și Tomșani, sub numele de „Horezu” și cu același Victor. Gr. Mihăescu președinte.⁶¹⁶

În anul școlar 1904-1905, conferințele ținute în cele 3 comune de către Cercul Cultural „Bistrița” au fost în număr de 7: două la Costești, două la Tomșani și trei la Romani. Subiectele tratate au fost 13: „Îngrășăminte și arături”, „Jurământul”, „Relele ce decurg din lene, risipă și minciună”, „Îngrijirea vitelor”, „Cultura inului și cânepii”, „Foloasele școalei”, „Sănătatea”, „Creșterea gândacilor de mătase”, „Indiferentismul religios”, „Igiena casei”, „Cultura pomilor”, „Tovărășiile”, „Creșterea albinelor”, semnate de dirigintele Victor Mihăescu.⁶¹⁷

ELEVII ABSOLVENȚI

Până în anul 1905, dintre absolvenții Școlii Costești, cei mai mulți au rămas plugari cu știință de carte, al căror număr era foarte mare. La o treaptă mai ridicată au ajuns Gh. Bălintescu – mare proprietar local, fost primar și preceptor fiscal, preotul Ion Stănescu, stabilit în comuna Recea, care era și învățător pensionar, Grigore Stănescu – seminarist cu patru clase și la momentul amintit, secretar comunal local. Aceștia li se mai adaugă locotenentul Victor Tănăsescu de la Institutul Geografic al armatei, Ilie Dumitrescu, Climent Cristescu și Pavel Voineag, zugravi de biserici, C. Schitănescu și C. Tănăsescu, care erau studenți ai Universității din București, precum și mulți alții, care ocupau mici funcții la stat, în comună sau la județ.⁶¹⁸

Dintre absolvenții Școlii Costești s-a remarcat C. Schitănescu-Schiteanu, care a ajuns inginer. El a fost profesor de matematică la Școala Superioară de Arte și Meserii din București și de „desen industrial” la Școala Profesională C.F.R. București. A fost și autor de manuale. A tipărit la Tipografia „Graiul Românesc” până la anul 1928, un număr de 15 cărți și anume:

Ziduri de sprijin și bolți „Lănțișor”, 1920;

„Turbină și pompe helicoidale”, 1920;

⁶¹⁴ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 8

⁶¹⁵ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 8

⁶¹⁶ Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905, p. 19, manuscris de 20 pagini aflat la Costești

⁶¹⁷ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 10

⁶¹⁸ Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905, manuscris de 10 pagini, f. 10

„Roți hidraulice” – în Revista Industrială nr. 3-4/1924;
„Conducte forțate” (Revista Industrială nr. 6 din 1924 și nr. 1-2 din 1925);
„Mașini de înmulțit” (Revista Industrială nr. 12 din 1925 și nr. 2 din 1916);
„Roți elastice” (Revista Industrială nr. 12 din 1915 și nr. 1 din 1916);
„Calculul unui baraj din zidărie” (Revista Industrială nr. 4-5 din 1925);
„Teoria gaterelor” (Revista Industrială 1927);
„Turbine hiperboloidale”
„Ecuția Fibrei Mijlocii” (piese supuse la flambaj);
„Limitele între care se găsește ecuația fibrei mijlocii” (piese supuse la flambaj);
„Fabrica de cherestea”;
„Un nou tip de locuințe ieftine!” (Revista Industrială 1927);
„Geometria în spațiu cu aplicație la geometria proiectată, și geometria plană
(pentru Școala de Meserii și Școlile Tehnice);
„Aritmetica rațională” pentru Școlile Secundare și Profesionale.⁶¹⁹

Alți foști elevi ai Școlii Costești, care au învățat la Costești înainte de primul război mondial au fost istoricul de mai târziu – Aurelian Sacerdoțeanu și poetul Dragoș Vrânceanu-Necula, fiul învățătorului de la Costești – Atanase Necula, de fel din localitatea Nereju-Vrancea.

AURELIAN SACERDOȚEANU, viitorul istoric, s-a născut la Costești, la 20 decembrie 1904 și a decedat la 7 iunie 1976, în București. A fost fiul preotului Nicolae Sacerdoțeanu, care a predat în câteva rânduri, ca învățător, la școala din Costești. Aurelian Sacerdoțeanu, și-a făcut primele studii la Școala Primară Mixtă Costești-Ferigile, din comuna natală, cursul inferior la Liceul Alexandru Lahovari din orașul Râmnicu Vâlcea, iar clasele superioare la Liceul Gheorghe Șincai din București. În anul 1923, s-a înscris la Facultatea de Filozofie și Litere a Universității din București pe care a absolvit-o în anul 1927, obținând licența în istorie. Printre profesori i-a avut pe Vasile Pârvan și Nicolae Iorga. În același an a absolvit și cursurile Școlii Superioare de arhivistică și paleografie, ca și ale Seminarului Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu”, ambele din București.

În baza recomandării Facultății de Filozofie și Litere pe care o absolvise cu rezultate strălucite, între anii 1927-1930 va fi membru bursier al Școlii Române din Franța, unde a mai urmat în același timp și „cursuri libere” la încă trei instituții superioare din Paris, Sorbona, Școala Națională de Arte. Examenul de capacitate pentru învățământul secundar l-a susținut la Iași în anul 1930, în specialitatea principală „istoria” și secundară „geografia”. În anul 1930 a obținut „Magna cum Laude” și titlul de doctor în istorie. La 1 septembrie 1926 a intrat și ca „funcționar” la Direcția Generală a Arhivelor Statului, unde a lucrat până la plecarea în Franța, iar de la 1 decembrie 1929, va deveni profesor la Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie din București (1929-1938), respectiv la Școala de Arhivistică (1938-1948). Câtva timp va lucra ca profesor secundar, între anii

⁶¹⁹ Ing. C. Schitenescu-Schiteanu, Aritmetica rațională, București, 1928

1930-1932 la Seminarul Teologic „Kerasie Episcopul” din Buzău, între anii 1932-1936 la Școala Comercială de băieți Nicolae Bălcescu din București și în paralel din 1934 până în 1940, și ca profesor la Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu” din capitală. După ce a mai funcționat la Școala Normală de Băieți începând cu data de 1 octombrie 1938, a fost numit director general al Arhivelor Statului din București, pe care le-a condus până în 1953. Între anii 1948-1950, a condus ca decan și Institutul de Arhivistică, Bibliografie și Muzeografie, pentru a cărei înființare a contribuit personal. Între anii 1938-1948, a condus „Revista Arhivelor” iar între anii 1941-1947, revista „Hrisovul”. În anii 1950-1970, a desfășurat și activitate didactică în cadrul Facultății de Istorie a Universității din București. A fost un medievist cu preocupări multiple. Unul dintre inițiatorii colecției naționale de documente interne - „Documente privind Istoria României”.

A publicat o seamă de documente importante, știri și cronici străine, pomelnice, etc.. A realizat studii remarcabile în disciplinele auxiliare ale istoriei. A realizat o editare critică a operelor lui Dimitrie Onciul. Trebuie amintită și valoroasa lucrare „Marea invazie tătară în sud-estul european” despre continuitatea românilor în evul mediu, studiile locale despre localitatea Costești și județul Vâlcea, ș.a.. S-a dovedit un mare patriot atunci când, în timpul războiului mondial, încă de la sfârșitul lunii mai și iunie 1944, a evacuat Arhivele Statului din București, în comuna natală Costești de Vâlcea, pentru ca istoria țării să nu cadă pradă distrugerilor marii conflagrații mondiale.

În ultima perioadă când a fost director al Arhivelor Statului din București, s-a opus sugestiei venite din partea lui Mihai Roller, ca o parte din documentele arhivei să fie date la topit, salvându-se astfel de la distrugere. În prezent, la Arhivele Statului din capitală, istoricul Aurelian Sacerdoțeanu, are cel mai mare fond arhivistic personal.

Profesor, învățat și distins, cu un dar pedagogic deosebit, perfect stăpân pe domeniile de care s-a ocupat, a ridicat cateva generații de elevi specialiști în disciplinele auxiliare.⁶²⁰ De la 10 iunie 1976, rămășițele pământești ale acestui mare cărturar, om ale acestor locuri, care s-a ridicat de pe melegurile comunei Costești, odihnesc la Cimitirul Belu din București.

Unul dintre frații săi, tot fost elev al Școlii din Costești, colonelul-medic Fenelon Sacerdoțeanu (1902-1982), a fost un medic renumit, participant la cel de-al doilea război mondial, care a realizat și publicat studii în domeniul medical. El a fost printre cei care au înființat Școala Sătească din satul Bistrița pe la jumătatea celui de-al treilea deceniu al secolului al XX-lea și a inițiat ridicarea clădirii băilor minerale din Costeștii Vâlcii.

Poetul DRAGOȘ VRÂNCEANU s-a născut în localitatea Băbeni-Vâlcea, ca fiu al învățătorului Atanasie Necula-Vrânceanu și al Mariei Irimescu. Tatăl său Atanasie Necula din localitatea Nereju-Vrancea, a fost încadrat ca învățător la Școala Costești,

⁶²⁰ Ștefănescu Ștefan, Enciclopedia istoriografiei românești, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1978, p. 290-291

Al. Matei, A. Sacerdoțeanu, Dimitrie, Onciul, Scrieri Istorice, Editura Științifică, București 1968
Arhivele Școlii Costești, dosar 1944, f. 94, 95, 121, 122 și 123

Dicționar al științelor speciale ale istoriei, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 203-205

din 1913. Dragoș Vrânceanu, după cum se vede din foaia matricolă existentă la Arhivele Statului din Râmnicu Vâlcea, în anul școlar 1915-1916, a absolvit clasa a III-a la Școala Costești, dirigintele Școlii și învățătorul său, fiind chiar părintele lui, Atanase Necula. A urmat gimnaziul la Râmnicu Vâlcea, studiile liceale la Bălți în Basarabia și le-a terminat la Iași („Liceul internat”) luându-și bacalaureatul în anul 1927. A studiat apoi la Facultatea de Litere și Filozofie din Florența (Italia) între anii 1928-1932, unde și-a luat și doctoratul în anul 1932. Între anii 1932-1934, și-a făcut serviciul militar la Râmnicu Vâlcea. A debutat în anul 1934, cu volumul de poezii „Cloșca cu puii de aur”, obținând „Premiul pentru sonet” oferit de Societatea Scriitorilor Români.

Între anii 1934-1940 a fost redactor la ziarul „Curentul”, manifestând convingeri liberale și democratice. A colaborat cu revistele „Azi”, „Bilete de papagal”, „Curentul literal și artistic”, „Ramuri”, „Revista fundațiilor”, „Viața literară” ș.a.. Din anul 1936-1940, a fost lector de italiană la Academia Comercială din București. Între anii 1940-1944, a fost corespondent de presă, atașat cultural pe lângă Consulatul General Român din Milano (Italia). A ținut conferințe și a scris articole pe teme culturale și cu referințe la integrarea Transilvaniei în cultura românească pronunțându-se împotriva prevederilor Dictatului de la Viena din 30 august 1940. În anii 1944-1945, îl aflăm în refugiu prin Elveția, în urma evadării de sub arestul ordonat de mișcările fasciste italiene și germane, pentru refuzul de a se declara împotriva actului de la 23 august 1944 din România.

În anul 1945 a publicat în Italia, la o editură din Milano, volumul „Actualitatea culturii italiene” cu un capitol final dedicat culturii române. În anii 1945-1946 a colaborat la diferite ziare și reviste italiene. În anul 1946 a fost numit profesor la Universitatea din Urbino (Italia), iar în anul 1947 a obținut viza Comisiei Aliate și s-a reîntors în țară. Prin anii 1947-1949 îl aflăm în calitate de cadru didactic universitar la catedra de limba și literatura italiană, la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, până la desființarea acesteia în anul 1949. Între anii 1949-1952 a lucrat ca funcționar la Ministerul Comerțului Interior. În anii 1952-1956 s-a retras (prin demisie) la casa sa din Băbeni-Vâlcea (astăzi Casa Memorială „Dragoș Vrânceanu”) - unde și-a refăcut sănătatea, a realizat lucrări originale și traduceri din limba italiană. Între anii 1956-1959, a fost colaborator la seria „Dicționare” în cadrul Institutului de Lingvistică de pe lângă Academia R.S.R. și la Editura pentru Literatură Universală. În anii 1959-1961, a fost ales membru al Fondului Literar și apoi al Uniunii Scriitorilor din România. În perioada 1959-1967, a fost cadru universitar la catedra de literatura italiană de la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”. Timp de 17 ani, între 1960-1977 a fost colaborator al Radiodifuziunii Române pentru Cronica România-Italia. A colaborat la revistele literare „Luceafărul”, „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Tribuna”, „Tribuna României” ș.a. A fost redactor la revista „Luceafărul” (1962-1967) și timp de 7 ani, între 1970-1977, a fost prezentă activă la manifestările culturale organizate în județul natal - Vâlcea. A decedat la 4 mai 1977, în București.

În afară de volumul „Cloșca cu puii de aur” a mai publicat: „Columne” (1965) și „Poemele tranșumane” (1968). A fost autorul unei „Antologii” a poeziei române, publicată în Italia, în anul 1962 și a unor traduceri din mari poeți italieni, dintre care amintim pe Dino Campana, Eugenio Montale și Giovanni Pascoli. Volumul „Poezii” tipărit în anul 1968, a inclus întreaga sa operă. În anul 1974, poetul Dragoș Vrânceanu, a vizitat Școala Costești, unde, așa cum consemna el în „Cartea de Onoare a Școlii” și-a făcut primele clase primare și unde a trăit primii ani ai copilăriei. El mai adăuga că „universul lui s-a format în această comună – Costești – și s-a răsfrânt apoi în opera lui”. Cu această ocazie, fostul elev al Școlii din Costești - poetul Dragoș Vrânceanu, a donat școlii unde tatăl său a fost învățător și director, câteva cărți din opera lui, însoțite de autograf.⁶²¹

Numeroasele promoții de elevi care vor absolvi deceniile următoare la școlile din Costești, vor deveni oameni de bază în sectoare diferite de activitate, unii dintre ei afirmându-se ca valoroși oameni de cultură în domeniul istoriei – ca Alexandru Bălintescu, colonel-doctor Nicolae Ciobanu (profesor de istorie la Academia de Înalte Studii Militare din București), Nicolae Chipurici (Actual director al Arhivelor Statului din Turnu-Severin) sau cum a fost cunoscutul artist de teatru și film, Vasile Nițulescu, decedat câțiva ani în urmă și alții.

CAP. IV. MODALITĂȚI FOLOSITE PENTRU CUNOAȘTEREA EVOLUȚIEI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DIN COSTEȘTII VÂLCII PÂNĂ LA ANUL 1918

Pentru ca elevii să cunoască evoluția învățământului din localitatea Costești, din evul mediu și până la anul 1918, am folosit prilejul dat de anumite lecții la orele de curs, la alte activități desfășurate cu elevii în școală și în afara ei.

M-am convins pe deplin că materialul de istorie locală satisface cerințele exprimate de principiile învățământului: îl pune pe elev în contact nemijlocit cu izvorul cunoștințelor, îl conduce de la apropiat la depărtat și îl orientează în problemele vieții economice, sociale, politice și culturale, din trecut și până în vremurile noastre. În felul acesta, elevii pot înțelege mai profund și își pot fixa mai temeinic cunoștințele de istorie a poporului român. Materialul istoric local îndeplinește atât o funcție instructivă cât și una educativă. Funcția instructivă constă în faptul că stimulează dezvoltarea spiritului de observație, a gândirii și imaginației, suscită interesul pentru problemele de istorie, contribuie la formarea aptitudinilor științifice ale elevilor. În același timp elemente de istorie locală, au

⁶²¹ Popa Marian, Dicționar de literatură română contemporană, Editura Albatros, București, 1971, p. 661-662
Dragoș Vrânceanu, Documentar bio-bibliografic, p. 1-3
Cartea de onoare a Școlii Costești, 1973, n.p.
Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Arhiva Școlii Costești, Matricola nr. 107 din anului școlar 1915-1916

o deosebită valoare etică și estetică contribuind la formarea însușirilor morale pozitive, îndeosebi a patriotismului și la cultivarea gustului estetic.

Pentru realizarea obiectivelor propuse, am pus accent pe îmbogățirea bazei didactice a Școlii Costești, prin amenajarea Cabinetului de Istorie din această școală, cu mijloace proprii. În fotomontajele expuse – care se referă la istoria patriei, se găsesc și aspecte legate de istoria culturii, inclusiv a evoluției școlilor din localitatea Costești. Pe coridorul din vecinătatea Cabinetului de Istorie, se află Muzeul Școlii – cu exponate de interes arheologic, etnografic și geografic.

Două fotomontaje mari, se referă la județul Vâlcea și comuna Costești, acestea prezentând imagini, hărți și date principale de istorie locală. Aici sunt prezentate imagini cu principalele monumente istorice din comună – Bistrița și Arnota și din județ – Cozia, Govora, Hurezi, Culele de la Măldăești, Muzeul „Nicolae Bălcescu”, Mănăstirea dintr-un Lemn, ș.a. La acestea se mai adaugă și portretele însoțite de scurte date biografice ale unor foști elevi ai Școlii din Costești – istoricul Aurelian Sacerdoțeanu, poetul Dragoș Vrânceanu, muzeograful Alexandru Bălintescu și actorul Vasile Nițulescu.

Ca mijloc de documentare pentru elevi, dar și pentru cadrele didactice, sunt cele două studii: „Comuna Costești, județul Vâlcea - pagini de monografie”, autor prof. Făulete Nicolae și „Scurt istoric al învățământului din Costești Vâlcea” - material întocmit în anul 1973 de către profesorii Făulete Nicolae și Stoican Aurelian, fiind multiplicat în 1974 prin Casa Corpului Didactic din Râmnicu Vâlcea și având un număr de 32 pagini. La toate acestea se mai adaugă „Gazeta de istorie” a școlii, unde au fost scrise articole despre probleme de istorie națională, dar și locală. Astfel, în anul 1994, au fost scrise articole referitoare la aniversarea a „peste 500 de ani de la fondarea Bistriței” și „90 de ani de la nașterea istoricului Aurelian Sacerdoțeanu (1904-1994)”.

Cu ocazia aniversării acestui mare om de cultură al țării noastre, s-a organizat în prezent o expoziție omagială. Urmează ca în viitorul apropiat, într-o încăpăre de la Școala Costești, să se organizeze o expoziție permanentă, care să se refere la foștii învățători, profesori și elevi – fiind prezentate fotografiile ale acestora, studii personale (unele însoțite de autografele autorilor), tabele cu dascălii care s-au perindat la școala amintită, promoții de elevi, etc.

În anul 1978, împreună cu alți colegi de la Școala Costești, sub îndrumarea conducerii bibliotecii județene din Râmnicu Vâlcea, am întocmit în cadrul Căminului Cultural, pe lângă Biblioteca Comunală – Expoziția muzeală permanentă - „Costești, file de monografie”.

A doua parte a expoziției, prezintă "Personalități legate de istoria comunei". Pe perete, aflăm expuse, chipurile unor voievozi, care au trecut pe aici, ca Neagoe Basarab, Mihai Viteazu, Constantin Brâncoveanu și Barbu Știrbei.

Dintre aceștia, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu și Barbu Știrbei, au clădit edificii în Costești - la Arnota și Bistrița. Dintre oamenii de cultură, sunt reprezentați - Alexandru Odobescu, Nicolae Iorga și Aurelian Sacerdoțeanu.

În vitrină, aflăm expuse imagini reprezentând pe Barbu Craiovescu, ctitorul Mănăstirii Bistrița (cea veche) - alături de frații săi mult cunoscuți - Pârvu, Danciu și Radu. Barbu a fost ctitorul din prima fază a Bolniței de la Bistrița. Se mai prezintă o lucrare a pictorului Ion Zugravu din Costești datând din anul 1773 - fiind vorba și de o fotografie după icoana zugravului amintit și care în prezent se află expusă alături de alte icoane, în Muzeul de la Mănăstirea Hurezi. Sunt expuse și mai multe studii scrise de către istoricul Aurelian Sacerdoțeanu, alături de acelea aparținând lui Alexandru Bălintescu, alături de acelea scrise de către Nicolae Chipurici, directorul Arhivelor Statului din Turnu Severin, toți fii ai comunei Costești.

Aflăm acolo și lucrări ale poetului Dragoș Vrânceanu, însoțite de câte un autograf din partea acestuia. A treia parte a amintitei expoziții, se intitulează „Din istoria culturii”. Printre altele aici sunt expuse fotografiile reprezentând „Liturghierul” lui Macarie din anul 1508, schița Mănăstirii Arnota întocmită pe la anul 1804 de către cărturarul Dionisie Eclesiarhul, etc.. Vizitarea amintitei expoziții, vine în sprijinul consolidării cunoștințelor învățate la clasă de către elevi.

Dar principala modalitate pentru cunoașterea învățământului din Costești, îl constituie actul de predare-învățare la obiectul istorie în cadrul orelor de curs. Acest lucru se poate realiza la predarea istoriei patriei, dar uneori și la predarea istoriei universale.

La clasa a V-a, predarea obiectului „istoria universală antică și medievală” când se predă lecția „Bulgaria și Serbia în secolele XII-XIV”, atunci când se vorbește despre statul sârb în timpul lui Ștefan Dușan (1331-1355), se amintește că la Mănăstirea Bistrița, s-a păstrat frumoasa „Psaltire” scrisă în anul 1346, în vremea amintitului țar, care a cucerit Tracia, Macedonia, Epirul și Albania, luându-și chiar titlul de împărat.

Psaltirea a fost adusă din Serbia de familia Doamnei Despina. Aceasta scoate în evidență legăturile pe care Craioveștii, Neagoe Basarab și dregătorii săi cu dragoste de carte, le-au avut cu Serbia și cu celelalte ținuturi din Balcani.

La lecția „Cultura în feudalismul dezvoltat” (sec. XII-XV), atunci când se vorbește despre artă în Țara Românească din cadrul „stilului bizantin”, alături de Mănăstirea Dealu (Târgoviște) se mai adaugă și cele două ctitorii Cozia și Bistrița Craioveștilor.

La clasa a VII-a, în cadrul predării obiectului „Istoria Românilor antică și medievală” la lecția „Țările Române în secolul al XV-lea, situația politică a Țării Românești” – când se amintește despre domnia lui Neagoe Basarab (1519-1521), ca reprezentant al Craioveștilor se arată faptul că, după cum afirma istoricul Aurelian Sacerdoțeanu, cu mai multe decenii în urmă, Neagoe Basarab a învățat carte la Școala Slavonă de la Bistrița, care după puțin timp de la fondare a început să devină un adevărat focar de cultură. Aceasta este legată de faptul că, pe un document s-a găsit însemnarea „Neag grămătic”. Neagoe și-a format cultura sa în cadrul vieții cărturărești de la Bistrița, iar „Învățăturile către fiul său Teodosie” au fost realizate ca urmare a culturii pe care și-a însușit-o la Bistrița. Se mai amintește despre ce a scris Stoica Hațeg în „Istoria Banatului” că Neagoe Basarab, reprezentant al familiei Craioveștilor, a făcut nunta cu Doamna

Despina la Mănăstirea Bistrița, unde, după cum afirmă autorul amintit, „era și scaunul domnesc”. Acest lucru se întâmpla, atunci când Neagoe Basarab Voievodul sta mai mult la Bistrița.

În cadrul lecției „Dezvoltarea culturii românești până la sfârșitul secolului al XVI-lea - când se amintește despre „Cultura feudală” și anume faptul că în acel timp în Țara Românească, cultura s-a răspândit „în limba slavonă” pe lângă centrele scrisului slavon din Țara Românească – Tismana, Vodița și Cozia (amintite în manual) se mai adaugă și Bistrița, unde lucrau numeroși dieci și grămăticii.

Se amintește faptul că în secolul al XVI-lea, la Bistrița, deja exista o bibliotecă și printre altele, s-au găsit aici, de către Alexandru Odobescu, în secolul trecut, cele 7 exemplare din „Liturghierul” lui Macarie, tipărit pe vremea lui Radu cel Mare, la anul 1508. Se arată că problema privind locul unde s-a tipărit „Liturghierul” - prima carte tipărită în Țara Românească, rămâne controversată, diferiți istorici - din trecut și din vremurile noastre, optând pentru Bistrița, Mănăstirea Dealu sau Târgoviște. Vorbind despre artă, până în secolul al XVI-lea, cu privire la Bistrița, bine cunoscuta ctitorie a Craioveștilor care a fost înălțată din temelie și înzestrată cu la 1491-1492⁶²², ea a fost tipul de Biserică de tradiție locală cu influențe externe.

Elevilor li se pot arăta acele trei desene realizate de către Dionisie Eclesiarhul, așa cum a fost ea în a doua fază, când a fost refăcută de către frații Craiovești cu sprijinul lui Neagoe Basarab, ilustru membru al vestitei familii a Craioveștilor, după distrugerea pricinuită de către Mihnea cel Rău.

Din secolul al XVII-lea, se mai poate aminti documentul în limba română a egumenului Eftimie al Mănăstirii Bistrița, care se referea la cheltuielile făcute pentru construirea iazului de la Băbeni.

La lecția „Dezvoltarea culturii în secolul al XVII-lea”, se poate aminti că, în anul 1620, călugărul Mihail Moxa, a scris la Mănăstirea Bistrița un ”cronograf”, prima istorie a lumii de la începutul ei până la anul 1489, după izvoare slavone. Această lucrare este primul text istoriografic în limba română. Se mai poate arăta rolul pe care l-au avut Teofil, fost egumen al Bistriței, care a ajuns apoi episcop de Râmnic și mai târziu mitropolit al Țării Românești, cât și mitropolitul Ștefan al Țării Românești, ctitorul bisericilor de la Bălănești (Râmeții Horezului) și al bisericii de lemn de la Grămești, care au contribuit la introducerea limbii române.

Teofil a pus să se scrie în românește pe odoarele bisericesti, iar mitropolitul Ștefan s-a afirmat în tipărirea de cărți în românește. Se mai poate prezenta elevilor însemnarea celor doi grămăticii - Mihail din Bobești-Romanați și Constantin din Corbșor-Vâlcea, care au arătat că, „au șezut la Mănăstirea Bistrița, pentru a învăța carte”.

Însemnarea celor doi grămăticii, a fost făcută pe un manuscris al „Cuvântarilor Sf. Ioan Gură de Aur” de la Mănăstirea Bistrița, aflat în prezent la Biblioteca Academiei României.

⁶²² Giurescu C. Dinu, Țara Românească în secolele XIV și XV, Editura Științifică, București, 1973, p. 363

Privind colecția „Dezvoltarea culturii secolului al XVIII-lea” se arată că și în acest timp a continuat să funcționeze școala slavo-română de la Bistrița. Se amintește despre episcopul Damaschin al Râmnicului, care a introdus limba română în Biserica Olteană. El a convocat în anul 1719, pe vremea dominației austriece, un Sinod la Hurez, la care a participat și egumenul Ștefan de la Bistrița, alături de egumenii de la Arnota, Hurezi și Govora. Participanții la acest Sinod au adresat autorităților austriece un memoriu în care au cerut, printre altele, ca Episcopia Râmnicului să fie ridicată la rangul de Mitropolie și să se înființeze două școli - una românească, la Râmnic și alta latinească, la Craiova. Cererea făcută a rămas însă fără rezultat.

Elevii pot să fie informați despre Climent din Pietrarii Vâlcii, care a fost călugăr la Bistrița, ajungând apoi egumen al acesteia iar mai târziu episcop de Râmnic. El a zidit Biserica Episcopală din Râmnic, schiturile Pietrarii de Jos și Pătrunsa, unde se spune că a fost născut de mama sa, fugită pe aceste locuri din calea turcilor. El a mai zidit și alte ctitorii din județul Vâlcea. Se mai adaugă că episcopul Climent a avut legături cu preoții din Scheii Brașovului, iar în anul 1746, ca membru al Divanului, a semnat Cartea Obșteștei Adunări pentru dezrobirea Țiganilor. A reorganizat tipografia din Râmnic, aflată la episcopie și a tipărit mai multe cărți. El s-a retras din scaunul episcopal în anul 1747. Chipul lui Climent se află zugrăvit la bolnița episcopiei și la schitul său din Pietrari.

Tot la lecția amintită se mai adaugă că la Bistrița se mai ocupa cu știința de carte ieromonahul Macarie, care în anul 1750 a copiat un „Octoih” pe care a făcut însemnarea despre ucenicul său Constantin, pregătit să ajungă preot la biserica din Văratoci, comuna Costești. Acesta fusese pregătit la Școala de la Bistrița. Se mai amintește și despre Dionisie Ecleziarhul, unul dintre cărturarii de seamă, care a stat un timp la Mănăstirea Arnota unde că, între anii 1770-1777 a fost și egumen. El a scris cunoscutul „Hronograf”, o cronică a Țării Românești dintre anii 1764-1815, a întocmit pomelnicul bisericii de la Păr din Bistrița. A lucrat ca ecleziarh – păstrător al arhivelor de la Episcopia Râmnicului. De la Dionisie Ecleziarhul ne-au rămas desene a mai multor mănăstiri, printre care amintim Mănăstirile Bistrița și Arnota.

În cadrul obiectivului „Istoria românilor - epoca modernă și contemporană”, clasa a VIII-a, la lecția „Revoluția Română de la 1848”, subpunctul „Ideologia generației de la 1848. Societăți secrete revoluționare” se arată importanța înființării școlilor sătești la anul 1838 pentru luminarea poporului, amintindu-se și despre momentul de începuturi al școlii din Costești. Vorbind despre presă, atunci când la cele arătate se completează cu noi date, când se vorbește despre revista „Gazeta de Transilvania” scoasă la Brașov în anul 1838 de către George Barițiu, prezentându-se documentele care se referă la corespondența dintre Gheorghe Barițiu și August Treboniu Laurian, în care se arată numele abonaților la revista amintită, printre care se află și egumenul Gavril Bistrițeanu de la Bistrița, alături de Nicolae Bălcescu, Cezar Bolliac, Nicolae Pleșoianu, Eufrosin Poteca, August Treboniu Laurian și alții.

La lecția „Dezvoltarea culturii românești în perioada 1878-1914” se amintește și despre perioada când la Bistrița a fost „Școala Subofițerilor”, unde au învățat și unii dintre viitorii mari comandanți ai armatei române din primul război mondial, printre care amintim generalii Dragalina, Praporgescu și Averescu, ultimul dintre aceștia ajungând până la gradul de mareșal.

De asemenea, când se vorbește despre Seminarul de la Bistrița din anii 1908-1911, se amintește că aici a învățat și cunoscutul folclorist Gheorghe Dumitrescu-Bistrița, din județul Mehedinți, iar la școala din Costești s-au aflat ca elevi, în preajma primului război mondial, istoricul Aurelian Sacerdoțeanu și poetul Dragoș Vrânceanu.

Problemele învățate la clasă, legate de Școala de la Bistrița și de școlile sătești din Costești s-au putut consolida și prin desfășurarea altor activități – vizite și excursii la muzee și monumente istorice, expuneri, simpozioane, prin evocarea unor personalități, concursuri, organizarea unor expoziții în școală, întâlniri cu oameni de știință și foști elevi ai școlilor, la concursurile de istorie ș.a..

ÎNCHEIERE

După cum se vede studiul monografic de față, intitulat "Din istoricul învățământului în Comuna Costești, județul Vâlcea – de la începuturi până în 1918" are patru capitole.

La capitolul I, intitulat „Date monografice privind localitatea Costești din județul Vâlcea”, în prima parte s-a tratat „Așezarea și mediul geografic” al localității Costești, arătându-se că localitatea se află situată în zona subcarpatică a Olteniei, la poalele munților Căpățâanii, în partea de nord aflându-se munții, iar în partea de sud zona depresionară și dealurile. Întreaga localitate este străbătută, de la nord la sud, de către cele două ape, Bistrița și Costești. Localitatea se bucură de un climat blând, fiind așezată la zona de contact dintre cele două forme de relief – muntele și depresiunea subcarpatică, cu importante resurse naturale: lemnul, apele limpezi și reci, condiții favorabile pentru vânat, creșterea animalelor, dar și pentru cultivarea pământului, făcând ca aceste meleaguri să fie locuite din cele mai vechi timpuri.

La a doua parte a primului capitol, intitulată „Din istoricul localității” se amintește despre descoperirile arheologice de la Ferigile-Costești, din prima epocă a fierului, fapt care a înscris localitatea printre punctele de interes arheologic ale țării. Pe teritoriul comunei Costești se află cele două mănăstiri din nordul Olteniei – Bistrița și Arnota, iar istoria localității, în cea mai mare parte, este legată de cele două ctitorii.

Se face o scurtă prezentare a principalelor evenimente petrecute în timp și legate de Bistrița, printre care amintim: momente din istoricul zidirii mănăstirii, despre cele trei personalități ale căror rămășițe pământești se află la Bistrița - Barbu Craiovescu, domnitorul Moise Vodă și Pârvu II Craiovescu. Se amintește și despre zidirea mănăstirii Arnota, ctitoria domnitorului Matei Basarab, ale cărei rămășițe pământești se află în valoroasa sa ctitorie. Se prezintă și relatările sirianului Paul de Alep, referitor la cele două mănăstiri – Bistrița și Arnota, în timpul când acesta a călătorit prin Țara Românească în secolul al XVII-lea. Se mai relatează și despre Constantin Brâncoveanu, descendent al familiei Basarabilor, care a făcut reparații și înnoiri la mănăstirile Bistrița și Arnota. În timpul lui, Bistrița i-a devenit reședință de vară. S-au făcut referiri și la bisericuțele din Costești, arătându-se perioada în care ele au fost ridicate. Alte informații se referă la momentele importante din istoria patriei. Astfel, înainte de anul 1821, pe aceste meleaguri și-a făcut prezența vestitul căpitan de haiduci, lăncu Jianu, iar la anul 1821, Tudor Vladimirescu, cu o parte dintre pandurii săi au trecut prin Costești în drumul lor spre ținutul Gorjului și Mehedințiului. La Bistrița a avut loc una dintre ultimele ciocniri ale eteriștilor și pandurilor cu turcii, așa cum ne relatează documentele istorice. Referitor la anul revoluției de la 1848, este consemnat faptul că în tabăra de la Răureni a generalului patriot Gheorghe Magheru, pentru apărarea revoluției s-au aflat și voluntari din Costești. O dovadă privind participarea costeștenilor la acest moment istoric îl constituie și armele de foc, împreună cu câteva lănci găsite pe la săteni. Una dintre lănci provenită din acel timp, s-a găsit

în incinta Mănăstirii Bistrița, cu câțiva ani în urmă. Mai amintim și alte informații notate în lucrarea de față, printre care vizita domnitorului Alexandru Ioan Cuza la Mănăstirea Bistrița și Arnota în iunie 1959, despre reforma agrară, din anul 1864, formarea satelor după războiul de independență, din anii 1877-1878, când la Mănăstirea Bistrița au fost aduși prizonieri turci răniți, iar alți locuitori ai comunei au participat la acest război. Alte referiri legate de comună au fost făcute cu privire la răscoala țăranilor din anul 1907 și referitor la războiul pentru întregirea neamului din anii 1916-1918 sau la cel de-al doilea război mondial, când, de asemenea, mulți costeșteni și-au vărsat sângele pe câmpul de luptă. Numele eroilor comunei este înscris pe „Monumentul Eroilor” din centrul localității.

Capitolul al doilea al lucrării cu titlul „Începuturile învățământului din Costești. Școala de la Bistrița” ne arată că la scurt timp de la fondare, Mănăstirea Bistrița a început să fie un adevărat focar de cultură. Aici a fost la început o școală slavonă, care a devenit apoi slavo-română și mai târziu românească. Așa cum afirma istoricul Aurelian Sacerdoțeanu, Neagoe Basarab a fost grămatic la Mănăstirea Bistrița. Sunt de reținut și afirmațiile lui T.G. Bulat care arată că „frumusețea de stil și înalta învățătură din cartea sa, adresată fiului Teodosie s-au datorat, fără îndoială, atmosferei de înălțare spirituală bistrițeană”. Neagoe Basarab și-ar fi petrecut anii din tinerețe printre monahii cărturești de la Bistrița printre manuscrise și cărți rare. Deja din secolul al XV-lea, Bistrița avea o bogată bibliotecă, care a fost îmbogățită în secolele următoare. O problemă controversată a fost până acum și locul cu privire la tipărirea „Liturghierului” lui Macarie, în anul 1508. Faptul că din cele 10 exemplare cunoscute până în prezent, 7 au fost găsite la Bistrița, ar fi un argument în favoarea Bistriței. Așa cum afirma Alexandru Odobescu, Mănăstirea Bistrița „a dat cele mai importante manuscrise și cărți rare, sub aspect al vechimii lor”. În secolul trecut Alexandru Odobescu a găsit la Bistrița frumoasa „Psaltire” scrisă în anul 1346 în vremea țarului Ștefan Dușan, adusă de doamna Despina din Serbia. Au mai fost găsite de Odobescu un număr de 72 manuscrise slavone, 4 grecești și 44 românești. Amintim faptul că unul dintre primele documente scrise în limba română a fost și memorialul egumenului Evtenie de la Mănăstirea Bistrița, referitor la cheltuielile făcute pentru amenajarea iazului de la Băbeni-Vâlcea. Se mai consemnează în lucrare faptul că, în anul 1620, călugărul Mihail Moxa (Moxalie) a scris un „Cronograf”, prima istorie universală de la noi, tot la Bistrița.

Tot din secolul al XVII-lea se mai notează și despre însemnarea făcută pe un manuscris al Cuvântărilor Sfântului Ioan Gură de Aur – aflat la Biblioteca Academiei din București, pe care Mihail din Bobești și Constantin din Corbșor-Vâlcea au arătat că au stat la Mănăstirea Bistrița ca să învețe carte. Pe la Bistrița a fost și Dionisie Eclesiarhul, socotit unul dintre cei mai de seamă cărturari. El a scris un „Hronograf”, o istorie a Țării Românești dintre anii 1764-1815.

Capitolul al doilea tratează problema existenței școlii de la Bistrița, a vieții cărturărești din acest vestit centru de cultură al Craioveștilor până la anul 1838, când au fost înființate școlile satești.

Se prezintă și metode de predare folosite în școlile care au funcționat pe lângă mănăstiri.

Capitolul se încheie cu informația culeasă de la Arhivele Statului din Râmnicu-Vâlcea, care ne arată că după părăgirea mănăstirii, școala românească s-a mutat la Schitul Păpușa, în ocolul satului Pietreni, unde în anul 1835 erau 6 ieșiți de la învățătură și 15 intrați.

Capitolul al III-lea al lucrării se referă la „Învățăământul din Costești de la 1838 până la anul 1918”. Se amintește de momentele grele prin care a trecut Mănăstirea Bistrița, demolarea ei, construirea actualei clădiri între anii 1846-1855, în timpul lui Gheorghe Bibescu și Barbu Știrbei. Pictura actualei mănăstiri a fost realizată de pictorul Gheorghe Tătărăscu, care a pictat și Episcopia Râmnicului.

Legat de lupta pentru unitatea națională, documentele ne informează că în perioada anterioară revoluției de la 1848, revista Gazeta de Transilvania, înființată la Brașov în 1838, era citită și la Mănăstirea Bistrița. La revista amintită era abonat și egumenul Gavril Bistrițeanu. Acest fapt reiese din corespondența ținută de Gheorghe Barițiu cu August Trebomiu Laurian. Egumenul de la Bistrița era abonat cu personalități de seamă ale istoriei românești, printre care amintim pe Nicolae Bălcescu, A.T. Laurian, Cezar Bolliac, căpitan Nicolae Pleșoianu (al cărui bust îl aflăm în fața fostei Școli Normale din Râmnicu Vâlcea), Ștefan Golescu, Eufrosin Poteca și alții.

Cu privire la revoluția de la 1848, se amintește faptul că, printre cei 31 comisari de propagandă stabiliți în județele Olteniei, și anume printre cei din județul Vâlcea s-a aflat și Teodor Zăgănescu, Iconomul Mănăstirii Bistrița.

Se mai consemnează că fondul arhivistic de la Mănăstirile Bistrița și Arnota a fost cercetat și de Nicolae Bălcescu.

În cursul războiului pentru independență de la 1877-1878, Bistrița a găzduit și un spital al Crucii Roșii, care s-a îngrijit de sănătatea prizonierilor turci și chiar a soldaților români. În total au fost aduși la Bistrița 478 prizonieri turci, fiind păziți de 45 ostași români.

La Bistrița, între anii 1884-1895 a fost o școală militară de subofițeri, care a contribuit la formarea unor ofițeri pentru armata română. Din rândul școlii amintite s-au ridicat cateva serii de ofițeri ai armatei române, unii dintre ei ajungând remarcabile personalități militare, cum au fost Alexandru Averescu care, mai târziu în anul 1930, a fost avansat la gradul de mareșal. Se spune că la Bistrița, în afară de Alexandru Averescu, au învățat printre alții și generalii Ion Dragalina, David Praporgescu, Constantin Prezan și Ieremia Grigorescu.

În lucrare se consemnează și despre o altă instituție școlară care s-a înființat la Bistrița. Este vorba despre Orfelinatul Corpului Didactic, care s-a inaugurat la 1 octombrie 1903. Orfelinatul era întreținut de Casa de Economii, Credit și Ajutor a Corpului Didactic. Înființarea Orfelinatului s-a făcut pentru copiii dascălilor, rămași fără părinți, ca un sprijin pentru membrii Corpului Didactic din acel timp. La inaugurarea Orfelinatului de la Bistrița, printre alții, a fost prezent și Spiru Haret, Ministrul Instrucțiunii. Directorul Orfelinatului a

fost Ion Dumitrașcu din Zilișteanca – județul Buzău, cel care condusese timp de 4 ani „Revista învățătoarelor și învățătorilor din România”, apărută la Buzău.

La Bistrița, în apropiere de Bolnița Mănăstirii, se află cavoul învățătoarei Maria Dumitrescu, soția directorului Orfelinatlui, decedată la puțină vreme după inaugurarea amintitului Orfelinat.

Între anii 1908-1911, la Mănăstirea Bistrița a funcționat și Seminarul de la Râmnic, după ce acesta fusese detașat la București. După anul 1911, Seminarul a fost mutat la Râmnicu-Vâlcea, în vechiul local.

La Seminar a predat lucrul manual C. Popian, titular la Școala din Costești, cunoscut mai târziu ca un mare animator cultural. Printre cei care au urmat Seminarul de la Bistrița s-a aflat și Gheorghe Dumitrescu-Bistrița, renumit preot, învățător și folclorist, originar din Bistrița-Mehedinți. Acesta, împreună cu soția sa, învățătoare, a scos revista de folclor „Izvoarașul”. La 21 aprilie 1989, la venerabila vârstă de 94 ani, acesta a vizitat Costeștiul și Mănăstirea Bistrița.

În istoricul școlii de la Bistrița se mai relatează și despre Societatea „Acoperământul Maicii Domnului”, înființată la început în București și mutată în anul 1916 la Mănăstirea Bistrița.

Seminarul monahal și Orfelinatul cuprindeau copiii orfani și săraci, băieți și fete.

La subpunctul „Începutul învățământului sătesc” se arată că începutul învățământului sătesc s-a făcut în Țara Românească la anul 1838. Un subcapitol se referă la învățătorii care s-au succedat la școlile din localitatea Costești după anul 1838, la Pietreni, Costești și Văratnici.

Se mai amintește faptul că Victor Gr. Mihăescu, dirigintele Școlii Costești la anul 1905, în scurta lui „Monografie” a Școlii Costești, afirmă că în Costești, începutul învățământului sătesc a fost făcut la anul 1832, în satele mai sus menționate. Dar el n-a avut, la anul 1905, dosare datând din primii ani ai formării învățământului sătesc pe aceste locuri. Dacă într-adevăr s-au înființat aceste școli la anul 1832, acest lucru s-a făcut la inițiativa locală, cu forțe locale, așa cum s-a mai întâmplat și în alte localități. La Arhivele Statului din București, documentele existente dau anul 1838 ca moment de început al învățământului din Costești.

La capitolul amintit, se tratează pe bază de documente, evoluția învățământului la nivelul țării, la nivel județean și local, arătând documentat, ce cadre didactice s-au perindat pe la școlile din Costești, eforturile făcute pentru a aduce copiii la școală și a realiza construcții noi de școli, care să fie acceptabile timpului respectiv.

Se evidențiază eforturile dascălilor care au muncit pe tărâmul învățământului, în anumite momente, Școala din Costești numărându-se printre „școlile model” din județ, cu dascăli capabili, așa cum au fost Gr. Alexandrescu, Victor Gr. Mihăescu și alții. Evoluția Școlii din Costești, de la Școala Mixtă la Școlile de Băieți și de Fete (pentru scurt timp) și mai apoi din nou la Școala Mixtă.

Un moment principal pentru Școala din Costești l-a constituit construcția localului nou de școală. Cu patru săli de clasă, din cătunul Ferigile-Costești, care se mai află și astăzi în folosință, alături de marea construcție școlară ridicată în 1960. Au fost tratate, pe baza documentelor de arhivă, aspecte privind baza materială a școlii, localul de școală, terenul școlii, mobilierul și materialul didactic, cărțile și biblioteca, programe și metode de învățământ, elevi, clase, efective și prezența lor, salarii și inspecții, activitatea extrașcolară a învățătorilor și elevilor absolvenți. S-au realizat și două scurte biografii ale unor foști elevi ai Școlii din Costești – istoricul Aurelian Sacerdoțeanu și poetul Dragoș Vrânceanu.

La capitolul al IV-lea au fost arătate câteva modalități folosite pentru cunoașterea de către elevi a evoluției învățământului din Costești până la anul 1918, la clasă – în timpul predării obiectului istorie dar și la alte activități.

Lucrarea a fost prevăzută cu anexe (12 documente de arhivă), o situație recapitulativă referitor la învățătorii care au predat la Școlile din Costești, glosar, note, material ilustrativ și hărți.

Considerăm că lucrarea de față interesează pe elevi, pe cei care își desfășoară activitatea în învățământ, pe toți cei dornici să cunoască drumul greu parcurs în evoluția lui de către învățământul din Costești.

Cu cele scrise, problemele au fost epuizate definitiv, cercetătorului revenindu-i în continuare sarcina de a le aprofunda în vederea completării studiului monografic respectiv și în tratarea subiectului în continuare, până la zilele noastre.

ANEXA Nr. 1
Documentul 223. Copie

„1494 (7002) Martie 16. București

.... Jupân Barbu Cralevski cu frații săi, jupân Pârnu și Danciul și Radul și au ridicat din temelie a tot cinstitul mai sus zisul hram pe râul numit Bistrița și l-au înfrumusețat cum se cuvine și au dăruit satele anume: Plăviceni pe Săoaș cu tot hotarul și viile și cu zeciuala din vin cât se cuvine de la această ocină oricât este hotarul lor și Brâncovenii toți și Gândeni și Vădastra ... și potelul și cu Balta Albă și pâraul tot și Mălurenii ... Bogdăneștii de la Codmeana toți și țigani anume: Curchi cu copiii săi și Mela cu copiii săi și Ivan cu copiii săi ... și Bran cu copiii săi și Novac cu copiii săi ... și Jupân Stoica Logofăt, a dăruit o vie de la Căzănești ... a dăruit domnia mea cășăritul din județul Vâlcea ... și Vama de la Secui pe Jiu, toată ... + Io Vlad voevod din mila lui Dumnezeu, domn”.

Document privind Istoria României.
Veacul XIII-XV, B. Țara Românească
(1274-1500), Ed. Academiei P.P.R.,
1953, p. 206-107, doc.233

ANEXA Nr.2

ÎNSEMNAREA FĂCUTĂ PE VOLUMUL „ALBINA” DE GRĂMĂTICUL DRAGOMIR LA 23 NOIEMBRIE 1519

„Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Spirit s-a scris această carte ce se zice „Albina” în m-rea Bistrița în zilele prea piosului și de Hristos iubitorului Io Neagoe marele Vv. Și porunca marelui Jupân Preda, fiul marelui dvornic Pârvul, în anul 7027, ocolul soarelui 27, al lunii 16, indiction 6, temelia 18; s-a sfârșit în luna noiembrie în 23 zile. A scris mâna mult păcătosului și nevrednicului, sluga cea mai mică a domnului meu Jupân Preda, grămăticul Dragomir”.

Al. Odobescu, Despre unele manuscrise și cărțile tipărite, p. 729

ANEXA Nr. 3

MĂRTURIE

Mănăstirea Bistrița, jud. Vâlcea – 21 dec. 1573

Egumenul Evtenie arată cheltuielile ce s-au

făcut pentru iazul morii de la Băbeni-Vâlcea

(scris în română)

„+ Adecă eu, Evtenie, egumenul Bistriței, cum se știe ce-am cheltuit pentru iazul de la moară de la Băbeni în zilele lu Alexandru Vodă: aspri gata 3890 și 10 vaci grase și 10 oi și 12 rămători grași și 4 bivoli și 200 de oboroace de grâu și alte bucate mult mâncătoare. Deci l-am făcut cu multă trudă și osteneală și am plătit tot cu stânjenu de au săpat prin trecătoare den apa Bistriței, de unde începe iazul până din dosul motonului. Iară fără ce-am plătit, am muncit mult și cu oamenii mănăstirii ca sa fie proclat căuta să ție acest iaz, să le fie pârâș la judecată Maica Precista. Și l-am sfârșit m(s) ca de (K) 21, vă(le)t 7082”

Mareș Alex. și alții, Crestomația limbii române vechi.

vol.I (1521-1639). Edit. Acad. Române, 1994, p.p. 103-104, doc. Nr. 21

ANEXA Nr. 4
DOCUMENTUL REFERITOR LA PREZENȚA
LUI MIHAI VITEAZUL LA MĂNĂSTIREA BISTRIȚA
ȘI DĂRUIREA SATULUI COSTEȘTI CTITORILOR
CRAIOVEȘTILOR
COPIE

„1604(7112) Aprilie 12, Târgoviște

.... Radu Șerban Voevod ... și s-au vândut ei înșiși de bunavoia lor răposatului Io Mihai Voevod și fără nici o silă de domnia lui și s-au închiriat ei să-i fie în veci Mihail Voevod ... a dăruit Sfintei mănăstiri acest ... sat Costești , toți să fie pentru sufletul lui și al părinților lui, ca să-i fie Sfintei mănăstiri de întărire și dumnezeieștilor călugări de hrană, iar domniei lui și părinților și domniei lui veșnică pomenire. Dar când a cumpărat răposatul Mihai Voevod acest mai sus spus sat, a fost pe atunci la ieșirea lui din țară și era la mare strâmtoare și supărare din toate părțile ... a întrebat domnia lui pe toți acei ostași: voesc să lase părțile lor de leafă, să cumpere acest sat mai sus spus să fie pentru Sfânta mănăstire ... iar toți acei ostași atunci cu mare glas au zis să fie după plăcerea și voința domniei lui și pentru Sfânta mănăstire ... Câtă vreme au stat acei ostași la Sfânta mănăstire și atunci când au cumpărat mai sus zisul sat iar cei vecini care au fost cneji, ei au spus sa-i scoată răposatului ... Mihail și de bir ... răposatul Mihail Voevod a dăruit mai sus zisul sat Sfintei mănăstiri și i-a scos de la bir și de la toate mâncărurile ... și au lăsat domnia mea ... zisul sat Costești să fie în pace de bir ... Io Radu Voevod ...”

Doc. privind Istoria României, B. Țara Românească,

Veacul al XVII-lea, vol. I

(1601-1610), p. 114-115

ANEXA Nr. 5
ÎNSEMNAREA FĂCUTĂ ÎN SECOLUL AL XVII-LEA
DE CĂTRE CONSTANTIN DIN CORBȘOR (VÂLCEA)
ȘI MIHAIL DIN BOBEȘTI (ROMANAȚI) ÎN CARE
SPECIFICĂ CĂ AU ÎNVĂȚAT CARTE LA MĂNĂSTIREA
BISTRIȚA

„+ A scris Constantin grămătic
fiul lui Stoica
satul anume Corbșor din Vâlcea, să se știe.
Am stat la Mănăstirea Bistrița să învățăm carte ...
+ A scris
+ A scris Mihail grămătic, fiul lui Stan,
Din Romanați satul anume Bobești ...”

Ess. Slav nr. 303 aflat la biblioteca
Academiei României

ANEXA Nr. 6
FORMULAR DE DIPLOMĂ PENTRU UN ÎNVĂȚĂTOR
TIPĂRIT ȘI COMPLETAT DE MÂNĂ
LA ANUL 1843

„Tănase Tănăsescu candidatul de învățător din satul Mănăstireni, urmând în Școala Normală din orașul Râmnicul, județul Vâlcea, de la anul 1842 până la anul 1843, s-a deprins la învățăturile ce i se cere a ști pentru această slujbă, adică la citire, scriere slobod, la catehismul legii creștinești, la cântările bisericesti și la începuturi de aritmetică. Și, fiindcă în cursul învățaturii sale numitul s-a arătat cu purtare bună, i se dă la mână acest înscris întătit cu pecetea Eforiei Școalelor, spre a fi învățător la Școala din satul Surpatele, plasa Otăsăului.

Prof. Școlii Normale

Nr. 25 T. Serghiescu

Anul 1843 Ștampila: Eforia Șc. Normale

Luna dec.

Arh. St. Buc. M.C.I.P.

Dos 1803/1844, f. 25

NOTA: sublinierile au fost completate la scrierea diplomei

ANEXA Nr. 7
CE TREBUIAU SĂ ȘTIE
CANDIDAȚII DE ÎNVĂȚĂTOR

„1846

Cinstitei Eforii a Școalelor
Prof. NORMAL din Rm. Vâlcea,

În examenul ce am făcut parte de la 25 până la 28 iunie, având candidații însemnați în alăturata listă cu bună deprindere la citit și scris, la aritmetică cu bună cunoștință în cele patru operații simple, cu numere compuse și frângeri; la catehism pe care l-au trecut și pot să explice și cu alte vorbe; și la cântări bisericești, pe lângă care unesc și cunoștința multor diete culese din cartea numită ”Căutarea boalelor de vite”, plecat îi supui la cunoștința Cinstitei Eforii, rugând-o să binevoiască a-i trece între învățători, spre încurajarea celorlalți.”

C. Codreanu
Nr. 275
1846 – iulie 17
Rm. Vâlcea

Arh. St. București, M.C.I.P., dos. Nr. 1747/1845, f. 332

ANEXA Nr. 8
EGUMENUL BISTRIȚEI GAVRIL BISTRIȚEANU
ȘI-A AFLAT PRINTRE ABONAȚII LA „GAZETA DE
TRANSILVANIA” LA ANUL 1846

Doc. Nr.44. București, 1/13 februarie 1846, A.T. Laurian către Gh. Barițiu: confirmă primirea scrisorii. Trimite lista abonaților prin intermediul său la „Gazeta de Transilvania”. Printre abonați figura și arhimandritul Gavril Bistrițeanu .

„... Ascultă abonații sunt aceștia la Gazetă:

Ștefan Golescu

Maiorul Voinescu

Arhim. Eufrosin Poteca

Arhiv. Gavril Bistrițeanu ...” (în total 20 abonați)

Doc. Nr. 46. București, martie 23/10 aprilie 1846, A.T. Laurian către Gh. Barițiu ... printre altele amintește și despre situația abonamentelor la „foile lui Barițiu”: ”... La mine ai d-ta să-ți răspunzi pentru 21 exemplare de gazetă. Părintele Bistrițeanu e abonat la mine și eu am răspuns și pentru dânsul...”

Doc. Nr. 48. București, 21 iunie/13 iulie 1846, A.T. Laurian către Gh. Barițiu: comunică lista abonamentelor făcute prin intermediul său.

„București, 21 iunie 1846

Domnule Bariț!

Apropiindu-se al doilea semestru de abonamente la Gazetă, mă grabesc a vă scrie, ca lucrurile fără nici o zăbavă să poată merge pe drumul cel convenit. Așadar, aceștia sunt abonații care continuă și pe al doilea semestru:

Postelnicul Ștefan Golescu

Arhim. Gavril Bistrițeanu

Prof. A.T. Laurian

D. Nicolae Bălcescu

Procuror Cezar Bolliac

Căpitan Pleșoianu 20”

Cornelia Bodea, Lupta românilor pentru unitate națională 1834-1839. Ed. Acad. R.S.R., Buc.,1967, doc.44, p. 279, doc.46 p. 202 și 48, p. 285

ANEXA Nr. 9
LA ANUL 1846 DUMITRU POPESCU A FOST ÎNVĂȚĂTOR
LA ȘCOALA DIN CELE TREI SATE CONTOPITE:
COSTEȘTI, VĂRATICI ȘI PIETRENI
„1846

Cinstitei Eforii a Școalelor
Profesorul normal din Rm. Vâlcea,

Potrivit cu duhul poruncii Cinstitei Eforii cu nr. 399, privitor la Școala satelor Costești, Pietreni și Văratnici din plaiul Coziei neavând alt mijloc – am cercetat și am aflat prin supravegheazător că acele trei sate fac, în adevăr, numai o siliște, trimițându-mi totodată – și pe Nistor Bălintescu „sic” și pe Dumitru Popescu, căci al treilea, Constantin Ilian, se află bolnav.

Și făcând concurs numai cei doi veniți, am înțeles că Popescu fiind mai tânăr, mai bine deprins la toate, având și glas mai bun, are destoinicie a fi candidat la arătatele sate.

Numai de ar fi ecsact!

Pentru acest sfârșit s-a și recomandat Cinstitei Cărmuirii prin oțnoșenia cu nr. 162 înștiințându-o a ținea în rezervă lei 115, parale 8 – leafa numitului pe trimestrul ianuarie. Iar acum, ca o netăgăduită datorie, plecat fac cunoscut Cinstitei Eforii alegerea sa”.

K. Kodreanu,
Nr. 165
Anul 1846
Maiu 18
Râmnicu Vâlci”

Arh. St. București
Fond Minist. Cultelor și Instrucțiunii Publice, dos 1747/1845, f. 264

ANEXA Nr. 10

1848, nov. 9

Căimăcănia Principatului Țara Românească.

Către

Cinstitul Sfat Administrativ Ecstraordinar

Extras

„Cinstita Eforie a Școalelor arată prin adresa sa nr. 1072 că a chibzuit după trebuință pentru cuvintele arătate că Șc. Normală din orașele de căpetenie ale județelor să înceteze, deocamdată, de a mai da învățătura copiilor, așa că a găsit de trebuință ca și școalele de prin sate să se închiză cu totul, rămânând pe viitor ca subvizorii și învățătorii acelor sate să intre în rânduiala la care vor fi fost mai înainte. Și fiindcă fiecare enoriaș sătean plătea învățătorului de sat pe an câte doi lei, apoi acești bani să fie depuși la cutia satului fără să se mai dea învățătorilor...”

Arh. St. București, M.C.I.P., dos. Nr. 1513/1848

ANEXA Nr. 11

RAPORT AL EGUMENULUI MĂNĂSTIRII BISTRIȚA,
ARHIMANDRITUL IERONIM, PRIN CARE SE FACE CUNOSCUT
CĂ AU FOST LUATE MĂSURI PENTRU PRIMIREA LUI
ALEXANDRU IOAN CUZA

Doc. 106

„primit iunie 13, 1859

Principatele Unite Moldo-România

Domnule administrativ,

Înformându-se subscrisul de la d. subadministrator al plaiului Horezu despre venirea și în acest district a mării Sale prințului Domnitor care crez că cu această ocazie o să vie spre vizitație și la acest stabiliment, prin urmare subscrisul ca să poată prepara mai din vreme pentru cele trebuincioase, grăbește cu onoare a invita pe dv. ca să binevoii ai comunica grabnic marșrutu pentru venirea mării Sale./ Invitându-vă iarăși ca în viitor orice corespondență vor privi către subscrisu să nu mi se expedieze prin d. subtadministrator de Horezu ce cade mai cu apropiere de mănăstire decât cel din Cozia.

legumenul mănăstirii Bistrița:

arhimandritul Ieronim

Secretar, D. Popescu

Nr. 55

Anul 1859, luna iunie 11

Onor d. Administrator al

Districului Vâlcea

„Rezoluție,

I se va răspunde că marștutul nu este nici la administrație venit. Iar pă la mănăstire negreșit că o sa meargă fiindu-i trecerea în Gorj chiar pă acolo după cum s-a anunțat prin nr....

G. Golescu⁶²³

⁶²³ Corneliu Tamaș, Sergiu Purece, Gheorghe Dumitrașcu, Contribuția județului Vâlcea la Unirea Principatelor, Studiu introductiv și documente – cu prefață de Ștefan Ștefan Ștefănescu, Rm. Vâlcea, 1982, pp. 211-212.

ANEXA Nr. 12

LA 23 MARTIE 1878 CONSILIUL DE HIGIENĂ AL JUDEȚULUI VÂLCEA SE ADRESA PREFECTULUI JUDEȚULUI VÂLCEA, ARĂTÂND CA MEDICUL SPITALULUI HOREZU, CERCETÂND STAREA CELOR 500 DE PRIZONIERI TURCI ȘI 100 DE SOLDAȚI ROMÂNI AFLAȚI LA M-TIREA BISTRIȚA, A GĂSIT CĂ „SPITALUL DE CAZARE ESTE INSUFICIENT”, PROPUNÂND CA 100 DINTRE EI SĂ SE MUTE LA MĂNĂSTIREA ARNOTA
„Doc. 427

România 1878, martie 23

Consiliul de Higienă

al

Districtului Vâlcea

Nr. 172

Domnule Prefect,

Domnul medical Spitalului Horezu cu adresa nr. 41, ne face cunoscut că după revizia ce a făcut-o prizonierilor turci a găsit că locul unde sunt așezați este foarte insuficient pentru numărul de 500 prizonieri plus 100 soldați români destinați pentru paza lor și este de opinie că una sută din acești prizonieri să se transfere la Mănăstirea Arnota pentru ședere și culcare și la timp de mâncare poate veni iar la Bistrița fiind depărtare foarte mică și o asemenea preumblare fiind foarte favorabilă pentru sănătatea lor.

Această opinie a domnului medic, subsemnatul gasindu-o bună.

Am onoarea a va recomanda rugându-vă ca să binevoiți a dispoza cele de cuviință.

Primiți vă rog, domnule Prefect, asigurarea considerației mele.

Vice președinte, Zographos

Domniei Sale,

Domnului Prefect al districtului Vâlcea.”⁶²⁴

⁶²⁴ C. Tamaș, P. Bardășu, S. Purece, H. Nestorescu – Bălcești, Contribuția județului Vâlcea la susținerea războiului de independență (1877-1878), Societatea "Prietenii Muzeului Bălcescu", Bălcești pe Topolog, 1977, p. 573.

ÎNVĂȚĂTORI CARE AU PREDAT LA ȘCOLILE DIN COMUNA COSTEȘTI

1838 – Constantin Iliescu – învățător la Costești, Pietreni și Vărățici.

1839 – Constantin Iliescu – la cele trei școli

1843 – Costești: Nistor Bălintescu

Vărățici: Constantin Ilian

Pietreni: Alexandru Ciorgnescu

1845 – Costești: Nistor Bălintescu

Vărățici: Dumitru Popescu

Pietreni: Ilian Constantin

1846 – deschisă numai școala de la Costești, având ca învățător pe Dumitru Popescu, care era așezat la Vărățici.

1848-1857 – școlile au fost închise.

1857 – o singură școală la Costești, învățător Dumitru Popescu

1859 – la Costești, învățător Gheorghe Alexandrescu.

Un an de zile școala nu a funcționat, în Costești.

1862-1871 – la Școala Costești era învățător Gheorghe Alexandrescu. În iulie 1871 a fost mutat la Școala Bărbățești.

1871-1875 – învățător la Școala Costești – Gheorghe Nistorescu.

1875-1880 – învățător Dumitru Bujorean – la Școala Costești. A fost transferat la Școala din Bujoreni-Vâlcea în anul 1880.

1880-1881 – La Școala Mixtă din Costești era învățător Dumitru Tănăsescu.

1881-1887 – Școala de Fete din Costești avea ca învățătoare pe Evdochia Tănăsescu (1881-1887) și Eufrosina Tănăsescu (1882-1887);

Dumitru Tănăsescu învățător la Școala de Băieți (1881-1887).

1887 – După desființarea Școlii de Fete, Școala din Costești a devenit din nou mixtă.

1888 – 1 dec. S-a înființat Școala Mixtă nr. 2 de la Costești; învățători: Gheorghe Pretorian (la Școala nr. 2) și Dumitru Tănăsescu (la Școala nr.1). Cele două școli au funcționat separat până la data de 1 septembrie 1889.

1889 – sept. 1 – Cele două școli s-au contopit, funcționând cu învățătorii D. Tănăsescu și Gh. Pretorian.

1890, sept. Învățătorul D. Tănăsescu a fost mutat la Școala Malaia în locul învățătorului Ștefan Herăscu, care a venit la Costești (postul 2), iar postul nr.1 – Gh. Pretorian.

1891, nov. – Învățătorul Ștefan Herăscu a fost transferat la Școala Berbești-Vâlcea. În locul lui a venit la Școala Costești învățătorul Mihail Pretorian, de la Școala din Bechet, județul Dolj. Acesta a fost frate cu Gheorghe Pretorian.

1893, 1 ian. – Mihail Pretorian a fost mutat în interes de serviciu la Școala din comuna Tina-Vâlcea. D. Tănăsescu a revenit la Școala Costești de la Malaia. El a continuat să lucreze la Școala Costești împreună cu învățătorul Gh. Pretorian.

1902 – Între 18 februarie și 1 martie, D. Tănăsescu a fost supliniit de către P. Grigorescu. La 1 aprilie 1902, d. Tănăsescu ieșit la pensie, fiind supliniit până la sfârșitul anului de I.V. Codreanu.

1902, sept. 1 – Învățătoare la Costești, Elena Teodoru.

1903, martie – La Școlala Costești erau învățători: Adela Sofian, A.D. Popescu și I. Ghinea.

1903, martie 3 – La Școala Costești, preotul Constantin Petruțian era suplinitor (1 martie 1903-1 aprilie 1903) al titularii Adela Sofian, detașată la Școala de Băieți nr. 28 din București. Diaconul Nicolae Sacerdoțeanu a supliniit de la 1 aprilie 1903 până în decembrie 1903.

1903, ian. 7 – Învățătoarea Elena Teodoru a părăsit postul de la Școala Costești. În acel timp. Gh. Pretorian a fost mutat la cererea sa, la Școala Ștefănești-Vâlcea.

1903, iunie – A venit ca învățător la Școala Costești Victor Gr. Mihăescu. El a fost supliniit de Ion Antonescu, deoarece s-a aflat plecat pentru a-și face stagiul militar. În oct. 1903, Victor Gr Mihăescu a revenit la post.

1903, sept. – S-a terminat construcția Școlii din Ferigile-Costești. Școala veche din Costești s-a strămutat în noul local având ca învățători: Victor Gr. Mihăescu (la postul I) și diaconul Nicolae Sacerdoțeanu (la postul al II-lea).

1904, 1 martie – A început suplinirea diaconului N. Sacerdoțeanu. A fost încadrat ca învățător Ion Busuioc, dirigintele școlii Pietroșani-Vlașca. La 1 iulie 1904, Ion Busuioc și soția sa Elena Busuioc (învățătoare la orfelinatul de la Bistrița) au revenit la Școala de la Pietroșani.

1904, sept. 1 – S-a creat la Școala din Costești al treilea post, care a fost ocupat de Spiridon Arjoca. În locul titularii Adela Sofian a venit sora ei, Elena Sofian la postul al doilea.

1904, nov. 1 – S-a creat la Școala Costești postul al patrulea, provizoriu. A revenit învățătorul Gh. Pretorian, care lucrase la Școala Costești timp de 15 ani.

1905, sept.1 – Școala Costești s-a redeschis cu trei posturi, având ca învățători pe Vactor Gr. Mihăescu (diriginte), Elena Sofian (suplinitoarea titularii Adela Sofian) și Spiridon Arjoca. Postul al patrulea s-a reînființat la 1 oct. 1905.

1906, mai 12 – Erau învățători la Costești: Victor Gr. Mihăescu, Spiridon Arjoca, Adela Sofian și N. Armășescu.

1906 – S-au redeschis cursurile la Școala din Pietreni având ca învățător pe Ștefan Marcu.

1907 – Adela Sofian, învățătoare titulară la Costești, în timpul concediului de 40 de zile a fost supliniită de la 19 aprilie, de către Virginia Teodoru, care a supliniit-o prin detașare de la începutul anului școlar.

La 1 mai 1907 Adela Sofian urma să se prezinte la postul său, iar Virginia Teodoru urma sa-și reia postul la Păușești-Măglași.

1907, mai – Elena Sofian suplinitoare, a trecut la Școala Pietreni în locul învățătorului Ștefan Marcu, care a părăsit serviciul. (mai 1907)

1907, iunie – Învățători la Costești erau: Victor Gr. Mihăescu , Spiridon Arjoca, Adela Sofian și Elena Guirescu.

1907 – Constantin Popian a solicitat transferarea de la Școala Râmești de Horezu la Școala Costești.

1907, august – Gh. Pretorian era învățător de trei ani la Școala din Cârstănești, de unde a trecut la Școala Romani.

1907, august – Elena Arjoca, soția dirigintelui Școlii Costești, Spiridon Arjoca, suplinea pe învă. Victor Gr. Mihăescu, detașat la Școala Română din Sofia (Bulgaria) de la 1 sept. 1907.

1907-1908 – Învățătorii de la Costești erau: Spiridon Arjoca, Elena Arjoca, Constantin Popian și D. Haralambie. La Școala Pietreni era învățătoare Vasilichia Nisipeanu.

1907, nov. – La Costești în locul lui D. Haralambie funcționa Margareta Dumitrescu.

1907, nov. 23 – Învățător diriginte al Școlii Pietreni era Mihail Petrescu.

1908, mai-aug – La Școala Costești erau învățători: Elena Arjoca, Spiridon Arjoca, Constantin Popian și Adela Sofian. La Școala Pietreni era învățător Mihail Petrescu.

1908, sept. – La Școala Costești funcționau învățătorii: C. Popian, Ion Diaconu, Aurelia Diaconu și Margareta Dumitrescu. La Pietreni funcționa tot Mihail Petrescu. Întâlnim apoi, în locul Mariei Dumitrescu pe D. Haralambie.

1908, oct. – În locul lui D. Haralambie funcționa învățătorul Ștefan Dumitrescu, dar în noiembrie 1908 revine D. Haralambie. La Pietreni era tot Mihail Petrescu.

1909, martie, 2 – La Școala Pietreni a fost încadrat preotul C. Petruțian.

1910, ian. - La Școala Costești-Ferigile erau învățători Ion Diaconu, Gh. Popilian, supliniți în martie 1910 de Sev. Georgescu, Aurelia Diaconu și Margareta Dumitrescu. C. Popian a fost detașat la Seminarul de la Bistrița.

1910 – sept.-dec. – funcționau învățătorii următori la Școala Costești-Ferigile: Ion Diaconu, Aurelia Diaconu (care-l suplinea pe C. Popian), D. Haralambie și Maria Ionescu, (suplinită de diaconul N. Sacerdoțeanu). La Școala Pietreni era învățător C. Petruțian.

1911, ian. – La Școala Costești-ferigile erau învățători: Ion Diaconu, Gh. Popilian, Maria Ionescu. La Pietreni era tot C. Petruțian.

1911, sept. – Ion Diaconu a fost detașat la Școala Normală de Învățători din Galați, ca maestru de lucru manual.

1911, dec. – Învățătoarea Aurelia Diaconu e transferată la Școala Copăcel. A revenit ca diriginte la Școala Costești învățătorul Gh. Pretorian.

1912, ian. – La Școala Costești erau învățătorii: A. Diaconu, Gh. Pretorian, Toma Borcan și Gh. Nicolăescu. La Școala Pietreni era învățător preotul C. Petruțian. În lunile sept.-dec. 1912, la Școala Costești, în locul învățătoarei Aurelia Diaconu figura G. Popescu.

1912, martie 1 – Aurelia Diaconu apărea transferată la Școala din Călimănești.

1913, ian. – La Școala din Costești ca învățătoare Maria Aldea, Toma Borcan, Gh. Pretorian și D. Nicolăescu. La Pietreni era învățător C. Petruțian.

1913, sept.-dec. – La Școala Costești-Ferigile, în locul lui D. Nicolăescu a venit Atanase Necula. D. Nicolăescu a trecut la Școala Bodești.

1913, oct.-dec. – În locul Mariei Aldea figura învățătoarea Ana Murgășanu. La Pietreni, în ianuarie 1913, C. Petruțian a fost supliniți 12 zile de către Toma Constantinescu.

1914, ian. – La Școala Costești erau învățătorii Gh. Pretorian, Atanase Necula, Toma Borcan și Ana Murgășanu.

1914, sept. – În locul învățătoarei Ana Murgășanu aflăm pe Elvira Popescu.

1914, 15-18 oct. – La Școala Pietreni învățătorul C. Petrulian a fost suplinat de Toma Constantinescu.

1915, febr. – La Costești aflăm pe Atanase Necula, Toma Borcan, Gh. Petrovan și Ana Murgășanu (aceasta este suplinată de preotul N. Sacerdoțeanu).

1915, sept. – Athanase Necula, aflat concentrat în armată, a fost suplinat de Maria Necula, soția sa, timp de 6 luni. Toma Borcan, concentrat și el, a fost suplinat 6 luni de preotul Sacerdoțeanu.

1917 – Școlile au fost închise. Au funcționat numai școlile din Râmnicu-Vâlcea, Ocnele Mari și Drăgășani.

1918-1919 – La Școala Costești figurau ca învățători Petre Rozeanu, Gh. Catrina, Gh. Pretorian și Elena Popescu. La Școala Pietreni era C. Petrulian.

GLOSAR

- adiată – danie
anaforale – rapoarte, referate
anathema – afurisenie, blestem
arnăut – mercenar albanez sau de alt neam, în slujba domnilor
aspru – monedă veche de argint (turcească)
ban – dregător în Țara Românească, cârmuitorul Olteniei
biv – fost
brat – frate
catagrafie – recensământ, listă
cășăruit – dijmă, dare din brânză (caș)
cârmuitor – vechi conducător al județului după Regulamentul Organic
cneji – oameni liberi, fără privilegii
cronograf – cronică, anale cu caracter popular
decima – dijmă
dedină – moșie moștenită
delniță – loc mic de arătură
den – din
diată – testament
dni – zile
eclesiarh – cleric administrator la o mănăstire
Eforie – Comitete de Conducere și Administrație
ego – al lui, al ei
egumen – superiorul unei mănăstiri (stareț)
ereită – preoteasă
ereu – preot
eromonah – preot călugăr
făcae – moară mică
funie – măsură, bucată de pământ, fâșie îngustă de moșie
grămătie – știutor de carte, scriitor de documente, învățător
hagiografice – scrieri despre sfinți
hrisov – act ce confirmă stăpânirea pe o moșie
i – și
iconom (econom) – gospodar, ține evidența bunurilor
ieromonarh – călugăr cu funcție de preot
isnoavă – iarăși, din nou
ispravnic – conducător de județ înainte de Regulamentul Organic, ocârmuitor de județ, îngrijitor de moșie, economul unei mănăstiri.
jalbă – plângere, reclamație scrisă
judec – om liber
jupan (jupân) – titlu de cinste pentru boieri, domn
județ – judecător, judecată

Khîr – domn, jupân, titlatură pusă înainte de numele unui episcop sau mitropolit
lavră – mănăstire mare cu chilii
Irat (let) – an
logofăt – rang boieresc
megiaș (megieș) – țaran liber, stăpân pe pământ
mertic – porție
metah – schit sau mănăstire dependentă de o altă mănăstire
minee – cărți bisericești în care sunt indicate, pe luni și pe zile slujbele religioase
mirean – laic, credincios care nu aparține clerului
moșneni – țărani liberi, megieși
naplahii – undele, valorile
năstavnîc – învățător, dascăl, profesor, administratorul unei mănăstiri
nevolnic – neputincios
obște – colectivitate, comunitate, public
ocină – moștenire (pentru moșie); pământ moștenit cu rol ereditar
ocolnică – hotărnicie scrisă a unei moșii
ohabnic (ohabă) – deplin, în vechi
orfevieri – meșteșugari care execută obiecte de artă
ot – din
otnoșenie – raport, poruncă
patristice – scrieri ale Sfinților Părinți sau Părinți Dascăli și Învățători ai Bisericii

Creștine

pisanie – inscripție
pisah – a scris (a scrie)
pisar (pisăriu) – scriitor, secretar
pitac – poruncă domnească scrisă
pâră – pricină
polcavnic – șeful unei unități (colonel)
poslujnic – slujitor al mănăstirii
poslușania – slujbă
poslușanie – ascultare
pristăvire – moarte
proklet – blestemat
proîn – fost, altădată
răzmeriță – răzvrătire, revoltă, răscoală
scutelnic – om scutit de dări
sfoară de moșie – moșie îngustă
siliște (săliște) – vatra satului
sin – fiu
sinet – act, document, hrisov, zapis
sud – județ
suhat – taxă de pășunat plătită stăpânului
spășenie – iertare

taler – leu (40 de parale sau 120 de bani) monedă austriacă de argint
tâmplă – catapeteasmă
toporaș – pălmaș
ucenic – elev
Ugrovlahia – Țara Românească
Valahia Mare – Muntenia
Valahia Mică – Oltenia
Vel (velițe) – mare, mariboieri
vinăriciu – dare de vin
volnic – liber, are voie, împuternicit
za – de, pentru
zapis – înscris, act particular, angajament
zarafie – casierie
zaveră – răscoală (1821)

BIBLIOGRAFIE

- Alexandrescu Grigore, Versuri și proză, Editura Tineretului, București, 1967
- Alexandrescu M. M., Dersca Bulgaru, Mustafa Ali Mehmet, Călători străini despre Țările Române, vol. VI, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1967
- Andrei Nicolae, Pârnuță Gheorghe, Istoria învățământului din Oltenia, vol. I, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977
- Alecsandrescu C., Dicționarul județului Vâlcea, București, 1973
- Bălan Maria, Contribuții la istoria învățământului din Oltenia în sec. al XVIII-lea, Studii și materiale de istorie medie, vol. VI, București, 1973
- Bălășel Teodor, Un manuscris din 1798 al lui Dionisie Eclesiarhul, Arhivele Olteniei, anul XV, 1936, nr. 83-85, mai-decembrie 1935
- Bălașa Dumitru, Legătoria de cărți de la Mănăstirea Bistrița, M.O., anul XXIV, nr. 3-4, martie-aprilie 1972, Craiova
- Bălașa D., Purcărescu P., Luptele pandurilor și eteriștilor de pe Valea Oltului, 1821, Buridava – Studii și materiale, Muzeul județean Vâlcea, 1972
- Bălintescu Al., Problema țărănească în Oltenia în secolul al XIX-lea, Documente, București, 1967
- Bârsănescu Ștefan, Pagini nescrise din istoria culturii românești (sec. X-XVI), Editura Academiei R.S.R., București, 1971
- Berindei Dan, col. Mutașcu Traian, Aspecte militare ale mișcării revoluționare din 1821, Ediția a II-a, Editura Militară, București, 1973
- Bodea Cornelia, Lupta românilor pentru unitate națională 1834-1839, Editura Academiei R.S.R., București, 1967
- Bordeanu Mihai, Petru Vladcovski, Învățământul românesc în date, Editura Junimea, Iași, 1979
- Bulat T. G., Istoria bisericii oltene, Oltenia, Craiova, 1943
- Cartoian N., Istoria literaturii române vechi, Editura Minerva, București, 1980
- Căzânișteanu Constantin, Documente privind istoria militară a poporului român, mai 1888 – iulie 1891, Editura Militară, 1975
- Ciortan Tatiana, Scurt istoric al sfintei mănăstiri Bistrița, Bistrița, 1970
- Cocora Gabriel, Știri despre existența unei școli acum o sută de ani, în Mănăstirea Hurezu, Mitropolia Olteniei, XVII, 1965
- Costăchel V., Panaitescu P. P., Cazacu A., Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII), Editura Științifică, București, 1957
- Costescu Gh. N., Contribuțiuni la istoria învățământului primar, București, 1937

Crețeanu Radu, Monumentele istorice din cuprinsul Mitropoliei Olteniei în lumina relatărilor lui Paul de Alep, M.O., anul XIX, nr. 11-12, noiembrie 1967, Craiova

Crețeanu Radu, Un egumen al Tismanei Mitropolitul Ștefan I al Ungrovlahiei, M.O., anul XXIX, nr. 1-3, ianuarie-martie 1977, Craiova

Cristescu D., Arnota, Rm. Vâlcea, 1937

Constantin Vasile Ion, Pandurii vâlceni, File vâlcene, Societatea "Prietenii Muzeului Nicolae Bălceacu", Bălcești pe Topolog, 1972

Constantiniu Fl. și alții, Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea, vol. I, Țara Românească, Editura Academiei R.P.R., București, 1961

Crăciunoiu Șerban, Vizita domnitorului Alexandru Ioan Cuza în Oltenia și nord-vestul Munteniei (iunie 1859), extras din Culegerea de studii și articole de istorie, vol. XV, București, 1970

Cristea Piteșteanul Gherasim, Războiul de independență în documentele Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Rm. Vâlcea, 1977

Culea D. Apostol și Slaviu G. P., Istoria învățământului nostru rural, Revista Asociației învățătorilor și învățătoarelor din România, anul VI, aprilie-mai 1906

Dionisie Eclesiarhul, Hronograf (1764-1815), Editura Academiei R.S.R, 1987

Dobrescu N., Istoria bisericii române din Oltenia, Editura Academiei Române, București, 1906

Donat Ion, Mănăstirile Olteniei, Almanahul Ramuri, Craiova, 1967

Drăghiceanu Virgil, Monumentele Olteniei, B.C.M.I., XXVI, 1933

Drăghiceanu Virgil, Vechea biserică de lemn din Grămești-Vâlcea, B.C.M.I., III, 1910

Drăghiceanu Virgil, Monumentele Olteniei, B.C.M.I., XXVI, fasc. 76 (aprilie-iunie 1933)

Dumitrescu-Jipa Aurel, Nistor N., Sibiul și ținutul în lumina istoriei, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1976

Enăchescu Ghenadie, Vizite canonice însoțite de note istorico-arheologice în anii 1890-1891, București, 1982

Flistich Iohann, Încercare de istorie românească, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, Studiu introductiv, ediția textului Adolf Armbruster

Ghermano Dineață, Mănăstirea Bistrița din județul Vâlcea, Cernăuți, 1941, Lucrare de licență

Ghica-Budești Nicolae, Evoluția arhitecturii în Oltenia, partea a II-a, Vechiul stil românesc din veacul al XVI-lea, Vălenii de Munte, 1931

Giurescu C.C., Dinu C., Istoria românilor, vol. 2, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976

Giurescu C. Dinu, Țara Românească în secolele XIV și XV, Editura Științifică, București, 1973

Hașdeu B. P., Cuvente den betran, Tom I, București, 1878

Iancu Mioara, Un miniaturist vâlcean – Pahomie de la Bistrița, Studii Vâlcene, Rm. Vâlcea, 1972

Ionașcu Ion, Contribuții la istoricul mănăstirii Hurez, Craiova, 1935

Ionescu-Dunăreanu I., Cristescu M., Itinerare in nordul Olteniei. Editura Sport-Turism, București, 1972

Iorga N., Inscricții din bisericile României, vol. I, București, 1905

Iorga N., Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor, vol. I, Vălenii de Munte, 1908

Iorga N., Sate și mănăstiri, Editura Minerva, București, 1905

Iscru G. D., Începutul învățământului public la sate în județul Vâlcea, File vâlcene, 1, Bălcești pe Topolog, 1972

Lahovari G., Marele dicționar geografic al României, vol. II, București, 1899

Manole Petre, Școala românească de la Bistrița, Lumina Slovelor, Școala Generală Costești, 1973

Marana, Orfelinatul de la Bistrița, Albina, revistă populară, anul VII, nr. 16/18, ianuarie 1904

Marica Guy Viorica, Sebastian Hann, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1972

Marinoiu Costea, Istoria cărții vâlcene – sec. XVII-XVIII, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1981

Matei Al., A. Sacerdoțeanu, Dimitrie, Onciul, Scrieri Istorice, Editura Științifică, București 1968

Arhivele Școlii Costești, dosar 1944

Metేశ Ștefan, Emigrări românești din Transilvania în sec. XII-XX, Ediția a II-a, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977

Mihăescu Gr. Victor, Învățământul primar rural. Răspunsuri, Costești, 1905

Mihăescu Gr. Victor, Monografia Școlii primare din comuna Costești, jud. Vâlcea, Costești, 1905

Mihăilă Gh., Originalul slavon al “Învățăturilor” și formația culturală a lui Neagoe Basarab, în Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, București, 1970

Mihăilescu Eugenia, Monografia comunei Costești, raionul Horezu, regiunea Pitești, Costești, 1958

Mironescu Athanase, Istoria Eparhiei Râmnicului, București, 1906

Moisescu Gh., Lupșa Șt., Filipescu Al., Istoria bisericii române, Editura Institutului Biblic și de misiune ortodoxă, București, 1957

Moisescu Gh., Lupșa Șt., Filipescu Alex., Istoria bisericii române, Editura Institutului Biblic, vol. II, București, 1958

Neagoe Manole, Neagoe Basarab, Editura Științifică, București, 1971

Nicolăescu N., Furia pietrelor de la Arnota, Magazin istoric, nr. 11, noiembrie 1970

Odobescu Al., Despre unele manuscrise și cărți tipărite aflate la Mănăstirea Bistrița, Revista Română, I, 1881

Oprîța Constantin, Atanasiu Dumitru, Atanasiu Victor, Învățământul militar românesc, tradiții și actualitate, Editura Militară, București, 1986

Orghidan Ion, Misiunea istorică a școlii românești, Almanahul Educației, București, 1970

Oțetea Andrei, Istoria României, vol. III, Editura Academiei R.P.R., București, 1966

Panaiteșcu P. P., Istoria românilor, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1990

Panaiteșcu P. P., Contribuții la istoria culturii românești, Editura Minerva, București, 1971

Panaiteșcu P. P., Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R., vol. I, București, 1959

Pascu Ștefan și alții, Istoria învățământului din România, vol. I (de la origini și până la 1821), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983

Pascu Ștefan, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, 1968

Pârnuță Gh., Din istoria culturii și școlii din județul Vâlcea (sec. XVI-XIX), Buridava, 2, Studii și materiale, Rm. Vâlcea, 1976

Pârnuță Gh., Istoria învățământului și gândirea pedagogică din Țara Românească (sec. XVII-XIX), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971

Pârvulescu A.M., Contribuțiuni la revoluția de la 1848 din Oltenia. Rolul preotului Popa Șapcă și a altor fețe bisericești în această mișcare, Arhivele Olteniei, anul XII, nr. 67-68, Craiova, 1933

Petre Gh., Stoican A., O fibulă digitată din nordul Olteniei, S.C.I.V.A., tomul 27, nr. 1, București, ianuarie-martie 1976

Petrescu Ileana, Documente privind revoluția din 1848 din Oltenia, Editura Academiei R.S.R., Craiova, 1969

Petrescu Ileana, Osiac Vladimir, Anul 1848 în Oltenia, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1973

Piru Al., Istoria literaturii române de la origini până la 1830, I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977

Pop Augustin Z. N., Din istoria tipografiei vâlcene (I). Bistrița a avut tiparniță?, *Orizont*, anul III, nr. 448, joi 9 aprilie 1970

Pop Augustin Z. N., Din istoria culturii argeșene Comitetul regional pentru cultură și artă, Pitești, 1965

Popa Marian, Dicționar de literatură română contemporană, Editura Albatros, București, 1971

Popescu-Cilienii Ion, Biserici. târguri și sate din județul Vâlcea, Ramuri, Craiova, 1941

Popescu-Cilienii Ion, Cărturarii trecutului oltean, vol. Oltenia, Ramuri, Craiova, 1943

Popescu M., Petrescu P., Muzeele capitalei, Editura Științifică, București, 1966

Popescu N. D., Iancu Jianu căpitan de haiduci, nuvelă originală, Edițiunea IV, București, 1887

Predescu Lucian, Un cronicar oltean, Mihail Moxa (Moxalie), Arhivele Olteniei, X, Nr. 53, Craiova, 1931

Răceanu Gh., Istoria învățământului particular în România din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre, Editura Minerva, București, 1906

Răuțu Meletie, Monografia ecleziastică a județului Vâlcea, București, 1908

Rosetti Al., Pop M., Pervian I., Piru Al., Istoria literaturii române, I, Folclorul, Literatura română în perioada feudală (1400-1780), Editura Academiei R.P.R., București, 1964

Sacerdoțeanu A., Câteva acte mărunte. De unde era Dionisie Eclesiarul?, Arhivele Olteniei, anul XIV, nr. 79-82, mai-decembrie 1935

Sacerdoțeanu A., Constantin Brâncoveanu și ctitoriile sale din Oltenia, M.O., Anul XVI, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1964

Sacerdoțeanu A., Contribuții la studiul diplomatiei slavo-române. Sfatul domnesc și sigiliile din timpul lui Neagoe Basarab, 1512-1521, Romana-Slavica, X, 1965

Sacerdoțeanu A., Documente hurezene, A. Olteniei, XII, 1933

Sacerdoțeanu A., Inscripții și însemnări din Costești-Vâlcea, Extras din B.C.M.I., anul XXVIII, 1935, București, 1937

Sacerdoțeanu A., Metodica alcătuirii unui studiu de istorie, *Revista Arhivelor*, X, 1, 1967

Sacerdoțeanu A., O chestie diplomatică românească: Tot satul cu tot hotarul, Arhivele Olteniei, IX, Craiova, 1930

Sacerdoțeanu A., Originea și condițiile social-economice ale dezvoltării vechiului oraș Rm. Vâlcea, Buridava, Rm. Vâlcea, 1972

Sacerdoțeanu A., Pomelnicul schitului Pietreni, M.O., anul XXIV, nr. 1-2, ianuarie 1972, Craiova

Sandu D. și alții, Eparhia Râmnicului și Argeșului, vol. I, Rm. Vâlcea. 1976

Schitenescu-Schiteanu C., Aritmetica rațională, București, 1928

- Stănescu D., Școala Românească de la Mănăstirea Bistrița (1560-1845), București, 1931
- Stoicescu N., Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I, Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea), vol. I, A.L., editată de Mitropolia Olteniei, 1970
- Stoicescu N., Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV-XVII, București, 1971
- Stempel Gabriel, Biblioteci de manuscrise medievale românești, Magazin istoric, anul XX, nr. 5 (230), mai 1986
- Ștefănescu Șt., Bănia în Țara Românească, Editura Științifică, București, 1965
- Ștefănescu Ștefan, Enciclopedia istoriografiei românești, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1978
- Tamaș Corneliu, Aspecte militare privind revoluția de la 1848 în Oltenia, documente, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1979
- Tamaș C. și alții, Revoluția de la 1848 în județul Vâlcea, Studii și documente, Societatea Prietenii Muzeului Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1978
- Tamaș Corneliu, Bardașu Petre, Purece Sergiu, Nestorescu-Bălcești Horia, Contribuția județului Vâlcea la susținerea războiului de independență (1877-1878), Studii și documente, Societatea Prietenii Muzeului Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1977
- Tamaș Corneliu și alții, Contribuția județului Vâlcea la susținerea războiului de independență (1877-1878), Studii și documente, Societatea "Prietenii Muzeului Nicolae Bălceacu", Bălcești pe Topolog, 1977
- Tamaș C., Bardașu Petre, Purece Sergiu și Nestorescu-Bălcești Horia, Revoluția de la 1848 în județul Vâlcea, Studii și documente, cu o prefață de Dan Berindei, Societatea Prietenii Muzeului Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1978
- Tamaș C., Răscoala țărănească din 1907 în județul Vâlcea, Societatea "Prietenii Muzeului Nicolae Bălceacu", Bălcești pe Topolog, 1974
- Tamaș Veronica, Contribuții la istoricul învățământului vâlcean în evul mediu (1415-1830), Studii vâlcene, Rm. Vâlcea, 1974
- Teodorescu Barbu, Schiță pentru o istorie a culturii în Oltenia, M.O., anul XXII, nr. 7-8, iulie-august, 1970
- Teodorescu Barbu, Bălcescu în opera lui Nicolae Iorga, Studia (1970-1971), Bălcești pe Topolog, 1971
- Tocilescu Gr. G., Catalogul Muzeului Național de Antichități din București, București, 1906
- Tocilescu Gr., Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară, Analele Academiei Române, tomul VIII, 1885-1886, București, 1888

Tomescu Mircea, Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918, Editura Științifică, București, 1968

Velcea I., Cercetări economico-geografice în Oltenia subcarpatică dintre Gorj și Bistrița Vâlcii, Probleme de geografie, vol. I, Editura Academiei R.S.R., 1957

Vlahuță Al., România pitorească, Editura pentru literatură, București, 1965

Vornicescu Nestor, mitropolitul Olteniei, Primele scrieri patristice în literatură română (sec. XV-XVI), Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1992

Vulpe Al., Necropola Hallstattană de la Ferigile – monografie arheologică, Editura Academiei Române, București, 1967

Xenopol A. D., Istoria românilor, vol. II, București, 1906

*** Documente privind istoria României, veacul XVI, B, Țara Românească, vol. I (1501-1525), Editura Academiei R.P.R., București, 1951

*** Documente privind istoria României, B, Țara Românească, veacurile XIII-XV, Editura Academiei R.P.R., București, 1953

*** Anuarul Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1941

*** Mănăstirea Arnota, Viața bisericească în Oltenia, Anuarul M.O., 1941

*** Istoria României, vol. III, Editura Academiei, București 1964

*** Arhivele Statului, Filiala Rm. Vâlcea, Fond Primăria comunei Costești, județul Vâlcea

*** Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Școala primară Costești

*** Arhivele Școlii Costești, pach. 1, anii 1909-1946

*** Arhivele Școlii Pietreni, comuna Costești, jud. Vâlcea

*** Arhivele Statului Rm. Vâlcea, pretura plășii Horezu

*** Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Inspectoratul Școlar Județean

*** Arhivele Statului Buc., manuscris 129, 209, 463 și diverse documente de la Mănăstirea Bistrița

*** Arhivele Statului Rm. Vâlcea, Fond Ocârmuirea județului Vâlcea

*** Arhivele Statului Buc., Fond Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice

*** Arhivele Statului Pitești, Fond Ocârmuirea județului Argeș

*** Arhivele Istorice Centrale, Vornicia I, II, III

*** Viața bisericească în Oltenia, Anuarul Mitropoliei Olteniei, 1941

*** Documente privind unirea Principatelor, vol. I, Doc. interne, 1854-1857, București, 1961

*** Monitorul Oficial al României nr. 242 din 5 (17) noiembrie 1874, Înalțul Decret nr. 1808 din 29 octombrie 1874

*** Spre vecinicie – Maria I. Dumitrașcu – 29 august 1879 – 19 ianuarie 1904, Floarea piere, viața trece, Tipografia I. Călinescu, 1906

*** Anuarul Episcopiei Râmnicului Noul Severin, 1921-1922, Rm. Vâlcea, 1922

*** Ordinul nr. 1076 din 8 octombrie 1960 al Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale

*** Anul 1848 în Principatele Române, tom III, 1904

*** Casa Școalelor

*** Anuarul Ministerului Învățământului – 1910

*** Arnota, Banca Populară Cooperativă, Statut și Livret, Rm. Vâlcea, 19010

*** Dicționar al științelor speciale ale istoriei, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982

*** Cartea de onoare a Școlii Costești

“Învățătorul ducea același trai simplu și cumpătat, asemenea celui din urmă sătean. Înconjurat de niște oameni a căror ținută în viață era banul, toate idealurile sărmanului dascăl roman rămâneau neînțelese. Întreaga lui avere – cea intelectuală – pentru alții era o monedă fără preț. Nu te întreba nimeni atunci ce ești sau ce știi, ci ce ai.”

A. D. Culea, G. P. Salvu - *Istoria Învățământului Rural*

Acest citat din lucrare este cel mai potrivit pentru a-l caracteriza în doar câteva cuvinte pe profesorul Nicolae Făulete, care și-a dedicat întreaga viață școlii și istoriei satului natal. S-a născut în 26 Iulie 1939 și a învățat pe băncile școlii satului natal până în 1953, la liceul N. Bălcescu din Rm. Vâlcea până în 1959, Institutul de Istorie-Geografie din București până în 1965 și Facultatea de Istorie a Universității București (1966-1971).